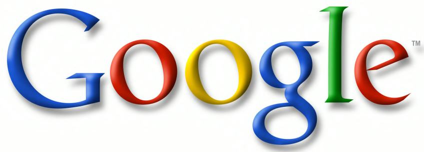

VE RI
TAS

VALVOJA.

1887.

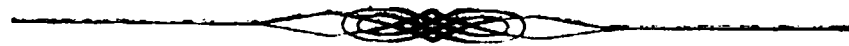
SEITSEMÄS VUOSIKERTA.

TOIMITUS:

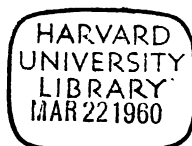
Th. Rein. Kust. Grotenfelt. Edv. Hjelt. J. Krohn.

E. G. Palmén. E. N. Setälä. O. E. Tudeer.

Kustantaja: Werner Söderström.

PORVOOSSA. G. L. SÖDERSTRÖM'IN KIRJAPAINOSSA, 1887.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
MAR 22 1960

Ainehisto.

Valtiollisia ja yhteiskunnallisia kirjoituksia.

Tiedettä, kirjallisuutta ja taidetta.

Kaunokirjallisuutta.

Arvosteltuja teoksia.

Väinämöisen kosinta.

Yhtenäis-epoksen koe Lapin rajoilta.

Venäjän Karjala tahi oikeastaan Vienan läänin luoteiskulma on ollut tähän asti pidetty ainoana paikkana, missä kansanrunoutemme on puhjennut viimeiseen, täydellisempään kukoistukseensa, missä kansanlaulajat jo itse ovat yhdistäneet useampia erinäisrunoja suuremmaksi kokonaisuudeksi. Äsken Suomalaisen Kirjallisuuden seuralle tullut keräelmä Kittilästä sisältää kuitenkin erittäin hauskan runon, joka osoittaa, että tälläkin puolen rajaa on syntynyt samallainen yhteensulamiskoe seudussa, missä erinäisyys suuremmasta liikkeestä ja uuden ajan pyrinnöistä ovat sallineet vanhain muistojen kehittyä häiritsemättömässä rauhassa.

Yleisenä ehtona runojen yhteensulamisella ja yhtenäis-epoksen syntymisellä näkyy olevan se, että joku tapaus, joku mainiompi työ herättää kansan huomion ja täyttää sen mielen yli kaikkein muiden muistelmain. Tämä tulee keskukseksi, joka, niinkuin pyörteen napa, yhä laajemmilta piireiltä vetää puoleensa ja ryhmittää ympärilleen yhden toisensa jälkeen muista tutuista runoista. Vienan läänissä on Sammonryöstö-retki, jota Suomen puolella aina vielä lauletaan erikseen, saanut tämän vallitsevan aseman; siihen ovat liittyneet luomisruno ynnä tämän kanssa jo ennen yhdistynyt surman-yritys Väinämöistä vastaan, kanteleen synty. Tuonelassa käynti, kilpakosinta kultaneidon taonnon kanssa sekä Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulanta. Suomessa on *Väinämöisen kosinta* tullut keskukseksi ja vetänyt jatkokseen polven haavan verenseisautuksen kanssa, kanteleen synnyn, palasia Sammonryöstöstä ja Vipusen runosta sekä viimein Väinämöisen miekkataistelun Pohjolan poikien kanssa kuusta ja auringosta. Aine on siis edellisessä jaksossa enemmän koko kansaa, jälkimmäisessä yksistään pääsankarin personaa koskeva. Muutamat aineksista, niinkuin yllä-olevasta luettelosta näkyy, ovat yhteiset, vielä useammat erilaiset. Kehitys on molemmissa ollut aivan itsenäinen, toisesta tietämätön. Yhteen ainekseen nähden on yhtäläisyys ainoasti näennäinen. Kosimista tapaamme tosin kumpaisessakin, mutta vienalaisessa se on Väinämöisen ja Ilmarisen kilpapyrintö saada Pohjolan kuuluisa impi omaksensa (vert.

painetun Kalevalan 18:tta ja 19:ttä runoa); Kittilässä sitä vastaan Väinämöinen yksin kosii pilven reunalla, kaaren päällä istuvaa neittä (vert. 8:tta runoa), josta laulusta Venäjän Karjalassa ainoasti tunnetaan pari, muiden runoin sekaan eksynyttä värssyä. Vielä vähemmin tuttu on siellä Kittilän epoksen loppuruno, taistelu taivaan valoista; siitä ei ole Venäjän puolella kuultu pienintäkään kaikua.

Toisessa paikassa olen jo osoittanut, että vienalaisen yhtenäis-epoksen synty ei voi olla kovin vanha, jos ei todistukseni petä, ei isoavihaa myöhempi. Vielä uudemmanaikuisempi tuntuu olevan Kittilästä saatu runoin yhdistämisen koe. Virossa lauletaan Ilman immen kosinta aina ilman mitään lisäystä, yksikseen. Muutamissa suomalaisissa kappaleissa on siihen liittynyt ainoasti Väinämöisen polven haava ja sen parannus. Näiden joukossa on ainoa jo viime vuosisadalla kirjaanpantu kappale Kemin pitäjästä. Yksi Savosta saatu on vielä jatkokseen saanut Väinämöisen laivaretken ja kanteleen synnyn. Toinen samallainen kappale on saatu Oulun läänistä Utajärveltä, tämän vuosisadan alussa.

Nähtävästi ovat siis nyt ilmi tulleet Kittilän runon lisäykset, kappaleet Sammonryöstöstä, Vipusen runosta sekä taistelu auringosta vasta tällä vuosisadalla tulleet vedetyiksi samaan yhteyteen. Hauska olisi ollut nähdä, olisiko vielä toisia aineksia voinut aikoja myöden siihen liittyä; mutta valitettavasti lienee runojen kehityksen aika sielläkin jo loppumassa; vanhojen ukkojen kuoltua nuori kansa tuskin enää muistanee niitä laulellakaan, vielä vähemmän kehittää. Omituista on myös tässä runossa, kuinka alkuperäinen tarullinen käsitys yhä enemmän haihtuu; kuinka jumalat muuttumistaan muuttuvat ihmisellisiksi sankareiksi. Virossa tuo kosittava neito suoraan sanotaan Ilman immeksi; Suomessa hän tosin vielä on saanut pitää korkean asemansa ilmassa mutta on nimensä kautta jo vedetty alas maan päälle. Hän mainitaan näet Tapion neidoksi, Honkalan miniäksi. Sen lisäksi tulee välistä uuden-aikuinen nimi Kaarina. Kittilän runossa on tämä viimeinmainittu yksin tallella ja myös istuminen pilven päällä on kadonnut. Samoin on loppurunosta aurinko sekä kuu jätetty pois ja taistelun esineenä on kaunis Kaarina. Täten on loppu-osa täydellisesti sulanut yhteen edellisten kanssa.

Mutta on jo aika antaa lukijan nähdä itse runo, semmoisena kuin nykyinen laulaja sen lauloi; nuorempana sanoi osanneensa paljoa pitemmältä.

Vaka vanha Väinämöinen
Oli voimilta väkevä,
Vallan kuulu kaikin puolin:
Luonnutteli immen luokse,
Nuoren Kaarina kanasen,
Tätä tahtoi vaimoksensa,
Puolisoksensa puheli,
Sanoin sievin sirkuksensa.

Sanoi Kaarina kananen:
„En mä sulle ennen tule,
Ennen taivu tarjoksesi,
Kuin sä kourasi malossa
Munan solmuhun sivallat,
Solmun tuntumattomaksi.“
Vaka vanha Väinämöinen
Munan solmuhun sivalsi,
Solmun tuntumattomaksi,
Sekä meni jotta joutui
Luokse Kaarina kanasen,
Tät' on tahtoi vaimoksensa.
Tähän Kaarina kananen,
Neiti nuori vastaeli:
„En mä sulle ennen tule,
Ennen taivu tarjoksesi,
Kuin sä jouhen halki viillät
Veitsellä nenättömällä.“
Vaka vanha Väinämöinen
Viilsi jouhen veitsellänsä
Halki aivan haipsahutti.
Sitte riensi, jotta joutui
Luokse Kaarina kanasen,
Tätä tahtoi vaimoksensa.
Sanoi Kaarina kananen:
„En mä taivu tarjoksesi,
Ennen kuin venehen veistät,
Kiven päällä kilkuttelet,
Kalliolla kaskuttelet,
Ett'ei kirves kiveen koske,
Eikä kalku kalliohon.“
Vaka vanha Väinämöinen
Veisti nyt venettä päivän,
Kaksi purtta puuhaeli.
Kun oli päiveä kulunna,
Paennunna pari kolme,
Liuskahti lihahan kirves,
Varpahasen Väinämöisen,
Polvehen pojan pätösen.
Verta juoksi julma määrä,
Iso lampi lastukolle,
Maat' ei ollut niin isoa
Eikä vuorta korkeata,
Jok' ei tullut tulvillensa
Veren juoksun julman vuoksi.
Sitte vanha Väinämöinen
Tietäjihin tiensä käänsi,
(Reutoikse rekosehensa,
Kohennaikse korjahansa,)
Riensi toisehen talohon,
Tuonne kylmähän kylähän
Tursan kosken kupehelle,
Joss' ei oo ikinä nähty
Ruohon kaiken kasvantoa.
Kun ol' sinne kulkenunna,
Yli kynnyksen kysyvi:
„Oisiko talossa tässä
Tämän tulvan tukkijata,
Salpoa verisatehen?“
Ukko vastas' pöyän päästä,
Pieni paarma pankon päästä:
„Siottu on suuremmatki,
Jalommatki jaksettuna,
Joet suista, järvet päistä,
Selät nientenkin nokista.“

Vaka vanha Väinämöinen
Taasen purtta puuhaeli,
Veistätteli venettänsä,
Laatti yhen laitapuolen
Pulskasilla poikasilla,
Toisen vielä toimitteli
Vaskivöillä neitosilla.
Työnsi purren puien päältä,
Kalliolta keikahutti
Järven aavan aaltoloille,
Meren siintävän selälle.
Sitte souvuille sijoitti,
Ensin vanhat vaipat yllä,
Nahkakinttahat käsissä,
Itse pereä piteli,
Suunnan antoi alukselle.
Ei meno menolle ollut,
Kulku kustana kotoisin,
Tarpeheksi Väinämöisen,
Uljahan hyvän urohon.
Pani nuoret soutamahan,
Väkevämmät vääntämähän.
Eip' on ollut vieläkänä
Tarpeheksi Väinämöisen,
Uljahan hyvän urohon.
Itse istui soutamahan,

Tuhtopuulle puottaikse.
Jo ol' soutu souvun laista
Itse vanhus kun veteli,
Vene piirsi pilven lailla
Uros uljas kun havensi.
Airon varret vavahtelit,
Tullot vinguit tuulen lailla;
Hangat hanhena kajotit,
Keula teerenä kupersi,
Niin nyt vanha Väinämöinen
Venosissansa veteli.
Souti päivän maavesiä,
Toisen souti suovesiä,
Kolmannen merivesiä,
Kun ol' kolmas jo menossa,
Päivä aivan päättymässä,
Laski hauin hartioille
Ve'en koiran koukkuluille.
Käänteleepi, katseleepi,
Mihin puuttui purren pohja,
Kuhun venonen kolahti:
Kivellekö, haolleko,
Vaiko hauin hartioille,
Ve'en koiran koukkuluille.
Pojat purresta puhuvat,
Venosesta veistättävät:
Saisko harpun hauin luista,
Kanteleen kalan evistä.
Vaka vanha Väinämöinen
Teki harpun hauin luista,
Kanteleen kalan evistä.
Vaati vanhat soittamahan
Väinämöinen, uljas urho.
Vanhat soitit, pää vapisi.
Ei soitto soitolle ollut
Tarpeheksi Väinämöisen,
Uljahan hyvän urohon.
Pani nuoret soittamahan.
Nuoret soitit, sormet notkuit.
Eip' on ollut vieläkänä
Tarpeheksi Väinämöisen,
Uljahan hyvän urohon.
Sitte vanha Väinämöinen
Itse istui soittamahan
Petäjäisen pienan päähän,
Rautaisen rahin nenähän.
Jo ol' ilo ilon laista,
Soitto soitolle tajusi,
Vuoret vaskiset helisi,
Kivet rannoilla rapisi,
Vaarat kaikki vastaeli,
Kanteleen kajahtaessa,
Soiton sävelten sulosta.
Eikä sitä maassa ollut
Nelin jaloin juoksevata,
Kahen siiven lentävätä,
Jok' ei tullut tuulispäänä
Katsomahan, kuulemahan
Sitä isoa iloa,
Soitantoa Väinämöisen.
Itse metsänkin emäntä
Vetäysi veräjäpuulle,
Rinnoin aialle asettui
Katsomahan, kuulemahan
Laulajata laaullista,
Kanteletta kaikuvaista.
Eikä sitä veessä ollut
Kuuen evän kulkevata,
Kahen siiven lentävätä,
Jok' ei tullut tuulispäänä
Katsomahan, kuulemahan
Sitä isoa iloa,
Soitantoa Väinämöisen.
Itse vettenki emäntä
Syöksihe syvyyen alta,
Rinnoin aaltoihin asettui
Katsomahan, kuulemahan
Laulajata laaullista,
Kanteletta kaikuvaista.
Laula, laula Väinämöinen,
Hyräile hyväsukuinen.
Laulavat Lapinkin lapset,
Kurmupeskit kurppasevat,
Heinäkengät heippasevat.
Varhainen on laulamaksi,
Aikuinen ilon teoksi.
Viikko on jo vierähtännä,
Kauvan aikoa kulunna,
Kun on kuollunna Vipunen,
Antero iäksi kaonnut
Vipunsa virittämästä,
Ahtamasta ansatiensä.

Viimein Kaarina kananen
Myönsi mielellä hyvällä,
Vähintänä väittehettä
Mennäksensä miehelähän,
Väinämöisen valvatiksi.
Vaka vanha Väinämöinen
Läksi neittä noutamahan,
Kaarinata kaunihinta.
Pimeästä Pohjolasta,
Summasta Sariolasta.
Piti poikki Pohjan joen
Päästä omine apuinsa,
Ilman airon auttamatta,
Huopurin hosasematta.
Silloin huusi huijautti,
Vihelsi ja viuhautti,
Tuli poikki Pohjan joen
Ilman airon auttamatta,
Huopurin hosasematta.
Pohjolan pojat rupesit
Kera soittajan sotahan,
Mittaelit miekkojansa
Kanssa Väinämön väkevän,
Kellä olis kelvollisin,
Kalu kaikista parahin.
Oli Pohjolan pojilla
Miekka hiukkoa pitempi,
Laveampi lappehelta;
Katti naukui kahvan päällä,
Hepo hirnui hamaralla,
Koira mahtui makuhulle
Tupen suuren sokkelohon.

J. Krohn.

Kokeellisesta sielutieteestä.

(Jatkoa.)

III. Sielutieteelliset ajanmittaukset.

Toinen lavea ala, jossa jo on tehty hyvin paljon kokeita, on erilaisiin sielullisiin toimintoihin kuluvan ajan määrääminen. Ryhtyessäni esittämään näitä tutkimuksia, täytyy mennä vähää enemmän erityisseikkoihin kuin on ollut tarpellista aistimuksista puhuttaessa. Kun tutustuu näihin kokeihin, kun näkee kuinka pitkälliset ja vaivaloiset ne ovat, niin voisi arvella, että koko tämän tutkimuksen esine, kuluvan ajan määrääminen, on liian vähäpätöistä laatua; voisi kysyä maksaako vaivan tehdä noita pitkällisiä kokeita, joita tarvitaan sen selvittämisessä. Tietty on että tämmöiset tutkimukset eivät opeta meille mitään sielunelämän syvimmästä luonnosta. Sen „metafyysilliseksi“ ymmärtämiseksi kokeellinen sielutiede varmaankaan ei koskaan taikka ei hyvin pitkään aikaan anna mitään johdatusta. Parempi olisi myös epäilemättä tutkia, jos vaan olisi mahdollinen, samalla tarkkuudella *tärkeämpiä* sielunilmiöiden ominaisuksia taikka edellytyksiä, kuin vaan niiden ajallista kestävyyttä, — esim. hermoissa tai aivoissa tapahtuvia prosesseja. Mutta sellaiset syvemmälle menevät,

tarkat tutkimukset ovat nykyänsä mahdolliset erinomaisen vähäisessä määrässä. Sen vuoksi pitää tyytyä tekemään sitä vaatimattomampaa työtä, joka nyt on mahdollinen, siinä varmassa toivossa että ne vähäiset askeleet eteenpäin, joita näin tehdään, tekevät vähitellen mahdolliseksi ulottaa tutkimusta yhä laajemmalle. Luonnollista on muuten, että ajanmittauksien avulla voipi saada johonkin määrään valaistuksi toisia, tärkeitäkin kohtia sielunilmiöissä. Huomataan esim. mitkä seikat helpottavat, mitkä seikat vaikeuttavat muutamia sieluntoimintoja, missä määrässä niin on laita kussakin tapauksessa y. m. semm.

Ensi silmäyksellä tämäkin ala näyttää melkein yksistään hyvin tuntuvia vaikeuksia. Mikä sieluntapahtuma on mitattava? Sielunilmiöt ovat niin vaihtelevaa ja niin monimutkaista laatua, että meidän on yleensä aivan mahdoton erottaa toista sieluntapahtumaa toisesta, — joka on ensimäinen ehto ennenkuin voi ajatellakaan mitata eriksensä kunkin tapahtumisaikaa. Ja toiseksi omien sieluntapahtumain suoranainen tarkkaaminen on kerrassaan niin kömpelö tutkimiskeino, että se tässä jättää meidät aivan neuvottomiksi; sen avulla ei voi saada mitään tarkkoja ajanmääräyksiä. Itsekohtaisen tarkkaamisen sijaan täytyy välttämättömästi käyttää jotakin suorastaan ulkokohtaista vaarinottotapaa.

Nämä vaikeudet eivät kuitenkaan tee pyrintöä tähän suuntaan mahdottomaksi. Seuraus niistä on vaan että ensiksi täytyy ryhtyä määräyksiin, joilla ei ole itsessään suurta sielutieteellistä merkitystä, vaan jotka ovat lähtökohtana seuraaviin, kauemmas meneviin kokeihin ja johtopäätöksiin ruvetessa. Ensiksi on määrätty n. s:a „yksinkertaista reaktsioni-aikaa“ (eli „fysioloogista aikaa“). Tällä nimityksellä tarkoitetaan sitä aikaa, jota tarvitsen ehtiäkseni määrätyllä yksinkertaisella liikunnolla, esim. kädelläni, vastata, „reageerata“ määrättyyn ulkovaikutukseen (esim. ääneen, jota kuulen).

Tämmöisiä lyhyitä ajan välejä mitatessa täytyy menetellä siten, että mitattavan ajan sekä alku- että loppu-momenttiä osoittaa erittäin sitä varten järjestetty sähkövirta. Sähkövirrat kirjoittavat nämä momentit erityiseen mittauskoneesen, joka ilmoittaa niiden välillä kuluvan ajan niin tarkasti, että saadaan sen pituus määrätyksi sekunnin tuhannesosissa taikka tarkemminkin. Koetta toimitetaan esim. niin, että tuota ääntä, johon minun pitää vastata käteni liikunnolla, saapi aikaan putoava pallo; aivan samassa simänräpäyksessä se myös aukaisee sähkövirran, joka tähän asti on ollut suljettuna; toinen sähkövirta johdetaan semmoisen laitoksen läpi, että se aukaistaan juuri samassa silmänräpäyksessä, jolloin tahallinen liikunto kädessäni alkaa; näiden momenttien väli saadaan siis mittauskoneen avulla mitä tarkimmin määrätyksi.

Yksinkertainen reaktsioniaika on tavallisesti noin 0,125—0,200 (1/8—1/5) sekuntia, vähää erilainen eri ihmisissä ja myös erilainen erilaisiin aistimuksiin vastattaessa. Saadaksensa tätä päätöstä tarvitaan kuitenkin jo jonkunmoista tottumusta tämänkaltaisiin kokeihin; jos kokeen tekijä on aivan tottumaton, niin reaktsioni-aika on vähää pitempi (usein noin 1/4 sek.); ja kun on tehty kokeita työmiehillä, joiden sieluntapahtumat yleensä epäilemättä ovat hitaammat kuin tavallisten kokeiden tekijäin, s. o. sielutieteen tutkijain, ja joiden hermorakennus kenties on tavallansa „karkeampaa“ laatua, niin on myös saatu tuntuvasti pitempiä ajan mittoja. — Erilaisiin aistimuksiin vastataan myös vähää erilaisella nopeudella. On saatu esim. seuraavia lukuja (Wundt): reaktsioni ääniaistimukseen 0,167 sek., valoon 0,222, kosketusaistimukseen 0,213, sähkölliseen ihokiihotukseen 0,201 *).

Selvää on ett'ei tällä ole suinkaan saatu mitatuksi mitään „yksinkertaista sieluntoimintoa“. Päinvastoin yksinkertainen reaktsioniaika on monimutkainen yhteisvaikutus eri seikoista, jotka melkoiseksi osaksi ovat puhtaastaan ruumiillista laatua. Tuossa ajassa 0,125—0,200 sek. seuraa peräkkäin monta eri tapahtumaa, joista kukin vaatii erityistä osaansa siitä ajasta. Asian laidan selvittämiseksi mainitsen niitä, sen verran kuin me voimme niitä riittävällä varmuudella erottaa. Tätä aikaa voi jakaa seuraaviin osiin: (en mainitse sitä aikaa, joka edellä mainitussa kokeessa kuluu kun ääni kulkee ilman halki pallon putouspaikasta vaarinottavan henkilön korvaan, koska tämä tietysti ei kuulu itse reaktsioni-aikaan). 1) Tarvitaan, ainakin useimmissa tapauksissa, erityinen aika, ennenkuin aistimeen saapunut kiihotus ehtii „irroittaa“ hermovirtaa eli hermovaikutusta (kiihotus on „latentisena“, „piilee“ aistimen loppuelimessä). 2) Hermokiihotuksen siirtyminen aistimesta aivoihin; hermokiihotus liikkunee hermosäikeissä yleensä tasaisella nepeudella; ihmisen hermoissa nopeus näyttää olevan noin 32 metriä (107 jalkaa) sekunnissa **). 3) Se aika, joka kuluu siitä silmänräpäyksestä, jolloin kiihotus siirtyy kuulohermosta aivoihin, siihen silmänräpäykseen,

*) Edellä sanotusta näkyy että sillä henkilöllä, joka on tehnyt nämä nyt mainitut kokeet, on yleensä ollut hiukkasen hidas reaktsioni; toiset henkilöt toimittavat kaikki reaktsionit nopeammin, mutta eri aistimien keskinäinen järjestys pysyy muuttamatta. — Yllä mainitut luvut, niinkuin kaikki seuraavatkin, ovat *keskilukuja* jotenkin useista kokeista. Laveammissa selityksissä kokeista löytää myös mainittuna n. s. „keskivariatsionin", josta voipi huomata kuinka likelle keskiluvun ympärille erityisten kokeiden määrät yleensä ovat kerääntyneet.

**) Johonkin määrään varmoja mittauksia on kuitenkin onnistunut tehdä ainoastaan *liikunto*-hermoissa; mahdollista on että nopeus *tunto*-hermoissa on toinen; muutamat tutkijat ovat, kuitenkin vähää epävarmoilla perusteilla, laskeneet sitä noin 60:ksi metriksi sekunnissa.

jolloin liikunto-impulsi lähtee aivoista (tai oikeammin: selkäytimestä) ulos käden liikuntohermoon. 4) Hermokiihotuksen kulku pitkin liikuntohermoa selkäytimestä käteen. 5) Se aika, joka kuluu sillä välin kuin hermon päähän, s. o. liikuntolihaksen sisään, saapunut hermokiihotus vaikuttaa lihaksen supistumista, — kiihotus on latentisena lihaksessa; mitä fyysillistä ja kemiallista prosessia tällä hetkellä tapahtuu lihaksessa, sitä emme tarkoin tiedä, ja tämä aika on hyvin lyhyt, mutta sitä voi johonkin määrään mitata; se on vähempi kuin 0,01 sek. Niiden prosessien, jotka ovat mainitut numeroissa 1, 2, 4, 5, voipi epäilemättä katsoa olevan yksistään ruumiillista laatua; niissä ei ole ainakaan mitään semmoista sielullista tapahtumaa, joka *erityistä* aikaa vaatisi. Mitä eri prosesseja numero 3 sisältää, siitä emme tiedä paljoa; varmaa on vaan että sekin sisältää m. m. erityisiä, peräkkäin seuraavia ruumiillisia prosesseja. Reaktsioniajasta suurin osa kuluu kuitenkin juuri näihin viimemainittuihin tapahtumiin, koska nuo muut (1, 2, 4, 5) eivät voi vaatia yhteensä enempää kuin noin 0,04—0,05 sek.

Yksinkertainen reaktsioniaika on, niinkuin sanottiin, lähtökohtana kaikkiin seuraaviin ajanmittauksiin ryhdyttäessä. Ensiksikin on määrätty mitenkä reaktsioniaikaan vaikuttavat muutamat seikat, jotka ovat omansa johonkin määrään vaikeuttamaan ja hidastuttamaan aistimuksen tajuamista. Jos aistimus esim. on *hyvin heikko,* niin reaktsioniaika kasvaa. Niin ikään jos vaarinottava henkilö ei ole aivan valmistunut vastaamaan aistimukseen. Kun määrätään yksinkertainen reaktsioniaika, niin vaarinottaja *odottaa* aistimusta ja tietää tarkoin, *millaiseen* aistimukseen hänen on vastaaminen. Jo sekin, kun ainoastaan aistimuksen *voimakkuus* on epätietoinen, vaikuttaa, merkillistä kyllä, ett'ei voi olla läheskään yhtä valmistautunut nopeasti sitä tajuamaan ja siihen vastaamaan. Wundt on esim. saanut, reaktsionissa kuulo-aistimuksiin, seuraavat päätökset:

Reaktsioniaika, kun äänen voimakkuutta tiedettiin ennakolta:

	vahva ääni 0,116	(sek.)
	heikko ääni 0,127.	"
Kun äänen voimakkuutta ei tiedetty:	vahva ääni 0,189.	"
	heikko ääni 0,298.	"

Sopii siis sanoa, että tietämättömyys äänen voimakkuudesta vaikutti pidennyksen reaktsioniajassa, joka oli, kun ääni oli vahva, 0,073, kun se oli heikko, 0,171. — Vielä enemmin aika kasvaa, jos aistimus tulee aivan odottamatta (jos esim. koesarjaa tehdessä, jossa yleensä on jotenkin pitkät väliajat, vaarinottajan tietämättä annetaan hänelle aistimus paljoa lyhyemmän väliajan kuluttua, — taikka jos hän joskus sattumalta on vaipunut hajamielisyyteen, niin ett'ei odotakaan aistimusta.) Silloin reaktsioniaika,

vahvoja aistimuksia käytettäessä, nousee hyvin usein $^1/_4$:een sekuntiin asti, ja, jos heikkoja aistimuksia käytetään, usein $^1/_3$:eenkin.

Mutta ei näissäkään määräyksissä vielä mitata, ei välillisestikään, minkään sielullisen toiminnan tapahtumisaikaa. Tulemme nyt vasta semmoisiin kokeihin, joilla koetetaan sitä tehdä. Ensiksi puhun niistä, joiden merkitys on selvä ja varma, sitten pitää vähän koskea muutamiin, joiden merkitys on johonkin määrään riidanalainen.

Jos kokeita tehdessä käytetään *erilaisia* aistimuksia, kaksi tahi useampia (ilman vaarinottajan tietämättä mikä niistä on odotettavissa), ja vaarinottajan pitää ennen tehdyn suostumuksen mukaan kuhunkin aistimukseen vastata määrätyllä eri tavalla, niin saadaan tuloksena reaktsioniaika, joka ei enää ole yksinkertainen; siihen sopii sanoa tulleen lisään, ennen esitettyihin prosesseihin, kaksi jotenkin yksinkertaista sielullista tapahtumaa *): *erottaminen,* minkmoinen aistimus on, ja *vaali* eli *ratkaisu,* mitä on sen johdosta tehtävä. Erottamisaika ja vaaliaika (kuten tuohon ratkaisuun tarvittavaa aikaa tavallisesti nimitetään, vaikk'ei oikeastaan mitään varsinaista vaalia siinä toimiteta) ovat lyhyimmät, jos koetta järjestetään seuraavasti: on määrätty käytettäväksi ainoastaan kaksi erilaista aistimusta; toiseen vastataan liikunnolla, toiseen liikkumatta olemalla. Aika on pitempi jos on useampien aistimuksien välillä erotus tehtävä; huomataanpa sen olevan myöskin tuntuvasti pitemmän, jos on vastattava kahteen erilaiseen aistimukseen kahdella erilaisella liikunnolla, lyhyemmän, jos on valitseminen liikunnon ja likkumatta olemisen välillä. Jälkimäisessä tapauksessa vaarinottaja on näet aivan valmistautunut tarkoin määrättyä liikuntoa tekemään, elimet, lihakset kädessä ovat omituisesti jännitetyt sitä varten **); edellisessä tapauksessa, kun täytyy valmistautua kahteen erilaiseen liikuntoon, tämä ei ole yhtä suuressa määrässä mahdollista; — siten tässäkin aivan selvästi nähdään, että erottamis- ja vaali-aika riippuvat moninaisista ruumiillisistakin seikoista.

Näiden aikain yhteenlaskettua pituutta saadaan yleensä siten että pidennetystä reaktsioniajasta vähennetään yksinkertaisen reaktsioniajan

*) Ei ole epäilemistäkään että, vaikka nämä tapahtumat ovat sielullista laatua, kuitenkin yht'aikaa tapahtuu hermostossa ja aivoissa omituisia ruumiillisia prosesseja; tätä täytyy pitää muistissa, voidaksensa käsittää tuloksia oikein.

**) Jonkunmoisella syyllä sopii sanoa, että juuri se aika, joka toisessa tapauksessa kuluu itse ratkaisuun, tässä näyttää puuttuvan. Sen vuoksi useat tutkijat esittävätkin asiata niin, että sanovat niiden kokeiden, jotka tehdään tällä tavalla, ilmoittavan erottamisaikaa yksistään, erotettuna vaaliajasta. Mutta toiselta puolen kuitenkin kieltämättömästi tässäkin on jokin ratkaisu tehtävä, niin että lienee oikeampi puhua tässäkin tapauksessa myös „vaaliajasta."

määrä (joka jälkimäinen kokeita tehtäessä aina *joka kerta* erittäin määrätään). Ne sielulliset tapahtumat, jotka tässä tulevat lisään yksinkertaiseen reaktsioniin, näyttävät kyllä, kuten jo sanottiin, olevan laadultaan selvät ja yksinkertaiset; kumminkaan ei voine ketään kummastuttaa, että on tuloksissa eroovaisuuksia eri henkilöiden tekemien kokeiden välillä. On selittelemättä selvää, että tämmöiset yksinkertaisetkin sielulliset toiminnot tapahtuvat eri henkilöissä eroovalla nopeudella. Nähtävästi ajat myös pitemmän harjaantumisen vaikutuksesta suuresti lyhenevät.

Tässä minä voin ainoastaan, antaakseni vähäisen näytteen näistä ajanmittauksista, mainita kaksi laveampaa koesarjaa, jotka molemmat m. m. osoittavat että nämä ajat ovat erilaiset erilaisiin aistimuksiin vastattaessa. Toisen on tehnyt tutkija, nimeltä *Donders*. Tästä tutkimussarjasta mainitsen kokeita, joita tehtäessä oli kuhunkin eri aistimukseen vastattava erilaisella liikunnolla, — siis ajat eivät ole tässä aivan lyhyimpinä. Yhteenlaskettu erottamis- ja vaaliaika olivat:

Kahden näköaistimuksen (punaisen ja valkoisen valon) erottaminen, vastattava liikunnolla oikealla tai vasemmalla kädellä (5:n henkilön yhteinen keskiluku) 0,154 (sek.)

Kaksi kosketusaistimusta, oikeaan tai vas. jalkaan, vastattava oik. t. vas. kädellä 0,066. (sek.)

Kuuloaistimus, lausuttu ääntiö, sama ääni kerrottava, — kun 2 eri ääntiötä käytettiin 0,056. (sek.)

Sama, kun 5 eri äänt. käyt. 0,088. „

Näköaistimuksia, 2 nähtyä ääntiömerkkiä, vastattava ääntiötä lausumalla 0,166. (sek.)

Sama, 5 erilaista näht. ä.-m., vast. niitä laus. 0,170. „

Nämä luvut näyttävät selvästi, että muutamat aistimukset ovat ikään kuin luonnosta taipuvaisimmat yhtymään muutamiin määrättyihin liikuntoihin; niissä tapauksissa „vaaliaika“ on lyhyempi. Kun kosketusaistimus sattuu ruumiisen, ja pitää liikuttaa samanpuolista kättä, niin aistimus ja liikunto yhtyvät luonnollisesti. Samaten kuuloaistimus, ääntiö, ja saman ääntiön kertominen on luonnollinen yhtymä, jonka toimittamista tekee nopeammaksi erinomaisen pitkällinen tottumus kielen ääniin. Sitä vastaan ei ole mitään erityistä luontevuutta siinä yhdistämisessä, kun pitää vastata toiseen näköaistimukseen oikean käden, toiseen vasemman käden liikunnolla. — Kuitenkin nämä eroovaisuudet olisivat ehkä voineet pitemmän harjoituksen vaikutuksesta johonkin määrään hävitä.

Toisen lavean koesarjan tällä alalla ovat tehneet *J. v. Kries* ja *F. Auerbach*. Heidän kokeissaan oli ainoastaan toiseen aistimukseen vastaa-

minen määrätyllä käden liikunnolla, toiseen ei ollenkaan; myös voinee katsoa ajan olevan heidän kokeissaan vähenneen harjaantumisen vaikutuksesta niin paljon kuin mahdollista; siis ajat ilmaantunevat tässä yleensä vähimpään mahdolliseen määräänsä supistuneina. Ensiksikin on mainittava, että kaikissa erilaisissa kokeissa nämä ajat olivat toiselle tutkijalle, Auerbach, lyhyemmät, ja tavallisesti paljoa lyhyemmät, kuin toiselle, Kries, — jonka jälkimäisen *yksinkertainen* reaktsioniaika taas useimmissa tapauksissa oli vähää lyhyempi. Käytettiin erilaisia aistimuksia, joista tässä muutamat mainitaan; yhteenlaskettu erottamis- ja vaali-aika oli:

	A.	K.
Kaksi eri taholta tulevaa valoaistimusta	0,011	0,017
Kaksi väriä	0,012	0,034
Kaksi eri taholta tulevaa ääntä	0,015	0,032
Kaksi kosketusaistimusta eri ruumiin paikoissa	0,021	0,036
Muutamissa erityisissä tapauksissa aika paljon pitenee; esim. heikon kosketusaistimuksen erottamiseen voimakkuuden puolesta vahvemmasta oli tarpeen	0,053	0,105

Tähän päättykööt esimerkit niistä kokeista, jotka koskevat yhteenlaskettua erottamis- ja vaali-aikaa. Mikä oikeastansa kaikkien näiden lukujen varsinainen sielutieteellinen merkitys on, sitä olisi mahdollinen täydellisesti selvittää ainoastaan pitemmässä sielutieteellisessä esityksessä; tässä niitä voipi mainita ainoastaan näytteeksi tämmöisten määräyksien yleisestä laadusta. -- Aivan samallaisilla kokeilla on selvitetty myös esim. näiden aikain pituutta siinä tapauksessa, jos käytetään useampia erilaisia aistimuksia, aina 10:een eri aistimukseen asti, joihin kaikkiin pitää vastata määrätyillä erilaisilla liikunnoilla, esim. kaikilla eri sormilla.

Wundt on koettanut tehdä koko joukon määräyksiä, joila mitattaisiin yksistään todellista erottamisaikaa eli tajuamisaikaa (erotettuna vaaliajasta). Näitä kokeita tehtäessä vaarinottajan piti *vastata kohta kun hän huomasi tajunneensa aistimuksen*, s. o. erottaneensa sitä toisista odotettavana olevista aistimuksista. Tämä menetystapa jättää tilaa epäilykselle, onko mahdollista toimittaa tuota reaktsionia aivan tarkkaan oikeassa silmänräpäyksessä, jonka vuoksi ei voi väittää näitä määräyksiä aivan tarkkaan luotettaviksi. Mutta kieltämättä voipi kuitenkin, käyttämällä tällaista menetystapaa, saavuttaa *likimääräisiä* ja semmoisinakin tärkeitä määräyksiä, kuinka paljon aikaa tarvitsemme tajutaksemme erilaisia aistimuksia, kuvia ja käsitteitä, mutkallisempia ja yksinkertaisempia. Wundt on tehnyt semmoisen koesarjan, jossa tutkittiin, tämmöistä menetystapaa noudattamalla, mutkallisempien käsitteiden tajuamisaikaa, nim. lyhyempien ja pitempien

numerolukujen tajuamista. Koesarjaan otti osaa kolme henkeä. Tulokset olivat: 1—3-numeroisia lukuja käsitettiin melkein yhtä nopeasti, erotukset olivat jotenkin vähäiset; käsittämisaika oli noin 0,3 sek. (yksinkertainen reaktsioniaika on pois luettu); kun käytettiin 4—6 numeroisia lukuja, niin aika rupesi tuntuvasti kasvamaan; samalla sen määrä oli kolmessa kokeiden tekijässä yhä enemmän erilainen; 6-numeroisia lukuja käytettäessä se oli: 0,482, 0,887, 1,079.

Vihdoinkin Wundt on tehnyt kokeita määrätäksensä n. s. *assosiatsioniaikaa*. Näiden määräyksien laita on aivan sama kuin viimeiseksi mainittujen; ne ovat, aivan samasta, reaktsionitapaan perustuvasta syystä, ainoastaan likimääräiset, mutta kuitenkin epäilemättä hyvin huomattavat. — „Mielteiden assosiatsioni“ on se sielun toiminta, kun yksi mielle herättää toisen mielteen, kun mielikuva saattaa, esiintymällä ensin itse sielun eteen, toisen mielikuvan astumaan perässänsä tajuun. *) Tämä sieluntoiminto tapahtuu yleensä *itsestänsä*, tahtomatta, — ja kokeita tekiessa tämän asian selvittämiseksi pitääkin nimenomaan totuttaa itseänsä siihen, että antaa mielteiden liikkua itsestänsä, ilman niitä tahallisesti johtamatta. Assosiatsioni-ajan määräämistä varten meneteltiin seuraavasti: Määrättiin, noudattamalla aivan sitä menetystapaa, jota vast'ikään on kuvattu, kuinka paljon aikaa tarvittiin *lausutun sanan käsittämiseen;* jotta sanan lausuminen kävisi, miten mahdollista, yhdessä silmänräpäyksessä, täytyi tietysti aina käyttää yksistään yksitavuisia sanoja. Sitten määrättiin, kuinka paljon aikaa tarvittiin kunnes lausuttua sanaa oli käsitetty *ja se sen jälkeen oli herättänyt jonkun toisen mielikuvan*, minkä tahansa; reageeraajan piti tässä tapauksessa tehdä se liikunto, joka kirjoitti mittauskoneesen assosiatsioniajan lopun, siinä hetkessä jolloin toinen, assosiatsionin synnyttämä, mielikuva astui tajuun. Kokeita tehtiin jommoinen joukko, yhteensä neljättä sataa, joka olikin aivan tarpeellista kyllin luotettavien keskilukujen määräämiseksi; kokeihin otti varsinaisesti osaa kolme eri henkeä. Keskimääräinen assosiatsioni-aika oli 0,72 sek. (pidennetystä reaktsioniajasta ei ole ainoastaan laskettu pois yksinkertaista reaktsioniaikaa, vaan vielä sen lisäksi sitä aikaa, jota yleensä s. o. keskimäärin tarvittiin itse yksitavuisen lausutun sanan käsittämiseen). Yksityisissä tapauksissa assosiatsioni-aika, kuten voipi arvata, suuresti vaihtelee, koska muutamat sanat ja mielteet ovat erittäin sopivat herättämään kohta joitakin aivan määrättyjä assosiatsioneja, toiset mielteet taas eivät niin vaikuta; lyhyin vaarinotettu assosiatsioniaika oli 0,341, pisin 1,190 sek. Mutta keskiluvut kaikista kokeista olivat kaikissa

*) Käytän tässä sanan „taju“ aivan siinä merkityksessä, jossa tavallisesti käytetään tajunta eli tietoisuus.

vaarinottajissa melkein aivan samat (0,706—0,752). — Toiset tutkijat ovat koettaneet myöskin aivan toista menetystä noudattamalla mitata assosiatsioniaikaa, ja eri tavalla saadut tulokset sopivat jotenkin hyvin yhteen. Yllämainittu Wundtin tutkimus asiasta lienee kuitenkin tarkoituksenmukaisimmin järjestetty; tässä mitatun ajan siulutieteellinen merkitys on mielestäni jotenkin selvä, koska ne sielulliset toiminnot, jotka tapahtuvat mitatun ajan kuluessa, ovat verrattain helpot erottaa toisista sieluntoiminnoista ja niitä voi jotenkin hyvin tarkemmin sielutieteellisesti kuvailla ja selvittää.

Tässä tietysti ei ole mainittu kaikkia niitä sieluntoimintoja, joiden aikaa on koetettu eksaktisesti mitata, vaan on ainoastaan viitattu niihin esimerkkeihin semmoisista määräyksistä, jotka näyttävät olevan tärkeimmät. Täytyypä kaikista näistä ajanmääräyksistä yleensä sanoa, että selitys, mikä niiden todellinen sielutieteellinen merkitys oikeastansa on, ei ole tässä mahdollinen, semmoisen voisi antaa ainoastaan laveammassa sielutieteellisessä tutkimuksessa. Toivoakseni käy kuitenkin selväksi, että tälläkin alalla päästään, kun kokeita käytetään tutkimuksen välikappaleena, tuloksiin, jotka eivät ole sielutieteellistä merkitystä vailla. Ja jos arveltaisiin, että kumminkin kaikki nyt mainitut tutkimukset koskevat vähäarvoisia seikkoja, ja että vaivaloisista töistä näyttää saatavan hyvin köyhiä tuloksia, niin pyydän ainoastaan saada uudestaan kehottaa panemaan huomiota siihen, mitä jo on, semmoisten mielipiteiden johdosta, lausuttu ylempänä. (s. 5,6).

(Jatk.)

Arvi Grotenfelt.

Naisihmisyys.

„Anna Karéninan“ johdosta

kirjoitti

E. Stenius.

Ihmisyys ilmaantuu miesihmisyytenä ja naisihmisyytenä. Niin nainen kuin mies ovat yhtä paljon ja ensi sijassa ihmisiä.

Tämän myöntää vasta nykyaika, kuitenkin säilyttäen tuon vanhan mielipiteen, että *voima* yhä edelleen on oleva miehuullisuuden varsinaisena ja miltei ainoana tunnusmerkkinä, — *sulo* naisellisuuden.

Aikomuksemme on tällä kertaa hiukan tarkastaa naisihmisyyttä ja kysymme sentähden: onko *sulo*, — viehättäväisyys, tunteellisuus, taipuvaisuus tai toisin sanoen „sydän“ eli sydämmen kehitys todellakin riittävä sille naiselle, joka pidetään kelpaavana edustamaan naisihmisyyttä? Onko se totta, että kun vaan nainen tottelee sydämmensä ääntä, ohjaa tämä häntä elämän vaikeimmissakin tehtävissä.

Eräs meidän aikamme suurimpia kirjailijoita, kreivi L. Tolstoï, on eräässä „Anna Karénina“ nimisessä laveassa romanissaan laillaan vastannut yllämainittuihin kysymyksiin. Sanomme laillaan, kosk'ei hänen kirjansa vähääkään koske. naisemansipatsionia, — siinä ei edes ole sen varjoakaan. Mutta suurelta kirjailijalta voi aina jotakin oppia, — siinä syy, joka on rohkaissut meitä kertoelemaan hiukan hänen naisluonteistaan.

Anna Karénina, syntyisin ruhtinatar Oblonsky, on rikas, ylhäinen, hieno, lempeä, nuori, erittäin vilkas ja ennen kaikkea lumoavan kaunis. Hän on sitä paitse niin viehättävä, että kaikki ihastuvat häneen, — niin naiset kuin miehet. Hänellä on siis runsaasti kaikki ne ominaisuudet, joita on totuttu niin kutsutulta todelliselta naiselta vaatimaan. Hän on naimisissa hyvin ylhäisen virkamiehen Karéninin kanssa. Hänellä on pieni poika, jota hän jumaloitsee. Hänellä on mitä parahin maine. Kun hän ensi kertaa esiintyy lukijalle ei hänessä voi huomata mitään muuta kuin hyvää. Hänelle on silloin määrätty vaikea tehtävä, joka kysyy mitä suurinta taitoa ja hienoutta. Veljensä ruhtinas Oblonsky on ollut uskoton vaimolleen, tämä on saanut tiedon siitä ja uhkaa jättää kodin ja lapsensa, joita hänellä on jo viisi, — koko talo on mullin mallin. Silloin ilmestyy Anna, puhuu erinomaisen kauniisti sovinnosta ja anteeksi antamisesta, itkee ja suutelee natonsa kättä, ihastuttaa itseensä yksin lapsetkin ja matkaansaattaa kohta täydellisen sovinnon. Hän osoittaa tässä tilaisuudessa niin paljon hienoutta ja hellyyttä, myötätunteisuus loistaa koko hänen olennostaan, — hänestä ei voi olla pitämättä. Hän puhuu myöskin niin paljon ja niin suurella rakkaudella pienestä pojastaan, että häntä heti huomaa helläksi äidiksi.

Mutta ennen kuin hän palajaa kotiinsa menee hän ystäviensä kehoituksesta eräihin tanssijaisiin. Tämä ilta on käännekohta hänen elämässään. Tässä tapaa hän ensin ruhtinatar Kity Shtsherbatskyn, joka on hänen veljensä nato, — ja sitten kreivi Wronskyn, joka on nuori, kaunis ja rikas upseeri ja rakastaa Kityä, sekä on voittanut tämän tytön sydämmen. Kity on aivan nuori, ensi talvea julkisissa tanssijaisissa; hän on erinomaisen puhdas ja suloinen, — kaunis ja ylhäinen on hänkin. Hän ihailee Annaa sanomattomasti, — nuorten tyttöjen tapaan, ja on niin onnellinen ja varma Wronskyn rakkaudesta, että hän viattomilla katseillaan ilmoittaa nuorelle miehelle tunteitaan. Muuten sekä hän että Anna ovat tuona iltana jonkunmoisessa onnen kiihkossa, syystä että tietävät miellyttävänsä kaikkia.

Mutta tämä ilta on oleva käännekohta ei ainoastaan Annalle, — Wronsky hurmautuu Annan kauneudesta ja sulosta ja tuntee itsensä vastustamattomasti vedetyksi hänen puoleensa. Anna tuntee samaa Wronskyn suhteen ja Kity, johon kaikki nuorukaiset jo ovat hieman rakastuneet ja joka

on niin kaunis ruusuisessa puvussaan, on vähällä saada istua masurkan ajan.

Tämän illan jälkeen on kaikkien kolmen kohtalo muuttunut. Kity kääntyy kipeäksi pahasta mielestä ja häpeästä, kun on osoittanut tunteitaan miehelle, joka ei niistä huoli; hän on vihdoin aivan menehtymäisillään, paraimmat lääkärit eivät taida hänelle mitään. Kun ei mikään auta, vievät hänen vanhempansa hänet ulkomaalle kylvyille.

Kreivi Wronsky seuraa Annaa Pietariin, sillä hän ei voi enää elää muualla kuin tämän läheisyydessä. Ja silloin vasta saa lukija tutustua Annan perheellisiin oloihin. Aleksei Aleksandrovitsh Karénin on virkamies tämän sanan koko merkityksessä. Hän on vaan osa virkakoneistosta ja semmoisenaan luulee olevansa suuresta merkityksestä isänmaalle. Hän lukee kaikenmoisia kirjoja, koska muut niin tekevät, mutta ei ymmärrä niitä. Hän ei ole kenenkään miehen kanssa ystävyyden suhteissa. Hän on aina säännöllinen, aina jäykkä, ylen kohtelias vaimollensa ja pilkallinen poikaansa kohtaan. Rakkaus ei sovellu hänen luonteelleen. „Jos ei olisi kuullut muiden puhuvan rakkaudesta ei hän tietäisi semmoista tunnetta olevankaan," — sanoi hänestä hänen vaimonsa. — Anna on niin pintapuolisesti kasvatettu ja niin nuorena ja kokemattomana naitettu tälle miehelle, ett'ei hän alussa edes ymmärrä oikein kärsiäkään eikä vaatia avioelämästä muuta kuin ulkonaista mukaavuutta ja korkeaa asemaa yhteiskunnassa.

Mutta nyt hän on ollut kahdeksan vuotta naimisissa ja nyt hän vasta oikein huomaa kuinka valheellinen tämmöinen yhteiselämä on. Hän ei ensin ymmärrä Wronskyn ihastusta eikä omia tunteitaan vääriksi. Niissä piireissä, joissa hän on liikkunut, on hän nimittäin nähnyt niin monta rakkauden seikkaa, niin paljon laittomia liittoja, ett'ei hän arvaa uutta suhdettaan miksikään pahaksi. Kuitenkin aikoo hän yhteen aikaan kertoa miehelleen Wronskyn kohteliaisuuksista, mutta silloin johtuu hänelle mieleen että kun kerran eräs nuori, hänen miehensä virastoon kuuluva virkamies oli tehnyt hänelle milt'ei rakkauden tunnustuksen ja hän tämän kertoi Karéninille, vastasi tämä että semmoista voi hyvin helposti tapahtua jokaiselle suuressa maailmassa liikkuvalle naiselle eikä se merkitse mitään. Hän puolestansa aikoi aina luottaa vaimonsa hyvään aistiin, eikä koskaan alentaa itseänsä luulevaisuuteen. — Tästä huolimatta pakenee Anna ensin Wronskya, koettaapa joskus olla hänelle ankarakin. Mutta niin pian kuin he tapaavat toisensa, ihastuu hän vasten tahtoansa niin silminnähtävästi, ett'ei hänen tunteensa pysy salassa Wronskylta eikä muilta. Ja nyt hän vähitellen joutuu aivan tunteittensa valtaan. Hänen avioelämänsä käypi hänelle kärsimättömäksi, hän alkaa vihata miestään, — hän tuntee itsessään semmoisen elämisen halun että jos hän lukee vaikka mistä, tahtoisi hän itse olla toimimassa romanisankarien ja sankarittarien mukana. Kun sitten Wronsky tekee hänelle suoran rakkauden tunnustuksen panee hän kaikki sielunsa voimat siihen, että saattaisi vastata hänelle kylmästi. Mutta hän ei enää voi sitä, hän ei enää saa sanaakaan sanotuksi, katsoo vaan äännetännä nuoreen mieheen ja katse ilmaisee hänen tunteensa. Ja Anna, joka tähän saakka oli ollut niin avosydäminen että hän kaikki ilonsa ja surunsa oli kerto-

nut miehelleen, alkaa nyt salata ja valhetella joka askeleella ja ihmettelee itsekin kuinka hyvästi tämä häneltä käy. Hän lankee yhä syvemmälle, hän antautuu vihdoin Wronskylle ja on kuin mielipuoli häpeästä ja surusta; hän tuntee rikkoneensa koko maailmaa vastaan, mutta maailmassa hän ei enää näe kuin yhden ainoan ihmisen, Wronskyn, ja sen vuoksi hän vaipuu tämän jalkojen juureen ja rukoilee häneltä anteeksi! Mutta nousta siveellisessä suhteessa hän ei enää voi.

Jopa alkaa nyt Karéninkin jotakin huomata ja varoittaa vaimoansa — vetämästä puoleensa maailman ja palvelijain huomion. Hän koettaa kerran puhua kauniistikin, mutta se menee vasten tahtoansa pilkalliseksi, vanhan tapansa mukaan. Ensi kertaa tuli nyt Karénin ajattelemaan että Annallakin ehkä oli persoonallinen elämänsä, että hänelläkin saattoi olla omat ajatuksensa ja toivomuksensa, mutta tämä ajatus näyttää hänestä niin hirveältä että hän kiirehtii sitä poistamaan. Hänestä tuntui aivan kuin jos hän olisi palannut kotiinsa ja huoneensa olisivat olleet lukossa. Mutta hän lohdutti itseänsä sillä, että ehkä avain vielä löytyy.

Anna valhettelee, mutta hän kärsii siitä, kärsii siihen määrin että hän muutamien kuukausien kuluttua ilmaisee miehellensä koko rikoksensa. Hän tekee sen hyvin suoraan: minä rakastan Wronskya ja olen hänelle antautunut ja vihaan, pelkään teitä. Tehkää minulle mitä hyväksi katsotte. — Mutta vielä sittenkin Aleksei Aleksandrovitsh muistaa maailmaa, tahtoopa sitä paitse rangaista vaimoansa ja käskee hänet sentähden käyttäytymään niin ett'ei kukaan mitään huomaisi ja kieltää häntä tietysti tapaamasta Wronskya. Avioeroa hän kyllä tahtoisi, mutta pelkää — skandaalia.

Ja niin he jäävät asumaan samaan taloon, mutta ovat aivan vieraat toinen toisellensa. Anna tapaa Wronskya ulkopuolella kotia ja Karénin tietää tämän, mutta odottaa vaan että tämä intohimo sammuisi ja että hänen nimensä kunnia siten vielä säilyisi. Anna taas olisi aikoja sitten lähtenyt miehensä kodista, mutta toiselta puolen pelkäsi hän maailmaa ja julkista häväistystä, toiselta puolen ei hennonut hän jättää pientä poikaansa. — Poikaani en jätä, en vaikka mies minut häväisisi ja ajaisi pois talostaan tai Wronsky minuun kyllästyisi. Poikani kanssa menen vaikka minne. — Mutta vaikka Anna itse on niin valheellisessa asemassa, ylenkatsoo hän kuitenkin miestään. — Hän ei ole mies, ei ihminen, vaan nukki, — sanoo hän Wronskylle. Minä hänenä olisin aikoja sitten tappanut tämmöisen vaimon, olisin repinyt hänet kappaleiksi, mutta hän suutelee muiden nähden minun kättäni ja kutsuu minua „ma chère“!

Kun Wronsky ihmettelee kuinka Anna voi kärsiä valheellista asemaansa ja kysyy eikö hän ole onneton, vastaa hän: — minäkö onneton? olen kuin nälkäinen ihminen, jolle on annettu ravintoa. Hänen on kenties kylmä ja vaate on hänellä hajallinen ja hävettää häntä, mutta onneton ei hän ole. — Ja kyyneleet nousevat „onnellisen“ silmiin.

Kuinka kärsimätön tämä tila onkaan, niin se yhä pahenee! Tulee uusi ja hirveä käännekohta; Annalle syntyy tytär, lemmen lapsi, miehensä kodissa. Hän on kauan aikaa lohduttanut itseänsä sillä että hän tässä tilaisuudessa kuolee ja siten kaikki hänestä pääsevät, mutta kun kuolema

näyttää lähestyvän, muuttuu hänen mielensä. Hän rukoilee mitä nöyrimmällä tavalla mieheltään anteeksi, hän pyytää häntä sopimaan Wronskyn kanssa, — joka on aivan masentunut —, hän ylistää miehensä hyvyyttä — ja mies heltyy, heltyy ensi kertaa elämässään, suopi kumpaisellekin rikokselliselle anteeksi ja nauttii siitä erinomaista tyydytystä ja rauhaa.

Parannuttuaan tekee Anna mitä paraimpia päätöksiä, muun muassa ett'ei koskaan enää tahdo Wronskya nähdä, mutta kun kohta sen jälkeen kuulee että Wronsky on tehnyt itsemurhayrityksen hänen tähtensä, heltyy hän taas, — kaikki päätökset raukeavat, sillä hänessä on vaan rakkautta, mutta ei tahtoa, — hän tuntee vastustamattoman halun päästä „elämään" ja Wronsky saa hänet jättämään miehen ja pojan ja kodin ja lähtemään kanssaan ulkomaalle.

Tähän aikaan on Kity Shtsherbatsky joutunut naimisiin. Ulkomaalta hän oli palannut terveenä ja kaipauksella ajatellut — ei kreivi Wronskya — sillä tästä hän heti herkesi pitämästä kun huomasi hänet väliäpitämättömäksi, — vaan erästä Leviniä, jolle hän oli antanut rukkaset, siihen aikaan kun rakasti Wronskya. Tämä Levin oli erinomaisen rehellinen, vaatimaton ja kelpo mies, aatelinen maanviljelijä, joka vihasi kaikkea teeskentelemistä ja ylhäisten elämäntapoja, rakasti kansaa ja maantöitä, ja oli samassa toimelias maatalon isäntä ja ajattelija, — jolla aina oli joku aate haudottavana. Tätä miestä Kity nyt oli kauan aikaa ajatellut eikä voinut kylliksi ihmetellä itseään, kun oli saattanut rakastaa sitä, joka ei hänestä huolinut, ja hyljätä sen, joka hänestä niin paljon piti. Hän on kehittymättömän luonteen naiivisella kannalla: Koira tai hevonen olisi saattanut tuntea samaa hyväntekijänsä suhteen. Rakkaus on hänestä kiitollisuuden asia. — Kun Levin häntä ensi kertaa kosi, tunsi hän itsensä ensin sanomattoman onnelliseksi siitä että semmoinen mies häntä rakasti. Tahtoohan hellä sydän rakkautta vaikka kuinka paljon ja Kitystä oli sääli, tuntuipa milt'ei mahdottomalta kieltäytyä kelpo miehen tarjoamasta rakkaudesta! Mutta — toisella puolen oli silloin kreivi, ja hän oli kauniimpi ja viehättävämpi kuin Levin; — Vaan nyt on asian laita muuttunut. Nyt on kaikki siinä kuinka voisi saada Leviniä uudestaan kosimaan. Asia on arka ja Levin on arka, jopa ylpeäkin. Hän ei voi unhottaa että hänelle on annettu rukkaset Kuitenkin, kun hän vihdoin tapaa Kityn, — jota kauan aikaa on karttanut, — kun tämä on niin nöyrä, suloinen ja ihastunut, ei hän enää malta olla kosimatta. Nyt hän saakin myöntävän vastauksen ja on äärettömän onnellinen, aivan hurjuuteen saakka. Kitykin on onnellinen, mutta ajattelee sen ohessa myötäjäisiäkin ja tämä häiritsee Leviniä. Kaikki häiritsee Leviniä, sillä hän on idealisti. — Häät vietetään ja nuori pariskunta muuttaa asumaan Levinin maatilalle ja taas alkaa Kity puuhata tarjottimista ja huonekaluista ja sen semmoisesta ja taas tämä häiritsee Leviniä, joka on arvellut että ensimäinen aika vastanaineille pitäisi olla niin täynnä taivaallista onnea, ett'ei mikään maallinen siinä muistuisi mieleen. Hän on myös luullut että hänen yhteiselämänsä Kityn kanssa tulisi muodostumaan aivan toisin kuin kaikkien muiden, sillä Kity oli hänen mielestänsä aivan yliluonnollinen olento. Sen vuoksi loukkasivat häntä vaimon pikkumaiset hommat ja puu-

hat, jotka nyt vasten hänen tahtoansa heidän kodissaan saivat niin suuren merkityksen. Kun Kity itki sitä että piiat pitivät häntä lapsena eivätkä huolineet häntä totella, tai kun hän ihastui siitä, että nyt saattoi tilata mieskeittäjältä vaikka mimmoisia sokurileivoksia ja tuhlata niin paljon rahaa kuin ikinä tahtoi, ei Levin voi sitä ymmärtää.

Vaan ei kyllin siitä ett'ei heidän onnensa ole aivan taivaallinen, — he riitaantuvat jo ensi päivinä. Mistähän syystä? — Kity, jolla ei ole muuta työtä kuin korkoompelua, ikävystyy kovin kun hänen miehensä viipyy puolta tuntia enemmän, kuin oli luvannut, työväen luona. Hän nostaa riidan. Kun mies aikoo häntä suudella, työntää hän hänet luotaan, ja koko sarja luulevaisuuden moitteita tulvaa hänen huuliltaan. Hän väittää ett'ei mies rakasta häntä, vaan ainoastaan itseään. Levin parka oli juuri kulkenut oikotietä joutuaksensa pikemmin kotiin, mutta eksyi ja tuli siten viipyneeksi. Hän huomaa nyt kohta ett'ei voi saada nuorta vaimoansa leppymään ell'ei tunnusta itseänsä syylliseksi. Ja niin hän nyt menetteleekin, sillä mitäpä hän muuta tekisi? Kity on niin suloinen ja Levin tahtoo niin kiihkeästi sovintoa hänen kanssaan ja Kityhän ei *voi* ymmärtää, että miehellä on muutakin tointa kuin istua vaimonsa luona häntä ihastelemassa. Sillä kertaa siis sovitaan pois, mutta kuitenkin ilmestyy yhä jälleen äkkiarvaamatta yhtä suuria riidanaiheita ja taaskin häiriytyy uuden kodin rauha, taas itketään ja sovitaan ja rakastetaan; toisinaan tuntuu heistä ikäänkuin jos vetäisivät toisesta ja toisesta päästä vitjaa, johon kumpaisetkin ovat sidotut. Ja kumpaisetkin muistelevat sittemmin jonkunmoisella häpeällä näitä yhteiselämänsä ensimäisiä aikoja.

Silloin tällöin vilkahtaa se ajatus Levinin mieleen, että syy on Kityn kasvatuksessa. Hän ei pidä muusta kuin korkoompeluksesta, arvelee hän, ei edes soitanto häntä oikein miellytä, eikä mikään muukaan. Enkä nyt ole itsekään näinä kuukausina voinut tehdä mitään työtä, — jatkaa hän ajatuksiaan. Milloin huomaan että Kityllä on ikävää, milloin en henno häntä jättää. Minun täytyy osoittaa että olen miehuullinen ja riippumaton. — Hän tekeekin ponnistuksen, ryhtyy kirjaansa, jota on kirjoitellut ennen naimistaan. Mutta kuinka kävikään? Nuori vaimonsa istuu häntä lähellä, korkoompelu kädessä, katselee häntä ja ajattelee itsekseen: — tunteeko hän nyt että minä häntä katselen, — enköhän saa häntä kääntymään, jos vaan oikein tarkkaan katselen? Ja Levin tuntee hänen katseensa ja kääntyy ja jättää työnsä — ja taas suudellaan ja rakastetaan, — kunnes uusi riidan aihe tulee eteen.

Niin nyt eletään eteenpäin. Kity ei lue, ei ajattele, ei hoida talouttaan, sillä talossa on sekä emännöitsijä että mieskeittäjä, — hän soittelee vaan silloin tällöin ja käy metsässä sieniä keräilemässä. Toisinaan on Levin hurjasti luulevainen ja kerran ajaa hän talostaan erään nuoren vieraan, joka on liian kohtelias Kitylle. Lukijan tekisi mieli vaatia että Kity itse voisi käyttäytyä niin arvokkaasti ett'ei tarvitsisi ulkonaista puolustusta, mutta hänpä on niin lempeä ett'ei voi puolustaa itseänsä edes kohteliaisuudeltakaan. Vielä niinkin tärkeänä aikana, kun Kity kohta on tuleva äidiksi, on heillä noita luulevaisuuden riitoja. Mutta tuskan ja vaaran hetkinä on Kity san-

karitar. Hän on verrattoman paljoa rohkeampi kuin hänen miehensä, joka sekin todistaa, että naisen niin sanottu heikkous on suurimmaksi osaksi keksintö vaan.

Heille syntyy poika ja nyt esiintyy Kityn luonne kauniimpana. Hän pesee ja hoitaa ja ruokkii pienokaistaan, on hellä miehelleen ja vanhalle äidilleen ja suloinen kaikessa. Nyt luulisi siis että hän hyvin täyttää kutsumuksensa, että hänen miehensä olisi onnellinen ja tyytyväinen ja osoittaisi hänelle täydellistä luottamusta. Levin on ajattelija, niinkuin jo tiedämme. Kauan aikaa on hän erään veljensä kuoleman johdosta miettinyt, — yhä miettinyt elämän tärkeimpiä kysymyksiä. Mikä on ihminen? Minkätähden on hän luotu? Mitä varten tulee hänen elää? — Saadaksensa vastausta näihin kysymyksiin lukee hän sekä oman että ulkomaankin filosoofit, hän tutkii kaikkia ihmisiä salaa, ja kun ei löydä vastausta tuntee hän itseänsä niin onnettomaksi että toisinaan on vähällä ampua itseänsä. Mutta nyt on hän yht'äkkiä erään talonpojan suusta kuullut merkillisiä sanoja. — Ihmiset ovat kahta lajia, sanoi tämä hänelle, semmoiset, joille vatsa on heidän Jumalansa ja semmoiset, jotka muistavat Jumalaa, — elävät hengen eteen. — Nämä sanat vaikuttavat Leviniin sähkökipinän tavoin. Hän tuntee taivaallisen ilon ja rientää metsän yksinäisyyteen. Siellä käy hänelle yhä selvemmäksi, että talonpoika on oikeassa, että ihmisen tulee elää hengen eteen, pyhittää koko elämänsä hyvälle, — että joka hetki siten saapi uuden tärkeän merkityksen. Nyt kiirehtii hän kotiin, mutta salaa siellä tunteensa ja ajatuksensa. Ne ovat niin kalliita hänelle ett'ei niitä sovi kenelle tahansa ilmoittaa. Entä Kity? Tuo hellä, suloinen, rakastavainen Kity, joka on tietänyt ett'ei hänen miehensä ole uskovainen ja nyt varmaan iloitsisi miehensä onnellisesta mielentilasta. Niin, — hetken Levin ajattelee: ehkä kerron hänelle — kenties hän minua ymmärtää. Mutta jospa Kity taas ottaa puheeksi jokapäiväisen pikkuseikan. Ja silloin tekee Levin juhlallisen päätöksen häneltäkin salata suurimmat, onnellisimmat aatteensa ja tunteensa. Olkoon minun ja kaikkien ihmisten, yksin vaimonikin, välillä — seinä. —

Siihen jättää kertomus tuon hyvän miehen ja hänen suloisen, hyvän, kodikkaan vaimonsa.

Anna on monta kuukautta ulkomaalla Wronskyn ja pienen tyttärensä kanssa ja on — niinkuin hän itse sanoo — „anteeksiantamattoman onnellinen.“ Kaikki mitä hän ja muut hänen tähtensä ovat saaneet kärsiä tuntuu nyt hänestä kuumeunelmalta vaan. Kipeästi kaipaa hän kyllä aina välistä poikaansa, mutta hän on niin ihastunut Wronskyyn, hän ihailee hänessä kaikkea ja on niin kiitollinen siitä että Wronsky on hänelle uhrannut tulevaisuutensa ja kunnianhimonsa, s. o. eronnut sotapalveluksesta. Entä Wronsky? — Hän huomasi pian että oli saanut vaan yhden hietarakeen siitä onnen vuoresta, jota oli toivonut. Hänen toiveensa täyttäminen näytti hänelle tuon ikuisen erehdyksen, jonka alaiseksi joutuvat kaikki ne jotka odottavat onnea toiveittensa täyttämisestä; hän rupesi ikävöimään. Kesän tultua rientää hän jälleen Venäjälle ja asettuu Annan kanssa suurelle yksinäiselle maatilalleen. Täällä alkaa hän innostua maan-

töihin, yhteiskunnallisiin oloihin, sairaiden ja köyhien alustalaistensa tilan parantamiseen ynnä muihin hyviin toimiin. Mutta tätä kaikkea Anna ei voi kärsiä. Hän on uhrannut Wronskylle kaikki ja vaatii tältä samaa — *kaikki* tai *ei mitään*. Joka toimi, johon Wronsky antautuu, on Annan mielestä vihollinen, -- joka tunti, jonka Wronsky viettää ulkopuolella kotia, on Annalta varastettua aikaa. Anna panee yhä enemmän huolta vaatettamiseensa, koettaa olla yhä viehättävämpi, hän niinkuin muutkin on kasvatettu siinä uskossa, että ainoastaan naisen sulo voittaa miehen ja pitää hänet rakkauden kahleissa — ja nyt hän koettaa näitä keinoja, koettaa yhä enenevällä pelvolla, yhä kasvavalla epätoivolla. Mutta turhaan. Jota enemmän Anna rakastaa, sitä enemmän Wronsky kylmenee. Jota enemmän Annan sydän astuu esiin, jota enemmän hän on tunteittensa vallassa, — milloin minkin — sitä halukkaammin pysyy Wronsky poissa toverien tai muiden seurassa. Kuitenkin on tämä nuori kreivi niin ihmeellisen hienotunteinen ja kärsivällinen, että sitä oikein täytyy kummeksia. Hän toivoo myös koko sydämmestään että Anna saisi laillisen avioeron ja siten voisi tulla hänen lailliseksi vaimoksensa, mutta Karénin tahtoo rangaista vaimoansa ja kieltää eron, eikä Anna siitä suuresti huolikaan, sillä hän ei ymmärrä, tiedä, tunne mitään muuta kuin ett'ei Wronsky häntä enää rakasta niin paljon kuin ennen. Tätä kuormaa hän ei jaksa kantaa, vaan kiihtyy kiihtymistään, toisin hetkin nostaa mitä turhimpia riitoja Wronskyn kanssa, toisin hetkin jumaloitsee häntä. Vihdoin luulee hän huomaavansa että Wronsky jo on aivan kyllästynyt häneen, vaikk'ei tämä suinkaan ole laita, — ja heittäytyy epätoivossa täydellä vauhdilla kiitävän junan alle.

Wronsky, josta elämä nyt tuntuu aivan arvottomalta, lähtee sotaan vapaaehtoisena.

Mitä sanoisimmekaan nyt näistä kahdesta naisihmisyyden edustajasta? Eivätkö ne siihen kelpaa yhtä hyvin kuin jotkut muutkin? He eivät ole missään suhteessa epänaisellisia — ei hyvässä eikä pahassa, koska aina toimivat sydämmen pakosta. Rakastavat, rakastavat loppumattomasti, mutta tämä ei auta toista rehellisesti täyttämään velvollisuuksiansa äitinä ja puolisona, eikä edes kiinnittämään pitemmäksi aikaa itseensä sitä miestä, jolle oli pannut kaikki altiiksi, — eikä toista olemaan miehellensä sinä apuna, jommoista tämä tarvitsi, ymmärtäväisenä ystävänä, jolle voi kaikki uskoa. Näillä ja niiden kaltaisilla naisilla on niin sanoaksemme kehittynyt ainoastaan yksi elin, nimittäin sydän tai tunne, eikä se voi olla ihmiselle kylliksi, yhtä vähän kuin hän voisi tyytyä yhteen silmään tai yhteen jalkaan. Sitä paitse ei *sydänkään* semmoisilla ole kaikin puolin kehittynyt, sillä onhan tunteella monta muotoa, ja jos heissä onkin vienoutta, hellyyttä, luonteista hyvyyttä, rakkautta sekä muutamissa ystävyyttä ja ihmisellisyyttä, ei ole useimmissa tosinaisellisina pidetyissä naisissa jalomielisyyttä ja isänmaanrakkautta, ja kuuluvathan nämäkin tunteiden piiriin, joka ilman niitä kovin ahtaaksi supistuu.

Mutta jospa tämä väite olisikin väärä ja sydän tuommoisilla Annoilla

ja Kityillä olisikin jos kuinka täydellisesti kehittynyt, niin eikö ole luonnollista että yksipuolinen kehitys vie yksipuolisuuteen? Ja mitä varten olisi nainen saanut järkeä ja tahtoa, ell'ei niitä tulisi myöskin kehittää, jopa yhtä huolellisesti kuin itse sydäntä tai tunnetta? Kuinkahan kauan on vielä vallitseva se mielipide, että *vaisto* ohjaa naista varmemmasti kuin järki, se on että hämärässä näkee selvemmin kuin keskellä päivää? Kuinka kauan uskotaan Jean Paul'in sanoja: — nainen ei voi toimia periaatteiden mukaan; hän on sen vuoksi niin kasvatettava että *tottuu* käyttäytymään oikein, — sillä hän ei ole itse edesvastauksessa omista töistään. — Ja kuinka kauan uskotellaan itseään ja muita että *naisen tahtoa ei ainoastaan ei pidä kehittää* vaan tukehduttaa, että niinkuin hänen mielensä tulee olla muiden päässä niin on hänen tahtonsa oleva isän tai veljen tai miehen taskussa. Tahtoa pidetään jonkunmoisena varsinaisena pahana naisessa, vaan ei ajatella kuinka tärkeät ovat sen eri muodot, — rohkeus, toimeliaisuus, päättäväisyys, lujuus, itsehillintö. Kuinka voi näitä paitse tulla toimeen perheen emäntä, lasten kasvattaja, miehen „apu" ja ennen kaikkea — kuinka tulevat ilman niitä toimeen nais*ihmisyyden* edustajat?

Kasvatustieteellistä kirjallisuutta.

Z. J. Cleve, Grunddrag till skolpedagogik. H:fors 1884; G. W. Edlunds förlag. Hinta: 10 m.

Z. J. Cleve, koulujen kasvatusoppi. Pääpiirteiltään esitettynä. Suomensi J. G. Sonck. 2 vihkoa 1885, 86. Hinta: 7 m. 50 p:iä.

Täytämme jo liian kauan laiminlyödyn velvollisuuden ilmoittaissamme tämän tärkeän teoksen, jolla kunnioitettava tekijä, nykyisestä lepotilastaan, on tarjonnut kallisarvoisen lahjan Suomen opettajille ynnä kaikille muillekin, jotka mielipiteillensä koulukasvatuksen asiassa hakevat tieteellistä tukea. Hra Cleve'n teos perustuu, niinkuin esipuheessa ilmoitetaan, niihin luentoihin, joita hän kasvatustieteen professorina aikoinaan piti yliopistossamme. Niitä lienee jo kauan käsikirjoituksen täällä käytetty kasvatustieteellisiä opintoja varten. Luultavasti sama teos sen nykyisessä laajennetussa ja parannetussa muodossaan tulee kauvan pysymään peruskivenä kaikelle korkeammalle opettaja-sivistykselle maassamme ja niin muodoin syvästi vaikuttamaan sivistys-oloihimme ylipäänsä. Ja siihen katsoen ilolla tunnustettakoon että se on lujan vakaumuksen, syvän opin ja laajan kokemuksen tuote, niinkuin sopiikin odottaa koska sen tekijä on koko elämänsä omistanut kasvatuksen kalliille asialle. Niitä asi-

oita emme luule kenenkään puolueettoman kieltävän, vaikka tosin luonnollista onkin, koska tätä nykyä niin eri mieliä vallitsee koulun alalla, että arvostelut teoksen suunnasta ja periaatteista tulevat eriämään toisistaan.

Epäilemättä tekijän kasvatustieteellinen kanta ynnä hänen puolustamansa sivistys-ihanteet tulevat monen mielestä tuntumaan liian vanhoillaan pysyvältä. Pääasiassa hän näet puolustaa nykyistä koululaitosta, melkein semmoisena kuin se meidän maassamme nyt on muodostettu. Muutamissa kohdissa hän tosin saattaa vaatia parannuksia, vaan hylkää perinpohjaisia muutoksia, koska hän ylimalkaan pitää nykyisen järjestelmän kasvatustieteen käskyjen mukaisena. Ne monet, jotka nostavat sotahuutonsa vallitsevaa koululaitosta vastaan, tietysti eivät voi tähän mielipiteesen suostua, he kun väittävät nykyistä kouluopetusta, etenkin „latinakoulussa", epäkäytölliseksi, aikaa ja vaivaa tarpeettomiin, tosielämässä hyödyttömiin aineihin tuhlaavaksi. Puolueettomasti asiaa tutkiessa huomaa kuitenkin pian, ett'ei arvoisan tekijän vanhalla-olijaisuus olekaan jyrkintä laatua. Sillä herra C. puhuu monessa kohden semmoisien aatteiden puolesta, joita meillä vielä saattaa katsoa sangen uudenaikuisiksi, koska ne vasta viime aikoina ovat alkaneet saada tässä jalansijaa. Niin esim. hän innokkaasti puolustaa ruumiillisten harjoitusten ynnä käsitöiden arvoa. Hän hylkää myöskin ruumiinrankaistuksen, jota useat etevätkin ulkomaan koulumiehet vielä väittävät tarpeelliseksi.

Suurta kiitosta tekijä mielestämme ansaitsee siitä että hän niin voimakkaasti puolustaa koulun itsenäisyyttä kaikkia ulkoapäin tulevia vaikutuksia vastaan. Koululla on hänestä „tarkoitusperänsä itsessään." Se tietysti ei merkitse että koulu on olemassa oman itsensä tähden, että oppilaan tulee oppia koulua varten. Koulu on kieltämättä olemassa oppilaiden tähden, välikappaleena heidän sivistyttämiseksensä ja hyödyttämiseksensä ei ainoastaan kouluaikaa vaan koko heidän elämäänsä varten. Mutta siinähän sivistystyössä juuri koulun itsenäinen tarkoitusperä on, jota sen tulee järkähtämättä pitää silmällä, huolimatta kaikista muista tarkoituksista ja näkökohdista. Sekä kirkolliset että valtiolliset puolueet ovat, kuten herra C. muistuttaa, usein koettaneet muodostaa koulun toimintoa kaikenlaisten, koulun varsinaiselle olemukselle vieraiden tarkoitusten mukaan. Herra C. puolustaa siis koulun itsenäisyyttä kirkon suhteen, sanoen teoreettisesti oikeaksi, että koululla on oma, kirkosta erotettu hallitus. Hän puhuu tässä kohdassa semmoisen aatteen puolesta, jonka toteuttamisessa Suomenmaa on vienyt voiton muilta mailta, esim. Ruotsilta, ja jota moni täälläkin vielä katselee ennenaikuiseksi. Tällä haavaa uhkaakin koulun itsenäisyydelle paljoa suurempi vaara valtion kuin kirkon puolesta, koska edellinen, maallisen kouluhallituksen avulla, helposti voisi käyttää vahingollista pakkoa koululle. Herra C. ei ole sokea

tätäkään vaaraa vastaan; hän viittaa siinä suhteessa jonkunlaiseen koululle annettavaan itsehallintoon. Tässä on ehkä hedelmällinen tulevaisuuden aate — edellyttämällä toki, ett'eivät siihen itsehallintoon tule ottamaan osaa ainoastaan koulumiehet, vaan muutkin, etenkin lasten vanhemmat.

Esitystapa puheena olevassa teoksessa on systeemin eli järjestelmän muotoinen; niiden lauseiden, joihin koulua koskeva tieto sisältyy, pitää, niinkuin tekijä oikein sanoo, saada perustukseen järkiperäinen käsitys koulun tarkoituksesta ja tulla järjestetyksi oman sisällisen yhteytensä mukaan. Mutta tekijän käyttämää systemaatista esitystä vastaan saattaa ehkä tehdä muistutuksia. Esityksessä ilmaantuu kaikkialla kolmijako; jokainen osa jaetaan kolmeen osaan, jokainen niistä taas kolmeen osaan j. n. e. Tämä omituisuus tietysti on perintönä Hegel'in filosofiasta. Mutta pian huomaa että se tässä on vaan ulkonainen muoto, eikä ensinkään kuulu asialliseen sisällykseen. Sitä ei auta sekään tekijän usein käyttämä temppu, että edellinen kappale loppuu samalla sanalla, jolla jälkimäinen alkaa. Hän ei suinkaan Hegelin tavalla koeta johtaa sisällystä yleisestä käsityksestä, vaan ammentaa sen kokemuksen lähteistä. Me emme suinkaan moiti sitä; päin vastoin emme luule Hegelin tapaista dialektiikkaa ensinkään sopivaksi niin käytöllistä ainetta esiteltäessä kuin koulukasvatus on. Mutta asian näin ollen tekijä mielestämme olisi tehnyt paremmin jos kokonaan olisi luopunut tuosta alituisesta kolmijaosta. Sillä semmoisena kuin se nyt, ulkonaisena muotona, esiintyy, se ei ole aivan viaton, vaan estää joskus aineen asianmukaista ja tosiloogillista esitystä. Paikoittain tekijä lisää tarpeettomia jaoituspolvia, saadaksensa kolmeluvun täydeksi, paikoittain taas hän supistaa kolmeksi osaksi semmoisen aineen, joka olisi vaatinut useampia. Esimerkiksi „kouluelämä“ nimisessä osastossa kolmas kohta näyttää tarpeettomalta, sittenkuin tekijä jo kahdessa edellisessä on käsitellyt kaikkea tähän kuuluvaa. Toisella puolen taas hän välisti, esim. siv. 376 (§ 201), supistaa neljä kohtaa kolmeksi.

Muissakin kohdissa sopisi ehkä tehdä muistutuksia esityksen selvyyttä vastaan. Esim. siinä, jossa esitetään „heuristinen“, „katekeettinen“ ja „sokraattinen“ metodi, emme ole voineet saada selkoa, mitä tekijä oikeastaan niillä tarkoittaa ja mitenkä hän erottaa ne toisistaan. „Heuristisen“ metodin kuvaelmasta saattaisi luulla että hän sillä ymmärtää melkein sitä jota tavallisesti sanotaan „sokraattiseksi“ metodiksi. Mutta mitä hän silloin tarkoittaa sanalla „sokraattinen?“ Siitä on vaikea saada selkoa. Kuitenkin myönnämme mielellämme että sellaiset epäselvyydet ovat poikkeuksia. Ylipäänsä esitystapa on virheetön ja sellainen, että jollakin tarkkaavaisuudella voi sitä helposti käsittää.

Koulun eri lajeja luetellessaan tekijä ensiksi erottaa toisistansa yleisen eli „eettisen“ koulun, ammattikoulun ja yliopiston, joista sitten ensi-

mainittu jaetaan lasten kouluun, kansakouluun ja ylempään kouluun. Ylempi eli tieteellinen koulu jaetaan humanistiseen kouluun, reaalikouluun sekä ylempään naiskouluun. Vaikka mekin, samoin kuin nimimerkki B—k pedagoogisessa aikakauskirjassa (4:ssä ja 5:ssä vihkossa 1885), emme pidä näitä jaoituksia kaikin puolin onnistuneina, jätämme ne tässä likemmin tarkastamatta. Silminnähtävä on, että tekijä kaikista koululajeista etupäässä pitää silmällä ja erityisellä rakkaudella käsittelee „humanistista" koulua, s. o. nykyistä latinalyseota. Ne muissa koululajeissa käytetyt opetusmetodit y. m. seikat, jotka eivät samalla kertaa koske humanistiseen kouluun, esitetään jokseenkin lyhyesti taikka ei ollenkaan; sitä vastoin annetaan erityiskohtaisia osoituksia niissä kohdissa, jotka koskevat tätä koulua, joko yksistään taikka yhdessä muiden koululajien kanssa. Niin esim. ei juuri mitään sanota yliopistosta, eikä paljoa ammattikoulusta, reaalikoulusta eikä kansakoulusta erikseen. Se mikä näistä sanotaan on meidän käsittääksemme ylipäänsä varsin sattuva.

Tuossa vanhassa, par'aikaa taas raivoavassa riidassa „humanistisen" ja „realistisen" sivistys-ihanteen välillä tekijä järkähtämättä pitää edellisen puolta. Humanismi — sanoo herra C. — käsittää aatteellisesti ihmisen olemusta, pysyy kiinni siinä, että kasvatuksen tarkoituksena ensi sijassa on nuoren sukupolven henkinen kehitys . . . Varmin ja suorin humanismin päämäärään vievä tie on vanhain kielten tunteminen ja vanhan klassillisen kirjallisuuden kanssa seurusteleminen eli oikeammin ne aatteet, jotka siinä kirjallisuudessa kohtaamme. Sitä vastoin realismi koettaa osoittaa että todellista sivistystä ei voi saavuttaa sielunvoimain abstraktisella harjoittamisella, vaan että se lähtee todellisen maailman tuntemisesta. Opetuksen tarkoituksena pitää sentähden, realismin mielestä, olla hyödyllisten ja määrätyissä elämänoloissa käytettäväin tietojen antaminen niin runsaassa määrässä kuin suinkin mahdollista (siv. 48, 49). Kun perinpohjin miettii noita vastakkaisia mielipiteitä, ei voi olla huomaamatta humanismin kantaa syvällisemmäksi ja ylevämpää totuutta sisältäväksi. Niin herra C. arvelee.

Puolestamme yhdymme häneen siinä, että jokaisen yleistä tieteellistä sivistystä tarkoittavan koulun, jopa „eettisen" koulun yleensä, tulee etupäässä pitää huolta yleisen kyvyn kehittämisestä. *Ammattikoulu* tarkoittaa vaan antaa oppilaalle semmoista määrättyä tietoa tahi taitoa, mikä johonkin käytölliseen tarpeesen vaaditaan. Mutta niin ei voi olla eettisen koulun laita. Sillä on mahdotonta ennakolta tietää mitä tietoa se tahi se oppilas vast'edes saattaa erittäin tarvita. Kaikille ihmisille tarpeellisinta ja hyödyllisintä on, että heissä ruumiin ja hengen kyvyt eli toisin sanoen itse personallisuus pääsee vapaasti kehkeytymään. Ihminen, jolle hänen koulunkäyntinsä on pysyväksi tulokseksi tuottanut havainnon tarkkuutta, mielikuvituksen vilkkautta, ajattelemisen selvyyttä ja ennen kaik-

kea vastaisen oppimisen elävää halua, voi epäilemättä käytöllisessä elämässä paljoa helpommin itselleen hankkia ne erityiset tiedot, joita hän siinä tarvitsee, kuin se, jolle jo koulu ainoastaan on tyrkyttänyt kaikellaisia katkonaisia, „hyödyllisiä", mutta ehkä sentään hänen elämänurallansa tarpeettomia tietoja. Ne, jotka huutavat kouluopetuksen muuttamista „käytöllisempään" suuntaan, lankeevat siihen virheesen että tahtovat koulun niskoille sälyttää oppiaineita, jotka tosin satunnaisesti tahi jostakin syrjäkannasta katsottuna saattavat olla hyödyllisiä, mutta joilta puuttuu se kaikkein suurin hyöty että ne muita aineita paremmin vahvistavat ja lisäävät hengen voimaa. Ei kukaan kiellä että esim. tieto voimassa olevista laeista ja asetuksista, uusien kielten puhumistaito y. m. saattaa olla monelle ihmiselle suureksi hyödyksi. Vaan siitä ei seuraa, että ne kuuluvat yleisen koulun oppikurssiin.

Mutta opetuksen kyky sielunvoimien kehittämiseen eli n. s:n „muodollisen sivistyksen" antamiseen, sanalla sanoen sen kasvatuksellinen arvo, riippuu tuon opetuksen omasta sisällisestä totuudesta. Ja siinäkin kohdassa yhdymme herra C:een, että humanismilla on ylevämpi totuus kuin realismilla, jos katsotaan niiden varsinaista periaatetta. Edellinen pitää silmällä etupäässä ihmistä semmoisena, katsoen parhaaksi sivistyskeinoksi, että ihminen oppii tuntemaan omaa itseään sekä toivoo sillä tavoin kasvatetun ihmisen paraiten tulevan toimeen vastaisessakin käytöllisessä elämässä. Se tunnustaa että ihminen ensi sijassa on henkinen olento, että henki se on, jonka ihmisessä pitää vallita, että ainoastaan vapaana ja vastuunalaisena ihminen voi itselleen omistaa „personallisuuden" arvoa ja vaatia sen oikeuksia. Se tunnustaa ihmisen suhdetta yliaistilliseen maailmaan ei ainoastaan realiseksi, vaan kaikkein tärkeimmäksi suhteeksi, jossa hän saattaa olla. Realismi sitä vastaan pitää silmällä etupäässä ihmis-olemuksen ulkonaisia ehtoja, se tahtoo antaa ihmisille kykyä hankkimaan itsellensä aistillisessa maailmassa niin edullisen sijan kuin mahdollista. Siis realismikin tosin tahtoo tehdä ulkomaailmaa ihmisen alaiseksi ja hänen tarkoitustensa välikappaleeksi. Mutta aistilliseen maailmaan perehtyneenä, se helposti kadottaa itse tarkoituksia muodostavan hengen silmistään. Näiden periaatteiden mukaan kumpikin määrää oppikaavansa. Humanismi vaatii opetusaineiksi kieltä, jossa ajattelevan hengen luonto niinkuin uskollisessa peilissä ilmaantuu; kirjallisuutta, historiaa, uskontoa. Mutta ihminen on henkisenäkin olentona suuressa määrässä myöskin luonnosta riippuvainen; ihmisen koko asema maailmassa on mahdoton käsittää ilman tätä riippuvaisuutta, joka selvenee yhä enemmän kuta enemmin tutkimus edistyy. Täydellä syyllä siis voi luonnontiedekin pyytää sijaa opetuskaavassa, joka tahtoo antaa ihmiselle alkeelliset tiedot hänen omasta itsestään. Siihen katsoen ynnä sen suuren muodollisen sivistämisvoiman tähden, joka luonnontieteillä kieltämättä on,

sekä mitä havaintoon että mitä ymmärrykseen tulee, on humanistinen koulu yhä enemmän suvainnut niillekin sijaa opetuskaavassaan. Kuitenkaan humanismi semmoisenaan ei koskaan voi unohtaa pääaatteensa hengen ylevyyttä luonnon suhteen sekä ihmisen vastuunalaisuutta. Realismi sitä vastoin muodostaa opetusohjelmansa semmoiseksi, että hengen ylevyys, vapaus ja vastuunalaisuus, vaikk'ei niitä kiellettäisikään, kuitenkaan eivät pääse kaikkea vallitsevaksi näkökohdaksi. Humanistisen koulun on siis paremmin kuin reaalikoulun onnistunut tehdä pääasiaksi mikä todellisuudessa on pääasia, ja syrjäasiaksi mikä on syrjäasia. Edellisen katsantotapa on itse teossa realistisempi, s. o. enemmän totuuden mukainen kuin niin sanotun realismin katsantotapa. Ja tästä juuri on seurauksena ollut se, kokemuksen yltäkyllin todistama tosiasia, että humanistisella opetuksella on suurempaa sivistämisvoimaa kuin realistisella.

Tämän kokemuksen nojalla on reaalikoulu omassa emämaassaan, Saksassa, sekä muualla, taas lähestynyt humanistista koulua, itselleen omistaen yhä suuremman osan tämän oppiaineista, jopa latinankin, ja muuttuen niin muodoin reaaligymnaasiksi. Koska humanistinen koulu puolestaan, kuten jo huomautettiin, on suonut luonnontieteille sijaa, samoin kuin voimistelulle ja käytöllisille harjoituksille, ja koska se jo vanhastaan on pitänyt huolta matematiikista, niin se jyrkkä erotus mikä ennen on ollut kummankin koululajin välillä katoamistaan katoaa. Sopii toivoa tämän lähestymisen loppuvan siihen, että koko erotus molempien koulujen välillä vihdoin kokonaan katoaa.

Vaikeana loukkauskivenä pysyy tässä kuitenkin kysymys vanhain kielten asemasta. Herra C:n mielestä humanistisen koulun ohjelmaan välttämättömästi kuuluvat „klassilliset kielet". Hän sanoo latinankielestä (siv. 183): „ei mitään muuta opetusainetta voi puheenalaisen (humanistisen) koulun alemmilla asteilla käsitellä niin, että se olisi yhtä etuisa jatkuvalle opetukselle ja siten myöskin oppilasten teoreettiselle sivistykselle." Tunnustamme ett'emme tässä ole aivan samaa mieltä kunnioitettavan tekijän kanssa. Vanhain kielten asema oppineissa kouluissa on historiallisten syiden seuraus, ja humanistisen sivistyksen käsite on historiallisesti ollut hyvin likeisessä yhteydessä klassillisten kielten kanssa. Emmekä aio ollenkaan alentaa sitä hyötyä, jota ne opetusaineina ovat tehneet. Mutta emme myönnä, että humanistinen koulu, sen varsinaiseen käsitteesen katsoen, välttämättömästi tarvitsee näitä kieliä ainakin sillä tavoin kuin tähän asti. Tosi-inhimillinen sivistys, kaikinpuolinen personallisuuden kehitys ideaalisella kannalla, on toki ihanne, jonka pätevyys ulottuu paljoa laajemmaksi kuin niiden historiallisten olosuhteitten vaikutus, jotka ovat antaneet latinalle ja kreikalle niin suurta merkitystä humanistisissa kouluissa. Luullaksemme hra C. on määrännyt tämän koulun käsitteen liian ahtaaksi, ja pikemmin katoovaisten seikkain kuin asian oleelliseen

laatuun katsoen. Herra C. näkyy suostuvan siihen, että äidinkieli, niin kuin meillä nyt on asian laita, luetaan ensiksi, mutta vaatii jyrkästi että latina pian tulee lisäksi, ollaksensa sitten koulun pääaineena. Tämä vaatimus nojautuu osittain siihen ett'ei mikään muu kieli ole kielitieteellisen sivistyksen perustamiselle yhtä sopiva, osittain siihen mahtavaan merkitykseen, jonka „klassillisilla kansoilla" on ollut koko eurooppalaiseen sivistykseen. „Latinan opetuksella", sanoo tekijä (siv. 182), „asetetaan ne aatteet saataviin, jotka ovat eurooppalaisen kultuurin eloon herättäneet ja yhä vielä pääasiallisesti ohjaavat sen kulkua." Kaikella kunnioituksella tekijän pedagoogista tietoa ja kokemusta kohtaan emme kuitenkaan ole voineet luopua siitä vakaumuksesta, että kieliopetuksenkin, samoin kuin muiden opetusaineitten, on lähteminen havainnosta eli siitä mikä jo on oppilaalle tunnettu, mikä jo löytyy hänen kokemuksensa piirissä. Ja se ei voi muuta merkitä kuin että kieliopetuksen on äidinkielestä lähteminen, että se kieliaine, josta abstraktiset kieliopilliset muodot ja säännöt opitaan, on oppilaan äidinkieli. Jo nytkin asian laita itse teossa suureksi osaksi on sellainen, kosk'ei oppilas oikeastaan voi mitään vierasta kieli-ilmiötä selvin käsittää muuten kuin kääntämällä sitä omalle äidinkielelleen. Mutta alkeellisen opetuksen pitäisi enemmän ottaa tämä seikka huomioonsa ja suoranaisemmin kuin nyt perustautua siihen. Saattaa olla että vertailu vieraiden kielten kanssa on tarpeellinen — ja epäilemättä se on suureksi hyödyksi kieli-ilmiöiden paremmaksi käsittämiseksi; — aina sopii sanoa psykoloogiselta kannalta luonnottomaksi, että vieras kieli etupäässä tehdään kielitieteellisen sivistyksen perustukseksi.

Me tiedämme kyllä että sanotaan, äidinkielellä olevan oppilaalle liian vähän viehätystä, että voisi tarpeeksi kiinnittää hänen tarkkaavaisuuttaan. Mutta luullaksemme on kielellä monta puolta, joilla olisi hyvin suurta viehätystä kouluopetuksessakin, vaikka niitä vielä kovin vähän tahi ei ollenkaan ole siihen käytetty. Tosin pitäisi sitä varten muuttaa ja parantaa äidinkielen opetuksen metodia, mikä asia tietysti vaatii aikaa ja vaivaa. Ylipäänsä latinankielen arvo kaiken kieliopetuksen perustuksena pikemmin perustunee siihen, että vuosisatojen kuluessa sen opetustapa on tullut tarkoin sovitetuksi koulutarpeesen, kuin mihinkään tälle kielelle omituiseen täydellisyyteen. Mitä taas Kreikan ja Rooman ylen suureen tärkeyteen eurooppalaiselle sivistykselle tulee, ei kukaan sivistynyt ihminen sitä epäile. Selvää onkin sen vuoksi ett'ei se koulu, joka perustaa tieteellistä opintoa, voi jättää niitä eikä niiden sivistystä sikseen. Mutta varmaa on myöskin että poika, joka käännöksessä omalla äidinkielellään lukee esim. Herodoton historiaa tahi Plutarkon elämänkertomuksia, siitä verrattoman enemmän tutustuu kreikkalaisuuteen ja sen sivistykseen, kuin se, joka nyt suurella vaivalla tavaa alkukielellä pari kirjaa tuota ikävää „Kyroksen Anabasista". Mitä roomalaiseen kirjallisuuteen tulee, niin

täytyy totuuden mukaan myöntää sen arvon olevan verraten vähäisen; sitä somaa lausumis-muotoa, joka siinä kieltämättä on, tuskin saattaa katsoa niin suuriarvoiseksi että ainoastaan sentähden maksaisi vaivaa tähän oppiaineesen uhrata niin äärettömän paljon aikaa ja vaivaa, kuin siihen nyt menee. Kenties kaikkein vähin arvo on n. s. kulta-ajan kirjallisuudella, koska etenkin se on paljasta mukailemista. Tietysti emme tässä puhu semmoisista asioista kuin Roomalaisten suuremmoisista lakiteoksista, joiden lukemisesta koulussa ei voi tulla puhetta. Kuitenkin Rooman kirjallisuus, olipa sen sisällinen arvo suurempi tahi vähempi, on ollut historiallisesti hyvin vaikuttavainen, ja sen puolesta merkillinen. Siihen tulee että myöhempinä aikoina latinan kieli tieteen yleisenä kielenä vuosituhansien läpi on käytetty monessa kirjallisessa teoksessa, jolla on paljoa suurempi arvo kuin ehkä yhdelläkään Roomalaisten omista kirjallisista tuotteista. Ja varsinkin sen tähden tämä kieli, korkeampien tieteellisten opintojen välikappaleena, yhä vieläkin ansaitsee sijaa ylemmän koulun oppikaavassa, vaikk'ei suinkaan koko opetuksen perustavana aineena. Sanalla sanoen, vaikka mekin pidämme ylemmän tieteellisen koulun tehtävänä saattaa oppilaita kreikkalais-roomalaisen aatemaailman osallisuuteen, emme luule siitä seuraavan, että vanhat kielet siinä pysyvät nykyisessä asemassaan.

Kuitenkaan emme vaadi mitään äkillistä muutosta. Jos missään varovaisuutta olevaisten olojen muuttamisessa on paikallaan, niin se on koulun alalla. Hurjintakin vallankumoojaa, jos hänellä vaan on hiukankaan tunnollisuutta, arveluttaa toki mullistuksien vaatiminen, kun on puhetta nuorison kasvatuksesta. Mitä erittäin klassillisiin kieliin tulee, niin täytyy lykätä suurempia muutoksia niiden opetuksessa jo sen vuoksi, ett'ei meidän maassamme äidinkielen (eli -kielten) opetus, jonka latinan sijassa pitäisi laskea kaiken kielitiedon perustus, — vielä likimainkaan ole siihen virkaan tarpeeksi valmistettu. Valtiokoulujen sopii kaikissa tapauksissa rauhassa odottaa niiden kokeitten tulosta, joita yksityiskoulut tällä alalla toimittavat.

Mutta olemme jo ehkä liian kauan viipyneet tässä erinäiskysymyksessä. Ylipäänsä esityksen arvo herra C:n kirjassa kasvaa sitä suuremmaksi, kuta enemmin hän joutuu käytöllisiin asioihin, semmoisiin kuin esim. opetusmetodiin eri aineissa, joissa huomaa että hän itse on useissa niissä antanut opetusta, myöskin semmoisissa, kuin esim. luonnontieteissä. Ne osoitukset, joita hän antaa sekä opetuksesta että koulukurista, opettajan suhteesta oppilaille y. m. s., todistavat erinomaista tietoa kaikista koulua koskevista seikoista, luotettavaa arvostelukykyä sekä rakkautta nuorisoa kohtaan. Herra C:n teos on näissä suhteissa todellinen aarreaitta, josta joka opettaja saattaa hyviä neuvoja ammentaa, huolimatta siitä, seisooko hän periaatteellisissa kysymyksissä kokonaan tekijän kannalla

vai eikö. Siis luulemme voivamme täydellä syyllä sanoa, että Suomen koulu on suurimmassa kiitollisuuden velassa herra Clevelle teoksesta, joka vakuuttaa hänelle ikimuistettavan muiston kasvatustieteellisessä kirjallisuudessamme.

Mitä erittäin suomennokseen koskee, olemme asiantuntevalta puolelta saaneet vastaanottaa seuraavan lausuman, jonka tähän liitämme, arvostelumme täytteeksi.

Th. R.

Herra Cleve'n koulupedagogiikin kääntäjällä ei suinkaan ole ollut vähiä vaikeuksia voitettavana. Sitä suurempi kiitos tulee hänelle siitä että hän on tehtavänsä hyvin suorittanut. Suomennos on sujuvaa ja, mikäli sitä olemme tarkastaneet, kielivirheistä vapaata. Vähäpätöisiä muistutuksia voisi tehdä yksityisiä lauseita ja sanoja vastaan (nk. esim. *osote* sanan käyttämisestä „uttryck“ sanaa vastaamassa), mutta niihin emme tahdo puuttua. Oikeinkirjoituksessaan tekijä siinä kohdin poikkeaa yleisestä kirjoitustavasta, että hän *tta*-päätteisissä denominaaliverbeissä ei merkitse *i*:tä korottoman vokaalin jäljessä silloinkaan kuin *i* silminnähtävästi on vaikuttanut vartalon loppuvokaalin muutoksen (esim. *kirjotan: kirja, tarkotus: tarkka).* Lausumatta mitään ennustusta siitä, miten tulevaisuus tulee tämän oikeinkirjoituskysymyksen ratkaisemaan, huomautamme vain että johdonmukaisuus olisi vaatinut, että *i* olisi poistettu yleensä lyhyen korottoman vokaalin jäljestä johdannaisista. Olisi siis ollut kirjoitettava *ratkasen, vertanen, erinomanen*, jos kerran kirjoittaa: *tarkotan, kirjotan.* Suomentajan arvelu että *i*:n käyttämistä (*tta*-päätteisissä verbeissä) koskevia sääntöjä voivat johdonmukaisesti noudattaa ainoataan kielimiehet, ei ole oikeutettu. Genetzin kieliopissa oleva sääntö on niin yksinkertainen että jokainen ajatuksella lukeva ja vähän kieliopillista sivistystä saanut sitä voipi noudattaa.

Soutajani kertomus.

Matkustellessani K:n pitäjässä poikkesin erääseen taloon ja pyysin soutajaa järven yli, mutta talossa ei ollut muita kuin vanha ruotiukko kotosalla; sillä juuri oli kiireinen heinäaika. Puheltuani vähän aikaa hänen kanssansa, pyysin häntä saattamaan toisellen puolellen. Pyyntööni hän vastasi: —" Tuota noin. Kyllähän minä sen tekisin ja olishan markkakin hyvä, saishan sillä viinaputelin ja kun tinkii kauppiaalta, niin antaahan tuo sikarinkin. Tahtoo isäntä tässä talossa olla tarkka, eikä taho laskee juuri nyt heinäaikaan. Verkkokin pitäisi laittaa valmiiksi, että sais' viiä myötäväks".

Lupasin ukollen pari markkaa, johon hän vastasi: „Täytyy tuota tehhä vähä ihtelleenkin tienestiä, eikä aina talollen. Ei ole taskussani moneen viikkoon kolissa, eikä viinaa ole suuni saanut pisaraakaaan. Ehkäpä tuolta saapunee siksi kuin isäntäkin kotio tullee." — Tämän kun oli sanonut, läksi hän ulos ja huusi ovesta minullen: „Menkää vaan rantaan, kyllä minä heti tulen, otan vaan airot aitan takaa!"

Odotin häntä rannassa hetken aikaa, niin jo kompuroi airot kainalossa. „Luulin, että isäntä olis pannut airot piiloon, mutta kun katsoin orsillen, niin siellä ne riivatut olivatkin. Tahtoo noi naapurin kakarat niitä viskellä, että täytyy panna piiloon. — Kovastippa siellä veneessä onkin vettä. Kukahan aamulla on kalassa käynyt?" — Hän alkoi ajaa vettä pois veneestä, jolla ajalla minä sain tilaisuuden tarkastella häntä. Hän oli viiden tahi kuudenkymmenen vuotias, hartiakas ukko. Selkä oli hieman koukussa, vaan voimaa näkyi kylliksi olevan. — — —

— „Käykää nyt istumaan keskellen, kuin minä täällä ylisillä souan, niin kulkee vene paremmin?" sanoi hän, kun vesi veneestä oli loppunut. Hän työnsi veneen vesille ja alkoi nuoren miehen rivakkuudella soutaa. Aloitin puhelun ja kysyin mistä hän oli kotoisin.

— „Lampisekshan ne minua ovat sanoneet ja Lammilta olen kotoisinkin, koska nimessä niin tarkkaan seisoi." Alkoi sen jälkeen hyräillä seuraavaa laulun pätkää; —

Lammilla olen minä syntynyt
Ja Tampereellen tuotu,
Mutt' sieltäkin vielä saatettu
Ja Vaasaan minua viety.

— — — — — — — —

— „Mistä sen laulun oletten oppinut?" kysyin minä.

— „Itsehän minä nuorempana sen sepitin ja olishan laulua pitemmältäkin, vaan en enää taho muistaa. — Elämästäni minä monta laulua sepitin, kuin se on ollut niin monivaiheinen.“

— „Olettenkos te ollut Tampereellakin, koska laulussanne sanoitten?“ — Kuin tätä kysyin, nosti hän pääusä pystyyn ja oikaisi selkänsä, sekä mahtavana lausui: — „Siellähän minä iloisimmat päiväni vietin ja sieltähän mun historjankin alkaa. Minähän se olin, joka Tammerkoskesta alas uin ja Enklantilaisen ongen siiman mennessäni katkaisin, kuin hän lohia onki.“

— „Kertokaapa minullen kokonaisuudessa se juttu, miten se tapahtui?“ pyysin minä.

— „No sen historjan alku oli näin. — Kun minä seisoin kosken rannalla, niin näin, että ihmiset katselivat erästä uimaria, joka huonosti toimitti tehtävänsä. Se oli sukeltavinaan, mutta ei pysynyt muuta kuin pari minuuttia veen alla. Minä annoin niien kahtoa ja tuumin eläppäs — —, sekä heitin itseni veteen ja uin koskeen. Ihmiset kuin sen näkivät, niin huusivat: — „Pelastakaa tuo mies, joka koskeen meni.“ — Minä nostin vaan päätäni veestä ja huusin: „kattokaapa“ ja silloin samalla katkaisin sen siimankin. — Mutta voi sitä iloa, kuin minä kosken alapuolella rannallen nousin. Kyllä viinapottuja ojenneltiin minua vastaan. Taisi niissä toisissa olla sitä tehtaassa tehtyä koknakkiakin, mutta enhän minä joutanut etikettiä pullojen syrjistä lukemaan, ei muuta kuin an' mennä vaan sekaisin. Ja siinä sitten joka pullosta ryypättiin ja kuin ilta tuli, niin enpä kyennytkään käveleen, vaan kaavuin katuojaan. Sieltä minut korjasi poliisi ja kysyi ensin kortteeriani, vaan kuin minulla ei semmoista ollut, vei hän minut putkaan. Ei kuitenkaan yksinään minua sinne saanut. Minä mennessäni suutuin ja tartuin miestä rintaan ja sanoin: — „Mitä sinulla on minun kanssa tekemistä“ ja samalla repäisin kultanappisen palttoon halki. Tästä suuttui poliisi ja pan vislarin suuhunsa ja vislas sillä, niin kohta tuli kaksi muuta miestä, joilla näkyi samallaiset palttoot olleen kuin ensimmäiselläkin. Tais niillä olla merkitkin hatussa, en niin tarkkaan muista. Kolmessa he raahtoivat minut putkaan, jossa makasin aamuun asti.

Aamulla heräsin siitä kun joku nyki jaloistani ja sanoi: —“ Maksatko palttooni?“ Minä sanoi, että minulla ei ole rahoja, ja siitäkös tuo suuttui ja sanoi: — „Sitten saat sen kuitata Vaasassa“ ja läksi pois. Vähän ajan perästä tulivat hakemaan minua ja veivät semmoiseen suureen saliin, jossa oli suuret ikkunat ja pönkät pitelivät kattoa ett'ei se päälle putoisi. Olihan se paljoa suurempi kuin meijän tupa ja siellä istui miehiä pöyän ympärillä, joista toiset kirjoittivat ja toiset istuivat laiskana. Juuri kuin astuin sisään, huusi se, joka päässä istui, minua nimeltä ja käski astumaan esiin. Minä ihmettelin, että mistähän ne mun nimen' ovat

saaneet tietää kun en ollut heille sitä sanonut. Satuin koittamaan povilakkaria ja sieltä oli päästökirja pois. Siitähän ne sitten nimen lukivat. — Huusin pöyän päässä istuvallen, että täällähän min' oon, sekä astuin esiin. Silloin alkoi se puhumaan ja kysyi: — „Olinko minä repinyt herra kon— kon— kon —, kah kuin en nyt satu muistamaan miksikä se sitä sanoi. Kyllähän se kielen päällä pyörii, mutta ei tulee suusta ulos."

— „Ehkä se oli konstaapeli."

— „Niin — niin, sehän se olikin. — Konst-aapeli. Kyllä se näyttikin konstikkaalta aapelilta. Ehkä sen vuoksi ovat panneetkin sillen sen nimen. — Mutta mihinkäs kertomukseni jäikään. — Niin — niin, johan muistan. Siihenhän se olikin, siihen konst-aapelin palttoojutun loppuun. Ja siitä palttoosta saarnasi minullen kauan aikaa se, joka pöyän päässä istui. Minä kuulin, että siinä oli liikojakin, niin rupesin puolustamaan itseäni keskellä puhetta. Silloin nykäisivät ne minua, jotka olivat sivullani ja sanoivat: — „Elä hyvä mies sekoita pormestarin puhetta." Minä en pitänyt kuiskutuksista lukua, vaan huusin suutuksissani: — „Rapise mitä rapiset, mutta puhun minä." — Kaksi kättä tarttui minuun ja heittivät ulos, sekä sain astua samaan koppiin, josta lähtenytkin olin.

Siellä kiroilin maailman konst-aapeleja ja muita aapeleja, mutta mitäs se auttoi; — sain vain viikon päästä marssia Vaasaan, niinkuin värssykin sanoo: —"

Mutt' vieläkin sieltä saatettu
Ja Vaasaan minua viety.

— — — — — — —

En minä enää sen jälkeen Tampereellen tullut, vaan menin erääseen toiseen paikkakuntaan. Joskus tuli minullen semmoinen halu, että an' mennä suin päin veteen.

Niin — se oli Sunnuntai, kävelin laivalaiturilla, kun höyrylaiva oli tulossa. Minä aattelin: — „Eiköhän sinun alitekkin voi mennä" ja olin hyppäämäisilläni, kun joku tarttui minuun kiinni. Minä huusin: — „Jos tulet muassa niin tule sitten." Mies heitti irti ja minä menin suin päin veteen laivan alle. Ihmiset hätääntyivät ja juoksivat hakemaan verkkoja, joilla minut ylös naaraisivat. Minä ilmestyin kohta näkyviin ja nousin ylös. Sen sattui näkemään ihte kuvernyörkin, joka oli pormestarin kanssa laivasillalla. Menin vaan hänen sivuite ja nostin hattua, sekä sanoin: — „Ku moron." Kuvernyöri kuin huomasi minut, kysyi pormestarilta: — „Onko tuo hullu" ja pormestari sanoi: — „Ei". Sitten se kysyi: — „Tekeekö se kellenkään pahaa? Kuin pormestari antoi siihenkin kieltävän vastimen, suuttui hän ja huusi kovasti; — „Mitäs' te sit-

ten oletten ehtimiseen häntä Vaasassa kuletelleet?" — Siitä asti olen saanut olla rauhassa konst-aapeleilta. Pitkää nenää olen vain välistä heille näyttänyt."

— „Olettenko te tosiaankin niin kova uimaan?" kysyin minä.

— „No jos ette usko niin minä teen teille saman kepposen, jonka tein kahelle herralle mennä kesänä kuin heitä ylitse saatoin. He eivät kanssa uskoneet kertomustani."

— „Miten te niillen teitten?"

— „Ne eivät uskoneet kertomusta, vaan sanoivat minua valehteliaksi. Sekä sanoivat, että olisin ollut hullu, silloin kuin Tammerkoskeen menin. Minä en puhunut heille mitään, vaan vähän ajan perästä otin lakin päästäni ja laskin veneen pohjallen, sekä hyppäsin veteen. Herrat säikähtyivät ja sanoivat: — „Nyt se hullu hukutti itsensä" ja alkoivat minua etsiä. Minä nousinkin sukelluksista lautan reunalla ja huusin: — „Tuokaapas venettä tänne!" Herrat soutivat heti luokseni ja ottivat minut veneeseen, eivätkä enää koko matkalla puhuneet mitään, vaan kun rantaan päästiin niin tarjoilivat sikaaria ja sanoivat: — „Jos olisit sinne jäänyt niin miten meille olis' sitten käynyt?" — Mutta johan mekin tulemme rantaan." — —

Samassa vene töyttäsi hiekalle ja minä nousin ylös, sekä annoin miehellen maksun. Hän tuli siitä iloiseksi ja sanoi: — „Kyllähän minun vielä pitäis povata teille onnea korteilla, vaan ei ole niitä muassa. Ei kortit valehtele, mies se on joka valehtelee. — Iltahan siitä jo tuleekin ja minun pitää lähteä kotia."

Hän hyppäsi veneeseensä ja huusi: —

„Hyvästi nyt vaan!"

Vähän ajan perästä oli vene kadonnut niemen taakse.

Einar.

Kotimaan kirjallisuutta.

Minna Canth, Hanna. Kuvaus. Helsingissä 1886. G. W. Edlund. Hinta: 2. 80.
„ „ Köyhää kansaa. Kuvaus työväen elämästä. Helsingissä 1886. G. W. Edlund. Hinta: 1, 25.

Viime vuoden Excelsior-kalenterissa rouva M. Canth oli julaissut pienen novelli-katkelman, joka oli omiaan herättämään lukijoissa suurta huomiota ja suuria toiveita. Siinä ilmaantui tekijän runoilijakyky yhtä mahtavana kuin „Työmiehen vaimossa", vaikka aine ja runolaatu olivat toiset ja tunteidenkin perussävel oli toisenlainen. Tuskin oli missään nähty nuoren tyttösen puhdasta, lempeää tunne-elämää elävämmin ja ihanammin kuvattuna. Ja kuta suloisemman vaikutuksen Hannan lapsellinen rakkaus vanhempiansa ja veljeänsä kohtaan teki lukijoihin, sitä masentavammalta tuntui se kohtaus, jossa hänen pyhimmät tunteensa loukkaantuivat, hänen nuoren sielunsa sopusointuinen rauha häiriintyi. Esitystapa oli hämmästyttävän objektiivinen; kuvatut kohtaukset puhuivat itse, ja lukija sai niistä tehdä johtopäätöksiään. Ja varmaan useimmissa lukijoissa heräsivätkin ne tunteet, joita kuvauksen oli tarkoitus herättää, sillä nuo plastilliset, esitystapaan katsoen niin täysin objektiiviset kuvat olivat valetut tosi-innostuksen tulisessa ahjossa.

Katkelma oli „alku pitempään kertomukseen," jossa nähtävästi oli tarkoitus kuvaella mitenkä nuoren naisen kasvatus, hänen kehkeymisensä ja elämänsä saattavat muodostua semmoisissa epäedullisissa oloissa, jommoisia, Jumala paratkoon, vielä liian usein tapaa meidän maassamme.

Nyt yleisö on saanut tutustua kertomukseen sen kokonaisuudessa. Styylin etevyyteen katsoen se kyllä täyttää sen, minkä alku lupasi. Että sen on luonut todella nerokas kirjailija käy selväksi melkein joka rivistä. Mutta kuitenkin, kuta edemmäs lukija ennättää, sitä laimeammaksi käy hänen innostuksensa, ja luettuansa kirjan läpi hänen täytyy tunnustaa, että sen vaikutus ei ole läheskään niin mahtava, kuin on ollut syytä odottaa. Ehkä kannattaa koettaa, voimmeko päästä selville siitä omituisesta seikasta ja sen syistä.

Ihastuksella lukija uudistaa tuttavuutensa tuon ensimäisen luvun kanssa. Se on kerrassaan pikku mestarinteos.

Kun sitten jatkaa lukemista, tuntuu siltä kuin toisen luvun sisällys olisi vähän höllästi sidottuna tuohon mainioon alkunäytökseen. Tosin se tunne pian haihtuu, sillä kukahan voisi vastustaa niin viehättävän suloista

kuvausta, kuin tuota nuorten neitosten kesäelämää vapaan luonnon helmassa? Siinä lukija ilolla havaitsee ett'ei rouva Canth oli vielä tykkänään unohtanut hellempiä ja iloisempia säveliä kuin ne, jotka yleensä värähtelevät hänen uudemmissa teoksissaan. Turhaa olisi määritellä mikä kohta siinä kuvauksessa on etevin; mutta emme voi kuitenkaan olla huomauttamatta kahta piirrettä, jotka mielestämme parhaiten osottavat mikä suuri väririkkaus sitä laadittaessa on ollut tekijälle tarjona. Toinen on se syvä luonnon ihanuuden tunne, joka siinä ilmaantuu niin luontevana ja samalla mahtavana; toinen on tuo pikku ristiriitaisuus, joka alinomaa ilmestyy tyttöjen raikkaan luontevuuden ja turhanpäiväisen, mutta kasvatuksen kautta syvälle juurtuneen konvenansin välillä. Ivaa tekijä ei sanallakaan ilmaise; mutta siitä syystä vaikutus onkin vastustamattoman huumorillinen.

Koska Hannan ja hänen toveriensa maaelämää on kuvattu niin suurella hellyydellä ja tarkkuudella, niin lukija tietysti ei voi olla otaksumatta että se tavalla taikka toisella vaikuttaa hyvinkin tuntuvasti Hannan kehkeymiseen ja siis myöskin kertomuksen juoksuun. Mutta siinä hän, kumma kyllä, pettyy. — Ja samankaltaisia pettymyksiä odottaa häntä lukemista jatkettaessa toinen toisensa perästä. Kirjan seuraavissakin luvuissa melkein joka piirre on lähtenyt tosimestarin kädestä, ja useimmat myöskin kuvaavat erinomaisen sattuvasti niitä oloja, joita tekijä on tahtonut valaista, mutta useat jätetään sikseen vaikuttamatta varsinaiseen pääaineeseen: ei tule näkyviin millä tavoin ne joko edistävät taikka ehkäisevät nuoren naisen kehkeymistä. Esimerkkinä mainittakoon tuo itsessään hyvin sattuva juttu filosofian oppimisesta. Hyvin hauskalla tavalla kerrotaan kuinka koulun ylimmäisessä luokassa olevat neitoset, osoittaaksensa että naisen intelligensi on ainakin yhtä suuri kuin miehen, päättävät pyytää opetusta jossakin aineessa, jota lyseoissa ei ollenkaan lueta, esim. filosofiassa, ja kuinka uskonnon opettaja suostuukin uskonnon tunneissa opettamaan jonkunlaista kristillistä filosofiaa; kerrotaan vielä että uskonto tämän opetuksen kautta muuttuu heille „ikäänkuin sielun luonnonhistoriaksi ja elämän korkeimpien totuuksien lähteeksi.“ Mutta siihen se piirre päättyykin. Jääpikö kristillisestä filosofiasta mitään jälkeä neitosten sieluihin, kun koulusta ovat astuneet ulos elämään, siitä ei lukija saa pienintäkään viittausta. Luulisi toki että ainakin kertomuksen lopussa esiintyisi missä määrin tuo kristillinen filosofia on Hannalle joko tueksi taikka haitaksi siinä kovassa sielun kamppailussa, joka päättyy siihen että hän „herkesi lähestymästä sitä Jumalaa, jonka töitä hän ei käsittämään kyennyt.“ Vaan koko kristillinen filosofia on siinä tekijältä jäänyt unhotuksiin. Saattaa olla että hän on katsonut sitä kerrassaan arvottomaksi. Mutta vaikka niin olisikin, niin lukija tietysti odottaa saavansa nähdä, kuinka se Hannan elämässä semmoiseksi havaitaan. Ja siinä hän pettyy. Niin ikään juttu Darwinin opista raukeaa siksensä jälkeäkään jättämättä.

Mutta onpa vielä paljoa tärkeämpi motiivi melkein samalla tavoin tuhlattu pois. *Mihin joutuu Hannan rakkaus äitiinsä?* Kertomuksen alkuluvusta lukija saa sen käsityksen, että tämä rakkaus on voimakkaimpia tunteita Hannan sielussa ja että se on vaikuttava mahtavasti hänen kehkeymiseensä ja elämäänsä. Ja jos *se* pyhä tnnne tavalla tai toisella loukkaan-

tuu elämän taistelussa ja katoaa Hannan sielusta, niin silloinpa — niin arvelee lukija — ei ole kummeksittavaa jos Hannasta koko maailma ja oleminen tuntuvat joutuvan suunniltaan, silloin voipi ymmärtää että usko ja luottamus häneltä häviävät ja elämä muuttuu kolkoksi orjuudeksi. Mutta koko siitä tunteesta, jonka lukija on luullut Hannan sisäisen elämän peruskiveksi, ei pidetä kirjan pääosassa mitään lukua! *Se* Hanna, joka — ilman mitään varsinaista syytä — voipi suostua pitämään elämänsä korkeimman onnen salassa äidiltään ja sitten aivan yksin taistella sydämensä tuskallista taistelua, ei ole enään sama Hanna, joka kertomuksen alussa niin hartaasti rakasti äitiään ja vielä sittemmin, käsitettyänsä selvemmin mitä äiti on saanut kärsiä, on vielä lähemmin liittynyt häneen. Kirjan lopussa tuntuu melkein siltä kuin äiti ei enään olisi olemassakaan; ainakaan ei hänellä ole mitään sijaa Hannan sisäisessä elämässä. Muutoin ei Hanna olisi niin aivan yksin; hänellä olisi toki olemassa tehtäviä, jotka olisivat jotakin muuta kuin ilotonta, orjallista ulkonaisten velvollisuuksien täyttämistä vaan. Sitä muutosta, joka siis näyttää tapahtuneen Hannan tunteissa, emme suinkaan tahdo väittää mahdottomaksi emmekä luonnottomaksi. Mutta kummallinen aukko jääpi mielestämme Hannan kehkeymishistoriaan sen kautta ett'ei sanallakaan ole esitetty, millä tavoin ja mistä syystä semmoinen surkea tunteiden kumous on hänessä tapahtunut. Ja tämä vajavuus vaikuttaa vielä senkin, että Hannan luonne tuntuu kovemmalta ja itsekkäisemmältä, kuin miksi tekijä ehkä on sitä tarkoittanut. Siten se jossakin määrin heikontaa sitä myötätuntoisuutta, jota hänen kohtalonsa muuten on omiaan herättämään.

Niistä muistutuksista, joita tähän asti olemme esiintuoneet, käypi selväksi että rouva Canthin novellin vaikutusta jossakin määrin heikontaa suunnittelun epätasaisuus ja hajanaisuus. Olemme myöskin nähneet että suunnittelun puutteet ovat vaikuttaneet haitallisesti päähenkilön luonteenkuvaukseenkin. Yleensä tosin luonteiden kuvaus on hyvin sattuva ja luontevasti esitelty: henkilöt kuvaavat itseään toiminnassaan. Ani harvoin vaan on tekijältä pujahtanut joku subjektiivinen arvostelu, joka vähän sotii styyliä vastaan; niin esim. siinä, missä kerrotaan kuinka kaupunkilaiset eivät rekiretkelläkään tykkänään jättäneet jäykkyyttänsä ja teeskenteleväisyyttänsä kaupunkiin, sillä „siihen he, lapsuudesta saakka turmeltuneet ihmisraukat, olivat mahdottomia.“ Tietysti ei semmoisia poikkeuksia huomaisikaan, joll'ei esitystapa yleensä olisi niin ihmeteltävän objektiivinen. — Mutta, palataksemme itse luonteihin, eivät kuitenkaan nekään kaikki ole niin tarkkaan käsitetyt ja kuvatut, kuin suotavaa olisi. Erittäinkin saamme miesten luonteista enimmäkseen ulkopiirteitä vaan. Tämä ei ole itsessään mikään vika, sen näemme Hannan isästä, kamreeri Mellinistä, joka astuu eteemme niin ihkaelävänä, vaikka hän on skitseerattu harvoilla piirteillä vaan; erinomaisen sattuvasti hän edustaa tyyppiä, joka ennen oli herrassäädyssämme jotensakin tavallinen eikä nytkään vielä liene tykkänään hävinnyt.

Mutta Salmela, Hannan sulhanen! Hänen luonteestansa me ainakaan emme saa mitään selkoa. Onko hän alusta alkaen viekas teeskentelijä vai onko hän äärettömän ryhditön luhjus. Kumpaisessakin tapauksessa hän

on niin tavattoman kehno, että lukija on taipuvainen epäilemään, onko kuvaus todenmukainen. Epäilemättä Salmelan luonne olisi tuntunut selvemmältä — kenties myös muuttunut vähän toisenlaiseksi — jos tekijä olisi koettanut muutamilla piirteillä osoittaa millä tavoin se oli kehkeytynyt semmoiseksi, jommoisena se oli hänen teoksessaan kuvattava.

Yleensä koko Hannan suhde Salmelaan on vähän niukasti esitetty. Hänen rakkautensa on kuvattu vaaleilla yksitoikkoisilla väreillä, joita ei ollenkaan käy vertaaminen siihen suloiseen hohteesen, joka ilmaantuu kirjan alussa, missä hänen rakkautensa äitiä kohtaan on kuvattuna, — eikä myöskään niihin huikaiseviin säteihin, jotka valaisevat esimerkiksi isän kurjuutta. Tuntuu ikäänkuin itse tekijältä olisi puuttunut myötätuntoisuutta. Ainakaan lukija ei täysin määrin Hannan kanssa tunne hänen rakkauttaan. Ja kun se hyljättynä sammuu vihaan — ei suruun — niin sekin antaa lukijalle jonkinlaista syytä säästämään myötätuntoisuuttaan.

Olemme huomanneet että, jos Hanna-kertomus ei tee lukijan mieleen niin mahtavaa vaikutusta kuin sen monista etevistä ansioista päättäen odottaisi, niin lähin syy siihen on muutamissa heikkouksissa, jotka haittaavat suunnittelua ja osaksi luonteidenkuvaustakin. Eikä ole luullaksemme mahdotonta selittää kuinka rouva Canth on saattanut teokseensa jättää semmoisia heikkouksia, vaikka niin nerokkaan kirjalijan tuskin olisi ollut vaikeata niitä välttää. Perussyy on mielestämme siinä, ett'ei rouva Canth ole teostaan ollenkaan tarkoittanut sopusuhtaiseksi, sopusointuiseksi taideteokseksi. Hänen sydämensä on ollut pakahtua surusta ja katkeruudesta, kun hän on nähnyt mitenkä yhteiskunnassa ja perheissä vallitsevat turhat epäluulot, itsekkäinen väliäpitämättömyys ja vielä lisäksi raaka epäsiveellisyys vielä meidän aikoinamme saattavat murtaa monen nuoren naisen elämän onnen, kieltämällä häneltä tilaisuutta henkisten — ja ruumiillistenkin — voimien kehitykseen ja tyydyttävään toimintaan ja sortamalla vihdoin hänen sydämensä pyhimmät tunteet. Kaikesta tästä naisia vastaan harjoitetusta vääryydestä rouva Canth tulisella innolla vaatii yhteiskuntaa ja perheitä edesvastaukseen. Kannekirja hänen kertomuksensa oikeastaan onkin. Niin yksinomaan hänen ajatuksensa ovat olleet kiintyneinä väärintekijöiden paljastamiseen, että vääryyttä kärsivä on muuttunut paljaaksi vääryyden objektiksi, jolla ei ole oikeata omantakeista elämää. Siitä syystä Hannan kehkeymishistoriassa niin vähän tutustumme Hannan kehkeymiseen; siitä syystä hänen luonteeltansa puuttuu johdonmukaisuutta, siitä syystä hän tuntuu kylmältä ja itsekkäiseltä. Mutta samassa määrässä kuin myötätuntoisuutemme kärsivää kohtaan laimentuu, samassa määrässä myöskin se innostus, jonka sortajia vastaan tehty kanne meissä on herättänyt, vähenee. — Meistä on kyllä hyvin luonnollista että tekijä innostuksessaan ei ole tullut ajatelleeksikaan että lukija voisi hänen kannekirjaltaan, naisen kärsimyksen historialta, vaatia esteetillistäkin eheyttä ja sopusointua. Mutta varmaa mielestämme on, että jos tekijä olisi siksi hillinnyt intoaan että olisi malttanut tyynesti miettiä ja — ehkä esteetilliseltäkin kannalta — järjestää ainettansa, niin hän olisi saavuttanut päätarkoitustaan paljoa suuremmasa määrässä kuin hänen nyt on onnistunut.

Jos rouva Canthin kirjailijakyky ei Hannassa esiinny täydessä voi-

massaan, niin se sitä vastoin *Köyhää Kansaa* nimisessä kuvauksessa ilmaantuu mitä mahtavimpana. Saattaa tosin sanoa että tekijällä onkin siinä ollut helpompi tehtävä, koska semmoisen pienen „tuokiokuvan“ piirtämiseen ei tarvita niin taiteellista suunnittelua kuin kokonaisen kasvatus- ja kehkeymis-historian laatimiseen. Oli miten oli, varmaa on että Köyhää kansaa on eheä, ikäänkuin yhdellä valamalla valettu, taideteos. Se käsittää vaan yhden vuorokauden tapahtumat; mutta niissä tapahtumissa ilmautuu kokonaisen ihmiselämän, kokonaisen kansanluokan kärsimyksenhistoria ikäänkuin salamanvälähdyksen valaisemana. Samalla tavoin muinaiskreikkalaisessa tragediassakin ihmisen ja kohtaloa määräävien valtojen suhde ilmaantuu kokonaisuudessan, vaikka näyttämöllä ainoastaan esiintyy heidän taistelunsa masentava loppu.

Kuvaus herättää lukijassa sitä syvempää myötätuntoisuutta, kuta enemmin tekijän on onnistunut pitää intoansa vihan kiihkosta vapaana. Rakkauden lämpö koko kuvauksesta uhkuaa. Realistisen suunnan kirjailijoista on usein lausuttu, ett'ei heille mikään kuvattavaksi kelpaa, paitsi mikä rypee loassa. Rouva Canthin Köyhään kansaan ainakaan ei se syytös sovellu. Kyllä siinä saamme nähdä kurjuutta kuvattuna, vieläpä niin elävästi että tuntuu kuin sitä omin silmin näkisimme. Mutta kuitenkin lukija on kaiken aikaa hyvässä seurassa. Vaikka melkein kaikki esiintyvät henkilöt ovat kiireestä kantapäähän todenperäisesti kuvattua työväkeä, halpaa oppimatonta Suomen työväkeä, niin ne ovat kuitenkin semmoisia, ett'ei korkeimmin oppinutkaan eikä hienoimmin sivistynytkään voi olla niitä tunnustamatta täysiarvoisiksi veljikseen ja sisarikseen. Eikä heidän onnettomuuttaan ole aikaansaanut heidän lähimmäistensä julmuus; päinvastoin kaikki koettavat tietonsa ja kykynsä mukaan helpottaa toistensa taakkaa; hyväntekeväisyydenkin heikkoja yrittelemisiä ei ole tehty pilkan esineeksi, vaan niillekin on annettu täysi arvo.

Tosin kirjassa on katkeriakin sanoja luettavana. „Pahoja ne ihmiset vaan olivat köyhää ja heikkoa kohtaan silloinkin kun olivat apua tekevinään; — — joka ikinen vaan oli valmis sortamaan ja kuormaa kuorman päälle panemaan.“ Mutta niitä sanoja lausuu Mari silloin, kun hän on sortumaisillaan kuormansa alle, hetkinen ennen kuin hänen ylenmäärin ponnistetut voimansa vihdoin raukeavat hulluuteen! Samoin muutkin senkaltaiset lausunnot ovat epätoivon huudahduksia, joita tuska pusertaa kärsivien sydämistä; ne eivät ilmaise tekijän mielipidettä, vaan ovat välttämättömiä, luontevia piirteitä hänen esittämässänsä synkässä kuvauksessa. Melkein samalta kannalta mielestämme on arvosteleminen ainakin muutamia niistä sanoista, joita tohtori Wialén lausuu keskustellessansa pastorin kanssa, kun he, kauhu sydämissä, palaavat nähtyänsä äärimmäistä kurjuutta mitä ajatella voi, kurjuutta, jonka lieventämiseksi ei kumpaisellakaan — ei sielun paimenella enemmän kuin ruumiin lääkärilläkään — ollut niin mitään apukeinoa. Tarkoitamme tietysti noita paljon moitittuja sanoja: „Huonot ja parantamattomat sairaat — — — hengeltä pois.“ Kieltämätöntä mielestämme on, että nekin sanat aivan luontevasti kuvaavat *tunteiden* logiikkaa. Onnellinen todella se kuolevainen, joka ei ole kertaakaan

nähnyt semmoista kärsimystä, että hänen sydämeensä on hetkeksi väkisinkin herännyt tuo kamala ajatus! — Yhdessä kohden tohtori Wialénin sanat kuitenkin näyttävät eroavan noista muista kuvattujen henkilöiden tunteita ilmaisevista lauseista. Keskustelun jatkosta lukija näet tuskin voi muuta päättää, kuin että tekijä itse on kirjaansa kirjoittaessa ollut saman tunteen vallassa, jonka tohtori Wialén mainituilla sanoillaan ilmaisee. Eikä se meitä suuresti kummastuta, sillä todistaahan koko kirja sen, kuinka ne epäkohdat, joita hän on ottanut kuvataksensa, ovat saattaneet hänen sydämensä värähtelemään tuskasta. Mutta väärää olisi kuitenkin päättää, että hän olisi antanut semmoiselle tunteen välähdykselle pysyväistä sijaa siinä ohjelmassa, jonka toteuttamista hän harrastaa.

Köyhää kansaa — jos mikään — on tarkoitusperäinen kirja. Ja kyllä se ainakin lähintä tarkoitustaan saavuttaakin: myötätuntoisuuden ja edesvastauksentunnon herättämistä meissä, jotka olemme onnellisemmissa oloissa kuin nuo halveksitut veljemme ja sisaremme, joiden tavallinen nimitys on: *Suomen irtain väestö.* Syttyköön sydämestä sydämeen rakkaus, semmoinen rakkaus, joka ei tyydy almujen antamiseen, vaan pakottaa tehokkaimpiin toimiin, lakien ja tapojen muutoksiin, jotta vähäosaisten kohtalo saataisiin mahdollisuuden mukaan helpotetuksi.

T.

Runoelmia. I. Kirjoittanut *L. O. E.* Helsingissä, Weilin ja Göös'in osakeyhtiön kirjapainossa 1886.

Näitä runoja lukiessa on usein vaikea tietää, onko kirjoittaja tarkoittanutkaan runoelmaansa panna mitään muuta kuin runopuvun, niin köyhiä ne monesti aatteiden puolesta ovat. Toisinaan näyttää hän kokeneen sitä köyhyyttä esitystavan hämäryydellä verhota. Parissa kolmessa kappaleessa näyttää hän olleen runollisen aatteen jäljillä, vaan on sittemmin niiltä häipynyt. Niinikään muutamissa on runontekijä liiallisesti tyrkyttänyt keksimäänsä aatetta lukijaan ja siten runoansa pilannut. „Kevätaamu" esim. olisi aika sievä, ell'ei siihen olisi lisätty noita neljää loppusäettä, jotka olisivat paikassaan kyllä hyvät, vaan ovat mielestämme tässä kohden tarpeetonta jatkoa. Säkeet kuuluvat:

„Kuule! sä nuori jos oot sekä syömmesi sykkivi maalles
Nouse jo katsomahan: — Pohjolan mennyt on yö;
Nouse jo toimimahan, kun maallesi henkinen aamu
Koittavi noin valonen, nouse, nyt aika jo on!"

Kevätaamun kuva, jonka hän edellisissä säkeissa varsin onnistuneesti on luonut esiin, noiden selittäväisten säkeiden kautta turmeltuu. Kuinka somasti runo olisi päättynyt ilman niittä, ja aate kuitenkin selvästi esille tullut, näkynee lukijalle seuraavista säkeistä:

„Vainiot verhoin vehreineen sulokastehen kätkee,
Lämpöä heltehen kun lähtevät nauttimahan.
Lintuset laulaen kuoroineen elähyttävät työhön
Ihmiset, luontokin muu alkavi toimia taas. —
Kaikki nyt lähtevät yölevoltaan, ilo täyttävi rinnat,
Kaikki nyt puuhailee, päivä kun koittanut on."

Jos puheenalaisten runoelmain kirjoittaja olisi omistanut taidon lopettaa runon ajallansa, olisi hän myöskin kappaleesta „Takatalvi" jättänyt viimeisen värssyn pois; se on nimittäin vaan viimeistä edellisen, ydinvärssyn, heikkoa kertausta.

Kuivia, proosallisia säkeitä käyttää runoilija ehtimiseen, turmellen sitä mielialaa, johon hän on ollut lukijan saamaisillaan. Olkoon tämä niiden joukosta mainittu:

Hän seisoi haudan partaalla
Tuo tyyni tyttönen,
Ja katsehensa mullasta
Sai aiheet kyynelten.

„Kerran tähtitornissa" olisi korjailemalla voinut tulla oivalliseksi kappaleeksi, ja on parhaimpia joukossa semmoisenaankin. Mainitsimme lausunnan hämäryydestä. Olkoon siitäkin joku esimerkki näytteenä:

Loit maalles kasvot kalpeat
Tuon kainon Ainonkin,
Min vapautta halvemmat
On pelkät tiedotkin. (Runoelmasta „Takaselle".)

Mitä se mahtaa olla? Entäs:

En voi sun raivoas poistaa
Mun purttani ohjaillen,
Ei viimein onnenl loistaa
Vois purteni kiidellen,
Jos et j. n. e. (Runoelmasta „Kosken niskassa".)

Jos voisikin hätäsellä käsittää, että „en voisi kosken raivoa *välttää* purttani ohjailemalla", niin jää kuitenkin käsittämättömiksi kaksi seuravaa säettä.

Vihkossa on myös suomennoksia eri runoilijain teoksista. Ne ovat onnistuneempia. Kelpaamaton ja vallan järjetön on kuitenkin seuraava lause eräästä virrestä: „Jos Jesust' en voi heittää" Ei sieluni jää ruunutta, j. n. e., josta täytyy välttämättömästi tulla siihen johtopäätökseen, että: jos vaan miten voisin Hänet heittää niin pääsisi sieluni saamasta ruunua. Seuraaviin kielivirheisiinkin on kirjoittaja horjahtanut, pariin luppusointua tavoitellessansa, muutamaan runomittaa täyttäessänsä: Nöyryys, usko mielissämme Olkoon, soikoon *kielissämme* (!) Nimi taivainen; Ja: veikko kulta, Lainaks sulta Saanen markkaa kymmen*kunta,* (-kunnan); „Siellä missä yömme *viettelimme*". Huolimatta niistä puutteista ja virheistä, mitä olemme maininneet, sopii myöntää, että kirjoittajalla on jommoinenkin värssyn ra-

kentamisen taito. Olemme myös vihkosta löytäneet palasen, joka mielestämme on todellista runoa, ja panemme sen nyt tähän lopettajaisiksi:

Vyöryvi virrankin väylä,
Vaikk' on jäässä virran pinta.
Sula on silmä lähtehenkin,
Vaikk' on alla talvivaipan.
Riehuvi tytönkin rinta,
Vaikk' on kylmä katsehensa.

P. J. H.

Mattias Salamnius, Ilolaulu Jesuksesta. Kuudestoista painos, alkuperäisen painoksen mukaan ojennettu sekä alkupuheella varustettu. Porvoossa, Werner Söderström 1886. Hinta: 50 p.

Kuudestoista painos tätä suuresti suosittua hengellistä runoa ilmestyy semmoisessa muodossa, että sitä saattaa mieltymyksellä lukea, tarvitsematta loukkaantua ensimäisen painoksen kirjoitustavan arkaismista tai muihin, myöhempiin painoksiin tunkeutuneista kielivirheistä. Paitse tätä korjaus- ja puhdistustyötä on viimeisen painoksen toimittaja ottanut huolekseen saada selvän Ilolaulun runoilijan, Mattias Salamniuksen olemassa olosta, jota joskus on epäilty, siksi että on puuttunut kaikki tiedot hänestä. Toimittajan on onnistunut piispa Gezelius nuoremman muistokirjasta, Stiernmanin asiakirjoista ynnä muista tiedetyistä asianhaaroista tehdä muutamia luotettavia päätöksiä Salamniuksen elämän vaiheista, joten tämä kuudestoista painos on saanut lisää arvoa. Hän arvelee Mattias Salamniuksen sotapappina oleskelleen maamme rajojen ulkopuolella, Inkerinmaalla, ja on löytänyt tiedon että hän palattuansa kuoli Suomessa v. 1691.

O. H—nen.

Juho Reijonen, Vaihdokas, kuvaus vanhan kansan elämästä. Porvoossa. Werner Söderström 1886. Hinta: 2 m. 75 p.

Joulupyhät, joiksi ihmiset meillä etupäässä varustavat itselleen lukemista, ovat jo menneet ohitse. Mutta kuin ei kaikkia jouluksi ilmestyneitä uusia kirjoja viime vuoden loppunumerossa ehditty arvostella, lienee paikallaan perästäpäinkin mainita sananen jääneistä. Toivottavasti niillä vielä vast'edeskin on hyvä menekki kirjakaupassa, mikäli sitä ansaitsevat.

Vaihdokas on jommoisenkin kookas novelli, sen sisällys, kuten muidenkin hra Reijosen kertomusten, kansanelämästä otettu. Vaihdokkaaksi kutsutaan päähenkilöä sen johdosta, että hänen ensimmäisinä elämänhetkinään oli sattunut semmoinen kamala tapaus, että, kuin oli unohtunut risti pane-

matta pojan pään yläpuolelle, oli sen rietas vaihtanut, oikean ihmislapsen vienyt mukaansa, vaihdokkaan jättänyt lattialle telmimään ja itkeä tirkuttamaan, sill'aikaa kuin hoitajanaiset olivat kiintyneet innokkaasen juorukeskusteluun. Kuten tästäkin kohdasta näkyy ja ennestään on lukijoille tuttua, osaa hra Reijonen useinkin luoda hyviä situatsionikuvauksia. Semmoisia on Vaihdokkaassa useampiakin; vaikk'eivät ole juuri yhtä sukkelia ja onnistuneita kuin Juhani Ahon kuvaukset, pitävät ne hyvin paikkansa novellissa. Toisinaan on niissä kauniitakin ajatuksia ja käänteitä, esimerkiksi Vaihdokkaassa aivan alkuosassa. — Mutta Reijosen kertomukset eivät ole paljaita situatsionikuvia, niissä on melkein aina joku juonikin, tavallisesti mukaansa vetävä, mutta joskus liian romantinen tai muuten ikäänkuin tekemällä tehty. Vaihdokkaastakin tahtoisimme tehdä sen muistutuksen, että juoni siinä on loppupuolella ikäänkuin kiskaistu pois luonnolliselta tieltään; siinä on ruvettu tavoittelemaan liian suuria, jotta saataisiin lukijan mielenjännitys vireillä pysytetyksi. Tämä ei kuitenkaan ole meidän mielestämme onnistunut. Luulemme, että kertomus olisi ollut parempi ja luonnollisempi, joll'ei olisi tehty Vaihdokkaasta niin suurta miestä eikä sekoitettu kertomukseen murhajuttua, jonka perästä lukija odottaa hyvinkin surullista loppua, kuin kertomus yht'äkkiä uudestaan pyrähtää lentoon ja menee kuin tanssi suotuisaan loppuun. Mutta kuten sanottu, alkupuolelta lukee teosta hyvälläkin huvilla ja mieltymyksellä.

Hyvä, puhdas ja rikas kieli on kieltämättä hra Reijosen teosten ansioita. Vaihdokkaan korrehtuuri on sekin hyvästi luettu, kirjan ulkomuoto siisti, ja paino miellyttävä. Hintaa, 2 m. 75 p., ei juuri voine sanoa liian suureksi, kokoon nähden.

O. H—nen.

Kansanvalistusseuran kalenteri 1887, seitsemäs vuosikerta. Hinta: 1,50 – 3 mk.

Edellisillä vuosikerroillansa on jo tämä Kansanvalistusseuran kalenteri itselleen hankkinut laajan ja lukuisan ja kiitollisen lukijakunnan. Epäilemättä saa tämänvuotinenki saman onnen osallensa.

Sen monipuolinen ja hyvin valittu sisällys, almanakka-osasto kirkkohistoriallisine muistoonpanoineen, tilastollinen osasto, jossa esitys uusista metrisistä mitoista ja painoista on saanut tätä nykyä hyvin tarpeellisen sijansa, ja kaunokirjallinen osasto, täyttää kaikki kohtuulliset vaatimukset, jotka kansan kalenterille voi asettaa. Kirjoitukset ovat kukin omalla alallaan asiantuntijain ja asianharrastajain tekemät. „Kirkolliskokous 1886“ antaa selvän kuvan tämän kokouksen työstä ja vaikutuksesta, jonka pohjana on silmäys kirkon- ja uskonnonasiain asemaan maassamme tätä nykyä. Kansakoululaitoksen nykyinen tila sekä sen edistys viimeisten viiden vuoden ajalla käy selville niistä kirjoituksista, jotka sitä alaa valaisevat. „Voi-

mistelusta sananen" on aikanansa sanottu ja toivomme sen tekevän vaikutuksen, joka entistä laajemmissa piireissä poistaa epäluulon ja yhtäkaikkisuuden julkisten ja yksityisten ruumiinharjoitusten tieltä. „Maanviljelyksen tieteelliset perustukset" ovat nekin omiansa osoittamaan että tieto ei tieltä työnnä, oppi ojahan sysää. Tärkein koko kalenterissa on kuitenkin „silmäys Suomen sanomalehdistön historiaan," jolla on pysyväinen arvonsa ensimmäisenä kokonaiskuvana pyrinnöistä tällä alalla maassamme. Se on kirjoittajan, E. G. P:n, tunnetulla taidolla elävästi esitetty, tosiasioihin perustuva. Luonnollisesti siinä kosketellaan yleensäkin kirjallista edistystä, sivistyksen ja lukuhalun laajenemista Suomessa, joten se samalla on sivistyshistoriallinen kuvaus siitä ajasta saakka kuin Suomen sanomalehtien esikoinen näki päivän valon meidän päiviimme asti. Muista kirjoituksista tahtoisimme vielä huomauttaa „Suomen työn suosijat" nimisestä kirjoituksesta. Se käsittelee asiaa, johon maamme parhaat voimat tätä nykyä panevat työnsä, ja josta ei liian usein voi „kansallekaan" puhua. Selvähän on että, jos Suomen työn suosijain aatetta ei saada jonakin toisena kansallisuusaatteena tunkeutumaan ja tunnustetuksi tulemaan kaikkialla maassamme — ja siihenhän sen pitäisi helpommastikin päästä, kun se ei ollenkaan ole mikään rotukysymys — ovat nykyiset ponnistukset turhat ja maamme taloudellinen tila huutavassa hädässä.

Niin tyytyväiset ja kiitolliset kuin olemmekin Kansanvalistusseuran kalenterin sisällyksen puolesta, niin ikävä on muistuttaa että kieli ei ole mallikelpoista. Painovirheistä puhumatta, joita on aivan liiaksi paljon, on kieli- ja lausetapavirheitäkin, joissa ruotsinvoittoisuus vallitsee. Ei puhekielikään vielä ole päässyt rappeutumaan siksi pitkälle että se monikon kolmannen persoonan hylkäisi, niinkuin kalenteri monasti tekee, muita virheitä luettelematta; sitä ikävämpi on kielivirheitten ilmestyminen tämänlaiseen kirjaan, jonka pitäisi, jos minkään, olla virheetöin, koska kalenteri leviää niin laajalti kirjoittamiseen vähemmin tutustuneitten piireissä.

H—m.

Joulukuusi, vaihtelevaa lukemista Joulun aikana. Kuvilla kaunistettu kansankirja. Porvoossa, Werner Söderström. 1886. Hinta: 85 p.

Tässä kirjassa on alkulehtenä erittäin hyvästi onnistunut, vaikka pienikokoinen valopainos Munkacsyn mainiosta taulusta. Yhtä hyvästi valittu on kirjan „vaihteleva" sisällys. Pisin kappale, „Joulutähti" niminen novelli, on taitavan norjalaisen naiskirjailijan Magdalene Thoresenin kirjoittama ja hyvästi suomennettu. Toinenkin novelli on kirjasessa, nimittäin „Ennakkoluulojen voima", venäjänkielestä suomennettu. Venäläisten nimien kirjoituksesta tahtoisimme huomauttaa, että on turha Suomenkielessä siinä noudattaa saksalaista oikeinkirjoitusta. Sillä mihin se maksaa kirjoittaa Dmitrie*ff*, kuin suomessa Dmitrie*f* riittäisi oikeaa äännöstä merkitsemään. *Sch.*n

sijasta riittäisi *sh*. Paremmin kuin *ch*:n ymmärtää Suomalainen *kh*:n; siis *Mikhailovitsh*. Lievää s-ääntä on suomentaja oikein merkinnyt z:lla.

Paitse näytteitä Kasimir Leinon, Kust. Killisen, Erkon ja Mustakallion uusista runovihkoista on Joulukuusessa edelleen lyhyt mutta selvä kertomus Aleksander ruhtinaan vaiheista Bulgariassa, ja helppotajuinen esitelmä unesta, R. Wilsonin mukaan. Voimme siis mielihyvällä kehoittaa yleisöä ottamaan huomioonsa tämän kirjan. *O. H—nen.*

K. J. Högman, Kuu, kansantajuinen esitys, kuvilla varustettu. Jyväskylässä 1885. 41 siv. Hinta: 80 penniä.

Niinkuin edelliset Herra Högman'in kansantajuiset kirjat on yllämainittukin erittäin hauska ja opettavainen. Alkusanassa esitettyään kuinka yleisö vielä nytkin on taipuvaineu uskomaan mitä mahdottomimpia uutisia kuun oloista, ottaa tekijä kirjan ensimäisessä luvussa kuun valon ja vaiheet puheeksi. Viimeksi mainittujen syy: kuun liikunta maan ympäri, tulee myöskin tässä luvussa selväksi ja luvun lopussa esitetään belgialaisen tutkijan Stroobant'in selitys siihen että kuu taivaan rannalla näyttää suuremmalta, kuin korkeammalle päästyään. Toinen luku sisältää kertomuksen kuun pinnan ulkomuodostuksesta ja on samaten kuin kolmas luku: „elämän ehdot kuussa“ ehkä enimmin huvittava kaikista. Edellisessä saa käsityksen kuumaisemasta ja jälkimäisessä tuo tekijä esille syyt miksi kuu on asumaton. Neljännessä luvussa löytyy muun muassa tuo tunnettu hauska juttu vetovoimalain keksimisestä Newton'in työstä sekä vuoksi- ja luodeilmiön selitys.

Suomenkielisiä tiedesanoja on enimmiten käytetty. Esitystapa on sekä sujuva että viehättävä ja aine ylipäänsä erittäin hyvin valittu. Ikävätä kyllä on että tekijä kirjaa kirjoittaessaan ei voinut tuntea Professori A. Donnerin myöhemmin ilmaistua selitystä siihen että kuu näyttää suuremmalta taivaan rannalla kuin korkeammalle päästyään. Professori Donner näet otaksuu että tämä silmien erehdys riippuu meidän tottumuksesta arvostella pilvittyneen taivaan eri osien etäisyyttä. Tämä selitys olisi ehkä paremmin ansainnut paikkansa tässä kirjassa kuin yllämainittu Stroobant'in tekemä. Puhuessaan kysymyksestä onko kuu jo lopullisesti muodostunut olisi tekijä ehkä voinut mainita että erinomainen erotus lämmössä (Lordi Rosse'n mukaan 300°) kuun yön ja päivän välillä voi kuun pinnan laajentumisen ja uudestaan kitistymisen kautta aikaan saattaa melkoisia mullistuksia kuun pinnalla, vaikka sisältäpäin ponnistavaa voimaa ei löytyisikään.

Kuvat, joita kirjassa on kahdeksan kappaletta, ovat hyvät ja valaisevat. Erittäin hauska on kuva n:o 6 „Maisema kuussa valaistu oikealta“, joka tekee katsojaan mahtavan vaikutuksen. Sen sijaan kaipaa kuvaa, joka esittäisi kuuta semmoisena kuin se näkyy vähän ennen uusikuun aikaa tai vähän tämän ajan jälkeen. Siihen aikaan on näet kuu sivulta valaistu, jonka tähden valaistun puolen n. s. „repaleinen“ reuna jo vähemmälläkin

suurennuksella antaa selvän käsityksen kuun pinnan muodosta. — Kuvasta n:o 3 ovat Leibnitz ja Dörfel pois jätetyt, vaikka ne ovat kuun korkeimmat vuoret.

Tieto kuunvalon kirkkaudesta (siv 11) on väärä, sillä Zöllner'in uusimpien mittausten mukaan tarvitsisimme 619,000 (eikä 800,000) täysikuuta saadaksemme auringon valon vertaista valoa. — Pienin ilmantiheys, jota nykyajan elohopea-ilmapumppujen avulla on aikaan saatu ja vielä mitattukin (Professori A. F. Sundell'in keksimällä elohopea-ilmapumpulla) on noin $^1/_{253000000}$ (eikä $^1/_{2000}$) maan ilmakehän keskimääräisestä tiheydestä.

Mainitsemamme virheet eivät kuitenkaan millään tavoin vähennä kirjan arvoa, jonka tähden me suurimmalla mielihyvällä suljemme sen suomenkielisen yleisän suosioon. *K. M—r.*

F. Heikel. Vid möten och sammanträden. En kort handledning. Hels., 1886, G. W Edlund. 47 s. Hinta: 1 mka.

Mahtavaksi on nykyänsä kieltämättä kasvanut yksi liberalismin lempiaate, aate itsehallinnosta, itseavun hankkimisesta. Uusia itsehallinnon piirejä perustetaan; ja yksityisten pitää omin neuvoin, omasta harrastuksesta toimittaa niin paljon kuin mahdollista, — hallituksen, asetuksien ja poliisin apuun on yleensä turvautuminen ainoastaan missä välttämätön pakko on. Yksi tärkeä osoite tämän aatteen vaikutuksesta on tuo kaikellaisten kokouksien tulva, joka, ensin levittyään isompiin kaupunkeihin, on tunkeutunut ja par'aikaa yhä enemmän tunkeutuu syrjäisiinkin paikkakuntiin. Melkein jokainen täysi-ikäinen kaupunkilainen ja hyvin moni maalainen ottaa useasti semmoisiin osaa; ja niitä pidetään mitä erilaisimpien, tavallisesti yhteistä hyvää tarkoittavien, asiain edistämiseksi. Monessa kohdin tämä aate epäilemättä on oikeutettu ja tulee yhä edelleen voittamaan alaa, vaikk' ei sitä saakaan jyrkästi sovittaa jokaiseen kysymykseen, — niinkuin esim. raittiuskysymykseen.

Koko tässä kokous- ja yhdistys-laitoksessa on muutamat lystilliset puolet, jotka elävästi muistuvat mieleen hra Heikelin kirjaa selaillessa. Niitä kaiketi saamme huomata ja hymyillä, vaikka panemmekin suurta arvoa näissä toimissa ilmaantuvaan yhteisten asiain harrastamiseen; juuri niin hra Heikel tekee. Hänen kirjoitustavassaan on suuria ansioita: erittäin luontevasti ja vilkkaasti kuvaillaan kaikkia menoja kokouksissa, — mitenkä „keskusteluainetta esitetään," „pöytäkirja luetaan tarkastettavaksi" ynnä paljon muuta. Ja yhtä elävästi kirjantekijä ohimennen viittaa noihin tavallisiin tapauksiin, milloin kokouksessa noudatettavat menot ja järjestys välttämättömästi muuttuvat johonkin määrin pikku-komedian tapaiseksi.

Mutta nämä leikilliset kohdat kirjassa ovat tietysti verrattain harvassa. Sen tarkoitus on käytöllinen hyöty, ja se on tosiaan käytöllinen, sen ohessa tarpeen vaatima ja hyvin onnistunut. Onpa, niinkuin tekijä huomauttaa, suurimmassa määrässä toivottavaa että se ajan ja kärsivällisyyden uhraaminen, jonka kokoukset vaativat yksityiseltä, kävisi niin vähän rasittavaksi kuin suinkin mahdollista on. Siihen tarvitaan toisinaan paljonkin taitoa

kokouksen johtajassa sekä joku verta älyä jokaisessa puhujassa. Ja siinä kohdin tehdään erinomaisen paljon erehdyksiä. Usein, kun vähääkään oudompi, mutkikkaampi kysymys on kokouksessa ratkaistava, joudutaan kerrassaan ymmälle, ryhdytään esim. sopimattomiin äänestyksiin, jotka voivat johtaa aivan. vääriin loppupäätöksiinkin. Kaikkien tämäntapaisten erehdyksien välttämiseksi hra Heikelin kirja tahtoo olla johdatuksena ja neuvonantajana. Hän antaa tarkat ja oivalliset neuvot, pikkuseikoissakin, mitenkä kaikkien eri osanottajien pitää menetellä: kuinka puheenjohtajan on menetteleminen, täyttääksenä tärkeän tehtävänsä, joka toisinaan on niin vaikeakin; mitenkä jokaisen puhujan pitää muodostaa lausuntonsa, jotta siitä olisi hyötyä keskustelussa j. n. e. Ne perussäännöt, jotka tässä annetaan, olisivat erittäin jokaisen asianomaisen sydämmelle laskettavat, ja myöskin melkein kaikki nuo pikkuiset erityis-neuvot ja -määräykset, joita on hyvin suuri joukko, ovat ymmärtääkseni aivan oikeat ja osaavat juuri tärkeimpiin kohtiin.

Jokaisen puhujan noudatettavaksi säädetään, paitsi sitä että tietysti pitää pysyä siinä kysymyksessä ja siinä kysymyksen osassa, joka par'aikaa on keskusteltavana vielä: Puhuja puolustakoon määrättyä, selvästi ja lyhyesti lausuttua mielipidettä tahi ehdotusta; jokaisessa lausunnossa pitää olla semmoinen ponsi. Ett'ei tätä sääntöä noudateta, se on syynä siihen että keskustelut usein muodostuvat hyödyttömäksi puhelemiseksi sinne tänne. Ainoastaan *hyvin harvoin*, aivan erityisissä tapauksissa, käypi laatuun että se lausuu tuumailujansa, jolla ei ole kylläksi omaa mielipidettä tehdäksensä tuolla tavalla. Tekisipä mieli lisätä, kun on kysymys tästä, toinenkin perussääntö, jonka eräs arvostelija (Nya Pressenissä) jo onkin maininnut ja joka kieltämättä on tarpeellinen, vaikka se pitäisi oleman selvän selvä itsestään: Mitä useimmin kokouksessa olija on joutumaisillaan epätoivoon, kun yhä nousee uusi puhuja esittämään aivan samat syyt ja perusteet, joita toinen jo on esittänyt paremmin ja lyhyemmin. Jokaisen kokouksessa olijan velvollisuus on aina pitää mielessään, ett'ei saa koskaan antaa mieliharrastuksensa viehättää tekemään mitään senlaatuista. — Suljen kirjan kaikkien suosioon. Erittäinkin ne, joiden täytyy olla puheenjohtajina keskustelevissa kokouksissa, hakekoot, jos mahdollista on, siitä johdatusta.

Ar. Gr.

Suomalainen Teaatteri.

Terve uutehen tupahan,
Hyvä vuosi vierahaksi!

voimme Lemminkäisen sanoilla lausua Suomalaiselle Teaatterille. Vanha „Arkadia“, jonka kaikenpuolinen kurjuus oli tullut sananparreksi sekä katsojain että näyttelijäin kesken, on kun uusi Phoenix-lintu entistä pulskempana noussut rappiotilastaan. Tosin olisi uusi teaatterihuone ollut jotakin komeampaa; mutta voidaanhan tälläkin tulla toimeen, siksi kun ajat para-

nevat. Yleisön ja näyttelijäin yleinen tyytyväisyys todistaa, että Arkadian uudistus tällä kertaa oli paras keino päästä eteenpäin. Paitse monen mukavuuden ja huoneen lämpimäksi saamisen puolesta tulee herroja arkkitehti vapaaherra S. Gripenbergiä ja koristusmaalari K. Hellsteniä kiittää myöskin siitä tavasta, jolla ovat koristaneet salongin. Valitsemalla sinen ja hopean pääväreiksi ovat he aikaan saaneet tavallisuudesta eriävän, silmää miellyttävän vaikutuksen. Rakennukselle sopiva vaatimattomuus siinä esiintyy, ilman että koristus kuitenkaan tuntuisi köyhältä. Mitä välinäytösten aikana joutilaat katsojat aprikoivat toisen tai toisen erityisseikan „esteetisyydestä" ei sen rinnalla ansaitse tulla lukuun otetuksi. Pääasia on että teaatteri nyt on jälleen saanut sen kodikkuuden, jota ulkonaiset vaillinaisuudet olivat lähellä siltä hävittää.

Tammikuun 9 p. annettiin ensimmäinen näytäntö. H:ra *Sala* sen aloitti lausumalla proloogin, jonka hän itse oli sepittänyt. Runoelmassa esiteltiin, kuinka Suomen Runotar emäntänä toimii uudessa talossa ja vierainansa tervehtii maailman etevimpiä draamallisia runoniekkoja. Sekä ajatuksen että muodon puolesta ilmaisi prologi, ett'ei Runotar ole ollut aivan nurjamielinen h:ra Salaakaan kohtaan. — Illan ohjelma käsitti Regina von Emmeritz'in toisen näytöksen, mestauslava-kohtauksen Daniel Hjorthista sekä toisen näytöksen Nummisuutareista ja viimeisen Roinilan talossa. Siis Z. Topelius, J. Wecksell, A. Kivi ja Minna Canth ensi illan vieraina. Teaatteri tahtoi osoittaa, että kansallisen draaman esitys ja kehitys yhä on oleva sen harjoittaman taiteen päämääränä.

Seuraavain näytelmäiltain ohjelmaksi oli yhdistetty yksinäytöksinen huvinäytelmä *Kuvernööri tulee!* ja Molièren *Luulosairas*. Edellinen oli mitätön kyhäelmä, jolla naisellinen nimimerkki *Elma* ensi kerran ilmestyi näyttämölle. Hyvälläkään tahdolla ei siinä voinut löytää juuri mitään huvittavata, vielä vähemmin ajateltavata. Turhamielisissä ja sivistymättömissä henkilöissä nähtävä, naurettava ihailus ja kunnioitus ylhäisiä kohtaan on niin kulunut aihe, että sen käsittelemiseksi vaaditaan hyvin alkuperäisiä piirteitä. Elmalla ei ole ollut niitä käytettävissään ja sentähden hän sai yleisön haukottelemaan. Uutta oli tuskin muuta kuin viinaan menevä matami, joka kuitenkin oli onnettomasti keksitty. Juopunut nainen näet ei koskaan vaikuta koomillisesti. Osa näytettiin todellisesti, mutta tuntui vaan sitä vastenmielisemmältä. Emme kuitenkaan moiti teaatteria, että se otti kappaleen näyttääksensä. Siten annettiin näet tekijälle hyvä opetus, ja vaikk'ei tässä näytelmässä ollut paljo kiitettävää, niin ei se toiselta puolen myöskään todistanut, ett'ei ensimmäistä koetta voi parempia seurata. —

„Luulosairas" on niitä Molièren komedioja, jotka paraiten ansaitsevat pysyvän sijan todellista taidetta harrastavan teaatterin repertoaarissa. Kun ajattelee, kuinka paljo tuskaa ja kyyneleitä teos kätkee, niin ei voi sitä liikutuksetta uudestaan nähdä. Se on suuren runoilijan viimeinen komedia. Hän siinä pilkkaa ja nauraa, niinkuin monasti ennen, aikansa kelvottomia lääkäreitä, joidenka koko taito oli turhanpäiväisten temppujen ja kuolleen opin harjoitus ja joiden elämäntarkoitus oli menestyä ja lihoa ihmisellisestä kurjuudesta. Se puoli teoksessa on kerrassaan vanhentunut, mutta ei suinkaan komediasta lähtevä yleinen oppi, että syy petollisten

ihmisten paljouteen maailmassa on se, että ihmiset niin mielellään antavat itseänsä pettää. Ei se ole narri, joka narraa, vaan se, joka antaa itsensä narrata — ja narreista ei koskaan tule puute. Molière oli kuolemansairas ja muutenkin onneton, kun hän kirjoitti näytelmän. Hän näytteli itse omassa teaatterissaan pääosaa. Kun se oli ilmoitettu neljänneksi kerraksi 17 p. Helmikuuta 1673, oli hänen kipunsa kiihtynyt surkeaan määrään. Hänen omaisensa rukoilivat häntä hartaasti jäämään kotiin; mutta hän vastasi vakavasti: „Viisikymmentä köyhää työntekijää, jotka ainoastaan elävät päiväpalkastaan, odottavat minua, enkä minä saa laiminlyödä ainoatakaan päivää. Mitä he tekisivät, joll'emme näyttelisi? Eikö minun täytyisi syyttää itseäni, että olen ryöstänyt heiltä heidän leipänsä, vaikkapa yhdeltäkin päivältä, niin kauan kuin minulla vielä on voimia tarjoa sitä heille?" Hän meni kuin menikin ja näytti osansa loppuun saakka; mutta viime kohtauksessa nousivat yleisön huomaamatta tuskat melkein kuoleman kamppaukseksi. Hän saatettiin kotia ja kuoli samana iltana. — Komedian eri kohtauksista ovat useat merkillisiä. Hienoin ja nykyisestäkin katsojasta yhtä tuore ja todellinen kuin jos se olisi eilen kirjoitettu on pieni kohtaus isän ja Louisonin välillä. Göthen arvostelun mukaan on se kauniimpia todistuksia Molièren draamallisesta nerosta. Toinen olisi antanut lapsen suorastaan kertoa, mitä on nähnyt. Molière on sen sijaan tehnyt kohtauksen ihmeen eläväksi, antamalla isän pakottaa lasta puhumaan. Operamaisesti hauska kohtaus on se, jossa Cleante ja Angelique laulaen tunnustavat toisilleen rakkautensa. Se näyttää olevan esikuva yhtäläiseen kohtaukseen Beaumarchais'in Sevillan Parranajajassa. Teaatterin johtaja oli kohtausta varten osannut valita somia vanhanaikuisia ranskalaisia säveleitä, jotka neiti *Kurikka* ja hra *Wallenius* miellyttävästi lauloivat. „Luulosairasta" ei ole näytetty Vilhon kuoleman jälkeen. Nyt oli pääosa h:ra *Lindforsin* käsissä. Hän menestyi hyvin. H:ra L. on kehittymäisillään hyvänlaiseksi Molière-näyttelijäksi. Hänen olennossaan on jotakin omituista, karkeata, joka näyttää paremmin sopivan noihin vanhoihin, liioittelemalla kuvattuihin luonnetyyppeihin, kuin hienompiin uudenaikaisiin. Usein hänen jo onnistuu tyyneemmissä kohtauksissa tehdä esittelynsä vaihtelevaksi; raivokohtauksissa tahtoo hän sitävastoin vielä aina olla sama, olkoon rooli mikä tahansa. Neiti *Olga Finnen* Louison oli ansaittu succés. Hän oli ottanut luonnon opettajakseen, niin että ylempänä mainittu kohtaus tuli paraimmaksi koko komediassa. Muutkin näyttelijät suorittivat osansa sangen tyydyttävästi, vaikka paremmin alussa kuin loppussa. Niin esim. oli muuten vilkkaasti näyttelevä neiti *Asp* valepukukohtauksessa liian kesy. Siinä olisi tarvittu haavellista, satumaista väritystä.

Tämän kuun loppupuoleen palaa neiti Iida Aalberg Tanskasta, näyttääksensä täällä muutaman viikon. Me lausumme hänen ilolla terve tulleeksi. Kun siis jälleen koko näyttelijäseura on koossa, saadaan pian nähdä suurempia kuin ennen tänä näyttövuonna. Uutten kappalten joukossa mainitaan Alfred de Musset'in hieno proverbi *On ne badine pas avec l'amour*, „Rakkaus ei ole leikin asia." Sitä ei ole Helsingissä nähty, sitten kuin aikoinaan taiteilijapari Raa näytteli näytelmän pääosat ruotsalaisessa teaatterissa. *E. A—n.*

Europaeuksen runonkeräykset.

Jos toisessa maailmassa lienee hengillä jotain toimitusta, niin minä mieluimmin valitsisin itselleni työksi unhotettuin historian kirjoittamisen. RUNEBERG.

Lönnrot oli matkoillaan sekä Suomen että Venäjän Karjalassa kerännyt arvaamattoman runsaat ja kalliit kansanrunouden aarteet. Hän oli niistä pannut kokoon Kalevalan ensimmäisen painoksen ja julkaissut muutkin saaliinsa järjestettynä Kantelettaressa, Suomen kansan Sananlaskuissa sekä Suomen kansan Arvoituksissa. Yleinen luulo näkyy olleen, että hän viimeisellä pisimmällä keräysmatkallaan 1836—7 oli tyhjentänyt runolähteen varat ja ett'ei ollut enää mitään sanottavaa tehtävänä sillä alalla. Sattumus saattoi kuitenkin hyväksi onneksi runonkeruun pian jälleen uuteen vauhtiin.

Lönnrot oli ruvennut valmistamaan suurta täydellistä Suomen kielen sanakirjaa, johon piti kerättämän kaikki sanat myös siihen asti vähemmän tunnetuista murteista. Sitä varten hän pyysi Suomal. Kirjall. Seuralta matkarahaa ylioppilas D. E. D. Europaeus'elle, että tämä saisi kokoella sanoja Vienan sekä Aunuksen läänistä. Tämän johdosta Seura kokouksessaan Kesäkuun 4 p. 1845 myönsikin viisikymmentä ruplaa hopeassa.

Ennenkuin ryhdyn tarkemmin kertomaan Europaeus'en useampivuotisten runomatkojen vaiheista ja tuloksista, on kuitenkin ensin huomautettava tämän tämmöisen tehtävän suurta vaikeutta, joka tekee ett'ei joka kohdasta voikaan olla täysi selvä ja että yhdessä ja toisessa tässä esiintuotavassa seikassa saattaa olla erehdys. Täydellinen matkakertomus 1845 ja 1846 vuoden matkoista, jonka Europaeus Marrask. 4 p. 1846 antoi Suomal. Kirjall. Seuralle ja joita hän samassa kokouksessa osan luki, on näet valitettavasti kadoksissa; hän oli sen jälleen ottanut ulos, luultavasti täydentämistä varten, eikä se näy enää tulleen takaisin arkistoon. Korvauksena siitä voivat olla ne monet kirjeet, jotka hän aika ajoin lähetti matkaltansa erittäin Lönnrot'ille; mutta niistä on vaan yksi täydellisenä painettu Kana-

vaan; useista muista on tosin otteita julkaistuna Saimassa, mutta erittäin mitä matkan kulkuun tulee, on niistä saatava vähemmän tietoa kuin mitä soisi. Itse kirjeet näkyvät kadonneen. Matkoista Viipurin läänin eteläpäässä ja Inkerissä 1847—8 puhuu ainoastaan yksi Suomettareen painettu kirje laveammin, mutta se koskee vaan varsin pientä osaa. — Muutamia vuosia ennen Europaeuksen kuolemaa koetti tämän kirjoittaja saada nuot pahat lomat tiedustelemalla täydennetyksi; mutta Europaeus oli jo silloin niin höpelö, ett'ei kyennyt antamaan yhtäjaksoista, järjestettyä kertomusta, jos kohta hyvin vilkkaasti juttelikin yksityisiä, usein varsin huvittavia tapauksia ja joskus muisteli saaneensa sen ja sen omituisen runon (jonka sitten vielä luki täydelleen ihmeteltävällä tarkkuudella ja nopeudella) siinä ja siinä paikassa.

Tärkeänä apuna matkasuunnan tarkempaan tuntemiseen olisivat tietysti olleet itse keräelmissä löytyvät saantipaikkain ilmoitukset; mutta semmoisia on vaan ylen harvassa. Siihen aikaan ei näet pidetty lukua muusta kuin esteettillisestä tarkoituksesta. Kerättiin runoja niin paljon kuin mahdollista, mutta luultiin niitä vaan tarvittavan täytteeksi ennestään tunnetuille, taikka, jos olivat ihan uusia, lisäykseksi keräelmälle. Samalla tavalla silloin myös koottiin eläviäkin sekä kasveja, niin monta lajia kuin mahdollista, ja erittäin „harvinaisia". Toisessa kuin toisessa keräystyössä oli saantipaikkojen ilmoitus kokonaan syrjäseikka. Ei ollut vielä vähintäkään aavistusta paikkakunnallisen tutkimisen tärkeydestä tieteelle, ja, mitä erittäin runoihin tulee, että ne voisivat ollenkaan tulla tieteellisen tutkimuksen esineiksi. Siitä syystä on Lönnrot vaan hyvin harvoin kirjoittanut muistoon mistä hänen saamansa runot ovat peräisin.*) Eipä ollut itse Castrénkaan, vaikka koko luonteeltaan tarkka tiedemies, aikaansa edellä; päinvastoin on hänen runokeräelmissään paikanilmoituksia vielä harvemmassa kuin muiden tuomissa.

Asiain näin ollessa ei sovi kummastella, jos ei Europaeus osannut varustaa keräelmiänsä näillä ylen tarpeellisilla ilmoituksilla, jotka nyky-ajan tutkijoita olisivat säästäneet vuosikaudet kestävää vaivaloista työtä. Vielä pahempi oli, että hän 1845—6 vuoden matkoilla ainoasti ensimmäisen kerran, kun tapasi jonkun runon, kirjoitti sen ihan täydelleen; sittemmin hän enimmiten vaan pani kirjaan ne kohdat, jotka erisivät ensiksi saadusta toisinnosta. Näin tavoin tulivat runot hänen keräelmässään, mitä kauemmin hän matkusti,

*) Kanteleessa, jossa suuri osa ensimmäisen matkan saaliita on julkaistuna, nähdään tosin paikan-ilmoituksia, mutta ne eivät ole luotettavia, niin kuin käsikirjoitusten tutkimus pian osoittaa; erittäin on usein kahdesta eritoisinnosta kokoonpantuja runoja omistettu ainoasti toisen saantipaikalle.

yhä enemmän katkelmiksi. *) Ja viimein vielä kaikkein pahin pulma! Koska vanha runomittamme on niin lyhyt, laittoi hän keräysvihkonsa kaksipalstaisiksi ja kirjoitti matkan alkupuolella ainoasti vasempaan palstaan; oikeanpuoliseen lisäsi hän sitten vaan myöhemmin silloin tällöin muualta saatuja, vaan saman-aineisia runoja. Nämät tulivat kokonaan repäistyksi ulos luonnollisesta järjestyksestään, niin että on vielä vaikeampi saada selvää mihin ne oikeastaan kuuluvat.

Mitenkä sitten on runojen määrääminen saantipaikoiltaan ollenkaan ollut mahdollinen? kysynee varmaan moni lukija. Ainoa mahdollisuus siinä on ollut vertaaminen uudempiin, monesti varta vasten siinä tarkoituksessa kokoonpoimittuihin keräelmiin (Venäjän Karjalassa Borenius'en, Berner'in Genetz'in, Suomen Karjalassa Basilier'in ja Krohn'in, Inkerissä Saxbäck'in Ahlqvist'in, Slöör'in, Stråhlman'in y. m.), joissa paikannimet, jopa usein laulajainkin nimet ovat tarkoin huomioon otetut nykyajan vaatimuksen mukaan. Monesti on vielä onnistuttu tapaamaan elossa samoja runontaitajia, jotka Europaeus'elle lauloivat, vielä useammin heidän lapsiansa ja lapsenlapsiansa, jotka jokseenkin muuttumatta, ainakin kaikissa pääpiirteissä olivat säilyttäneet saman laulutavan. Näiden puutteessa voi kumminkin samasta kylästä saatu runo usein olla hyvänä apuna, sillä runolaulullakin on aivan tarkoin määrätyt murteensa, samoin kuin puheella. Saattaahan asiantuntija helposti älytä mistä pitäjästä puhuja on; vielä tarkemmin voi runojen vertailemiseen tottunut huomata ne omituiset vaihtumiset, jotka erottavat toisistaan eri pitäjien, usein eri kylienkin runot. Entäs tuo viimeksi mainittu pulma? No, siitä selvittiin enimmiten sen kautta, että Europaeus'ella, uudelle matkalle lähtiessä, aina oli tavallista, mustaa läkkiä mukanaan; mutta mitä kauemman aikaa hän kulki noilla takamailla, missä ei kirjoitustaito vielä ollut tuttu eikä siis taloissa läkkiä varalla, sitä useammat kerrat hänen täytyi jatkaa kirjoitusmustettansa vedellä, niin että se tuli yhä vaaleammaksi. Nämät mustuuden eri-asteet ovat hyvänä apuna oikeanpuolisen palstan runojen paikan määräämisessä, vaikka tietysti täytyy myös lisäksi ottaa huomioon niiden sisälliset tuntomerkit. — Viimeinkin on maisteri K. Krohn, joka jokaisessa kylässä aina tiedustellut oliko joku runonkeräilijä 40 vuotta takaperin siellä käynyt, mihin vuoden aikaan se oli, mistäpäin hän tuli sekä mihin meni, ja näin saanut kokoon monta pientä matkakertomuksen katkelmaa, jota paitse hänelle on joskus kerrottu lystejä ja hyvin kuvaavia

*) Toiselta puolen on tosin siinä ollut varma tunnusmerkki erivihkojen ajanjärjestystä määrättäessä; sillä ne ovat sitten tulleet pahasti viskatuiksi ja nidotuiksi sekaisin.

seikkoja Europaeuksesta. Ihmeyttävä on todellakin tuo kansan sitkeä muisti, joka on voinut vielä niin monen vuosikymmenen jälkeen säilyttää aivan pikkuseikkojakin, ja se olisi vielä ihmeyttävämpi, jos ei siinä olisi hyvä selitys, että koko väliajalla ei ollut käynyt siellä ketään muuta runonkerääjää, ja että semmoisen ilmautuminen, varsinkin niin omituisen henkilön, kuin Europaeuksen, jo oli suurenmoinen vaihdos korpelaisten, kaikista tapauksista niin tyhjässä, yksitoikkoisessa elämässä.

I.

Niinkuin kerrottu, oli Europaeukselle myönnetty 60 hopearuplaa (siis 240 Suom. markkaa silloisen kurssin mukaan). Se oli Suomal. Kirjall. Seuran kassassa siihen aikaan sangen tuntuva summa, mutta meidän silmissämme turhan mitätön apu, jopa aivan mahdottomassa suhteessa tarkoitettuun tarpeesen, jos vertaamme niihin moniin satoihin markkoihin, jotka meidän-aikuiset runonkerääjät ovat saaneet matkarahoiksi. Tietysti ei ollut ajattelemistakaan että Europaeus olisi voinut niillä rahoilla aina kustantaa itselleen hevos- tahi vene-kyytiä. Astumalla kesäisin ajoin, hiihtämällä talvisin täytyy hänen usein kulkea pitkät taipaleet kylien välillä. Eivät olisi sittenkään varat olleet riittäväiset ruokaan ja kortteeriin pitemmällä ajalla, varsinkin koska joskus täytyi maksaa päiväpalkkaa runonlaulajille, jos ei Europaeus itse olisi keksinyt sukkelaa keinoa. Hän osti nimittäin yhdellä osalla saamiansa rahoja tulikiveä, neuloja sekä muutamia yksinkertaisempia lääkkeitä. Näitä kaupitteli hän rahvaalle ja sai samassa enimmiten vapaan asunnon, joskus ruoankin, niinkuin kansan oli tapana suoda semmoisille kauppiaille, jotka ennen maakaupan asettamista täyttivät sen pieniä tarpeita. Näin muodoin matkusti Europaeus kerran neljä kuukautta 70:n ruplan (280:n markan) kulutuksella. „Ajatelkaa itsellenne 20-vuotinen nuorukainen, hento ruumiinrakennukseltaan niinkuin viidentoista vuoden vanha poika, mutta selkä jo vähän kyyryssä liian aikaisesta rasituksesta lukutöissä; tämmöisenä hän suksillaan hiihtää salomaita myöten ja päästyään puolivillin erämaalaisen hökkelikatoksen alle, ei etsi lepoa matkan vaivoista, vaan työtä — siinä on teillä tosi kuva „nuoresta Suomesta“ ,jokseenkin poikkeava siitä, minkä Ruotsin päivälehdet ovat maalailleet tuosta „hajuvedellä valetusta sukukunnasta“. Näillä sanoilla puhui Snellman tähän aikaan Saimassa ilmi runonkerääjän personan vaikutuksen.

Arvattavasti oli hän nähnyt Europaeuksen läpikululla Kuopion kautta. Todennäköistä on että tämä sitten kävi sukulaistensa luona Liperissä, sillä

työnsä hän näkyy alkaneen *Enosta.* Luultavasti arveli hän paraiten löytävänsä harvinaisia sanoja vanhoista runoista; ainakin rupesi hän jo kohta matkansa alussa keräämään semmoisia ja innostui siihen tietysti yhä enemmän, mitä paremmin niitä alkoi karttua. Vanhin hänen keräelmistään *) sisältää nähtävästi kahdelta eri henkilöltä saadun saaliin. Vasemmassa palstassa on 10 runoa, enimmiten epillisiä; oikeassa 14, melkein kaikki loitsuja. Yksi edellisistä on melkein sanasta sanaan yhtäpitävä sen kilpakosinnan toisinnon kanssa, jonka K. Krohn nykyisin sai Aunuksesta Himolan Lubasalmesta, Putuinen nimiseltä laulajalta. Mutta tämä sanoi saaneensa sen ynnä koko joukon loitsuja *Risto Kuvaalta Rautataipaleen* pitäjässä, joka jo oli kuollut parikymmentä vuotta sitten. Putuisen vaimo oli näet kerran sairastanut pitkällistä tautia, ei olleet auttaneet lääkkeet eikä oman puolen poppamiesten luvut. Päättipä silloin Putuinen tuskissaan viimein mennä Suomeen, josta tuon mahtavan tietäjän maine oli levinnyt heille asti. Se kukaties vielä voisi auttaa hädästä. Tultuansa perille viipyi Putuinen siellä neljä päivää, oppi kaikki Kuvaan runot ulkoa ja palasi sitten kotia vaimonsa luo, joka uutten tenhokasten lukujen avulla saatiinkin jälleen terveeksi. Mikä liikuttava aviollisen rakkauden ja taika-uskon yhdistys! — Rautataipaleen pitäjää tietysti Suomessa ei ole, mutta molemmista Taipale-nimisistä seurakunnista ei voi muu kuin *Enon-Taipale* tulla puheeksi; sieltä on saatu epillisiä runoja, vaan ei sanottavasti Liperin-Taipaleesta. Paha kyllä ei ole mahdollisuutta saada selville oliko *Risto Kuvas* itse Europaeus'ellekin laulanut. Sen nimistä miestä näet ei löydy Enon henkikirjoissa 1845; mutta kun ei hän myös ilmau koko Ilamantsin eikä Liperin laajoissa alueissa, täytyy otaksua, ettei Kuvas ollut hänen oikea virallinen sukunimensä, vaan joku satunnainen kölli. Runojen sisällys on sitä laatua, ett'ei ole etsimistäkään häntä muualta.

Lähinnä seuraava vihko sisältävä 20 runoa **). Näistä on suuri osa luultavasti samalta laulajalta saadut ja kaikki jostain *Ilamantsin* kirkon läheisyydessä olevasta kylästä; sen todistaa se seikka, että neljä niistä tapaamme myös Ahlqvist'in keräelmässä, jossa tosin saantipaikka ei myöskään ole mainittu, mutta järjestys kuitenkin antaa syytä yllä-olevaan oletukseen.

Täältä ei ollut pitkä matka *Megrijärveen,* joka kylä kansanrunoutemme historiassa ansaitsee pysyväisen maineen. Siellä eli siihen aikaan kaksi mahtavaa runonlaulajaa, joista toinen, *Simana Sissonen,* erittäin kohoaa

*) Postipaperinen pikku vihko, Suom. Kirj. Seuran arkistossa kuuluva suurempaan koko-arkkivihkoon N. 3.

**) Tavallista kirjoituspaperia, arkistossa kuuluva kvarttivihkoon (H, 1) sisältävä runonumerot 166—79, 188—96.

niinkuin honka viidakossa kaikkein suomenpuolisten runontaitajain yli, niin hyvin osaamiensa runojen paljouden kuin myös täydellisyyden kautta. Kirjeessä Lönnrot'ille, josta otteita on painettu Saima-lehteen, kehuu Europaeus saaneensa häneltä koko 60 runoa. Niitä onkin paksussa, tähän aikaan kuuluvassa vihkossa varmuudella Sissosen laulamiksi päätettäviä 42—44 *) ja jos niihin lisäämme ensimmäisen vihkon oikeassa palstassa olevat, joista muutamat ovat yhtäpitävät Ahlqvistin tuomien Sissosen runojen kanssa, niin tulee luku joksensakin täyteen. Mutta siihen tulee vielä lisätä vähintäin 18, todennäköisesti 24, jotka ainoastaan löytyvät Ahlqvist'in, seuraavana vuonna tehdyssä keräelmässä, niin ett'ei Sissosen lauluvaroja sovi laskea vähemmäksi kuin 74—82:ksi. Siinä hän siis taisi voittaa kaikki Venäjän puolisetkin laulajat, yksinpä kuuluisan runokuninkaan Arhippa Perttusen Latvajärvellä, joka on laulanut lähes kuusikymmentä. Yhtähyvin oli tällä runojensa yhteenlaskettu säeluku taas hiukkaa suurempi, nimittäin n. 4,500, Sissosella melkein 4,000. Sissonen oli mahtava tietäjä; hän osasi enimmän osan loitsuista, joita tarvitaan eritiloissa, useampiakin toisintoja muutamia lajeja. Sen lisäksi hän perinpohjin tunsi suomenpuoliset epilliset lauluvarat, joka taito ainoasti harvoin nähdään yhdistettynä suuremman loitsutaidon kanssa. Hän osasi laulaa Lappalaisen murhan-yrityksestä Väinämöistä vastaan ja maailman synnystä, lyhyen katkelman Pellervoisen kylvöstä, runon isosta tammesta (joka oikeastaan on loitsuun liittynyt), Väinämöisen ja Joukamoisen kilpalaulun, Väinämöisen veneen veistämisessä saamasta haavasta ja sen parantamisesta, Lemminkäisen surman ja herätyksen (kuitenkin ilman edelläkäyvittä ansiotöittä), Vipusen luona käynnin, Väinämöisen ja Ilmarisen kilpakosimisen ja jälkimäisen ansiotyöt (samassa jaksossa myös uskottoman morsiamen lokiksi muuttamisen ja kultaneidon takomisen, vert. Kalevalan v. 37, 38), Lemminkäisen kutsumatta jäämisen häihin ja väkivaltaisen käynnin Pohjolassa, Väinämöisen purjehduksen kumppaliensa kanssa ja kanteleen synnyn hauin leukaluista, viimein Sammon ryöstön. Jos tähän lisäämme, että hän myös taisi painettuun Kalevalaan sovitetut häälaulut sekä enimmän osan siinä ilmautuvista loitsuista, niin näemme että hänellä oli suurin osa epoksemme aineksia tiedossaan. Ei puuttunut epillisistä muuta kuin Väinämöisen synty, Kyllikin runoja Ahdin pakkasretki Tieran kanssa, jotka kaikki ovat ylen harvinaiset, jälkimmäiset molemmat nyt enää vaan Venäjän puolelta tavatut; Väinämöisen ensimmäinen käynti Pohjolassa ja Sammon taonta, jotka kumpikin vasta Vienan läänissä ovat muodostuneet; Aino-runo ja Tuonelassa-käynti, jotka ovat myös saaneet nykyi-

*) Ne ovat kirjoitetut oikeaan palstaan ja mustemmalla läkillä kuin samassa vihossa vasemmassa palstassa olevat.

sen muotonsa ainoasti viimeinmainitussa paikassa; Kullervo-runot luonnollisesti, koska ne ovat saadut melkein ainoasti Inkeristä; viimeinkin pilven päällä istuvan neidon kosiminen, Hiiden hirven ajo ja kevytmielinen elämä Saaressa, joka on hyvin kummaa, koska ne kaikki ovat Suomessa, ensinmainittu Ilamantsissakin tutut. Luonnollista on kuitenkin että hänen runonsa ovat verrattomasti lyhyemmät kuin painetussa Kalavalassa, johon Lönnrot on liittänyt yhteen niin monelta haaralta saatuja toisintoja. Yhtähyvin on toiselta puolen muistossa pidettävä, että melkoinen osa niistä vilkkaasti kuvaavista lisäyksistä, jotka tekevät Kalevalan toisen painoksen niin paljon runollisemmaksi ensimmäistä, on häneltä saatu. Vähemmän kuin tavallisesti muut runonlaulajat oli Sissonen kiintynyt määrättyyn laulutapaan kaikissa pikkuseikoissa. Vaikka ainoasti yksi vuosi oli kulunut välillä, lauloi hän jo Ahlvist'ille v. 1846 sangen usein vähän eritavalla kuin Europaeus'elle; erittäin oli eroitus tuntuva loitsuissa.

V. 1845 oli Simana Sissonen noin 67 vuoden vanha ja eli vielä 1848; mutta seuraavana vuonna tavataan jo henkikirjassa hänen perillisensä. Suku näkyy olevan vanhoja Megrijärven asukkaita, pitäjän alkuperäisistä kreikkalais-uskoista karjalaista kansaa; sen nimellä oli viime vuosisadalla venäjäntapainen muoto Sissov, joka nähtävästi merkitsee Sisson poikaa *); sillä samalla ajalla, kun sitä ei vielä tapaa, v. 1734 (samoin myös 1694) eli samassa kylässä eräs *Sisso Ivanov* s. o. Iivanan poika, joka siis epäilemättä on kanta-isä. Kuinka kauan Sissoset ovat olleet runontaitajia ja mistä alkuaan saaneet taitonsa, ei tietysti voi enää saada selville. Runojen paljoudesta ja täydellisyydestä voi kuitenkin päättää, että tämä perintö jo on useampia polvikuntia säilynyt suvussa. Myös ovat ne pääluonteeltaan yhteenkäypiä Ilamantsissa muuten yleisien kanssa.

Samassa kirjeen-otteessa, jossa mainitaan Sissosen runoin lukumäärästä, on myös puhe, että Sissonen runossaan käsitti Sammon laivaksi. Väinämöinen Pohjolassa ryösti elot ja riistat aitasta; „niillä latjaeli laivan täyden, laitto laivansa merelle, saattoi Sammon lainehille". Itse hyljäten tämän selityksen, joka tekisi Sammon merenkulun ja kaupan vertauskuvaksi, valittaa kuitenkin Snellman pilallisesti, että akademiallisten väitöskirjain kukoistus-aika jo on ohitse; muuten tästä kai joka viides vuosi olisi joku rikkiviisas tutkija saanat soveliasta ainetta.

Paitsi Sissosta laulatti Europaeus täällä toistakin, melkein yhtä taita-

*) Henkikirjoissa on, arvattavasti venäläisten kreikan-uskoisten pappien pitämäin kirkonkirjain mukaan, tavallisesti isän nimi, ov-päätteellä varustettuna, sukunimen sijassa, — monessa paikassa on kuitenkin kansa niistä muodostanut suomenpäätteisiä nimiä.

vaa runonlaulajaa, *Simana Huohvanaista*, jonka runot näkyvät täyttävän vihkon vasemman palstan ja ovat vaaleammalla läkillä kirjoitetut. Ne alkavat ennen kuin Sissosen, joka, jos ne kaikki ovat yhden miehen laulamia, todistavat että Europaeus ensin tapasi Huohvanaisen. Ajoittain näkyvät he kuitenkin molemmat yht'aikaakin olleen saapuvilla, koska he, Europaeuksen suullisen ilmoituksen mukaan, kerran joutuivat kovaan kiistaan siitä, kävikö Lemminkäinen häävieraana Pohjolassa vai Päivölässä (edellinen näet tavataan ainoasti muutamissa harvoissa kappaleissa). Huohvanainen osasi melkein kaikki samat epilliset runot, mitkä Sissonenkin, jopa jonkun lisäksikin, mutta hyvin vähän loitsuja, ja mahdollisesti on kymmenkunta lisänä olevaa lyyrillistä laulua jonkun naisen laulama, koska miehet harvemmin osaavat semmoisia. Tuskin on siis vihkon 26:sta vaaleammalla läkillä kirjoitetusta runosta *) paljoa enemmän kuin puolet varmaan luettavat hänen osakseen.

Huohvanaisen ijästä Europaeuksen käydessä ei ole lähempää tietoa, mutta hän eli paljoa kauemmin; hän tavataan vielä v. 1858 ja hänen perillisensä vasta seuraavana vuonna. Hänenkin sukunsa on paikkakunnan vanhaa periväkeä. Se ilmautuu jo 1736 vuoden henkikirjassa nimellä *Hovanain*, 1734 vielä Hoffanov, sekä Megrijärvellä että muissa saman-nimisen silloisen herraskartanon alaskylissä. Jälkimäistä vuotta ennen ei tuota venäjäntapaistakaan nimeä vielä löydä, mutta jo 1694 on Megrijärvellä eräs »*Wasili Hovanpoika*», jonka isä *Hova* l. *Hovana* (Ven. Foffan s. o. Theophanos) luultavasti on suvun kantaisä. Nämät seikat, niinkuin myös runoin ylimalkainen yhtäläisyys pitäjän muun laulutavan kanssa, osoittaa että ne ovat ikiperintöä. Kaikua Huovanaisten laulutavasta tavataan etempänäkin, Suistamalla, erittäin muutamissa Shemeikän kylän runoissa, millä laillla se vaikutus sitten lieneekin tapahtunut. (Jatketaan.)

J. Krohn.

Kokeellisesta sielutieteestä.

(Jatkoa.)

IV. Kauneustieteen perusteista, muistista y. m.

Erittäin luonnollinen ja paikallansa on kokeiden käyttäminen yksinkertaisimpien kauneustieteellisten suhteiden selvittämiseksi ja määräämiseksi.

*) Koko tämä vihko sisältää näet 70 runoa.

Itsestään selviää, ett'ei voi ajatellakkaan tutkia tällä tiellä muuta kuin vaan kaikkein yksinkertaisimpia, alkeellisimpia kauneuden suhteita. Niinpä siten selvitellään, kaikin tavoin koettelemalla, esim. miksikä tämä kuvio, tämä kaareva viiva minua miellyttää enemmän kuin tuo toinen, vähän toisellainen, y. m. semm. Tässä on tietysti noudattaminen semmoista menetystä, ett'ei luoteta *yhden* ihmisen arvosteluihin, vaan verrataan sitä esteetistä vaikutusta, jonka itsekukin muoto synnyttää useihin eri henkilöihin, — menetystapaa, jota sopii sanoa tilastolliseksi. On saatava selville, mainitakseni muutamia esimerkkejä, mikä merkitys on kuvioiden suuretieteellisellä säännöllisyydellä esteettisen mieltymyksen synnyttämisessä, mikä merkitys on tuolla n. s. „kultaisella jaolla" y. m. Viimemainittu nimitys tarkoittaa jonkun viivan leikkaamista kahteen osaan sillä tavalla, että koko viivan suhde isompaan osaan on sama kuin isomman osan suhde vähempään; tuo nimitys on keksitty sen vuoksi, koska on muinaisista ajoista asti väitetty että tämä suhde olisi varsinainen „kauneuden suhde", kerrassaan kauniimpi kuin mikään muu suuruuden suhde eri viivojen välillä.

Kokeiden tuloksista mainittakoon: sellainen eri viivojen suhde, jommoinen kultaisella jaolla syntyy koko viivan ja isomman osan, isomman ja vähemmän osan välillä, miellyttää toden teossa verratessa pystysuoraa vaakasuoraan, mutta ei juuri muuten. Suoranaiset kokeet osoittavat, että se yleensä ei miellytä, jos leikataan yksi viiva sen suhteen mukaan kahteen osaan; jos vaakasuora on jaettava, niin symmetrinen jako enimmin miellyttää; jos pystysuora on jaettava, niin semmoinen suhde osien välillä kuin 1: 2 näyttää miellyttävimmältä. — Aivan yksinkertainen, säännöllinen suuretieteellinen kuvio synnyttää ainoastaan heikkoa esteetistä mieltymystä; useimmissa tapauksissa voipi näyttää, mitenkä mieltymys hyvin tuntuvasti kasvaa, jos vaan kuvioon lisätään muutamia sopivia, säännöllisiä viivoja, niin että siihen tulee jonkunmoinen moninaisuus. — Nämä seikat ovat vähäpätöiset, mutta ne riittänevät viittaukseksi, että tämmöiset järjestelmälliset vaarin-otot voivat olla apuna mutkallisempien kysymyksien selvittämisessä.

Toinen tärkeä tutkimus-ala, jossa jo on tehty paljon työtä, on värien, eri väriyhdistyksien ja vastakkaisten väriaistimuksien vaikutus näköaistimeen, mitenkä esim. erityiset värien-yhtymiset voivat omituisesti muuttaa kunkin eri värin näennäistä vivahdusta. Ei liene aivan rohkea arvelu että tästä alusta tulee ennen pitkää kehittymään todellinen „värien alkeellinen estetiikka", jota tunnustetaan yhdeksi korkeamman kauneustieteen peruskiveksi, ja joka on rikkaampi sisällykseltään ja luotettavampi kuin ne tuumailut, joita on totuttu tuomaan esiin kauneustieteessä „värien esteettisestä vaiku-

tuksesta". Luulen että täytyy tunnustaa esteettisenkin tutkimuksen olevan tässä varmalla tiellä, joka on tuottava valaisua tieteelle.

Jonkunmoisen kokeellisen menetystavan käyttäminen on tällä alalla niin luonnollinen, että sopii sanoa sitä käytetyn jo kauan, hyvin kauan ennen kuin yleinen kokeellinen sielutiede syntyi; mutta tuo tapahtui kovin vähässä määrässä. Tulevaisuudessa taas tämä suunta minun luullakseni tulee sekin saamaan paljoa suuremman merkityksen kuin vielä yleensä aavistetaankaan.

Tässä on puhuttu yksistään kaikkein yksinkertaisimmista kauneustieteellisistä seikoista. Tosin *korkeammat esteettiset vaikutukset* ja *tunteet* kieltämättä aina perustuvat siihen, että mielessämme herätetään korkeampia aatteita, siveellisiä tunteita y. m. semm. Joll'ei semmoisia meissä herätetä, niin korkeampi esteettinen vaikutus on kerrassaan mahdoton; sillä muodon ja värin suhteet ja hienous yksistänsä vaikuttavat verrattain heikon mieltymyksen tunteen, joka on aistillista laatua, tavallisesti epäselvä ja häilyvä. Mutta kuitenkin noihin korkeampiin esteettisiin vaikutuksiin on aina yhtynyt suuri joukko semmoisia aistillisia, mitä yksinkertaisimpia mieltymyksen tunteita, jotka perustuvat yksinkertaisimpiin muodon ja värin suhteihin, yhdenmukaisuuksiin ja sopusointuun. Ja näidenkin tarkka selvittäminen on kauneustieteelle aivan tärkeä. — Yleisesti tunnustetaan että kaikki tuommoiset taideteoksissa esitetyt aatteet ja niiden johdosta heränneet tunne-harrastukset (esim. siveelliset taikka isänmaalliset tunteet y. m.) voivat helposti häiritä puhtaastaan taiteellista mieltymystä. Mutta ne ovat, kuten sanottiin, kuitenkin aivan välttämättömät korkeamman taiteellisen kauneuden synnyttämiseksi. Ja niistä huolimatta kuitenkin puhtaastaan taiteellinenkin mieltymys voipi myös säilyä *aivan sekoittumatta*, kun niitä vaan esitetään taiteellisesti oikein, täytenäisesti ja objektiivisesti. —

Tilastollisesti järjestämällä havaintoja, joita tehdään säännöllisellä tavalla, käypi epäilemättä mahdolliseksi luoda jotakin valoa useihin muihinkin kohtiin sielun-elämässä. Erittäin tärkeä ja sopiva on semmoisten havaintojen tekeminen *mielteiden assosiatsioneista*. Edellä mainittiin (s. 12) kokeita, joita tehtiin Wundtin johdolla assosiatsioniajan määräämiseksi. Niitä tehtäessä otettiin myös huomioon eri assosiatsionein laatu: kuinka suuri osa niistä perustui *ulkonaisiin* mielteiden yhteyteen, esim. siihen että molempia esineitä on nähnyt usein yhdessä, että ne kuuluvat samaan paikkaan, taikka myös kahden sanan äänelliseen yhtäläisyyteen; kuinka suuri osa taas perustui erilaiseen *sisälliseen* mielteiden, käsitteiden yhteyteen, siihen että ne käsitteellisesti, ajatukseltaan riippuvat toisistansa; niin ikään otettiin huomioon tämän sisällisen assosiatsionin eri lajeja. — Toinen tut-

kija *Fr. Galton* on numeroilla osottanut, kuinka erin-omaisen useasti tuommoisissa assosiatsioneissa palaavat mieleen yhä *samat* mielteet, joihin vaarin-ottaja on erittäin tottunut; ja myös että juuri nämä usein palautuvat mielteet ovat melkoiseksi osaksi semmoisia, joita on saatu ja kehitetty jo *lapsuudessa.* — Hyvin vähän aineksia on vielä olemassa näiden seikkain valaisemiseksi. Täydellisempien tämmöisten vaarin-ottojen avulla voisi saada mielle-assosiatsionein lakeja *) täysin luotettavaan tapaan lausutuiksi ja järjestetyiksi. Semmoiset vaarin-otot arvattavasti pääasioissa ainoastaan numeroissa ilmoittaisivat semmoisia lakeja, joita on ennenkin huomattu taikka arvattu, mutta varsin mahdollista ja luultavaa on myös että muutamissa kohdin huomattaisiin seikkoja ja erityisiä lakeja, joista meillä tuskin on nykyänsä aavistustakaan. —

Edellä mainituissa vaarinotoissa ei kokeellinen menetystapa kumminkaan esiinny aivan puhtaana, koska mittaavia numerolukuja voi saada ainoastaan asettamalla tilastollisesti yhteen eri vaarin-ottoja; eikä voi juuri toivoakkaan löytävänsä sillä tiellä, — ei ainakaan pian —, varsinaisia selittäviä lakeja, vaan ainoastaan tuommoisia tilastollisia tietoja tosiasioista. On siihen katsoen yhä arveltu että kokeellista tutkimustapaa ei voikkaan yleensä käyttää sielun-elämän korkeammilla aloilla. Sen vuoksi ovat mielestäni erinomaisen merkilliset ne kokeet, joita on nykyänsä tehnyt dosentti Berliinin yliopistossa *H. Ebbinghaus* tutkiaksensa tällä tavalla *muistin* lakeja. Hänen tutkimuksissaan ilmaantuu kokeellinen menetystapa taas täydellisessä puhtaudessaan. Kokeet ovat vaivalloiset ja vievät kovin paljon aikaa, minkä vuoksi niiden tekiä on tähän asti julkaissut ainoastaan tuloksia, joita hän itse sanoo „valmistaviksi" („Über das Gedächtnis", Leipz. 1885, Duncker & Humblot, 169 siv.). Mutta minun mielestäni tämä kirja jo kumoo kerrassaan kaikki väitteet, että kokeellisen tutkimustavan käyttäminen tässä olisi mahdoton. Täytyy neuvoa itse kirjaa lukemaan sitä, joka tahtoo arvostella tekiän menetystavan huolellisuutta, johtopäätöksien varovaisuutta ja luotettavuutta. Seuraava esitys ei voine antaa siitä täydellistä käsitystä, se voi ainoastaan viitata itse tuloksiin.

Tutkittavana on kuinka tuo puhtaastaan mekaninen muisti, s. o. mielteiden keskinäinen mekaninen assosiatsioni muistissa, vaikuttaa. Piti saada numeroissa lausuttuja määräyksiä siitä, kuinka hyvin mekaninen muisti säilyttää sen, jota on siihen kiinnitetty; jos tämä onnistuu, niin on käynyt mahdolliseksi todenteolla verrata muistin voimaa eri oloissa, verrata millä

*) Assosiatsionein joukkoon luetaan, niinkuin edellisessä, yllämainitussa paikassa, mainittiin, semmoiset mielikuvien yhtymiset, jotka tapahtuvat itsestään, tahtomatta; sen vuoksi voipi kieltämättä puhua „assosiatsionein laeista".

voimalla eri asiat, joita en eri tavalla muistiin kiinnitetty, siinä pysyvät j. n. e., ja siten löydetään kieltämättömiä muistin lakeja. Saadaksensa tämmöisiä määräyksiä Ebbinghaus menetteli seuraavasti:

Hän muodosti kielen äänteistä (kirjaimista) kaikellaisia tavuita, joissa ei ollut mitään merkitystä eikä ajatusta; yhdisti ne sitten, niinkuin sattui, erilaisiksi tavuujaksoiksi ja oppi ne ulkoa, lukien niitä tasaisesti, määrätyllä nopeudella *) ja tarkkaavaisesti. Koska useimmissa kokeissa oppiminen oli keskeytettävä *kohta* kun tavuujakso oli opittu, niin oli erittäin tärkeä huomata tarkasti juuri sitä hetkeä, jolloin tähän oli päästy; sitä katsottiin saavutetuksi, kun ensi kerran onnistui lukea jakso ulkoa oikein, tavallisella nopeudella, sekaantumatta ja seisahtumatta. Sillä tavalla saatiin se varma, luotettava menettelyn perussääntö, joka olikin juuri tässä kohdin aivan välttämätön. Tuloksista mainitsen esimerkkinä muutamia kohtia.

Ensimäinen kysymys on, kuinka paljoa enemmän työtä vaaditaan pitemmän tavuujakson oppimiseen kuin lyhyemmän. Siinä kohdin saatiin se päätös, että jaksoja, joissa oli 12, 16, 24 ja 36 tavua opittiin kertomalla niitä keskimäärin $16^1/_2$, 30, 44 ja 55 kertaa **). Ne jaksot, joiden suhteellinen pituus oli niinkuin 1, 2, 3 (12, 24, 36 t.) vaativat siis, ainakin näissä kokeissa, työmäärää, jonka suhde oli niinkuin 1, $2^2/_3$, $3^1/_3$. Se näissä numeroissa ilmaantuva seikka, että kaksi kertaa pitempi jakso voipi vaatia enemmän kuin kahdenvertaista työmäärää, se ei ole mikään uusi havainto; mutta se huomio että, kun tullaan vielä pitempiin jaksoihin, tuo tarpeellisen työmäärän suhteellinen enentyminen taas näyttää käyvän vähemmin tuntuvaksi, se on sitä vastoin odottamaton. Vertailun vuoksi tehtiin myös muutamia kokeita käyttämällä toisellaista koeainesta; opittiin ulkoa säkeistöjä Byronin runoelmasta Don Juan (Englannin kielellä, — kokeiden tekiä on Saksalainen, osaa Englannin kieltä vieraana kielenä). Näitä säkeistöjä, joista jokainen käsittää 80 tavuuta, opittiin keskimäärin lukemalla kutakin 8 kertaa, siis ainoastaan puoli verta siitä luvusta, jota tarvittiin 12:n ajatuksettoman tavun oppimiseen. Tässä tietysti ei olekkaan enää kysymys yksistään mekanisesta muistista, vaan muistamista helpottavat epälukuiset ajatuksen siteet.

Toinen kysymys koskee kerran jo opitun uudestaan oppimista. Jos jonkun ajan kuluttua uudestaan oppii saman jakson, jota kerran on opittu,

*) Tämä määräys on välttämätön tarpeellisen yhdenmukaisuuden saavuttamiseksi eri kokeissa.

**) Tässäkin kaikki luvut ovat useista kokeista saatuja keskilukuja. Seuraavassa mainitsen useimmissa paikoissa ainoastaan prosenttiluvut; tekiä itse tietysti mainitsee myöskin absoluutiset luvut.

niin tietysti tarvitaan vähemmin työtä. Mutta kun näissä kokeissa oppimista ensi kerralla oppiessa oli lopetettu juuri silloin, kun tavuujaksoa ensi kerta osattiin lukea ulkoa, niin uudestaan oppiminen ei mennyt suinkaan itsestään, vaan vaati sekin aina koko joukon työtä. On mainittava että nyt puheena olevissa kokeissa opittiin ulkoa 13-tavuisia jaksoja. Jo *yhden tunnin* kuluttua täytyi uudestaan oppimiseen panna *enemmän kuin puolet* siitä työstä, joka oli mennyt ensikertaiseen oppimiseen. Uudestaan oppimiseen tarvittiin keskimäärin 44,2% vähemmin työtä; sopii sanoa että ensikertaiseen oppimiseen käytetystä työstä oli jäljellä 44,2%, mutta 55,8% siitä oli hävinnyt. Jo *20:n minuutin* kuluttua oli hävinnyt 41,8%, jäljellä oli 58,2%, s. o. uudestaan oppimiseen tarvittiin keskimäärin 58,2% vähemmin työtä kuin ensikertaiseen. *Yhdeksän* tunnin kuluttua oli jäljellä 35,8%, *yhden päivän* kuluttua 33,7%, *kahden päivän* 27,8%, *kuuden päivän* 25,4% ja *kuukauden* kuluttua 21,1%. „Sanotaan arvattavasti“, lisää tutkia, „että ennakolta taisi arvata unohtumisen etenevän alussa nopeasti, sitten hitaasti. Kuitenkin sekä unohtumisen ensimmäinen nopeus että sen myöhempi hitaisuus on niin suuri, että ne herättänevät kummastusta“. — On huomautettava että mainitut prosenttiluvut semmoisinaan eivät suinkaan pidä paikkaansa muuten kuin vaan näissä tarkoin määrätyissä oloissa. Toiset kokeet näyttävät esim., että jos käytettäisiin *pitempiä* tavujaksoja, niin tietysti ensiksikin tarvittaisiin ensikertaiseen oppimiseen paljoa enemmän aikaa, mutta sitten väliajan kuluttua huomattaisiin olevan jäljellä verrattain enemmän ensikertaiseen oppimiseen käytetystä työstä; „jäljellä olevaa“ ilmoittavat prosenttiluvut olisivat paljoa suuremmat. Mitä on suuremmalla vaivalla opittu, se paremmin pysyy muistissa. Tämän seikan valaisemiseksi tehtiin erityisiä kokeita; käytettiin 12-, 24- ja 36-tavuisia jaksoja, ja huomattiin että näiden jaksojen ensikertaiseen oppimiseen käytetystä työstä oli *yhden päivän* kuluttua „jäljellä“, „säästössä“ 33,3%, 48,9%, 58,2%.

Toisia erityisiä kokeita teki sama tutkia selvittääksensä, missä määrässä muistia vahvistaa *uudistettu* oppiminen, kun samaa asiata opitaan monta erää peräkkäin, esim. eri päivinä. Nämä numerot jätän tässä mainitsematta, samaten kuin useat erityisseikat. Mutta vähää tarkemmin on kuitenkin vielä kerrottava yksi lavea koesarja, joka toivoakseni voipi lukiaakin erityisesti viehättää.

Ebbinghaus todistaa myöskin että „työtä säästyy“ ja kuinka paljon työtä säästyy jaksoa oppiessa, joka ei ole sama kuin ennen opittu, mutta joka on erityisten määrättyjen sääntöjen mukaan muodostettu ennen opitusta. Ensiksikin sopii joka paikassa kahden tavuun väliltä jättää pois

yksi tahi useampia tavuita; edelleen koettaa, säästyykö työtä myös kääntäessä jaksoja kokonaan päinvastaisiksi, takaperäisiksi, j. n. e.

Muodostettiin 16-tavuisista jaksoista uusia, jättämällä joka paikassa pois kahden tavuun väliltä 1, 2, 3 tahi 7 välillä olevata tavua. Jos — viitatakseni hiukan tarkemmin johtamistapaan, — osoitan alkuperäisiä tavujaksoja kirjaimilla a b c . . . . *a b c* . . . . *A B C* . . . (jokainen kirjain on tietysti ainoastaan merkkinä, joka voipi osoittaa kaikenmoisia tavuita, eikä ole mitään erityistä yhtäläisyyttä niiden tavuiden välillä, joita osoitan kirjaimilla a *a* A), niin näistä muodostettiin semmoisia jaksoja kuina a c e . . . . , a d g . . . . , a e i . . . . , ja vihdoinkin a i *a i* A I . . . . .; viimeisessä tapauksessa toinen, samaan kokeeseen kuuluva tavujakso on b j *b j* . . . . , kolmas c k *c k* . . . . j. n. e. Kaikki nämäkin jaksot tehtiin 16-tavuisiksi. Nyt opittiin alkuperäiset jaksot eri aikoina, ja niistä johdetut aina yhden päivän kuluttua. Kaikissa tapauksissa, myöskin viimeiseksi mainittua johtamistapaa käytettäessä, huomattiin *selvä lyhennys* oppimisajassa. Tämä todistaa sen, että tavujaksoja oppiessa mekaniseen muistiin ei synny yhdistystä, yhdistäviä siteitä ainoastaan niiden tavujen välillä, jotka *välittömästi* seuraavat toisiansa, vaan *myöskin syntyy suoranaisia yhdistäviä siteitä niiden tavuiden välillä, jotka välillisesti seuraavat toisiansa,* ja se *7:nkin välillä olevan tavuun yli.* Tämä työnsäästö on, lausuttuna prosenttiluvussa alkuperäisten jaksojen oppimisajasta: kun jaksoja johdettaessa

joka paikassa jätettiin pois 1 tavu	10,8%
2 tavua pois jätettäessä	7
3 „ „ „	5,8
7 „ „ „	3,3.

Että viimeisessäkin tapauksessa tosiaan voipi puhua „suoranaisista yhdistävistä siteistä“ tavuiden välillä, se todistettiin vielä erityisellä kontrollikokeella; opittiin seuraavana päivänä jaksoja, muodostettuja nekin *aivan samoista tavuista* kuin edellisenä päivänä opitut, mutta kokoonpantuja aivan sattumuksen nojalla, eikä minkään säännön mukaan; silloin työnsäästö oli ainoastaan 0,5%.

Nämä päätökset valaisevat merkillisellä tavalla muistin luontoa, sen sielullisia ja sen (epäilemättä laveammassa tai ahtaammassa merkityksessä olemassa olevia) ruumiillisia perusteita. Arveluja tähän suuntaan on tosin ennenkin esitetty, etenkin *Herbart* tekee sen; mutta se ei vähennä näiden tuloksien arvoa, ei juuri niiden uutuuttakaan, sillä nämä seikat asettuvat aivan uuteen valoon kun ne on saatu numerojen epäilemättömälle pohjalle perustetuiksi. — Jos olisi näitä (16-tavuisia) jaksoja opittu seuraavana päivänä uudestaan semmoisinaan, muuttamatta, niin työnsäästö olisi ollut noin

34 % tai vähää enemmän (edellisessä on jo mainittu että se, käytettäessä 12- ja 13-tavuisia jaksoja, oli 33—34 %). Vertaillessa tätä prosenttilukua yllä mainittuihin täytyy mielestäni tässäkin sanoa odottamattomaksi, että välillisen seuraavaisuuden synnyttämät muistin siteet ovat, verraten välittömään seuraavaisuuteen, senkään verran voimalliset. Vielä 7:n välillä olevan tavun erottamat tavut ovat yhdistetyt siteellä, jonka voima kävi huomattavaksi niinkuin se olisi noin $^1/_{10}$ niiden siteiden voimasta, joita välitön seuraavaisuus synnyttää.

Samalla tavalla tutkittiin taaksepäin menevän, takaperäisen assosiatsionin voima. Jaksoja oppiessa, joita oli yksinkertaisesti vaan käännetty päinvastaisiksi, saatiin työnsäästön määrä 12,4 %:ksi. Välillinen takaperäinen assosiatsioni, kun, jaksoja päinvastaisiksi kääntäessä, samalla oli joka paikassa jätetty pois 1 välillä oleva tavu, vaikutti 5 %:n työnsäästöä (kokeet olivat tässä hyvin harvat, ainoastaan neljä 16-tavuista jaksoa, jonka vuoksi tämä keskiluku on paljoa epävarmempi kuin mikään muu tässä mainittu).

Lopetan tähän tämän esityksen. Muutamia seikkoja, joita sopii nimittää „muistiassosiatsionin (s. o. välittömän m:a:n) vahvistamiseksi välillisellä tiellä", ja jotka mielestäni ovat hyvin merkilliset, täytyy jättää mainitsematta, koska olisi mahdoton esittää niitä aivan lyhyesti riittävällä selvyydellä. — Kaikki tähän asti julkaistut kokeet on tehnyt yksi ja sama henkilö. Tämä on niiden suuri puutteellisuus, jonka vuoksi niitä täytyy sanoa ainoastaan „valmistaviksi". Ei ole mitenkään luultavaa että nämä suhteet eri ihmisissä olisivat aivan samallaiset. Sen vuoksi mainittujen prosenttilukujen absoluutiset suuruudet eivät ilmaise minkäänlaisia yleisiä lakeja; tapahtuupa yksityisihmisessäkin vaihteluja muistin voimassa, jotka voivat muutella näitä lukuja. Mutta näiden lukujen *suhteissa* ilmaantuu epäilemättä moni yleinen laki. *Missä kohdin* niin on laita, sitä käypi mahdolliseksi tarkkaan ja varmaan sanoa vasta kun on tehty vertaavia kokeita, joihin useat henkilöt ovat ottaneet osaa. Semmoisia tehtäneen par'aikaa Ebbinghausin johdolla, ja on siis toivo saada pian johonkin määrään vastausta tähän kysymykseen.

Näillä tutkimuksilla on minun mielestäni raivattu uutta tietä tutkimaan kokeellisesti sielun-elämän korkeampiakin aloja, joihin kokeellinen tutkimus ei ole ennen varsinaisesti päässyt käsiksi. Tie on avoinna valaisemaan näitä aloja ainakin kahdelta taholta: tutkimalla muistia, ja laajentamalla edellä mainittuja järjestelmällisiä ja tilastollisia vaarin-ottoja assosiatsioneista. Semmoisia vaarin-ottoja ei tehdä suinkaan yhdessä päivässä, vaan ne vievät kovin paljon aikaa ja vaativat erin-omaista tarkkuutta. Tällä hetkellä ne ovat aivan alullaan. Mutta jos oletamme että nämä tutkimukset

ovat, pitemmän tai lyhyemmän ajanjakson kuluttua, saavuttaneet jonkunmoisen täydellisyyden, niin ne jo valaisevat suuresti myöskin esim. mielteiden *käsitteellisiä* yhteyksiä, käsitteellisiä assosiatsioneja; ne antavat johonkin määrään numeroja lausumaan myöskin käsitteellisten yhteyksien sielutieteellisiä lakeja ja tekevät luullakseni mahdolliseksi ruveta erittäin tutkimaan, samalla kokeellisella tiellä, näiden käsitteellisten yhteyksien vaikuttamista esim. muistin toiminnassa, ja yleensäkin niiden vaikuttamista sielunelämässämme, mielteittemme mekanismissa *).

V. Kokeellisen sielutieteen merkitys; sen suhde muihin sielutieteen haaroihin.

Kokeellinen sielutiede ei ole yhtä ja samaa kuin „empiirinen", „havainnollinen" sielutiede; — näistä käsitteistä jälkimäinen on paljoa laajempi. Havaintoon eli „kokemukseen" on kyllä ennenkin sielutiedettä perustettu, taikka on pyritty sitä siihen perustamaan, jo kaukaisessa muinaisuudessakin; mutta se suunta, joka perustuu järjestettyyn, luonnontieteiden mukaiseen kokeelliseen menetystapaan, se on viime vuosikymmeninä syntynyt; ja sitä ainoastaan sanomme kokeelliseksi sielutieteeksi. Muinaisista ajoista asti on koetettu ottaa huomioon mitä sisällinen, sielullinen havaintomme meille ilmoittaa sieluntapahtumista ja niiden laadusta; en koetettu tämän sisällisen havaitsemisen perustuksella selittää, mitä mielikuvitus ja ajatteleminen, mitä haluaminen ja tahtominen, mitä sielullinen tunne ja mieliala ovat. Nerokkaasti kuvaili toinen ajattelia toisensa perästä näiden sieluntapahtumien laatua ja perusti siihen käsityksensä sielun olemuksesta. Yhä jokainen heistä luuli löytäneensä ja usein hän tavallansa muutamissa kohdin löysikin paremmat, sattuvammat sanat niitä kuvaillaksensa, kuin kukaan ennen oli löytänyt. Nämä esitykset sielun-elämästä perustuvat kyllä nekin havaintoon, sisälliseen omien sielunilmiöiden tarkkaamiseen, mutta ei tälle sielutieteelle käynyt kumminkaan mahdolliseksi edistyä sillä varmalla, joskin vitkallisella, tiellä, jota luonnontieteet kulkevat. Useimmiten nämä esitykset olivat lähimmässä yhteydessä epävarmojen metafyysillisten tuumailujen kanssa, joilla koetettiin selittää olioiden sisintä perustetta; eikä mikään kokemukseen nojautuva tutkimus ole voinut ratkaista mikä noista metafyysillisista opeista on oikea, — toinen mielipide voi yleensä nojautua yhtä *heikkoihin* havaintoperusteihin kuin toinenkin. *Viehättävä* kyllä tämäkin sie-

*) Väärinymmärryksen välttämiseksi verrattakoon lausunnot viime vuoden Marraskuun-numerossa, siv. 452, lopulla.

lutiede osasi olla; onhan sielun-elämän tarkkaaminen itsessään mitä viehättävin tehtävä, ja metafyysillisten oppien taidokas esittäminen on myös omansa viehättämään, innostuttamaan ihmisen mieltä, — ainakin joll'ei tämä ole erittäin kriitilliseksi kehittynyt. Jos sielutieteestä taas erotettiin pois kaikki metafysiikka, niin osa sen yleis-inhimillisestä viehättävyydestä katosi. Yleinen sielun-ilmiöiden kuvaileminen vaan sisällisen havainnon perustuksella jäi silloin sielutieteen sisällykseksi. Tämmöinen ei ole suinkaan arvottomaksi sanottava. Mutta tähän havaintoon ei voi perustaa mitään semmoista laveata ja eksaktista kokemustiedettä, jommoiset luonnontieteet ovat; yksi tärkeä seikka puuttuu, — mittaamiset, numerot. Ja aina, joka tapauksessa, kun ei voida ilmiöitä käsitellä numerojen avulla, niin on *välttämättömänä seurauksena,* että selitykset voivat paljoa helpommin käydä aivan mielivaltaisiksi ja erehdyttäviksi; jos numeromääräyksiä on tehty, silloin se on melkein mahdoton. Sen vuoksi myöskin sielutieteesen jää, niin kauan kuin se pysyy tuolla perustuksella, tuntuva häilyväisyys ja epävarmuus, — ainakin monissa tieteen erityiskohdissa.

Toivoakseni on käynyt selväksi että, kun mitanmääräyksiin ryhdytään, silloin syntyy tosiaan sielutieteelle uusi tutkimus-ala ja tutkimustapa, aivan samanlaatuinen kuin se, jota luonnontieteet käyttävät. Koko sielutieteen luonne ja laatu on kerrassaan muuttunut. Kysymykset olioiden metafyysillisestä laadusta, kaikki varsinaiset filosoofiset kysymykset samalla poistuvat aivan itsestänsä kauas. Tosin tarvitaan hyvin paljon työtä, hyvin paljon kokeita, jota voisi saavuttaa muutamia vaatimattomia, mitä yksinkertaisimpia johtopäätöksiä. Mutta tällä tiellä voidaan pyrkiä yhä eteenpäin; saadaan eksaktisia tuloksia, joihin myöhemmät tutkijat yhä liittävät uusia tosiasioita. Ne numerot, joita näin löydetään, ne eivät ole suinkaan hedelmättömät, ne eivät ole tarpeettomana koristuksena tai kuivana laajennuksena tieteesen, vaan niitä enennettäessä keksitään yhä määrättyjä, lainmukaisia suhteita lukujen välillä, jotka ilmoittavat sielun-elämässä vallitsevia todellisia lakeja.

Silminnähtävä on kuitenkin että puhtaastaan kokeellinen sielutiede käsittää, ainakin nyt vielä, ainoastaan vähäisen osan sielullisista ilmiöistä; se ei anna meille mitenkään täytenäistä kuvaa inhimillisestä sielun-elämästä. Sen täytyy sen vuoksi laajassa määrässä turvautua siihen apuun ja johdatukseen, jonka sille antaa vanhempi havainnollinen sielutiede. Ei ole johtunut mieleenikään väittää, että yksistään kokeellisilla tutkimuksilla olisi sielutieteessä merkitystä, että muunkaltaiset esitykset ja tutkimukset olisivat arvottomat, — jommoiseen ajatukseen kyllä muutamat uuden kannan edustajat tälläkin alalla toisinaan näyttävät taipuvan. Olisin hyvilläni, jos olisin voinut

taivuttaa lukiaa myöntämään, että myöskin tuo outo, kummallinen ilmiö, „psykofysiikka" eli kokeellinen sielutiede, on muun sielutieteen rinnalla oikeutettu ja tarpeellinen, että se kenties voi tulla hyvin tärkeäksikin koko tieteelle. — On myöskin ollut aivan luonnollista, että sielutieteessä on jouduttu paljon koskettamaan varsinaisia filosoofisia kysymyksiä. Eiväthän luonnontieteetkään voi olla niitä koskettamatta, — päinvastoin luonnontieteet nykyänsä rupeevat sitä *yhä suuremmassa määrässä* tekemään. Ja koska sieluntoiminnot ovat kerrassaan toista laatua kuin aineelliset tapahtumat, niin onpi kenties syytä silläkin mielipiteellä, joka arvelee että sielutieteessä täytyy koskea filosoofisiin kysymyksiin paljoa *enemmänkin* kuin luonnontieteissä. Sielun-ilmiöiden omituiseen luontoon perustuu syvä erilaisuus niiden ja ulkonaisen luonnon tutkimuksessa. Sen vuoksi yhä vielä tänä päivänä, vaikka nykyänsä tuo puhtaastaan empiirinen suunta on sielutieteessä voittanut erinomaisen paljon alaa, kuitenkin useimmat etevimmistä sen tutkijoista koskevat, ainettansa esittäessään, filosoofisiin kysymyksiin enemmän kuin on tarpeellista sitä tehdä luonnontieteissä; siihenkin heillä kenties on täysi syy ja oikeus, — en tahdo tässä ruveta selvittelemään niitä eri mielipiteitä, jotka siinä asiassa ovat mahdolliset. —

Olen viitannut toisellaisiinkin uuden ajan pyrintöihin sielutieteen alalla, jotka myös näyttävät kulkevan luonnontieteellistä suuntaa, — antropologiaan, vaarin-ottoihin sielun-elämän kehityksestä lapsessa ja eläinten sielunelämästä. Ne erottuvat kuitenkin selvästi kokeellisesta sielutieteestä. Tämän erotuksen osottamiseksi olkoon sallittu viitata muutamilla sanoilla näihin sielutieteellisen tutkimuksen haaroihin.

Laajoja kansatieteellisiä aineksia on koottu siinä tarkoituksessa, että valaistaisiin niiden avulla sielutiedettä. Sielun-elämän kehitystä etenkin valaisevat vaarin-otot luonnonkansoista, niiden käsityskannasta, niiden tavoista. Johonkin määrään voipi kieltämättömällä tavalla selvittää semmoisiakin asioita kuin siveellisten käsitteiden kehitystä ihmiskunnassa; tutkitaan esim. avioliiton „alkuperäisiä" — taikka kenties ainoastaan vanhoja — muodostuksia luonnonkansoissa (etenkin useat englantilaiset tutkijat) y. m. semm. Muutamilla tahoilla tahdotaan jo vetää näistä vaarin-otoista hyvin kauas meneviä johtopäätöksiä. Mainitsen yhden esimerkin: eräs taidokas saksalainen kirjailija *P. Rée* koettaa tällä tiellä näyttää toteen eri teoksissa (esim. „Der Ursprung der moralischen Empfindungen", „Die Entstehung des Gewissens") siveellisyyden, omantunnon „luonnollista" syntyä itsekkäistä vaikuttimista, esittämällä m. m. oikeuskäsitteiden kehitystä vanhoissa Germanilaisissa; hänen mielestänsä näissä luonnon kansoissa *koston* käsite ilmaantuu varhemmin kuin *oikeuden* käsite, ja edellinen on, arvelee hän,

alkuansa aivan puhtaana, niin ett'ei siihen sekaannu mitään ajatusta minkäänlaisesta „oikeudesta". — Yleensä on selvää että johtopäätöksiä tehdessä on tällä alalla helppo joutua erehdyksiin. Koko antropologian tutkimustapa ei ole ollenkaan sama kuin kokeellisen sielutieteen. Numerolukuja, joita vertaamalla voisi hakea tarkkaan määrättyjä syy-yhteyksien lakeja, ei voi tuskin ollenkaan löytää. Tosin voisi arvella että tälläkin alalla joku tilastollinen tosiasiain yhteen-asettaminen olisi mahdollinen, mutta siinä kohdataan erin-omaisia vaikeuksia. Näistä syistä on kaikissa antropoloogisiin havaintoihin nojautuvissa selityksissä meneteltävä erin-omaisella varovaisuudella.

Tutkimukset lapsen sielun-elämästä antavat monessa kohdin hyvän, suoranaisen johdatuksen selittämään sielun-elämän mutkikkaita muodostumia. Tarkkoja tutkimuksia tällä alalla on julkaistu, perustamalla niitä pitkällisiin vaarin-ottoihin; on näet vuosikausien kuluessa pidetty tarkka päiväkirja jonkun lapsen osottamasta sielullisesta kehityksestä. Mitä juuri sanottiin johtopäätöksien laadusta antropologian alalla, se pitää tässäkin paikkaansa.

Eläinten sielutiede tuskin voinee suuresti valaista inhimillisen sielunelämän arvoituksia. Itsessään tämä ala on erin-omaisen viehättävä, mutta vaikeudet ovat myös erin-omaisen suuret; onpa kovin vaikea saada tätä tutkimusta ensinkään perustetuksi millekään varmalle pohjalle. Katsoen tutkimus-alan erin-omaiseen laajuuteen täytyy sanoa ett'ei ole vielä koottu paljo havaintoja, jotka perustuisivat varsinaiseen, järjestettyyn määrättyjen eläinlajien vaarin-ottamiseen, ja joissa olisi selvästi ja riittävän hyvällä älyllä pidetty silmällä sieluntoimintoja. —

Voisi arvella että kokeellinen sielutiede pikemmin kuin muut tämän tieteen suunnat joutuisi siihen erehdykseen, että se käsittäisi sieluntapahtumia väärällä, koneellisella tavalla. Tämmöisellä epämääräisellä epäluulolla tietysti ei ole minkäänlaista todistamisvoimaa arvosteltaessa kokeellisen tutkimustavan arvoa; mutta kannattaa kuitenkin mainita, että tämäkin pelko on kokonaan perusteeton. Kokemus on näyttänyt että ennenkin sielutieteiliät ovat kovin usein olleet taipuvaiset semmoisiin erehdyksiin, nekin heidän joukossaan, jotka eivät ole ollenkaan rakentaneet kokemuksen perustukseen. He ovat hyvin usein koettaneet selittää korkeamman sielunelämän syntyä halvemmista elementeistä eli alku-ilmiöistä „seuraamalla mekaanisen voima-elementin mallia" *), ikäänkuin seuraamalla niiden lakien mallia, jotka vallitsevat voimien yhtyessä mekaanisesti aineen maailmassa; s. o. panemalla liian paljon painoa sielunilmiöiden kaikkein yksinkertai-

*) *Ruin*, Kunskap och Ideal, s. 15.

simpiin muodostumiin, ikäänkuin voisi semmoisten yhtyessä syntyä mutkallisempia sieluntapahtumia juuri samalla tavalla, miten eri mekaaniset voimat yhtyvät toisiinsa, saaden aikaan *yhden* yhteisen loppuvaikutuksen, silloinkin kun todelliset syyt ovat *useat*, ja ikäänkuin voisikin sillä keinoin lopullisesti „selittää“ kaikkia korkeampia sieluntapahtumia. Tämmöisiin vääriin analogioihin (oletettuihin yhdenmukaisuuksiin) perustuvat selityskokeet ovat kieltämättä saaneet aikaan paljon sekaannusta sielutieteessä. Mutta jos mikään on käynyt selväksi, niin se on, että tähän erehdykseen ovat erinomaisen usein langenneet semmoisetkin ajatteliat, jotka perustavat oppiansa puhtaan ajattelemisen perusteihin yksistään. Niissä tiedemiehissä taas, jotka ovat tahtoneet käsitellä sielutiedettä luonnontieteellisellä tavalla, heissä on tosin harrastuksen ensi kiivaudessa ilmaantunut siellä täällä joitakin arveluttavia taipumuksia materialistiseen käsitystapaan; mutta kun vaan tuo ensimmäinen kiivaus on hävinnyt, niin tullaan huomaamaan, ja par'aikaa jo voidaan sitä hyvin selvästi nähdä, että juuri se suunta, joka mitä tarkimmin pysyy kokemuksessa, pysyy siinä, jota voidaan vaarin-ottaa ja havaita, se todenteossa voi pitää itseänsä vapaana semmoisista erehdyksistä paljoa paremmin ja varmemmin kuin entinen metafyysillinen sielutiede.

Pysyminen kokemuksen perustuksella vaan, se on siinä kohdin paras vakuute; se saattaa tutkijaa antamaan arvoa sillekin tosiasialle, että sieluntapahtumat ovat aivan omituista laatua, toista laatua kuin aineelliset tapahtumat; että sielun-elämässä juuri *kokonaistapahtuma,* s. o. tajun kokonaisuus kaikkine määräyksineen, on semmoisenaan sama kuin sielullinen todellisuus; ja että sitä vastoin määrätty yksityis-elementti, aivan yksinkertainen sielullinen toiminto —, jonka avulla tosin koetetaan selittää yhtä ja toista sielun-elämässä, — ei ole kuitenkaan semmoisenaan olemassa missään sielun-elämässämme, se on abstraktsioni vaan.

Arvi Grotenfelt.

Kasvattitytär.

Kirjoitti *—li—li—*.

„Olga, Olga, missä nyt taas olet juoksennellut? Ethän sinä tee muuta kuin juokset kaupungilla ja osaatkohan edes olla ihmisittäin siellä. Kylläpä ihmisillä muutenkin on sanomista sinusta. Ja minulla ei ole sinusta muuta kuin häpeää ja huolta. Että sinunkin piti syntyä maailmaan!"

Näin torui Agata täti, joka oli veljensä taloutta hoitamassa neljänviidentoista vuotista tyttöä, jonka veli oli ottanut kasvatikseen.

Kuinka ja miten tyttö oli taloon tullut, kuka hänen äitinsä, kuka hänen isänsä, siitä ei puhuttu veljen talossa, eikä juuri muuallakaan, ellei kuitenkin salaa kahvipöydän ääressä pikkukaupungin naisten kesken.

Mutta tytöstä ei juuri kukaan välittänyt. Agata täti tosin koetti kasvattaa häntä torumalla, mutta se ei juuri näkynyt lankeavan hyvään maahan, koska tyttö hänen mielestään kävi yhä pahemmaksi. Kuin täti torui ja valitti sitä, että hän oli syntynytkään, tuntui se tytöstä kyllä ikävältä ja toisinaan vierähti kyynelkin hänen silmästään, mutta sitte hän taas unohti surunsa, kuin pääsi nauramaan toisten, ikäistensä pariin.

„Voi kuin tämä elämä kuitenkin on ikävätä, minä en viitsi enää käydä kyliä, minä rupean työtä tekemään, koska tätikin aina toruu minua," ajatteli Olga kerran, kuin hän oli tullut kotiin kaupungilta, jossa eräs rouva oli ruvennut tytöltä kyselemään hänen äitiään ja sukuperäänsä.

Hän juoksi keittiöön ja sanoi: „täti antakaa minun auttaa teitä, minä tekisin niin mielelläni jotain."

„Vai auttamaan, ei sinun avustasi ole ennenkään mitään tullut. Sinä vaan pilaisit ja sotkisit kaikki ja minun pitäisi kaikki tehdä uudestaan. Et sinä, Olga raukka, ole muuna kuin vastuksena täällä."

„Antakaa minulle sitte ompelemista tahi sukankutomista; enkö voisi kutoa sukkia teille?"

„Ei, hyvä lapsi, minä olen tottunut aina kutomaan sukkani itse, ei kukaan osaa muodostaa niitä minun mieleni mukaan. — Enkä minä nyt tiedä, mitä minä sinulle ommeltavaksikaan saattaisin antaa."

„Mitä minä sitten teen?"

„Onhan sinulla pitsin virkkuuta ja koruompelua, laita nyt itsesi sieväksi, että olet niinkuin muutkin tytöt."

„Siihen tahtoo niin kyllästyä, eihän se ole mitään hyödyllistä."

„Kyllästyä! Ohhoh, niin vähästä. Olisit sinä elänyt minun nuoruuteni aikaan. Ei sitä silloin kyllästytty, vaikka piti tehdä niin hienoja töitä, ett'ei niitä nykyaikana näekkään. Mutta silloin oltiinkin niin ahkeria ja silloin piti kaikki olla niin kaunista, sievää ja omatekoista."

Olga otti vastenmielisesti virkkuunsa. Se oli ollut kauan tekeillä, niin että oli käynyt likaiseksi. Keräkin oli sotkeentunut ja rihma liestynyt.

Täti tuli katsomaan hetken perästä ja sanoi: „hyväinen aika tuota työtä! Onko tuo nyt pitsiä? Ethän sinä osaa omaakaan työtäsi kunnollisesti tehdä, vielä sitten auttaa minua. Ei tämä kelpaa."

Tädin mentyä heitti Olga työnsä pois, peitti silmänsä esiliinaansa ja alkoi nyyhkiä. „Olikohan totta, ett'ei hän kelpaisi mihinkään työhön? Kelpasivathan muutkin ihmiset, miksi oli hän sitten semmoinen? Ei sitä viitsi mitään koettaakaan, kuin ei siitä kuitenkaan tule mitään," ajatteli hän siinä itkeissään.

Samassa kuului askeleita viereisestä huoneesta. Olga pyyhki silmänsä ja meni vastaan. Se oli eräs nuori tyttö, Olgan tovereita.

„Olipa hyvä, että tulit, Ina, minä olinkin niin pahalla tuulella."

„Miksikä niin?"

„Kuin täti sanoo, etten minä osaa tehdä mitään työtä ja torui minua tuosta virkkuustanikin."

„Elä ole milläsikään. Kuin tulet meille, niin saat minulta kauniita virkkuumalleja ja kuin on kaunis malli, niin sitä mieluisammin virkkaa. Mutta kuinka on ompelusi? — Jaha — johan tämä on koko tasaista, kyllä sinä opit. Minulla on ompelukaavojakin koko joukko."

„Mitäs me sitten teemme noilla kaikilla pitseillä ja koristuksillä."

„Kuinka sinä kysyt noin hassuja. Kyllähän pitsiä aina tarvitsee ja se on niin hyvä kuin sitä on pistää joka paikkaan. Kyllä sitä vaaditaan nuorilta tytöiltä, että he käyvät sievästi puettuna ja onhan se niin hupaista meille itsellemmekin.

„Niin, taitaa olla totta, mitä sanot, minä rupean nyt myöskin oikein ahkeraksi."

„Se on oikein, Olga. Hyvästi nyt sitten. Tule pian meille niitä malleja hakemaan."

Ystävän mentyä otti Olga koruompelunsa ja ajatteli: „mutta nyt minä tahdon näyttää tädille, että kuitenkin osaan tehdä käsityötä. Ompelusta piti tulla eräs nurkkalaudan reunus ja siihen oli ommeltavana loistavia kukkia mustalle pohjalle. Ei Olga tiennyt, mitä tuolle nurkkalaudalle piti pantaman, kuin reunus valmistuisi, mutta kuin hän semmoisia oli nähnyt muualla piti hänenkin semmoinen tehdä.

Hän ompeli ahkerasti muutaman päivän, sitten näytti hän sitä tädille ja kysyi: „eikös tästä nyt tule kaunis?"

„En minä oikein pidä tuosta mallista. Miksi et sinä kysynyt minulta, minkälainen malli sinun piti ottaa, ethän sinä, lapsi parka, vielä itse ymmärrä."

„Mutta minusta tämä on kylläkin kaunis."

„Niin sinusta, sinä sitten tietäisit, mikä kaunista ja mikä rumaa on.

Olgan mielestä malli todellakin oli ollut kaunis, mutta nyt, kuin se ei ollut tädin mieleinen, muuttui se hänestäkin rumaksi. Hän muisti, että Ina oli hänelle luvannut kauniita kaavoja. Hän päätti purkaa entiset työnsä, jos hän vaan saisi oikein kauniin mallin.

Hän lähti Inan luo.

„Nyt minä tulin pyytämään sinulta niitä malleja, joita sinä lupasit," sanoi Olga astuessaan sisään.

„Vai niin, käy nyt tänne minun huoneeseni, niin katselemme. Täällä on muitakin vieraita, mutta mitä me heistä huolimme. Ollaan vaan omissa valloissamme."

„Ketä täällä on?

„Ei muita kuin täti Wendla ja täti Rosa, he käyvät täällä niin usein. — Katsos tässä nyt ovat kaikki minun mallini."

„Ai, kuinka niitä onkin paljo, kuinka minä nyt voisin valita kaikkein kauniimman."

„Mitä sinä Olga pidät tästä," sanoi äkkiä Ina, näyttäen erästä kaavaa, johon oli kuvattu tumman sinisiä asterin kukkia keltaiselle pohjalle. „Katsos, tässä ovat kukat ja tämä keltainen tässä ympärillä on päivänpaistetta."

„Päivänpaistetta! — hy-hy-hyy — päivänpaistetta, — pitäisikö sitäkin olla nurkkahyllyssä — hyh-hy-hy —" nauroi Olga.

Kuin Ina näki Olgan nauravan, purskahti hänkin nauruun „— hyhyh-hy — kuinka hullua, hyhyhyy — — mutta sinun tätisi varmaan pitäisi tästä mallista, sillä tämä on niin vanhan aikainen — hyhyhyh!

„Minä vien sen tädille näytteeksi ja sen minä ompelen ja tulee oikein hupaista ommella tuota päivänpaistetta," sanoi Olga ja nauroi niin, että oli katketa ja Ina nauroi joukkoon ja väänteli itseään.

Tyttöin ilo kuului toiseen huoneesen tätien luo ja häiritsi neiti Vendlaa, joka oli ehtinyt erään kertomuksen parhaimpaan kohtaan, jota piti puhua toisille hiljaisemmalla äänellä. Hän keskeytti äkkiä kertomuksensa ja sanoi: „mutta eihän tässä viitsi puhua, kuin nuo tytöt tuolla noin nauravat."

„Ina, tule tänne!" huusi rouva S. tyttärelleen.

„Niin, tulkaa tänne molemmat," sanoi Rosa neiti.

„Niin, Olgahan se olikin, joka siellä niin nauroi. Sinä olet oikein iloinen tyttö. Olga tokkohan sinua milloinkaan suru painoa," sanoi neiti Vendla ja iski terävän katseen tyttöön.

Olga huomasi, kuinka hän tarkasti häntä. Hän tiesi, että hänen ulkoasunsa, hänen käytöksensä ja olentansa eivät miellyttäneet Wendla neitiä ja hänen jäykällä äänellä lausumansa sanat, tekivät Olgaan niin pahan vaikutuksen, ett'ei hänen enää tehnyt mieli nauramaan, vaan hänelle tuli kiire pois lähtemään.

Neiti Wendla asui vastapäätä Olgan kasvatus-isää. Toisinaan, kuin hän ompeluksineen istui akkunansa ääressä, katsoi hän yli kadun tuonne toiselle puolelle ja hänen mieleensä lensi niin kummallisia ajatuksia. „Miltähän tuntuisi olla emäntänä noin suuressa talossa, jossa oli niin monta huonetta pidettävänä järjestyksessä, jossa olisi niin paljo huonekaluja ja niin varakasta? — Niin, ja jossa oli tuo hyvänluontoinen isäntä, hän jolla oli kasvattitytär ja Agata täti talouden hoitajana. No, kyllä hän kasvattityttären kanssa sentään toimeen tulisi, ja Agata täti oli jo niin vanha, ett'ei hän suinkaan enää kauan jaksaisikaan taloutta hoitaa."

Ja kuin hän ajatteli ja ajatteli, tuli hänelle halu käydä tuota vanhaa tätiä katsomassa. Hän vaan pikimältään pistäytyisi.

Hän puki kuitenkin ylleen toisen uudemman ja muodinmukaisemman pukimen, jos siellä olisi sattunut hiukan viivähtämään, hän järjesti tukkaansa ja sitte hän meni yli kadun naapuriin.

Täti otti hänet ystävällisesti vastaan, rupesi heti puuhaamaan kahvia ja vei hänet saliin istumaan.

Kuin veli kuuli, että oli naisvieraita, tuli hänkin tervehtimään. Hän piti paljon naisten seurasta, varsinkin kuin oli nuoria tyttöjä. Neiti Wendla oli hänestä melkein liian vanha, mutta hän huomasi, että tämä tekeytyi suloiseksi hänelle ja se oli hänestä hupaista. Hänkin oli kohtelijas neiti Wendlalle.

Niin tuli neiti Wendla tuttavaksi talossa, yhä useimmin rupesi hän käymään Agata tädin luona milloin asialla, milloin muuten katsomassa. Tädin veljen tapasi hän usein muuallakin, milloin tuttavain luona nimipäivillä, milloin kaupungilla kävelemässä, milloin iltahuveissa y. m. Ja neiti Wendla rupesi yhä enemmän pitämään huolta puvustaan ja olemaan yhä puhelijaampi seuroissa. Hän kävi oikein nuoren näköiseksi, hän oli niin iloinen.

„Oletko sinä kuullut, että meidän pormestarimme todellakin kohta menee naimisiin,“ sanoi kerran iltahämärässä rouva S. neiti Rosalle.

„Mitä, hän naimisiin? Niin kyllä, nyt jo tiedän kenen kanssa, mutta minä en usko, että siinä perää on, ei suinkaan hän Wendlasta huoli.“

„Niin, kyllähän Wendla on vähän kummallinen näihin aikoihin. Eihän niitä pitäisi kaikkia puhua, mutta ajatteleppas, hyvä ihminen, kuin he eilenkin olivat tulleet yhdessä iltahuveista ja puhutaan, että silloin olisi Wendla saanut erään anomuksen. Mutta itse hän sitä luultavasti ensin alotti, sillä tietäähän sen, minkälainen hän on. Mutta elä, hyvä Rosa, puhu tätä kenellekään, ett'ei se tule ilmiin minun kauttani, sillä ei kihlaus ole vielä julkaistu.“

Neiti Rosa löi käsiään yhteen: „Ettäkö asiat todella ovat sillä kannalla, voi kuitenkin sitä Wendlaa, ovatko nuo nyt ihmisten tapoja. Minä en hänen sijassaan pistäisi jalkaani Agata tädin luo, vielä vähemmin kuljeksisin herra pormestarin kanssa myöhään illalla. Onko se nyt naisellista?“

„No sanoppas muuta, hyvä Rosa ja kaikkea muutakin, kuin Wendlasta puhutaan. Mutta en minä vielä usko, että hän miestä saa.“

Näin puhuivat naiset ja ihmettelivät molemmin puolin tämän maailman hulluutta ja kuinka se varsinkin muutamissa ihmisissä ilmaantuu.

Pian nämä kaupungin puheet ehtivät pormestarikin korviin. Nyt kävi hän kylmemmäksi neiti Wendlaa kohtaan ja rupesi osoittamaan kohteliaisuuksiaan muille, Wendla neiti ei ollut enää niin hyvällä tuulella, eikä hän käynyt Agata tädinkään luona enää niinkuin ennen. Eräänä iltana kuin hän oli kävelemässä, kohtasi hän pormestarin kadulla, joka tervehti häntä ja kysyi, kuinka hän oli voinut.

„Mitäpä minun voimisestani, yksinäisen nais-raukan, josta jokainen

saa puhua mitä vaan tahtoo ja pitää pilkkanaankin vielä," vastasi Wendla neiti.

„Eihän toki teidän niin pidä ajatella," sanoi pormestari vähän hämillään. Mutta Wendla neiti rupesi laveammin puhumaan elämästään ja tilastaan, kuinka hän oli maailmassa yksinäinen ja hyljätty ja kuinka hän aina oli kaivannut rakkautensa esinettä, mutta kuinka hän oli pettynyt toiveissaan. Vihdoin heltyi hän itkemäänkin.

Pormestarinkin sydäntä rupesi tämä puhe liikuttamaan. Hän ajatteli, ett'ei se kuitenkaan taitaisi olla niin hullua mennä Wendlan kanssa naimisiin, tämä kuin hänestä pitäisi niin hyvää huolta vanhoilla päivillään ja sitte hän pääsisi rauhaan kaikista kaupunkilaisten puheistakin. Hän teki tuumasta toden ja aivan siinä kadulla se asia yht'äkkiä päättyi, että heistä piti pari tulla, varsinkin Wendla neiden suureksi ihastukseksi.

Ja seuraavana päivänä oli se suuri uutinen levinnyt ympäri kaupunkia, että pormestari ja Wendla neiti olivat kihloissa, eikä nyt loppunut puheen aine kaupungin asukkailta.

Ihmisiä rupesi käymään Agata tädin ja hänen veljensä luona ja he kaikki toivottivat onnea.

Kaikkein ensimmäiseksi ennätti Rosa neiti. Silloin oli täti mennyt kaupungille asioitaan toimittamaan, Olga vaan yksin oli kotona.

„No, minä saan nyt toivottaa onnea sinulle, Olga, kuin kohta saat äidin Agata tädin sijaan," sanoi neiti Rosa.

Olga ei vastannut mitään, vaan käänsi päänsä pois, eikä näyttänyt silmiään hänen utelijaille katseilleen. Kyllä hän sen jo tiesi, että Wendla neiden piti tulla asumaan siihen samaan taloon, jossa hänkin oli, mutta kuin Rosa neiti sanoi, että hänen piti saaman hänestä äidin, niin kävi kylmä väre läpi hänen ruumiinsa ja tuntui niinkuin joku paha haltija olisi häntä kouristanut. Neiti Wendla, hän, jolla oli nuo terävät silmät, nuo jotka tunkivat läpi ja joiden läheisyydessä hän ei milloinkaan voinut tuntea itseään oikein vapaaksi ja iloiseksi, hän jolla oli tuo kylmä ääni ja käytös ja joka tuuli, että Olgan päivät olivat niin iloiset ja huolettomat, hän nyt tulisi Olgan äidiksi. — Hän muisti, että hänellä monta, monta vuotta takaperin silloin kuin hän vielä oli aivan pieni, oli ollut oikea äiti, joka oli ollut hyvin köyhä ja huononen ja josta kaikki ihmiset olivat puhuneet pahaa. Mutta tämä äiti olipa painanut häntä rintaansa vasten silloin, kuin muut häntä pilkkasivat ja hänelle vääryyttä tekivät, hän oli häntä parhaan taitonsa mukaan hoitanut ja parhaammat palat hänelle antanut, ollen itse ilman. Ja hän muisti senkin hetken, kuin hänelle sanottiin, että hänelle tapahtuisi se onni, että hän pääsisi varakkaan herran kasvattityttäreksi, joka hänestä tekisi herrasväkeä. Mutta kuinka hänen silloin täytyi erota äidistään, jota e sitten enää ollut nähnyt, mutta, jota hän ei voinut koskaan unohtaa. — Ja hänen sijaansa tulisi nyt Wendla neiti.

„No, Olga, ethän sinä puhu mitään. Tuleehan se toki olemaan paljoa hupaisempaa, kuin tähän asti, eikö niin, Olga?"

„Niin, kyllä kaiketi se niin on, mutta Agata täti muuttaa sitten pois" sanoi Olga.

„Hänkö pois? Mitäs hän nyt pois muuttaisi, hän, joka niin paljon näkyy Wendlasta pitävän.

„Niin, miks'eikäs täti hänestä pitäisi," sanoi Olga ja purskahti nauruun.

„Sinä nyt olet oikea tyhjän nauraja; ei sinun kanssasi tule toimeen," sanoi Rosa neiti vihdoin suutuuneena. Mutta kuin ei Olga sitenkään saanut nauruaan pidätetyksi, täytyi hänen vihdoin lähteä pois, sillä ei hän jaksanut sitä enää kuunnella, sanoi hän.

Tästälähin tuli hommaa ja kiirettä pormestarin talossa. Agata täti rupesi kokoamaan tavaroitaan, eikä jäänyt, vaikka velikin pyysi häntä häihin. Hänen vanhat, tutut huonekalunsa ja kaikki tavaransa vietiin pois, koko talous väännettiin nurin ja kaikki uudistettiin. Kuin sitten täti oli käynyt kaikki tuttavansa hyvästi heittämässä, lähti hän pillineen, pussineen itsekin pois koko talosta.

Olga oli kaiken tämän puuhan aikana niin liikanainen mielestään, hänestä tuntui, kuin olisi hänenkin pitänyt lähteä pois niinkuin tädin, sillä ei hänkään oikein soveltunut tuohon uuteen taloon; mutta minnekä hän lähtisi? — Ja kuka hänestä huolisi, ei hänellä ollut omaisia, eikä semmoisia tuttavia, jotka hänestä olisivat välittäneet, tuosta joutilaasta tyhjän naurajasta

Kaupungin asukkailla oli huolta siitä kutka tulisivat häihin kutsutuiksi ja miten kukin sinne itsensä pukisi. Koristuksia kukkia ja valkoisia hansikoita tilattiin Helsingistä. Olgallakin oli huolta puvustaan ja he miettivät yhdessä Inan kanssa, pitikö heidän tuottaa sinisiä vai punaisia kukkia vaaleihin pukuihinsa.

Sitte koitti hääpäivä ja vieraat kokoontuivat parhaissa pukineissaan; ja pappi tuli ja vihki pariskunnan, kysyen, tahtoivatko he ottaa toisensa, rakastaaksensa myötä ja vastoin käymisessä, johon vastasivat myöntämällä. Vihkimisen jälkeen juotiin ja syötiin ja pidettiin kauniita puheita rakkaudesta ja perhe-elämän onnesta, siitä kuinka mies on vaimon pää ja vaimo miehen kunnia. Ja ihmisten mielestä oli kaikki niin onnistunutta ja niistä häistä puhuttiin vielä kauan jälkeenpäinkin.

Nyt oli siis Wendla neiti päässyt emännäksi naapuritaloon, hänkin oli nyt naisen oikeassa kutsumuksessa, hänkin oli saanut miehen. Tuo pieni koti hävitettiin, kaikki, mitä hänellä oli muutettiin suureen taloon kadun toisella puolen, mutta vasta häiden jälkeen hän oikein järjesti kaikki.

Olga seisoi ja katseli, kuinka kaikki huoneet saivat toisenlaisen muodon, kuinka Wendla rouva ripusti harsoja akkunoihin, liinoja pöydille ja kuinka hän järjesti laatikoita ja kaappeja. Wendla rouva ei ollut häntä huomaavinaankaan, mutta Olgasta tuntui, kuin olisi hän ajatellut: „tuota Olgaa minä en viitsisi nähdä tuossa noin joutilaana, eikö hänkin voisi jotain tehdä."

Hän ei tiennyt, miten hänen piti itseään käyttää, hän olisi mielellään pyytänyt työtä, mutta ei tiennyt, mitä Wendla rouva siitä pitäisi. Vihdoin meni hän hänen luokseen ja sanoi: „Enkö minä saisi järjestää tätä laatikkoa, tekisin sen niin mielelläni, sillä ei minulla ole mitään työtä?"

Wendla rouva katsoi pitkään Olgaan, sitte sanoi hän: „koetahan nyt, jos osaat,“ ja meni muuta tekemään.

Olga oli iloinen, kuin sai työtä, jospa hän nyt vaan voisi tehdä sen oikein hyvästi. Hän koetti parastansa ja pian oli kaikki järjestyksessä.

Wendla rouva tuli katsomaan. Hän ei sitä kiittänyt, eikä laittanut; mutta otti kaikki tavarat laatikosta ylös ja rupesi kaikkea uudestaan järjestämään.

Olga kääntyi pois ja kyyneleet nousivat hänen silmiinsä. Jos Wendla rouva edes olisi torunut häntä ja nuhdellut, niinkuin Agata täti, niin olisi sekin tuntunut paremmalta; mutta nyt kuin hän oli ääneti ja purki kaikki hänen työnsä niin kävi se läpi hänen sydämensä. Hän aikoi lähteä pois, ett'ei kukaan olisi nähnyt hänen itkevän.

Mutta Wendla rouva kutsui häntä takaisin ja sanoi: „Mitä sinä nyt itket! Enhän minä sinua ole työstäsi moittinut. Tästälähin ei sinun tarvitse minua auttaa, vaan sinä saat tehdä aivan sitä kuin itse haluat ja mitä olet ennenkin tehnyt. En minä sinua siitä aio nuhdella niinkuin Agata täti.“

Nyt sai Olga olla omissa valloissaan, mutta tämä vapaus painoi ja ikävystytti hänen mieltänsä. Kotona häntä seurasivat nuo Wendla rouvan silmät, jos hän miten oli, jos hän mihin ryhtyi. Häntä ei siedetty täällä, sen hän tunsi, vaikk'ei hänelle mitään sanottu. Eikä häneltä kukaan kysynyt, mitä hän teki ja toimitti, hänen apuaan ei kukaan tarvinnut. Hän rupesi yhä enemmän olemaan kotoaan poissa ja kulkemaan kaupungilla, mutta ei häntä siitäkään enää torottu niinkuin ennen. Kylässä hän nauroi ja puhui niin paljon turhanpäiväistä. Kaikki kaupungin asukkaat olivat hänen kanssaan tuttuja, hän tiesi niin hyvin heidän asiansa, hän tunsi joka ihmisen työt, toimet ja elämänvaiheet tässä pienessä piirissä. Mutta ei hänellä sittekään ollut ketään tuttavaa, jolle olisi voinut ilmoittaa ikävänsä ja huolensa. Kaikkihan luulivat ett'ei hänellä ollut surunpäivää.

Eräänä päivänä, kuin hän istui kotona ja katsoi akkunasta harmaata, syystuivasta, tuli Ina juosten sisään ja sanoi: „Olga, Olga nyt tulee lystiä! Oletko kuullut, että tänne tulee tanssikoulun opettajatar ja minäkin pääsen sinne, pappa ja mammat ovat jo luvanneet. Sinun täytyy myöskin tulla sinne, niin meillä on niin hupainen yhdessä.“

„Tuleekos todella tänne tanssikoulu, enhän minä siitä ole kuullut mitään? Tiedätkö ketä sinne muita tulee?“

„Lyseolaisia tulee niin paljo ja tyttöjä täältä kaupungista; kyllä sinunkin täytyy tulla.“

„Kyllähän se lystiä olisi, mutta en minä tiedä.“

„Miks'et tiedä? kyllä täti Wendla sinut päästää, kuin vaan pyydät.“

„En minä häneltä pyydä.“

„Sinä nyt olet kummallinen. Jos et sinä pyydä, niin minä pyydän sinun edestäsi ja nyt minä menen heti.“

„Ei, et saa mennä Ina.“

„Ei siinä auta, menen minä nyt paikalla ja minä tiedän, ett'ei hän sitä kiellä.“

„Kuule Ina, pyydä ennen kasvatti-isältäni, tahi minä menen itse pyytämään.“

„No, mennään sitte yhdessä, sanoi Ina ja tarttui Olgan käteen.

Kuin isä kuuli tyttöin asian, lupasi hän mielellään päästää Olgaa tanssikouluun ja tytöt olivat nyt iloisia.

Tanssikoulu oli Olgan mielestä jotakin uutta ja erin-omaista ja siellä oli hänellä niin hupaista, kuin sai hyppiä ja liehua niin paljo kuin tahtoi. Ja siellä oli eräs sievä lyseolainen, joka tanssitti Olgaa enemmän kuin muut ja tuli saattamaan kotiinkin iltasilla. Ei kauan viipynyt, ennenkuin he olivat kihloissakin, mutta sitä ei ilmoitettu kellekään.

Muutaman viikon perästä loppui tanssikoulu ja hiljainen elämä alkoi taas kaupungissa. Olga ja lyseolainen eivät enää nähnet niin usein toisiaan ja vähitellen koko asiakin raukesi siihen. Se kihlaus oli ollutkin enemmän leikkiä kuin totta. Ei Olga sitä surrut, ett'ei lyseolainen enää hänestä huolinut, se vaan harmitti häntä, että Wendla rouva oli saanut tietoa asiasta.

Mutta tästälähin sai Olga ottaa osaa seuraelämään. Joka tanssijaisissa, joka iltahuvissa ja seuranäytelmässä oli hän mukana. Ei hän ollut kaunis, mutta hän oli iloinen ja puhelijas ja sentähden häntä mielellään huunneltiin vähän aikaa ja pyydettiin mukaan. Kasvatti-isä antoi hänelle kaikkea, mitä hän tarvitsi vaatteihinsa ja huvituksiinsa, sillä hän tahtoi, että Olgan piti olla niinkuin muidenkin tyttöin.

Toisinaan tuli Agata täti vielä käymään talossa. Wendla rouva otti häntä varsin kohtelijaasti vastaan ja koetti valmistaa hänelle parasta, mitä taisi. Täti tarkasti äänettömästi kaikkea ja näytti vähän tyytymättömältä. Mutta hän kävi ahkerasti vanhoja tuttujaan tervehtimässä ja pyysi silloin Olgaa mukaansa, joka olikin valmis tulemaan.

„Minkälainen on sinulle tuo veljeni vaimo?“ kysyi hän heidän käydessään.

„Tuossahan menee, kuin ei ajattele,“ vastasi Olga.

„Niin, kuin ei ajattele.“ Kyllä minä sen arvasin. Mitäpä hän sinusta huolii, lapsi parka, voi kuitenkin, voi, voi!

„Mitä se täti nyt voivottaa?“

„Sinuahan minä vaan säälin ja veljeäni. Kyllähän minä tiedän, kuinka eräs ihminen teitä kohtelee. Mutta kiitän minä kuitenkin onneani, ett'ei minun enää tarvitse täällä asua. Vaikeaa oli vanhoilla päivillään muuttaa pois, mutta parempi minun nyt kuitenkin on olla. Kyllä sinunkin Olga pitäisi ajoissa ruveta tulevaisuuttasi ajattelemaan, sillä sen minä sanon, että tukalaa on vaeltaa näin yksin, hyljättynä kaikilta.

„Kuinkas minä sitä ajattelisin?“

„Niin, minä vaan ajattelin, että jos täällä kaupungissa olisi joku nuori herra, joka osoittaisi sinulle erityistä kohtelijaisuutta, niin ei sinun pitäisi sitä ylenkatsoa.“

„Mitä täti nyt tuommoisia, kukapa minulle kohtelijaisuuksia osoittaisi, enkä minä välitäkään tämän kaupungin herroista.“

„Et välitä? ei sinun kaltaisellasi tytöllä sovi niin ylen suuria vaati-

muksia olla; ei, kyllä sinun vaan pitää tyytyä vanhain, kokeneiden hyviin neuvoihin."

Näin puheli ja tiedusteli täti Olgalta sekä talon että hänen omia asioitaan, mutta ei hän juuri ruvennut tädillekään niitä selittämään, sillä eipä Olga häneenkään paljoa luottanut.

Saatuaan tavatuksi kaikki tuttavansa lähti Agata täti jälleen pois, vaikka Wendla rouva pyysi kohtelijaasti häntä vielä jäämään. Hänen mentyään huokasi kuitenkin Wendla rouva helpotuksesta. Hänestä oli tuntunut niin vaikealta olla Agata tädin mieleen. — Eikä tätiä juuri Olgakaan kaivannut, mutta hänen mieleensä muistuivat kuitenkin tädin sanat ja Wendla rouvan käytös häntä kohtaan tuntui vieläkin kylmemmältä. Hänen täytyi taas lähteä pois kotoa, haihduttaakseen noita raskaita ajatuksia. Hän meni Inan luo ja sanoi: „Neuvoppas, Ina, mitä minun pitää ruveta tekemään, sillä päiväni ovat niin pitkät."

„Kuinka sinun päiväsi nyt niin pitkiksi ovat käyneet? ja ainahan sitä tekemistäkin mahtaa olla," arveli Ina.

„Eipä sitä minulla näy olevan: mutta minä kuolen tähän kauhean yksitoikkoiseen elämään, jos ei vaan tilani parane," sanoi Olga ja rupesi itkemään.

„Mutta mikä sinun on, Olga? Ethän sinä ennen ole ollut noin surullinen. Kunpa nyt voisin sinua jollakin tavoin auttaa! — Kuule, minä tiedän, mitä sinä tekisit."

„No sano, sano."

„Kohtahan tulee täti Wendlan syntymäpäivät. Etkö ole aikonut siksi tehdä hänelle jotakin lahjaa."

„En minä sitä ole ajatellut. Luuletko sinä sitten, että hän siitä mitään välittäisi?"

„Kuinka sinä noin puhut? Eikö hän olisi iloinen, kuin saisi syntymäpäivälahjan ja vielä sinulta. Suo anteeksi, Olga, jos sanon, mutta minusta sinä olet liian jäykkä Wendla tätiä kohtaan, joka kuitenkin antaa sinulle niin suuren vapauden ja jota sinun pitäisi nöyryydessä lähestyä. Tiedätkö, että mammakin sanoo aivan samalla tavalla."

„Sanooko hän niin; mutta kuinka minä voisin häntä lähestyä? — Jos hän todellakin huolisi minun lahjastani, niin koettaisin kuitenkin tehdä jotakin."

„Nythän sinä olet oikein hyvä, Olga; ja minä tiedän mitä sinä tekisit. Eikö hän tarvitseisi käsityölaukkua eli pussia. Minä näin eräänä päivänä niin kauniin, aivan uuden aikaisen ja sen mukaan sinä juuri voisit laittaa."

„Kyllä Wendla tädillä on työlaukku, mutta se on vaan ostettu."

„Niin ja ne omatekoiset ovat paljoa uuden-aikaisempia, kuin ostetut. Täti varmaan oikein mielellään ottaisi semmoisen„ sanoi Ina toimessaan."

Kauan miettivät sitten tytöt tuota uutta laukkutuumaa ja Olgakin oikein innostui. Olisihan vähän hupaista nähdä, mitä Wendla täti pitäisi tuosta laukusta, tokko hän siitä hyvinkin ihastuisi. (Jatketaan.)

Loppusilmäys viime vuoden suomenkieliseen kirjallisuuteen.

Niiden kansain tehtävä, jotka myöhään käyvät omintakeiseen sivistystyöhön käsiksi, on, jos kaikkiallakin, niin erittäinkin kirjallisuuden alalla vaikea. Niinpä meidänkin kirjallisuutemme, jota oikeastaan ei voi sanoa kuin muutamien vuosikymmenten ikäiseksi, on täytynyt koettaa, miten paraiten, mahdollista samalla kertaa kulkea läpi yleisen kehitysjakson omistamalla itselleen käännöksinä, mitä menneiltä ajoilta on parasta saatavana, ja samalla seurata nykyajan kirjallista kehitystä. Tätä kaksipuolista työtä on yhä edelleen jatkunut ja sen täytynee vielä vast'edeskin jatkua. Kuuleepa joskus käännöskirjallisuudesta puhuttavan halveksivalla tavalla: ja epäilemättähän alkuperäistä tulee pitää suotavampana — jos se nimittäin on edes jotakuinkin edellisen vertainen. Mutta meidän aikana, jolloin yleisesti ruvetaan vaatimaan että sivistyksen piiriin on vedettävä kaikki kansankerrokset, jotka siihen suinkin kykenevät, pitäisi aatella, että käännöskirjallisuuden puute niin vähäisen alkuperäisen kirjallisuuden rinnalla kuin meidän on, riistää kaikilta vieraita kieliä osaamattomilta tilaisuuden päästä osallisiksi sivistyksestä. Intoa ei yleensä olekkaan puuttunut; samat miehet, jotka ovat rikastuttaneet alkuperäistä kirjallisuuttamme runollisilla, kaunokirjallisilla ja tieteellisillä tuotteilla, ovat itse, aikana jolloin voimia sillä alalla oli vähän, ryhtyneet käännöstöihinkin. Sillä tavoin on suomalaiselle kirjallisuudelle omistettu, näinä viime vuosikymmeninä, jotenkin hyvä valikoima ulkomaalaista kaunokirjallisuutta puhumattakaan Runebergin teoksista, joiden kääntäminen on ollut kansallis-asia ja siksi käsitettykin. Että mainittu valikoima ja vielä enemmän tieteellinen kirjallisuutemme vielä kaipaavat täydennöstä vanhemmista ja uudemmista ulkomaan mestariteoksista, se on kyllä tosi; mutta suomalainen lukeva yleisö, vaikka se onkin kasvanut nopeammin kuin pari kymmentä vuotta sitten voitiin aavistaa, on kuitenkin vähälukuinen ja — vähävarainen; sen uhraavaisuutta kysyy jo ilmankin kovasti näinä huonoina aikoina kirjallisuus sanomalehtineen ynnä kansalliset keräykset. Alkuperäinen kaunokirjallisuutemme tosin alkaa päästä sille kannalle että se kelpaa kuvastamaan nykyajan kaunokirjallista liikettä; onpa se voittanut huomiota ja kiitosta ulkomaillakin, ainakin naapurimaissamme. Mutta tieteellistä kirjallisuutta emme pitkiin aikoihin voi toivoa syntyvän meillä semmoista, että siitä voisi ammentaa itselleen vähääkään syvempää tietoa millään laajemmalla tiedon alalla, kuin kentiesi oman maan historiassa. Kansamme ei ehkä olisi siksi liian pieni, sivistynyt kansaluokka ei liian vähäinen, jos tämän harrastukset vaan kävisivät yhteen suuntaan, jos *suomenkielinen* sivistys olisi jokaisen valistuneen suomalaisen

lemmen ja työn esineenä, suomenkielisen kirjallisuuden rikastuttaminen jokaisen tiedemiehen kunnianhimona. Mutta asiain ollen niinkuin nyt ovat, saa olla tyytyväinen, jos tieteellisellä alalla saadaan edes koulujen oppikirjat alkuperäiset ja meidän maan kouluoloihin sovitetut, ja sen lisäksi joku tositieteellinen arvokas teos vuodessa. Ilolla on sen vuoksi varmaan monikin kuullut, että Kirjallisuuden Seura nykyään on päättänyt ottaa varteen hra E. Aspelinin, Suomettaressa olleen kirjotuksen, jossa sitä kehotetaan ryhtymään semmoisten arvokasten tieteellisten teosten suomennuttamiseen, jotka eivät muuten saisi kustantajata. Luonnollisesti pidetään tässä kohden erittäin tärkeänä, että valitaan suomennettaviksi teoksia historian ja valtiollisten tieteiden, erittäin taloustieteen alalta, koska nämä mitä läheisimmästi kuuluvat yleiseen kansalaissivistykseen ja auttavat ymmmärtämään ihmiselämää, sen rientoja ja pyrinnöitä. Suomenkielisen kirjallisuuden puute näillä aloilla on kipeästi tuntuva ja vaatii parannusta. Mutta meidän mielestämme toinenkin ala, nimittäin **luonnontieteiden,** on nykyajan sivistyksessä, nykyajan elämässä niin tärkeä, että on syytä olla pahoillaan siitä että suomalaiset miehet niin vähän sille alalle kääntyvät, ett'ei ole esimerkiksi Suomen minerologiasta, Suomen kasvistosta ja eläimistöstä kirjoitettu juuri mitään yleisölle soveltuvia esityksiä, puhumatta koulu- ja käsikirjoista. Ei ole mitään suomenkielistä suurempaa, teosta joka esittäisi astronomian viehättäviä totuuksia. Luonnontieteillä on kouluissa ala-arvoinen sija opetus-aineena, niiden opettajaksi pääsee hyvin vähillä tiedoilla, kummako siis että luonnontieteellinen sivistys meillä uhkaa jäädä kehnoksi, samalla aikaa kuin melkein kaikkialla muualla maailmassa sitä ruvetaan tunnustamaan yhä suuremman arvoiseksi. Jos luomme silmäyksen viime vuoden suomenkielisten uusien kirjain luetteloon, näemme niiden joukossa tosin yhden suuremman luonnontieteellisen teoksen: Zaengerlen *Kemian Alkeet*, mutta tämä arvokas kirja on aiottu ohjeeksi kemiaa yliopistossa opiskeleville. Kemia muuten on tiede, joka vaatii kokeiden avulla oppimista ja sentähden ei helposti tule yleistajuiseksi. Paitse *Kemian Alkeita* näemme viimevuotisessa kirjainluettelossa VI:nnen vihkon kuvateosta *Suomen lintuin munia*, sekä jonkun aivan pienen kirjoitelman.

Lääketiedettä on ilmestynyt Erismannin *Terveydenhoito-oppi* (2:ssa osassa), suomennos, ja 1:nen vihko Uhrströmin lääkeopillisen sanakirjan *Kotilääkärin* suomennosta, joka on aiottu 10:ssä vihkossa ilmestyväksi.

Runsaampi on **maatieteellinen, tilastollinen** ja **historiallinen** kirjallisuus ollut. Maatieteen alalla yleisö tosin ei ole vielä saanut odotettua *Suomen Maantieteen* jatkoa. Mutta Stanleyn *Kongoa* on tullut yhä uusia vihkoja, niin että tämä suuri ja viehättävä teos piakkoin kokonaan valmistuu. Viime vuonna ilmestyneet osat käsittelevät muun maassa Kongomaan väestösuhteita, tilastoa ja etnografiaa laveasti ja yhtäjaksoisesti. Kansanvalistus seuran *Maantieteellisiä Kuvaelmia* on viime vuonna ilmes-

tynyt kaksi osaa, jotka yhteensä muodostavat kuvauksen Ranskanmaasta. Ne on kirjoittanut hra R. Hertzberg. Edlundin kustannuksella on alkanut ilmestyä kuvateos *Suomi, kuvia Suomen maasta ja kansasta.* Se sisältää, niinkuin lukija tietänee kotimaisten taiteilijain maisema- ja laatukuvia; tekstin siihen kirjoittaa hra K. Suomalainen. Ä propos kuvista, nämäpä varmaan paljon lisäävät sekä ulkomaalaisten että omien kansalaistemme matkailuhalua, etenkin kun ruvetaan myymään valokuvia rautatien-asemilla ja muissa liikepaikoissa. Viime aikoina onkin ruvettu huomaamaan, mikä etu maallamme voisi olla, jos pienikään osa joka vuoden suurta turistitulvaa saataisiin kääntymään tänne Suomeen. Mutta kipeästi on kaivattu semmoista matkailua helpottavaa kirjallisuutta. Viime vuonna on kyllä ilmestynyt *Suomenmaan Rautateiden ja Höyrylaivareittien kartta,* mutta paljoa tarkempia tietoja tarvitsisi turisti höyrylaivaliikkeestä ja sitäpaitse majapaikoista ynnä muusta. Odotamme että täällä Helsingissä perustettu matkailiayhdistys piakkoin yhtyy sopivien maatieteellisten kirjasien toimitukseen.

Kansakunnan elämälle mitä tärkeimpiä tieteitä on nykyään *tilastotiede.* Sen alalla on verraten paljon saatu aikaan meillä. Viimekin vuonna on *Suomen Virallista Tilastoa* lisääntynyt kolme vihkoa, jotka käsittelevät koululaitoksia, väkilukua ja vankeuslaitoksia. Sitäpaitse on tilastotieteen harrastajien yksityisestä toimesta tavan mukaan ilmestynyt vuoden lopulla *Tilastollinen Vuosikirja,* joka tällä kertaa sisältää entistä laveammankin esityksen maan hallinnollisesta ja taloudellisesta tilasta.

Varsinaista historiaa ei viime vuonna ole alkuperäistä ilmestynyt suomeksi kuin hra K. O. Lindeqvistin tekemä yliopistollinen väitösk:rja *Suomen Oloista Isonvihan Aikana.* Käännöskirjallisuuden alalta on mainittava, että *Ihmiskunnan Historiaa* on tullut yhä uusia vihkoja, ja että viimeinen vihko nyt piakkoin on odotettavissa. Ei sovi unohtaa myöskään että verrattoman englantilaisen kertojan Macaulayn *Lordi Clive* viime vuonna on suomeksi käännetty, vaikka käännös valitettavasti on huono. — Kauniimpia viime vuonna ilmestyneitä kirjoja on epäilemättä kuvallinen teos *Olavinlinna,* muinaistutkijamme hra J. R. Aspelinin kirjoittama. — Paitse suurta yleistä ihmiskunnan historiteosta on näinä vuosina suomeksi käännetty Merle d'Aubignén *Uskonpuhdistuksen Historiaa,* jota sitäkin jo on suurin osa painosta tullut, kaikkiaan neljäkymmentä vihkoa.

Krohnin *Suomalaisen Kirjallisuuden Historian* ensimmäinen osa, Kalevalantutkimus, on nyt täydellinen; niinkuin tunnettu, on jälkimmäisen, Kalevalan syntyä koskevan vihkon tarkoituksena selittää kansallis-epoksemme synty sillä tavalla, jota useimmat nykyaikaiset tiedemiehet käyttävät muinaisaikain hämäräalkuista sivistys-elämää ja kirjallisia tuotteita tutkiessaan: etsimällä vertauskohtia muiden, etupäässä naapurikansain sivistys-elämästä, ja niiden johdosta päättämällä että jo kaukaisessa muinaisuudessa sivistys ja

henkiset tuotteet, niinkuin tarvetavaratkin, vaelsivat kädestä käteen, kansasta kansaan. — Neiti L. Hagman on kirjoittanut *Fredrika Bremerin* elämäkerran ja siitä luonut yleensä tarkan, taitavan ja lämpimän kuvauksen.

Suomalaista **kieli- ja kansatiedettä** koskevia kirjoitelmia tavataan *Suomalais-ugrilaisen Seuran Aikakauskirjassa,* jonka ensimmäinen vihko, sisältävä muun muassa suomalais-ugrilaisten kansojen kartan, ilmestyi viime vuonna. Kanslianeuvos *Aug. Ahlqvistin* kunniaksi julkaisi Kotikielen Seura viime syksynä toisen, erittäin onnistuneen vihkon *Virittäjää*, josta toivoisimme vähitellen sukeuvan varsinaisen kielitieteellisen aikakauskirjan. Kielitieteellisiä kirjoitelmia oli myös *Suomi* kirjan 9:nnessä osassa. Aineensa vuoksi mainittakoon tässä yhteydessä hra Setälän väitöskirja *Zur Geschichte der Tempus- und Modusstambildung in den finnisch-ugrischen Sprachen.* Sitä paitse on ilmestynyt hra Kallion toimittama *Lisävihko Lönnrotin sanakirjaan.* Koulukirjoista tulee mainita Arvi Jänneksen *Suomen kielioppi kansakouluja varten* ja saman *Neuvoja Suomen kielen opettajille.*

Teologiaa ja hartauskirjallisuutta on, paitse vähäisempiä, ilmestynyt seuraavat kirjat: Laveleye, *Sivistyneiden kansain Uskonnollinen Tulevaisuus,* pieni kirjanen, mutta tarkoitukseltaan ja esitykseltään hyvä; sen tekijä, joka itse on katolilaisen maan lapsi (belgialainen) pitää lähimmän tulevaisuuden uskonnonmuotona „puhdistettua protestanttisuutta". — Dorén kaunis *Kuvaraamattu* on täydelleen valmistunut. — *Vartijanääniä Suomen Sionista* on jatkunut. Hra A. Lyra on julkaissut ehdotuksen uudeksi *Katkismukseksi.* Käännetty on: tunnetun nykyaikaisen englantilaisen saarnamiehen Spurgeonin *Tähkäpäitä;* saksalaisen Funcken taitavasti kirjoitetut *Matkakuvaelmat Englannista;* muutamia Beckin *Kristillisiä Puheita*; Rosenmüllerin *Kristillisiä Kehoituksia,* sekä Steinhoferin *Saarnakirja.* Sergein ja Hermannin Veljeyskunnan toimituksia on ilmestynyt *Kreikkalainen Liturgika*, suomeksi.

Kasvatus-oppia ja siveyttä. Mainittavin teos tällä alalla on Cleven *Koulujen Kasvatusoppi,* suomennos, josta kirjasta on äskettäin Valvojassa ollut arvostelu. — Skotlantilaisen prof. Blackien *Itsekasvatuksesta* niminen suomeksi käännetty kirja ansaitsee kyllä huomiota. Se on ylevääatteinen, samalla jotensakin nykyajan mukainen ja yksipuolisuudesta vapaa. Tekijä, joka on kreikan kielen professori, antaa täyden arvon luonnontieteellisellekin sivistykselle ja ruumiin kehitykselle, vaikka hän sen ohessa puolustaa humanististenkin tieteiden suurta arvoa. — Kansanvalistusseuran kustannuksella on ilmestynyt pari aivan pikkuista kirjasta: *Emäntien henkinen vaikutus ympäristöönsä,* neiti Anna Liliuksen kirjoittama, ja *Naimiskaupasta.* — Raittiuskirjasia on toimitettu koko joukko pienempiä, mutta edellä niitä on huomattava Lewisin *Raittiuskysymys mitenkä ratkaistava* (236 s.), joka oikein perusteellisemmalla tavalla esittää raittiusliikkeen järkisyitä.

Valtiollista ja **lain-opillista** kirjallisuutta on suomeksi hyvin vähä ilmestynyt. Puhumatta eräästä pienestä lentokirjasta, on suomennos ruotsalaisen lain-oppineen Olivecronan kirjaa *Kuoleman rangaistuksesta* ainoa mainittava. Ranskaksi esittää Suomen valtiomuotoa hra Mechelinin *Précis du Droit Public du Grand-Duché de Finlande*, joka edellisen yhteydessä mainittakoon.

Talouden ja **teollisuuden** alalle kuuluviin teoksiin tullaksemme, on mainittava novellinkirjoittajamme Päivirinnan *Käytännöllisiä neuvoja soitten ja rämetten viljelemiseen*, Grotenfeltin *Karjanhoidon ja maitotalouden oppikirja*, *Maanviljelyskirjasto 10*, *Karjanhoidon ja maitotalouden järjestämisestä;* sekä Matilda Langletin *Perheen Emännille*, useampia vihkoja. — Teknillisiä harrastuksia edustaa Suomen kielellä ainoastaan *Teollisuuslehti*, mutta se onkin niiden oiva edustaja. Unhotimmepa kuitenkin hra Väkeväisen *Räätälin oppikirjan*, joka kyllä on kiitoksella mainittava.

Kaunokirjallisuus. Meidän aikana, kuin kaunokirjallisuudella on sosiaalinen tarkoitus ja luonne, saa *runollisuus* vähemmän huomiota osalleen, ja senpä vuoksi ei näinä viime aikoina muuallakaan maailmassa ole mitään suuria runoilijahenkiä syntynyt. Suorasanainen kaunokirjallisuus: draama ja novelli, ne ovat vallitsevina muotoina; onpa moni, joka on kirjailiratansa runoilulla alkanut, nykyään yksin-omaan kääntynyt keskusteludraamoja tai tarkoitusnovellia kirjoittamaan. Mutta runoudessakin, sikäli kuin sitä vielä harjoitetaan näkyy maininkia nykyajan kirjallisesta liikkeestä; sekin ottaa nykyään mielellään yhteiskunnallisia kysymyksiä käsiteltävikseen, vaikka nähtävästi tätä käsittelyä runon muoto, runomitta rasittaa kuin kahle. J. H. Erkko, joka ensin tuli tunnetuksi ja herätti mieltymystä sangen sievillä raittiilla paimenlauluilla ynnä muulla sitä lajia, on *Havaittuani* nimisessä runovihkossa käynyt käsiksi uskonnollisiin mietelmiin. Uusi virsiseppä K. Leino osoittaa hänkin selvää taipumusta uuden-aikaiseen suuntaan. Sitävastoin hra Joos. Mustakallio, joka viime vuonna on julkaissut runokokoelman nimeltä *Pulmusparvi*, on pysynyt uskollisena sille isänmaallis-ihanteelliselle runoiluhengelle, joka on yleinen Snellmannin ja Lönnrotin Albumin runokokeissa. Samaa lajia ovat myös L. O. E:n, Killisen ja Kaarlo Hemmon runot. Näistä on viimeinen huomattavin, erittäinkin sujuvan ja miellyttävän kielen ja hyvänlaisen runomitan vuoksi. „Finland“ ei ole sitä syyttä kiittänyt, mutta sen sisällys ei kuitenkaan toki ole niin suuriarvoinen että sitä sopisi „Finlandin“ tavoin sanoa paraimmaksi, mitä Suomen kielellä on kirjoitettu. — Kuin vielä olemme maininneet että Salamniuksen vanhaa *Ilolaulua Jesuksesta* on ilmestynyt uusi korjattu painos, ja tämän yhteydessä huomauttaneet että Kalevala on ilmestynyt uudestaan ja entistä taitavammin saksaksi käännettynä, voimme siirtyä suorasanaista suomalaista kaunokirjallisuutta silmäilemään.

Niistä monesta kaunokirjailiasta, joihin yleisö viime aikoina on saanut

tutustua on kolme tehnyt itsenä edellä muita huomattaviksi. Kansankirjailiana on hra Päivärinta saavuttanut ylevän ja vakavan kannan sekä miellyttävän kirjoitustavan, vaikka hänen melkein liian runsas tuotteliaisuutensa ei ole tuottanut mitään suurempaa pääteosta. Hänen kädestään on viime vuonna ilmestynyt VI:s ja VII:s vihko *Elämän Havainnoita.* — Hra Juhani Aho on alkanut kansan elämästä otetuilla kuvauksilla; sittemmin hän on muitakin oloja käsitellyt: hän on saavuttanut enimmän mieltymystä tarkoilla havainnoillaan yksityiskohdissa; huumori on hänen teostensa suurin ansio; vakavampiakin piirteitä hän on näyttänyt osaavansa panna joukkoon, mutta mitään itse tapauksen ja luonteen kuvauksen puolesta oikein arvokasta yhtenäistä hän ei vielä ole luonut. Sillä *Papin Tytärtä* tuskin voinee pitää oikein onnistuneena yrityksenä siihen suuntaan. Viime vuonna ei hän eri kirjana ole julaissut muuta kuin pienen novelli vihkon, joka sisältää kaksi harjoitelmaa nimeltä *Hellmannin Herra* ja *Esimerkin Vuoksi.* — Rouva *Minna Canth,* joka edellisinä vuosina oli kirjoittanut pari kolme onnistunutta näyteltäviksi kelpaavaa draamaa, on nyt kääntynyt novellinkirjoituksen alalle ja on siinä, meidän nähdäksemme, onnistunut vielä paremmin. Hänen *Hannansa* on monessa suhteessa *Papin Tytärtä* etevämpi. Olkoon että siinä, kuten Valvojan arvostelussa on huomautettu, on suunnittelussa ja itse luonteenkuvauksessakin vikoja, ja sitä paitse emansipatsioni-liioittelua: ainakin herättää siinä päähenkilö paljoa enemmän myötätuntoisuutta ja osan-ottoa kuin papin tytär Elli, sen kautta että hänessä, Hannassa, on jonkun verran reageerausvoimaakin. Häntä täytyy mielessään surkutella, sillä hänessä näkee olevan hykyä, hän voisi vähän paremmissa oloissa tulla onnelliseksi. Rouva Canthin toinenkin novelli *Köyhää Kansaa* on jo ollut täydellisen arvostelun alaisena tässä lehdessä ja saanut ansaitun kiitoksensa, joten ei ole tarvis siitä sen enempää puhua. —

Muista viime vuonna ilmestyneistä novelleista lienevät Teuvo Pakkalan *Oulua soutamassa* ja Kauppis-Heikin *Tarinat* ne, jotka enimmän toiveita herättävät. Hra Juho Reijonen ei ole oikein onnistunut *Vaihdokkaalla* ylläpitää entistä novellistin mainettaan. Eivät myöskään hra Matti Kurikan *Pilven Hattarat* juuri sisällä mitään huomattavampaa uutta. Nimimerkki Kalle Aho on kirjoittanut rohkean teoksen nimeltä *Epäilijä,* josta kuitenkin sanomalehdet ovat antaneet varsin huonon arvolauseen, ainoastaan „Finland“ jonkun verran edullisen. Nimimerkki Kustavi Saarni on kirjoittanut jotenkin vähäpätöisen historiallisen kertomuksen *Pekka Sallinen.*

Sanomalehdistä ovat Uusi Suometar ja Dagblad laveimmalta ja edullisimmin arvostelleet uutta suomalaista kaunokirjallisuutta. Vaikka kirjojen arvostelu melkein kuuluu niihin asioihin, joissa jokaisella on oma, taipumuksesta riippuva mielipiteensä, josta häntä ei saada järkisyillä luopumaan, täytyy kuitenkin mainittujen lehtien arvosteluilla olla jonkummoinen mer-

kitys, koska ovat niin yhtäpitäviä olleet: on kiitetty, on moitittu, mutta yleensä on myönnetty että arvokasta on vuoden kuluessa suomalaisen kaunokirjallisuuden alalla ilmestynyt. Finlandissa on joskus koko nykyisen kaunokirjallisuuden, ja erittäin suomalaisenkin, suuntaa tuomittu vääräksi, mutta tähän käypi sananlasku *de gustibus non disputandum*. Tämän kirjoittaja puolestaan katsoo sekä luonnolliseksi että ilahuttavaksi asianhaaraksi, että suomalainen kaunokirjallisuus seuraa meidän ajan yleistä kirjallista liikettä ja aatevirtaa. Silä ainoastaan siten se saattaa vaikuttaa meidän ajan ihmisten mieliin, ja ainoastaan siten se tulee huomatuksi vierastenkin kesken ja näyttää perättömäksi sen luulon että suomalainen sivistys, oman itsensä nojassa ollen, muka taipuisi vieraantumaan muussa sivistyneessä maailmassa liikkuvasta aatevirrasta.

Kaunokirjallisia käännöksiä on viime vuonna ilmestynyt: Topeliuksen *Talvi-iltain Tarinoita* ruotsista; Ibsenin *Gengangere* nimellä *Kummittelijoita*, Jonas Lien *Perhe Giljellä* ja Arne Garborgin *Kyläkertomuksia*, norjan kielestä; Turgenjevin *Kuningas Lear Arolla*, venäjän kielestä; *Buchholtzin Perhe*, kirj. Julius Stinde, ja saman *Porvarisväkeä matkalla*, *Taistelu ja voitto*, kirj. Schulze, ja Fritz Reuterin *Maamiesajoiltani*, II:nen osa, saksasta; Alphonse Daudet'in *Fromont nuorempi ja Risler vanhempi*, *Parisin tapoja* ja rouva Crawenin *Kukkais-enkeli*, ranskasta.

Hra Werner Söderström on toimittanut hyvästi lajitellun vihkosen kertomuksia y. m., nimeltä *Joulukuusi* ja ruvennut suomeksi toimittamaan Topeliuksen *Lukemisia Lapsille*. Hra Edlund on toimittanut useampia vihkoja *Paras toveri matkoilla* nimistä teosta, josta emme tahdo tässä lausua mitään. Yksi vihko *Sanakirjaa yleiseen sivistykseen kuuluvia tietoja varten* on tullut painosta viime vuonna.

Emme tässä suinkaan ole luetelleet kaikkia viime vuonna suomeksi painosta tulleita kirjoja. Lisävihko Suomalaisen Kirjallisuuden luetteloon näiltä kuudelta viimeksi kuluneelta vuodelta tulee varmaankin edellistä lisävihkoa monin verroin suuremmaksi, sillä erin-omaisen runsastuotteinen on suomalainen kirjallisuus näinä vuosina ollut, entisiin aikoihin verraten. Kunhan vaan suomenkieltä lukevaa yleisöä lisääntyy ja se tahtoo uhrata rahojansa kirjain-ostoon, ei ole pelkoa ett'ei kirjallinen elämä meillä pysy vilkkaana.

O. H– nen.

Kotimaan kirjallisuutta.

D. Levis, Raittiuskysymys mitenkä ratkaistava. Engl. kielestä suom. K. F. Kivekäs. Porvoossa, Werner Söderström, 1886 (pain. Oulussa). 236 s. Hinta 3 mk.

Niihin kirjasiin, joita lakkaamatta maassamme leviää ja jotka ajavat raittiusliikkeen kansanmielistä asiata, liittyi joulun valmistus-aikana tämä laveampi kirja. Se on erin-omaisen innokas ja vilkas sekä sisällykseltään hyvinkin rikas teos.

Kirjan esitystapa on yleensä sitä laatua, että ennen kaikkea kiihkeästi soimataan kaikkea juomakauppaa; sillä välin tuodaan myös esiin hyvin runsas aineisto tosiasioita, etenkin kertomuksia Englannin oloista; m. m. tilastollisia ilmoituksia ehdottoman raittiuden tuottamasta pitemmästä eliniästä, lasketaan sen rahallisia etuja; edelleen tilastollisia laskuja väkijuomiin kulutetuista varoista, juopponden vaikuttamasta kansan yleisestä köyhtymisestä, sen vaikutuksesta rikoksiin, yleiseen terveydentilaan, mielenvikaisten enentymiseen. Niin-ikään koetetaan näyttää kaiken julkisen viinakaupan erin-omaista vaarallisuutta, koska huomataan ihmisten olevan kykenemättömät vastustamaan sen kiusauksia; kerrotaan juomatulvaa vastaan säädettyjen lakien vaikutuksista, — toisinaan niiden vaikuttamattomuudesta tai turmiollisuudesta, kun niitä nim. on perustettu liian mietoihin perus-aatteihin, esim. kun on koetettu poistaa viinaa edistämällä olutta. Vihdoinkin kertomuksia raittiusliikkeestä, kansan-äänestyksistä raittius-asiassa, epälukuisten „erittäin kunnioitettujen“, „asiata tuntevien“ henkilöiden, etenkin englantilaisten lausunnoita y. m. Näitä tilastollisia ilmoituksia ei järjestetä kylmästi ainoastaan aineen mukaan, että ne „puhuisivat itse puolestansa“, vaan niitä kaikkia yhdistää toisiinsa tekijän yhdenjaksoinen, innokas esitys; yhä siinä palataan siihen yhteen ja samaan perusväitteesen, joka käy läpi koko kirjan: väkijuomat ovat lain pakolla viipymättä ja täydellisesti kiellettävät. Ehdottoman raittiuden harrastaja lukee kirjaa erin-omaisella mielihyvällä sen vilkkaan esityksen vuoksi.

Myönnettävä mielestäni on että todisteet on juuri sen vuoksi semmoisella tavalla esitetty, ett'eivät ole aivan omansa vaikuttamaan niihin lukijoihin, jotka *eivät* ole ennestään ehdottomia. Useasti tilastollisetkin ilmoitukset tuodaan esiin niin keskellä yleisen ajatusjuoksun kiihkoa ja niin perin lyhyesti, että se lukija, joka tahtoisi, uutta selvitystä asiassa hakien, niitä tarkemmin tutkia, ei voi saada mitään yhteyttä eri ilmoituksien välillä siinäkään, missä semmoisia itse asiassa on olemassa, eikä minkäänlaista täydellistä käsitystä, mitä seikkoja on laskussa otettu lukuun, eikä mitä laskuperusteita on noudatettu; siten hän ei voi laisinkaan tarkemmalta arvostella mainittujen numerolukujen oikeata asiallista merkitystä. Mainitak-

seni yhden esim:n viittaan siv. 55: „Mr Hoyle, jonka tilastolliset ilmoitukset aina ansaitsevat suurta huomiota, on laskenut — — —". j. n. e. — Minun vakaumukseni on, että monissa kohdissa vähän toisenlainen esitystapa kuin se, minkä kirjan tekijä on valinnut, paljoa pontevammin voi vaikuttaa hyvän asian hyödyksi. Kiiruhdan lisäämään että tämä ei suinkaan koske kaikkia annettuja tilastollisia tietoja, vaan jokainen lukija löytää myös hyvin paljon ilmoituksia, jotka asiata valaisevat ja joita vastaan ei voi mitään muistutuksia tehdä. Kirja on sisällykseltänsä erittäin rikas myöskin peräti kieltämättömistä syistä ja tosiasioista.

Myöskin tekijän yleiset tuumailut ja todistelemiset ovat monesti hyvin huomattavat ja viehättävät. Sattuvalla tavalla esim. näytetään, mitenkä „kristillisen rakkauden työt siellä, missä väkevät juomat jäytävät yhteiskunnan perustuksia, ovat kuin järveen heitetyt" (s. 71), — johtopäätös pitemmästä, innokkaasta ja oikeasta esityksestä. Selvää on että tämänlaatuisessa kirjassa kohtaa väitteitä, joissa ei voi olla yhtä mieltä tekijän kanssa; niiden joukkoon minusta kuuluvat ss. 93—96, jossa puhutaan siitä mitenkä ne pyrinnöt ihmisten kohottamiseksi, jotka etupäässä panevat painoa vaan uskonnollisuuteen, ovat aivan turhat, koska „ei ole ollenkaan, niihin ryhdyttäessä, selvitetty pahan varsinaista syytä". Tässä kohdassa kirjantekijän todistesarjat ovat mielestäni hieman pintapuolisesti ajateltuja.

Yleensä vaaditaan vaan täydellistä kieltolakia. Kuitenkin otetaan myöskin erittäin tutkittavaksi mitä hyötyä kunnille myönnetty kieltovalta voi tuottaa; kerrotaan kuinka kovasti väkijuomain myyjät ovat peljänneet sitä, ja tunnustetaan sitä sopivaksi väliasteeksi, jonka päätarkoitus pitäisi olla valmistaa tietä ja valmistaa mieliä täydelliselle kieltolaille. Vihdoinkin viimeisessä luvussa kumotaan muutamia erityisiä vastaväitteitä: esim. että kieltolaki olisi väärää vapauden sortamista, että valtion tulot sen kautta vähenisivät, puhetta tämän aatteen pilventakaisuudesta y. m. —

Suomen kielen käyttely on hyvä. Oikeinkirjoitus on muutamin kohdin hieman omituinen (nykynen, etusuus y. m.); muutamat poikkeukset johdonmukaisuudesta lienevät yksistään epähuomiosta syntyneet. Kumminkaan ei ole oikein käyttää muotoja kauppi*oille* (kauppias-sanasta), moni*oilla* ynnä muita samallaisia näiden sanain sijoja. Lainasanojen oikeinkirjoitusta en voi myöskään hyväksyä, koska se ei ole ääntämisen mukainen. Mutta jos täytyisikin myöntää kirjailijoille oikeus kirjoittaa, jos niin tahtovat, Europa, Amerika, taivuttamalla siis nämä nimet säännöttömästi — samaten kuin esim. Afrika — niin on kumminkin kerrassaan väärin kirjoittaa majest*eti* (s. 35); appellatiivi-sanoja pitää suomeksi kirjoittaa niin että ne taipuvat säännöllisesti.

Vihdoinkin tahtoisin tehdä yleisen muistutuksen, joka koskee hyvin monta suomennosta (myöskin esim. „Kongoa"): pitäisi välttämättömästi muuttaa oudot *mitta-ilmoitukset* mittoihin, joita meillä ymmärretään. Ei

voi olettaa että kaikki tämmöisen kirjan lukijat ymmärtävät noita puheita miljonista galloneista, noita laskuja, jotka alkavat penceillä ja shillingeillä ja päättyvät miljooniin puntiin. Kirjain kääntäjien velvollisuudeksi on katsottava hankkia selko tämmöisten outojen mittojen merkityksestä, ja säästää sitä vaivaa lukijalta, ainakin ilmoittamalla niiden suhdetta tunnettuihin mittoihin, — useimmissa tapauksissa epäilemättä paraiten kokonansa muuttamalla ilmoitukset; monelle lukijalle tietysti käykin mahdottomaksi saada tietoja outojen mittojen merkityksestä. *Ar. Gr.*

Kalender utgifven af Svenska Folkskolans Vänner 1887. Helsingissä.

Kun Kansanvalistusseura perustettiin 13 vuotta sitten, vallitsi usealla taholla paljo murhetta siitä, ett'ei seura vaan rupeaisi yksistään suomalaisen kansallisuuden valistamista ajattelemaan. Ei mikään olisi ollut luonnollisempaa kuin että ne, jotka tätä pelkäsivät, miehissä olisivat ruvenneet Kansanvalistusseuran jäseniksi voidakseen suoranaisesti estää yksipuolisuuden syntymistä ja omalla työllään täyttää mitä muuten kenties olisi saattanut jäädä vaillinaiseksi. Ett'ei siinä kohden tarvittu estettä tahi nurjaa mieltä peljätä Kansanvalistusseuran toimikunnan puolelta, sallittakoon syrjästä katsojan vakuuttaa.

Sen sijaan samalta taholta, jolla nimen-omaan oli huolena velvoittaa Kansanvalistusseuraa työskentelemään kummankin kansallisuuden hyväksi, mentiin muutamia vuosia myöhemmin perustamaan uutta seuraa yksistään maamme ruotsalaista väestöä varten. Vähää ennen julistetuista periaatteista tehtiin siis melkoinen poikkeus, josta ei muuten olisi mitään sanottavaa, — sillä jos luulee erehtyneensä, niin käytöksen muutos kyllä on luonnollinen, — joll'ei vielä, samoin kuin jo monta vuotta sitten yhä saisi juuri ruotsikiihkoisten taholta kuulla valitusvirsiä *Kansanvalistusseuran* yksipuolisesta työtavasta! Tämä seura on kuitenkin tuhansia ja kymmentuhansia pannut ruotsinkielisten kansankirjasten toimittamiseen, — kuudettakymmentä vihkoa on molemmilla kielillä ilmestynyt — kun „Svenska Folkskolans vänner“ ei ikinä ole lehteäkään suomeksi painattanut. Raiskan lähimmäisen silmässä asian-omaiset kyllä näkevät, vaan ei malkaa omassa.

Olisi jo aika jättää tuommoiset kohtuuttomat syytökset ja pistosanat sekä ajatella vaan pääasiaa, kansanvalistuksen edistämistä yhteisen isänmaan hyväksi. Ja vaikka periaatteellisesti tietysti olisi kyllä hyvä, jos sama seura voisi ympärilleen kaikki tarjona olevat voimat koota, niin ei pitkään aikaan voine muuttua se tosiasia, että ruotsinkieliset kirjoittajat suuremmalla luottamuksella kääntyvät „Svenska Folkskolans Vänner“ seuran, suomalaiset Kansanvalistuseuran puoleen. Sen johdosta jonkunmoinen työnjako nykyisissä oloissa on, joll'ei suotava niin ainakin välttämätön.

Joka vähänkin tietää minkä työn vuotuisen kansankalenterin toimittaminen tuottaa, se kun on alkuperäisillä kirjoituksilla eikä suinkaan käännök-

sillä täytettävä, hän myös käsittää, kuinka luonnollista se on, että juuri tällä alalla työskennellään rinnakkain, kukin omalla haarallaan. Eikä kilpailu kahden kalenterin välillä voi muuta olla kuin molemmille opettava ja hyödyllinen, jos se ilman vihaa ja kateutta tapahtuu. Ainakin tällä kertaa tuntuisi siltä kuin kummankin kalenterin toimittajat voisivat toinen toiseltaan jotakin oppia, jos kohta Kansanvalistusseuran kalenteri seitsemännen vuoden täytettyänsä sekä kymmentuhansiin nousevan lukijakunnan voitettuansa saattaa edistyneempänä esiintyä.

Ansioksi luemme „Svenska Folkskolans Vänner“ seuran kalenterille että se kirjoituksilla „Skandinavian kansan-yliopistoista“ (kirj. K. J. Hagfors), „Ruokatavarakaupan silmälläpidosta“ (kirj. Ossian Aschan) ja „Suomen sotaväen rankaistuslaista ja järjestyssäännöistä“ (kirj. F. Neovius) on ottanut puheeksi asioita, jotka nykyään erittäinkin ovat huomattavat. Metrillisestä järjestelmästä on annettu tietoja laajempia kuin Kansanvalistusseuran kalenterissa saadaan. Aineen puolesta olisivat myös Carstensin „Yö Vesuvius vuorella“ ynnä Brobergin „Kertomus matkasta Amerikkaan“ hyvät, joll'ei esitys kummassakin olisi verrattain keskinkertainen. Joka tapauksessa ulkomaalaisten asiain puheeksi ottaminen on kiitettävä; Kansanvalistusseuran kalenterissa ei siinä kohden ole löytynyt niin paljon kirjoituksia kuin suotavaa olisi ollut.

Kotimaisten asiain suhteen Kansanvalistusseuran kalenteri sitä vastoin ehdottomasti on voitolla; näyttää siltä kuin ruotsinkielisen kalenterin toimitus ei olisi uskaltanut suuresti luottaa lukijakuntansa kotimaisiin harrastuksiin. Uuden-Kaarlebyyn seminaarista saamme hyvän kirjoituksen, J. Hagmanin tekemän, sen lisäksi joukon tietoja kansan merkkipäivistä, — jommoisia Kotikielen seura jo vuoden aikaa on kokoillut 1888 vuoden suomalaisen kalenterin varalle, — mutta muistosanat vainajille ja jälkikatsaus viimeisten vuosien tapauksiin ovat hyvin vaillinaiset. Ainakin olisi saatanut odottaa että ruotsinkielisen kansan keskellä vaikuttaneet Roos, Helsingius ja Wikberg olisivat tulleet muistetuksi, jos Perander, Paul, Uotila, Masalin, Ekbom y. m. jäivätkin mainitsematta, eikä sillä olisi tarvinnut sivulukuakaan sen tähden suuresti enentää. Mitään asiallista poisjättämättä olisi saattanut lyhentää Grefbergin muistosanat, jonka lisäksi novelli „Heinäntekoväki“ ei pieniäkään vaatimuksia täytä ja hyvin olisi saattanut jäädä pois. Muuten löytyy aukkoja odottamattomia. Joll'ei Snellmanin muistopatsasta tahdottu muistaa, niin olisi ainakin Lönnrotin hautakiven pystyttäminen vuoden huomattavien tapausten joukossa epäilemättä tärkeämpi muistomerkki kuin E. G. von Hertzenin muistokivi Ruotsinpyhtäällä, jonka uusmaalaiset ylioppilaat ovat pystyttäneet. Millähän asian-omaiset aikovat tulevia vuosikertoja täyttää, jos tällaista ohjelmaa noudatetaan? Nythän vasta alkanut Ruotsalainen Kirjallisuusseura ja yhä vielä keskitekoinen taideteollisuuden rakennus ovat sijansa saaneet jo tässä vuosikerrassa, kun

sitä vastoin kummastakin olisi jonkun vuoden kuluttua voitu antaa paljon enemmän tietoja.

Yhden vuoden kalenterista, esikoisesta semminkään, ei tietysti tahdo varmoja päätöksiä tehdä, mutta useimmissa kohden, — vieläpä noista lohikäärmeen päistä alkaen, jotka näyttävät olevan viikingeillemme yhtä rakkaat kuin muiden silmissä ovat naurettavat, — tämä kalenteri on niin läheistä sukua v. 1880 ilmestyneen „Odalmannen" kalenterin kanssa, että syystä voi peljätä yksipuolisuuden olevan periaatteellista laatua. Mutta se olisi varsin ikävä itsessään, vieläpä kansanvalistuksen kalliille asialle tuntuvaksi haitaksi. Lausumme uudestaan mitä me jo kuusi vuotta sitten muistutimme: jos ruotsinkielinen väestömme tottuu pitämään kaikkea vieraana, joka ei suorastaan koske Uuden- ja Pohjanmaan rantaväestöä, niin se itse etupäässä joutuu tappiolle. Toivomme kuitenkin että seura „Svenska Folkskolans Vänner" ennen tahi myöhemmin käyttää hyväkseen sitä esikuvaa ja johtoa, jota Kansanvalistusseuran kalenteri useassa kohden tarjoo. Ett'ei ainakaan suomalaisen kalenterin toimitus jätä niitä opetuksia käyttämättä, jotka ruotsinkielinen kalenteri voi tarjota, sitä me voimme hyvällä omallatunnolla taata. *E. G. Palmén.*

Karl A. Tavaststjerna. Barndomsvänner. Ett nutidsöde. Porvoossa 1886, Werner Söderström. 310 s. Hinta: 5 m. 50 p.

Aarne. I tätnande led. Helsingissä 1886, G. W. Edlund. 228 siv. 12:o. Hinta: 2 m. 75 p.

Tavaststjerna, nuoruuden tunteiden ja mielialojen, „nuorten tuumailujen" ja turhamaisuudenkin hieno runoilija, julkaisi jouluksi pitemmän kertomuksen. Hän on siitä jo saanut julkisuudessa erin-omaisen paljon, melkeinpä yksiäänistä, kiitosta, sekä omassa maassa että Ruotsissakin. Tuskin voinee olla eri mieliä siitä, että kiitos on täysin oikeutettu, mikäli se koskee muodollista esitystaitoa. Kuvaus on täyttä todellisuutta, ja samassa se on omituisen runollinenkin — huolimatta päähenkilön usein erittäin huonosta käytöksestä. Tekijä osaa kuvailla jokaista mielialaa sattuvasti, niin että se esityksen pikkuseikoistakin loistaa esiin. Tekisipä mieli kysyä, melkein kummastellen: mikähän on syynä siihen, että jokainen kohtaus kertomuksessa kulkee lukijan ohitse niin erin-omaisen luontevasti ja, ainakin esityksen muodolliseen puoleen katsoen, miellyttävästi? Missä oikeastaan piilee tuo tekijän erityinen taito, joka tässä vaikutuksessa tulee tuntuviin? Luulisin että tämän taitavuus pääasiassa on siinä, ett'ei missään ole kerrottu asioita tarpeettoman laajasti. Useimpia kohtauksia lukiessa tuntuu aivan ikäänkuin ei olisi sanaakaan liikaa kuvauksessa. Kertomuksen juoksussa on ainoastaan joku ainoa kohta, joka vähän loukkaa todennäköisyyttä.

Mutta kaikesta tästä huolimatta useat, — minun luullakseni useimmat — vakaiset suomalaiset lukijat yhtynevät loppuarvosteluun: „ei se kirja juuri viehätä!" — Tavaststjernan „nykyajan jutelma" kuvaa nykyaikaa hy-

vin huonolta puolelta. Tuossa kuvauksessa, — mitenkä tunteellinen nuorukainen, jolla vakuutetaan olevan oikeastaan hellä ja hyvä sydänkin, joutuu Helsingin ylioppilas-elämän touhuun ja kuluttaa siinä vuosikausia ilman mitään vakinaisia pyrintöjä kevytmielisessä ajattelemattomuudessa vaan, — siinä on kieltämättä hyvin paljon totuutta siinäkin. — Onkohan tässä luonteenkuvauksessa täydellistä, korkeinta todellisuutta? Onkohan todellisuus siinä kuvattuna riittävän täydellisesti, kaiken puolin? Minusta siinä puuttuu jotakin. Lausuakseni ajatukseni kaikkein yksinkertaisimmassa muodossa se kuuluisi melkein näin: meidän päivinämme mies ei voi kumminkaan, jos hänessä yleensä on jotakin hyvää ja todellista rakkauttakin, olla täydelleen niin kevytmielinen kuin Ben on. — Joka tapauksessa, — vaikkapa olisinkin väärässä tässä ajatuksessani luonteenkuvauksen todellisuudesta, — ei ole ainakaan mielestäni suinkaan hauskaa lukea tämmöisestä henkilöstä; miehestä, jolla ei näy olevan kykyä vakamieliseen ajattelemiseen laisinkaan, — puhumattakaan siitä, että kun hänelle joskus välkähtää mieleen semmoinenkin ajatus, joka ikäänkuin viittaa siihen suuntaan, että ihmisellä pitäisi olla siveellisiä perus-ohjeitakin, niin hän on täydelleen kykenemätön sitä tajuamaan! — Tätä henkilöä ei ole kumminkaan suinkaan ivaamalla kuvattu; päinvastoin! tekijä mielihyvällä esittelee hänen teeskentelemätöntä tunteellisuuttansa, ja hänen muita inhimillisiä ominaisuuksiansa. Kumminta on se, että tekijä osannee hyvinkin useissa lukijoissa herättää myötätuntoisuuden tähän päähenkilöön. — Lisättävää on että mies „saa rankaistuksensa;“ kertomus hänestä päättyy oloihin, joissa voi toivoa häneen vähitellen syntyvän enemmän vakamielisyyttä. Sielutieteellistä totuutta semmoista, jommoinen on romaaninkirjoittajissa harvinainen, tekijä noudattaa siinä, ett'ei hän loppukohtauksessakaan esitä Beniänsä täysin muuttuneena, aivan parantuneena, vaan aivan samallaisena „tunteen ihmisenä;“ tuntehikkaisuus vaan, joka on hänet hairahduksiin vienyt, se myös voipi sulattaa hänen luonteensa jäykkyydet ja toivottavasti vähitellen jalostaa luonteen pahat ja rumat virheetkin. —

Aarneen jutelmassa sekä viehätys että myös mahdollisesti huomatut heikkoudet, ovat vähän toista laatua. Vaikka esitystapa hänen kertomuksessaan on ansiokas ja hauska, ei se ole kumminkaan täydelleen yhtä taidokas eikä niin miellyttävä kuin Tavaststjernan. Emme tapaa tässä tuota omituista luontevaa lyhyyttä kunkin erityiskohdan esittämisessä. Milloin on esitys hieman kuivan asiallinen vaan, milloin se maistuu vähäsen niinkuin tekijän omasta puolesta esiintuodulta keskustelulta. Nämä heikkeudet esitystavassa ovat viatonta laatua, niin ett'ei mitenkään voi sanoa niiden loukkaavan lukijata; ne eivät myöskään minun mielestäni missään kohdassa tee kirjaa ikäväksi; ne vaikuttavat ainoastaan sen, ett'ei kertomistapa kumminkaan tee muotonsa puolesta niin tositaiteellista vaikutusta lukijaan kuin esim. Tavaststjernan esitys. Myöskin keksinnässä on yksityiskohtia, jotka eivät ole täydelleen onnistuneita. — Yleensä sitä vastoin kertomuksen sisällys mielestäni on

harvinaisen suuressa määrässä omansa kiinnittämään huomiotamme, miellyttämään ja myötätuntoa herättämään. Emme tässä tutustu tuommoiseen löyhään ylioppilas-elämään, vaan pontevampiin ja tosiin harrastuksiin. Erittäin elävästi kuvautuu lukijan eteen osa niistä riennoista, jotka liikkuvat maamme kansakoulujen opettajistossa, heidän työskentelynsä, heidän taistelunsa lannistavia vastuksia vastaan, heidän kiusauksensakin. Tämä on erin-omaisen viehättävää, vieläpä opettavaistakin jokaiselle, joka ei ole omasta näkemästä ja kokemuksesta aivan perinpohjin tutustunut noihin oloihin. Siten kirja monelle lukijalle aukaisee uusia näköaloja näihin isänmaallisiin rientoihin maassamme. Se lukija, joka yleensä ei tahdo laskea mitään kirjaa kädestänsä oppimatta siitä jotakin hyvää ja kunnollista, hän siis kyllä löytänee Aarnen jutelmasta tyydytystä. — Onnistuneimpiin kohtiin minä luen myös alun, jossa kuvataan tuota hiukan poikamaista elämää nais-seminaarilaisten joukossa, sekä samalla myös heidän piirissään itäviä jaloja isänmaallisia harrastuksia. —i—

Kaarlo Hemmo, Kynäelmiä, runosommitelmia I. Sortavala 1886, C. W. Alopaeus, 54 siv. Hinta 75 p.

Hemmon runoelmissa on paljo semmoista, joka suuresti miellyttänee jokaista lukijaa, ken vaan niitä lukee hakeaksensa mieltymystä. Niiden joukossa on muutamia, jotka kaikessa yksinkertaisuudessaan kuvastavat erittäin sopusointuisesti todellista runollista aatetta tai mielialaa (esimerkiksi useimmat sivuilla 32—40, ennen toisia „Iltasella y. m.“). Mutta myönnettävää on mielestäni että useimmissa runoelmissa on heikompia puolia, jotka vähän häiritsevät lukijan nautintoa.

Runoelmien aatteissa ei ole suurta alkuperäisyyttä. Useat, — etenkin niistä, jotka esittävät korkeampia aatteita, isänmaalliset, muutamat lemmenlaulut, y. m., — tuntuvat lukijasta olevan jälkikaikua vaan aatoksista, jotka jo ovat kauan kasvaneet runouden vainiolla, muistuttavatpa muutamat selvästi määrättyjäkin tunnettuja runoelmia. Tällä en ole oikeastaan vielä lausunut mitään moitetta. Mutta myöskin se käsityksen omaperäisyys ja yksilöllisyys, se tunteen todellisuus ja luontevuus, joka on välttämätön tuommoisten vanhojen, tunnettujen runollisten aatteiden esittämisessä, ja jota ilman ei voi todellista runoelmaa niistä syntyä, sekin on useissa Hemmon runoissa vähän heikollainen; muutamissa, jommoisiin jo viittasin, se on mielestäni kumminkin täydessä voimassa; niissä on nim. semmoinen mielialan luontevuus, joka antaa runoelmalle tuon tarvittavan yksilöllisen värityksen. Ne runot, jotka tavoittelevat leikillisyyttä, vaikkapa vaan pikkuisella loppukäänteelläkään ovat melkein kaikki ajatukseltansa hieman vähäpätöiset.

Muodon puolesta en voi myöskään katsoa näitä runoelmia erittäin eteviksi. Niiden paras ansio on siinä kohdin lausetavan luonnollisuus; lauseet rakentuvat sujuviksi, yksinkertaisiksi ja selviksi. Tässä kohdin niillä on tosiaan suuri ansio. Muodollisiin heikkouksiin voinee lukea sen, että esitys ei jaksa yhtä mittaa pysyä runollisuuden ilmakehässä, vaan toisinaan

maistuu proosalliselta (niin minusta maistuvat esim. useat kohdat „Marssiehdoitelmassa P. K:lle“, sivulla 2 ainakin säkeistöt „Milloin puolueet —“ ja seur., y. m.). Muoto ei ole myöskään niin soinnukas, kuin suotava olisi. Loppusointuna käytetään liian paljon peräkkäin semmoisia heikkoja tavuja kuin: kolkommaksi — kankahaksi, varjoais — kaunistais; taikka aivan yhtäläisiäkin: aattelin — arvelin, keikahtaa — kohottaa j. n. e. hyvin pitkä jono tämänlaatuisia (s. 49); vieläpä aamulla — illalla, synkeä — ynseä y. m. Luonnollinen runollisen korvan vaatimus on saattanut muita runoilijoitamme siihen, ett'eivät käytä aivan paljon tuommoisia loppusointuja peräkkäin, — ei edes ensiksi mainittua lajia, — vaan niiden joukossa yhä täysikorkoisia, s. o. yksi- ja kaksi-tavuisia sanoja. Mutta vielä pahempaa on se, että koko runomitan rakennuksessa usein tuntuu yksitoikkoisuutta ja soinnuttomuutta. Sen yleinen sointu suoraan sanoen toisinaan muistuttaa, — runoelmissakin, jotka ovat peräti toisenlaatuiseen mittaan kirjoitetut —, sitä yksitoikkoista nuottia, joka syntyisi runoelmaa lukiessa, jossa on tavoiteltu vanhaa runomittaa, mutta jossa sanakorko ja runokorko yhä vaan täydellisesti menevät yhteen. Vihdoinkin runomitta mielestäni paikoittain tuntuu puutteelliselta senkin vuoksi, kuin seuraa peräkkäin liian paljon aivan lyhyitä tavuja, — sekin seikka, jossa hienompi runollinen korva vaatii varovaisuutta noudadettavaksi (esim. s. 7: „Ja humisevat hongikot Ja hymyvät koivikot“ ynnä muualla). — Mielestäni Hemmolla olisi jotenkin paljon oppimista muilta nuorilta runoilijoiltamme tuossa muodollisessa taidossa rakentaa runoa soinnukkaaksi, ja myös runollisen korvan kehittämisessä hienoksi, niin että se helposti ja sattuvasti huomaa mitä runollinen kauneus kussakin kohdassa vaatii, mitä se käskee välttämään.

Olen puhunut laveammin niistä heikkouksista, joita olen luullut huomanneeni, lyhyemmin ansioista. Tämä on, suoraan sanoen, — vastoin luontoani ja taipumustani; toivon hartaasti Hemmolle senlaatuisia lukijoita, jotka runoelmia lukiessaan, osaavat nauttia kauneuksista ilman loukkaantumatta tarpeettomasti vähemmin onnistuneista kohdista; niissä muutamat hänen suorat, teeskentelemättömät tunteen-ilmauksensa epäilemättä synnyttävät lämmintä myötätuntoisuutta. Olen kumminkin puhunut heikkouksista sen vuoksi, koska muutamat ilmoittajat ovat arvostelleet Hemmon runoelmia niin erinomaisen eteviksi toisten yht'aikaa esiintyneiden nuorten runoilijain rinnalla. *t*—.

Suomalainen Teaatteri.

Teaatterillamme on ollut myötäinen tuuli tällä kuukaudella. Hyviä kappaleita on milloin tyydyttävästi milloin varsin etevästi näytelty ja yleisö on ilta toisen perästä täyttänyt Arkadian ahdinkoon asti.

Molièren „Luulosairaan“ jälkeen astui näyttämölle Nikolai Gogolin «*Reviisori*», joka juuri tänä vuonna täyttää 50 vuotta. Valtiollisena satiirina on tämä huvinäytelmä merkillisimpiä maailman kirjallisuudessa. Jos virkamiehistö ja „virkavalta“ jolloinkin on kansaa rasittanut niin se oli

Venäjällä Nikolai keisarin aikana ja, mikä oli pahinta, pelko ja kunnioitus „käskynhaltioita“ kohtaan oli niin yleinen, että vääryyttä kärsivät eivät uskaltaneet hiiskua sanaakaan. He taipuivat ja koettivat kukin kumartamalla ja lahjomalla kääntää virkamiesten suosiota puoleensa. Semmoinen oli kansan asema niihin virkamiehiin katsoen, jotka olivat sitä lähinnä, semmoinen kunkin alemman virkamiehen asema hänen esimiehiinsä nähden. Gogolin rohkeus, kun hän komediassaan kerrassaan paljastaa kaiken tämän mädänneisyyden ja armottomalla ivalla saattaapi koko tuon ihmeellisen yhteiskunnallisen koneiston pilkan ja naurun alaiseksi, oli niin suuri, että se yhä vieläkin herättää hämmästystä. Kerrassaan asettaa järjellinen oikeden tunto ja julkinen mielipide niin yleisen, niin juurtuneen kehnouden ja kurjuuden tuomariksi — se on urostyö, joka on sotapäällikön voittoja mahtavampi. Syy siihen, että runoilija onnistui ja sai teoksensa näyttämölle, ei kuitenkaan ollut yksistään hänen nerossaan, sillä siihen aikaan ei neroa rakastettu — sanoohan kuvernööri ensimmäisessä näytöksessä: „ihminen ei saa olla liian älykäs: liian paljon älyä on pahempi kun tyhmyys —;“ mutta enemmin se että kansallisvenäläiset pitivät olevaa virkasysteemiä länsieuroppalaisena tuontitavarana, joten he nauraessaan Gogolin komedialle eivät aavistaneetkaan, että nauru voisi koskea heitä itseänsäkin. — Vieraassa maassa ja toisissa oloissa „Reviisorin“ valtiollinen merkitys muuttuu historialliseksi, joka yksistään tuskin riittäisi huvittamaan yleisöä, joll'ei näytelmä sen ohella sisältäisi niin paljon puhdasta koomillista. Se tapa, jolla virkamiehet, peläten luultua tarkastajaa, tunnustavat toisilleen syntinsä ja hätäilevät uhkaavan tilinteon edessä, on niin tuiki naurettavasti kuvattu, että teos aina tulee säilyttämään huvittavan voimansa.

„Reviisorin“ näytteleminen oli sangen tyydyttävä — siinä nimittäin, että koomillinen vaikutus saavutettiin. Venäläis-kansallista väritystä tietysti ei voitukaan suuremmassa määrässä pyytää, vaikka teaatteri tavallisuuden mukaan oli koettanut pitää siitäkin huolta pukujen ja naamioituksen puolesta. Eräs syntyänsä venäläinen nainen sanoi vaan pukuja liian siistiksi, todellisuuteen verrattuina! Erittäin venäläisiltä näyttivät kuvernöörin vaimo ja tytär (rouva Aspegren ja neiti Asp); olivat kuitenkin liian hätäisiä puhuessaan. Päähenkilön Hlestakowin osaa näytti hra *Weckman* vilkkaasti ja sujuvasti, vaikka tuskin aivan todellisesti. Hän oli näet liian sivistynyt ja suora olennoltaan, niin ett'ei oikein voinut käsittää, kuinka hän antautui pettäjäksi, jopa varkaaksikin. Muutoin riippuu näytelmän menestys elävästä yhteisnäyttämisestä, jonka aikaan saamiseen kukin teki parastaan. „Reviisoria“ näyteltiin vaan kolme kertaa; mutta eihän se liene sillä kadonnut repertoaarista.

Sitten alkoi neiti *Aalbergin* „vieraileminen“ teaatterissa. Nyt voitiin ottaa suuri tehtävä käsille ja siksi valittiin Göthen «*Faust*». Se näyteltiin ensikerran 26 p. Tammikuuta ja täytti salin seitsemän kertaa, vaikka yleisö muutama vuosi sitten jo oli saanut kyllin tutustua näytelmään. Tämä todistaa, että todellinen runous ja todellinen taide pysyvät yhä tuoreena kadottamatta viehätysvoimaansa. Minä en ollut tilaisuudessa näkemään „Faustia“, kun se ensi kerran näytettiin suomalaisessa teaatterissa, jonka tähden en voi verrata nykyisyyttä entisyyteen. Varmaa on, että Göthen

draama nyt esitetään teaatterissamme niin hyvästi, että katsoja voi, pelkäämättä mitään häiriötä, antautua sen vaikutuksen alaiseksi. Alkupuolelta on näytelmää paljon lyhennetty. Saksalainen Göthen ihailija tuskin sitä hyväksyisi; mutta epäilemättä tulee draama sen kautta vaikuttavammaksi. Sanottakoon mitä tahansa, niin todella on vaan Gretchen-näytelmä se osa teosta, joka on teaatterissa nautittava. Faustin syvät mietteet ja Mefiston katkerat ivapuheet käyvät useimmille pitkiksi ja he ikävöivät vaan sitä kohtausta, jolloin Margareeta ensin esiintyy.

Mitä neiti *Aalbergin* näyttelemiseen tulee, niin on se jo hyvin tietty, että Gretchen on hänen etevimpiä roolejansa. Tahtomatta sitä kieltää on kuitenkin sanominen, että on varsinkin loppukohtauksissa hänen taiteensa kohoaa suureksi. Tuossa merkillisessä ensimmäisessä kohtauksessa, jossa hänellä on vaan kaksi säettä sanottavana, lienee hän itsetietoisempi kuin pitäisi. Faustin rohkeat sanat herättävät neidon ikään kuin viattoman tietämättömyyden unesta; neiti Aalberg ei voinut siinä herättää tuota todellisuuden tuntoa, joka on taiteen korkein vaikutus. Vaikea on kuitenkin sanoa, oliko se väärinkäsitystä — semminkin kun eri näyttelijättäret todella lausuvat nuo sanat hyvin erilaisesti; paremmin lienee syynä siihen, että neiti Aalbergissa naiivisissa kohtauksissa ja varsinkin roolien alussa tavasta huomaa ikään kuin teeskentelyn värettä, se että hänen hermokas olentonsa ja ilmeelliset kasvonsa eivät voi pakottamatta asettua niin levollisiksi ja tyveniksi kun tarpeellista olisi. Seuraavissa kohtauksissa tulee näytteleminen täydellisemmäksi samassa määrässä kun tunteiden hehku kiihtyy, noustakseen korkeimmilleen kirkkokohtauksessa. Siinä hänen armoton tuskansa saapi kyyneleet nousemaan katsojan silmiin, kun näkee kuinka onnettoman sydän on pakahtua ja silmät mitään näkemättä tuijottavat kirjaan, jonka lehtiä sormet koneentapaisesti hapuilevat. Siinä on esitys tuota verratonta taidetta, joka vaan tosinerot meille tarjoovat.

Toisessa sijassa on herra *Leino* mainittava. Hän näyttää Mefiston vaikean osan merkillisellä taidolla. Herra Leino ei ole tullut ensimmäiseksi miehenpuoliseksi näyttelijäksi teaatterissamme välittömän neron vaan terävän älyn ja ahkeran työn kautta. Työn kautta on hän saanut taiteensa välikappaleet ruumiinsa jäsenet ja äänensäkin, joka luonnoltaan on karkea ja vähän taipusa, varsin suuressa määrässä valtaansa; älykkäästi hän tutkii roolinsa ja saapi siten aina kokonaisuuden alkaan, jota katsoja mielihyvällä tarkastaa. Hänen Mefistossaan ei ole ymmärtääkseni mitään suorastaan uutta, joka olisi alkuperäisestä luomiskyvystä lähtenyt, mutta se on kaikin puolin tyydyttävä esitys. Pääpainon on hän laskenut osan ydinpuoleen, katkeraan pirullisuuteen, koettaen kuitenkin menestyksellä — esim. kohtauksissa Martan kanssa — suoda sijaa humorillisellekin vivahdukselle luonteessa. Muuten on hra Leinon esitys niin tasaista, että on vaikea sanoa missä hän on parempi, niissä heikompi. Tässä luullakseni ilmaantuu tulos hänen viimeisestä oppimatkastaan. Hän osaa pitää luomansa kuvan eheänä. — Herra *Sala* näytti Faustin osaa. Hän oli parempi alkukohtauksissa kun myöhemmissä. Tällä näyttelijällä on samoin kuin edellisellä paljon vastusta luonnostaan, tulevaisuus näyttänee tuleeko hän yhtä voitolliseksi kun

toinen. Hänen äänessään on joku alakuloinen väri, jonka hän osasi melkoisesti poistaa monologeissa: se tuntui niissä hyvinkin karaistuneelta. Toiseksi hänen ruumiiltaan ja olennoltaan ylimalkaan puuttuu sitä voimakasta ryhtiä, jota uudestaan nuoristunut Faust vaatii. Siinä ei näyttelijä voinut luontoansa kohottaa ja esitys tuli heikonlaiseksi. — Sivuosatkin ansaitsevat mainitsemista: neiti *Stenberg* on kelpo Martta rouva, hra *Lindfors* oiva noita-akka ja hra *Ahlberg* tyydyttävä Siebel.

Vihdoin tulee puhua Alfred de Musset'n proverbista *) «*Ei lempi leikin vuoksi*», joka näytettiin kolme kertaa, viimeiset, joina neiti Aalberg esiintyi. Kolminäytöksisen draman sisällys on pian kerrottu. Perdican palaa isänsä linnaan tohtoriksi luettuansa, mutta myös jotenkin kevytmielisesti elettyään Parisissa. Hän kohtaa serkkunsa Camillen, joka samana päivänä on tullut luostarista, jossa on saanut kasvatuksensa ja johon hän sanoo aikovansa palata takaisin. Paroni, Perdicanin isä tahtoo tehdä nuorista onnellisen pariskunnan, mutta Camille on tyly serkkuansa kohtaan; luostarissa on puhuttu niin paljon pahaa miehistä, ett'ei hän usko yhdenkään voivan todellisesti ja ikuisesti rakastaa eikä hän muunlaisesta rakkaudesta huoli. Nämät mietteet kun ovat toisilta saadut eikä hän itse ole aivan vapaa turhamielisyydestä, hän tahtoo vähän ylpeillä ystäviensa edessä luostarissa ja kirjoittaa jättävänsä serkkunsa auttamattomasti rakastuneena häneen. Perdican lukee kirjeen ja rupeaa nyt kostoksi puhumaan rakkaudesta Rosettelle, nuorelle talonpoikaiselle tytölle. Camille närkästyy ja samalla rakkauskin saa hänessä vallan. Vihdoin Perdican ja hän tunnustavatkin tunteensa toisilleen. Rosette, joka on uskonut nuoren herran vakuutuksia, uhrataan. Hänen sydämensä pakahtuu: hän kuolee. Camille säikähtyy tästä, sanoo hyvästi Perdicanille ja palaa luostariin. — Siinä koko juttu. Sen kertominen ei kuitenkaan riitä antamaan käsitystä näytelmän luonteesta ja ansioista, sillä ne perustuvat vähemmin siihen opetukseen, joka juonesta lähtee, kun siihen perin hienoon runollisuuteen, jolla kaikki on suoritettu. Runoilija ei ole luonut täysin kehitettyä näytelmää, vaan paremmin hienoja laatukuvia, muutamat humorillisia jopa hieman liioiteltuja, toiset pateetillisia — käyttäen milloin raikkaita, kirjavia värejä, milloin sydänvertansa. Kaikki täynnänsä sukkeluutta ja tunnetta, sanalla sanoen tuota romantista runoutta, joka on niin kaukana nykyisestä naturalismista. Näytelmän arkaluontoisuus näyttämölle saatettaessa on siinä, että tulee säilyttää tuo keveä, runollinen henki. Tietysti on sananlaskun totuus lopulta selviävä, mutta se on esiytyvä melkein epigrammin tapaisesti, samoin kuin itse näytelmässä koomilliset ainekset vähitellen väistyvät syvien tunteiden edestä, niin että viimeisissä kohtauksissa vaan tuo karnevaalin häiritsemistä pelkäävä paroni pikimmältä esiintyy.

Neiti *Aalberg* oli luonnollisesti se, joka teki näytelmän mahdolliseksi. Hänen etevyytensä kautta tuli Camille pääosaksi vaikka Perdican itse asiassa on päähenkilö. Mitä tulee näyttelijättären roolin käsitykseen, niin olisi vaan se muistutus tehtävä, että eroitus Camillen välillä ensimmäisessä

*) „Proverbiksi" — sananlaskuksi sanovat ranskalaiset näytelmää, jonka sisällys on ikäänkuin esimerkki tahi selitys jostakin sananlaskusta.

ja viimeisessä näytöksessä tuntui liian suurelta. Alkukohtauksissa pitäisi joskus vivahdukselta näkyä, ett'ei hänen nunnamaisuutensa ole aivan todellista. Siten voisi paremmin ymmärtää, että hän kirjoittaa Perdicanille ja ylpeilee toisessa kirjeessään serkkunsa rakkaudesta. Myös ruumiin asennossa ja käytöksessä sopisi ylhäisen naisen käytös enemmän ilmaantua noissa alkukohtauksissa — kun hän tulee serkkunsa läheisyyteen, pitäisi voida aavistaa, ett'ei hän *vielä* ole toivoton luostarin asukas. Muuten toimitti näyttelijätär tehtävänsä ylen viehättävästi sekä lähdekohtauksessa että viimeisessä näytöksessä, jossa kuohuvat tunteet murtavat siteensä. Vaikea on sanoa, missä hän oli taiteellisempi, siinä kun hän vielä koettaa pakottaa tunteitaan taikka siinä kun hän aukasee sydämensä — ylevätä alusta loppuun. Erittäin ansainnee huomauttaa ihanasta maalauksellisesta vaikutusta, kun solakkavartaloinen Camille vaaleankeltaisessa puvussaan kuvautui tumman ruskeata peräalaa kohti, jonka muodosti milloin verho takaseinällä milloin korkea rukoustuoli.

Hra *Ahlberg* ei kyennyt tekemään suurempia osastaan, mutta hän täytti sen niin hyvästi, ett'ei hän loukannut kokonaisuutta ja sekin on jo melkoinen ansio semmoisessa näytelmässä. Hänen asentonsa pitkässä lähdekohtauksessa olivat tavasta väkinäisiä. Niin hän esim. liian kauan pysyi tuossa puoleksi-makaavassa asennossa. Näytteleminen oli muutoin maltillista ja ylimalkaan luonnollista; mutta rooli vaatii helposti heltyvän sydämmen ohella ennen kaikkea paljon iloisuutta ja keveätä mieltä, joka pian suuttuu, pian muuttuu, sanalla sanoen lausuu ja tekee kaikki „leikin vuoksi". Pois haaveksiva tunteellisuus — se on Perdicanille vierasta. — Neiti *Finne* miellytti naiivisena, viattomana Rosettena, vaikka voisi pyytää enemmän elävyyttä ja vilkkautta. (En ollut teaatterissa kun neiti *Kurikka* näytti saman osan.) Sivurooleista oli ylimalkaan hra *Lindfors* paronina paras. Hrat *Pesonen* (Blasius) ja *Aspegren* (Bridaine) liioittelivat rooliansa. Niin varsinkin jälkimmäinen, mutta edellinenkin voisi löyhkätä viinille, vaikka hänen naamioituksensa olisi maltillisempi. Neiti Pluche'llä ei ole teaatterissa edustajaa, joka ruumiiltaan vastaisi sitä vähän viehättävää kuvaa runoilija piirtää hänestä. — Ja kuitenkin, vaikka näyttäminen oli monessa kohden vaillinainen, ei kokonaisuudelta kuitenkaan puuttunut viehätystä. Se huolellisuus, jolla kukin koetti tehtävänsä suorittaa, hyvä yhteisnäytteleminen, ahkeran harjoituksen hedelmä, ynnä näyttämön oivallinen sovitus säilyttivät enimmän osan kappaleen runollisesta luonteesta, niin että sen näkeminen raitisti katsojaa, niinkuin ainakin taiteen tulee.

Paitse Margaretana ja Camillena on neiti *Aalberg* kuukauden kuluessa myös esiintynyt Leana ja Ofeliana (yhdessä näytöksessä). Mutta valitettavasti on hänen loistosa vierailemisensa siihen päättynyt. Täksi näytäntö vuodeksi sidottuna Köbenhavnin Dagmarteaatteriin täytyi hänen palata sinne. Varmaan voimme kuitenkin toivoa, että neiti Aalberg tästä lähtien tulee pysyväisemmin palvelemaan suomalaista taidettamme. Ainoastaan täällä hän voikin täydelleen käyttää lahjojaan. Sillä tuskin vähemmin kuin runoilijankaan on näyttelijän taide kiinnitetty hänen omaan kieleensä. Ja muutenkin: Oma maa mansikka, muu maa mustikka!

E. A—n.

Valtiollisista lentokirjoistamme.

I.

A. Meurman, Om våra partiförhållanden. Helsingissä 1883, 31 sivua, 50 p:iä.

Nemo, Partierna och 1885 års landtdag. Helsingissä 1885, 49 sivua, 75 p:iä.

Nemo, Partierna och 1885 års landtdag. II. Polemiskt. Helsingissä 1886, 64 sivua, 1 mk.

L. K[ivekäs], Suomimielisten ja liberaalien kompromissi 1885 vuoden valtiopäivillä. Oulussa 1886, (ylipainos Kaiku-lehdestä), 30 sivua, 60 p:iä.

F. H[eikel], Centralt eller Moderat? Helsingissä 1886, 27 sivua, 50 p:iä.

Nemo, Tankar i politiska frågor. Helsingissä 1886, 81 sivua, 1 m. 25 p:iä.

V. M. v. B[orn], Det svenska partiet. Helsingissä 1887, 56 sivua, 1 m.

Seitsemän valtiollista lentokirjaa, niistä kuusi kahden vuoden kuluessa ilmestynyttä, on meidän oloissamme jotakin varsin merkillistä ja uutta. Emmekä tällä vielä ole luetelleet kaikkia viime ajan lentokirjasia, jotka ovat valtiollista laatua. Edessämme on esim. sen lisäksi ylipainos erästä Helsingfors Dagbladissa Marraskuulla 1885 ollutta kirjoitussarjaa nimellä *En blick på partiställningen,* joka ei ole kirjakaupassa ollut myytävänä, mutta muiden lehtien kanssa on laajalle levinnyt sekä ansaitsee varsin merkillisen sijan viime vuosien valtiollisen keskustelun historiassa. Samoin on yksi sanomalehdistömme veteraaneista, Aug. Schauman, viime vuotena julkaissut koko kuusi vihkoa hupaista sarjaansa *Nu och Förr,* jossa hän muistoonpanojen ja pikkukirjoitusten muodossa tuon tuostakin on lausunut mietteitä valtiollisistakin asioista. Kaikki näyttää, ett'ei sanomalehdistö, jos kohta se onkin suuresti kasvanut, enää voi yksin tyydyttää julkisen keskustelun tarvetta. Suuret ryhmät lukijoita ovat niin tottuneet seuraamaan yhtä tahi paria lehteä vaan, ett'eivät muulla tavoin ole vastustajille tavattavissa kuin lentokirjasten avulla. Toistaiseksi sitä vastoin voipi lentokirjoilla puhua muillekin kuin oman puolueen tahi lahon miehille, ja se tietysti tähän maailman aikaan on varsin hyvä, jolloin juova puolueitten välillä uhkaa tulla pohjattomaksi.

Maltillinen suomenmielisyys oli vanhan johtajan A. Meurmanin kautta tehnyt alun kääntyessään suuremman yleisön luo kuin puolueen omat lehdet tarjosivat; sovinto, kielikiistan loppu oli tämän kirjasen perussäveleenä.

Liberalismi eli dagbladilaispuolue puhui puolestaan Nemon lentokirjoissa sekä Dagbladin palstoissa, lähimmiten 1885 vuoden valtiopäiväin tapauksista, mutta sen ohessa sovinnon mahdollisuudesta ja tarpeellisuudesta, johon nähden keskipuolueen suurta merkitystä ja tehtävää esitettiin. Hra Schauman on eri paikoissa säestänyt näitä vaatimuksia. Hra Kivekäs sitä vastoin moittii täydestä suusta sitä vähäistä sovinnon alkua, jota 1885 vuoden valtiopäivillä nähtiin dagbladilaisten ja suomenmielisten välillä. Ja vihdoin hrat Heikel ja von Born astuvat esiin enemmin tahi vähemmin verhotun ruotsikiihkon edusmiehinä; heille ei sovinto ole mieleen muuta kuin mikäli se kokoelee voimia suomenmielisyyttä vastaan, mutta silloin se kyllä kelpaa. Jos hra Kivekäs pro modulo virium koettaa J. V. Snellmanin tamineihin pukeutua, niin hrat Heikel ja von Born nähtävästi vaan ajattelevat viedä meitä takaisin Rob. Lagerborgin loistoaikaan, jolloin ei tarvittu suomenmielisten vaatimuksista, merkityksestä paljon ensinkään lukua pitää. Kuinka vähän seura asian-omaisia miellyttäneekin, mutta rinnatusten he kaikki kolme, Kivekäs, Heikel ja von Born, seisovat siinä, että varsin vähän näkyvät ymmärtävän sitä suurta muutosta puolueitten asemassa, joka on tapahtunut tahi on tapahtumaisillaan.

Se, joka aikoinaan seurasi Morgonbladia, varsinkin vuosina 1877 ja 1878, se tuntee hyvän osan niitä aatteita, jotka hra Meurmanin kirjasessa „Meidän puolueoloistamme“ ovat pohjana ja perustuksena. Että suomenmielisyys on työ, joka rakentaa eikä suinkaan hävitä; että se on kutsunut sivistyksen osallisuuteen tuhansia, jotka ennen olivat kielensä kautta siitä suljettuina; että meillä jo on laaja sivistystä ikävöivä umpisuomalainen luokka, jonka ostonhalu ja kyky ovat kirjojen tekijöille ja kustantajille meidän maassamme avanneet odottamattomia aloja, — tätä hra Meurman oli ennenkin selittänyt sattuvalla tavalla, tuoden samassa esiin seikkoja, jotka osaksi eivät vielä ole kaikkien Helsinkiläisten päähän pystyneet, ja siinä muodossa kuin nämä ajatukset meitä kohtaavat yllä mainitussa kirjasessa, ne eivät ole vähemmin hauskoja, vaikka uutuuden viehätystä kaipaisivatkin. Luonnollisesti liittyy noihin väitteihin muutamia muitakin: ett'ei sellaista yhteiskunnallista luokkaa saa eikä voikkaan sulkea valtiollisista oikeuksista; ett'ei sen kieltäkään ajan pitkään saata pitää alempana, oikeudettomana jokaisen siltavoudin tahi kirjurinrahjuksen edessä, joka vaan „venskansa“ avulla pöydän päässä röyhkeilee. Hra Meurman on vihdoin hyvillä syillä muistuttanut, että itse tuo taloudellinen edistys, joka meitä ilahuttaa viime vuosikymmenien hedelmänä, ja joka — nykyisenkin rahapulan aikana — tekee niin suuren erotuksen 1850- ja 1880-lukujen välillä, melkoiseksi osaksi on tuon usein moititun kansallisuuden-taistelun seurauksia.

Loppupäätös näistä premisseistä oli selvä: koko kansamme edistymiselle oli hallitus tarpeen, joka tositoimilla, ei vaan tyhjillä korulauseilla osottaisi seisovansa puolueita ylempänä. Välttämätöntä oli samassa suoda molemmille kielille samallaiset oikeudet, joten ruotsinkin kielen asema päälle päätteeksi olisi paremmin turvattu kuin suomen kielen sortamisella. Muissa kohden vapaa kilpailu saisi vallita, yleensä samallaisilla ehdoilla kuin elinkeinoissakin noudatetaan.

„Kaikkien maamme maltillisten" punnittaviksi hra Meurman jätti nämä mietteensä, ehdotuksensa, ja vilkas keskustelu seurasi kirjasen ilmestymistä. Vastauksista ennen kaikkea selvisi, että maamme ruotsikiihkoinen puolue, juuri siihen aikaan täydelliselle sotakannalle asettuneena, oli kaikille rauhan-ehdotuksille kuuro. Hetken kiukun sillä taholla synnyttämät sydämmenpurkaukset eivät nyt enää ansaitse tulla muistetuksi.

Sitä tärkeämpi on pitää mielessä, minkä vastauksen 1885 vuoden valtiopäiväin keskustelut antoivat rauhan ja sovinnon ystäville. Taloudellisella alalla saatiin rustholliasia, viina-asia y. m. ratkaistuksi sovussa, melkeinpä yksimielisesti, vaikka juuri tuommoiset kysymykset usein ovat kiivaimpia, pitkällisimpiä riitoja synnyttäneet. Mutta missä puolueitten edut vähänkin tulivat kysymykseen, siinä kaikki kävi kahta huonommin kuin ennen. Puolentoista vuosikymmenen historia siinä kohden osottaa säännöllistä alenemista. Parilla poikkeuksella säädyt vuonna 1872 vastustelivat von Kothenin oikullisia ja väkivaltaisia mullistuksia kouluasiassa, samoin kuin Tammikuun-valiokunta kymmenen vuotta ennen, (neljä miestä poisluettuna), oli miehissä anonut suomen kielelle luonnolliset oikeutensa. Vaan sitten koulukysymys, vuonna 1877 vaivalla ja vaillinaisesti ratkaistuna, v. 1882 raukesi tullakseen 1885 hädin tuskin parissa kohden selvemmälle kannalle, ja kysymys kielemme laillisista oikeuksista on vuosi vuodelta vaikeammaksi tullut. Mikä 1877 oli mahdollista ja vielä 1882 tunnustettiin välttämättömäksi, se kiellettiin jyrkästi 1885 kahdessa säädyssä. Olihan yhdennellätoista hetkellä löydetty tuo Oikeudenkäymiskaaren, 24: 3 määräys vieraasta kielestä, ja siitäkö siivet olivat viikingijuristeille kasvaneet! Ja porvarissäädyn vaalioikeuden laajentaminen, v. 1882 pyydetty laillisen anomuksen kautta mutta 1885 mutkilla ja ehdoilla estetty, sekin osotti, että nuorin valtiollinen puolueemme täydellä todella, missä omat edut vähänkin saattoivat yhteiskunnallisista parannuksista kärsiä, oli tunnussanakseen valinnut tuon uljaan *krugom marsh!*

Kokemus että siis halkeama puolueitten välillä oli kasvamassa juuri kun yksimielisyyttä oli odotettu, ja että keskipuolueen vaikutus oli katoamaisillaan, kehotti liberalisuuden edusmiehiä erityisiin ponnistuksiin. Yht'-

aikaa julkaistiin siltä kannalta varsin huomattavia lausuntoja, jotka — mitä niistä muuten sanookin, — sisälsivät enemmän suoruutta ja rohkeutta kuin koko vuosikerrat Lagerborgin Dagbladista samassa asiassa olivat tuoneet ilmi. Vahinko vaan, että niin pian kuin helisevän vasken ja kilisevän kulkusen sijasta saatiin totisempaa puhetta kuulla, melkoinen osa lehden kannattajoita karkasi Nya Pressenin avattuun syliin.

Jo mainitussa kirjoituksessa „silmäys puolueitten asemaan" Dagblad selitti, kuinka suomenmielisissä siihen aikaan oli kolme lahkoa huomattavana, ja tämä ei ollut mitään uutta. Sitä vastaan moni vanha dagbladilainen kyllä hämmästyi ja horjui lukiessaan kuivan totuuden sanoja ruotsikiihkoisesta puolueesta, joka jo silloin kyllin selvästi oli ylimyksellis-virkavaltaisia taipumuksiansa paljastanut. Mitä lehti omasta eli keskipuolueesta ja sen tulevaisuudesta arveli, oli kyllä sillä hetkellä rohkeata, mutta mikäli viikingien kiukku yltyy, sikäli kasvaa myös toivo varsinaisesti liberaalisen ryhmän tulevaisuudesta. Ne jotka todellakin rakastavat isänmaamme rauhallista edistymistä, eivät ajan pitkään mahda tyytyä Pressin kiivauteen, joka joskus verhottuna kuitenkin pääasiassa on lehden koko olemuksen varsinaisena perustuksena.

Ja samaan aikaan eräs ennen tuntematon kirjailija Nemo julkaisi merkillisen ensimmäisen kirjasensa, jossa erittäin ansiokkaalla tavalla valaisi muutamia tärkeitä puolia 1885 vuoden valtiopäiväin historiasta. Yksityisseikat sikseen, sillä onhan kyllä perää muutamissa Nemoa vastaan tehdyissä muistutuksissa, mutta pääsuunnillensa tämä liberaaliselta kannalta lausuttu arvostelu sen vuoden tapauksista hyvin pitää paikkansa. Ja juuri siihen nähden, että Nemo asettuu Dagbladin kannalle, se ansaitsee sitä enemmän huomiota, kun hän myöntää liberaalien itsensä erehtyneen. Tunnustamalla että kieli itsessään on välikappale, Nemo samassa huomauttaa, että välikappale kuitenkin, niin kauan kuin se puuttuu, kyllä ajaksi saattaa tarkoitusperäksikin muuttua; hän myöntää, ett'ei ruotsin kieli ole vaarassa jos suomen kielelle annetaan sen luonnolliset oikeudet; hän käsittää mitä dagbladilaisten puolelta ei ole suinkaan kyllin käsitetty, että näet sivistyneen luokan voima ei riitä ulkonaisia vaaroja torjumaan, vaan että Suomen kohtalo, vaaran tullessa, riippuu koko kansan ja sen syvien rivien sivistyksestä, kansallistajunnasta ja valtiollisesta valppaudesta.

Tietysti kohtia löytyy, joissa voi Nemon mielipiteitä katsoa vähemmin onnistuneiksi. Tämän kirjoittaja ei ainakaan ole tullut siitä vakuutetuksi, että suomenmielisten olisi pitänyt kuuluisan plenum plenorum'in jälkeen suostua porvarissäädyn vaaliasiassa tehtyyn yhteensovitukseen. Hetken edut ovat kalliit, tulevaisuuden kalliimmat. Pysymme yhä vielä samalla

kannalla kuin silloin, että näet äänivaltaisten vapaa päätäntövalta, minkä perustuksen mukaan pitää äänestää, on niin tärkeä, että sekä yhteiskunta että vapaamielisyys olisivat haittaa kärsineet, jos tämän edun olisi uhrattu satunnaisten näkökohtien ja yhden tahi parin säätykokouksen tähden. Jos 11 pikkukaupungin tähden, jotka silloin vielä eivät rajoitettua äänilukua hyväksyneet, olisi menty kaikkien muiden kaupunkien päätösvaltaa vähentämään, niin se periaatteen kannalta olisi ollut samaa kuin rankaista useampia muutamien harvojen laiminlyömisestä.

Vastattaneen tähän, että ainakin yhteensovituksen määräykset, 800 markan alhaisin tulomäärä sekä yhden äänen lisäys kustakin 500 markan tulosta 15 ääneen saakka, olisivat saattaneet ketä hyvänsä tyydyttää. Siltä voipi näyttää, jos hra Nemon tavalla jo olisi kiitollisena ottanut vastaan esityksenkin varsin vähän tyydyttävät määräykset. Mutta me muut, jotka otimme lukuun, kuinka monen vaikeuden alaisena perustuslainmuutoksen ehdotus meillä on, ja jotka sen lisäksi arvelemme, että juuri sellaisia lakeja ei pidä alituisesti muutella, me saatoimme syystä tässä kohden vaatia edistystä, joka pitemmäksi ajaksi olisi tyydyttävä. Viime aikojen enteet eivät semminkään anna syytä aatelissäädyn kantaan tässä kohden luottamaan, ja vaikka epäilemättä hallitus yhtä vähän kuin aatelikaan muuta kuin ajaksi saattaa kansan vaatimaa edistystä vastustaa, niin tuon odotus-ajan pituus kuitenkin saattaa olla jokseenkin pelottava. Joka oikein puolueettomasti vertailee mitä valtiopäivillä on tässä kohden lausuttu ja vaadittu vv. 1882 ja 1885, se tuskin pitäne kohtuullisena suomenmielisiin sovittaa tuota tunnettua pistosanaa: „ruokahalu tulee syödessä“, kuten hra Nemo arvelee. Mitä sitten sanoisimmekaan viikingeistä, jotka rautaisen puoluekurinsa avulla saivat monen etevänkin jäsenen puolustamaan vapaaherra Wreden nimessä annettua vastalausetta sekä valtiomahtien päätöksiä vastaan sotivaa perustuslain tulkitsemista, jota kaikkea tiettävästi usea ruotsinmielinen vääräksi tunnusti, mutta jonka avulla vaan toivottiin aikoinaan saada edullista yhteensovitusta aikaan! Sellainen menetys, tähän asti meidän valtiopäiväpolitiikissa yksinäinen, vetää vertoja vapaaherra von Bornin ivalliselle lausunnolle, että kyllä oli valmis sovitusta tehdessä tinkimään pois puolet, jotta pappissäädylle jäisi ilo yksin olla suotuisan muutoksen esteenä. Laukkuryssän silkkiä ostaessa tinkiminen ja kaupinhenki saattavat paikallaan olla, ei isänmaan tärkeimpiä asioita käytellessä. Ja kun vielä panee täyteen mittaan kukkurankin kerskailemalla mokomasta kaupanhieromisesta, niin se, — missä asemassa ja kuinka suurilahjainen puhuja muuten lieneekään, — on cyynillistä, lievempää sanaa emme voi käyttää.

Hra Nemon toinen lentokirja, jos kohta useassa kohden varsin hyvä, ei kaikissa kohden vedä edelliselle vertoja arvonsa puolesta, — luonnollinen seuraus siitä, että se sisältää parhaasta päästä polemiikkia. Vastaväitteillä voi kyllä mielipiteitänsä tarkemmin valaista, mutta mitä parempi ensimmäinen lausunto oli sitä vaikeampi on tietysti toisessa tuoda esille asiallista uutta. Se olkoon kuitenkin myönnetty, että hra Nemo yleensä on tätä koetusta kunnialla kestänyt.

Vaikk'ei julkiselle keskustelulle uutta, se joka tapauksessa on aivan oikein ja hyvin esitetty kun Nemo huomauttaa, että puolue, joka perustaa ohjelmaansa muuhun kuin tosielämän oloille, se rakentaa juoksevalle hiekalle. Oman maan epäkohtien mukaan, kun ovat suuria, puolueet aina muodostuvat, semminkin jos samallainen ajatustapa muuten on tuota syvälle menevää erotusta kannattamassa. On siis varsin lyhytnäköistä viisastelemalla selittää, että puoluejaon meillä oikeastaan olisi pitänyt alusta asti syntyä vanhallaolijaisuuden ja vapaamielisyyden kaavojen mukaan. Jos dagbladilaispuolueen miehet jo 1860- tahi 1870-luvulla olisivat nuo seikat ottaneet lukuun, niin moni turha sana ja erehdys heidän puoleltaan olisi jäänyt julkisuuteen tulematta. Samoin hra Nemo myöskin on aivan oikeassa kun tunnustaa liberaalisen puolueen tunnetun ohjelman muodollista heikkoutta ja kaksimielisyyttä, jonka johdosta varsinaisia viikingejä mukavasti sopi joukkoon, kunnes muuta kuin sanoja vaadittiin.

Heikompi on sitä vastoin mielestämme se osa, jossa hra Nemo sitten suomenmielisen puolueen asemaa tarkastaa. Sillä oikeastaan se ei ole muuta kuin vanhaa byrokraatista hapatusta, kun vaaditaan virkamiehille oikeutta oman mielensä mukaan tehdä joko suomeksi tahi ruotsiksi virkakirjoja, jotka muka eivät yleisöä koske. Annettakoon ensin jonkun suomenmielisen papin, henkikirjurin tahi kruununvoudin Ahvenassa tahi Pernajassa tehdä suomeksi kirkonkirjat, henkiluettelot ynnä muut lähimmiten virastoja varten tehdyt kirjoitukset, niin me kyllä pian saamme nähdä, pitääkö Pressenkään sopivana, että kunnalliskielestä poiketaan; ja jos tuommoisia tapauksia usein sattuu, tulevat varmaan hra Nemo y. m. tunnustamaan, kuinka vähän moiset rettelöt kieliriitaa estävät, keskinäistä sopua edistävät. Yhtä heikot ovat meistä hra Nemon todistukset, että O. K. 24 luv. 3 § sekä suoranaisesti että välillisesti tekee säätyjen myötävaikutuksen välttämättömäksi, jos tahdotaan kielioloja kunnallisen kielen perustuksella järjestää. Niin suotava kuin säätyjen päätäntövalta tässä kohden olisikin kansallisen itsehallinnon kannalta, — itse asiassa vaaditaan mitä jo lakimme mukaan on ihan selvä. Yhteiskuntalaitoksemme syvimmälle juurtuneita periaatteita on sääntö, että tuomarit ja virkamiehet ovat yhteisen kansan

hyödyksi eikä omaksi hyödykseen asetetut, ja että kansa, joka lain säätää, myös saapi mahdollisuuden mukaan lain toimeenpanoa seurata. Kieliolojen järjestäminen asian-omaisten kansalaisten, toisin sanoen kaksikielisessä maassa kunnalliskielen mukaan, on jo tähän nähden yhtä soveltuva lakiemme henkeen kuin terveen järjen vaatimuksiin, — sitä päätöstä ei pisimmät eikä oppineimmat viisastelemiset riitä kumoomaan.

Jos hra Nemon mielipiteet näissä kohden ovat jääneet sille kehittymättömälle kannalle, joka kymmenen vuotta sitten oli usealle hänen puolueensa miehelle ominainen, niin hän sitä vastoin osottaa paremmin aikaansa seuranneensa, kun Nya Pressenin omien sanojen avulla kuvailee lehden kantaa. Tuo kaksimielisyys, jolla varsinkin tilaus-aikana myönnetään muka kaikki mitä vaan kohtuullista on, mutta toimeenpanossa, sivistyksen nimessä tietysti, kielletään kaikki mikä vaan uskalletaan; samoin myös tuo mainio oppi, jota edistyneempäin kansojen itsekkäisyys usein on muka alemmille keksinyt, että nykyisen polven pitäisi siivosti alempiin opistoihin tyytyä, tyytyväisenä jos sen lapsenlapset kenties saavat korkeampia *), ne ovat kumpikin tulleet asianmukaisella tavalla ja riittävillä viittauksilla kuvatuiksi, niin ett'ei rehellisessä taistelussa näistä painavista muistutuksista pääse mihinkään. Loppuluku, „liberaalisen keskipuolueen tarkoitus ja tarpeellisuus", sisältää myöskin yhtä ja toista hyvää ja miettimistä ansaitsevaa.

Erotus herrojen Nemon ja Kivekkään kirjasten välillä on varsin suuri, vaikka ne luettelossamme seisovat vierekkäin. Jälkimmäisen synty, — se on oikeastaan vaan ylipainosta Kaiku-lehdessä olleista riitakirjoituksista, — vaatii arvostelijan käyttämään lievempää tarkastustapaa sitä kohtaan, semminkin kun tekijä valittaa, ett'ei ehtinyt niiltä riisua tuota satunnaista asua, johon jo nimityskin viittaa. Sanomatta ei voi kuitenkaan jättää, että vihosta voi peräti vähän oppia nykyisten puolueolojen suhteen. Suomenmielisten ja liberaalien v. 1885 yritetty yhdysvaikutus eli kompromissi tuli, niinkuin me tiedämme, varsin vaillinaiseksi ja hedelmättömäksi, — johon parhaasta päästä oli syynä, ett'ei liberaaleilla ollut voimaa täyttämään lupauksiansa, — mutta hra Kivekäs tätä epäonnistunutta yritystä sillä tavoin tutkii ja sutkii, kuin itse aate olisi hyljättävimpiä ollut.

Eikä hra Kivekkäällä kuitenkaan ole parempaa apukeinoa takanaan kuin — pappis- ja talonpoikaissäätyjen valta tehdä yksityisiä anomuksia! Mutta eikö kirjoittaja tiedä, että juuri näillä säädyillä ei suinkaan ole suuria takeita heidän mielipiteittensä täydellisestä esittämisestä hallitsijalle?

*) Jotakin ihan samallaista selitti noin kuukausi sitten, kuten meidän sanomista nähtiin, eräs englantilainen kirjailija hindulaisille, ystävällisimmällä tavalla maailmassa tietysti.

Eikö hänen mieleensä koskaan ole tullut ajatus, että päinvastoin kaupunkilaissääty ja semminkin aateli paljoa helpommin voivat samaa keinoa hyväksensä käyttää, koska heillä aina on joukko edusmiehiä sekä virastoissa että valtaistuimen juurella? Jos vaan niin pahasti sattuisi, että kenraalikuvernööri ja ministerivaltiosihteeri yht'aikaa olisivat meille suomenmielisille niin vastahakoisia kuin Adlerberg ja Armfelt vainaja, kylläpä silloin saisimme nähdä, että tuo herrojen K. W. Forsmanin ja Kivekkään valtioviisauden keppihevonen oikeastaan on ikään kuin tehty suomenmielisten selkää pehmittämään. Olisi paras ajoissa tuotakin mahdollisuutta ajatella eikä yksistään niitä pilventakaisia aikoja, jotka muka olisivat seuranneet, jos hrat L. Kivekäs ja J. Castrén pitemmittä mutkitta olisivat päässeet suomalaisen puolueen johtajiksi, joille olisi uskottu valta katsoa „ne qvid detrimenti caperet respublica". Varsinaiseksi päärattaaksi valtioelämälle yksityiset säätyanomukset eivät suinkaan sovi. Ett'emme tahdo kieltää oikeutta, joka historian ja valtiotieteen kannalta on selvä ja joskus hätätilassa saattaisi olla käytännöllisesti tärkeä, lienee lupa lisätä, koska tämän kirjoittaja kaikista ensimmäisenä nousi hra L. Mechelinin teoriaa yksityisten säätyanomusten luvattomuudesta vastustelemaan, ja myöhemminkin on samaa mielipidettä puolustanut *).

Suuremmilla vaatimuksilla kuin hra Kivekkään lentokirjanen esiintyy hra Heikelin „Centralt eller Moderat?" mutta totta puhuen ei siitäkään löydä paljoa miettimisen syytä, saati lukijan vakaumukseen vaikuttavia aatteita. Joka ennestään seisoo hra Heikelin kannalla, se kenties jollakin mielihyvällä hänen sukkeluuksiansa ja pistosanojaan lukee; muihin niin tylsät aseet eivät vaikuta. Eikä asia parane jos päälle päätteeksi luemme sen Aug. Schaumanille annetun vastauksen, jonka hra Heikel „Nu och Förr" sarjan 4 vihossa on julaissut. Lienee kylliksi, jos muutamilla esimerkeillä valaisemme kirjoittajan pintapuolista kantaa, jota enimmiten ei kannata vakavasti vastustella.

Niinpä hra Heikel esim. kiittää nurkkapatriotismia **), arvellen että se se olisi elähyttänyt 1808 vuoden sankaria menemään isänmaan edestä kuolemaan. Tätä tietysti voisi tavattomaksi tietämättömyydeksi selittää,

*) Vert. Morgonbladet v. 1877 n:o 8, kirjoitus: „Äro ståndspetitioner berättigade eller ej?" sekä Valvojaa v. 1884, s. 128, 129.

**) Toisessa paikassa hän tosin pitäjäpatriotismia kovasti moittii, arvellen että se on toista kuin kodin ja kotiseudun rakkaus, joka on jalo, Nu och Förr siv. 230. Kuinka nämä väitteet soveltuvat yhteen, on kai parhaiten selitettävä sillä, että „ihmiset yleensä eivät ole niin hirmuisen johdonmukaisia," Centralt eller Moderat, s. 6, — sääntö, jonka hra Heikel kaiketi omastakin puolestaan pitää kunniassa.

vaikka aine muuten on historiamme tutuimpia, mutta kun todistukseksi viitataan — Runebergiin ja Vänrikki Stoolin Tarinoihin, joissa *isänmaa* aina on se sävel, jolla on korkein kaiku, niin on meillä tekemistä sokeuden kanssa, jolle ei voi helposti lääkettä löytää. Mitähän näkemisestä, jolle itse silmät ovat ikään kuin tiellä? Eikä kirjoittaja paremmin tunne omaakaan aikaansa; senkin suhteen tarjotaan totuutta varsin modereeratussa eli vähennetyssä annoksessa. Samassa kuin suomenmielisiä maltittomuudesta moititaan, saapi ruotsikiihkoinen sanomalehdistö — kaiketi Figaro ja Folkvännen siihen luettuina — varsin ansaitsemattomat kiitokset muka „viime aikoina" maltillisemmaksi tulleesta kirjoitustavasta! Nya Pressen kaiketi juuri silloin tilaus-ajan ponnistuksista uupuneena tahi polttavien kysymysten puutteesta oli suonut pegaasillensa kuukauden lepoa, — joskushan itse Homeroskin nukkuu! — ja siinä oli kyllin aihetta hra Heikelin arvosteluun, yhtä paljon ainakin kuin Runebergistä lausuttuun väitteesen.

Kun olevat olot niin vähän hillitsevät hra Heikelin mielikuvitusta, se tietysti yhtä huimasti laukkaa tulevaisuuden suhteen. Alpha ja Omega, alku ja loppu ovat hänen tuumilleen se aate, että maamme puolueitten pitäisi tulla takaisin siihen tilaan, jossa oltiin ennen kuin liberaalisen puolueen tunnettu ohjelma laadittiin, joka täydellä todella dagbladilaisia ja viikingejä toisistaan vieroitti. Ystävyyttä pitäisi siis uudestaan rakentaa eronneitten lahkojen välillä; niiden pitäisi jälleen asettua lujaan rintamaan suomenmielisiä vastaan. Nya Presseniltä saisi lainata mielipiteet, hra Heikeliltä vähän moderatsionia; sen lisäksi vihdoin vaippa, joka olisi kyllin väljä peittämään vapaamielisyyttä ja virkavaltaisuutta, ruotsikiihkoa ja penseätä suomenmielisyyttäkin, ja niin me olisimme taas ikään kuin luvatussa maassa, „in statu qvo ante 1880". Sukkela aate tuo, että kansallemme äärettömän tärkeän vuosikymmenen saisi pois pyyhityksi niin kuin poika pyyhkii väärän kirjoituksen pois krihvelitaulultaan! Paha vaan että keino on samaa laatua kuin jos vaatisi vettä juoksemaan ylämäkeä. Rinteeltä vesi kyllä pääsee laaksoon, vaan ei päinvastoin. Yhtä vaikeata lieneekin lumota takaisin tuota hra Heikelin ikävöimää aikaa, jolloin suomikiihko oli heikko sanomalehdistössä, voimaton edustuskunnassa, olematon hallituksessa.

Kun hra Heikel parissa paikassa nimen-omaan selittää, että kaksi yhtä voimakasta vastakkaista puoluetta on meillä tarpeen, sekä senkin myöntää, että yksistään ruotsinmielinen senaatti olisi meille onnettomuudeksi, niin nuo seikat näyttävät viittaavan vähän tasapuolisempaan kantaan kuin edellä on oletettu. Vaan kosk'ei Nya Pressenkään löytänyt mitään arveluttavaa noissa seikoissa, se joka kuitenkin pitää jokaisen suomenmielisen käyttämistä valtion tahi Helsingin palveluksessa arveluttavana epäkohtana, —

mikä ei estä lehteä jalolla suuttumuksella deklamoimasta suomenmielisten $^{7}/_{8}$ politiikista; — koska hra Heikelin kirjanen päinvastoin sillä taholla otettiin suurella ilolla vastaan, niin kompromissihallitusta myöskin lienee tarkoitettu kaikella „moderatsionilla". Mitähän niin hartaasti kehottaisi kaikkia yhteen liittoon suomenmielisiä vastaan, joll'ei tahdota heitä ennen kaikkea masennetuiksi? Tiedämmepä muuten valtiopäiväinkin keskusteluista, millaisiin myönnytyksiin hra Heikel suostuu. Jos hänen puolueensa kerran on oikein voitolla, silloin Yrjö-Koskinen, Ignatius, Oker-Blom y. m. kyllä hänestä joutaisivat hallituksestakin pois.

Mitä periaatteita lopulta tulee valtioelämämme perustukseksi tämän suunnitelman mukaan? Tietysti kaikkein ensiksi kotiseudun ja kotikielen rakkaus, joille jäisi hyvinkin ahdas ala. Mielettömyyttä muka olisi rakastaa kaikkia maamme osia yhtä paljon, se ei olisi rakkautta ensinkään. Varsin sukkelasti hra Schauman on tämän johdosta kysynyt, tahtooko hra Heikel isänä sovittaa tätä aatetta lapsiinsakin? Ruotsinkielisistä kodeista, ruotsalaisimmasta seudustamme on tullut suomenmielisiä joukottain, mutta tämä hra Heikelistä vaan on kummitusta, ja hän toivoo että se loppuisi. Niinkuin kasvi siihen juurtuu, johon siemen sattuu, niin ihmisenkin siis pitäisi vaistontapaisesti pitää peritystä kiinni osaamatta järjen ja itsenäisen ajattelemisen kautta määrätä asemaansa valtiollisissa asioissa.

Toisena aatteena on sitten moderatsioni. Maltti semmoisenaan on muoto, ja hyvä muoto on kiitettävä, jos se asiallisesti oikeata sisältää. Mutta jos maltti itsessään tulee tarkoitusperäksi, jonka rinnalla elämän tarkoitus ja totuuden periaatteet pääsevät vasta toiseen, kolmanteen sijaan, niin me myönnämme suoraan, että tulos on kovin laiha. Jos riidellään siitä, onko $2 \times 2 = 4$ tahi $2 \times 2 = 10$, niin se tosin saattaa olla hyvin kohteliasta keskitietä julistaa loppupäätökseksi, että $2 \times 2 = 7$. Mutta ett'ei sellaisella moderatsionilla mitään oikeutta ole, se on yhtä selvä.

Entäs kolmas periaate? Kielikysymys ei saa enää puolueen jakajana olla; joku muu asia on sen sijaan pantava. Mutta niin kauan kuin „tuo suuri tuntematon" on epätietoisena, sopisi eriuskolaislakia harrastaa, paremman puutteessa tietysti! Kahden vuosikymmenen opetukset, ett'ei puolueita käskystä ja kaavojen mukaan perusteta, ovat tällaiselle kirjoittajalle turhat; niin kuin Bourbonit hän „ei ole mitään oppinut, eikä mitään unohtanut".

Osittain vastaukseksi hra Heikelin kyhäelmälle, osittain muita seikkoja valaistaksensa nimimerkki Nemo lopulla v. 1886 julkaisi kolmannen vihkonsa, josta suurin osa on omistettu kysymykselle edustuskunnan uudistamisesta. Siitä enemmän toiste. Mutta kansallisuudenkiistan periaatteistakin me tässä kirjasessa saamme lukea yhtä ja toista, jota ei edellisissä niin tarkasti esi-

tetty. Kansallishengen yltymistä ylpeydeksi tahi vihaksi on syystä mainittu seikkana, joka enemmän kuin mikään muu on esteenä sovinnolle. Moni ruotsia puhuva meillä ylpeydellä arvelee olevansa muka skandinaavilaista eikä suinkaan „tshuudilaista“ sukuperää, vaikka sukujohto ja itse nimikin kyllä toista todistaa. Ja siihen yksipuolisuuteen liittyy selvänä vastakohtana suomikiihkoisten äärimmäisten arvelu, että muka kaikki on vierasta, on epäsuomalaista, joka ei ole suomenkielistä. Tuommoiset liiallisuudet vievät luonnollisesti päätökseen, että tässä maassa on kaksi kansaa, joille yhtyminen on yhtä mahdoton kuin vedelle ja öljylle; että meillä myös on kaksi sivistysmuotoa, jotka seisovat vastatusten, vieraina toinen toiselle. Kaikki sovinnon ystävät suostunevat hra Nemon arveluun, että tuommoinen käsitys on kovin surkea ja haitallinen.

Mutta kun hra Nemo kaikkeen tähän nähden valittaa, että kansallisuuspyrintö ensinkään on tullut puolueittemme perustukseksi, (Tankar i pol. frågor, siv. 27), niin hän näkyy unhottaneen mitä itse edellisissä kirjasissa on myöntänyt. Kun kerran 6/7 meidän kansastamme kielensä kautta oli sivistyksestä, osaksi yhteiskunnallisista oikeuksista suljettu, niin nämä epäkohdat itsessään olivat niin suuret, että niiden poistaminen välttämättömästi vaati puolen vuosisadan työtä tahi enemmän. Erimielisyyttä silloin ei olisi mitenkään voitu välttää, sillä vanhoja luokkaetuja olisi auttamattomasti tultu loukkaamaan. Muu perustus puolueitten syntymiselle ei siis meillä ollut mahdollinen kuin juuri kansallisuus-aate. Valitettava on vaan, että taistelu on niin katkeraksi tullut. Vanhoja oloja on puolustettu liian itsekkäisesti ja sitkeästi, ja samassa määrässä hyökkäykset niitä vastaan ovat kiivaammiksi käyneet.

Siinä kohden jälkimaailma kyllä johonkin määrin antanee syytä kansallismielisillekin, kuinka varma se onkin, että oikeus pääasiassa on heidän puolellaan ollut. Kuten tiedetään ovat sekä suomenmieliset että viikingit tarkasti pitäneet kiinni kansallisuudenkäsitteestä semmoisena kuin Snellman sen määräsi. Mutta juuri se seikka, että tuota määritystä on vastakkaisiin suuntiin käytetty, osottaa parhaiten, että se on kaksiteräinen ase. Yhteiset historialliset kohtalot, yhteinen sivistys ja luja yhteistunto, ne kyllä saattavat merkitä enemmän kuin kieli, niin tärkeä kuin se onkin; paljon perää on auttamattomasti useassa Dagbladin ja Nemon kannalta lausutussa muistutuksessa Snellmanin kansallisuus-aatetta vastaan. Ja kun Yrjö-Koskinen oivallisessa Suomen kansan historiassaan ei ole erityistä esitystä antanut muinaisruotsalaisten oloista, niin tämä epäilemättä on ollut teokselle haitaksi, varsinkin sen tähden, että Ruotsin valtiolaitokset tulivat meilläkin vallitseviksi ja ovat meille ylen tärkeitä, mutta myöskin Suomen umpiruot-

salaiseen väestöön nähden, joka täten laillansa jääpi esityksen ulkopuolelle samoin kuin ne siirtolaiset Saksasta, Ranskasta ja muista maista, jotka yksitellen tänne saapuneina ovat kansan suureen joukkoon sulaneet.

Tämmöiset yksipuolisuudet eivät itsessään olisi suurta merkitystä saaneet; että sama suomalainen kansallishenki ilmaantuu Porthanin latinaisissa kuin Runebergin ruotsalaisissa ja Ahlqvistin suomalaisissa teoksissa, sitä Snellman ja Yrjö-Koskinen ovat olleet viimeiset kieltämään. Mutta mikäli ruotsikiihkoisten puolelta kansan suurta joukkoa vastaan on röyhkeätä ylenkatsetta ja vihaa osotettu, joko sitten „irokeesi"- tahi „tshuudi"-nimityksiä käyttämällä, tahi suomalaista kirjallisuutta, suomalaisia kouluja, suomalaisia asiakirjoja y. m. kieltämällä, sikäli tietysti kärsivällisissä syvissä riveissä, joista kansamme olemus lopulta riippuu, on väkisinkin herätetty käsitystä, että ruotsia puhuva herrassääty on ikään kuin valloittajajoukon asemassa, on vieras ies niskallamme. Siihen nähden että tämä herrassääty suurimmaksi osaksi on suomalaisen rahvaan lihaa ja luuta, vaikka usea isäänsä ja äitiänsä kieltääkin, tämä taistelu, jolla askel askeleelta on täytynyt suomen kielelle alaa valloittaa, on tullut surkeaksi luvuksi historiassamme, mutta luokka kansan suurta joukkoa vastaan ei voi kauan taistelua kestää. Vaan jos arvellaan, että tässä seisoo kaksi kansaa vastatusten, silloin isänmaan jako tahi heikomman hävitys on uhkaavana vaarana.

Liian usein ei voi teroittaa, että jälkimmäiseen käsitykseen ei voi tulla muuta kuin historiallisia oloja väärentämällä. Herrassäätymme luonnotonta ruotsinkielisyyttä pelastaaksensa, joka ei mitenkään ole säilytettävissä, viikingit hukkuvan tuskallisella tavalla tarttuvat ruotsinkielisen rahvaan asemaan kiinni, käsittämättä, että se on paras keino saada tämänkin rahvaan asema vaaranalaiseksi. Luotamme kuitenkin siihen, ett'ei suomalaista puoluetta voi sitenkään eksyttää tekemään maamme umpiruotsalaiselle väestölle vääryyttä; mutta ett'ei hra Nemokaan ole tietänyt tehdä riittävästi erotusta herrassäädyn ja ruotsinkielisen rahvaan välillä, sen näyttää hänen esityksensä siv. 21—33. Hänen loppupäätöksensä on joka tapauksessa pääsuunnillensa oikea ja liittyy hyvin hyvästi hra Meurmanin vaatimuksiin: täydelliset oikeudet kummallekin kansallisuudelle, ja sitten vapaa kilpailu. Näistä periaatteista seuraa myöskin, että kituvat opistot, joilla ei ole kylläksi oppilaita, vähitellen lakkautetaan; että alkuperäisiä suomenkielisiä päätöksiä ja asiakirjoja kaikissa virastoissa saadaan j. n. e.

Täydellisyyden vuoksi meidän vihdoin tässä katsauksessa tulee ottaa tuoreinkin valtiollinen lentokirjamme huomioon, vaikk'ei sekään enemmän kuin hra Heikelin anna paljon aihetta asian selvittämiselle. Ruotsikiihkoisilla on tapana suloisella kainoudella selittää, että heidän puolueensa muka

sairastaa — liiallista intelligensiä, liiallista henkistä kykyä. Merkillisen vähän murusia tämän rikkauden pöydästä kuitenkin on puolueen valtiollisten lentokirjojen hyväksi pudonnut, sen jokainen tarkastaja helposti näkee.

Me myönnämme mielellämme, että vapaaherra V. M. von Born, joka viimeisenä on näyttämölle astunut, on hyvillä, jopa tavattomillakin luonnonlahjoilla varustettu. Mutta syystä tahi toisesta hän alusta asti on aivan ahtaalle kannalle asettunut, ja, niinkuin „Finland" nykyjään on lausunut eräässä kirjoituksessa, (n:is 43, 45), johon tietysti vastapuolue ei ole sanonut mitään, tämä on ehkäisevästi vaikuttanut hänen kehitykseensä yleensä. Kauniisti ja sattuvasti laulaa Schiller:

„Im engen Kreis yerengert sich der Sinn,
Es wächst der Mensch mit seinen grössern Zwecken" *),

ja suuri Göthe on jossakin paikassa lausunut yhtä oikean ja sattuvan muistutuksen: „Immerfort wiederholte Phrasen verknöchern sich zuletzt zur Überzeugung und verstumpfen völlig die Organe des Anschauens" **).

Kuinka paljon mainitut viittaukset saattaisivat antaa viikingeillemme ajattelemista, sen osoittaa jo vapaaherra von Bornin lentokirjanen. Tämä kirjoittaja, jonka kirjoitustavasta Nya Pressenin mielestä Nemollakin olisi yhtä ja toista opittavaa, miten valtiollisia vastustajia vastaan sopii kirjoittaa, on pitkät vuodet perätysten itselleen lausunut, että suomenmieliset muka ovat itsekkäisyyden johtama joukko, että he käyttävät „siveellisesti hyljättäviä välikappaleita", että pappissääty „on viimeisenä ryöstettyjen säätyoikeutten tanterella", että talonpoikaissääty on „surkeihin juoniin kietoutunut" j. n. e. ja nyt moiset väitteet lopulta ovat hänelle „vakaumukseksi luutuneet", hän niitä esittää arvattavasti aavistamatta mitä hullutuksia lausuu. Taistelu fennomaniaa vastaan on muka taistelu „sivistyksen ja pimeyden välillä", — ikään kuin Shakespearen, Göthen, Schillerin, Tegnérin, Runebergin y. m. ihmiskunnan jalojen henkien aatteita suomeksi kääntämällä edistettäisiin pimeyttä. Eikö ole totta, että tyhjät fraasit vihdoin „tylsistyttävät itse havaintokykyä?"

Yhtäläinen on mitalin toinen puoli, viikingien unhottamattomien ansioitten luettelo, semmoisena kuin se löytyy ainakin vapaaherra von Bornin itsetietoisuudessa. „Maamme ensimmäinen, esimerkkiä antava sääty", jossa tuolit kymmenittäin seisovat tyhjinä, kunnes jonkun tärkeämmän äänestyk-

*) Ahtaassa piiriss' mieli ahdistuu,
Päämäärät suuret miehen kohottaapi.

**) „Yhäti vatkutetut puheenparret luutuvat vihdoin vakaumukseksi ja tylsistyttävät viimein täydellisesti itse havaintokykyä."

sen hetkellä pataljona mykkiä äänestäjöitä lähestyy hetkelliseksi apujoukoksi, se ei tiedä juonista mitään, — eikä myöskään privilegioista. On tosin huomattava, että aateli on ainoa sääty, jolla oikeutta loukkaavia erioikeuksia on ollut; suuri vaiva oli v. 1867 saada sitä edes „forum privilegiatumista“ luopumaan, puhumatta oikeudesta itse tehdä ulos-ottoja rälssitalonpoikiensa luona, jota vapaaherra von Born v. 1877 esikoispuheessaan niin uljaasti jos kohta turhaan puolusti. Mutta mitähän tosiasiat tässä merkitsevät vapaaherra von Bornin vakuutusten rinnalla? Samoin viikingeillämme on ihan luontainen vastahakoisuus kurjia välikappaleita vastaan, heidän politiikkinsä on niin „selvä kuin auringon rata“, j. n. e. Eikö tämä ole hauskaa?

Ja samaan suuntaan esitys käy pitkin matkaa. Me muut olemme kaikessa viattomuudessa luulleet, ett'eivät järkevät viikingit häveliäisyydestä ole tietävinään niistä kummallisista ärsytyksistä, joita uusmaalaiset ylioppilaat jo pari vuosikymmentä ovat jatkaneet sekä Folkvännenissä että varsinkin salaisesti maaseuduilla *), mutta vapaaherra von Born, hän urhoollisesti ja suorin sanoin vakuuttaa, että ruotsinmieliset tahallaan ovat välttäneet talonpojan vetämistä taisteluun, kun sitä vastoin suomalainen puolue muka uskaliaan keinottelijan tavoin on asettanut vekseliä rahvaan maksettavaksi. Suomalaiset talonpoikaraukat! Heidän vaatimuksensa ovat niin selvät, että joll'eivät suomenmieliset johtajat olisi pahaksi onneksi joutuneet ennen, niin paljon kunnollisempia asian-ajajoita olisi ilmaantunut, ruotsikiihkoiset näet, jotka „aina ovat sekä periaatteessa että käytännössä osottaneet suomalaiselle talonpojalle kunnioitusta, ystävyyttä ja luottamusta“. Sääli vaan että vasta noin sadan, kahdensadan vuoden päästä tälle kunnioitetulle rahvaalle sopii oikeuksia antaa, ja kärsivällisimmällekin tuo odotus kyllä taitaa pitkältä tuntua. Mutta korvaukseksi hyvästä tahdostaan, joka niin vähän muistaa omaa etuansa, viikingit vaativatkin, että tämä suomalainen rahvas tulisi „ruotsalaisuuden viimeiseksi ja leveimmäksi tueksi!“

Mutta auringollakin on pilkkuja ja tässä ruotsikiihkoisen puolueen

*) Tositapaus tämän lähetystyön historiasta tulkoon ohimennen kerrotuksi. Lähellä Porvoota ovat muutamat suomenmieliset perheet monta vuotta asuneet kesäisin yhdessä, josta on suurta vaaraa peljätty paikkakunnan umpiruotsalaisille talonpojille. Nuori lääketieteen tohtori C—s niillä seuduin käydessään kerran soutomatkalla tarkasti urkkieli, koettivatko nuo perheet myös yhteistä kansaa suomeksi puhutella. Kun soutaja nöyrästi vastasi valittamalla tyhmyyttään, ett'ei suomea ymmärtänyt, hän sai vastaukseksi, että ei ole tyhmyyttä, vaan aivan oikein, että he kovasti pitävät ruotsinkielestään kiinni. Mutta mitä soutaja tästä päätti? „Kyllähän sen tietää, että nuo Porvoon herrat tahtovat kaikki itselleen pitää, virat ja muut; eivät soisi että me mitään oppisimme.“ Seurauksena oli, että soutajan poika kenenkään kehottamatta pantiin — suomalaiseen kansakouluun.

loistavassa asemassa on sittenkin heikkoja puolia. Onnettaret ovat sille niin kovat olleet, ehtimiseen vaan tekevät harmia. Hra Reinin anomus v. 1882 täytyi tappaa, mutta — se oli ikävä velvollisuus: vastaisuus (nykyaika?) taisi, jälkimaailma tuskin muuta voisi kuin tätä väärin ymmärtää. Porvarissäädyn vaaliasia aivan yhtä ikävä: vaikea kieltää, mahdoton myöntää; kielto luultavasti erehdys, mutta eihän sitä silloin voitu tietää ett'ei onnistuisi! Eikä myöskään ollut mikään iloinen velvollisuus julistaa suomen kieltä Suomenmaassa vieraaksi, — mutta täytyi. Olisi epäilemättä ollut hupaisampi samoin kuin v. 1877 lausua toiveensa, että mokoma vähäpätöinen asia kuin kieliasia ilman keskustelutta jätettäisiin sikseen. Eipä vapaaherra edes tulevaisuudeltakaan odota apua: hän tietää, ett'ei muistopatsaita kohoteta hänelle ja hänen puolueensa miehille.

Järkevälle miehelle, jonka silmää esiluulojen lukinverkot eivät sokaise, kaikki nämä myönnytykset antaisivat kyllä paljon miettimisen aihetta. Puolue, joka todellakin on isänmaan edistyksen harrastaja, se ei tule siihen kiusaukseen, että ehtimiseen saapi oikeutta ja kohtuutta vastaan taistella. Eräässä paikassa hra von Born myöntääkin, että viikingit joskus ovat vapaamielisyyttä unohtaneet. Mutta jos joku siitä päättäisi, että puolue siis, selvään sanoen on herrassäädyn yksityis-etujen valvojana nähnyt velvollisuudekseen kaikkia vapaamielisiä muutoksia estää, koska jokainen muutos tavalla tahi toisella viepi meidät loitommaksi tuosta suloisesta status qvo ante 1863, joka nähtävästi hra von Bornille on luvattu maa, niin se on varsin mahdollista, että tämä katsottaisiin kunnianloukkaukseksi.

Ja kuitenkin hän itse on omasta puolueestaan avomielisyydessä tunnustanut paljon enemmän kuin voisi odottaa. Paksu verho kuten tunnettu peittää viikingipuolueen toimintaa: joka on viimeisten vuosien julkista keskustelua lähemmin seurannut tahi tahtoo ottaa vaivaksensa lukea mitä Vikingen, Östra Nyland ja Nya Pressen eri aikoina ovat samoista asioista sanoneet, se tosin tietää, että puolueen kanta on yhtämittaista peräytymistä ollut, vaikka aina muka samalla paikalla on seisottu, mutta siinä kaikki; muu on pimeässä. Viimeisiin aikoihin asti, jolloin Helsingissä muutamia poikkeuksia on nähty, tämä puolue on toiminut säänöllisyydellä ja puoluekurin mukaan, jotka ovat olleet erin-omaisia. Sitä vaikeammaksi on syrjästä katsojalle ollut arvostella viikingipuolueen sisällisiä oloja.

Siinä kohden vapaaherra von Bornin kirjanen kuitenkin antaa omituisia tietoja, jotka kyllä eivät ole olleet puolueen suurelle joukolle mieleen. Yhdessä professori Estlanderin eräässä juhlassa 5 päiv. Helmikuuta pitämän puheen kanssa, jonka joku referentti hölmö meni Hufvudstadsbladiin painattamaan, vaikka se silminnähtävästi oli aiottu ainoastaan Ruotsalaisen

Kirjallisuuden seuran luotettavimmille, nämä viittaukset näyttävät, että tuo tasa-arvo, jota Nya Pressen ja muut sanovat harrastavansa, ei ole liioinkaan täydellä todella tarkoitettu; pikemmin se pidetään valistuksen, sivistyksen ja valtiollisen vapautemme hautana. Vapaaherra von Born kiitoksella mainitseekin, että Nya Pressen on vain askel askeleelta väistynyt, „kovasta pakosta tehden joll'ei ansiota niin ainakin etua". Rahalliset seikat, sekä toimituksen että tilaajain, ovat myönnytyksiin pakoittaneet. Tämä on ainakin selvää puhetta, ja kun sen niin suorapuheinen mies on lausunut, joka sen lisäksi on viikingipuolueen etevimpiä, niin tunnustus semmoisenaan ansaitsee huomiota, niin hyvin valtiollisia olojamme yleensä arvostellessa kuin erittäinkin sen pääkysymyksen suhteen, joka yhä enemmän on valtiollisissa lentokirjoissamme pääkohdaksi tullut, kuinka nelijakoinen edustuskuntamme on uudistettava. Siihen kysymykseen saamme pian tilaisuuden palata.

E. G. Palmén.

Europaeuksen runonkeräykset.

(Jatkoa.)

Tämän runsaan ja kalliin saaliin jälkeen Europaeus näkyy matkustaneen Liperiin takaisin. Hän kyllä on suullisesti ilmoittanut tämän käynnin tapahtuneen seuraavana vuonna, kun hän palasi Aunuksen puolelta, mutta siihen matkaan kuuluvain runoin järjestys osoittaa epäilemättömäksi että hän on vuodesta erehtynyt. Sitä vastoin tekee nyt seuraavan kokoelman alkurunoin luonne minun arveluni hyvin luultavaksi.

H-vihkossa, joka nyt järjestyksessä seuraa, on näet ensin joukko runoja, joista kahdella on suuri yhtäläisyys varmaan tai hyvin luultavasti *Liperistä* saatuin runoin kanssa (kaikkiansa 27) *). Kohta sen jälkeen tavataan eräässä uudessa runossa nimi *Koli,* joka on kylän nimi *Juvan* eteläpäässä; luultavasti kävi Europaeus nyt siellä tahi läheisessä *Enossa;* vähän myöhemmin tapaamme pari runoa, joiden omituisuudet näkyvät *läntiseen Ilamantsiin* viittaavan (yhteensä tähän kuulunee 22 t. 24 runoa). —

Tämän jälkeen huomaamme runoissa merkillisen muutoksen; kieli niissä alkaa olla toista murretta, pehmeät konsonantit (milloin tarkemmin

*) Ne ovat kuitenkin puolipalstaisen loman kautta jaetut kahteen ryhmään, joka osoittanee paikan muutosta, ja niiden jälkeen tulee taas yhtä pitkä loma.

on mukaeltu kansan laulutapaa) astuvat kovien sijaan, ja myös lauluin sisällyksessä on useita suurempia erilaisuuksia, jopa nähdään muualla ihan tuntemattomia aineita. Me olemme astuneet *Salmin kihlakunnan* rajan yli.

Nyt lähinnä seuraavasta matkan osasta on meillä joitakuita suorakohtaisiakin tietoja. Saimassa on mainittu että Europaeus erään kirjeensä mukaan oli, vaellettuaan halki maan useille haaroille, Elok. 26 p. 1845 saapunut *Petroskoille*. Tämän kaupungin selittää Saima olevan Inkerinmaalla — niin ihmeesti tuntemattomat olivat siihen aikaan Venäjän lähimmätkin seudut meikäläisille, ennen kuin runonkeruun kautta huomio niihin oli enemmän kiintynyt. — Suullisesti minulle annetun suunnitelman mukaan oli matka käynyt *Korpiselkien* kappelin, (tietysti myös Suojärven) *Veskelykseen* Aunuksessa ja sieltä *Homanniemen* kautta (kartassa löytymätön) Petroskoille. K. Krohn'ille kerrottiin Korpiseljillä, että Europaeus oli käynyt *kirkonkylässä,* tullut heinä-aikana *Tschokkiin* ja *Kokkariin* ja sieltä mennyt *Suojärvelle* päin. Tschokissa (siellä asui kertojakin, 70 vuotinen ukko) hän oli erästä *Ohvon* akkaa laulattanut koko pitkän päivän. Paitsi runoja oli hän akoilta myös saanut itkuja. Erittäin mainittiin että *Hottisen* akka hänelle itki „svoadbo-“ (hää)-virren ja „pokoiniekan-“ (ruumiin)-virren. Toisen tiedon mukaan oli Tshokissa myös muudan *Aleksei Ignatjev* hänelle laulanut.

Europaeuksen tuomien keräelmäin joukossa onkin yksi paksunlainen vihko itkuja, joka paperista päättäin juuri tähän aikaan kuuluu. Siinä löytyvät muun muassa myös molemmat yllämainitut itkut. Paitsi sitä tapaamme siinä erään itkun, jonka joku akka improviseerasi Europaeukselle itselleen ja joka saakoon sijansa tässä tämän omituisen runouden lajin näytteenä.

Kuinb' olen minä vierdyny vierettelemäh vierahill randoill ilmoin kuvoamiss (kuvaamista) kulgeskendelemah. En jo voinu ilmoin mielin ottamiss ni mittymii miilostiloid (armoja) saaha. En jo voinu kallehen armoiseni milostiida ni kuss (kusta) päin etseldä. Olisko sula-armoiseni, en ilmoin suvimiss sulaisid etselemäss kävyis. Olisko mieli-armoiseni, ni mittymii milostiloid en etsiis ni kuss. Viel opin kangia mies ilmoin kandamiss armoid etseldä, surendo-mies ilmoin suvimiss sulaisid etseldä. Viel opin ilmoin pestylöiss kaiken jyttymii (laisia) miilostiloid etseldä. Ni mittymii kuvaisii en voinu löydää kurjaine lapsi, ni mittymii milostiloid en voinu löydää ilmoin kuvaamiss. Kuinbo jo rubian angea lapsi nygjöi (nyt) minä armoid etselemäh. En voi angehud lapsi ni maahuisi myöde käveldä. En jo voi surendolapsi suuriss grutsinoiss (suruissani) maata myöde käveldä. On jo tämän ilmaiset vaimenoll lapsell vahingot; on jo surendolapsell suuret grutsinat. On jo pesjäisen lapsell suuret petsalat (surut). En jo voi angehud lapsi ni kedä varten avaelda vaivan näkemättömii vatsaisii. Kai (kaikki)

8

pidää omih nuorih vaivan-näkemättömih vatsaisih suojaelda. Kai jo pidää vannehtida sibirskoi randasill nuoret vatsaiset. Ei jo rubiettais ilmoin versomass vietsuimah minun kurjaisen lapsen kävelyksid. Viel opin lapohtida omat vaivan-näkemättömät vatsat. Hot' (vaikka) olen atkaloi (onneton) lapsi kaiken randaisen iskeny; olen surendolapsi suuriss utsenjoiss (kouluissa s. o. vaivoissa) ollu.

Yllämainitussa kirjeessään mainitsi Europaeus kaikellaisten toisintojen muassa saaneensa yhden aivan uudenkin, ennen tuntemattoman epillisen runon, joka laulaa Väinämöisen, Ilmarisen sekä Joukamoisen syntymisen yhdestä äidistä ja joka nähtävästi oli kristin-uskon maahantulon jälkeen syntynyt, koska kolmosveljesten äiti kuvataan nunnan kaltaiseksi.

Iri neito, impi neito,
Kapuneito kaunokainen
Piti viikoista pyhyyttä,
Ajan kaiken impeyttä.

Ensimmäinen kappale tätä runoa löytyykin kohta ensimmäisten nyt seuraavien runojen joukossa ja on siis luultavasti Tshokista saatu. Näyttää kuitenkin siltä kuin ei olisi saalis runoista ollut yhtä runsas kuin itkuista, sillä ainoasti vähää myöhemmin tavataan jo Pedri kuninkaan runo, aivan samallainen kuin se, jonka Borenius sitten on tuonut *Veskelyksestä*. Ei siis Korpiseljiltä saatuin runoin luku voi olla suurempi kuin 12—14. Muutamat näistä tosin ovat hyvin Suojärveltä saatuin kaltaiset; mutta ylimalkain on sukulaisuutta molempain seurakuntain laulutavassa, joka ei olekaan kumma, koska edellinen vielä vähän aikaa sitten oli jälkimmäisen kappelina. Paitsi sitä ei Suojärveläiset muista Europaeuksen käyneen muuta kuin keväisen kelirikon aikana (siis seuraavana vuonna) ja Tschokkilaiset päinvastoin varmaan kertovat laulaneensa hänelle kesällä; tästä ei siis voi päättää muuta kuin että hän Suojärven läpi kulkiessa ei antanut itselleen aikaa runonkeruisin. Nähtävästi hänellä oli kiire Vepsäläisten luokse, joiden kielestä, matkan alkuperäisen tarkoituksen mukaan, piti kokoella sanoja Lönnrot'in sanakirjaa varten.

Samoin melkein lienee ollut laita *Veskelyksessä*. Yllämainitun Pedri kuninkaan runon jälkeen seuraa vaan 5 runoa, sitten loppuu se vihkon osa kokonaisella tyhjällä sivulla. Silminnähtävästi Europaeus on tahtonut sillä osoittaa suuremman matkanjakson rajan. Todenteolla hän olikin Weskelyksessä melkein runo-alueen äärellä tällä kohdalla. Ainoasti vähän matkaa idempänä olevasta Säämjärven seurakunnasta on vielä saatu joku pieni pätkä (Borenius 1871).

Hän saapui nyt Vepsäläisten asuinmaille, missä ahkerasti ryhtyi sanojen keräämiseen. Niitä onnistui hänen erittäin saada kokoon *Mundjärven*

pitäjästa, joka on pohjoisessapäin Säämjärvestä; mutta paljon ei puuttunutkaan, niin olisi se saalis maksanut hänelle kovin kalliin hinnan, nimittäin oman hengen. Kolme pahanmaineista miestä oli näet siellä käynyt salaliittoon, aikoen matkalla jossain yksinäisessä metsäpaikassa karata hänen päälleen ja ryöstää ne kalleudet, joita luulivat olevan hänen matkalaukussaan. Hyväksi onnekseen kuitenkin Europaeus sai vihiä asiasta ja ja vältti väijyjäin ansan, sillä että läksi matkalle sydän-yöllä, paljoa ajemmin kuin mitä oli aikonut ja sanonut.

Paluumatka Petroskoilta kävi hänen omien suullisten ilmoitustensa mukaan ensin suurta valtamaantietä myöten *Pyhäjärvelle;* sitten halki maan *Videljärven* (eli Vieljärven) ja *Tulemajärven* kautta Suomen rajalle; täällä viimein se käsitti *Salmin, Suojärven* ja *Suistamon* pitäjät. Ensinmainitussa vepsäläisessä pitäjässä hän sai tuon pitkän ja hauskan *«Ilmarisen starinan»* (Suom. kans. satuja I s., alkukielellä Suomettaressa 1847), s. o. suorasanaiseksi saduksi muuttuneen muodostuksen Ilmarisen kosintorunoa, johon myös on sekautunut palasia Vipusen tarusta y. m. Myöskin alkuperäisessä runomuodossa kertoi Europaeus saaneensa sen samalla matkalla Tulemajärven pitäjässä Kollatselän kylässä; siitä hän muisti sen pikkuseikan, että Ilmarisella, ajaessaan nuorikkonsa kanssa kotiapäin, oli

Kuusin kultaisin käkösin
Vempelellä kukkumassa,
Seitsemin sivoi lintusin
Rahkehella laulamassa.

Tämmöinen toisinto löytyykin todella tällä matkalla saatuin saalisten seassa, mutta paikka järjestyksessä tekee sen saannin mainitusta pitäjästä mahdottomaksi; molemmin puolin on varmaan muualta saatu jarunoja. Nähtävästi oli siis muisti tehnyt hänelle pienen kepposen.

Suomen rajan yli sanoi hän käyneensä *Kanabrojärven* kylän kohdalla, paljoa etelämpänä kuin Kollatselällä. Sieltä tahi jostain muusta Tulemajärven kylästä voisivat olla nyt seuraavan vihkon-osan alkurunot, 8 luvultaan (H N 75—82). Niiden seassa näet on yksi uudempi runo, jota pohjoisempana Venäjän Karjalassa lauletaan useassa paikassa, vaan ei tietääkseni missään Suomen puolella.

Nyt lähinnä seuraavasta matkan osasta nousee hiukan epäilystä. Kanabrojärveltä ei ollut kovin pitkä matka suurelle Salmin valtamaantielle, jota myöten oli hyvin helppo päästä Suistamolle, mutta sitten ei hän tullut käyneeksi Suojärven pitäjässä, jota kuitenkin suullisessa tiedon-annossaan mainitsee. Jos hän sitä vastaan kulki Salmin pitäjää pitkin pohjoseen ja sitten Loimolanjokea myöten alas, niin hän todella halkaisi pikkuisen sakaran Suojärveä. Kenties on siis tämä jälkimmäinen tie oikea, vaikka tosin

siinä on pitkät taipaleet jylhää, aivan asumatonta korpea välillä. Mutta eihän meidän matkaajamme muutoinkaan ollut Arkalan poikia, ja onhan siinä ainakin tätä nykyä jonkunmoinen polku merkitty kartassa.

Oman suullisen ilmoituksensa mukaan ei Europaeus Salmin pitäjästä saanut yhtään runoa. Tämä seikka sietää kuitenkin hiukan epäilystä. Nyt seuraavissa runoissa *) on näet yksi kappale Väinämöisen ja Joukamoisen laulukiistaa jossa he laulamisen jälkeen vielä koettavat voitella toinen toistaan kaikellaisten eläväin esiinloitsimisella, samaan tapaan kuin painetussa Kalevalassa ja Aunuksen pohjois-seuduissa Lemminkäinen ja Pohjolan isäntä tekevät. Mainittu pikkuseikka ei ilmau tähän runoon sovitettuna muussa kuin yhdessä toisinnossa, jonka K. Krohn toi Salmista. Samoin on rinnakkain tämän kanssa oleva toinen toisinto samasta pitäjästä tuodun kaltainen. Mahdollisesti on siis kuitenkin Europaeus erehtynyt. Läkistä päättäin kuulunee tähän myös paljo edellisempänä oikealle palstalle lisätty Luojan surmavirsi (N 93). Se sisältää sen lisäyksen, että Kristus, Juutalaisten vainoa paetessaan, tapasi elonleikkaajan ja pyysi perään-ajajille tiedoksi antamaan, että hän jo kulki ohitse, silloin kun kaskea hakattiin. Samallaisia pyyntöjä hän myös esittää lehmäpaimenelle ja kirkon vartijalle. Tämä omituinen toisinto ei ole tullut mistään muualta löydetyksi kuin Kotajärveltä eteläisessä Suojärvessä (K. Krohn), mutta kun se on liian itäänpäin, Europaeuksen nykyisestä suunnasta, mahtaa se siis olla saatu jostain yksinäisestä metsätalosta saman pitäjän lounais-sakarassa.

Puolipalstaisen loman jälkeen alkaa nyt jakso runoja, joiden saantipaikasta, vaikkei se ole mainittu, kuitenkin on uudempiin keräelmiin vertaamalla päästy osaksi täyteen varmuuteen, osaksi suureen todennäköisyyteen. Europaeus oli tässä *Suistamon* koillis-osassa viimeinkin taas tullut hyville runopaikoille, joiden vertaisia ei ollut vielä nähnyt koko tällä toisella matkallaan.

Ensimmäinen näitä paikkoja oli *Loimolan* kylä samannimisen järven rannalla sekä siihen kuuluva, hiukka lännemmäinen *Lytsy* **). Laulatettuansa ensin muita ***) tapasi hän täällä ympäri koko pitäjää runontaidostaan

*) Luvultaan 11, H N 82—91 kaksi b-numeroa lisää lukien. Ne ovat vaaleammalla läkillä kirjoitetut kuin edellä olevat, siis nähtävästi toisesta paikasta.

**) Täältä saatiin melkein 30 runoa (H 92—4, I 1—3, 5, 6, 8—15, 17, 19—22, 25—7, 31, 34—5), joissa paljon ja hyviä epillisiä. Puolen palstan loma eroittaa ne kahteen ryhmään; kenties siinä on raja loimalaisten ja lytsyläisten välillä.

***) Niiden joukossa luultavasti *Pitkää Iivanaa*, koska ainakin yksi tässä oleva runo on hyvin senkaltainen, minkä eräs laulaja Impilahdella sanoi K. Krohn'ille kuulleensa sennimiseltä lytsyläiseltä. Luultavasti «Pitkä Iivana» on tuo 1845 Loimalan henkikirjoissa mainittu Ivan Dmitriev.

kuuluisan *Ontrei Satikaisen* (suullisten ilmoitusten mukaan myös Sotikov, henkikirjoissa Isotov). Hän oli silloin 58 vuotta vanha, täydessä voimassaan ja eli vielä 1865; seuraavan vuoden henkikirjoissa sitä vastoin ilmaantuu jo hänen leskensä. Vaan ei mene mahti maan rakohon, vaikka mahtajat menevät. Hänen runonsa ovat pysyneet ihmeen hyvässä säilyssä lasten ja lastenlasten muistossa. Erittäin on hänen Lytsyssä elävän nuoremman poikansa *Fedotan* laulutapa hyvin tarkkaan yhtäpitävä isän noudattaman kanssa. Myös on nyky-aikana saatu hänen perintöään koko joukko korjuusen vanhimman pojan *Saharjin* tyttäreltä *Palagalta,* joka on naimisessa samansukuisella miehellä Äämäjärvellä likellä Suistamon kirkkoa. Häntä kuvaa K. Krohn vielä tavattoman kauniiksi, vaikka jo vanhanpuoliseksi, naiseksi, jonka koko ryhdissä, erittäin suun ympäristössä, on jotain käskevää, ylimyksellistä, ja joka osasikin runoilleen määrätä arvonsa mukaisen hinnan. Ontrein Lemminkäis-runon lauloi Basilier'ille niinikään Palagan veli *Mikola Saharjev Satikainen,* joka nyt asuu Suurjärvellä eli Sissolassa Pohjois-Suistamolla. Paitsi sitä on erittäin Suistamon länsi-osassa useita laulajia, jotka sanovat oppineensa Lytsyn Ontrei-ukolta taikka joiden laulutapa sen selvästi näyttää. Semmoisia ovat esim. K. Krohn'in keräelmässä Stopan Satikainen Äämäjärvellä, Basilier'ille laulaneista erittäin tuo etevä runonlaulaja Aleksi Purushka Jalonvaarassa. Myöskin Impilahdella voi tavata runontaitajia, jotka ovat olleet Lytsyn vaikutuksen alaiset, jos kohta eivät aina ole kuulleet välittömästi itse Ontrein laulavan *).

Nämät seikat suovat meille hyvän katsahduksen runojen säilymisen ja leviämisen historiaan. Paraiten ja täydellisimmin ne menevät perintönä vanhemmilta lapsille. Usein on silloin yhtäläisyys niin suuri, ett'ei ole tuntuvampia eroituksia; nykyään, kun runon kukoistus-aika jo on ohitse, saattaa vaan sieltä jäädä pois joku säe tai kokonainen sivuseikka, ja runo näin tavoin tulla lyhyemmäksi. Noista lapsista saattaa joku osa muuttaa kotoa muille seuduille, tavallisimmin kuitenkin vaan saman pitäjän toisille kulmille; silloin ne vievät runonsa mukanaan semmoisillekin paikoille, missä ennen ei laulettu ollenkaan tahi ainoasti vähän. Paitsi sitä vaikuttaa suurempaan maineesen päässyt laulaja myös paljon avarammille piireille, vaikka silloin enimmiten vähennetyllä voimalla. Muutkin pitäjäläiset, paitsi lähin suku, etupäässä tietysti omat kyläläiset, kuulevat hänen laulavan pidoissa

*) Varmaan Ontrein laulamiksi, vertaamisen kautta uudempiin keräelmiin, ei voi päättää enempää kuin kuusi runoa; mutta näiden välillä on toisia, jotka nähtävästi ovat hänen, vaikkei perilliset ole sattuneet laulamaan niitä myöhemmille kerääjille, niinkuin he taas puolestaan ovat laulaneet useampia Ontreilta oppimiansa runoja, joita hän itse ei sattunut antamaan Europaeukselle. Täten oli hänen lauluvaransa määrä luultavasti noin 22.

ynnä muissa yhteisissä kokouksissa; he oppivat silloin hänen lauluinsa pääsisällyksen, vaan aniharvoin niin tarkkaan kuin omat lapset, jotka ovat tilaisuudessa kuulemaan samat runot monta monituista kertaa. Nuo syrjäisemmät kuulijat täyttävät lomat, kun he eivät oikein muista jotain paikkaa, muualta kuulluilla toisinnoilla tai säkeillä ihan toisista runoista. Omat lapset edustavat näin tavoin enemmän runolaulun säilyttävää puolta, muut kuulijat pikemmin sen edistymistä.

„Loimaalta ja Lytsystä tuli Muuantoon ja Kuikkaan“, niin kertoi eräs vanha ukko viimeinmainitussa kylässä K. Krohn'ille. Runoin järjestyksestä päättäin poikkesi Europaeus kuitenkin ensin toiseen läheiseen runopesään, *Shemeikkään*. Siellä muistetaan hänen käyneen kaksi kertaa, ensimmäisen syyskesällä, ja arveltiin silloin tulleen Suojärveltä päin, kenties Vieksingistä. Todennäköiseltä näyttääkin, että hän, Lytsyssä kuultuaan Shemeikän kuuluisista laulajista, ja päätettyään mennä sinne, tahtoi välttää tuon suuren mutkan länteenpäin, jonka kartassa näkyvä ratsupolku kiertää, ja meni suoraan, tosin sangen leveän salotaipalen poikki. Silloin hän saattoi tulla Suojärveen kuuluvan Kivijärven kylän takamaille ja liki Vieksinkiä.

Shemeikässä eli siihen aikaan kaksi vanhaa ukkoa ja kauas kuuluisaa laulajaa, kukin eri talossaan. Toinen niistä, *Jaakko Hilipov* (Filipin poika) oli 75 vuotta, toinen, *Iivana Shemägin* 85 vuotta ijältään. Vaikkei henkikirjat siitä mitään mainitse, sanovat jälkeiset heidän olleen veljekset. Suku ei ollut siinä seudussa vanha, niinkuin koko kyläkin on verrattavasti uutisasutusta. Mainittuin ukkoin isä, *Hilippä Semenovitsch Hoshkonen,* vasta oli muuttanut tänne Aunuksesta *Lubasalmesta* „Reboilan puolelta“. Siinä kylässä, joka oikeastaan on *Himolan* pitäjää, asuikin vielä Hoshkosia. Hilipän „toatoin-toatoin-toatto“ Miihkali oli kuuluisa tietäjä, jonka ihmeellisistä matkoista ja metsästyksistä usea Suistamon sekä Suojärvenkin vanhus tietää kertoa *). Muutama näistä tarinoista on pääasiallisesti yhtäpitävä niiden kanssa, jotka tässä lehdessä ovat olleet kerrottuna Sortavalan runonlaulajan Borissa Vannisen esi-isästä.

Sieltä syntymäpaikastaan, joka vielä 40 vuottakin takaperin oli varsin hyvä runolähde, näkyy Hilippä tuoneen taitonsa Suistamolle, sillä tavoin rikastuttaen seudun entisiä runovaroja. Muutamissa Shemeikkäläisten runoissa on ihan selvät tunnusmerkit, himolalaisesta syntyperästä (esim. Väinämöisen ja Joukamoisen kilpalaulannossa) ja luultavasti on tarkempi tutkimus osoittava sen vielä useammissa. Mutta Schemeikän laulutapa on, mitä moniin runoihin tulee, hyvin läheisessä sukulaisuudessa Lytsyn Sati-

*) Katso laveammalta Virittäjää II.

kaisten *) ja välillisesti Länsi-Suistamon useimpain kylien laulutavan kanssa. Myös ovat he vaikuttaneet suoranaisestikin esim. Aleksi Purush'kaan Jalonvaarassa, sekä nyt jo kuolleesen Riihi-Iivanaan Sodanlahdessa Leppälahden kappelia, joka oikeastaan oli syntyisin vähän pohjoisemmasta Kuikan kylästä ja sukua Shemeikkäläisille, samoin kuin myös jo kuollut ennen aikaan kuuluisa Kuikan laulaja Ignatan Hodata. Paitsi näitä tavataan niillä seuduilla sekä myös Impilahdella usein miehiä, jotka ovat oppineet jonkun runon „Shemeikän ukoilta", jolla nimellä suku, alkuperäisen nimensä hylkäämällä, nyt on tuttu. Toisella puolella ilmautuu heidän vaikutuksensa myös suoranaisesti tai välillisesti osaksi myös Suojärvenkin runoissa. Nykyisin muutamia vuosia on sitten pari Iivanan jälkeläisistä muuttanut Korpiseljällekin, toinen Hoilolaan, toinen Mysysvaaralle, ja vieneet sinne runonsa. Jaakko Shemeikällä oli poika Pedri, joka silloin oli 41 vuotta vanha ja vielä, vaikka kovasti vaivaisena, eli pari vuotta takaperin ja jaksoi kömpiä alas uunin päältä sekä laulaa jonkun runon Basilier'ille. Iivanalla oli kaksi poikaa *Iivana* ja *Ontrei*, joista jälkimmäinen, nyt 78 puoden ijässä, lauloi Basilier'ille puolen tusinan hyviä runoja. Edellinen oli jo v. 1845 kivulloinen ja kuoli 1848; mutta häneltä jäi koko viisi poikaa, joista erittäin molemmat vanhimmat, nuot Korpiseljille muuttaneet, ovat parhaiten ja runsaimmassa määrässä säilyttäneet suvun lauluperinnön. Niinkuin tästä näkyy, eivät siis Shemeikän ukot suotta ansaitse suurta mainettansa Salmin kihlakunnassa, vaikka kuitenkin tulee huomata, että he pää-asiallisesti laulavat loitsuja, erittäin mainioita metsäloitsuja, niinkuin myös useat heistä ovat Suistamon, kenties koko Itä-Suomen kuuluisimmat peuranpyytäjät. Satikaisilla sitä vastaan oli epillinen laulu runsaampi.

Ihmetellä täytyy, että Europaeus yhtähyvin tällä ensimmäisellä käynnillään ei näy saaneen kovin suurta saalista. Varmaan Shemeikkäläisiltä saaduiksi todistettuja runoja ei ole enempää kuin kolme ja luultavasti sinne kuuluvainkaan luku on enintänsä parikymmentä. Arvattavasti vaikutti sen runonkeruun outous, epäilys tuntematonta miestä vastaan sekä loitsijain tavallinen pelko. että lukuin voima haihtuu, kun niitä toiselle opettaa. Aivan varmaanon tietysti hyvin vaikea päättää keneltä saman suvun jäseneltä joku runo on saatu, koska erilaisuudet niiden välillä ovat niin pienet. Näyttää tenkin siltä kuin olisi *Ontrei* laulanut tässä kirjaanpannun kanteleen synnyn, ja hänen vanhin veljenpoikansa *Mikita* itse kertoi K. Krohn'ille kyydinneensä Europaeuksen Muuantoon ja tämän olleen pahoillaan siitä, kun ei

**) Näillä on kuitenkin myös runoja, joita ei Shemeikkäläiset laula ollenkaan tai vaillinaisesti. Nämät runot ovat siis varmaan tulleet lännempää.

seuraavana vuonna käydessään sattunut tapaamaan. Jälkimmäisestä seikasta voisi päättää että Europaeus häneltäkin sai runoja. Mutta muuten vielä ilmoitti hän tämän ensimmäisen käynnin tapahtuneen syyskesällä, josta näkyy, että Eurapaeus hyvin nopeasti oli kulkenut palausmatkallaan Petroskoilta.

Sen jälkeen seuraa kymmenkunta runoja, jotka luultavasti ovat *Kuikan* kylästä Sodanlahden kappelin koilliskulmalla, johon Europaeuksen, niinkuin yllä näimme, kerrottiin tulleen Loimolasta päin. Siinä oli siihen aikaan hyvä runopaikka ja eli muutamia kuuluisia runonlaulajia. Keneltä heistä eriitäin nämät runot ovat saadut, ei ole kuitenkaan onnistunut saada selville. Nähtävästi esti täälläkin epäluulo suuremman saaliin saamista. Joukossa on tuo ylen harvinainen, jossa on kuvattu Pikin (painetussa Kalevalassa Väinämöisen) ohran kylvö ja puun jättäminen linnuille istuimiksi. Joku viimeisistä voisi kenties olla kotoisin *Korpiselkien* kirkon tienoilta, koska yhdessä uudessa laulussa on läheinen *Hoilolan* hovi mainittu.

Juuri tämän jälkeen seuraa taas puolen palstan loma, joka niin usein jo on havaittu uuden saantipaikan osoitteeksi, ja sitten tapaamme kohta Väinämöisen hevosen-etson, jota näin itsekseen, kanteleen syntymättä, ei lauleta muualla kuin *Ilamantsissa.* Sama syntyperä on epäilemättä myös muilla samalla palstalla olevilla kolmella runolla. Oikealle palstalle kirjoitetut sitä vastaan voisivat olla *Kontiolahdelta,* jonka laulutavan omituisuuksia ainakin on yhdessä heistä.

Siihen päättyi tämä Europaeuksen ensimmäinen runonkeruu. Se oli kestänyt enintänsä kolme kuukautta ja tuottanut enemmän kuin 220 runoa*), paitsi jommoisenkin vihkon itkuja, toisen satuja. Ja kaikki se ainoasti 60 ruplan kulutuksella!

*) Luku tulee täyteen, jos ylempänä kussakin paikassa ilmaistuihin numeroihin lisää siellä täällä oikealle palstalle kirjoitettuja, joiden saantipaikkaa en ole uskaltanut määrätä.

(Jatketaan.)

J. Krohn.

Kasvattitytär.

Kirjoitti *—li li—.*

(Jatkoa ja loppu.)

Kuin Olga palasi Inan luota kotiin, oltiin siellä jo iltasella. Kasvatti-isä kuului puhuvan Wendla rouvalle jostakin tärkeästä asiasta.

Olgankin utelijaisuus heräsi, ja kohta oli hän asian perillä. Kasvatus-isä aikoi ottaa kotiin erään köyhän ylioppilaan, joka häntä auttaisi kirjoituksissa.

„Joko hän piankin tulee?" kysyi Wendla rouva.

„Minä aion kirjoittaa, että hän vaan nyt heti tulisi."

„Sitte minun täytyy järjestää huone hänelle. Hän saakoon sen huoneen, jossa Olga on ollut ja Olga saa maata minun kammarissani."

„Niin, aseta nyt vaan niinkuin sinä tahdot."

Olga sai nyt vähän miettimisen aihetta. Minkähänlainen se ylioppilas oli, jonka piti hänen huoneesensa tulla asumaan. Oliko hän semmoinen kuin tämän kaupungin herrat, vai oliko hän erilainen? Mutta jos hän olisi ilkeä pilkantekijä niinkuin se ja se hänen tuttavistaan, jotka olivat olevinaan niin kohtelijaita, mutta joiden kohtelijaisuus ei ollut muuta kuin ilkeyttä. Ja, jotka luulivat, että kaikki naiset heihin olivat rakastuneet. Jos hän semmoinen olisi, niin ei viitsisi Olga juuri paljo hänen kanssaan.

Muutaman päivän perästä tulikin se odotettu vieras. Olga ei ollut häntä juuri semmoiseksi ajatellut. Hänen ulkomuotonsa oli tavallinen. Pienet, harmaan siniset silmät, matala otsa, vaalea, suora tukka ja vähän viiksen haituvia yläleuassa. Mutta hän oli terveen näköinen ja hänen liikkeensä osoittivat reippautta ja hänen puheensa oli vilkasta.

Olga oli alussa hänen seurassaan ujo ja harvapuheinen. Hän vaan kuunteli, kuin Wendla rouva ja kasvatti-isä hänen kanssaan puhuivat. He eivät vielä olleet monta sanaa keskenään vaihtaneet.

Kohta sen jälkeen olivat nuo Wendla rouvan syntymäpäivät. Aamulla, kuin perhe kokoontui kahvipöydän ympärille, toivottivat kaikki onnea ja Olga antoi tuon tekemänsä laukun.

Kuin Wendla rouva näki sen, sanoi hän: „Enhän minä tätä juuri olisi tarvinnut, mutta kiitos kuitenkin."

Olga kävi niinkuin hän olisi jostakin pettynyt. Ei Wendla täti edes sanonut, mitä hän piti itse työstä, vaikka kaikki muut sitä kiittivät kauniiksi. Hän loi silmänsä maahan ja seisoi siinä neuvottomana.

„Mutta katsokaahan toki rouva, eikö tämä ole teidän mielestänne kaunis työ," sanoi äkkiä ylioppilas. Minä näin sen jo silloin, kuin neiti Olga sitä valmisti.

„Enhän minä ole sanonut, että se ruma on," sanoi rouva Wendla ja lähti toimilleen.

Olga nosti päätään ja katsoi ylioppilaasen, joka piteli laukkua kä-

dessään ja tarkasteli sitä. Hänestä tuntui, kuin ei hän enää olisikaan niin puoletoin täällä kotona Wendla rouvan kohtelun alaisena. Tämä tunne teki niin hyvää hänen sydämelleen.

Illalla tuli vieraita ja Ina kysyi silloin Olgalta: „Mitä täti piti laukusta?“

„En minä tiedä, mutta kyllä hän myönsi, että se oli kaunis,“ sanoi Olga ja silmäsi ylioppilasta. Ja ylioppilaan sinisen harmaista silmistä loisti takaisin Olgan silmiin lempeä säde, joka tunki hänen sydämeensä ja sulatti sieltä monenvuotista jäätä.

„Etkö sinä ole tyytyväinen, kuin rupesit tuota laukkua tekemään?“ kysyi jälleen Ina.

„Olen niin tyytyväinen,“ sanoi Olga ja puristi Inan kättä. „Sinä olet oikein hyvä tyttö, Ina.“

„Sehän on hupaista kuulla,“ vastasi Ina, ja sitte hän kertoi ylioppilaalle, vaikka olihan siinä muitakin kuulemassa, kuinka Olga oli ollut surumielinen ja tullut hänen luokseen, pyytäen työtä ja sanonut, että hän kuolee ikävään. Silloin oli hän neuvonut Olgaa tekemään laukkua Wendla tädin syntymäpäiväksi ja Olga oli sitä ruvennut tekemään, vaikka hän luuli, ett'ei täti siitä huolisi.

„Vai niin, vai niin se asia oikein alun pitäin oli, sillä laukullahan on oikein merkillinen tarina, sanoi ylioppilas ja katseli Olgaa.

„Mitä tuo Ina kaikkia puhuu, sinulle minä en enää sano mitään, sanoi Olga ja lähti pois, ett'ei kukaan näkisi, kuinka hän punehtui.“

„No, mitä vaarallista se oli,“ arveli Ina nauraan.

Sitte tuli yhä enemmän vieraita. Kaikki istuivat ensin juhlallisesti pitkin seiniä. Mutta sitten rupesivat nuoret leikkimään ja tanssimaan. Ylioppilas kutsui Olgan valssiin ja he tanssivat niin kauan, ett'ei kukaan niin kauan tanssinut. Olgan silmät loistivat, posket punoittivat ja huulet hymyilivät ja ylioppilaskin oli iloisen näköinen ja tanssi niin virkeästi ja reippaasti.

Olga oli koko illan niin iloisella mielellä, vaikk'ei hän nyt niin paljon nauranut ja lärpötellyt kuin ennen.

Olgan toverit ja tuttavat huomasivat tämän ja kysyivät, miksi hän nyt niin iloiselta näytti, johon Olga vastasi, ett'ei hän ollut iloisempi, kuin ennenkään. Mutta siihen tytöt sanoivat, ett'ei se ollut totta ja että he kyllä tiesivät, mistä hänen ilonsa tuli.

Tästälähin Olga ja ylioppilas olivat yhä enemmän yhdessä. Aina kuin ylioppilaalla oli joutilasta aikaa, tuli hän puhumaan naisten kanssa. Silloin, kuin Wendla rouva oli läsnä, ei Olga sanonut juuri mitään, mutta ylioppilas puhui hänen kanssaan niin vapaasti, että Olga oikein ihmetteli, kuinka hän uskalsi, sillä hän puhui usein semmoistakin, josta ei Wendla rouva pitänyt.

Kuin tämä kysyi, eikö ylioppilaasta maalla, talonpoikien seurassa asuminen tuntunut hyvin ikävälle, kuin ei ollut mitään seuraa eikä huvituksia, niin hän vastasi, että päin vastoin sitä maalla on paljoa vapaammalla ja raittimmalla mielellä kuin esimerkiksi pienessä kaupunkimaail-

massa, jossa-ilma on niin raskasta ja ahdasta. Ja sitte hän kuvaili pikkukaupungin varjopuolia, kertoen kuinka sitä muualla maailmassa eletään, ja kuinka sitä hommataan ja puuhataan yhteisten asiain hyväksi, ett'ei jouduta naapureinsa asioista huolta pitämään ja kylissä työkseen juoksemaan, niinkuin pikkukaupungeissa on tapana.

Mutta kuin Wendla, rouva huomasi, että ylioppilas tarkoitti heidän kaupunkiaan, niin hän suuttui ja rupesi taas puolestaan puhumaan, minkälaisia ylioppilaat ovat, jotka ovat maalla kasvaneet, kuinka he eivät ymmärrä seuraelämän tapoja ja minkälaisia juttuja hän yleisestikin oli ylioppilaista kuullut.

Näitä viittauksia ei ylioppilas kuitenkaan ollut huomaavinaankaan, vaan jatkoi yhä kertomuksiaan ja vertailemisiaan, mutta Wendla rouva suuttui yhä enemmän ja lähti viimein pois koko huoneesta.

Silloin jäi ylioppilas Olgan kanssa kahden kesken ja nyt rupesi Olgakin puhumaan. Hänkin puolusti kaupunkiansa, sanoen kuulleensa monelta, että niitä on pienempiä ja ikävämpiäkin kaupunkeja ja että täälläkin voi olla hyvin hupaista. Mutta kuin sitte ylioppilas kertoi muun maailman elämästä ja kuinka siellä naisillakin oli työtä ja tointa, silloin selvisi Olgalle se, minkä hän ennen hämärästi aavisti ja aina tyhjemmälle näytti hänestä hänen omakin elämänsä.

Hän rupesi nyt kertomaan ylioppilaalle ajatuksiaan ja tunteitaan, surujaan ja huoliaan; mutta kuin hän oli kertonut, niin ihmetteli hän, että hän semmoista oli puhunut ja vielä vasta tutuksi tulleelle ylioppilaalle.

Mutta tämä kuunteli niin tarkkaan Olgan kertomuksia eikä hän niille nauranut, eikä hän pilkannut Olgan sanoja, eikä puhunut niitä kenellekään muille. Näin voitti hän Olgan luottamuksen, että tämä uudestaan hänelle kertoi semmoista, jota ei ollut koskaan muille kertonut.

Ja Olgalla oli nyt niin paljo ajateltavaa, ett'ei hän joutanut enää kaupungillakaan kulkemaan.

Mutta ylioppilaan kanssa he olivat ahkerasti ulkona.

Ylioppilas toimitti kaupunkiin luistinradan ja sitte hän opetti Olgaakin luistelemaan. Hän pani luistimet Olgan jalkaan, mutta kuin tämän piti nousta seisaalleen oli hän aivan kaatua. Silloin tuki häntä ylioppilaan käsivarsi, Olga nojasi siihen ja ylioppilas luisteli ensin ja sitte koetti Olga ja niin hän vähitellen oppi.

Mutta kuin talvi kului kevätpuoleen ja hanget rupesivat kannattamaan, silloin nousivat he aikaiseen aamusilla, ottivat kelkat, sukset ja kiipesivät korkeille mäille kaupungin ulkopuolella.

Aurinko loisti, hanget kimaltelivat, huurteiset puut hohtivat ja kaikki oli niin huikaisevan valoisaa. Kuin he silloin kiitivät huimaavaa vauhtia alas mäen rinnettä, näytti kotikaupunki niin pieneltä heidän silmiinsä ja kaupungin asukkaat unohtuivat ja kaikki surut ja huolet haihtuivat. Täällä kirkkaan, siintävän taivaan alla, vapaassa luonnossa, hekin tunsivat itsensä oikein vapaaksi, täällä he saivat hengittää raitista ilmaa.

Ja eräällä tämmöisellä retkellä se tapahtui, että Olgan kelkka kaatui ja hän vajosi syvään lumeen, mutta ylioppilas kiirehti hänen apuunsa, nosti

hänet ylös ja samassa sulki hänet syliinsä, josta ei Olgakaan hennonut pois luopua. — Ja niin he joutuivat kihloihin.

Kuin he palasivat kotiin näiltä retkiltä, iski Wendla rouva terävän katseen heihin ja kysyi, missä he olivat olleet ja eikö heillä ollut ketään muita mukana.

He vastasivat aina todenmukaisesti hänen kysymyksiinsä, jolloin näytti siltä kuin hän olisi tahtonut jotakin muistuttaa. Mutta kuin ei tästä apua tullut, täytyi hänen vihdoin sanoa Olgalle:

„Minä olen suuresti ihmetellyt sitä, että sinä olet niin paljon tuon ylioppilaan kanssa ja ulkonakin vaan kahden kesken. Minä luulin, että sinun piti ymmärtää minun viittauksiani, mutta kuin ei siitä näy apua tulevan, niin täytyy minun suoraan kieltää sinua kuljeksimasta hänen kanssaan. Sinusta puhutaan jo kaupungilla kaikellaista ja minuakin syytetään siitä, ett'en pidä parempaa huolta sinusta.

Olga sanoi, ett'ei hän tiennyt asiaa niin vaaralliseksi; mutta kohta sen jälkeen puhui hän ylioppilaalle, mitä Wendla rouva oli sanonut.

„Se nyt on merkillistä,“ sanoi hän, „kyllä meidän pitää julkaista kihlaus, sillä muutoin eivät nämä kaupungin muijat pääse rauhaan.

Nyt siis piti Wendla rouvan, kasvatti-isän ja koko kaupungin saada tietää se heidän keskinäinen salaisuutensa. Eikä sitä asiaa vastaan ollutkaan kukaan.

Wendla rouva tosin ei pitänyt ylioppilaasta, mutta kyllä hänen mielestään hän Olgalle oli sovelijas ja kaikein mielestä he sopivat niin hyvin yhteen, vaikka tosin ajateltiin, että se Olgalle oli suurempi onni kuin ylioppilaalle.

Mutta Olga itse oli niin paljon muuttunut. Hänen olentoonsa oli tullut jotakin kevät-aamun kaltaista, hän virkosi uuteen elämään, niinkuin luonto kevätpäivän paistaessa. Hän oli niin onnellinen, kuin hän oli löytänyt jonkun joka häntä rakasti ja jota hän rakasti. — Eikä hänen nyt enää tarvinnut olla joutilaana. Hänelle tuli niin paljo puuhaa; hän ompeli, kutoi ja virkkasi kaiket päivät. Ja sen ohessa kuvaili hän, kuinka hän kohta saisi oman kodin, jossa hän olisi niin ahkera ja rakastaisi kaikkia ihmisiä. Kyllä hän ennen oli ollut veltto ja huolimatoin, mutta nyt hän oikein koittaisi.

Tuli syksy ja sulhasen täytyi lähteä Helsinkiin tutkinnoitaan suorittamaan; mutta joulun aikana hänen piti jälleen tulla takaisin. Eikä hän sillä aika ajattele ketään muuta kuin Olgaa, vakuutti hän lähteissään. Olgakin lupasi ajatella häntä, niin kuluisi aika pikemmin.

Aika kuluikin. Ylioppilas oli ahkera ja Olga oli ahkera ja he kuvailivat molemmat tulevaisuuttaan niin onnelliseksi ja iloiseksi omassa yhteisessä kodissaan.

Joulu tuli ja ylioppilas kiiruhti morsiamensa luo. Mutta kotimatkalla kävi kylmä viima, joka tunkeutui hänen ohuitten vaatteittensa läpi ja oikein värisytti ruumista. Ei se hänen mielestään kuitenkaan tehnyt mitään, sillä hän tiesi että hän kohta pääsisi lämpimään suojaan ja lämpimän kohtelun alaiseksi. Ilo täytti mielet, kuin matka loppui ja hän jälleen oli Olgan

luona. Heidän oli niin hupaista viettää joulua yhdessä ja heillä oli niin paljo sanomista toisilleen.

Mutta talven kylmä viima ei niin pian heittänytkään saalistaan. Muutaman päivän perästä rupesi ylioppilasta niin kummallisesti vilustamaan, jäseniä katkoi ja kolotti. Sitte tuli kova kuume, joka pakotti hänen olemaan vuoteessa. Kuume yhä eneni; sairas meni tiedottomaksi ja houraili. Olga istui hänen vuoteensa vieressä:

„Tämmöiseksikö muuttuikin meidän joulu-ilomme," ajatteli hän. „Mutta en minä muusta huolisi, kunhan vaan Kaarlo paranisi ja kyllä hän paranee, kuin häntä hyvästi hoidetaan. Kuinka voisi ajatellakkaan muuta."

Kuume väheni hiukan ja sairas saattoi ajatella selvään:

„Kohta sinä paranet, Kaarlo, ja sitte on meillä taas niin hupaista," sanoi Olga.

„Niin toivokaamme, että minä kohta voin nousta tästä. On niin ikävää maata avuttomana vuoteellaan ja nähdä, kuinka teilläkin on siitä vaivaa."

„Ei se mitään, mutta sinä et saakkaan sitte taas lähteä Helsinkiin. Sairastut siellä vielä uudestaan; enkä minä voi sinua edes hoitaa."

Näin he puhuivat ja toivoivat, että entiset ilonpäivät palaisivat jälleen. Mutta sairas kääntyi taas huonommaksi. Silmäin alukset kävivät mustiksi ja muoto oli kalman kalpea. Olga teki kaiken, minkä voi saattaakseen häntä terveemmäksi, mutta ei se auttanut. Hän otti Olgaa kädestä kiinni ja sanoi heikolla äänellä:

„Meidän ei pidä enää toivoa mitään tulevaisuudesta, sillä minä tunnen, että meidän täytyy kohta ainiaaksi eritä. Olisinhan vielä suonut vähän aikaa eläväni sinunkin tähtesi, mutta omat toivot eivät auta. Jää hyvästi, Olga, kiitos kaikesta! Sinun rakkautesi sulostuttaa minua kuolinhetkellänikin."

„Olga puristi kovasti hänen kättänsä, hän kävi yhtä kalpeaksi, kuin tuo kuoleva sairas. — Ei, se ei voinut olla totta, että Kaarlo kuolisi. Olihan hän vähän aikaa sitte niin terve ja reipas. Olga ei sitä voinut uskoa, ei, ei!"

Mutta jo seuraavana päivänä soivat kuolon kellot hänen armaallensa ja ruumis oli kylmä ja kankea. Olga ei voinut itkeä, huulensa vaan olivat sulkeutuneet lujasti kiinni ja kasvot olivat kalpeat. Mutta sitte, kuin ruumis-arkku kannettiin maan mustaan multaan ja kaikki oli hiljaista, sitte rupesi kyyneleet vierimään Olgan silmistä. Hänen täytyi hiukan ruveta ajattelemaan omaa tilaansa. Kaikki unelmat omasta kodista, onnesta ja ilosta olivat nyt turhaan rauenneet. Ja minkä edestä hän nyt eläisi? Ei hänellä ollut enää ketään, joka häntä tarvitsi ja kaipasi; ei hänen elämällään ollut mitään tarkoitusta ja päämäärää.

„Miksi, miksi jäin minä elämään ja hän otettiin pois? Hän olisi ollut maailmassa tarpeellinen, hän olisi pian unohtanut surunsa; mutta minä, minä en ole miksikään hyödyksi, enkä minä voi koskaan, en koskaan unohtaa häntä. Miksi täytyy minun elää, miksi täytyy elää?"

Näin itki ja valitti Olga päiväkaudet ja yölläkin kuului hänen nyyhkytyksensä.

Tämä rupesi käymään ikäväksi Wendla rauvan mielestä.

„En minä tiedä, mitä tuon tytön pitäisi tehdä,“ sanoi hän miehelleen.

„Koeta sinä lohduttaa häntä,“ vastasi tämä.

„Ei hän huoli yhtään minun sanoistani, mutta täytynee sitä koettaa.“

Seuraavana päivänä sanoi hän Olgalle: „Mutta koeta nyt, Olga, olla järkevä ja ajattele kaikkea sitä hyvää, mitä sinulla vielä on. Sinä olet hyvin kiittämätöin, kuin voit noin valittaa, vaikka sinulla on hyvä koti, jossa saat elää huoletoinna kaiken elin-aikasi. Antaahan sinun kasvatti-isäsi sinulle kaikkea, mitä vaan tahdot.

Olga ei vastannut mitään, mutta tästälähin rupesi hän kätkemään surunsa sydämeensä, vaikka se siinä kouristi sitä kovemmin. Eikä hänen enää tehnyt mieli ryhtymään mihinkään työhön ja mitäpä hänellä olikaan tekemistä. Hän ei käynyt enää ulkonakaan ja varsinkin huvitukset olivat hänelle vastenmielisiä. Hän sulkeutui huoneesensa ja vaipui siellä ajatuksiin. Mutta ilma tuntui niin raskaalta, että hän oli maahan vaipumaisillaan sen painon alla.

Eräänä päivänä tuli Ina hänen luokseen.

„Täytyi tulla katsomaan sinua, kuin ei sinua enää näe missään. — Mutta, herrainen aika, kuinka huonon näköiseksi sinä olet käynyt! Olga, et sinä saa antaa surun noin itseäsi vallita. Sinähän olet vielä niin nuori ja ajatteleppas, kuinka sitä voi maailmassa olla hupaistakin vielä. — Kuule, sinun täytyy ruveta pitämään seuraa muiden ihmisten kanssa ja haihduttamaan ikävääsi. Sinun pitää ruveta käymään huvituksissa. On ollutkin oikein ikävää, kuin ei sinua viime aikoina ole näkynyt missään.“

„Elä puhu niistä, en minä jaksa.“

„Mitä vielä. Ihminen jaksaa paljon, jos hän vaan tahtoo. Olga, tänä iltanakin on iltahuvit seurahuoneella. Sinun täytyy tulla sinne Paljon enemmän sinä rasitat itseäsi, kuin olet aina yksin.“

„En minä sinne tule; mutta menetkö sinä?“

„Menen tietysti ja sinun pitää myöskin tulla. Lupaa nyt minulle, että tulet niin olet oikein hyvä. Olethan sinä ennenkin seurannut minun neuvojani, etkä ole niitä katunut.“

„Mutta kuinka minä surupuvussa tulen tansijaisiin, johan sitä ihmisetkin nauravat.“

„Ei sinun tarvitsekkaan surupuvussa sinne tulla. Johan siitä on kohta puolen vuotta, kuin sinun sulhasesi kuoli. Sinun pitää ottaa päällesi se vaalean sininen hameesi, se pukee sinua niin. Anna minä laitan sinua.“

„Ei, en minä surupukuani heitä.“

„Kaikkea muuta. Mitä se puku merkitsee. Kyllä sinun pitää koettaa voittaa surusi muidenkin ihmisten tähden. Hyvä Olga, annahan minun tulla pukemaan itseäsi illalla. Et usko, kuinka se olisi hupaista,“ pyysi Ina.

„Saat tehdä minun kanssani mitä tahdot,“ vastasi Olga välinpitämättömästi ja Ina oli iloinen, kuin vihdoinkin sai Olgan myöntymään.

Siten joutui Olga illalla vaalean sinisessä puvussa tanssijaisiin.

Kaikki hänen tuttavansa ihmettelivät sitä, kuinka hän oli käynyt huonon näköiseksi ja sanoivat, että se toki oli hyvä, kuin hän taas rupesi

olemaan muidenkin ihmisten kanssa. Alussa oli Olga välinpitämätöin kaikesta; mutta kuin tanssi alkoi ja häntäkin tultiin pyytämään tanssiin, niin heräsi hänessä levottomuus ja kuumeentapainen halu saada oikein liikkua ja pyöriä ja kuin hän pääsi lattialle tanssi hän niin ankarasti, ett'ei hänen tanssittajansa tahtonut pysyä tahdissa. Tuli sitte uusi tanssi ja uudestaan tultiin Olgaa pyytämään ja hän oli aina mukana. Herrat oikein kilvassa pyysivät häntä, nähdäkseen kuinka paljoa hän jaksaisi. Vihdoin oli hän aivan uupunut ja hikinen. Hänen ruumistaan oikein poltti kuumuudesta ja hänen päätään pyörrytti. Hänen täytyi mennä pihalle jäähdyttelemään, muutoin hän olisi siihen paikkaan kaatunut.

Ulkona kävi raitis tuulen henki ja liehtoi kylmää hänen kuumuuteensa. Se tuntui niin hyvältä, oi, kuinka se virkisti! Se tunkeutui aivan hänen polttavaan ruumiisensa ja jäähdytti sitä.

Ina ja muita Olgan tovereita tuli myöskin ulos.

„Täälläkö sinä, Olga, olet aivan yksin?"

„Minä tulin jäähdyttelemään, kuin oli niin kuuma."

„Sinähän oletkin niin kovin tanssinut tänä iltana. Eikö ollut hyvä, että tulit ja eikö ikäväsi ole haihtunut?"

„Niin ikäväkö haihtunut? Kyllä, kyllä se tanssissa haihtuu, kuin saa vilvoitella väliin?" vastasi Olga, pyyhkäisten nenäliinalla otsaansa.

„Mutta johan ne taas alkavat franseesia. Mennään nyt sisälle, taitaa tullakin ja liian kylmä. Jos sinä vielä vilustut, Olga?" sanoivat toiset tytöt.

„Mitä minä tästä vilustuisin ja kyllä se vilu lähtee, kuin taas saa oikein tanssia."

Nyt rupesi Olga uudestaan tanssimaan ja tanssi niin, että huimasi päätä.

„Mitähän tuo Olga oikein ajattelee, kuin vasta näin vähän aikaa on kulunut hänen sulhasensa kuoleman jälkeen ja näyttää siltä, kuin ei hän enää ensinkään muistaisi suruaan," sanoi eräs rouva naapurilleen.

„Sitä minä en ensinkään ihmettele, että hänen tekee mieli noin huvitteleimaan, sillä hän onkin aina ollut niin kevytmielinen ja turhamainen tyttö," arveli toinen.

Mutta luuletteko te, että hänen rakkautensa olikaan mitään todenperäistä. Minusta tuntui kuin olisi koko asia ollut Wendlan toimia. Hän, joka ei milloinkaan kieltänyt Olgan käyttäytymästä niin hullusti tuon ylioppilaan kanssa, kuin hän todella teki," lausui kolmas, joka myöskin otti osaa keskusteluun.

„Eiköhän kuitenkin Olga olisi mielellään ottanut ylioppilasta," lisäsi taas joku.

„Saattaa olla mahdollista, mutta kuinka se suru sitten niin pian olisi haihtunut, ja kuinka hän tuommoisessa puvussakin olisi tänne tullut."

Näin keskustelivat naiset, mutta sitä Olgan tanssi-intoa ihmettelivät herratkin. He luulivat, että tyttö tahtoi itselleen uuden sulhasen ja arvelivat kehenkä heistä hän jo oli rakastunut.

Mutta Olga ei ajatellut tällä kertaa juuri mitään, sen hän vaan tunsi, että hän tarvitsi jotakin muutosta elämälleen.

Tanssia kesti puoleen yöhön, jolloin vihdoinkin tuli kotiin lähteminen; mutta Olga ei tahtonut saada unta silmiinsä, häntä vaivasi tuskallinen levottomuus. Aamulla täytyi hänen maata pitkään, sillä häntä niin väsytti ja hänen päätään kivisti, ja ikävä vaivasi häntä kahta kauheammin. Hän katui, että oli mennyt koko huveihin ja päätti toisten olla menemättä.

Mutta kuin hän siten taas istui kotona, tulî hänen aikansa niin äärettömän pitkäksi, ja kuin hän sitten kuuli, että kaupunkilaiset panivat toimeen jotakin huvia, niin tuli hänelle jälleen halu heittäytymään tanssin pyörteesen, siten löytääkseen edes hetkeksi lepoa tuolle kalvavalle surulle ja tyhjyydelle, joka häntä ahdisti.

Vähitellen rupesi hän käymään tuttavainsa luonakin niinkuin ennen ja ajattelemaan vaatteitaan ja koristuksiaan. Mutta hän kävi hyvin huonon näköiseksi ja häntä vaivasi toisinaan kova yskä.

Tätä ei hän kuitenkaan pannut merkille; se olikin hänestä yhden tekevää, oliko hän terve vai sairas. Hän kävi yhä edelleen ohuissa vaatteissa ulkona ja jäähdytteli itseään tanssin jälkeen.

Vihdoin hänen voimansa kävivät niin huonoiksi, ett'ei hän enää jaksanutkaan käydä niin paljon kaupungilla kuin ennen. Hänen täytyi pysyä kotona, mutta tuttavat kävivät usein häntä katsomassa.

„Kyllä sinun, Olga, pitää kysyä tohtorilta, mikä sinua oikein vaivaa,“ sanoivat he.

„Eihän minua mikään vaivaa, olen vaan niin väsynyt,“ vastasi Olga.

„Mutta ehkä siihen tohtori tietäisi jotain neuvoa, kyllä se lääkäri pitää laittaa sinun luoksesi, sillä sinä olet niin huonon näköinen.“

„Ei hän kuitenkaan voi minulle mitään;“ sanoi Olga, eikä olisi antanut hakea lääkäriä.

Mutta tämä tuli kuitenkin ja tutki hänen rintaansa pudistaen päätään ja määräten rohtoja.

„Eihän tämä tauti niin vaarallista ole,“ sanoi Olga.

„Niin ehkä sen suurella varovaisuudella vielä saisi vältetyksi,“ vastasi lääkäri.

Mutta Olga kävi yhä huonommaksi ja vihdoin kääntyi hän vuoteen omaksi. Silloin sanoi tohtori, ett'ei hänen parantumisestaan enää ollut toivoa. Ensin ilmoitti hän sen muille, mutta kuin kaupungilla saatiin kuulla, että Olga oli kuolemaan tuomittu, niin pian hän itsekin sai sen tietää.

Mutta hän ei sitä uskonut. Hän sanoi lääkärilleen: „Enhän minä kuole tähän tautiin, enhän minä tunne erin-omaisia ruumiissani? Koska saan nousta vuoteeltani?“

„Kyllä minä luulen, että te ette enää koskaan oikein parane,“ vastasi lääkäri.

Olgan täytyi siis täyttä totta ruveta ajattelemaan kuolemata. Nyt hänen piti päästä tästä elämästä ja muuttaa pois tuonne uuten tuntemattomaan maailmaan, jossa hänen Kaarlonsakin oli. Jos siellä alkaisi hänen kanssaan tuo kevät-aamun tapainen elämä? Mutta kuinka voisikaan olla

mahdollista, että hänelle semmoinen onni tapahtuisi, hänelle, joka oli kaiken elämänsä viettänyt joutilaisuudessa ja tuhlannut aikansa huvituksiin, hänelle joka nyt Kaarlon kuoleman jälkeen oli vaan tanssinut ja kulkenut kyliä. Ei hän ollut ansainnut sitä. Ei, hänellä ei enää ollut mitään toivoa. Mutta hänen piti kuitenkin kuolla. Ja hänen eteensä tuli hauta, musta, musta hauta ja sen takana ijankaikkisuus niin pitkä, niin pitkä, että rupesi pyörryttämään, kuin sitä ajattelikin. Ja tämän ijankaikkisuuden ovella seisoi vanhurskaan Jumalan tuomio-istuin, josta kuuluisi Olgallekin sanat: „Kuinka olet käyttänyt armon-aikasi; mihin olet tuhlannut leiviskän, jonka sinulle annoin?"

Olgaa rupesi vapisuttamaan ja hän huusi: „Minä en tahdo kuolla, minä en tahdo knolla! Minä nousen ja alan uutta elämää, minä rupean tekemään työtä, palvelemaan ihmisiä ja köyhiä ja ajattelemaan enemmän Jumalaa".

Ja kaikki kaupungin ihmiset tulivat häntä katsomaan ja jokaisella oli joku hyvä neuvo ja varoitus. Vaan Olga ei kellekään avannut sydäntänsä eikä vastannut ihmisten surkuttelemisiin; yhtä jäykkä ja äänetön hän oli vieraille kuin kotoväellekin. Toimitettiin hänen luokseen sitte pappikin, joka puhui hänelle synnistä ja kuolemasta, mutta ei Olga häntä tahtonut kuulla. Mutta ihmiset ihmettelivät ja pudistelivat moittivasti päätään, kuin hän ei heidän puheistaan mitään välittänyt. — Mutta kuin Olga vihdoin näki, että hänen viimeinen hetkensä lähestyi, huusi hän: „Herra Jumala auta minua!" Ja Jumalahan yksin näki hänen taistelunsa ja vaivansa, hän tunsi hänen elämänsä ja kuolemansa, ehkäpä hän häntä auttoi, kosk'eivät ihmiset sitä ymmärtäneet.

Kirjallisuuden-tilastoa.

I.

Että suomalainen kirjallisuus viimeisinä aikoina on nopeasti karttunut, sen jokainen tietää; mutta mihin määrään ja mihin suuntaan tämä on tapahtunut, sitä ei tietääkseni ole koetettu numeroilla osottaa. Ehkä siis huvittanee lukijaa nähdä miten tätä kirjallisuuden edistymistä voi tilastollisesti määrätä.

Allekirjoittaneen toimittama kirjaluettelo („Suomalainen kirjallisuus") lisävihkoineen ulottuu vuoteen 1885 saakka. Ikään kuin itsestään tarjoutuu siis, jos tämä luettelo pannaan laskujen perusteeksi, seuraava aikakausien jako:

1) Ruotsinvallan aika vuoteen 1809 saakka.
2) Aleksanteri I:sen ja Nikolain aika, 1809—1855.
3—5) Kolme viimeistä vuosikymmentä 1856—1885.

Tätä jakoa noudattaen olen laskenut kuinka monta uutta teosta on kussakin tieteenhaarassa ilmestynyt kunakin ajanjaksona. Uusia painoksia ei ole lukuun otettu, jonka tähden siis alla olevat numerot eivät osoita *kirjallisuuden*, vaan kirjallisen *tuotteliaisuuden* suhteellista laveutta.

Joka teos on luettu ainoastaan yhteen tieteenhaaraan. (Luetteloni aineenmukaisessa osassa sama teos usein löytyy kahdessa tahi useammassakin luokassa.) Mitä on luettava eri teokseksi on usein vaikeata määrätä, enkä rupea lukijaa vaivaamaan selittämällä mitä periaatteita siinä kohden olen noudattanut; pääasia on että *samoja* periaatteita noudatetaan kaikkien ajanjaksojen kirjoja laskiessa; sillä tapaa numerot aina tulevat *suhteellisesti* oikeiksi; ja muuta kuin suhteellisia numeroita en tässä ole tahtonutkaan saavuttaa, sitä vähemmin kun luettelooni ei ole otettu kaikkia kirjallisuuden tuotteita. (Vrt. pääluettelon alkulausetta.)

Katsahdusta helpottaakseni olen yhdistänyt niitä tieteenhaaroja jotka ovat likeistä sukua keskenänsä, niin että saadaan kymmenen ryhmää, joissa teosten luku on ollut seuraava:

		1544—1808	1809—1855	1856—1865	1866—1875	1876—1885	Yhteensä
1.	Kokoelmia ja aikakauskirjoja	1	8	6	12	26	53.
2.	Jumaluus-oppia ja raittiudenkirjoja	144	221	184	144	290	983.
3.	Oikeus- ja valtiotiedettä	5	5	20	21	45	96.
4.	Historiaa ja maatiedettä	1	24	46	79	147	297.
5.	Kielitiedettä	2	17	28	37	50	134.
6.	Kaunokirjallisuutta. Kreikan ja Roman kirjallisuutta	9	69	78	128	388	672.
7.	Filosofiaa, Taidetta, Kirjallisuushistoriaa, Kasvatus-oppia	2	8	22	39	91	162.
8.	Lastenkirjoja	—	29	34	45	84	192.
9.	Matematiikkaa, Luonnon- ja Lääketiedettä	2	16	22	24	80	144.
10.	Taloutta ja teollisuutta, Sotatiedettä	8	28	41	45	98	220.
	Yhteensä	174	425	481	574	1299	2953.

Nämä numerot ovat monessa kohden merkillisiä. Havaitaan niistä esim. että umpisuomalaisella lukijalla vuonna 1855 oli tarjona yli *kolme* kertaa enämmän kirjoja kuin 1809 (599 : 174) mutta vuonna 1885 *viisi* kertaa enämmän kuin 1855 (2953 : 599), siis 1885 *seitsemäntoista* kertaa enämmän kuin 1808. Ja tuotteliaisuus on jakaantunut niin, että teoksien koko summasta on ilmestynyt:

1544—1808 (265 vuodessa) — 6 prosenttia
1809—1855 (47 „) — 14 „
1856—1865 (10 „) — 16 „

1866—1875 (10 vuodessa) — 20 prosenttia
1876—1885 (10 „) — 44 „

Eri tieteenhaarat ovat karttuneet hyvin epätasaisesti, mikä näkyy seuraavasta taulusta, joka osottaa kuinka monta prosenttia kunkin haaran teoksista on ilmestynyt kunakin aikakautena:

		1544—1808	1809—1855	1856—1865	1866—1875	1876—1885
1.	Kokoelmia ja aikakauskirjoja	2	15	11	23	49.
2.	Jumaluus-oppia ja raittiudenkirjoja	15	22	19	15	29.
3.	Oikeus- ja valtiotiedettä	5	5	21	22	47.
4.	Historiaa ja maatiedettä	1	8	15	27	49.
5.	Kielitiedettä	1	13	21	28	37.
6.	Kaunokirjallisuutta y. m.	1	10	12	19	58.
7.	Filosofiaa y. m.	1	5	14	24	56.
8.	Lastenkirjoja	—	15	18	23	44.
9.	Matematiikkaa, luonnon- ja lääketied.	1	11	15	17	56.
10.	Taloutta, teollisuutta ja sotatiedettä	4	13	19	20	44.
	Yhteensä	6	14	16	20	23.

Suhteellisesti on siis kaunokirjallisuus karttunut enimmän viime vuosikymmenellä ja jumaluus-oppi kaikkein vähimmän.

Miten kirjallisuus kunakin aikakautena jakaantuu eri haaroihin näkyy selvimmästi seuraavasta taulusta, joka osottaa kuinka monta prosenttia kunkin aikakauden koko tuotteliaisuudesta tulee kuhunkin tiedehaaraan:

		1544—1808	1809—1855	1856—1865	1866—1875	1876—1885
1.	Kokoelmia ja aikakauskirjoja	1	2	1	2	2.
2.	Jumaluus-oppia ja raittiudenkirjoja	82	52	38	25	22.
3.	Oikeus- ja valtiotiedettä	3	1	4	4	4.
4.	Historiaa ja maatiedettä	1	6	9	14	11.
5.	Kielitiedettä	1	4	6	6	4.
6.	Kaunokirjallisuutta y. m.	5	16	16	22	30.
7.	Filosofiaa y. m.	1	2	5	7	7.
8.	Lastenkirjoja	—	7	7	8	6.
9.	Matematiikkaa, luonnon- ja lääketied.	1	4	5	4	6.
10.	Taloutta, teollisuutta ja sotatiedettä	5	6	9	8	8.
	Yhteensä	100	100	100	100	100.

Kun siis jumaluus-oppi alussa on enämmän kuin 80% koko kirjallisuudessa, se viime vuosikymmenellä tekee vaan 22, jota vastaan kaunokirjallisuuden prosenttiluku on noussut 5:stä 30:een. Yhteensä ryhmät 1 ja 3—7 joita parhaiten sopii lukea kansalliskirjallisuuteen, ennen v. 1809 tekivät vaan 12% koko kirjallisuudesta, 1876—1885 sitä vastoin 58%.

Sen lukijan hyödyksi, joka ei vielä ole täksi kerraksi kyllästynyt numeroihin, vaan tahtoo erityiskohdissa tutkia kirjallisuuden edistymistä, liitän tähän laveamman taulun, joka osottaa teosten lukua kussakin niistä tieteen haaroista, joihin luetteloni aineenmukainen osa on jaettu:

			1544—1808	1809—1855	1856—1865	1866—1875	1876—1885
1.		Kokoelmia ja aikakauskirjoja	1	8	6	12	26.
2.	A.	Jumaluusopillisia kokoelmia	—	4	6	5	28.
	B.	Raamattu ja sen selityksiä	7	16	23	12	7.
	C.	Uskonto-oppia	28	24	9	12	34.
	D.	Saarnoja	30	35	24	18	34.
	E.	Hengellisiä tutkistelemuksia	37	65	72	28	54.
	F.	Rukous-, rippi- ja käsikirjoja	20	22	5	8	15.
	G.	Virsiä	17	12	7	22	16.
	H.	Hengellisiä kertomuksia	1	14	15	17	26.
	I.	Piplia- ja kirkko-historiaa	4	20	21	18	49.
3.		Oikeus- ja valtiotiedettä	5	5	20	21	45.
4.	A.	Suomen maa- ja kansatiedettä sekä tilastoa	—	7	11	21	41.
	B.	Ulkomaista ja yleistä maantiedettä ja tilastoa	—	4	7	13	32.
5.	A.	Pohjoismaiden historiaa	1	6	18	29	51.
	B.	Ulkomaista ja yleistä historiaa	—	7	10	16	23.
6.	A.	Suomalais-ugrilaisia kieliä	—	7	12	17	27.
	B.	Muita kieliä	—	2	9	12	12.
	C.	Sanakirjoja	2	8	7	8	11.
	D.	Kreikan ja Rooman kirjallisuutta	—	2	6	7	4.
7.	A.	Kaunokirjallisia kokoelmia	—	3	3	4	11.
	B.	Kansanrunoutta	2	12	3	5	9.
	C.	Uuden-aikaista runoutta	6	18	12	18	29.
	D.	Näytelmiä	—	10	18	32	69.
	E.	Romaaneja ja kertomuksia	1	24	36	62	266.
8.		Kirjallishistoriaa. Taidetta	—	3	8	10	38.
9.	A.	Filosofiaa, kasvatus- ja siveys-oppia	2	5	14	29	53.
	B.	Aapis- ja lukukirjoja	—	8	5	10	12.
	C.	Lasten huvikirjoja	—	21	29	35	72.
	D.	Raittiuden kirjoja	—	9	2	4	27.
10.		Matematiikkaa	—	6	9	6	21.

			1544—1808	1809—1855	1856—1865	1866—1875	1876—1885
11.		Luonnontiedettä	1	6	8	14	45.
12.		Lääketiedettä	1	4	5	4	14.
13.	A.	Taloutta ja teollisuutta yleensä	—	2	5	5	9.
	B.	Maataloutta	3	18	26	30	42.
	C.	Kotitaloutta, kauppaa y. m.	1	8	9	10	31.
14.		Sotatiedettä	4	—	1	—	16.
		Yhteensä	174	425	481	574	1,299.

Valfrid Vasenius.

Kotimaan kirjallisuutta.

L. Mechelin, *Précis du droit public du Grand-duché de Finlande.* Helsingissä 1886. 1 & 2 painos.

Herra *Mechelin'in* Ranskan kielellä kirjoittama „yhteenveto Suomen Suuriruhtinaskunnan julkisesta oikeudesta" on saavuttanut niin suurta menestystä, että siitä lyhyen ajan kuluessa on voinut ilmestyä toinen painos. Tämä todistaa jo kyllin että kirja on täyttänyt todellisen tarpeen. Se on, kuten jo kielikin osottaa, etupäässä aiottu muukalaisille, jotka haluavat lähemmin tutustua valtiolaitokseemme. Meidän tulee olla tekijälle kiitolliset siitä että hän on tahtonut tyydyttää tätä tarvetta, koska se suuri tietämättömyys valtiollisista oloistamme, mikä ulkomailla yhä vallitsee, epäilemättä on meille vahingoksi. Ne kiivaat hyökkäykset, joita venäläisessä sanomalehdistössä on tehty valtiollista itsenäisyyttämme vastaan, ovat kaiketi, ainakin osaksi, luettavat asian-omaisten sanomalehden kirjoittajain tietämättömyyden syyksi; ja tietysti nämät hyökkäykset saavuttavat tukea venäläisen yleisön tietämättömyydessä meillä vallitsevista oloista ja oikeussuhteista. Sekä venäläisille että muille ulkomaisille lukijoille on puheena oleva teos varmaankin tarjoava suurta viehätystä opettaessaan tuntemaan valtiolaitosta joka, vaikka onkin pienen kansan oma, tarjoo niin paljo omituista, ja joka, vuosisatoja kestävän kehittymisen kautta muodostuneena, niin monessa suhteessa poikkee tavallisista uuden-aikaisista malleista, mutta kuitenkin on omistanut kaikki perussäännöllisen valtiolaitoksen varsinaiset periaatteet. Mutta herra M:n teos ei ole tervetullut ainoastaan muukalaisille vaan myös sille kotimaiselle lukijakunnalle, jonka kielitaito riittää sitä käsittämään. Sillä vaikk'ei se ole läheskään täydellinen esitys nykyisestä julkisesta oikeudestamme, on se kuitenkin laatuaan lavein, mikä tähän

saakka on ilmestynyt. Kovan-onnen sattuma on, että, vaikka useat ja etevät edustajat Yliopistossamme ovat esittäneet Suomen valtio-oikeutta, ei kuitenkaan ole mitään tieteellisessä suhteessa täysin tyydyttävää esitystä siitä julkaistu. *J. J. Nordström'in* oivalliset luennot mainitusta aineesta säilyvät vielä käsikirjoituksina yliopiston kirjastossa, jonne Nordström'in leski, miehensä kuoltua, lahjoitti ne. Vaikka viimeisen valtiollisen kehittymisemme johdosta osittain vanhentuneet, luulemme näiden luentojen olevan sen arvoiset että niitä vieläkin kannattaisi painattaa, jota paitsi niiden muoto on sellainen että ulos-antaminen vaati verrattain vähän vaivaa, jos asiantunteva henkilö siihen ryhtyisi. *J. W. Rosenborg* temmattiin liian aikaisin pois ennenkuin hän ehti julkaista muita huomattavampia tuloksia Suomen valtio-oikeutta koskevista tutkimuksistaan kuin tuota, valtiolaitoksemme uudestaan elpymisen aikana ahkerasti käytettyä teosta „Valtiopäivistä". Rosenborginkin luennot säilytetään käsikirjoituksina Yliopistomme kirjastossa. Ne eivät ole niin täydelliset eivätkä muodollisessa suhteessa yhtä hyvin tehtyjä kuin Nordström'in, mutta sisältävät monta arvokasta lisää perustuslakimme oikeaksi selittämiseksi.

Herra Mechelinin teoksessa on ensin „aperçu historique" (historiallinen silmäys) joka sisältää tärkeimmät tiedot, mitkä koskevat Suomen valtio-oikeudellista asemaa Venäjän keisarikunnan rinnalla. Tästä katsauksesta, joka on aivan asiallisesti esitetty ja kaikista teoreetisista päätelmistä vapaa, käy selväksi että Suomi todella, Porvoon valtiopäivillä keisari Aleksanteri I:sen ja Suomen säätyjen kesken tehdyn sopimuksen kautta, on eri valtio, jolla on omat lakinsa ja oma valtiomuotonsa. Olkoon herra M:n teos apuna saattamaan tätä seikkaa selville kaikille niille, jotka sitä tähän asti ovat epäilleet! Luotuaan sitten silmäyksen „julkisen oikeuden lähteisin", tekijä käy eri jaoksissa selittämään tämän oikeuden päämääräyksiä. Tämäkin esitys on kaikkialla selvä ja tosiasioihin menevä; ainoastaan harvassa siellä täällä esiytyy tekijän omia arvostelmia. Luonnollisesti käy sellainen positiivisten säädäntöjen alin-omainen luetteleminen hiukan väsyttäväksi lukijalle, ja epäilemättä olisivat runsaampi mietteiden ja arvostelujen lausuminen sekä viittaukset säädäntöjen historialliseen syntyperään tehneet kirjan mieluisemmaksi lukea. Mutta siinä tapauksessa teos olisi tullut paljoa laveammaksi eikä olisi voinut säilyttää sitä ankaraa puolueettomuutta, mikä nyt on sen suurena ansiona ja joka sallii lukijan itse tehdä johtopäätöksiään. Erittäin ansiollisina ja valaisevina niillekin, joilla ennestään on jonkinlainen tieto valtiomuodostamme, mainittakoon luku koskeva Senaattia, jonka työskentelytavasta kerrotaan yksityisseikkoja, jotka lienevät useimmille kotimaisillekin lukijoille outoja. Niin-ikään se, jossa kerrotaan raha-asiain käyttelemisestä valtiopäivillämme ja siitä omituisesta kehittymisestä, minkä budgeti-järjestelmämme niillä 1863 v:n jälkeen on saavuttanut.

Muutamia muistutuksia rohkenemme esiintuoda, pikemmin täyttääksemme tässäkin kohdin velvollisuutemme arvostelijana, kuin millään muotoa alentaaksemme teoksen arvoa. Siv. 26, muist., tekijä kummallisesti kyllä kääntää sanaa „jäsen" (lem) sanoiksi „liberté personelle". Siv. 38

sanotaan senaatin järjestysmuodon saaneen alkunsa vanhasta Ruotsin valtakunnanneuvostosta jommoisena se oli vuosina 1632 (1634?)—1789. Tämä ei ole mielestämme aivan oikein. Senaatin oikeus-osastosta käy tosin sanominen, että se tuli korkeimman oikeuden sijaan, joka taas vuorostaan korvasi v. 1789 hajonneen neuvoston oikeus-osastoa. Sitä vastoin on talous-osasto astunut valtiokollegioin sijaan, joiden järjestysmuoto jo aikoja ennen vuotta 1789 oli muodostunut aivan omituisella tavalla, valtakunnanneuvostoa katsomatta siitä saakka kuin kollegioin presidenttien (paitsi kansliakollegion) ei enää tarvinnut olla neuvoston jäseniä. Paitsi sitä saattanee senaattiamme, koko sen tehtävään ja asemaan katsoen, tuskin katsoa neuvostoa vastaavaksi. Edellisen pääominaisuus on että se on *hallitus;* jälkimmäinen sitä vastoin oli — jos olemme huomioon ottamatta muutamia aikoja niinkuin esim. vapauden aikaa — pääasiallisesti kuninkaan *neuvon-antajana.* — Siv. 64 ei tekijä mielestämme ole täysin tyydyttävästi määritellyt hallitsijan „taloudellista" lainsäädäntövaltaa" (ekonomiska lagstiftningsrätt). Sen sanotaan ulottuvan ainoastaan „hallinnolliselle" (administratiiviselle) alalle ja sisältävän niiden sääntöjen vahvistus-oikeuden, jotka hallitsija katsoo tarpeellisiksi „lakien toimeenpanemista" ja virkakuntien säännöllisiä toimia varten. „Taloudellinen" käsite nyt puheena olevassa katsannossa ei mielestämme vastaa tekijän käyttämään sanaan „administrative". Ulkomaalainen saapi epäilemättä tekijän esityksestä sen käsityksen, että hallitsijamme taloudellinen lainsäädäntövalta on paljoa vähemmin tärkeä kuin se todella on, tai oikeammin, ett'ei se olekkaan varsinaista *lainsäädäntövaltaa,* jommoisena se kuitenkin on pidettävä. — Esitys siv. 76 saattaa antaa lukijalle aihetta siihen käsitykseen, että aateliston eri-oikeudet, mikäli koskevat yhteiskunnallisia ja taloudellisia asioita, muka vasta vuodesta 1863 alkaen ovat olleet lakkautettuina, vaikka asian todellinen laita on se, että mainitut eri-oikeudet lakkautettiin ylen tärkeissä kohdissa jo 1789 Yhdistys- ja Vakuuskirjan kautta, jolloin aatelisto menetti yksin-omaisen oikeuden rälssimaan omistamiseen ja etuoikeuden virkoihin. — Siv. 112 sanotaan että „Suomen kansalaisena" oleminen on välttämätön ehto viran saamiseen Suomessa, joll'eivät „suuret ja loistavat ominaisuudet" (10 § muk. Hallit. M.) vaadi poikkeusta. Oikeampi olisi mielestämme ollut sanoa että, paitsi mainitussa poikkeustapauksessa, ei pidä ainoastaan olla „Suomen kansalainen" vaan sen lisäksi syntyperältään Suomalainen saadakseen virkaa Suomessa. — Selitys siv. 113 (muist.) ett'ei periaatetta tuomarin virasta-luovuttamattomuudesta soviteta Senaatin Oikeus-Osaston jäseniin *siitä syystä,* että he etusijassa ovat hallitsijan *neuvon-antajia,* — tämä selitys on meistä jotenkin uskallettu. Oikeus-Osaston jäsenet ovat ennen kaikkea tuomareja. Ett'ei luovuttamattomuus-aatetta heihin soviteta on kaiketi tunnustettava surkuteltavaksi poikkeukseksi meidän valtio-oikeudessamme muutoin noudatetusta periaatteesta.

Mitä aineen valitsemiseen tulee, jota teokseen olisi pitänyt ottaa, saattaa siitä olla eri mieliä. Tekijä ei ole katsonut tarpeelliseksi ryhtyä minkäänlaisiin selityksiin maanverotuksestamme ja niin sanotuista „maanluonnoista". Tämä menettely lienee myös yhtäpitävää oikeustieteessä voi-

massa olevan käsityksen kanssa rajoista „julkisen oikeuden“ ja „kameraalin“ välillä. Mutta toiselta puolen ovat ne säädännöt, jotka koskevat maan kameraalista luontoa ja sen kanssa yhteydessä olevia kysymyksiä, tärkeitä osia meillä voimassa olevista perustuslaista ja eri-oikeuksista, jonka tähden lyhyt selvitys tähän kuuluvista oloista, jotka sitä paitsi ovat toimittaneet tärkeän tehtävän historiassamme, ehk'ei olisi ollut haitaksi.

Kuitenkin kyllin olemme jo tehneet muistutuksia. Ne, jotka olemme tuoneet esiin, eivät ole tärkeämpää laatua eivätkä suinkaan voi, kuten jo sanottu, vähentää teoksen arvoa. Että se ilmoituksissaan pääasiallisesti on täysin luotettava, siihen on riittävänä takauksena se läheinen tutustuminen aineesen, jonka tekijä sekä tieteellisessä että käytännöllisessä suhteessa on ollut tilaisuudessa saavuttaa. Meillä ei ole jälellä muuta kuin kiittää tekijää, jolla, vaikka onkin työläissä toimissa, kuitenkin on riittänyt halua, aikaa ja voimia kartuttamaan kirjallisuutta teoksella, joka suuresti on lisäävä tietoja isänmaastamme sekä sen ulko- että sisäpuolella, alalla, jolla tiedon karttuminen on enimmin toivottava. Toivomme tekijän saavan tilaisuutta, aikomuksensa mukaan, julkaisemaan teoksensa myöskin ruotsalaisille ja suomalaisille lukijoille.

Th. R.

Taistelu ja voitto. Kuvaelmia Rooman keisariajalta, kirjoittanut *Viktor Schultze.* Suomentanut *Lyry.* Porvoo 1886, Werner Söderström, kustantaja. (Kodin kirjasto II.)

Vanhan ajan loppupuolta ja sitä mahtavaa taistelua pakanuuden ja kristin-opin välillä, johon sortui antiikkinen maailmankatsomus, on monesti romaaneissa kuvailtu, vieläpä usein suurella taidollakin. Kun senkaltaista kertoelmaa tahdottiin suomennettavaksi, olisi siis voitu valita etevämpikin teos kuin nyt puheena oleva. Sen pääkertomuksena on rakkauden juttu, jonka ympäri suuret historialliset olot muodostavat juhlallisen kehän; mutta päätoiminnalta puuttuu väritystä emmekä saa tarpeeksi syvälle katsoa toimivain henkilöin sydämeen, ja samoin tuo historiallinenkin kuvaus jää vaillinaiseksi, se kun enimmiten pysyy vaan ulkonaisissa seikoissa. Alku tuntuu hyvin lupaavalta; nuori Montanistien lahkoon kuuluva saarnaaja saapu Kartagoon, ja kertomuksen alkukohdaksi näkyy tulevan vastakohta mainitun haaveksivan lahkokunnan ja vanhan kristillisyyden välillä; mutta nuoren Apolloniuksen kuolemaan koko tämä aihe raukeaa, antaaksensa sijaa uusille motiiveille. Päävikana kirjassa on kertomuksen hajanaisuus. Yhä uusia kenkilöitä, uusia oloja asetetaan lukijan silmien eteen; mutta hän ei saa mihinkään perehtyä, toiminnan juoksu tulee yhäti katkaistuksi. Välikertomukset, niinkuin esim. Lydian elämäkerta, venyvät liian pitkäksi koko kirjan suhteen. Useimmat eivät ole missään yhteydessä päätoiminnan kanssa. Henkilöin luonnetta ja sisällistä elämää ei kuvata ollenkaan; useat heistä kääntyvät kristin-uskoon, mutta minkä johdosta ja miten se tapahtuu, jääpi lukijan arvattavaksi. Niin on toisinaan muidenkin asiain laita. Romulassa on tekijä nähtävästi ajatellut jonkun hellemmän tunteen heränneen Liciniusta kohtaan, jonka tähden tyttö huomattuaan rakkautensa

toivottomuuden, antautuu diakonissan toimeen. Mutta sitä ei kertomuksessa lausuta. Yleensä koko teos tekee lukijaan sen vaikutuksen, kuin se olisi suunnitelma laajempaan romaaniin, taikka päinvastoin täydellisempi kertoelma olisi taitamattomasti supistettu, niin että vaan muutamat pääkohdat ja sivutapaukset ovat jääneet jäljelle. Sillä suuressa romaanissa, jossa kaikki olisi runsaammin kuvattu, tuo henkilöin ja välikertomusten paljous kyllä olisi paikallaan, ja osottaapa tapausten yhteen sovittaminenkin jonkunlaista kekseliäisyyttä ja mielikuvituksen vilkkautta. Eikä sovi kieltää, että moni erityiskohtakin on luontevasti esitetty.

Niinkuin yllämainitusta huomaa, ei tämä kirja vastaa sitä, mitä vaaditaan historialliselta romaanilta, jonka on näyttäminen, miten ihmiskunnan suuret taistelut luovat kajastuksensa yksityishenkilöin mieleen. Mutta suurempaa lukijakuntaa, jolla ei ole tällaisia vaatimuksia, etenkin nuorisoa ja niitä, jotka eivät ennestään tunne muinais-ajan elämää, viehättää kuitenkin se vaihteleva kuvasarja, joka kirjassa esiintyy.

Suomennoksen kieli on selvää ja sujuvaa, vaikka muutamissa kohdin sopii tehdä muistutuksia. Kankealta tuntun esim. semmoinen sanain yhdistys kuin (s. 5) „— — ametistin, johon oli piirretty paimenen kuva *kantavana* hartioillaan lammasta.“ — Kun tietää, minkä merkityksen Kreikkalaiset ja Roomalaiset antoivat „barbari“ sanalle, niin huomaa, ett'ei „raakalaiset“ ole paikallaan seuraavassa lauseessa (s. 6): „Kreikkalaiset, roomalaiset ja *raakalaiset* kuulevat sanaa“; sillä alkutekstissä on nähtävästi puhuttu barbareista. — „*Jumalan vaikuttamat* naiset“ (s. 8) ei sovi sanoa. Epäsuomalaisia lausetapoja ovat (s. 9): „etsin *ylös* vanhat työkalut“ ja „ne *löysivät itsellensä tien* aina Kartagoon ja Rooman saakka.“ Väärin on: „Min*ut* sanottiin olevan isieni ukon-opin ylenkatsojan.“ — Erehdys, jota usein havaitaan kääntäjissä, on se, ett'eivät erota yhdenkaltaisia käsitteitä toisistaan; niin esim. tämän kirjan suomentaja aina puhuu nauramisesta („hän naurahti“, „veti suunsa nauruun“ j. n. e.), kun tarkoitetaan hienoa hymyilemistä (esim. siv. 10, kun puhutaan kuolevasta). — Mitä on: „hartaan ja sydämmellisen makuisesti“ (s. 22)? — Ihan sopimaton on sana „vartalo“ silloin, kun saksalaisessa alkuteoksessa luultavasti on „Gestalt“ (s. 29. — „Tiuhtihevosinensa“ ei sovi tuohon juhlalliseen paikkaan siv. 84. — Tällaisia muistutuksia voisi muitakin lisätä; mutta virheitten luettelеminen ei ketään huvittane, jonka tähden sen tähän keskeytämme. Sanottakoon vaan, että tekijän, jos ei hän itse saakkaan runomittaista suomennosta aikaan, olisi pitänyt toiselta hankkia parempi käännös Horatiuksen kauniista säkeistä kuin sivulla 21 oleva, jossa ei runomitan haamettakaan näy.

B. F. G.

K. Olivecrona. Kuolemarangaistuksesta. Suomensi lyhentäen A. E. A. Hels. 1886, G. W. Edlund. 88 s. Hinta: 1: 75 p.

Kun Suomen uusi rikoslaki, jota viime valtiopäivillä ei ehditty loppuun käsitellä, lopullisesti tarkastetaan, silloin meilläkin tulee kuolemanrankaistuksen asia ratkaistavaksi. On kuultu ääniä, jotka vaativat sen pa-

lauttamista, — tämän rankaistuksen, jota ei ole 60:een vuoteen maassamme käytetty. Suomentaja onkin ryhtynyt tämän· teoksen kääntämiseen juuri vastustaaksensa voimiensa mukaan tätä pyrintöä, joka hänen mielestänsä olisi onnetonta taantumista. Kirjan tekiä tarkastaa kysymystä koko sen laajuudessa ja puolustaa sitä mielipidettä, että tämä rankaistuslaji jo olisi tykkänään poistettava

Kirja kieltämättä valaisee perusteellisesti koko kysymystä. Esityksen selvyyden puolesta se on aivan oivallinen, ja vaikka se on kirjoitettu selvään määrätyssä tarkoituksessa, niin se on hyvin asiallinen. Tervetullut ja erin-omaisen hyödyllinen se sen vuoksi on niille kansalaisille, jotka pyrkivät voidaksensa tasapuolisesti arvostella tätä asiata, joka kumminkin on „kultuuri-kysymys“. — Viittaan lyhyesti muutamiin pääkohtiin.

Muutamat vaativat kuolemanrankaistuksen käyttämistä uskonnollisten syiden nojalla. Mielestäni tarkempi tutkistelu näyttää toteen, että nämä perusteet eivät ole mitenkään riittäviä; luulenpa tosiaan ett'ei yksikään lukia, otettuansa huomioon mitä siinä kohdin tässä teoksessa esitetään, voi pysyä tuossa mielipiteessä, että muka on kristillinen velvollisuus puolustaa kuolemanrankaistusta.

Yleisenä pääajatuksena Olivecronan esityksessä on muuten: Ennen maailmassa on kyllä ollut välttämätöntä käyttää useitakin rankaistuslajeja, joita nykyänsä jo katsoisimme ylen julmiksi: silpomisia, kovennettua kuolemanrankaistusta, niinkuin teilausta, roviota y. m. julmempiakin kuolemanlajeja. j. n. e. Vaan sivistyksen kohotessa ne ovat hävinneet, kun niitä on ruvettu katsomaan liian julmiksi eikä niitä ole enää tarvittu yleisen turvallisuuden suojaamiseksi; ja samaten kuolemanrankaistuskin tulee häviämään samoista syistä; ja otollinen aika onkin jo hänen mielestänsä tullut.

Hän koettaa sen vuoksi todistaa, ett'ei sitä enää tarvita turvallisuuden suojaamiseksi. Hän väittää ett'ei se ole vähääkään enää avuksi siinä kohdin, pelotuskeinona. Päinvastoin monet tosiasiat osottavat että, juuri kun sitä toimitetaan julkisesti, „muille pelotukseksi“, niin sen toimeenpano on paljoa enemmän omansa herättämään katselioissa hurjaa verenhimoa vaan, kuin herättämään sellaista pelkoa, joka pidättäisi rikoksia tekemästä. Erittäin selvästi näytetään, ett'ei olekkaan vähintäkään vaaraa syntynyt siitä kun on vuosisatojen kuluessa yleensä vähitellen poistettu noita julmia rankaistuksia; yksinkertaista kuolemanrankaistustakin mainitaan siten jo tällä vuosisadalla Ruotsissa poistetun, etenkin vv. 1849—61, useimmista tavallisemmista rikoksista, joista sitä ennen käytettiin (kapinahankkeet, ryöstö, ilkivarkaus, väärän rahan tekeminen, lapsenmurha, tappo y. m. väkivaltaisuuksia).

Erin-omaisen huomattava on myöskin seuraava kohta: Niissä maissa, missä kuolemanrankaistusta nykyänsä käytetään rankaistuksena törkeämmistä tavallisista rikoksista, etenkin murhasta, on kuitenkin vielä tavallisempaa että kuolemaan tuomittu murhaaja armotetaan. Mutta juuri tämä järjestelmä, kun useimmat murhaajat armotetaan, vaan muutamat ikäänkuin esimerkin vuoksi mestataan, sotii todellista oikeutta ja oikeuden pyhyyttä vastaan. On kerrassaan mahdotonta että voitaisiin, armotus-oikeutta tällä tavalla käy-

tettäessä, noudattaa johdonmukaisesti mitään oikeusperusteita. Ei ole rikoksentekiöissä semmoista erotusta, että muutamat heistä, harvemmat, ansaitsisivat tätä tavatonta rankaistusta, muut taas ansaitsisivat armoa; ja jos joku luulisikin heissä olevan semmoista erotusta, niin toisen ihmisen on mahdoton, — ja samassa mitä tuskallisin, - tuomita siinä asiassa. Ja kumminkin kuolemanrankaistuksen käytäntö melkein jokaisessa maassa, missä sitä on, auttamattomasti muodostuu tämän tapaiseksi. Hallitsia usein tahtoo yleensä armottaa, mutta, koska laki määrää kuolemanrankaistusta, niin hän katsoo velvollisuudekseen kumminkin antaa myös muutamia rikollisia mestattaviksi. Hyvinpä usein armotus riippuu aivan satunnaisista seikoista. Hallitsian satunnainen oikku ja mielivalta voi joskus päättää ihmisen hengestä. Mutta vieläpä tapahtuu, että esim. jonakin vuonna on sattunut, useita huomiota herättäviä murhia; silloin huutamalla vaaditaan ankaria rankaistuksia, ja useimmin käypi niin, että muutama kuolemaan tuomittu annetaan uhriksi, mestattavaksi, yleisön kiihtyneen mielialan takia, vaikkapa hän kenties yhtä hyvin ansaitsisi armoa kuin ne, joita on tavallisesti armotettu; tyynemmissä oloissa taas useimmiten melkein kaikki armotetaan. — Jokaista tietysti iljettää ajatus, että tosiaan ratkaisiana, mestataanko rikollinen vai ei, ovat tuomoiset satunnaiset seikat. Mutta kerrassaan mahdotonta on että todellisia oikeusperusteita voisi johdonmukaisesti noudattaa armottamisessa, niin kauan kuin seurataan semmoista yleistä järjestelmää, että on laissa määrätty kuolemanrankaistus, esim. murhasta, mutta sitä katsotaan kumminkin jo aivan sopimattomaksi yleisenä sääntönä käytettäväksi, tavallisissa tapauksissa. Paitsi sitä tietysti tämmöisen järjestelmän vallitessa kuolemanrankaistus kadottaa senkin pelottavan voiman, mikä sillä voisi olla muutamien henkilöiden suhteen.

Seikka, joka myöskin puhuu voimallisesti kuolemanrankaistusta vastaan, on tuo aina olemassa oleva mahdollisuus että oikeus erehtyy. Ja jos tämä rankaistus on kohdannut syytöntä, niin on mahdoton antaa minkäänlaista hyvitystä, vaikkapa asian oikea laita pian selviäisi. — Niiden luku, joita on aivan syyttöminä mestattu nykyisinäkin aikoina, ja joiden syyttömyys on sitten, usein jo jonkun vuoden kuluttua, käynyt täydelleen selväksi, ei ole suinkaan vähäinen (ks. ss. 79, 80).

Kun Olivecronan kirjoitti tämän teoksen kuolemanrankaistus oli aina ollut käytännössä Ruotsissa; hän sen vuoksi ei uskaltanut toivoakkaan että suorastansa suostuttaisiin hänen mielipiteihinsä, hän ehdottaa lopuksi ainoastaan, että tehtäisiin koetus 10—20 v:n aikana, lakkauttamalla siksi ajaksi kuolemanrankaistuksen käytäntöä. Hän toivoo että kaikki voisivat suostua siihen ehdotukseen; ja että, jos „yhteiskunta ei kärsisi mitään mestauksien lakkauttamisesta, niin valistunut yleisö aivan varmaan sitten niin jyrkästi vastustaisi kuolemanrankaistusta, että sen toimeenpaneminen kävisi mahdottomuudeksi."

Viimeiset lauseet tekevät omituisen vaikutuksen suomalaiseen lukiaan. Meillä ei ole 60:een vuoteen käytetty kuolemanrankaistusta, eikä ole väitettykään että siitä olisi syntynyt mitään turvallisuuden vaaraa, mutta kumminkin muutamat vaan rupeevat toivomaan sitä takaisin. Uskallanpa arvella

ett'ei oikein tajuta, mikä kauhu kumminkin on ihmisen mestaus; jos sitä olisi omassa maassa nykypolven aikana tehty, niin sitä paremmin tiedettäisiin, ja luulenpa että silloin tuo harrastus kuolemanrankaistuksen hyväksi häviäisi. —

Alkuteos on jotenkin vanha, yli 20:n v:n. Paikoittain olisi ollut hyödyllistä saada uudempia tietoja kuin ne, jotka tässä annetaan. Kääntäjä mainitsee aikoneensa täydentää teosta tässä kohdin, mutta ei ole muilta toimilta saanut siihen aikaa. — Teos on ilmestynyt franskankielisenäkin käännöksenä, joka on painettu 1868.

Suomentaja on lyhentänyt teosta hyvällä aistilla, niin että sisällyksen yhteys ei ole siitä kärsinyt mitään haittaa. Suomennoksen kieli on yleensä tyydyttävää. Painovirheitä on paikoittain kovin paljon; painovirheiksi taikka kirjoitusvirheiksi saanee myös lukea pari virheellista muotoa, joista muutama esiintyy monessa paikassa.

Ar. Gr.

Floristisk handbok för läroverken i Finland utarbetad af *Magnus Brenner*, Helsingfors, G. W. Edlund, 1886. 260 siv. 8:o. Hinta 6 mk.

Sittenkuin Alceniuksen „Finlands kärlväxter“ oli loppuun myöty kirjakaupoista, ovat Suomen ruotsinkieliset koulut ehdottomasti kaivanneet uutta ohjaajaa kotimaisen kasviston tuntemiseen. Tekijä on ottanut täyttääkseen tämän puutteen, eikä se suinkaan mikään helppo tehtävä ole ollut, ja hänen teostaan onkin jo useissa paikoin koetteeksi ruvettu käyttämään.

Kirjan alussa määritellään tavallisimmat kasvitieteelliset tiedesanat ja lopussa on liite, jossa annetaan ohjaus, kuinka käytetyt suku- ja heimonimet kielellisesti ovat johdetut, ja sitten vielä aakkosellinen nimiluettelo. Kasviston systemaatillinen esitys täyttää verrattomasti suurimman osan kirjaa, 221 sivua ja se käsittää paitse fanerogaamia ja saniaisia myös Characeae-kasvit, jotka tekijä noudattaen vanhaa tapaa asettaa erityisenä ryhmänä fanerogamien, sammalien, levien y. m. rinnalle. Vanhan hyvän tavan mukaan ovat myös suvut järjestetyt (muodostetun) Linnén järjestelmän mukaan. Sitä vastoin on tekijä asettaessaan luontaisia heimoja, luopunut meillä tavallisesti noudatetusta Friesin n. k. luontaisesta järjestelmästä ja ottanut käyttääkseen De Candollen; emme voi muuta kuin hyväksyä tätä menetystapaa; sillä huolimatta kaikista sen vajanaisuuksista ja epäjohdonmukaisuuksista on De Candollen järjestelmä kuitenkin kirjallisuudessa vallalla ja tulee sen siis myös helposti ymmärrettävistä syistä olla vallalla kouluissakin.

Jo päällisin puolinkin tarkastaissa hra B:n kirjaa huomannee jokainen, että aivan useain tavallisten heimonnimien asemesta on käytetty uusia; ei käytetä Linnén *Compositae, Umbellatae, Papilionaceae,* Jussieu' *Labiatae, Gramineae* nimityksiä, vaan niitten asemesta *Helianthaceae, Robiniaceae, Arundinaceae* j. n. e. Mitä tekijä tästä luulee hyötyvänsä on vaikea ymmärtää. Kenties hän kuitenkin tarkemmin asiaa mietittyään tässäkin kohdassa myön-

tää, että on „sopimatonta kouluissa käytettäväksi aiotussa kirjassa poiketa“ ei ainoastaan „eri aikoina ja eri paikkakunnilla“ vaan yleensä kaikenlaisista tavallisesti varoittaa nimityksistä. Omasta puolestamme emme tässä voi huomata muuta kuin että omavaltaisesti ja turhaan koitetaan saavuttaa stereotyypillistä muodollisuutta nimityksistä, ja meidän täytyy mitä vakavimmin varoittaa jokaista opettajaa ottamasta käytäntöön tätä uutta nimijärjestelmää ja siten turhan päiten tekemästä oppilailleen muitten paitse hra Brennerin kasvion käyttämistä vaikeammaksi, ja kehotamme heitä mielemmin käyttämään vanhoja hyviä nimiä, jotka tekijä hyväksi onneksi on säilyttänyt sulkumerkkien väliin.

Myöskin olemme eri mieltä ruotsinkielisistä jokapäiväisistä nimistä, jotka tekijä tahallaan on jättänyt pois; emme, niinkuin tekijä, pelkää niitä oikoteitä „tutkiessa“, joihin niitä useinkin käytetään. Huolimatta siitä, että on mahotonta joka tapauksessa kokonaan estää niitä käyttämästä, luulemme päinvastoin, että kansan käyttämät kasvien nimet ovat valmistavia ohjeita ja usein hyvinkin tarpeellisena tukena ensimmäisillä omatakeisilla eksursiooneilla. Ne voivat niin muodoin melkoisesti innostaa vasta-alkajaa eikä niitä senvuoksi saa halveksia. Opettajan tulee katsoa, ett'ei innostus pysähdy paljaasen nimeen, olkoon sitten ruotsalaiseen tai latinalaiseen.

Että lajeista, joita usein on lähinnä saatavissa puutarhoissa, pelloilla ja niityillä, ei tavallisesti välitetä „botaniseeratessa“, on tunnettu ja myönnetty seikka; ovathan ne vaan viljeltyjä kasveja eikä niistä siis ole juuri mitään opittavaa. Tärkein syy tähän epäkohtaan lienee siinä, että näitä viljeltyjä lajia ei mainita tavallisimmin käytetyissä kasvioissa. Sen vuoksi tekijä epäilemättä menetteli aivan viisaasti, kun hän teokseensa otti sekä ballastikasvit, että, mikä onkin tärkeämpää, koko joukon meidän tavallisimpia viljeltyjä kasvejamme; tämän tuuman toteuttamiseen on pantu paljon työtä ja vaivaa, mutta kirja onkin sen kautta saanut arvokkaan lisän, jonka kautta se edullisesti eroaa edelläkävijöistään.

Määritellessään suvun eri muotoja käyttää tekijä yleensä vaan kahta käsitettä: laji ja muunnos. Tämä saattaa meidät tärkeimpään muistutukseen, mikä meillä on tehtävä teosta vastaan, ehkä tärkein mitä ylimalkaan voi tehdä kasviota vastaan. Sanotaan nimittäin toiselta puolen muunnoksiksi pysyväisiä, perinnöllisiä rotuja (lajia) niikuin *Alopecurus nigricans, Agrimonia pilosa, Galium vaillantii,* toiselta puolen pelkkiä paikallisia muodostuksia niinkuin *Trientalis minor, Bidens trip. pumila, Hippuris fluitans* tahi satunnaisia poikkeusmuotoja niinkuin *Convall. multifl. brasteata.* Tekijä ilmaisee samalla käsitteellä kahta kokonaan eri seikkaa ja käsittelee siten useita muotoja aivan eksyttävällä tavalla.

Päinvastaiseen suuntaan poikkeaa tekijä harhateille esittäessään sekasikiöitä, joita esitys myöskin hyvin vähän tyydyttää. Näistä luetellaan muutamia *(Geum intermedium, Calamagr. acutiflora)* muitta mutkitta lajeina, toisia *(Sorbus Meinichii)* muunnoksina, toisia (tekijän havaitsema *Carduus, Nuphar intermedium, Epilobium alsinefolio-palustre* y. m.) mainitaan suorastaan hybriideinä, kun taas useita *(Vicaria alp. X vulg., Anemone nemorosa X ranunc.,* kaikki *Cirsiumit* ja *Salixit* y. m.) on aivan, niinkuin näyttää, syyttä

jätetty pois. Me emme ollenkaan tahdo vaatia kaikkien näiden muotojen selitystä, emme edes diagnoosia; ne ovat usein katsoen sekasikiöitten suureen muuttuvaisuuteen mahdottomia tämmöisessä teoksessa, voidakseen olla säntillisiä ja täydellisiä; luonnollisten sekasikiölajien tuntemisen täytyy aina edustajassa perustua tarkkaan hedelmällisyyden, levenemisen, olotavan y. m. tutkimiseen ja luultujen alkumuotojen vertaamiseen. Mutta erittäin hyödyllisenä ja välttämättömänä pidämme, että kaikki tunnetut sekasikiömuodot täydellisesti *luetellaan*. Ja että vasta-alkaja tietää semmoisia olevan, lienee hänelle esim. tutkiessaan Salix-sukua suureksi avuksi „pyrkiessään käsittämään ja tuntemaan ympäröivää . . . luontoa."

Lajiselitykset näyttävät yleensä olevan tehdyt huolellisesti ja tarkasti; ne oivalliset ruotsalaiset ja saksalaiset ekskursioonikasviot, joita voi käyttää esikuvina, lienevät suuressa määrässä tässä suhteessa helpottaneet tekijän työtä. Niinkuin seuraavista esimerkeistä näkyy on tähänkin vikoja puikahtanut. *Najas flexibilis* kasvilla sanotaan olevan 4 lokeroinen ponsi ja viedään sillä perustuksella väärään alalajiin (subgenus). *Salix auritalla* sanotaan olevan „sileät oksat, *ylhäältä* kapenevat lehdet, hedelmät joskus hienokarvaisia", kaikki tämä on osaksi väärin osaksi epätarkkaa. Odottamatonta on myöskin nähdä saniaisten lehtiä kutsuttavan oksiksi (varsikkolehtiä); se on vanhettunut nimitys, joka jo kauan sitten on kadonnut oppikirjasta (kats. Unonius: Lärobok i botanik 1877) eikä sitä olla oikeutetut enää säilyttämään kasviossa. — Syylliseksi suureen huolimattomuuteen nimitysten käytännössä tekee tekijä itsensä sanoessaan, että levien goniidit ovat klorofylliä; virhe olisi jotenkin sama, jos sanottaisiin että nuttu on tehty berliininsinestä.

Niinkuin luonnollista on, esitetään kasvien maatieteellistä leviämistä ainoastaan aivan yleisissä piirteissä; mutta näittenkin rajain sisäpuolella olisi pitänyt voida pyrkiä suurempaan tarkkuuteen ja myös saavuttaa se. Useitten lajien (esim. *Anemone hepatica, Draba verna, Linum catharthicum, Hypericum perforatum)* sanotaan lyhyesti olevan tavallisia, vaikka niitä kokonaan puuttuu suurimmalla osalla käsiteltyä aluetta. *Carex helvolaa* ei ole tavattu kaakkois-osassa maata vaan useissa paikoin pitkin sekä Pohjan- että Suomenlahtea. *Sparganium hyperboreum* ja *Epilobium obscurum* ovat kokonaan unohtuneet; sitä vastoin on varmaan väärin ja erehdyttävää, että *Carex incurva* ja *Myosotis sparsiflora* (lukuun ottamatta useita epäiltäviä lajia) muka löytyy meillä.

Kirjaan on sovitettu myöskin lukuisia tietoja sekä huomattavista etelämaisista muodoista että kotimaisten lajien hyödyllisyydestä. Epäilemättä tekevät ne kirjan sisällyksen hauskemmaksi ja vaihtelevammaksi; onhan kylläkin hauska tietää että esim. pihlajanmarjoja käytetään verensyöksyyn ja *Capsellaa* horkkaan. Omasta puolestaan ei arv. liioin voi suuria toivoa kaikista näistä vatsaa vahvistavista, vertä puhdistavista ja haavoja parantavista keinoista, joita tekijä niin tunnollisesti luettelee mutta voivathan toiset olla uskossa vahvempia; mitään sanottavaa vahinkoa eivät nämä lääketieteelliset neuvot voine tuottaa. — Tekijän sanoista, että *Zosteraa* voi käyttää lannoituksena, tekee mieli tehdä se johtopäätös, että tätä kasvia tavataan

suurissa määrin meidän rannikoillamme; omasta puolestaan ei arv. tiedä, että sitä missään olisi tavattu muuten kuin hyvin niukasti, tavallisesti muutamia yksityisiä taimia, jotka tyrsky on maalle heittänyt. Pohjanmeren ja Atlantin rannikkolaisille tämä neuvo ehkä olisi paikoillaan; Suomen rantalaisille voi paremmalla syyllä kiittää mitä ahvenheinää tahansa tähän tarkoitukseen.

Vielä muutamia toivomuksia, jotka koskevat kirjan typograafista ulkomuotoa ja aineiston järjestystä, joista jo, ainakin osaksi, asian-ymmärtävältä taholta on huomautettu. Suuremmassa määrässä vaihtelemalla stiiliä, etenkin niitä merkkiä, jotka ilmaisevat alaosastoja semmoisissa suvuissa olisi yleissilmäyksen luominen tullut helpommaksi. Että ylt'yleensä on käytetty hienoa samanlaista stiiliä tekee että nyt esim. Carex suku on labyrintsi, jossa tottuneempikin silmä vain vaikeasti tien löytää. Kirjan käyttäminen olisi käynyt melkoisesti helpommaksi, jos olisi kursiveerattu differentsiaalidiagnoosit. Tämän laiminlyöminen tuottaa paljonkin vaikeuksia, kun esim. Epilobiumissa täytyy valita kuudesta 4—6:n rivin pituisesta lajiselityksestä, tai Salix-suvussa kuudesta rinnakkaisesta ryhmästä, joista kussakin on 5—7:n rivin pituinen selitys. Me emme voi muuta uskoa, kuin että innostuneimmankin vasta-alkajan saattavat ymmälle ne vaikeudet, jotka tämmöinen järjestys tuottaa.

Herra Brennerin teos antaa siis, niinkuin näkyy, aihetta useihinkin asiallisiin muistutuksiin; että sillä on todellisia ansioitakin luulee arv. jo osottaneensa. Aika ja tila eivät ole sallineet ryhtyä yksityiskohtiin ja etenkään ei arv. ole tahtonut suorastaan lausua mitään kirjan sopivaisuudesta koulussa käytettäväksi. Hän arvelee että kokemuksen tässä suhteessa pitää lausua lopullinen tuomio ja että se on käytännöllisten koulumiesten annettava.

O. K.

D:r *A. Ramsay.* Metersystemet belyst af talrika exempel, en handbok för skolan och till sjelfundervisning. Andra genomsedda upplagan. Helsingfors, Weilin & Göös 1886. 63 siv. Hinta: 75 pen.

T:ri *A. Ramsay.* Metri-järjestelmä esimerkeillä selitettynä, käsirja kouluja ja itseoppimista varten. Suomeksi toimittanut Fil. mag. R. Forstén. Toinen tarkastettu ja parannettu painos. Helsingissä, Weilin & Göös 1887. 63 siv. Hinta: 75 penniä.

Yllämainittujen kirjojen kautta on poistettu suuri puute koulukirjallisuudessamme, joka jo tämän vuoden kuluessa olisi tullut sangen tuntuvaksi. Metri-järjestelmä on, näet, nyt pantu käytäntöön vanhojen mittojen ohella, jonka tähden mittojen muutos toisesta järjestelmästä toiseen vähitellen tulee kuulumaan kansalaistemme joka päiväisiin tehtäviin. Yllämainittujen kirjojen tarkoitus on levittää tietoa näistä uusista mitoista ja niitten suhteesta vanhoihin. Tämän tehtävänsä on tekijä luullaksemme hyvin suorittanut.

Esimerkit ovat ylipäänsä hyvin valitut ja selitykset lyhyet, mutta sel-

vät. Voimassa olevia sääntöjä on tarkasti seurattu. Kirjan loppuun liitetyt tulos-ilmoitukset ovat, sen mukaan mitä minä olen huomannut, oikeat. Uuteen painokseen on lisätty sata esimerkkiä, jotka suuressa määrässä lisäävät kirjan arvoa.

Kirjaa vastaan voisi muistuttaa että tekijä eräässä esimerkissä (ruots. siv. 14, suom. siv. 15) käyttää aivan väärää määritelmää maapallon litteydestä (afplattning). Rotatsioni-elipsoiidin litteys ei, näet, merkitse sen ekvaattoridiameterin ja akselin erotusta peninkulmissa tai muussa mielivaltaisesti valitussa mitassa, vaan on abstrakti-luku, joka määrää tämän erotuksen suhdetta ekvaattori-diameteriin. Ruotsinkielisessä kirjassa käytetään (siv. 29) sanoja „vatten vid 4° C. värme“, joka lauseparsi, vaikka sitä huolimattomassa puheessa käytetään, on erehdyttävä ja olisi ainakin oppikirjoissa vaihdettava sanoihin „vatten vid + 4° C“. Tämän korjauksen onkin suomentaja tehnyt. — Toisen pykälän lopulla (ruots. siv. 10) ovat sanat „turvis krona och klafve“ aivan tarpeettomat, jonka tähden tekijä olisi voinut jättää ne pois. — Syyt miksi metrijärjestelmä voittaa kaikki vanhat mittajärjestelmät ovat jotensakin vaillinaisesti esitetyt.

Paitse paria tavallista painovirhettä lyötyy yksi erehdyttävämpää lajia. Melkein joka paikassa, näet, jossa l on käytetty litra-sanan asemasta, on tämä kirjain etenkin ruotsalaisessa kirjassa ladottu niin lähelle vieressä seisovia numeroita että sitä pitää ykkösenä. Niin erään esimerkin 8 l 5 cl = 805 cl (ruots. siv. 26, suom. siv. 27) helposti lukee: 815 cl = 805 cl j. n. e. Tästä pulasta olisi päästy, jos mittojen nimiä merkitsevät kirjaimet olisi painettu erilaisilla kirjasimilla.

K. M—r.

Metri-järjestelmä. Kaikille Kansalaisille. Kokoonpannut Insinööri K. Snellman. Toinen painos. Porvoossa, Werner Söderström 1887. 16 siv. Hinta: 15 p.

Tällä nimityksellä on ilmestynyt kokoelma mittainmuutostauluja, joitten kautta helposti voi muuttaa määrätyn mitan toisesta mittajärjestelmästä toiseen. Samaten voi näistä tauluista lukea, missä suhteessa toisen yksikön hinta on toisen yksikön hintaan. Nämät taulut ovat helppohintaiset ja käytännölliset, jonka tähden me mielihyvällä suljemme ne yleisön suosioon.

K. M—r.

Katsahdus viime vuoden ranskalaiseen romaani-kirjallisuuteen.

Luodessamme katsahduksen viime vuoden romaanikirjallisuuteen, niinkuin se on kehittynyt Ranskan rajojen sisäpuolella, huomaamme lukumäärän suhteellisesti voittavan laadun. Se teosten tulva, joka vuosien kuluessa lakkaamatta on virrannut Pariisin emälähteestä, levitäksensä yli koko sivistyneen maailman — sitä ei vuotena 1886 kohtaa mikään este, sen juoksua ei mikään maasta noussut kallio häiritse. Yhä vielä löytyy Ranskassa elonvoimaa, sitä todistavat nuot milt'ei lukemattomat romaanit, novellit, kynäelmät, joiden joka päivä näemme vaihtelevan suurten kirjakauppojen akkunoissa. Ei siis pelkäämistä, että tuo rikas lähde kuivuisi; maa kyllä ainetta antaa, nuori Ranska kirjailijoita.

Vaan mitä laatua tuo aine on? Siinä toinen kysymys, johon vastatessamme tulemme koskettamaan nykyisen kirjallisuuden laadullista puolta. Siinä suhteessa vuosikymmenemme edellinen puoli on epäilemättä ollut toisen puolen alkuvuotta rikkaampi. *Maupassant* tuotti romaaninsa, nyt vaan pienen kokoelman novelleja; *Daudet* lepää, luotuansa mainion Pariisilaiskuvan *Sappho'n*. Sillä välin, se täytyy kuitenkin myöntää, rupee hän nuorison huvittajaksi, nauramalla heleintä nauruaan seuratessansa Tartarin'iä hänen mielettömillä huviretkillään, tai kuvailemalla rauhallisimman perhe-elämän sopua tuon vanhan „Nivernais'in" kannella. *Fabre* ei kuvauksissaan suuren kaupungin elämästä löydä voimallisia värejään, jotka muinoin tuottivat „Abbé Tigrane"n tekijälle oikeutetun, jos kohta ei kaikkialla tunnetun maineen. *Feuillet*'in, *Malot*'in, *Theuriet*'in ihailijat ehkä myöskin nolostuivat hiukan, huomatessaan että heidän lemmikkinsä viimeiset teokset olivat edellisiä ala-arvoisemmat.

Lukijani eivät äsken sanotusta päättäne tarkoitukseni olevan kieltää vuodelta 1886 kaikkea taideteosten tuottamista. Ei, sillä senlainen mielipide olisi oikeutettu ainoastaan joll'ei mainitun vuoden kirjaluetteloissa löytyisi nimiä *Zola, Loti, Bourget* sekä myöskin *Halévy*.

Ensimmäinen äsken luetelluista nimistä kiinnittää huomiomme realismi-suuntaan. N. s. realistat eivät tänäkään vuonna ole paenneet tappelu-

tantereelta. Zola käy yhä lipunkantajana riviensä etunenässä uutterasti työskennellen voidaksensa heittää kaikkien maailman tuulten kannettavaksi uuden sotahuutonsa, tuon niin eri tavalla tuomitun romaaninsa „L'oeuvre". Mitä ajatella teoksesta, jota toinen arvostelija lausuu tekijän parhaimmaksi, toinen heikoimmaksi; miten tuomita tuotetta, jota toinen väittää valheeksi, liian vilkkaan mielikuvituksen luomaksi, jota vastoin toinen pitää pitkiä kiitospuheita sen todenmukaisuudesta. Näihin kokonaan vastakkaisiin mielipiteisin antaa tietysti romaani rikasta aihetta, sen kun on mahdoton vastata kaikkiin niihin ideaaleihin, joita nykyajan monet suunnat ovat itsellensä asettaneet. Yhtä mahdotonta kuin on saada idealisteja vakuutetuiksi siitä, että varjopuolien ohessa löytyy suuriakin valokohtia, yhtä vaikea on saada naturalistejä käsittämään, että monen raa'an kohdan poisjättäminen olisi ollut voittona teokselle, jonka nerokkaan tekijän pitäisi kammota kiihottaa yleisön uteliaisuutta kuvailemalla niin suuresti iljettäviä kohtauksia.

Luulenpa, että puheena oleva kirja kuuluu surullisimpiin, jotka Zola'n kynästä ovat lähteneet. Näyttää siltä, kuin kirjailija syvän epätoivon valtaamana olisi aivoissaan keksinyt tuon palasen taiteilija-elämää, jota niin törkeästi kohtaa isku iskun jälkeen, kunnes se vihdoin murtuu. Siinä ei paljon toivoa tulevaisuuteen, ei luottamusta ihmiskunnan edistymiseen, siinä milt'ei vaan tyhjään rauenneita toiveita sekä tuo hirvittävä taistelu, jossa sisällinen vastustamaton täytymys toteuttamaan mielikuvauksen luomaa ideaalia joutuu haaksirikkoon täydellistä mahdottomuutta vastaan koskaan ilmisaattamaan mainittua ihannekuvaa. Se kuitenkin on muistettava, että jonkinmoinen sovinto on havaittavana, siinä nim. että indiviidi voi murtua mitään todellista taideteosta luomatta, vaan että hänen henkensä jää perinnöksi nuorelle sukupolvelle.

Claude Lautier (Zola lienee ajatellut n. s. „plein air" maalaamisen isää Manet'ia) muudan nuori maalaaja, tuntee itsensä kutsutuksi murtamaan ennen vallitsevia mielipiteitä taiteen alalla sekä muodostamaan uutta mallikoulua. Hän on keskus siinä nuorten taiteilijain piirissä, jossa nuot uudet aatteet, kerran syntyneenä, lempilapsena saavat mitä hellimmän hoidon. Vaan mikä maailma tuo? Onko mahdollista, että senkaltaista kaikinpuolista kurjuutta on olemassa taiteilijain maailmassa? Mahdollisuus se kyllä on, sillä maailman kaupungissa, kuin Pariisissa, olemme tottuneet näkemään jos jommoistakin, vaan epäilemättä on Zola'n tunnettu taipumus kaivelemaan yhteiskunnan mätäkohtia houkutellut häntä valitsemaan piiriä, jonka jäsenet pikemmin ovat puolijuopunutta työväkeä, jotka päivät pitkät kiroovat, riehuvat sekä tavalla, jota helposti voi ajatella, levittelevät useinkin mielettömiä, uhkarohkeita teorioitaan. —

Sankarimme hakee väsymättä löytääkseen avaimen omaan sisälliseen mielikuvitus-maailmaansa; vaan teos, jota hän miettii ja jonka tulisi personoida koko hänen koulunsa prinsiipit, ei valmistu. Ollen ristiriidassa oman itsensä kanssa, hänen on vielä lisäksi mahdoton saada sopivaa modellia ja mustana peikkona vaivaa häntä pelko, että tuo kiihkeästi toivottu helmalapsi ikuiseksi jäisi haudatuksi hänen mielikuvitukseensa. Silloin tapaa hän eräänä sateisena iltana ovensa edestä nuoren maaseudulta tulleen tytön, joka on eksynyt ja pyytää häneltä yösijaa. Häntä liikuttaa neitosen hätä, ja hän luopuu yöksi omasta vuoteestaan, jonka tarjoo vieraallensa. Täten sattumus oli saattanut yhteen kaksi olentoa, jotka vastaisuus oli yhdistävä ja jotka järkähtämätön kohtalo oli valitseva uhrikseen. — Christine ei unohda auttajaansa hädässä; hän tulee aika ajoin kepein askelin atelierin portaita ylös ja tuo auringonsäteenä lämpöä, valoa ystävänsä epätoivoon. Lopullisesti hän ei enää kestä nähdä onnettoman maalaajan kärsimyksiä, tämä kun ei voi löytää sopivaa muotoa ihannekuvalleen. Silloin kerta hän voittaa itsensä, panee neitsyellisen kauneuden alttiiksi ja tarjoo tuolle miehelle, jota rakastaa yli kaikkia, oman ihanan ruumiinsa modelliksi. Tämä taistelu, sekä sitä seuraava antauminen on psykoloogin, vaan samassa runoilijan kynästä lähtenyt; sillä kenenkään muun ei olisi onnistunut käyttää värejä niin hienoja, vaan hienoudessaan niin sattuvia, luoda kuvaukseen tuota verratonta runollisesti puhdasta hohdetta.

Teos on valmis ja voittaa kaikkien nuorten suurinta, rajuinta mieltymystä. Vaan — „salon"iin sitä ei vastaanoteta, vaikka moni painava ääni lausuu sen mestariteokseksi; „salon des refusés" *) on siinä saava pääkoristuksensa, vaan surkea koristus se, jota yleisö vastaan-ottaa ivallisella naurulla. Tässä Zola on tilaisuudessa lausua ankaran tuomionsa tavasta, jolla valitaan teoksia näyttelyyn. Herrat taiteilijat, jotka kuuluvat valiokuntaan eivät voine syyttää valheeksi sitä kannetta, jota kirjailija niin taitavalla tavalla nostaa heitä vastaan. Moni, jonka käsityksessä tuo „salon" kuvastui jonkunmoisena taiteilijain kaukaisena, kultaisena onnensaarena, herää Zola'ta lukiessaan ikäänkuin syvästä unelmasta, hämmästyneenä kysyäkseen, mikä paha peikko hänet herätti.

Nytpä seuraa onnellinen aika, jolloin molemmat nuoret, maalle muutettuansa nauttivat lemmen hekumaa. — Kuka luulee Zola'ta kykenemättömäksi sepittämään idylliä, lukekoon tämän kohdan kirjassa ja luulen melkein hänen myöntävän, että kertojan takana piilee suuri runoilija, hieno tunteiden ilmaisija, vieläpä välistä luonnonkuvaajakin. — Vähitellen Claude

*) Niin nimitetään Pariisissa sitä näyttelyä, johon on tapa panna taulut, jotka eivät ole saaneet sijaa varsinaisessa, virallisessa näyttelyssä eli n. s. „salon"issa.

kyllästyy tuohon joutilaana olemiseen ja rupee maalaamaan, jos kohta ilman menestystä. Tämä saattaa hänet tyytymättömäksi itseensä, vaimoonsa, lapseensa, ympäristöönsä. Hän ikävöi vanhoja kumppanejaan, entistä taiteilija-elämäänsä ja ennen kaikkia tuota hurmaavaa ilmaa, jonka puutteessa ei mikään Pariisilainen voi viihtyä. Hänen vaimonsa, hyvin tietäen, että ensimmäinen askel tuota hänen mielestään hirveätä kaupunkia kohti olisi kuoleman-isku heidän rakkaudelleen, ponnistaa voimansa äärimmäisiin pitääksensä häntä kaukana siitä. Vaan turhaan — taiteilijaraivo on Claude'en tarttunut ja tuota rauhallista maan-ilmaa hengittäissä hän ei voi mitään luoda. Siis Pariisiin! sinne johdetaan kulku. Ja siellä sitten alkaa entinen hirvittävä taistelu: orjana tehdä työtä voidaksensa elää, kun sisällisten silmien edessä liehuu kuva, jolle olisi haettava muoto! Lapsi kuolee elettyänsä lyhyttä ilotonta elämää, jota ei äidin hellyys, ei isän rakkaus ole sulostuttanut; sillä Christine on luonut kaiken äärettömän rakkautensa mieheensä ja näkee kivulloisessa pienokaisessa vaan hyödyttömän esteen. — Tila käy yhä vaikeammaksi. Claude maalaa yöt päivät suurta maalaustaan, vaan ei koskaan tunne tyydytystä, yhä vaan rupee uudestaan eikä koskaan joudu alkua edemmäksi. Vaimo riutuu suuren surun painosta; elatusta puuttuu, entiset ihailijat siirtyvät kauemmaksi koska pitävät sankariamme kykenemättömänä toteuttamaan heidän toiveitaan. Tuo elämä on hirvittävää: onneton maalaaja ei voi kärsiä ajatusta, että kenties tulee vaimonsa surmaajaksi, hän ei kauemmin voi kestää noita tuonelan tuskia, joita tuottaa täytymys vaan samalla myös mahdottomuus jotakin tuottaa. Keskentekoisen kuvansa vieressä surmaa hän itsensä jättäen vaimonsa mielipuoleksi.

Lukijani saanevat tästä katsahduksesta jonkunmoisen käsityksen teoksesta, ja luulen minä, aavistuksen siitä pessimismistä, mikä käy läpi kertomuksen. Aivan toista on itse lukiessa seurata tuota taistelua, jossa toiselta puolen indiviidi horjuu rakkauden ja taiteen välillä, kyllästyneenä toiseen ja toisen hylkäämänä, ja jossa toiselta puolen taas indiviidi uhraa kaikki voimansa yllä pitääksensä lemmen valtikkaa taidetta vastaan. Silloin vasta luulee itse elävänsä, liikkuvansa keskellä tuon hirvittävän taistelun raivoa.

Christine, Zola'n hienoimpia naisluonteita, on Anna Karenina'n sisar, vaan herättää suurempaa myötätunteisuutta kuin hänen rikoksellinen itämaalainen sukulaisensa, jos kohta Zola'lla sielutieteilijänä ei ole samaa mainetta kuin Tolstoi'lla. Molemmissa, sekä itä- että länsimaalaisessa naisessa huomataan tuo rakkaus, joka olisi voinut olla heidän elämänsä siunaus, vaan joka rajatonna, itsekkäänä muuttuu sen kiroukseksi.

Mitä muotoon tulee, tapaamme tässäkin teoksessa Zola'n jopa liiaksi

rikasta, koristuksia rakastavaa kirjoitustapaa. Välistä se voi olla paikallaan esim. kuvauksissa Pariisista, jotka mielestäni kuuluvat kirjan valokohtiin, vaan toisinaan siihen väsyy ja se tuntuu pitkäveteiseltä. Runollisuutta löytyy myös yltäkyllin, erittäinkin kohtauksissa nuoren pariskunnan ensimmäisen lemmen ajoilta. Vaan usein kyllä saamme kuulla kieltä, johon korvamme on tottumaton ja joka ikävästi meitä koskettaa, sitä nim. jota Zola panee kuvaamainsa taiteilija-alkujen suuhun. Sanotaan kyllä nuorten ranskalaisten taiteilijain myöntävän, että viettävät senlaista elämää, käyttävät senlaista kieltä. Toiselta puolen taas on heidän piiristänsä lähtenyt väitös, että muka kirjailija kuvailee elämää, jota ei laisinkaan tunne. — Oli kuinka oli. Se täytynee myöntää, että „l'Oeuvre", virheistään huolimatta, on teos jota jokahinen uudemman kirjallisuuden harrastajan tulisi lukea, sillä sitä se todellakin ansaitsee. — Lukekoon sitä ken tahtoo tuntea Zola'ta sielutieteilijänä, runoilijana sekä ulkomaailman kuvaajana; lukekoon hän sitä käsittääksensä mikä kirous siinä piilee, kun tuntee omistavansa neron pyhää liekkiä, vaan samassa huomaa itsensä kykenemättömäksi sitä ilmituomaan. Mikä kohtalon iva, kun ihmisparassa syntyy vakuutus, että hän muka on määrätty uutta luomaan — vaan häntä samassa kohtaa peruuttamaton tuomio: „Sinä *voisit* luoda, vaan et koskaan *ole* luova uneksittua mestariteostasi!"

Zola'n rinnalla on meidän mainittava oppilaansa *Guy de Maupassant*, epäilemättä etevin „pikku kertoja" nykyisessä ranskalaisessa kirjallisuudessa. Hänen viimevuotinen lahjansa yleisölle onkin kokoelma kynäelmiä, joista muutamat vahvistavat meitä yllälausutussa mielipiteessämme.

Kirjailija huvittaa ikäänkuin itseänsä ohitsekulkiessa tarttumalla johonkuhun pikkuseikkaan, jonka hän luulee valaisevan ihmiskunnan tyhmyyttä ja itsekäisyyttä. Täten saatua raaka-ainetta hän sitten silmäilee taiteilijan silmällä, havaitaksensa millä tavoin sitä on käytettävä. Pitkäksi hän tavallisesti ei venyttele kertomustansa (poikkeuksena kuitenkin „La Petite Roque", jossa on verrattaen hyvin vähän toimintaa), vaan kylläksi kauas voidaksensa painaa siihen persoonallisen leimansa.

M. eroaa ehkä muista ranskalaisista realisteista siinä, että hänessä huomataan myötätuntoisuutta kuvaamiinsa henkilöihin. Siinä ominaisuus, joka saattaa hänet lähenemään realismisuunnan edustajia Englannissa, etupäässä George Eliot'ia, jota muistuttaa myös hänen taipumuksensa usein valita sankarinsa maakansan piiristä. Pessimistinä hän, samaten kuin kuuluisa Englantilainen, kuvailee kansaa milloin minkin kärsimyksen, milloin minkin kurjuuden alaisena. Niin tuo vanha isä Amable, joka ei saata nähdä poikansa paikkaa talossa toisen hallussa, vaan lopettaa päivänsä, tai tuo

yksinkertaisuudessaan niin sydäntä särkevä kertomus maalaistytöstä joka, lapsensa surmattuaan, oikeuden edessä kertoo rikoksensa syyn ja synnyn. Kaikki tuo on niin yksinkertaisesti kerrottu, ilman pitkiä mutkia, että se vaikuttaa meihin välittömästi, vaan sentähden juuri monta vertaa voimakkaammin. Tätä välittömyyttä paremmin saavuttaakseen kirj. antaa henkilönsä käyttää omaa murrettansa joka, paitsi että se tekee kohtauksen elävämmäksi, myöskin saattaa lukijata suomaan kirjailijalle anteeksi, kun usein kyllä loukkaa korvaamme ylen raa'an kielen käyttämisellä. Eihän hienoimpaa käsitystä eikä kieltä voi vaatia vielä milt'ei luonnonhelmassa uneksivan kansan keskeltä, jommoista sattuu tapaamaan esim. Bretagne'n sydänmaissa. Vaan kun kirj. sitä vastoin itse kertoessaan liiaksi noudattaa muutamain realistain ilettävää kuvaustapaa, on meidän vaikeampi nauttia sitä ydintä, joka usein kyllä raa'an ulkomuodon takana piilee. „La petite Roque" esim. on terävä sielutieteellinen koe, vaan tapa, jolla siinä kuvattu rikos on esitetty tekee sen suorastaan vastenmieliseksi. Saman vaikutuksen saamme monesta muusta M:n pikkukertomuksesta, sekä niistä, joissa pessimismi saa suorastaan synkän muodon, että myös niistä, joissa se kätkeytyy kirjailijan katkeran ironian alle, tuon ivan, jota hän on perinyt mestariltaan Flaubert'ilta. Tätä viimeistä laatua on „Sauvée".

Vaan se M., johon yleisön ennen kaikkia tulisi tutustua on „Julie Romain"in, „Mademoiselle Perle'in", „l'Epave'n" tekijä. Niissä ilmaantuu tuo havaintokyky, joka tunkee sydämmen salaisimpiin sopukkoihin, sympatiia tutkittavaan henkilöön, suoden lämpöä kertomukselle, sekä hyväntahtoisuus, joka niin taitavasti esiintuo sitä aatteiden syvyyttä ja hengen ylevyyttä, jota kätkee ulkomuodoltaan naurettava kohtaus. Vastustakoon ken voi sitä lumousta, joka meidät valtaa, kun kirjailijan nojalla tungemme pyhyyteen, jossa ennen mainio laulajatar kätkee menneet ilonsa, menneet surunsa, jossa hän itsessänsä naurettavilla naamioleikeillä manaa näkyviin kadonneen onnen päiviä. Vaan hymy tässä olisi teeskenneltyä, sillä senkaltaisen inhimillisen heikkouden edessä painamme päämme tunnustaen sitä saastuttamattomaksi.

Mitä M:n kieleen tulee, lienee se puhtaampaa sekä enemmän klassillista kuin se, jota muut hänen hengenheimolaisensa lukijakunnalleen tarjovat. Selvyys on sen parhaimpana tunnusmerkkinä; sitä eivät korista turhat asialle ventovieraat lausetavat. Kaikki näyttää niin luonnolliselta, niin vähän haetulta, jokainen uusi sanain-yhdistys, jonka siellä täällä tapaa niin hyvin pitävän paikkansa, että tuskin sitä uudeksi huomaa. Niinkuin hän taitaa valita parahimmat sanat kuvatakseen yhtä tai toista kohtausta, samaten taitaa hän myös yhdistää lauseiksi ja mestarin tavalla järjestää lauseet pe-

rioodeiksi. Myöskin onnistuu hänen koota kaikki määrätyn ajatuksen, määrätyn kohtauksen ympäri siten että ne kaikki tätä valaisevat ja asettavat sen yleisön nähtäväksi. — Epäilemättä hänessä useimmiten kaipaa tuota yhtä, joka välistä Zola'n ja erittäinkin Daudet'in teoksia kaunistaa nim. runollisuutta, joten hänen kielensä saa jonkunmoisen kuivan värityksen.

Kaksi muuta realismin kannattajaa on viime vuoden kuluessa julkaissut ennen ilmestyneitä teoksiansa. Tarkoitan Edmond de Goncourt'ia ja Huysmans'ia, joista edellinen nimeltä „Pages retrouvées", painatti sarjan huvittavia lyhyempiä sanomalehti-kirjoituksia. Koska mainittu sarja ei suorastaan kuulu novellikirjallisuuteen, sitä kun täyttävät vanhat muistot ja kokemukset, niin riennämme eteenpäin pysähtymättä tätä kirjailijaluonnetta tutkimaan, koska lisäksi nimi Goncourt on ikäänkuin sulanut yhteen realismisuunnan kanssa, joten yleisö toista tuntiessaan ei voi olla tuntematta toista.

Goncourt on yksi realismin isiä, Huysmans sen eniten tunnettuja kannattajia nuoren sukupolven riveissä. Kohoamatta Maupassant'in arvoiseksi voittaa hän muut hengenheimolaisensa, sillä hänessä on vielä alkuperäisyyttä huomattavana eikä ainoastaan tuo sokea ja törkeä jäljitteleminen. Vaan jos kohta täytyy myöntää hänen omaavan suuren taidon havaita ja sattuvasti kuvailla ulkokohtia, niitä erittäinkin, jotka tekevät elämän naurun-alaiseksi, niin nämät pikkuseikat ovat niin iljettävää laatua, että yksi niistä riittää saattamaan meitä heittämään kirjan nurkkaan vakavalla päätöksellä ett'emme sitä enää koskaan avaa. H. on nim. ärein, elämään kyllästynein, kaikkea suurimmassa määrin halveksiva realistein piiristä. Tämän lisäksi huomataan suuri puute muodollisessa suhteessa, siinä ett'ei mitään järjestelmää ole kokoonpanemisessa noudatettu eivätkä siis kertomuksen eri osat ole missään määrätyssä suhteessa toisiinsa, vaan hellästi asetetut toinen toisensa rinnalle.

Äsken lausumamme mielipide, joka tarkoittaa ylipäänsä Huysmans'in kirjailija-tointa, on täydelleen oikeutettu kun sitä käyttää tuosta suuresta oppilasryhmästä, joka polkee yllämainittujen mestariensa uraa. Omaten kaikki opastensa virheet, joita tietysti vielä suuresti liioittelevat, omaamatta vähintäkään alkuperäisyyttä, lahjoittavat he yleisölle teoksia, jotka valitettavasti aina löytävät uteliaita lukijoita ja lisäksi saattavat nykyisen ranskalaisen kirjallisuuden niin huonoon maineesen ulkopuolella Ranskaa. —

Tämä Zola'n, Maupassant'in ynnä heidän hengenheimolaistensa käyttämän pessimistisen realismin ohessa on uudemmassa ranskalaisessa kirjallisuudessa havaittavana toinen luonnollisempi ja laajempi, jossa koko elämä varjopuolineen sekä valokohtineen tulee kuvatuksi. Että tämänlaatuinen

todellisuuden kuvaileminen on omansa voittamaan suuren yleisön suosiota, on helposti ymmärrettävä. Eihän voine kieltää, että tuo liian synkkä kuvaustapa, jos kohta se synnyttää voimallisempaa liikutusta, väsyttää, hermostuttaa, jota vastoin yksi ainoakin kelpo luonne aikaansaattaa vaihtelevaisuutta ja siten tuottaa nautintoa.

Niitten joukossa, jotka täten kuvaavat maalais-elämää, mainittakoon „Abbé Tigrane"n ansiokas tekijä *Ferdinand Fabre*, jonka uusi kertomus „Monsieur Jean" käy samaan suuntaan kuin ne teokset, jotka ovat perustaneet tämän kirjailijan maineen. Tuo maine, sen hänelle ovat tuottaneet nuot verrattomat kuvaukset pappien sekä maakansan elämästä, joissa ennen kaikkia kohtaa meitä Balzac'in voimallinen kuvaustapa. Maisemat jylhät, henkilöt alkuperäiset ja rajut, rakastaen, kun kerta lempi heidät valtaa, jopa siihen määrin että joutuvat mielipuoliksi tai murhaajiksi. Raa'at ovat luonteet, voimallinen ja samassa runollinen on kieli, joka niitä kuvaa; luulisi sen melkein lähteneen vuori-ilman synnyttämän runoilijan huulilta. — Käskettäköön luonnonlasta liikkumaan maailman-kaupungin häiriössä niin hän siinä on ilmestyvä jäykkänä, saamattomana; sitä todistaa muutama kirj:n tekemä heikko kuvaus Pariisin seuraelämästä. Ei! vaan vuori-ilmaa hengittää, sen kasvattamaa voimallista kansaa levein piirtein kuvailla — se runoilijahengen nautinto!

Nimi *Pouvillon* ei liene Valvojan lukijakunnalle tuntematon, koska muutamia vuosia sitten oltiin tilaisuudessa lehden palstoissa lukea mainitun kirj:n tekemä soma kynäelmä. Samaa laatua on Jean de Jeanne; pikku palanen todellisuutta, jota runoilijan silmä on havainnut sekä taiteilijan käsi paperille piirtänyt.

Sopisi vielä mainita useita sangen hienoja kuvauksia maakansan elämästä niin esim. „Merlette" (de Gourmont), „La Fille à Blanchard" (Jules Case), joka paitse sangen liikuttavaa pääjuonta sisältää oivallisia erityiskohtia.

Joka tahtoo tutustua erääsen nuoren Ranskan etevimmistä romaanikirjoittajista lukekoon „Pêcheur d'Islande", *Pierre Loti*'n verrattoman kuvauksen merimies-elämästä. Älköön odotettako mitään Vernes'in tai Marryat'in' kaltaista, älköön kuvailtako mielessä eriskummallisia, todellisuudelle ventovieraita seikkailuja, sillä niitä kirj. ei taida esiintuoda. Älköön uneksittako kauheista merirosvoista, meren hirviöistä, jommoisia muutaman kirjailijan mielikuvitus saattoi keksiä. Pois kaikki tuo — ken totista, elävää elämää ja Luojan luomaa luontoa on oppinut tuntemaan ja rakastamaan, avatkoon sekä yllämainitun että muutama vuosi sitten ilmestyneen saman käden piirtämän taikakuvan nimeltä „Mon Frère Yves". Ne luettuansa on

hän, rohkenen ainakin sitä toivoa, myöntävä olleensa vaipuneena todellisen taideteoksen nauttimiseen, jommoista ainoastaan taiteilijan on sallittu luoda.

Pierre Loti on taiteilija, vaan samassa myöskin runoilija, impressionisti ja ajattelija ja hänellä on lisäksi lämmin, elämän onnettomuuksille avonainen sydän. Taiteilijan pensseli on maalannut nuot lukemattomat kuvaukset, joiden esine on tuo ääretön, yhä vaihteleva valtameri, milloin myrskyisenä milloin tyynenä kiiltävänä ijankaikkisuuden silmänä. Voisi välistä luulla Chateaubriand'in, välistä Flaubert'in lainanneen nuorelle kirjailijalle värinsä, värilautasensa ja pensselinsä, joita hän taitaa käyttää samalla ylevällä taidolla ja nerolla samassa kuitenkin luoden alkukuvan eikä pelkää jäljennöstä. Eikä mannertakaan ole kohdeltu äitipuolisesti; ainakin on kuva, jonka romaanissa „Mon Frère Yves" Bretagne'sta saamme, pidettävänä mitä luotettavimpana. Tuskinpa kukaan on niin elävällä tavalla tainnut kuvailla sitä kummallista surumielistä viehätystä, jota tuo muinaisuuden bardien kultainen koti, tuo maapalanen viljelemättömine alankoineen, graniittivuorineen, ikivanhoine tammineen ja alhaisine, sateisine taivaineen meihin vaistomaisesti vaikuttaa. Tuntee kirjailijan siellä eläneen, sen rantoja purjehtineen, sen ilmaa hengittäneen sekä sen vakavaa kansaa perinpohjin tutkineen. Ja noita rannikkomaan raakoja luonnonlapsia hän kuvailee niin suurella rakkaudella, jopa hellyydellä, että lukijansa vaistomaisesti tuntevat itsensä vedetyiksi niitten puoleen. — Samassa kuitenkin mielellämme myönnämme, ett'ei tuo myötätuntoisuus ole seuraus mistään elämän idealiseeraamisesta, sillä sitä tehdäkseen on Loti liiaksi naturalisti sekä pessimisti. Hänessä, niinkuin pessimistissä ainakin vallitsee syvä tunne kaiken olemassa olevan katoavaisuudesta, tunne jota melkein voisi sanoa kivulloiseksi; tulleeko se siitä että on tutkinut Musset'iä, Baudelaire'ä, Flaubert'iä vai lieneekö elämä itse ollut hänen oppaansa? Luulisi melkein voivan myöntämällä vastata viimeiseen kysymykseen, sillä niin luonnolliselta tuntuu tuo pessimismi miehessä, joka lapsuudestansa saakka (Loti palvelee nimittäin ranskalaisessa meriväessä) on elänyt raakojen merimiesten keskellä sekä nähnyt heidän kärsimyksensä merellä ja rajoittamattoman elämänsä maalla, jolloin kaikki pahat himot pääsevät valtaan.

Mitä kirjoitustapaan tulee, on se ehkä kohta, jossa nuori kirj. ilmestyy eniten itsenäisenä. Hänen tyylinsä on erin-omaisen kuvailevaa; milloin se ilmaisee rajuinta kiihkoa, kuumeentapaista levottomuutta, milloin ääretöntä, syvää lempeyttä, hellyyttä. Siinä on jotakin niin kiivasta tuossa hänen käyttämässään kirjoitustavassa, jota häiritsee erittäinkin hänen ensimmäisissä itämaalaisissa romaaneissaan Aziyodé y. m. ehkä liian usein käytetyt katkonaiset lauseet ja huudahdukset, vaan jossa ilmestyy niin pal-

jon runollista aistia, niin hehkuvia värijä että kirj. vastustamatta tempaa lukijansa mukaansa. Lämpöisenä sointuvana se täydelleen ansaitsee erään arvostelijan kiitosta, jonka hän lausuu seuraavissa sanoissa: „Sopusointuinen lumous, sävelten ja piirteiden hurmaus, olentojen ja maisemain mahtava esiintuonti.“

Viimeisissä romaaneissaan on hän edistynyt, siinä nim. että hänen kirjoitustapansa on voittanut enemmän malttia; suurimmat epätasaisuudet ovat työ ja aika hioneet pois, joten Lotin kieltä monessa kohden melkein saattaisi nimittää klassiaiseksi.

Virheitä löytynee kyllä kokoonpanemisessa, siten että erityiskohdat ovat suuremmalla taidolla ja työllä piirretyt kuin kokonaisuus, — vaan kirj. on nuori, joten hänellä on vastaisuus avoinna. Astukoon hän äsken poljettua uraansa ja tuo vastaisuus on mainitseva häntä parahimpain kirjailijainsa riveissä. — (Jatketaan).

H. A—n.

Kosken laulu.

Istui kosken partahalla
Päiväkaudet poikanen,
Katsoi kosken aaltoloita,
Laulua sen kuunnellen.

Lauloi koski voimakkaasti
Ikivanhaa lauluaan.
Haaveet kummat kuulijalle
Mieleen nosti kuohustaan.

Viekotellen, hurmaavasti
Kosken huima laulu soi.
Vaivoin poika kotiin mennä,
Erota sen luota voi.

„Mitä koski laululeepi,
Kertoo aalto vaahtopää?
Laulun sanat kuulen, mutta
Niit'en taida käsittää.“

Kun herra K. Kramsu vuonna 1878 julkasi ensimäisen runokokoelmansa, otti yleisö sen vastaan suurella suosiolla. Nyt on meillä ilo ilmoittaa, että tänä vuonna ilmestyy häneltä uusi kokoelma, johon tulee paraat entellisestä sekä uusia runoja.

„Kosken huminasta soivat
Sanat kauniit, kamalat,
Selittää kun niitä koitan,
Toisiinsa ne haihtuvat."

„Kyllä kerran kosken kumman
Laulun täysin ymmärrän:
Kyllä mieltä ikä antaa,
Silloin sanat selitän."

Näin hän mietti. Vuodet vieri;
Mieheks varttui poikanen.
Harhailtuans maailmalla,
Joutui kotiin lapsuuden.

Lauloi koski voimakkaasti
Ikivanhaa lauluaan.
Kaukaa laulun kuuli, tunsi
Kumman tunnon rinnassaan.

Mielt' ol' ikä antanunna,
Nyt hän laulun käsittää.
Näin ne laulaa kosken aallot,
Matkamiestä tervehtää:

„Kaukaa turhaan ihmislapsi
Rauhaa etsii, anelee;
Vaikka koski vieressänsä
Rauhan hälle tarjoilee."

„Täällä haihtuu elon tuskat
Reunains yli yltyneet:
Tänne riennä, hautaa tänne
Elos toiveet pettyneet!"

K. Kramsu.

Ensimmäinen leivo.

Jo soi sun äänesi, leivonen,
Vaikk' kylmä ilma on vallan.
Sä laulat kevättä toivoen

Taas jälkeen yöllisen hallan.
Vaikk' yöt on kylmät ja synkeät,
Ja lumen peitossa maamme,
Iloiten ilmassa viserrät:
„Kevähän kohta me saamme!

On uskos suuri, sä pienoinen!
Oi, jospa keskellä jäiden
Vois tuloa toivoa riemuiten
Keväisten lämpöisten säiden,
Unohtain kauhua tyhjyyden
Ja hallojen turmioita,
Haaveilla paistetta päivyen
Ja niittyjä vihannoita!

K. Kramsu.

Siveellisyys-asia.

Päivän polttavimpia kysymyksiä on maassamme tätä nykyä *siveellisyys-asia.* Sen nosti hereille ensiksikin herra Boldt'in tunnettu anomus prokuraattorille haureuslaitosten hävittämisestä, johon prokuraattori kuitenkin epäämällä vastasi. Mutta tulisimmilleen se nousi niiden luentojen johdosta, joita nuori kirjailija Ruotsista, herra Geijerstam piti hiljakkoin Helsingissä. Kirjallisuudesta puhuessaan hän nimittäin kosketti myöskin siveellisyysrientoihin, väittäen niiden menevän liiallisuuteen siinä, että nyt jo pannaan ehdoton siveellisyys ohjelmaan, vaikka olot vielä tekevät sen mahdottomaksi. Meidän tulee pyrkiä siihen, että miehessä samoin kuin naisessakin vietti ja rakkaus yhdistyvät, mutta tämän periaatteen toteuttamiseen on pyrkiminen vaan vähitellen, askel askeleelta. Liiallinen jyrkkyys vaatimuksissa tuottaisi arvaamattomia onnettomuuksia, sillä luonnon vietti on miehessä niin suuri, ett'ei sitä vaaratta voi tukehduttaa. Ankarasti hän moitti erästä nais-yhdistystä Ruotsissa jonka jäsenet olivat päättäneet, että he menisivät avioliittoon ainoastaan puhtaitten miesten kanssa, lausuen, niinkuin sanat sattuivat, että tänlainen päätös oli „hävytön ja puolustamaton." Sillä se matkaan saisi vaan vihaa ja eripuraisuutta sukupuolten välillä. Myös-

kin hän moitti sitä, että nais-asiaan siveellisyyden kysymys sekoitettiin, koska ne molemmat eivät ollenkaan kuuluneet toisiinsa.

Ajatuksen ja sanan vapauden ystävä ei voi muuta kuin myöntää, että herra Geijerstam oli täydellisesti oikeutettu lausumaan rehellisen mielipiteensä asiasta, joka on kaikkein kipein kohta yhteiskunnallisessa elämässämme. Mutta yhtä oikeutetut, jopa velvoitetutkin olivat toiselta puolen ne, jotka eivät näitä hyväksyneet, tuomaan julkisesti esiin oman kantansa siinä. Sillä puhuen ainoastaan asiat selvenevät; vastakkaisten katsantotapojen yhteentörmätessä molempain yksipuolisuudet parhaiten esiintyvät ja tasapuolisempi arvostelu tulee mahdolliseksi.

On tahdottu moittia hra Geijerstamin vastustajia suvaitsemattomuudesta, ja tosin muutamien suhteen siinä syytöksessä oli perääkin. Mutta olipa hra Geijerstam puolestaan myöskin osottanut suvaitsemattomuutta tuomitessaan sitä hävyttömyydeksi jos naiset vaativat puhdasta entisyyttä siltä mieheltä, jonka kanssa he elämänsä yhdistävät. Kun miehellä ammon aikoja on ollut sama oikeus naisen suhteen, ei todella ymmärrä, millä johdonmukaisuudella tahdotaan estää naista tekemästä samaa vaatimusta. Ainakin se mahtaa olla hänen omassa vallassaan, muuten ei naisen vapaudella olisi niin mitään merkitystä. Eikä sekään pidä paikkaansa, että tämän vaatimuksen seurauksena olisi viha ja eripuraisuus sukupuolten välillä. Sillä ankaruudellaan naiset tässä osottavat paljon suurempaa ja todellisempaa rakkautta toiseen sukupuoleen. Täytyyhän jokaisen ajattelevan ymmärtää, että senlainen vaatimus juuri tarkoittaa ja edistää miehen onnea yhtä hyvin kuin naisenkin ja koko tulevaa sukupolvea.

Väärä on myöskin se väitös, ett'ei siveellisyys-asia muka kuulu naiskysymykseen. Se hylkyluokka, jonka miesten huonot elämän tavat muodostavat naissuvussa, huutaa ja kaipaa etupäässä pelastusta ja apua. Sitä paitse naisten tärkeimmät elämän tehtävät ovat likeisessä yhteydessä siveellisen olotilan kanssa yhteiskunnassa. Kodin puhtaus, perheen onni, kasvatuksen menestys ovat siitä riippuvat. Ihmiskunnan kehityksessä tulee nainen olentonsa mukaan aina enemmän työskentelemään siveellisen puolen hyväksi kuin aineellisen tai henkisen. Luonnollista siis, että hänen vapautumisensa ensimmäisenä harrastuksena on siveellisen olotilan parantaminen yhteiskunnassa. Ja mitä merkitystä olisikaan naisen osan-otolla yhteis-elämään, ellei hän esiintoisi omaa omituista voimaansa, oman sisällisen olemuksensa luontoa, vaatien näille huomiota.

Vastoin herra Geijerstamia luulemme, että juuri ehdoton siveellisyyden vaatimus on ainoa keino siveellisyyden harrastuksen menestymiseen, aivan samoin kuin ehdoton raittius on tehokkaammasti edistänyt raittiutta kuin

kohtuuden ystäväin laimeat pyrinnöt. Suuret aatteet kysyvät aina marttyyrejä, - yksityisiä, jotka hehkuvan innon voimasta uhraavat oman onnensa, oman pienen elämänsä niiden hyväksi. Siinäpä jumaluuden leima ihmis-poloisen otsassa ja heijastus ijankaikkisuuden toivosta.

Näissä kohdissa olemme siis eri mieltä hra Geijerstamin kanssa. Mutta ajattelemiseen ja vakavaan itsekritiikkiin hänen moitteensa kumminkin antoivat aihetta. Varoitukset vihan herättämisestä sukupuolien välille olivat tavallaan paikoillaan. Sillä yksipuoliset me naiset tässä suhteessa tosin olemme olleet. Olemme tarkastaneet ja tuominneet vaan miesten vikoja, omiamme emme ole huolineet tutkimaan ruveta. Semmoisesta helposti syntyy toiselta puolen tuomitsemisen halu, toiselta farisealainen ylpeys.

Ja kuitenkin, jos tarkemmin ajattelemme, ei meidän suinkaan sovi tähän astisesta siveellisyydestämme suuresti kerskata, sillä eipä sitä vielä ole koetukselle pantu. Ehkä siitä, kun kaikki ympäri käy, saammekin suureksi osaksi juuri miehiä kiittää, sillä ell'eivät he olisi ehdottomasti vaatineet meiltä puhtautta ja viattomuutta, niin kuka tietää, minkälaisia olisimme. Tähän saakka nainen on ollut ilman tahtoa, ja vastustamatta vaan mukautunut miehen mieltä myöten. Mistä hän siis kerskaa? Miehet ne ovat, jotka ankaran vaatimuksensa kautta ovat sisartaan, puolisoaan, tytärtään siveettömyyden loasta varjelleet ja vahvat muurit heidän ympärilleen rakentaneet. Nyt vasta muurit hajoovat; nainen seisoo täysi-ikäisenä ja vapaana, osottakoon nyt, mihin hän kelpaa. Osottakoon, että hänellä todella on lujaa siveellistä voimaa. Näyttäköön, mitä laatua hänen vapauden pyrintönsä ovat; tarkoittavatko ne siveellisten periaatteiden höllenemistä, luonnon viettien valloille päästämistä, vaiko itsetietoisen puhtauden säilyttämistä kaiken mädännyksen keskellä.

Toiseksi taas ei siveellisen olotilan huonous yhteiskunnassa suinkaan yksin-omaan ole miehen syy. Sillä mitäpä on nainen tähän asti tehnyt sen parantamiseksi? Jos hänellä olisi ollut enemmän tahdon voimaa, enemmän itsensä kieltävää rakkautta hyveesen, emme nyt tosin olisi tällä kannalla kuin olemme. Ja vielä enemmän: Nainenkin on ollut siveetön aivan siinä määrässä kuin olot sen vaan ovat sallineet. Tuota niin sanottua koketteeraamista ei ole pahana pidetty, eikä sitä, että hän puolialastomana ilmestyy miesten keskelle tilaisuuksissa, joissa kuumuus, viinit, myöhäinen ilta, ynnä muut kiihotukset ovat omiaan aistillisuutta herättämään. Ainoa puolustus naiselle on, ett'ei se tähän saakka ole itsetietoisesti tapahtunut.

Olojen paranemista naiset myöskin itse estävät. Sillä heidän turhamaisuutensa, heidän ylellisyytensä elämäntavoissa ovat juuri n. s. sivisty-

neissä siinä määrässä suuret, ett'ei mies enää voi ajatellakkaan avioliittoa ilman mahdottomia tuloja. Eivätkä he ollenkaan pidä velvollisuutenaan itse puolestaan perheen toimeentuloa auttaa, ei säästäväisyyden eikä tuottavan työn kautta. Jälkimmäisen suhteen tosin voi muistuttaa, että tuottavan työn alat ovat naiselle niin harvat, ett'ei niitä riitä naimattomillekaan saatikka sitten naineille. Mutta hyvällä tahdolla aina jotakin voi tehdä. Ja ell'ei tilaisuutta eikä kykyä olisikaan ansiolliseen työhön, niin säästäväisyyttä kumminkin voi harjoittaa. Pantakoon suu säkkiä myöten; lakaiskoot emännät itse lattiansa, keittäkööt itse puuronsa, sen kansankin naiset saavat tehdä. Ehkä se alussa vähän kovalta tuntuisi, mutta pian siihen tottuu. Sillä ainoastaan näin voimme miehelle tehdä aikaisen avioliiton mahdolliseksi ja — ainoastaan näin olemme täysin oikeutetut vaatimaan häneltä ehdotonta puhtautta.

Minna Canth.

Valtiollisista lentokirjoistamme.

II.

Lausunnot edustuskunnan uudistamisesta.

Valtiolliset lentokirjat, joitten sisällystä me viime kirjoituksessa tarkastimme, eivät anna toivoa kieliriidan pikaisesta lopusta. Semminkin jos myös ottaa lukuun sanomalehdistön nykyisen kannan, huomaa selvästi, että kiihko, jopa silmitön viha ovat kasvamassa eivätkä vähenemässä. Sellaisena on asian laita jo kauan ollut, ja varsinkin kieliasian tämän kuun 1 p:nä tapahtunut ratkaisu on öljyä kaatanut riehuvaan tuleen. Kuinka vähän lukua pitääkään Nya Pressenin, Viborgsbladin, Åbo Tidningin y. m. viimeisistä uhkauksista, — joita tehdessä asian-omaiset kaiketi itse ovat visusti muistaneet, ett'ei suuret sanat suuta halkaise, — kieltämätöntä kuitenkin on, että yksimielisyys ja sopu ovat kaukana.

Sitä omituisempaa on nähdä, että sellaisenkin erimielisyyden vallitessa edustuskuntalaitoksen uudistaminen yhä selvemmin ja eri tahoilta tunnustetaan välttämättömäksi. Ensi silmäyksellä luulisi tosin, että kehitys olisi päinvastaiseen suuntaan mennyt: pitäväthän useimmat muutos-ehdotukset nykyään säätyerotuksesta kiinni, jonka esim. herrat J. A. von Essen, Eug. von Knorring, G. Tengström ja K. A. Öhrnberg v. 1863 katsoivat raunioksi, jota muka ei kannattanut korjatakkaan. Mutta viimemainitut mieli-

piteet olivat sellaisia harrastuksia, joita tuuli tuo ja virta vie; nykyiset sitä vastoin ovat omaan kokemukseen perustuvia ja tuottavat varmaankin ennemmin tahi myöhemmin tulosta. Siinä erotus nykyajan ja 1860-luvun uudistustuumain välillä.

Vuonna 1867 oltiin vielä niin lähellä vuotta 1863 ja sitä katsantokantaa, jonka mukaan yleiset vaalit ja kaksi kamaria olivat ainoana mahdollisena autuudentienä, että helposti kyllä hyvin jyrkkä muutos olisi voinut tapahtua uutta valtiopäiväjärjestystä tehdessä. Perustuslakivaliokunta katsoi säätyerotusten ajan menneeksi eikä arvellut valtiosäätyjenkään kauan voivan pysyä voimassa, mutta koska esityksestä ei voitu suuresti poiketa, niin nelijakoisen edustuskunnan periaate kuitenkin sai pysyä. Hallituksemme vastahakoisuus suurempia muutoksia vastaan sillä hetkellä oli se mikä Suomen kansaa pidätti tuntemattomille poluille menemästä. Joll'ei muissa asioissa ole liioin syytä tuota vanhalla-oliaisuutta kiittää, niin se ainakin tässä kohden oli valtiollisen älyn kannattama. Tanskan ja Norjan uusin parlamentarinen historia selvästi opettaa, mitä haittaa voipi olla moisesta syvälle menevästä erimielisyydestä, jossa hallitus ja virkakunnat seisovat toisella puolen, kansan-edustus toisella, ja meidän on syy hartaasti iloita, ett'ei sellainen riita-aine ole tullut muiden lisäksi, jotka tekevät pienen kansamme asemaa vaaralliseksi.

Saatiinpa pian kokea, että tuo vanha moitittu edustuskuntalaitos jotakuinkin korjattuna ja uudistettuna varsin hyvin kelpasi toistaiseksi tarkoitukseensa, eikä kaksikamari-järjestelmästä tahi yleisistä vaaleista enää kuultu puhuttavan, tahi jos jotakin sinnepäin lausuttiin, kuului samassa kieltojakin. Kun ehdotetun lääniedustuksen johdosta v. 1877 oli aatelissa sivumennen mainittu, että säätyedustus meilläkin ennen tahi myöhemmin oli muutettava, niin kajahti paikalla vastaus, joka oli jyrkän kiellon sukua*). Luultavasti voisi muitakin samanlaisia esimerkkiä mäinita, vaikk'emme niitä huolineet etsiä. Paras todistus miten mielipiteet olivat muuttuneet 1860-luvun jälkeen on se varovainen tapa, jolla v. 1880 levitetty „liberaalisen puolueen ohjelma“ puhuu tästä asiasta. Muuta ei luvattu kuin että puolue piti tätä kysymystä erittäin vaikeana, ett'ei se ollut sille penseämielinen, mutta että toistaiseksi paljas keskustelu oli kaikki mitä saattoi tulla kysymykseen, jonka jälkeen puolue „sittenkun mielipiteet ovat ehtineet lujasti vakaantua“ aikoi tuntea itseään vaadittuna „ensi askeleen ottamiseen tämän muutoksen alustelemiseksi“. Pitemmälle meni Valvoja esikoiskirjoituksessaan „Valtiopäivistämme“, (ks. näytenumeroa), jossa tunnustamalla että meidän sopi pääasiassa tyytyä eduslaitokseemme semmoisena kuin se oli, kuitenkin tehtiin kunkin säädyn suhteen muistutuksia tahi pienempiä muutos-ehdotuksia.

Vuonna 1881 tapahtuneet valtiopäivämiehen vaalit käänsivät uudestaan yleisön ja sanomalehdistön suurempaa huomiota näihin kysymyksiin, ja erilaisia ehdotuksia silloin nostettiin 1869 vuoden valtiopäiväjärjestyksen osittaisesta parantamisesta. Samaan aikaan esitettiin Valvojassa ehdotus mi-

*) Kuvaavaa kyllä on, että professori *Th. Rein* silloin seisoi uudistusten, vapaaherra *V. M. von Born* vanhalla-oliaisuuden puolustajana, ks. Aatelin pöytäk. 1877, VI, 1584—87.

ten valtiopäivälaitoksemme perustuksesta asti olisi uudistettava*). Kaksikamarinen edustuskunta; toinen kamari pääasiassa nykyisiä porvaris- ja talonpoikaissäätyjä vastaava, kuitenkin siten, että vaalitapa kummassakin tulisi parannetuksi; ensimmäinen sillä lailla kokoonpantu, että aateli, pappis- ja koulunopettajasääty sekä lääninkeräjät saisivat kukin valita kolmanneksen, — siinä tämän ehdotuksen pääpiirteet. Jotakin huomiota kirjoitus saavutti, mutta kaikista merkeistä päättäen se meni liian pitkälle saadakseen minkään puolueen kannatusta. Suomenmieliset eivät ole kovin halukkaat niin suuriin muutoksiin rupeamaan, siksi puolueen suuri joukko on liiaksi vanhallaolija, ja „liberaalit" olivat pikemmin valmiit kaukaisen ja moniuskoisen Amerikan esimerkin mukaan harrastamaan kouluja ilman uskonnonopetusta, (maassa, jossa 98 % väestöstä kuuluu yhteen ja samaan uskontoon!) kuin edustuskunnan suhteen olisivat tahtoneet läheisen Ruotsin oloja mukailla.

Sitä enemmän huomiota saavuttivat ne ehdotukset, jotka eivät tarkoittaneet muuta kuin voimassa olevan valtiopäiväjärjestyksen osittaista parantamista. Kolmen vuoden väliaika säätyjen kokoontumiselle oli jo tullut niin tunnetuksi tarpeeksi, että se käytännön kautta pääsi voitolle vuonna 1882. Erimielisyyttä synnyttivät sitä vastoin kysymykset vaalitavasta. Porvarissäädyn vaalit, joissa usein äänestettiin rajattoman äänimäärän mukaan, herättivät yleistä pahennusta, varsinkin Tampereella tapahtuneitten skandaalien tähden, ja Suometar ehdotti, että yksi ääni vaan olisi kullakin valitsijalla. Niin pitkälle säädyt eivät menneet 1882 vuoden valtiopäivillä, mutta ne suostuivat yleisissä sanoissa tehtyyn anomukseen rahavallan supistamisesta. Viikingit eivät silloin vielä olleet lujaksi puolueeksi järjestyneet; sen kautta tuli anomus mahdolliseksi, jota seurasi keis. esitys 1885 vuoden valtiopäivillä.

Useampain muistossa lienee kuinka mainittu esitys valtiosäätyjen kuuluisassa yhteisistunnossa 11—12 päiv. Huhtik. 1885 revittiin rikki. Muistettaneen myös, että ensimmäisen säädyn silloin ja muissa tiloissa osoittama yksipuolinen kanta usealla taholla synnytti ajatuksen, jolle Suometar antoi julkisuutta tunnetuilla sanoilla „aateli pois!" Valvojassa on jo ennen (v. 1885, siv. 282) selitetty, että tämä vaan oli luonnollinen vastaus mainitun säädyn yhtä yllyttävään kuin tyhmän-rohkeaan menettelyyn, joka on pysyväinen tahra sen historiassa. Samoilla valtiopäivillä oli myös ollut talonpoikaissäädynkin vaalitavan parantamisesta puhetta, mutta siihen suuntaan tehty ehdotus ei suurempaa huomiota herättänyt, eipä edes päässyt valiokuntaankaan.

Mutta näitten taistelujen jälkeen rupeaa tulemaan julkisuuteen yhä enemmän edustuslaitoksemme uudistamista tarkoittavia muutosehdotuksia. Valvojan nykyinen päätoimittaja otti kesällä 1885 näitä asioita puheeksi pitemmässä kirjoituksessa (Valvoja ss. 277—284, 373—381, 421—433), joka

---

*) Tämän kirjoituksen oli tehnyt professori *J. R. Danielson*, näytenumeron kirjoituksen sitä vastoin *E. G. Palmén*. Erilaisuus kannan suhteen, joka muutamilla tahoilla herätti kummastusta, koska kumpikin kirjoitus oli käynyt toimituksen nimessä, saapi siitä selityksensä.

päättyi vaatimukseen, että kaksikamarijärjestelmää meilläkin ruvettaisi valmistelemaan. Ehdotus sisälsi että yläkamari olisi luokkavaalien, alakamari yleisten vaalien kautta pantava kokoon, mutta muutamissa kohden se eroaa neljättä vuotta ennen julaistusta ehdotuksesta. Herra Danielson oli aatelille, nykyiselle pappissäädylle ja tuleville lääninkeräjille ehdottanut oikeuden kukin valita *kolmanneksen* yläkamariin, herra Rein puolestaan ehdotti että 1) aateli, 2) papisto, 3) aatelittomat virkamiehet (yliopiston ja koulujen opettajat, tuomarit, lääkärit y. m.) sekä 4) läänien valitsijakunnat saisivat kukin määrätä *neljänneksen*. Edellinen oli tahtonut tehdä molemmat kamarit *yhtäarvoisiksi* laki- niin hyvin kuin verotusasioissa, jälkimmäinen päinvastoin tahtoi verotusasioissa pidättää alakamarille *suuremman* vallan. Erotus on kyllä tärkeä, ja kieltämätön on toisen ehdotuksen kansanvaltaisempi luonne. Sitä vähemmin se tietysti saattoi taantumisharrastajain mieleen olla. Nya Pressissä asian-omaisten sappi vuoti täpötäysistä maljoista sillä hienolla tavalla, jota meidän maassa on totuttu odottamaan „länsimaisen sivistyksen“ edustajilta, mutta mitään asiaa valaisevaa ei tuotu esille.

Näin pitkälle tarkoittavat muutospuuhat olivat enemmän keskustelun alustukseksi kuin pikaista toimeenpanoa varten aiotut, eikä ylen vilkasta keskustelua nytkään syntynyt kaksikamarijärjestelmästä. Nykyiset valtiolliset olot kotona niin hyvin kuin muualla ovat sitä laatua, ett'eivät ole suurille uudistuksille ylen sopivat. Mutta samassa on käsitys vakaantunut, että jo lähimmässä tulevaisuudessa pitää tehdä jotakin edustuslaitoksemme parantamiseksi. Keväällä v. 1886 hra Aug. Schauman esitti muutamia aatteita porvarissäädyn vaalitavasta (Nu och Förr ss. 88—98); hra Nemo omisti jälkimmäisen puoliskon kolmatta lentokirjaansa säätyedustuksen tarkastamiselle (Tankar i pol. frågor ss. 42—81) ja vihdoin viimeinkin on ruotsikiihkoistenkin puolelta kuulunut ääntä tässä asiassa, (Det svenska partiet, ss. 42—56). Sanomalehtikirjoituksia emme huoli luetella; ne ovat enimmiten hetken synnyttämät ja yhtä pian unohtuneet.

Ritariston ja aatelin suhteen ainoastaan yksi muutos-ehdotus on tehty: on siinäkin säädyssä tahdottu antaa vaalin periaatteelle sijaa kun muutos on ehdotettu.

Vaikka se näyttääkin vaikealta liittää vaalia ja perittävää itseoikeutta yhteen, niin aatelissäädyn historia osoittaa paljonkin hapuilemista siihen suuntaan. Vanhin määräys oli että jokainen aatelismies, — monesti rälssioikeutensa menettämisen uhalla,— oli velvollinen valtiopäiville tulemaan, mutta sitä sääntöä ei saatu noudatetuksi, ja kohtuuton se olikin sen ajan kulkuneuvoihin katsoen kun valtiopäivät eivät monta päivää kestäneet. Niinpä sääty koettikin päästä helpommalla; vv. 1595 ja 1596 se pyysi saada 6 valitulla miehellä kustakin maakunnasta edustaa itseään. Vv. 1597, 1598 ja 1602 onkin kutsuttu valtiopäiville ainoastaan 4—8 aatelismiestä maakunnasta, mutta ankara Kaarle herttua ei ollut ylen valmis helpotusta suomaan. Tunnettu on hänen karkea ivansa v. 1602 annetussa kirjeessä: jos aatelismiehet pukisivat vähemmin vaimojensa ja enemmän itsensä päälle, olisi heillä enemmän varoja tulla valtiopäiville sekä voisivat paremmin tehdä hyötyä. Aikoina, jolloin aatelissääty oli maan sotaväen kantajoukkona, tämä

kehotus oli erinomaisen hyvin paikallaan, mutta noudatetuksi se ei tullut, sen seuraavan ajan historia osottaa.

1626 vuoden ritarihuoneenjärjestys yhdistää perittävän itseoikeuden ja vaalioikeuden periaatteet tavalla, joka kyllä olisi ollut kiitettävä, jos määräys vaan olisi voinut käytäntöön päästä. Mainitun lain 13 ja 14 §§:n mukaan olivat kaikki lailliseen ikään tulleet aatelismiehet velvolliset valtiopäiville saapumaan, jolloin jokaisen suvun jäsenten tuli määrätä, kuka sen puolesta saisi puhua ja äänestää. Mutta valtiopäiville saapuminen, se se juuri oli säädylle liian raskas kuorma, ja vielä niin myöhään kuin vv. 1638, 1642 ja 1647 aateli uudisti pyyntönsä, että ainakin kaukana asuvien köyhäin helpotukseksi saisi valita edusmiehiä. Siihen ei lupaa saatu, mutta toinen ja laajempi lupa otettiin. Useista suvuista ei tullut yhtään miestä saapuville, muista joku ainoa saapui, joka sitten ilman vaalia pääsi äänivaltaiseksi. Alusta asti kreivi- ja vapaaherrakuntain omistajat olivat kukin sukunsa päämieheksi itsemäärätyt, ja pianpa synnynnäinen oikeus ritarihuoneen muissakin luokissa oli sääntönä. Laissa tämä täydellisen itseoikeuden periaate ei kuitenkaan saanut sijaa ennenkuin 1762 vuoden ritarihuoneenjärjestyksen kautta. Sitä ennen olot olivat suuresti muuttuneet; edustaja-*oikeus* oli kallis etu, joka vapauden-aikana saattoi suuria summia tuottaa; edustaja*velvollisuudesta* ei enää ollut puhettakaan.

Vaaliperiaatteen säätäminen ei siis aatelin historiassa olisi mitään outoa tahi tuntematonta, jos kohta muoto ennen on ollut toisenlainen kuin nyt ajateltu. Sen ohessa nykyisten säätyjemme yhdistäminen yhteen tahi kahteen kamariin ei ole mahdollinen muulla tavoin kuin että ensimmäisen lukumäärä olisi ennen tullut pysyväiseksi ja tasapainoon muitten säätyjen jäsenluvun kanssa. Nämät syyt saivat allekirjoittaneen seitsemättä vuotta sitten (Valvojan näytenumerossa) aatelissäädyn suhteen kannattamaan vaaliperiaatetta, joka nykyään on hra Nemosta saanut innokkaan puolustajan. Vapaaherra von Born sitä vastoin on lentokirjassaan puhunut vaaliperiaatetta vastaan, ja vaikk'emme saata hänen esiintuomiansa syitä monessa kohden hyväksyä, niin tämä loppupäätös kuitenkin lienee oikeaksi tunnustettava.

Kuinka tuntuvasti satunnaiset seikat nykyänsä vaikuttavat aatelissäädyn kokoonpanoon on niin monesti esitetty, (esim. Valvojassa 1882 ss. 347—349, 1885, ss. 1—4), ett'ei meidän nyt tarvitse sille asialle sanoja uhrata. Sääty on yksipuolisesti helsinkiläinen, sillä muut kuin varakkaat harvoin voivat tulla pääkaupunkiin valtiopäiviksi; siinä istuu joukottain miehiä, jotka eivät säätynsä saati kansan luottamusta nauti; keskustelu olkoon kuinka ansiollinen ja valaiseva tahansa, mykkä ja tuntematon suuri joukko kuitenkin ratkaisee, kenties päinvastaiseen suuntaan j. n. e.

Säätämällä vaaliperiaatetta aatelissäädyssäkin vallitsevaksi tulisi arvattavasti maaseutu täydellisemmin edustetuksi kuin tähän asti, ja koska valittujen tietysti pitäisi päiväpalkkiota saada, olisi myöskin varallisuudentila samassa lakannut olemasta vaikuttavana, se on myönnettävä. Mutta varsin uskallettua olisi edellyttää, että muut epäkohdat yhtä helposti poistuisivat. Meidän vakaumuksemme on, sittenkuin asiaa tyystemmin olemme ajatelleet, että sääty päinvastoin tulisi muutoksen kautta kadottamaan, että

se silloin vielä vähemmin kuin tähän asti kykenisi kansamme mielipiteitä edustamaan.

Aatelissa on nykyänsä paikkoja noin 250 ja 25 vuotta täyttäneitä miehiä lähes 900. Viimemainittu summa on kuitenkin arviolta 100—150:llä vähennettävä, koska useat jäsenet ulkomailla palvelevina, vararikon tähden tahi muista syistä eivät voisi edustajaoikeuttaan käyttää. Kolmas-osa säädyn maassa olevista täysi-ikäisistä jäsenistä saattaisi siis yht'aikaa istua valtiopäivillä, jos asianhaarat tavatonta ponnistusta vaativat tahi myöntävät! Mutta kosk'ei tuo koskaan taida tapahtua, löytyy avonaisia paikkoja niin runsaasti, että tuskin yhdellekään aatelismiehelle olisi mahdotonta saada edustajalippua, jos tahtoo valtiopäivillä jonkun asian käyttelemisessä olla osallisena. Siinä samalla kertaa säädyn heikkous ja voima. Päämiehinä, suku-urhoina tahi valtuutettuinakin tulee kyllä ritarihuoneesen sellaisia, joitten valitseminen syrjäisimmän keräjäkunnan lautamiehiksi saattaisi kummastuttaa, mutta toiselta puolen ei sitä harrastusta ole, jolla ei ritarihuoneessa olisi tahi ainakin saattaisi olla edustajia. Voimme sanoa, että koko se määrä isänmaallista intoa, tietoa ja taitoa, joka säädyn jäsenillä on tarjona, myöskin tarvittaessa voi valtiopäivillä tulla käytäntöön.

Mutta juuri tämä etevyys, joka saattaa itseoikeuden haitallisia puolia korvata ja peittää, menisi hukkaan jos näille 700—800 aatelismiehelle jäisi ainoastaan oikeus keskuudestaan valita 50 edusmiestä. Hyväkään vaali ei voi niin pienelle valitulle joukolle antaa sitä monipuolisuutta, joka usean sadan itseoikeuteen perustuva edustustapa tähän asti on tuottanut. Tuleepa sitten vielä lisään, että ensimmäinen sääty meillä ei laisinkaan anna takeita hyvästä vaalista. Riittänee viitata siihen kokemukseen, joka on ritarihuoneessamme saavutettu valitsijamiesten ja valiokuntajäsenten vaalissa. Johonkin määrin vuodesta 1872 asti, jolloin valmistavat päätökset tehtiin Dagbladin toimituspaikassa, mutta varsinkin vv. 1882 ja 1885 on yhä selvemmin nähty, että valiojoukko useissa kohden on ollut heikompi kuin sääty kokonaisuudessansa. Samaa saisimme kyllä tulevaisuudessakin nähdä, sillä liian helposti yksityis-edut ja ahdas luokkahenki saattavat päästä turmiolliseen ylivaltaan, kun valitsijakunta on muutaman sadan miehen suuruinen ja syntyperän tahi keisarillisen armon sattumuksista riippuva.

Herra Nemo ei pelkää aatelissäädyn taannehtivaa henkeä; lohduttaa vain itseään sillä että meidän aatelilla, jos onkin köyhempi ja heikompi kuin Englannin ylähuone ja Unkarin magnaattikamari, sen sijasta ei ole kuin $^1/_4$ eikä $^1/_2$ kansan päätösvaltaa. Mutta itse asiassa tuo $^1/_2$ Englannissa on hyvin näennäinen, ja toiseksi $^1/_4$ monesti voi tehdä yhtä paljon haittaa. Emme nyt ajattele kieliasiaa, jonka jo saamme ratkaistujen joukkoon lukea; ajattelemme niitä tuiki tarpeellisia perustuslain-muutoksia, jotka vast'edes varmaan tulevat etusijaa saamaan puolueitten ohjelmassa. Vähätpä siitä, jos „ensimmäinen esimerkkiä antava sääty“, junkkeripuolueen asioita käyden, omistaa $^1/_2$ tahi $^1/_4$ kansan päätösvaltaa, kun jälkimmäiselläkin — samoin kuin onnettomassa Puolassa ennen muinoin jokainen vapaasukuinen *nje posz volam*'illansa — saattaa ajaa kaikki päätökset kumoon perustuslakikysymyksissä.

Päätös edelläsanotusta on selvä: parempi nykyinen aateli kaikkine puutteineen, jossa vähemmistön ääni kuitenkin voipi vapaasti kaikua, kuin sellainen perinnöllisyyden ja vaalin sekasikiö, joka kaiken vallan antaa pienelle umpinaiselle valiojoukolle. Kumpikin saattaa haittaa tehdä, mutta kansan tahtoa edustamaan edellinen sittenkin on sopivampi. Kummastelemme vaan, ett'ei vapaaherra von Born näy huomanneen, mitä arvaamatonta voimaa hänen johtamansa viikingijoukko toistaiseksi voisi saada juuri siitä muutoksesta, jonka hra Nemo on ehdottanut, ja jota pienet varakeinot vaalitavan suhteen eivät voine suuresta parantaa.

Aatelissääty on aikojen kuluessa maataviljelevästä soturiluokasta muodostunut virkamiessäädyksi, johon nykyään kuuluu kaikenlaisia muita aineksia. *Pappissääty* sitä vastoin on verrattain vähäisessä määrässä laajentunut. Aikoina, jolloin esim. voimme tavata professoreja, koulun-opettajia, insinöörejä, asioitsijoita ja lääkärejä aatelissa, sotureja ja seminaarinlehtoreja porvarissäädyssä, entisiä virkamiehiä, maistereita ja lukkareja talonpoikien joukossa, on pappissääty yhä vielä kokoonpanonsa puolesta verrattain yhtäläinen, joten yksipuolisuuden vaara on lähellä. Kaikkina aikoina se sen lisäksi on valtiopäivillä ollut vaikeassa asemassa harvalukuisuutensa tähden; siinäkin suhteessa lisäykset olisivat hyvin suotavat.

Kolmattasataa vuotta sitten se jo saattoi tapahtua, vaikka ylen harvoin, että hengellisessä säädyssä istui koulun-opettajia ja professoreja, jotka eivät olleet papiksi vihityt; eipä siis tosiaankaan ollut liian aikaista, että yliopiston ja alkeis-opistojen opettajat v. 1869 saivat vakinaisesti sijaa säädyssä. Voimmepa sanoa, että apu saatiin viime hetkellä, jos toisen säädyn arvo oppineena säätynä oli ylläpidettävä. Vielä v. 1863 oli papiston valtiopäivillä olevista jäsenistä $65\frac{1}{2}$ % gradeerattuja, mutta 1880 luvulla ainoastaan 21 %, kun maallikot luetaan pois. Nämä uudet jäsenet sitä vastoin melkein miehissä ovat kandidaatin arvon saaneita miehiä, mikä tietysti johonkin määrin on tieteellisen sivistyksen takeena, vaikka kyllä leima välistä pettääkin.

Emme voi tässä olla muistuttamatta, että se äkillinen muutos, jonka viime vuosikymmenet ovat pappissäädyn suhteen tuottaneet, suureksi osaksi on seurauksena koulun ja kirkon erosta eli toisin sanoen 1869 vuoden uudesta kirkkolaista. Koulujärjestys v:lta 1872 tosin yhä vielä 63 §:ssään määrää, että kaikki alkeis-opistojen opettajat saattavat „ei ainoastaan tulla saarnavirkaan vihityksi, kun ovat kaikki siihen virkaan pääsemiseksi vaadittavat näytteet *tuomiokapitulin* edessä suorittaneet;" samoin kirkkolain § 109 puhuu hakijain oikeudesta tulla virkansa perustuksella papiksi vihityiksi, jonka ohessa saman lain § 111 näkyy edellyttävän, että vakinaiset tiedetten tahi kielten opettajat maan yliopistossa tahi oppikouluissa yhä tuota oikeutta nauttivat. Mutta kirkkolain § 108 on käytännön ja entispäätösten kautta saanut sellaisen merkityksen, ett'ei korkeimman arvosanan saanut uskonnon opettajakaan enää mitään helpotusta nauti opintojensa suhteen; hänenkin täytyy tavallinen jumaluus-opillinen päästötutkinto suorittaa samoin kuin jokaisen papiksi pyrkivän ylioppilaan. Lieneekö tässä järkeä, sitä emme nyt ota päättääksemme, mutta varmaa vaan on, että pa-

pin ja koulun-opettajain tiet, vaikka privilegiot muka vielä ovat yhteisinä, yhtä tarkasti eriävät toisistaan kuin esim. papin ja tuomarin ura. Kieltämätöntä lienee myös, että tämä ero on kummallekin puolelle ollut haitaksi ja että ainakin papiston tieteellinen kanta on siitä kärsinyt, ilman että varsinainen seurakunnanhoito samassa määrässä olisi parantunut. Ja sen jokainen valtiopäivillä ollut myöntää, että yleisesti tieteellinen sivistys on osottanut olevansa erin-omaisen tärkeä papiston valtiolliselle kunnolle ja kannalle.

Näihin vaikeuksiin ei voi pikaista parannusta saada kirkkolain muuttamisella, mikä itsessään olisi vuosikymmenien valmistuksia vaativa työ. Sitä tärkeämpää on siis toisella tavoin korvata tappiota, koska mainitun säädyn merkitys meillä on ollut ja vieläkin on hyvin suuri. Että sen jäseniä vapaaherra von Bornin mielestä sopisi porvaris- ja talonpoikaissäätyihin sirottaa, kun aateli sitä vastoin yhä saisi muhkeasti asemansa pitää, on poikamaista ilkkua, jolle ei huoli paperia eikä painomustetta tuhlata. Kun isänmaa ulottuu „Pyhtäänsaaresta Hankoniemeen ja peninkulman pohjoiseen", niin valtiollista älyäkään ei pidä vaatia suuremmassa määrässä.

Herra Nemo on osoittanut, että papistolla nykyänsä on suhteellisesti toinen verta enemmän edustajia kuin koulun-opettajilla, (1: 25 à 26 ja 1: 50). Aivan kohtuullista olisi siis, varsinkin kun opistojen luku yhä kasvaa, korottaa hiippakunnittain valittujen koulun-edustajain nykyistä lukua kahdenkertaiseksi, 4 + 4 + 2. Yliopistossa valittujen suhta valitsijoihin tosin on vähän pienempi (1: 37), mutta siihen nähden, että usea yliopiston opettaja käyttää edustajaoikeuttansa aatelissa, jonka ohessa muut valitsijakunnat vast'edes niinkuin tähänkin asti kyllä taitavat yliopistosta liikeneviä voimia muistaa, joll'eivät omasta piiristään sopivia miehiä löydä, lienee yliopiston edustajain nykyinen määrä (2) riittävä.

Mitä uusiin aineksiin tulee, jotka omaa edustusta vailla ollen saattaisivat kuulua pappissäätyyn, on kyllä vara valita. Herra Nemo puolustaa seminarien ja kansakoulujen opettajain, polyteknillisen opiston ja ammattikoulujen opettajain sekä kirkollistoimiston ja tuomiokapitulien virkamiesten edustajaoikeutta, mutta vastustelee kihlakuntatuomarien liittämistä joukkoon. Herra Rein sitä vastoin v. 1885 (Valvoja s. 428) nimen-omaan mainitsi sekä tuomarit että lääkärit ryhminä, jotka edustuslaitostamme korjattaessa ovat muistettavat.

Meidän mielestämme tässä kohden yksi periaate ennen muita on tärkeä. Toisen säätymme varsinainen merkitys on ollut, on yhä vieläkin siinä, että se kansan neuvotteluissa on korkeimman tieteellisen sivistyksen edustajana. Kaikkien ainesten yhdistäminen, jotka tuohon työhön kykenevät, olisi myöskin tulevaisuudelle tärkeä työ, kosk'ei parempaa yläkamarin perusta voine Suomessa löytää kuin luokkavaalia. Sitä vastoin ei sovi ottaa lukuun, mitkä virkamiehet niin kutsuttuja pappis-privilegioita nauttivat, mitkä ei. Kodifikatsionikomitean mietintö osottaa selvästi, mitä jo muutenkin on tunnettu, että koulun ja kirkon eron jälkeen pappien ja opettajain yhteys erioikeuksissa on varsin höllä ja vähäpätöinen. Lähellä on samoin vastaus jos joku muistuttaa, että insinööri, lääkäri ja lakimies nykyänsä

opinnoissaan ovat ihan toista tietä käyneet kuin pappi, tahi että niiden kehitys käy eri suuntiin. Sillä ei näet ole kielletty, että yhdysvaikutus niiden välillä saattaisi valtiopäivillä olla suotava ja hyödyllinen; sitä paitse tämä ero on seuraus tieteen maailmassa tapahtuneesta työnjaosta. Oli aikoja jolloin useimmilla tieteillä oli suureksi osaksi yhteinen alue, yhteiset metodit; filosofia ja jumaluus-oppi olivat silloin tieteellisen tutkimuksen pää ja ponsi. Nykyänsä toisin; yliopistojen ja muitten opetuslaitosten järjestys tuota muutosta kuvastaa. Samaa täytyy toisen säädynkin tehdä, jos yhä tahtoo oppineena säätynä pysyä.

Näitten periaatteiden mukaan kansakoulun-opettajain liittäminen pappissäätyyn olisi ihan luonnotonta. Nykyinen seminaarikurssi, vaikka se vuodella lisääntyisikin, ei sillä muutu tieteelliseksi; kansakoulun-opettajille tarjoutuu sitä paitsi toinen ja sopivampi ala neljännessä säädyssä. Senaatin kirkollistoimiston virkamiehet ynnä tuomiokapitulin maallikkovirkamiehet ovat niin pienoinen ryhmä, että se olisi hyvin joutava antaa niille erityistä sijaa; he voivat kyllä muutenkin vaikuttaa pappissäätyyn hyyin tuntuvasti. Näissä kohden emme voi muuta kuin vastustaa herra Nemon ehdotuksia.

Mutta seminaarien sekä polyteknillisen ja teknillisten opistojen opettajat ovat sellainen ryhmä, jolla aivan selvästi olisi oikea paikka pappissäädyssä. Kihlakunnantuomarit ja piirilääkärit ovat samoin valitsijoita, joilla on tositieteellinen, enimmiten varsin hyvä sivistys. Mitä enemmän helsinkiläisyys vallitsee valtiopäivillä, sitä tärkeämpi on käyttää näitä voimia, jotka tähän asti enimmiten ovat jääneet edustamatta, mutta erittäin hyvin kykenisivät edustamaan maaseutujen tarpeita ja oloja. Kaupunkien tuomarit ja lääkärit ovat sitä vastoin asemansa kautta niin luonnollisesti liittyneet kukin kaupunkikuntaansa, ett'ei niille tarvitsisi eri edustajia myöntää, ja samaa voinee sanoa hovioikeuksistakin.

Jos olemme oikein käsittäneet herra Nemon tarkoitusta, tahtoo hän yhdistää yliopistoa ja polyteknillistä opistoa yhdeksi vaalipiiriksi, joka yhteisesti valitseisi 3 edustajaa; samoin ammattikoulujen opettajat saisivat alkeisopiston-opettajain suureen joukkoon liittyä. Sellainen vaalitapa ei kuitenkaan voisi ajan pitkään tyydyttää, koska vahvempi aines saattaisi määrätä heikomman edusmiehiä aivan sopimattomalla tavalla. Ei teknilliset näkökohdat tule sillä edustetuiksi, jos yliopiston opettajat esim. lähettäisivät kolmannen professorin lisäksi; samoin koulun-opettajain vaalissa. Jos luokkavaalia pidetään sääntönä, on paljon oikeampi mennä valtiopäiväjärjestyksen viitoittamaan suuntaan ja määrätä useampia pienempiä vaalipiirejä.

Näimme että papiston valitsijat ja valitut suhteutuvat toisiinsa kuin 25: 1, ja helposti saattaisi samaa määrää noudattaa näitä uusia valitsijaryhmiä varten. Seminaarit saisivat silloin *yhden* edustajan; polyteknikum, teollisuus-opistot ja teknilliset koulut olisivat luonnollinen ja yhteenkuuluva ryhmä, joka samoin voisi *yhden* edusmiehen valita; kihlakunnantuomarit ja piirilääkärit ovat ryhmiä, jotka kumpikin yhteisillä vaaleilla saisi *kaksi* edustajaa lähettää valtiopäiville. Pappissääty silloin — piispoja lukematta — tulisi olemaan yhteensä 46 miestä, siis aivan riittävä täyttämään paik-

kojansa valiokunnissa tarvitsematta samoja miehiä liian monella taholla käyttää*).

Merkillisesti eri suuntiin käyvät nykyänsä arvelut *porvarissäädystämme:* sitä on toiselta puolen niin kiivaasti moitittu, kuin jos tämä sääty enemmän kuin mikään olisi parannusten puutteessa; toiselta puolen saapi sellaisiakin ääniä kuulla, jotka pitävät säätyä aivan verrattomana ja ennen kaikkea „uudistusharrastajain hyväntahtoisuudelta suojeltavana", (vapaaherra von Born). Kumpikin käsitys käy väärään; tarpeetonta lienee kuitenkin muistuttaa, että jos juuri siitä säädystä on suhteettoman paljon puhuttu, niin siihen on ollut täydelleen riittävä syy vaalijärjestysten luonnottomuudessa sekä niissä surkeissa rettelöissä, joilla Tampereen pormestari ja maistraatti ovat herostratillista mainetta voittaneet. Mutta pitkällinen keskustelu tässä asiassa ei ole ollut hyödytön. Luulemme että nykyään voisi sovittavaa ehdotusta esittää, joka noudattamalla tärkeimpiä plenum plenorum'issa tehtyjä muistutuksia saattaisi eri puolueitten kannatusta saavuttaa, — paitsi niiden tietysti, jotka kaikkia muutoksia kammoksuvat.

Huomattakoon kuitenkin ensin se ehdotus, jonka herra Aug. Schauman nykyään on esittänyt (Nu och Förr, ss. 90—98). Sen mukaan pitäisi pienempiä kaupunkeja yhdistää, jotta yleensä olisi noin 3,000 asukkaan väestö kunkin valitun edustajan takana. Periaate ei olisi hullumpi jos sitä vaan voisi panna käytäntöön. Mutta kun herra Schaumanin on täytynyt esim. pitää Kokkolaa eri vaalipiirinä (1,700 asukasta) kun sitä vastoin Lappeenranta, Käkisalmi ja Sortavala sekä Hankoniemi, Tammisaari ja Maarianhamina saisivat koko kolme olla yhtenä, niin tämä jo osottaa, että epäkohta täten tulisi toisella epäkohdalla parannetuksi. Voiko edes ajatella mahdolliseksi, että $^{7}/_{12}$ maamme kaupunkeista (21 : 36) suostuisi tulemaan lakkautusluokkaan muitten hyväksi? Sitä paitsi lähimmät naapurikaupungit, jotka herra Schauman on koettanut yhdistää, (esim. Kaskinen ja Kristiinankaupunki, Loviisa ja Kotka), liian usein ovat kilpailijat, joitten edut ovat keskenään ristiriitaisuudessa, ja silloin yhteinen edustus tietysti on mahdoton, — esim. rautatieasiassa. Toista olisi jos tyytyisi vaatimaan 800 tahi 1,000 asukkaan väestöä, ennen kuin kaupunki voisi itsenäisenä vaalipiirinä esiintyä; silloin vaan 4—7 pienintä kaupunkia saisi väistyä, mikä kyllä olisi oikea.

Vielä tärkeämpi kuin tämä kysymys on kuitenkin tuo kauan riidanalaisena ollut vaalijärjestys-asia.

Emme ensinkään epäile, että varallisuuden mukaan tehdyt ääniasteikot, jotka porvarissäädyssämme ovat olemassa, aikoinaan katoavat tykkö-

*) Emme ole jättäneet huomaamatta, että herra Nemo myöskin on kauppa-, merenkulku- ja maanviljelys-opistoja luetellut niiden ammattikoulujen joukossa, joiden vakinaisille opettajille pitäisi edustus-oikeutta antaa. Mutta kun porvarissääty varta vasten edustaa kauppaa ja merenkulkua, talonpoikaissääty maanviljelystä, näyttäisi mainittujen opistojen liittäminen pappissäätyyn tarpeettomalta. Joka tapauksessa meillä ei periaatteellisesti olisi mitään ehdotusta vastaan, jos se tärkeänä pidetään; silloin tulisi kaksi edusmiestä pappissäätyyn lisään.

nään. Mutta siihen nähden että alin tulomäärä eli sensus silloin kohoaisi, saattaa nykyänsä muutamia asteita myöntää, esim. 5, kenties vähän enemmänkin. Täytyy samassa vaan pitää mielessä *ensiksi*, että olot suuremmissa ja pienemmissä kaupungeissa ovat hyvin erilaiset, ja *toiseksi*, että jos valtiollisia oikeuksia ja valtiollista kypsyyttä varallisuuden mitalla arvostellaan, pitää alkusumman olla alhainen sekä eri asteitten suuremmat kuin tavalliset veroäyrit.

Pitämällä kaupunkien asukaslukua jonakin osotteena varallisuudesta ja elantokustannuksista, — eikä parempaa ohjetta taida olla, — saisimme kolmen luokan kaupunkeja Suomessa:

I. Yli 20,000 asukasta (nykyään Helsinki ja Turku).

II. 6,000—20,000 asukasta (Viipuri, Tampere, Oulu, Pori, Kuopio ja Vaasa).

III. Vähemmän kuin 6,000 asukasta (kaikki muut).

Jos vaalioikeuden perustukseksi tämän mukaan määräisi 800, 600 ja 400 markkan vuotuiset tulot, jonka ohessa äänimäärä kulloinkin saisi yhdellä äänellä karttua, kun tulot ovat *perussumman kolmekertaisella määrällä* kasvaneet, niin me tulisimme vaalijärjestykseen, joka jokseenkin hyvin sopisi paikallisiin oloihin. Ajatustamme selittänee parhaiten seuraava taulu äänimäärästä ja tuloista eri kaupungeissa:

	I.		II.		III.	
1 ääni	800	markkaa	600	markkaa	400	markkaa.
2 „	3,200	„	2,400	„	1,600	„
3 „	5,600	„	4,200	„	2,800	„
4 „	8,000	„	6,000	„	4,000	„
5 „	10,400	„	7,800	„	5,200	„

Ne muistutukset, jotka on milloin mitäkin ehdotusta vastaan esitetyt, eivät mielestämme koske tätä ehdotusta, joka kuitenkin jos äänimäärä saisi 10:een asti kasvaa, sietäisi perussummien muuttamista. Sen mukaan valitsijat eivät tulisi liian vähäpätöisten; varallisuuden-erotusten mukaan luokitetuksi; samassa korkein äänimäärä olisi tulolla saavutettu, joka epäilemättä hyvän yhteisen sivistyksen mahdollisuutta takaa. Kun kerran 5,200 —10,400 vuotiseen tuloon päästään, lienee kyllä se raja saavutettu, jossa varallisuutta vähässäkään määrässä voi pitää valtiollisen kypsyyden mittana. Ei ole muuta kuin törkeän rahavallan palvelemista, jos vasta 20,000 markan tulon johdosta saisi korkeimmalla määrällä äänestää.

Enempää meillä ei ole porvarissäädyn vaaliasiasta sanottavaa, melkein vielä vähemmin *talonpoikaissäädystä.*

Tässä lehdessä on jo ennen, (Valvoja 1881, s. 470) huomautettu, että valitsijamiesten lukumäärän enentäminen olisi käytännöllisesti tärkeimpiä muutoksia, jotka saattaisivat tulla kysymykseen talonpoikaissäädyssä, jolloin satunnaiset vaikuttimet vaaleihin kadottaisivat merkitystään. Myöhemmin olemme osottaneet, (vert. Valv. 1883, s. 48) että talonpoikaissääty ei suinkaan niin suurta valitsijaryhmää edusta kuin tavallisesti luullaan, — uusimman tilastollisen vuosikirjan mukaan noin 108,000, josta kuitenkin saisi

lukea pois useita tuhansia holhouksen alaisina, useita tiloja omistavina j. n. e. Laajemmat ja vapaamielisemmät periaatteet tulevat tämänkin suhteen lähimmän tulevaisuuden tunnussanaksi.

Jokainen muistaa että edusmies Duncker v. 1885 esitti siihen suuntaan käyvän anomuksen, joka ei kuitenkaan päässyt valiokuntaankaan. Oli siinä esitetty että kaikki, jotka kunnallishallituksen mukaan ovat oikeutetut kuntakokouksessa äänestämään, myöskin saisivat olla valitsijamiesten vaalissa osallisina. Ehdotusta vastaan 17 päiv. Helmik., 2 päiv. Maalisk. ja 11 päiv. Huhtik. (herra Castrénin lausunnossa) esitetyistä syistä lienevät tärkeimmät, että peljättiin juonia niiden puolelta, jotka voisivat suuren joukon alustalaisia lähettää äänestämään, sekä että äänestys vast'edes saattaisi tapahtua rajattoman ääniasteikon mukaan.

Tämä kysymys ansaitsisi tulla tarkasti tutkituksi, ennenkuin siihen voi mitään vastausta antaa. Olisi kyllä helppo maatorppareille antaa vaalioikeutta, jolloin valitsijain summa karttuisi noin 63,000:lla, mutta täytyy muistaa, että nämä hyvin usein viljelevät peltojaan ilman edes kirjallisesti tehtyä välipuhetta. Tämä ei suinkaan vastaa valtiopäiväjärjestyksen aivan järkevää periaatetta, että valitsijalla tulee olla vakaa asukas-oikeus. Kunnallismaksut tarjoovat kyllä perustuksen, joka saattaa tulla käytetyksi, mutta niin alhainen tulomäärä kuin 300 markkaa, kuten herra Nemo ehdottaa, avaisi ovet selki seljälleen uusille aineksille, joiden valtiollisesta kypsyydestä ei ole ensinkään takeita.

Tähän nähden ja koska maalla asuu paljonkin kansalaisia, esim. tehtailijoita, kauppiaita, y. m., jotka varsin hyvin yhteisen sivistyksensä ja varallisuuden tilansa puolesta ansaitsisivat vaalioikeutta, olisi mielestämme syytä myöntää muillekin kuin maan-omistajille vaalioikeutta, mutta tulosumma täytynee määrätä korkeammaksi kuin 300 markkaan. Lieneeköhön tässä kohden yhteinen määräys koko maata varten mahdollinen vai vaativatko paikkakunnalliset olot erotuksia, sitä ei vielä voi sanoa, — ei ainakaan helsinkiläiseltä kannalta.

Jos tämä kysymys on epäselvä ja vaikea, löytyy toinen sitä selvempi ja helpompi. Maalla elää ja toimii luokka, jolle välttämättömästi pitää omia edustajia antaa, — kansakoulun-opettajat. Jos niille annettaisiin oikeus yhteisten ja hiippakuntain tapahtuvain vaalien kautta määrätä 3—6 edustajaa talonpoikaissäätyyn, olisi tämä säädylle hyvä lisäys, jonka ohessa kansanvalistuksen tärkeä asia saisi varsinaiset edustajansa siinä säädyssä, jonka kanssa kansakoulun-opettajat ovat lähimmässä yhteydessä.

Yksi muutos on lopuksi huomattava, joka koskee valtiosäätyjä yhteisesti — että palkkiot vast'edes ovat yleisistä varoista suoritettavat samoin kuin muutkin valtiopäiväkustannukset. On jo kyllin ollut kokemusta ostamisen ja tinkimisen vaaroista; pitäisi epäkohdista tehdä loppu ennen kuin ehtivät pahemmin juurtua. Kaksi epäilystä vaan on tässä edessä. Varsinaisten pikkukaupunkien asema on sitä ennen muutettava, sillä ei koko kansan ole mitään syytä kustantaa viidelle Maarianhaminalaiselle eri edustajaa valtiopäiville. Toinen epäilys on se että aatelismiehet silloin tulevat maksamaan osan, jos kohta pienen, aatelittomain säätyjen edustuksesta.

Mutta siihen verrattomaan etuoikeuteen katsoen, joka aatelille ikivanhoista ajoista on suotu olla neljänneksenä kansan edustuskunnassa, muista eduista puhumatta, tämä hankaluus on niin peräti vähäinen, ett'ei mielestämme siitä kannata puhua.

Emme luule, että edellä ehdotetut muutokset äkillisesti tulisivat säätyjemme puoluekantaan vaikuttamaan, eikä niitä olekaan sellaisessa tarkoituksessa esitetty. Myöntämällä että vapaamieliset muutokset porvarissäädyssä varmaan tulevat kansallisen puolueen valtaa kartuttamaan, emme kuitenkaan vaadi muutoksia etupäässä, saati ainoastaan sen tähden. Yhtä vähän me vältämme pappissäädyn kohtuullista laajentamista vaikka sen kautta saattaa tulla sinne enemmän ruotsinmielisiä kuin nykyänsä. Painavin näkökohta on aina se, että edustuksemme kaikissa osissaan tulee kansaamme edustamaan, eikä enää niinkuin joskus tähän asti, rupea yksityisiä asioita kansaa vastaan ajamaan.

Samassa kun me täynnä iloisia toiveita odotamme sitä kansallisuuksien vapaata kilpailua kaikilla edistyksen aloilla, joille mahdollisuus viimeaikojen asetusten kautta on avautunut, emme saata kieltää, että tulevaisuus toisessa suhteessa näyttää vähemmän toivorikkaalta. Taisteleminen omien oikeutten puolesta ja vuosisatojen vääryyksiä vastaan on tähän asti kutsunut kansamme suurta joukkoa kannattamaan vapaamielisiä aatteita juuri niissä kysymyksissä, jotka Suomessa ovat enimmin merkinneet, ja samassa näitten syvien rivien henkinen kanta arvaamattomassa määrässä on kohonnut. Meillä on, kuten Yrjö-Koskinen v. 1877 eräässä kuuluisassa puheessa selitti, korkeampaa opetusta, tiedettä ja taidetta harrastava talonpoikaissääty. Kun olevat olot eivät enää niin painavia kehotuksia uudistuksiin anna kuin tähän asti, tulee kaiketi nykyisten suomenmielisten suuri joukko kallistumaan vanhallaolijain puoleen, kuten yleensä muualla syvät rivit ovat vanhallaolijoita. Mutta silloin ei taida enää Suomessa olla sitä puoluetta, joka kehuu oman kansan halveksimistaan; kaikki puolueet seisovat kansallisella kannalla. Ja silloin kyllä löytynee vahvat vapaamieliset joukot, jotka suomenmielisinä ollen, koettavat olla maamme suolana ja saada virkeämpää elämää siihen, mihin toimettomuus ja taantuminen on tarttunut.

E. G. Palmén.

Vielä siihen mitä rakkautta . . . !

Kolmatta vuotta se jo Jehu apteekkarilla oli. Pienestä poikaressusta asti oli hän kasvanut patroona vainajan konnulla, ja kun sitten, pariin kymmeniin päästyään, huomattiin toimeliaaksi ja luotettavaksi mieheksi, oli nuori patroona ottanut hänen kaupunkirengikseen, — hevosta hoitamaan, katua lakaisemaan, ja juoksemaan apteekkiherrojen asioilla. — Juho hänen nimensä oikeastaan oli, vaan roviisorit ne hänet Jehuksi oli ristineet, hän kun koko veitikka oli tohtorin piikoja riiailemaan.

— No jo se on täysi Jehu, he hänelle ilveilivät, — kun kaupungin pulskimpia tyttöjä alkaa kopistelemaan.

— Vaikka eipä paljo mies uskaltanut niihin katsellakkaan, kun maalta moukkana tuli! Nyt se vain jo tohtorin silkkihuivi-, juppahame-piikojen kanssa kynkitysten kulkee.

— Nehän, näettesen, hyvin soveltuvat yhteen: apteekkirenki ja tohtorin piiat, — molemmat kuuluvat lääketieteesen.

— Ja terveyshoitoon. Heistä sitten potra pari tulee!

— Mutta minkä se Jehu niistä kolmesta ottaa? Tiinanko? — Pulskia ovat kaikki. .

— Ottaa kaikki kolme, niin piisaa!

Silleen ilveilivät roviisorit ja muut apteekkiherrat Jehulle, kun tämä milloin kantoi sisälle puita tai vettä, tahi muuta apteekissa puuhasi. Jehu se vain myhähteli sanoen: „jo ne on leikkisiä nuo roviisorit! Mitä minä niistä letsukoista . . !"

Vaan kumminkin hän aina sunnuntai-iltoina asteli uljaasti pitkin katuja verkatakissa ja varsianturoissa, talutellen kynkästä milloin mitäkin tohtorin piioista, ja kun apteekin sivu marssi, hymyili hän veitikkamaisesti sille roviisoreista, jonka vuoro oli sisässä olla, ja joka yksin ikävissään apteekin akkunoista katuliikettä katseli.

Eräänä talvipäivänä astui Jehu hyvin miettivän näköisenä apteekin varastohuoneesen, jossa apteekkarikin silloin oli. Heti huomasivat herrat, että miehellä oli jotain sanottavana, kun niin vakavan ajatuksissa kulki.

— No mikä nyt Jehun sydäntä painaa? Puhu pois, kehotti muudan.

— Rukkaset lie poika parka tohtorin piioilta saanut, virkkoi toinen.

— Eihän toki kaikilta, lohdutti kolmas.

Vaan hämillään ja lakkiaan pyöritellen kääntyi Jehu apteekkarin puoleen:

— Minä tuota lähdin kysymään . . . pistäysin . . . että panisikohan se patroona hyvin pahaksi, jos tuota minä niinkuin kesken vuoden . . . .

Kesken jäi lauseensa.

— Mikä päähäsi nyt on pistänyt? Pois palveluksestako pyrit? kysyi kummissaan apteekkari.

— Niinhän minä sitä olen vähän tuumaillut, että jos ei patroona....

— Mistä sinä nyt niille tuumille olet tullut? Tuskin toivonetkaan muualla missään saavasi helpompaa työtä, ja mitä palkkaan tulee, niin voisihan sitä vielä lisätäkkin, sillä olen sinuun tyytyväinen, enkä pidä muuttelemisista.

— Enhän minä muualle palvelukseen . . . Itsekseni olen hommannut ruveta elämään.

— Itseksesi! Yksinäinen, tyhjä mies!

— Yksinkään en aivan . . . . Tuumat olisi, että jos akan ottaisin. — Melkeinpä punaisiksi karahtivat Jehun ohimot ja posket. Lakkiinsa hän pää kenossa katseli.

— Vai akoittua aiot! huudahtivat herrat melkein yhteen ääneen. — No kenen sinä niistä kolmesta . . . . Tiinanko?

— Täältä se oisi puheessa Kiviniemen puolesta, jos vain patroona . . .

— No koska sinulla niin vakavat aikomukset on, niin enhän minä tahdo estellä, sanoi apteekkari. — Joko sinä kuinka pian pois pyrit?

— Niin sitä on arveltu, että ehkä ensi pyhänä kuuluutettaisiin. — eli vastako toisena?

Epäillen katseli Jehu patroonaa kulmain alta. Suoraan ei kehdannut, kun siinä kaikki irvistelivät . . . .

— Heitähän se nyt toki toiseen! Eihän tässä niin kiirettä liene. — Mutta onnea vain toivotan! — Patroona hymyili ystävällisesti, ja meni toiseen huoneesen.

Nytkös rupesivat roviisorit utelemaan: oikeinpa hätistelivät Jehua:

— No sinä Jehu olet, kiusasivat he. — Tuota päätä vain naimisiin, edeltäpäin mitään virkkamatta!

— Ja mihin se semmoinen kiire on? Eihän lie vain oravan poika matkassa.

— Milloin sinä jo Kiviniemessä olet ehtinyt kuupittaa?

— Enhän minä siellä vielä . . ., sai Jehu vastanneeksi. — Tapanieno sitä minulle puhui, ja jo se oli sitä Kiviniemessäkin esitellyt, että minut kotivävyksi hankkisi.

— Ja sikseenkö tohtorin Tiinun heititkin.

— Uusi lintusipa vasta komia lienee.

— Mikä nimi?

— Kuinka vanha?

Niin ne herrat kysymyksillään Jehua hätyyttivät, ett'ei hän paljo vastata ehtinyt.

— Liisa-niminen se . . . . Parissa kymmenissä kuuluu olevan, tokasi hän kumminkin väliin.

— Minkä näköinen se on? Tummako vai vaalea?

— En minä häntä niin tarkoin tiedä.

— Et tiedä? Tottapa se komea tyttö on.

— Tottapa se komia . . . . En minä häntä vielä ole nähnyt.

— Et nähnyt! — Sekös herroja ihmetytti! Et nähnyt morsiantasi Kuinka sinä sitten saatat häntä tuntea ja rakastaa?

— Hyvänluontoiseksihan nuo tuota hokevat, eikähän siihen mitä rakkautta . . . . Jo ne on leikkisiä nuo herrat! Jehu hymyili ja meni ulos, pilaksi kun herrat hänen naimisensa tekivät.

Sitä ne eivät herrat kummastelleet, että Jehu omilleen pyrki. — Tukalatahan se on toisen orjana olla. Eikä sitäkään, että hän naimisiin aikoi. — Tunsivathan he kaikki, kuinka sulottomat usein poihamiehen päivät ovat: ei häntä, töistään päästyänsä armaan syli odottele, ei lievitä hänen ikäviään eikä huoliaan oman, hellän naisen hempeys, ja kylmäksi jääpi vuoteellakin kylkensä. — Mutta sitä ne herrat ihmettelivät, kun ei Jehu sanonut morsiantaan rakastavansa, eikä tuntevansakaan!

— Joko ne ensi pyhänä kuuliaiset pidetään, kysyi viikkoa myöhemmin muudanna aamuna eräs roviisoreista Jehulta, kun tämä tulta apteekin uuniin teki.

— Ensi pyhänähän ne . . ., vastasi Jehu vähän ujostellen.

— Kai olet jo Kiviniemessä käynyt heilaasi katselemassa?

— Enhän minä Kiviniemessä . . . . Ei siitä Kiviniemeläisten kanssa tullutkaan tolkkua,

— Vai jo ne hommat on lopussa!

— Miten sinulla sitten ensi sunnuntaina kuuliaiset on?

— Kuka ne kaupat purki?

Taasen utelivat Jehulta kilvan herrat, vanutellessaan lääketaikinaa, ja pulloja punnitessaan.

— Niin tuota se Tapani-enokin arveli, että kun siellä vielä molemmat vanhukset elävät, — eikä kuolemastakaan ole tietoa, ja kaksi poikaakin kuuluu olevan, niin sattusi appiukosta eli muista vielä vastuksensa saamaan. Ja se jo kävi Kiviniemessä peruuttamassa.

— No siinä minun uneni! Vaan miten nyt kuuliaistesi käypi?

— Nyt on näettesen, puheessa ottaa eukko tuolta Olkavan kylästä. Siellä on talo, toista paljo vauraampi, eikä elä enää kuin muori, sekin jo kuolemata tekee. Ei velimiehiä, ei muita. Heti isännäksi pääsee.

— Se on Jehua! Äsken tytön kihlasi — hylkäsi — ja nyt jo toinen ongessa. Kovin sinä Jehu aloit hätäilemään.

— No se kun niin kerran tuli patroonan kanssa puhutuksi . . . .

— Entä minkälainen nyt Olhavassa henttusi on?

Oletko häntäkään nähnyt?

— Kävinhän minä siellä menneen yön seudussa. Roteva ihminen . . . ; jo viisissäkolmatta. Työtä julma tekemään, vaikka vähän äkäiseksi haukkuvat.

— Vai äkäinen! Mutta siitähän sinä Jehu ikuisen ristin saat! Heitä jo ajoissa!

— Kyllä minä yhden akan hoidan. Jos kovin sydämmiköksi rupeaa niin heilautan käyden päätä. Jehu oikasi suoraksi kookkaan vartensa.

— Siinä miestä! Jota rakastaa, sitä ruoskia aikoo. — Vai etkö Olhavalaista morsiantasikaan rakasta?

— Rakast . . . . Pyhyh! Vielä siihen mitä rakkautta tarvitaan! Eihän sitä näin talonpoikaisissa . . . . — Jehu yritti jo tuskautumaan, kun ne herrat myötään siitä rakkaudesta jankuttivat. — Siihen rakkaudet ja muut . ., höpisi hän vielä ulos mennessään.

Ja seuraavana sunnuntaina kuuluutettiin pyhään avioliittoon „toimellinen ja siivo renkimies Juho Heiskanen, tästä kaupungista, ja neitsyt, kunniallinen ja siveä talon tytär Briita Kaisa Kokkonen maaseurakunnan Olhavan kylästä."

Kolmen viikon perästä kirkosta palattuaan korjasi Jehu arkkunsa apteekkarin pirtistä, heitti jäähyväiset patroonalle, roviisoreille ja piioille ja istahti rekeen morsiamensa viereen, joka sillä välin kadulla hevosta piteli.

— Ja noin vain ilman rakkautta, mutisi itsekseen se roviisoreista, jonka vuoro sinä pyhänä oli apteekissa olla, ja joka yksin ikävissään sieltä akkunasta heidän lähtöään katseli.

— Kas Jehu, ja ihka elävänä, huudahti eräs apteekkiherroista, kun turkkipäällinen mies ovesta astui, ja laski pullon ja paperin tiskille. — Oletko sairas, vai eukkosiko?

— Anoppihan se vielä kuoleman-tekoaan jatkaa, vastasi Jehu, lunta saappaista kolistellen.

Kaksi vuotta oli kulunut siitä kun Jehu Olhavaan läksi. Patvinut hän oli hiukan, ja muutenkin isännöittynyt. — Mutta herrat olivat entisellään. Joku vanhempi vain oli poissa, joku uusi siassa. Muudan oli poskiparran kasvattanut; toiselle, ennen parrattomalle oli viikset versoneet.

Herrat kyselivät Jehulta hänen elämäänsä ja vaiheitaan. — Pian siltä oli eukolta liika korskeus laimistunut . . . Poika oli heillä jo vuoden ikäinen, toinen tekeillä . . . . Maa oli nyt hyvässä kunnossa, vaikka se Jehun taloon tullessa olikin ollut huononlaisessa hoidossa akkaväen käsissä.

— Mutta eikö ne herrat lähde meillä käymään, esitteli Jehu. — Ei tätä ole kun yhdeksän virstaa; pian minä oriillani teidät sinne nakkaan, ja taas takaisin.

Mielelläänhän ne toki herrat lähtivätkin, kaksi heistä kun oli irti sinä iltapäivänä. — Kun Jehu oli kaupungissa ostoksensa ostanut, ajoi hän apteekin edustalle, roviisorit istuivat rekeen, jo raittiissa talvi-ilmassa ajaa karauttivat he leikkiä laskien ulos kaupungista.

Jehun talon uudella puolella, lämpöisessä vierastuvassa he kohta istuivat ja juttelivat. Ropsa emäntä kahven keittoa puuhasi.

— Näin vapaa ja onnellinen on nyt elosi, virkkoi roviisoreista toinen. — Ja me siellä yhä saamme päivät päästään vieraan tiskin takana juoksennella.

— Miks'ette ota eukkoa ja rupea kotivävyksi taloon, kuten minä, kysäisi Jehu.

— Eihän se meillä näy sopivan, eikä sitä valittuakaan tunnu löytyvän.

— Mitäpä hänestä niin paljo valitsee Ottaa porauttaa yht'äkkiä — siinä se temppu.

— Niinhän se tuntuisi mutta . . . .

— Mutta mitä? Ottaa eukon mistä saapi.

— Aivan oudon, tuntematta ja rakastamatta häntä. Niinkö?

— Niin. Miks'ei? — Niinhän ne meikäläisetkin tekevät.

— Ja hyvin menestyvät rakkaudettakin?

— Hyvin. Vielä siihen mitä rakkautta . . . . !

Jehu istui kätkyen laidalla, ja hypitti hymysuin käsiensä välissä tervettä poikaansa.

Onnellinen hän oli, ja hän tunsi sen täydelleen.

Santeri I.

Vanhaa ja uutta kemian alalta.

IV.

Mikä tieteellinen merkitys on uusien alkuaineitten löydöillä?

Olemme jo kerran ennen tässä aikakauskirjassa tehneet selkoa alkuainekäsitteen kehittymisestä, ja silloin koetimme myös vastata siihen kysymykseen: tokko ne aineet, joita tätä nykyä alkuaineiksi (elementeiksi) nimitämme, sentään ovatkaan luonnon äärimmäisiä yksinkertaisimpia yhdysosia, luonnon todellisia alkuaineita. Jokainen aine, jota emme millään kokeilla voi hajoittaa useammaksi aineeksi ja josta emme millään keinoin voi saada erotetuksi mitään tälle aineelle erilaatuista, täytyy meidän tosin sijoittaa alkuaineitten sarjaan, mutta sillä emme kuitenkaan tahdo väittää, että näissä alkuaineissa nyt muka olisimme löytäneet luonnon äärimmäiset alkuosat; päinvastoin on meillä syytä otaksua, että niin ei ole laita. Mutta vaikkapa alkuaineet nyt olisivatkin yhdistetyt vielä hienommista aineosista, niin mitään yhdysperäisiä aineita eivät ne kuitenkaan ole siinä merkityksessä mikä näillä sanoilla kemiassa yleensä on, sillä niitä emme kykene hajoittamaan ainakaan samoilla keinoilla, joiden avulla yhdysperäiset aineet saamme hajoitetuiksi. Toistaiseksi täytyy meidän siis tunnustaa nämät alkuaineet kemiallisesti yhdysperäisten aineitten yksinkertaisimmiksi yhdys-osiksi.

Luonnon taloudessa tärkeimmät alkuaineet saatiin ilmi ja määritettiin semmoisiksi jo loppupuolella viime vuosisataa ja tämän alussa. Myöhemmin löydettyjä alkuaineita tapaamme luonnossa vain niukalta. Vieläkään ei tällaisten löytöjen aika ole mennyt, sillä vähän väliä onnistuu tut-

kimuksen ilmoille saattaa joku uusi siihen saakka tuntematon alkuaine; ja niinpä on viimekin vuoden kuluessa yksi tällainen alkuaine lisätty entisten sarjaan.

Onko sitten uusien alkuaineitten löydöllä nyt enää sanottavasti mitään tieteellistä merkitystä, vai riippuuko tämä ainoastaan siitä, kuinka runsaassa määrin kukin alkuaine ottaa osaa luonnon talouteen ja kemiallisiin ilmiöihin yleensä? Luonnossa yleisimmin tavattavien alkuaineitten tunteminen on tietysti tuottanut runsaasti hedelmiä — niinkuin luonnollista onkin — ei ainoastaan kemian vaan muittenkin luonnontieteitten alalla. Niinpä on esim. hapen keksintö ollut sanomattoman suuren-arvoinen ihmistiedon mitä erilaisimmilla aloilla, puhumattakaan ihmisten taloudesta ja yhteiskunta-elämästä, niin että harva lienee se tieteellinen keksintö, joka tärkeydessä sille vertoja vetäisi; olkoonpa niinkin ett'ei tieteihin perehtymätön kykene sen laajakantaisuutta yhtä selvästi oivaltamaan kuin monen muun keksinnön, sen merkitys sekä henkiselle että aineelliselle edistymisellemme ei ole siitä syystä kuitenkaan pienempi.

Toisin on laita niitten lukuisien alkuaineitten, jotka eivät luonnossa ole tavallisia vaan päinvastoin sangen harvinaisia, ja juuri näitten joukkoon kuuluvat ne, jotka tieteellinen tutkimus viime vuosina on yksinäisistä, syrjäisistä piilopaikoistaan esille saattanut. Sellaisten alkuaineitten löytäminen saattaa yleistieteellisessä katsannossa olla sangen vähän-arvoinen; koko arvo saattaa rajoittua yksistään siihen laveampaan tietoon, minkä luonnosta sen kautta saamme. Mitä enemmän tällainen uusi alkuaine eroaa ennen tunnetuista, sitä suurempaa huomiota ja merkitystä se saavuttaa. Alkuaine, joka suuresti eroaa kaikista ennen tunnetuista on tieteelle monta vertaa suuremman-arvoinen kuin sellainen, joka näyttää olevan melkeinpä vaan pieni muunnos jostakin jo ennen tunnetusta alkuaineesta. Alkuaineen luonne ja ominaisuudet siis, eikä ainoastaan sen runsaampi tai niukempi esiintyminen luonnossa, ne määräävät kuinka tärkeä tämän alkuaineen löytäminen on. Jotkut viime vuosina ilmi saaduista alkuaineista ovat kuitenkin peräti toisista syistä kuin tähän saakka mainitsemistamme herättäneet tiedemiesten erityistä huomiota.

Jos kysymme mikä se oli joka kiertotähti Neptunuksen löydölle antoi niin erin-omaisen suuren arvon ja miksi juuri tätä löytöä tervehtivät riemulla ei ainoastaan tieteismaailman kansalaiset vaan muutkin, niin vastaamme ett'ei se ollut niin suuresti se seikka, että tämä löytö niin erinomaisesti olisi laajentanut meidän tietojamme tähtitaivaasta, vaan paljoa enemmän se seikka, että tämä löytö ihmeteltävällä tavalla vahvisti oikeiksi muutamat omituiset, edeltäpäin tehdyt tieteelliset laskut ja ennustukset. Leverrier oli näet laskenut tämän tähden aseman ja suuruuden jo aikoja ennen kuin sitä vielä kukaan oli silmällään taivaalla huomannut. Tämä löytö oli siis loistava voitto tieteelliselle tarkkanäköisyydelle ja mietintökyvylle; se näytti meille että tieteellinen tutkimus ainakin sillä alalla, jota tämä löytö koski, oli oikealla uralla.

Vallan samallaisia löytöjä on viime vuosien kuluessa tehty kemiankin alalla. Viimeksi keksittyjen alkuaineitten joukossa on nimittäin muu-

tamia, joiden olemassa-olo tieteellisillä laskuilla oli jo aikoja ennen näytetty ja joiden ominaisuudetkin jo edeltäpäin oli määritelty. Mitä tieteilijä tällä tavoin oli edeltäpäin mielessään kuvaillut, sen todellisuus täydelleen vahvisti, ja yleistieteellisessä katsannossa voi näitä löytöjä kyllä pitää yhtä tärkeinä kuin äsken mainitun kiertotähdenkin löytämistä. Sillä tutkijan aatoksella, joka tunkeutuu mateerian sisäistä syvyyttä tarkastamaan ei ole vähempää arvoa kuin sillä, joka kohoaa tähtitaivasten kaukaisuuksia mittailemaan, jos kohtakaan se suuren yleisön puolelta ei saa yhtä suurta ihmetystä osakseen.

Tulemme seuraavassa antamaan lukijalle lyhyen selityksen siitä, kuinka on mahdollista tuolla tavoin jo edeltäpäin arvata muutamien alkuaineitten olemassa-olo, jopa määritellä niiden ominaisuudetkin. Alkuaineet yhdistyvät aina keskenään määrätyissä suhteissa, joita voimme ilmaista luvuilla. Kukin alkuaine yhdistyy toisiin aineisin ainoastaan määrätyllä painollaan tai tämän painon tasaisella kertaluvulla; nämät luvut osottavat niinmuodoin alkuaineitten yhdistyspainoja vedyn yhdistyspainoon verrattuina, joka otaksutaan kaikille muille yksiköksi. Koska näiden painojen arvellaan osottavan alkuaineitten pienimpäin osasten, atoomien, painoja vetyyn verrattuina, niin nimitetään niitä myös alkuaineitten atoomipainoiksi. Nämät luvut, jotka ovat 1:n ja 240:n välillä, eivät ole kullekin alkuaineelle satunnaisia vaan päinvastoin vallitsee kunkin alkuaineen atoomipainon ja sen ominaisuuksien sekä yleisen luonteen välillä mitä likeisin sopusointuisuus, ne ikäänkuin riippuvat toinen toisestaan. Tämän näytti toteen venäläinen kemista *Mendelejeff* v. 1871. Hän järjesti alkuaineet sarjaan perättäin niiden atoomipainojen suuruuden mukaan ja huomasi silloin alkuaineen ominaisuuksien tässä sarjassa muuttuvan määrättyjen jaksojen mukaan. Jokainen ominaisuus muuttuu jaksottain: se joko suurenee tai pienenee sillä tavoin että muutamien alkuaineitten perästä, jotka muodostavat yhden jakson tulee taas sama määrä toisia, jotka muodostavat seuraavan jakson ja joista jokainen ominaisuuksiensa puolesta on suuressa määrin jonkun edellisessä jaksossa olleen kaltainen. Tätä toista jaksoa seuraa taas kolmas, jonka senkin alkuaineet ominaisuuksiensa puolesta vastaavat kukin järjestään molempien edellisten jaksojen alkuaineita; kolmatta jaksoa seuraa samalla tavoin neljäs j. n. e.

Jos emme ota lukuun vetyä, jonka atoomipaino on kaikista pienin, niin saamme alkuaineet tällaiseen sarjaan järjestetyiksi seuraavalla tavalla:

Litium (7)	Beryllium (9)	Boori (11)	Hiili (12)	Typpi (14)	Happi (16)	Fluori (19)	
Natriumi (23)	Magneesiumi (24)	Alumiiniumi (27)	Pii (28)	Fosfori (31)	Rikki (32)	Kloori (35,5)	
Kaliumi (39)	Kalciumi (40)	— (44)	Titani (48)	Vanadini (51)	Kromi (52)	Mangani (55)	Rauta (56), Koboltti (59), Nikkeli (59)
Kupari (63)	Sinkki (65)	— (68)	— (72)	Arsenikki (75)	Seleni (79)	Bromi (80)	

j. n. e.

Ne alkuaineet jotka kuuluvat samaan vaakasuoraan riviin (jaksoon) ovat keskenään sangen erilaisia, mutta ne, jotka ovat samassa pystyrivissä eli sarekkeessa, ovat likeistä sukua toisilleen, sillä ne osottavat keskenään suuria yhtäläisyyksiä; ne kuuluvat samaan luonnolliseen heimoon.

Mutta tässä noin 15 vuotta takaperin keksityssä järjestelmässä löytyi muutamia aukkoja tai oikeammin sanoen Mendelejeffin täytyi alkuaineita tällä tavoin jaksoihin järjestäessään jättää muutamia sijoja tyhjäksi, koska muuten jotkut alkuaineet olisivat joutuneet väärälle paikalle ja sillä tavoin sopusointu alkuaineen atoomipainon ja sen ominaisuuksien välillä ei olisi kaikissa alkuaineissa tullut näkyviin. Kolme sellaista aukkoa olemme ylempänä esitetyssä sarjassa merkinneet lyhyellä vaakasuoralla viivalla. Jos esim. kalciumin ja titanin välille ei olisi jätetty mitään tyhjää sijaa niin olisi kaikkien seuraavien alkuaineitten ollut siirtyminen askel vasemmalle, jolloin ne olisivat joutuneet samaan pystysarekkeeseen sellaisten alkuaineitten kanssa, joiden kanssa niillä ei ollut mitään yhtäläisyyksiä, ja sillä tavoin olisi tietysti koko järjestelmä rikkunut. Noiden tyhjien sijojen arveli Mendelejeff kuuluvan sellaisille alkuaineille, joita ei vielä tunnettu, mutta joita ehkä vast'edes saataisiin ilmi. Kunkin alkuaineen paikka järjestelmässä — ja sehän nyt kokonaan riippuu tämän alkuaineen atoomipainon suuruudesta — määrää myös alkuaineen ominaisuudet. Jokaisen alkuaineen sekä ulkonaiset fysiikalliset että kemialliset ominaisuudet ovat määrätyssä suhteessa niiden alkuaineitten ominaisuuksiin, jotka sarjassa ovat sitä lähinnä; sen ominaisuudet ovat niin sanoaksemme keskivälillä sen molempien sekä vaakasuorassa jaksossa että pystysarekkeessa olevien naapuriaineitten ominaisuuksia. Noiden mainittujen vielä tuntemattomien alkuaineitten (tyhjien sijojen) asemasta järjestelmässä koetti Mendelejeff laskea niiden ominaisuudet. Hän teki sen varsinkin niille kolmelle otaksumalleen alkuaineelle, joiden piti vastata noita kolmea ylempänä olevassa sarjassa viivalla merkittyä aukkoa; näille kolmelle otaksumalleen alkuaineelle antoi hän nimeksi; ekaboori, ekaalumiiniumi ja ekasiliiciumi (ekapii). Ekaboorin atoomipainon olisi pitänyt hänen laskujensa mukaan olla melkein 44, ekaalumiiniumin noin 68 ja ekasiliiciumin melkein 72.

Vuonna 1875 keksi ranskalainen *Lecoq de Boisbaudran* uuden metallin, jonka hän nimitti galliumiksi. Hän huomasi sen atoomipainon olevan 68 ja sen ominaisuudet, kun niitä lähemmin tutkittiin, näkyivät olevan pääasiallisesti vallan samoja kuin Mendelejeff oli laskenut että ekaalumiiniumilla piti oleman. Muutama vuosi sen jälkeen keksivät ruotsalaiset *Cleve ja Nilsson* erään toisen uuden metallin, jonka he nimittivät skandiumiksi ja jonka atoomipainon he saivat 44: ksi. Tällä metallilla oli taas kaikki ne ominaisuudet, jotka Mendelejeff oli määritellyt ekaboorin omiksi ja se saikin siitä syystä ekaboorille jätetyn sijan järjestelmässä. Viime vuonna keksi vihdoin *Winkler* Freibergissä, erästä uutta hopeamineraalia tutkiessaan, erään siihen saakka tuntemattoman alkuaineen, joka „revanche'iksi“ galliumille, nimitettiin germaaniumiksi; kunnialla on tämä kolmaskin uusi alkuaine Mendelejeffin arvelut oikeiksi vahvistanut, sillä se ei ole muu kuin Mendeljeffin otaksuma ekasiliiciumi (atoomipaino 72).

Eipä voi olla hämmästymättä kun, luettuaan Mendelejeffin 15 vuotta takaperin kirjoittaman selityksen tuosta silloin vaan ajatuksen arvaamasta metallista (ekasiliiciumista), vertaa sitä Winklerin selitykseen hänen keksimästään germaaniumista; molempien yhdenpitäväisyys on niin odottamattoman suuri. Ei ainoastaan itse metallin ja sen yhdistyksien yleinen kemiallinen luonne ja laatu ole vallan sellainen kuin oli ennustettukin, vaan ennustus näytti olevan oikea mitä moneen vähäpätöiseen sivuseikkaankin tulee. Lienee kylliksi mainita muutamia esimerkkiä. Metallin ominaispaino oli edeltäpäin laskettu $5{,}_{5}$:ksi, Winkler sai kokeistaan sen $5{,}_{47}$:ksi. Metallioksiidin ominaispaino saatiin $4{,}_{7}$:ksi, joka on vallan sama luku, minkä Mendelejeffkin oli laskuistaan saanut. Kloriidin tiheys, joka oli laskettu $1{,}_{9}$:ksi olikin $1{,}_{887}$ jne. Ainoastaan muutamissa yksityiskohdissa on todellisuus vähän oikonut laskuja. Tämän parempaa todistusta siitä, että oppi alkuaineitten jaksottaisuudesta ja siitä keskinäisestä suhteesta, joka vallitsee alkuaineen ominaisuuksien ja sen atoomipainon välillä, todellakin on oikea, ei juuri voi vaatiakkaan.

Huomaamme siis että uusien alkuaineitten keksinnöt saattavat olla tieteelle erin-omaisen suuren-arvoisia, ei niin paljo sen vuoksi, että siten opimme tuntemaan uusia alkuaineita ja sillä tavoin siis laajennamme tietojamme luonnon moninaisuudesta, vaan paljon enemmän sen vuoksi, että ne vahvistavat oikeaksi niiden tieteellisten mietelmien perustuksen, jotka juuri pyrkivät osottamaan, mitenkä luonnon moninaisuudessa kuitenkin vallitsee yksinkertaiset yhteelliset lait.

Edv. Hjelt.

Kotimaan kirjallisuutta.

Lucina Hagman, Fredrika Bremer. Kuvaus vuosisatamme alkupuolelta. Fredrika Bremerin kuvalla kaunistettu. Porvoossa, Werner Söderström, 1886. 8:o, 260 s. Hinta: 3 mk.

Tämä kirja tulee otolliseen aikaan. „Naiskysymys“, jonka valaisemiseksi ja ratkaisemiseksi Fredrika Bremer uhrasi neronsa parhaat voimat, on taas tullut „polttavaksi“, jos kohta se nyt esiintyy toisessa muodossa kuin hänen aikanansa. Hän taistelee naimattoman, meidän aikamme naidun naisen omistus-oikeuden hyväksi; hän vaatii tytöille *samaa* opetusta kuin pojille, meidän aikanamme keskustellaan tyttöjen ja poikain *yhteisestä* opetuksesta. Mutta ne todisteet, joita keskustelussa käytetään, ovat monessa kohden samat nyt ja silloin. Voimme siis, tutustuessamme silloisiin taisteluihin, samassa nähdä kuvan meidän ajastamme.

Mutta jo itsessään kertomus Fredrika Bremerin luonteenkehityksestä

on omiansa miellyttämään ajattelevaa lukijaa. Sillä niinkuin neiti Hagman syystä muistuttaa: persoona ja kirjallinen toimi oli hänessä yhtä, harva kirjailija on samassa määrässä kuin hän teoksissaan antanut oman itsensä lukijalle. Sitä paitse hänen elämänvaiheensa yhtä hyvin kuin hänen teoksensa näyttävät meille ihmissielun, joka ehtimiseen käy eteenpäin, aina kuullen vain sitä sisällistä ääntä, mikä kehottaa häntä uupumatta tavottelemaan yhä korkeampia tarkoituksia, yhä innokkaammin edistämään lähimmäistensä ja yhteiskunnan parasta.

Tämmöistä kuvausta neiti Hagman nähtävästi on tahtonut antaa lukijalle, ja hän on siinä hyvin onnistunut. Huolellisesti hän on koonnut kuvaavia piirteitä Fredrika Bremerin sekä elämänvaiheista että päiväkirjasta ja kirjeistä, jonka ohessa hän esityksillä tutustuttaa lukijaa kirjailijain etevimpiin teoksiin ja kritiikin tuomioon niistä. Vuorovaikutus kirjailijan elämän ja teosten välillä ilmestyy sillä tapaa selvästi lukijalle.

Muutamissa kohden neiti H. kuitenkin jättää mainitsematta jonkun seikan, joka mainittuna olisi täydentänyt kuvaa ja siten enentänyt sen vaikutusta. Esim. Fredrika Bremerin isä ei ainoastaan kotiin tullessa kysynyt tyttäriltänsä „uutta“, vaan hän vaati ylipäänsä heiltä jonkun tunnin konversatsionia joka ilta; tämä seikka selittää sitä iloa, jota he tunsivat kun joskus Årstassa tapahtui jotain, mistä he saivat puheen-ainetta.

Kun kerran on kysymys erityisseikoista, niin mainittakoon muutamia pieniä erehdyksiä. „Sairasvoimistelu-laitos“ (s. 44), ei ole = ortopediskt institut; pitäisi olla *kasvunoikomis-laitos*. „Morgonväkter“ ei ole kirjoitettu *väitöskirjan* vaan *väittelykirjan* muodossa („Väitöskirja“ on vakaantunut merkityksessä *disputation)*. Ruotsin Akatemiaa ei sovi sanoa *yhdistykseksi* (*seura* olisi kaiketi pareempi; vrt. Tiedeseura, Historiallinen seura), eikä sen suurempaa kultametaljia anneta „För snille och smak“, vaan „Snille och smak“ on akatemian vaalilause, joka löytyy pienemmässäkin metaljissa. — Mutta nämät ja muutamat muut pikkuseikat tietysti eivät vaikuta paljon kuvan kokonaisuuteen, ja samaa voi sanoa niistä (ylipäänsä harvoista) huolimattomuuksista stiilin puolesta, jotka silloin tällöin ovat pujahtaneet kirjaan, esim: „Kaikki tämä *oli* jo ohitse, kun Fransisko rouva *tulee* seuduille“, tahi: „Sydämen liikutus panee rouva Mansfelt'in *kovalle tautivuoteelle*.

Tärkeämpi kuin nämä erityiskohdat on tietysti kysymys miten Fredrika Bremerin kuva kokonaisuudessaan on lukijalle esitetty. *Ihmisenä* hän, niinkuin jo on mainittu, kuvaillaan tarpeellisen selvästi, mutta epäilemättä moni lukija soisi että *kirjailijan* kuva olisi esiintynyt tarkemmin määrättynä kuin se on neiti H:n kirjassa.

Mutta nähtävästi tekijän tarkoitus ei ole ollutkaan siinä kohden antaa enemmän kuin kirjassa on. Ainakin hän ylipäänsä näyttää tahtovan itse väistyä syrjään antaaksensa kuvauksensa esineen niin paljon kuin mahdollista puhua omasta puolestansa. Esitys on tavallisesti niin objektiivinen, kuin jos neiti H. kirjoittaisi artikkelin „sivistyssanakirjaan“. Hän alkaakin näillä sanoilla: „Fredrika Bremer syntyi elokuun 17 päivänä 1801 Tuorlan kartanossa lähellä Turkua“, ja lopettaa kertomuksensa lauseella:

„Lyhyen taudin perästä sammui hänen henkensä rauhallisesti vuoden viimeisenä päivänä.“ Ei mitään esipuhetta, eikä mitään loppukatsahdusta.

Yhdessä kohden tekijä kuitenkin arvostelee Fredrika Bremeriä. Hän puhuu usein Fr. Br:in romaanien esteetillisistä puutteista ja ansioista. Siinä kohden hänellä onkin ollut lähteitä käytettävinä, mitä Herthaan tulee, paljonkin. Tästä sopii päättää, että tekijä myös olisi koettanut tarkemmin määrätä Fredrika Bremerin kantaa, mitä aatteihin tulee, jos hänellä siinäkin olisi ollut edelläkävijöitä. Mutta kun eivät ruotsalaiset vielä ole saaneet aikaan edes niin täydellistä elämäkertaakaan kuin neiti Hagmanin on, niin vielä vähemmin he ovat koettaneet määrätä Fredrika Bremerin sijaa Ruotsin kirjallisuudessa. Ett'ei siis neiti H:kaan ole semmoiseen yritykseen tarttunut on katsottava kunnioitettavaksi vaatimattomuudeksi.

Mutta olisi ehkä kuitenkin voinut tehdä jotakin siihen suuntaan jättämättäkään elämäkerrallisen esityksen alaa. Kun jonkun kirjailijan kuva on esitettävä, niin voi hänen teoksistansa koota hänen maailmankatsantonsa pääpiirteet ja asettaa nämä semmoiseen yhteyteen että lukija helposti huomaa johdomukaisuuden tässä maailmankatsannossa. Mutta semmoisia piirteitä ainakin Fredrika Bremerillä löytyy vähemmin hänen romaniensa päätoiminnassa kuin niiden episoodeissa ja kuvattujen henkilöiden lauseissa. Ja kun neiti H:kin myöntää että näiden romaanien pääansio ei ole niiden rakenteessa, niin olisi ollut syytä enemmän turvautua juuri episoodeihin ja niistä yhdistää kokonaiskuva.

Todellakin neiti H. esim. kun on kysymys „Hemmet“istä, antaa vaan lyhyen esityksen päätoiminnasta, jota vastoin hän laveammin kertoo episoodin mainitusta teoksesta, Evelinan historian, joka näyttää, miten väärä, pintapuolinen kasvatus turmelee tytön sielua, synnyttää rauhattomuutta ja tyytymättömyyttä. Mutta historian loppua hän ei kerro, ja se on seuraava: Evelinan vanhemmat ymmärsivät että hän on onneton he antavat hänelle sen summan, joka oli määrätty hänelle myötäjäisiksi, ja sillä hän perustaa oman kodin, ottaa kaksi orpoa kasvattaaksensa. Erin-omaisen kauniisti kuvaellaan kuinka koko maailma nyt ilmestyy Eveliinalle aivan toisessa valossa, kun hänellä on itsenäinen toimi tehtävä. Mutta, niin voisi jatkaa, *joll'ei* vanhemmat olisi suostuneet Eveliinan pyyntöön, mitä silloin olisi tapahtunut? Vastaus on selvä: silloin olisi Eveliinasta tullut — Hertha. Mutta samassa on „tendenssi“ valmis, eikä siis lukijalla ole oikeutta sanoa Fredrika Bremerille: maalatkaa minulle aina semmoisia kauniita kuvia kuin Evelinan uusi koti; kirjailija voi siihen vastata: hyvin mielelläni, *jos* kaikki vanhemmat ovat semmoiset kuin hänen, mutta jos ei, niin teidän täytyy ottaa varjopuoli valopuolen kanssa, tahi ainakin minun täytyy sitä kuvaella, muuten minä valehtelisin. Tätä johtopäätöstä vastaan esteetikkojen muistutukset ja moitteet ovat voimattomat, ja Fredrika Bremer esiintyy meille johdonmukaisena totuuden ja oikeuden harrastajana.

Kenties neiti H. on peljännyt että objektiiviteetti, ainakin lukijan mielestä, olisi joutunut vaaraan jos olisi tehnyt tuon johtopäätöksen. Mutta tässä on tehtävä tärkeä erotus: toista on näyttää kuinka kirjailijan kaikki teokset johdonmukaisesti lähtevät samasta periaatteesta, toista on puolustaa

itse periaatetta. Jos siis lukija on rehellinen (ja epärehellisiä lukijoita ei tarvitse ottaa lukuun) niin hän, jos kohta hän on „naisliikkeen“ vastustaja voi vastata: niin, minä myönnän että Eveliina ja Hertha kuuluvat yhteen, mutta he ovat *molemmat* joutuneet väärälle uralle. Siihen tietysti ei, jos tahtoo säilyttää objektiiviteettinsa, voi mitään vastata itse elämäkerrassa, vaan vastaus on silloin annettava „väittelykirjan muodossa“. — Mutta se lukija taas, joka harrastaa naisen asiaa, se innostuu samassa määrässä sitä enemmän, mitä suuremmaksi hänen silmissänsä Fredrika Bremer kasvaa — mikä tietysti ei voisi muuta kuin olla neiti H:ille mieleen.

Muitakin samallaisia esimerkkiä voisi mainita näytteeksi, kuinka voi sovittamalla yhteen kuvaavia kohtia kirjailijan teoksista, antaa hänen itsensä kuvaella ja puolustaa maailmankatsantoansa. Mutta koska tähän asiaan ei tarvita muuta kuin tarkat tiedot kirjailijan elämästä ja teoksista sekä myötätuntoisuus hänen katsantotapaansa, niin toivottava on että löytyy monta, jotka kun heillä on niin hyvä elämäkerrallinen opas kuin neiti Hagmanin kirja, ryhtyvät tutustumaan Fredrika Bremerin teoksiin ja niiden kautta tuohon jaloon ja nerokkaasen kirjailijaluonteesen. Kaikessa tapauksessa neiti Hagman ansaitsee kiitosta siitä että hän on kääntänyt aikamme huomion kirjailijaan, joka on ollut unhotuksiin joutumaisillaan, mutta joka epäilemättä voi antaa nykyajankin lukijoille paljon nautintoa ja paljon opetusta.

Valfrid Vasenius.

Jernvägsstyrelsens i Finland berättelse för år 1885. (Kuuluu sarjaan: Suomenmaan virallinen tilasto XX. Rautatietilasto). Helsingissä 1886.

[Aug. Fabritius,] Återblick på jernvägsväsendets första utvecklingsskede i Finland. Helsingissä, 1887.

Olemme viime vuonna tässä lehdessä arvostelleet rautatiehallituksen kertomuksia vuosilta 1883 ja 1884, ja tahdomme samoin nyt luoda pikaisen silmäyksen samaan toimitukseen vuodelta 1885. Suuri yleisö ei voi ottaa tutustuaksensa noihin loppumattomiin numerosarekkeihin, mutta sitä suurempi velvollisuus on sanomalehtikirjallisuudella huomata ainakin niiden lopputuloksia. Vastaisille rautatienrakennuksille, joita niin monella taholla mitä suurimmalla halulla odotetaan, ovat nuo tilipäätökset ylen tärkeänä kantakivenä. Joll'eivät rautatiet Suomessa olisi osottaneet olevansa paljoa tuottavampia yrityksiä kuin rohkeimmatkaan puolikolmatta vuosikymmentä sitten uskalsivat toivoa, niin emme voisi ajatella rakennustöitä, joitten kautta kymmenen peninkulmaa uutta tietä vuodessa valmistuu.

Tätä viimeistä kertomusta edellisiin vertaillessamme huomaamme heti, että 1885 on ollut erittäin edullinen liikevuosi. Paitsi 21 kilometrin pituista sivurataa Lappeenrantaan, joka sekin vasta keskellä vuotta avattiin liikkeelle, ei rautatieverkkomme ole mainitun vuoden kuluessa kasvanut, mutta lisäys sekä brutto- että nettotulossa on kuitenkin suuri. Niin sa-

nottu käyttämisvoitto (exploitotionsvinsten) eli bruttotulo varsinaisilla liikekustannuksilla vähennettynä teki vuonna 1885 3,535,282 markkaa 14 penniä, joka on 714,941 m. 40 p:iä enemmän kuin vastaava summa edellisenä vuotena *). Rautateitten bruttotulo oli vuonna 1885 yli 600,000 markalla kasvanut verrattuna vuoteen 1884; Hankoniemen radan tappio sitä vastoin tuntuvasti vähentynyt (27,654 m. 80 p:iä: 77,207 m. 29 p:iä).

Äkkinäinen ei helposti huomaa, kuinka äärettömän paljon lisätyötä siitä on karttunut, että yhä vielä laskuissa on toisistaan erotettu neljä eri rataa, Helsinki—Hämeenlinna—Pietari, Hankoniemi—Hyvinkää, Hämeenlinna—Turku—Tampere ja Tampere—Vaasa. Semmoinen kaava oli mahdollinen ja oikea silloin kuin meillä ei ollut kuin harvoja linjoja, joista sen lisäksi yksi oli osaksi Venäjänkin oma, mutta nykyänsä se ainoastaan tarpeettomasti vaikeuttaa sitä suurta työtä, jota näitten kertomusten kunnollinen toimittaminen vaatii. Vast'edes kaikki tilinpäätökset tulevatkin yhteen paikkaan yhdistetyiksi, mikä on tarpeellinen parannus. Voitaneen kyllä sittenkin löytää keinoja, joitten avulla jokainen radan ja aseman merkitys tulee selvästi esille, sitä takaa se erin-omainen kunto ja tarkkuus, jolla näitä työläitä töitä tähän asti aina on suoritettu. Siitä että niitä niin säännöllisesti ja hyvin toimitettuina on ilmaantunut, tulee tietysti ansio etupäässä rautateitten tilastollisen konttorin esimiehelle, asessori P. E. Ervastille, joka rautatiehallituksen kanssa on nimellänsä niitä vahvistanut kontrasignanttina.

Ranskankielisen 5:nnen taulun avulla on helppo saada käsitystä niistä suurista summista, jotka ovat käyneet rautateitten kassojen läpi. Tasoitetuissa luvuissa käyttämisvoitto tahi tappio vuosina 1876—85 on tehnyt:

Helsingin—Hämeenlinnan—Pietarin radalta	+ 21,339,905 m.
Hankoniemen—Hyvinkään radalta	— 958,965 m.
Turun—Tampereen—Hämeenlinnan radalta	+ 4,056,219 m.
Summa käyttämisvoittoa	+ 24,437,159 m.

Vertaillessa näitä kymmenvuoden loppupäätöksiä siihen mitä 1871 vuoden tilipäätös osotti Pietarin radan suhteen, näkyy varsinkin *mikä* ilahuttava edistys on tapahtunut. Viidestoista liikevuosi on ensimmäistä 135 % parempi bruttotulon suhteen. Liikekustannukset ovat saman ajan kuluessa 84 % kasvaneet. Käyttämisvoitto on siten v. 1885 tehnyt *253* % enemmän kuin 1871.

Tekee varsin omituisen vaikutuksen lukijaan kun näistä numeroista

*) Täten olkoon korjattu erehdys meidän puolestamme 1886 vuoden Valvojassa s. 398; sen vuoden käyttämisvoitto oli lähes 300,000 markkaa suurempi kuin silloin mainitsimme. Emme näet silloin huomanneet, että virallisen tilaston loppusumma Helsingin—Pietarin rautatientilissä tarkoittaa *puhdasta voittoa*, muissa tileissä sitä vastaan *käyttämisvoittoa*. Erilaisia periaattetita tässä kohden yhä vielä noudatetaan laskutavassa sen johdosta, että Pietarin tien puhdas voitto ennen oli Venäjän kanssa jaettava. Tilaston loppuun liitetyissä ranskankielisissä tauluissa noudatetaan yhtä ja samaa periaatetta kaikkien ratojen suhteen.

kääntyy herra Fabritiuksen kirjaan, jossa laajalti kerrotaan, miten 25 vuotta sitten ensimmäinen lyhyt ratamme valmistui ja mitä sitä ennen rautateistä arveltiin. Olemme tässä lehdessä v. 1885 ss. 194—215 lyhykäisesti esittäneet samoja seikkoja, joten nyt lienee kylläksi kehottaa aineen harrastajoita tutustumaan herra Fabritiuksen laajempaan esitykseen, jossa löytyy pitkät otteet Snellmannin, v. Bonsdorffin ja v. Haartmanin tärkeistä rautatiekysymystä koskevista sanomalehtikirjoituksista. Tunnettu on että ensinmainittu varsin usein niissä piireissä, joissa huhun mukaan vain häntä arvostellaan, on rautateitten periaatteellisena vastustajana pidetty, vaikka hän itse asiassa on jättiläisnerollaan tälläkin alalla ollut uusien aatteiden tienraivaajana. Tarkastettavana oleva kirjanen on omansa sellaisia kummallisia erehdyksiä korjaamaan.

Muotonsa puolesta kirjanen on varsin hauska ja miellyttävä; soisimme vaan että olisi yhtä tyydyttävät kertomukset kaikista rautatienrakennuksistamme sekä niistä keskusteluista, joihin ovat perustuneet.

E. G. Palmén.

Suomalainen Teaatteri.

Viime aikojen repertoaarista vaativat Holbergin „Antonius Putronius“, Shakespearen „Macbeth“ ja Hebbelin „Maria Magdalena“ huomiotamme.

Kun „Erasmus Montanus eller Rasmus Berg“ otettiin suomennettavaksi, niin oli välttämätön myöskin muuttaa komedian nimi, niin että päähenkilön nimen muutos tulisi ymmärrettäväksi. Siitä sitten seurasi itsestään koko toiminnan asettaminen Suomeen. Tämä muutos on kuitenkin tehty liian suurella arkuudella. Alkuteosta on niin läheltä seurattu, että luonteenkuvaus sotii suomalaista ulkopukua vastaan. Mutta semmoisenaankin kappale voi huvittaa meikäläistä yleisöä, niinkuin nähtiin kansannäytännössä toisena pääsiäispäivänä. Erittäin miellytti se kohta, jossa Jaakko todistaa oppineelle veljelleen hyödyllisen työn etevämmäksi kuin turhamaisen taivaan ja maan välillä leijailevan oppineisuuden. Epäilemättä käsitettiin myös sen rankaistuksen oikeus, joka kohtaa Putroniusta; mutta ratkaisematta jääköön ymmärrettiinkö yhtä hyvin komedian toista puolta, nimittäin Holbergin ivailevaa esitystä vanhoihin piintyneen yleisön jyrkkää taistelua kaikkea uutta ja ennen kuulematonta vastaan. Semmoisia suoria opetuksia katsoja harvoin ottaa itseänsä varten vastaan.

Teaatterin jäsenet ovat hyvin harjaantuneet tämänlaatuisiin tehtäviin ja esitys oli sen tähden ylimalkaan reipasta ja vakaantunutta. Herra Lindfors näytti pääosan tavallisella rutiinilla; hyvä vastakohta hänelle oli hra

Rautio Jaakko veljenä. Muutoin eivät komedian osat saattaneet edustajiansa näyttämään mitään ennen näkemättömiä puolia heidän taidossansa.

Siitä on nyt 15 vuotta, kuin „Macbeth" viimeksi kokonaisuudessaan näytettiin Helsingissä. Se tapahtui ruotsalaisessa teaatterissa, jonka kukoistus-aika jo silloin oli alentunut, mutta jossa kuitenkin vielä joskus sai nähdä jotakin suurempaa. Pääosia näyttivät Frithiof Raa ja hänen rouvansa. Heidän ansionsa tuottivat yritykselle menestystä. Suomalaisessa teaatterissa on ennen vaan Rouva Raa-Winterhjelmin avulla näytetty unessakulkija-kohtaus. Nyt on uskallettu omin voimin esittää koko mahtava murhenäytelmä. Valitettavasti on yritys huonosti onnistunut — yleisön kylmäkiskoisuudesta päättäen. Ja kuitenkin luulen tuomion olleen liian ankaran. On myönnetty, että ulkopuoliset laitokset olivat hyvät. Ne olivatkin erin-omaisesti toimitetut ja paljoa paremmin kuin aikoinaan ruotsalaisessa teaatterissa. Siellä nähtiin muun muassa vereen tahrattu murhaaja astuvan juhlavieraiden keskitse kuninkaan puheille, herättämättä mitään oudoksumista. Mitä näyttelemiseen tulee, niin oli siinäkin tärkeitä kohtia, joidenka suoritus olisi pitänyt yleisöämme tyydyttää. Semmoinen oli murhayö. Tuskin on meillä nähty parempia puitteita semmoiselle kuvaelmalle, kuin suuri linnapiha, joka oli omiansa todellisuudentuntoa herättämään. Hra Leinon näytteleminen samoin kuin neiti Avellanin oli siinä todellista ja vaikuttavaa, linnaväen ja vieraiden hätäinen juoksu ja kokoontuminen hyvin toimitettu. Vieläpä on myöntäminen, että portinvartiakin (hra Aspegren) näytti osansa tarkoituksen mukaisella vaikutuksella. Toisen näytelmän pääkohtauksista, kuninkaan kemut, toimitettiin niin ikään ylimalkain hyvin. Se on jo itsessään niin draamallinen, että täytyy vaikuttaa katsojaan, kun näytteleminen on huolellinen, niinkuin se nyt oli. Vihdoin oli neiti Avellanin näytteleminen varsin huomiota ansaitseva unessakulkijana. Jos hänen ei onnistunut tehdä sitä niin synkän yleväksi ja sydäntä kiristäväksi kuin maailman mainiot lady Macbethin edustajat, niin oli esitys kuitenkin itsenäisesti mietittyä eikä kukaan sanone häntä tehtävään kykenemättömäksi.

Mikä oli sitten syynä siihen, että „Macbeth" ei menestynyt? Pääasiassa luulen syyn olleen siinä — jos nimittäin ei muista ulkonaisista lukua pidetä — että hra Leinolta odotettiin enemmän kun hän voi tällä kertaa antaa. Macbethin osa vaatii tavattomia voimia. Hra Leino oli viimeksi kuningas Learissa voittanut yleisön toivomukset. Nyt odotettiin samaa, mutta turhaan. Näytti siltä kuin näyttelijä tällä kertaa ei olisi täydellisesti ennättänyt tutkia osaansa, sillä monessa kohden oli näytteleminen epäselvää. Varsinkin oli niin laita kohtauksissa ennen murhaa. Niissä on hän ainoastaan heikko, murhan jälkeen hän tulee rajuksi; sen sijaan että hänessä tulisi nähdä, vaikka yhä vähenemässä sitä inhimillistä, ylevätä puolta, jonka rikosten kasvava kuorma vastustamattomasti painaa maahan. Raa aikoinaan, jonka Macbeth ei suinkaan ollut sekään täydellinen, onnistui siinä paremmin. Lopulla oli hänen esityksessään joku synkänlainen mieliala, joka sopii sille, jota kuolema odottaa, ja sanat, joilla Macbeth vastaa ilmoitukseen puolisonsa kuolemasta:

Hän olis saanut toisten kuolla — —

lausui hän ihmeen kauniisti. Sitä vastoin soi hra Leinon ääni vihaisesti. — Ajatuksemme ompi, että hra Leino vielä kerran voi siinä osassa parempaa tuottaa, vaikka hänen voimansa eivät olekkaan täysin riittävät tähän tehtävään, jota mahtavampaa draamallinen kirjallisuus tuskin sisältää.

Vaikka yritys kiinnittää „Macbeth“ pysyväisesti repertoariin ei toivon mukaan menestynyt, niin ei teaatteria kuitenkaan tarvitse puolustaa siitä, että se suuria tavoittelee. Joll'ei koskaan muuta näytettäväksi otettaisi kuin semmoista, joihin voimat täydelleen riittäisivät, kuinka sitten eteenpäin mentäisiin? Joll'ei teaatterin johtajalla olisi uskallusta, olisimmeko nähneet puoliakaan siitä ylevästä ja suuresta, jota olemme Arkadiassa nauttineet.

Friedrich Hebbelin «*Maria Magdalena*« on jälleen teos, jonka näyttelemiseen teaatterilla on sekä riittäviä että sopivia voimia ja luullaksemme on yleisö kiitollinen kun on saanut merkilliseen näytelmään tutustua. Ovathan pohjoismaiset realistiset dramat, taistellen semmoisia yhteiskunnallisia muotoja ja perityitä käsitteitä vastaan, jotka kahlehtivat ihmis-elämän vapautta, meitä kasvattaneet hyvästi oivaltamaan näytelmän aatetta. Vaikka yli neljänkymmenen vuoden vanha, on se näet tarkoitukseltaan kuitenkin aivan uudenaikainen. Siinäkin osotetaan kuinka tuo ajatus: „mitä ihmiset siitä sanoisivat?“ raskaasti painaa yhteiskunnan jäseniä. Tuo ajatus eli peritty käsitys yhteiskunnallisesta kunniasta estää isää armahtamasta rakastettua, hairahtunutta lastansa, estää rakastajaa antamasta anteeksi rakastetullensa, vaikka rakkaus elää molemmissa entistä tulisempana. Tuo ankara yhteiskunnassa vallitseva laki, jota ei tavata missään lakikirjassa, vaan ainoastaan sovinnaisena katsantotapana hallitsee kaikkia, on kylläkin mahtava ratkaisemaan hellimmät rakkauden siteet ja saattamaan toiset kuolemaan ja itsemurhaan, toiset epätoivoon. Nerokkaalle runoilijalle on se omituista, ett'ei hänen näytelmässään yksikään kapinoitse esiluuloa vastaan. Kaikki taipuvat nöyrästi sen alle ja vasta kuolettavasti haavoitetulle sihteerille silmät aukenevat huomaamaan, mikä oli kaiken onnettomuuden perussyynä. Runoilija on tahtonut viimeisiä seurauksia esittämällä kutsua katsojaa taisteluun esiluuloja vastaan. Tämä runoilijan omituinen menetystapa osaksi vaikuttaa ja on sopusoinnussa sen karkeuden kanssa, joka kuvaelmassa muutoin tavataan. Tuo rehellinen ja luonnollisesti helläsydäminen nikkarimestari, joka pitää nimensä ja perheensä kunniaa henkeänsä kalliimpana, on koettanut sitä ylläpitää ankaralla kurilla. Hyvää tarkoittava, mutta liiallinen ankaruus on kodista karkoittanut kaiken iloisuuden ja keskinäisen tuttavallisuuden, tehnyt kodin ilman niin raskaaksi, että nuoret, jotka tarvitsevat iloa ja hellyyttä, niinkuin kasvit aurinkoa, pakotetaan niitä muualta etsimään. Tärkeän perus-ajatuksen selvä esitys ja tuon tukalan mutta todellisen mielialan esiinloihtiminen alkuperäisesti kuvattujen luonteiden kautta, saavat anteeksi antamaan, että kokoonpano ei tunnu täysin luonnolliselta. Sen vähemmin on nykyaikana syytä siitä puhua, kun se on aivan tavallinen ominaisuus uusimmissa tarkoitusperäisissä näytelmissä.

Näyttelemisestä ei ole paljo muuta kuin hyvää sanottavaa. Hra Leino isänä, neiti Stenberg vaimona, neiti Avellan, Klaarana ja hra Weckman Kaarlona, antoivat elävän kuvan nikkarin perheestä. Pääosat ovat isän

ja tyttären. Nikkarimestari on epäilemättä näytelmän alkuperäisin luonne ja hra Leino sai eri piirteet selviksi. Hän oli karkea ja järkähtämätön, mutta kuitenkin niin, että katsoja tiesi hänen sydämensä helläksi ja odotti eikö hän kuitenkaan soisi sillekin puheenvuoroa. Siten hän enimmin kiinnitti katsojan osan-ottoa. Neiti Avellan näytti rehellisesti ja teeskentelemättä osansa, joka ei suinkaan ole mielyttävä. Se on runoilijan syy ja kenties heikoin puoli kappaleessa, ett'ei Klaaraa ole säälittävämmäksi kuvattu. Katsoja näet ei ota ymmärtääkseen hänen syntiänsä, joka on tuottanut näytelmälle nimen. Levottomuuden, tukehduttavan pelon-alaisuuden ja rakkauden vanhaa isää kohtaan, joka ilmestyy hänen päätöksessään kuoleman kautta pelastaa hänet häpeästä, kuvasi näyttelijätär todellisesti. Hra Weckmannilla oli pienenlainen osa, mutta hän näytti sen oivallisesti. Tämä näyttelijä, joka tosin jo kauan on ollut teaatterissa, on viime aikoina nähtävästi edistynyt. Hra Ahlberg, ja Sala näyttivät niinikään hyvin Leonhardin ja sihteerin vähän kuosin mukaan kyhättyjä rooleja. Yhteisnäytteleminen oli vihdoin niin tyydyttävä, että „Maria Magdalena" on luettava teaatterin onnistuneimpien luomien joukkoon. *E. A—n.*

Valvojan toimitukselle.

Myöntäen „Valvojan" olevan Suomen arvokkaimman aikakauskirjan tieteellisen sisällyksensä puolesta, rohkenen minä kuitenkin sen kirjoittajia kohtaan tehdä pienen muistutuksen.

Valvojan sisällys alusta loppuun asti on niin tieteellistä ja opettavaista ett'ei riviäkään siitä sovi jättää lukematta. Kielikin olisi muuten puhdasta ja mallikelpoista, mutta siinä on verrattain tiheässä noita outoja vieraskielisiä tieteellisiä sanoja ilman suomalaisitta selityksittä, joka seikka tekee ne toisin paikoin hyvin vaikeiksi täydellisesti ymmärtää. Hyvin ikävä on, että oppineet vieläkin niin vähän huolivat siitä ymmärtääkö heidän teoksiaan muut kuin korkeasti oppineet! Mikä lienee syynä? Luulevatko kansan olevan jo niin valistunutta että se latinaakin ymmärtää, vai ovatko niin välinpitämättömiä, että ajattelevat, että joka ei ymmärrä, olkoon ymmärtämättä? Olipa jompikumpi, mutta niin se ainakin näkyy olevan, että kaikki oppineet näkyvät tuppaavan teoksiinsa noita muukalaisia sanoja, jotka vaikuttavat sen, että täydellistä käsitettä kirjan sisällyksestä on oppimattoman mahdoton saada.

Jos nuo vieraskieliset sanat Valvojan kirjoituksissa olisivat esim. ruotsalaisia niin ei niitä kestäisi itse sen kirjoittajienkaan silmät, mutta kun ne lienevät enimmäkseen latinaa, niin ehkäpä ne sen puolesta kaunistavat kirjoitusta? Sitä en kykene ajattelemaan. Tosin lienee Valvoja aijottukin oppineitten lehdeksi, jotka ymmärtävät kieliä: mutta koska se

tähän asti ei ole omassa piirissään tahtonut saada riittävästi tilaajia, joka seikka on kummallisista kummallisinta, niin sopisi kuitenkin jo tähän maailman aikaan ruveta ajattelemaan, että eiköhän lukeminenkin saisi olla yhteistä, koska rahakin on meillä yhteistä. Minä en tiedä! mutta jos kirjoitus sen kautta kadottaa tieteellisen arvonsa, jos ei siinä rivi riviltä vilise vieraskielisiä sanoja ilman selityksittä, niin eikö sopisi että Valvojan etu- eli takalehdelle tehtäisiin selitys vieraskielisten sanojen merkityksestä suomen kielessä. Muuten luulisin asian tulevan paraiten autetuksi siten, että Valvojan arvoisat toimittajat hylkäisivät kirjoituksistaan vähitellen kokonaan pois nuo monasti mainitut vieraskieliset sanat, joita nykyään niin kukoistuksella käytetään. *Valvojan tilaaja.*

Toimituksen vastaus.

Yllä olevan kirjoituksen, joka oikeastaan oli U. Suomettaren palstoille aiottu, on sen toimitus hyväntahtoisesti lähettänyt meille. Antaessamme sille sijaa lehdessämme, tahdomme kuitenkin muutamilla sanoilla vastata niihin moitteihin, joita siinä lausutaan meitä vastaan. Kirjoittaja valittaa että Valvojan kielessä löytyy liian paljon „noita vieraskielisiä tieteellisiä sanoja ilman suomalaisitta selityksittä“, joka seikka tekee sen vaikeaksi ymmärtää. Ja hän luulee tämän tulevan siitä ett'emme me muka huoli siitä, ymmärtääkö teoksiamme muut kuin korkeasti oppineet! Samanlaisia valituksia on jo ennenkin tullut korviimme. Luullaksemme kuitenkin ne arvoisat kansalaiset, jotka ovat niitä esittäneet, eivät ole asiaa kaikin puolin punninneet. Sillä asian laita on se että jos kerran tahdotaan kirjoittaa vähänkin oppineista asioista — olipa millä alalla hyvänsä — niin on milt'ei mahdotonta kokonaan välttää noita vieraita sanoja. Kirjoittaessa pitää tietysti aina käsitteiden lausumiseen käyttää juuri sitä sanaa, joka säntilleen vastaa lausuttavaan käsitteesen, koska muutoin lukija saa väärän tahi ainakin epävakaisen, horjuvaisen käsityksen itse asiasta. Mutta lukemattomia tieteellisiä käsitteitä löytyy, jotka kaikissa sivistyneissä kielissä osotetaan latinasta tahi kreikasta lainatuilla sanoilla, ja joiden ilmaisemiseksi muita säntilleen vastaavia sanoja ei löydykkään. Paljon semmoisia käsitteitä tavataan tieteen eri aloilta, joille suomen kielessä ei vielä ole koetettukaan sepittää vastaavia sanoja. Jos koeteltaisiin aina tarpeen vaatiessa kääntää vierasta sanaa suomeksi taikka sepittää uutta sanaa, niin helposti tapahtuu, että vielä harvemmat käsittävät sitä, kuin vierasta sanaa, sillä tätä käsittävät ainakin muutamat, mutta uutta sepitettyä sanaa ehkä ainoastaan sepittäjä itse. Sillä suuri erehdys olisi luulla että jokainen suomea osaava kohta käsittää kaikki suomeksi sepitetyt sanat. Jos itse asia on vieras, niin sana, vaikka se onkin suomenkielinen, pysyy kuitenkin lukijalle käsittämätönnä.

Emme luule että Suomen kieli, jos se pyrkii todellisen sivistyskielen arvoon, voi olla noita yhteisiä, latinasta ja kreikasta saatuja sivistyssanoja käyttämättä, samoin kuin saksan, ranskan, englannin, y. m. m. kielen on täytynyt omistaa ne itselleen. — Mitä taas siihen tulee että meidän vierasta sanaa käyttäessämme pitäisi lisätä siihen selitys, niin se tosin joskus saattaa olla paikallaan, mutta jos kaikkialla niin tehtäisiin, esitys epäilemättä venyisi kovin pitkäpiimäiseksi. Sillä on monta semmoista oppisanaa, jotka aikaa myöten ja pitkällisen käytännön kautta ovat saaneet niin erityisen ja mutkallisen merkityksen, että on mahdotonta ilman pitkää juttua antaa siitä selkoa.

Me myönnämme täydelleen että niissä tapauksissa, joissa tarkkaan vastaavia suomalaisia sanoja löytyy, vieraan sanan käyttäminen ansaitsee moittimista. Lehtemme on tässä suhteessa ehkä joskus antanut oikeutetulle moitteelle aihetta. Koetamme vast'edes siinä tehdä parannusta. Mutta emme voi luvata olla kokonaan vieraita oppisanoja käyttämättä, sillä sen kautta luopuisimme oikeudesta vast'edes puhua tieteellisistä ja ylipäänsä korkeamman sivistyksen alaan kuuluvista aineista. Onpa tosin lehteämme moitittu siitäkin, että se sisällyksen puolesta muka on liian korkeasti oppinut, ja onpa meitä neuvottu kirjoittamaan vain aivan kansantajuisista aineista. Mutta koska Valvoja tähän asti on ainoa lehti suomen kielellä, joka lukijoilleen tarjoo hiukan tieteellisyyteen vivahtavaa sisällystä, niin mokoma neuvo tarkoittanee, että muka olisi liian aikaista nyt jo käyttää suomen kieltä tällaisissa aikakautisissa teoksissa. Sitä kuitenkaan emme puolestamme usko. Että voisimme saada lukuisamman lukijakunnan jos rupeaisimme tavottelemaan ainoastaan „kansantajuisuutta" ja jättäisimme tieteellisyyden sikseen, on hyvin luultava. Mutta emme ole koskaan katselleet tätä yritystä paljaalta rahalliselta kannalta, vaan aivan pitäneet pääasiana edistää suomalaisen kirjallisuuden ja isänmaallisen sivistyksen kallista asiaa.

Uusien kirjain luettelo.

Jumaluus-oppia ja kirkkohistoriaa.

Arndt, Johan, Ensimmäinen kirja Totisesta Kristillisyydestä. Saksankielellä kirjoitettu. Suomalainen, kielen puolesta korjattu käännös. Viides painos. Helsingissä, K. E. Holm. Sid. 2: —.

Beck, J. T., Kristillisiä puheita 17—19 vihko. Porissa, O. Palander. à —: 40 p.

Bergroth, Elis, Vartijanääniä menneiltä vuosisadoilta. 1—5 vihko. Porvoossa, Werner Söderström. à —: 65 p.

Betlehemistä Golgatalle. Kuparipiirroskuvilla. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 25 p.

Bring, S. L., Herran palveleva perhekunta. Suomennos kolmannesta ruotsinkielisestä painoksesta. Helsingissä 1886, Suomen Lähetys-Seura. —: 35 p

— — Totuus ja Elämä. Suomennos. Tampereella, K. O. Fontell. —: 20 p.

Bäck, Johannes, Autuas armosta. Saarna 13 sunnuntaina Kolminaisuudesta. Suomentanut K. V. Lehtonen. Helsingissä, Luth. Evang. yhdistys. —: 20 p.

— — Herran omien tuntomerkit. Puolipäiväsaarna Pyhäinmiestenpäivänä v. 1886, jonka piti Helsingin vanhassa kirkossa — —. Helsingissä. Luth. Evank. yhdistys. —: 15 p.

Cederberg, J. A., Historiallisia kokoelmia. Asiakirjoja, jotka pääasiallisesti koskevat kirkkohistoriaamme. I. Turussa 1886, Tekijä. 5: —.

Durchman, F. V. Anna minulle sydämmes. Tampereella, Emil Vesander. —: 20 p.

Emilia, Sunnuntaikoulu eli lasten hartaushetki, joka Suomen kylään. Sortavalassa, Jenny Ingman. —: 20 p.

Funcke, O., Jumalan viisaus opittavana lastenkammarissa. Uudistetusta saksalaisesta painoksesta vapaasti suomentanut Herm. Niemi. Tampereella, Emil Hagelberg. —: 30 p.

Funcke, Otto, Usko ja jokapäiväisyys. Suomensi Aatto S(uppanen). 1 vihko. Porvoossa, W. Söderström. —: 35 p.

Hedberg, Fredr. Gabr., Si, din konung kommer till dig! Predikan på 1 söndagen i adventet hållen i Kimito 1885. Helsingissä Luth. Evang.-yhdistys. —: 25 p.

Hirvonen, S., Kristillinen kirkko. Tampereella, E. Hagelberg. —: 50 p.

(Hougberg, K. A.), Johdatus Vanhantestamentin Biblian-Historian kertomuksiin. Koulua ja kotoa varten kirjoittanut Vaananen. Toinen vihko; varustettu 3 kuvapiirroksella. Sortavalassa, C. V. Alopæus. 1: 75 p.

J(auhiainen), K. N., Kaarle Olavi Rosenius. Elämäkerrallisia silmäyksiä. Turussa 1886, G. W. Wilén. —: 50 p.

Katso Jesukseen. Ajatuksia ja rukouksia armo-istuimen edessä aamuin ja illoin. Norjan kielestä suomentanut Emilia. —: 25 p.

Lilla Lena eller hvit som snö. Fri bearbetning efter engelskan af E. R—y. Helsingissä 1886, Luth. Evang.-yhdistys. —: 25 p.

Luther, Martti, Pyhän Pietarin Epistolan selitys. Porissa, G. A. Heinonen. 2: —.

— — Sanan lohdutusperusteet ristissä ja vainossa. Suomennettu ruotsalaisen, saksasta tehdyn käännöksen neljännestä painoksesta H. J. V—d'. Tampereella, B. E. Martin. —: 10 p.

Merle D'Aubigné, J. H., Kuudennentoista vuosisadan uskonpuhdistuksen historia. Vihot 36—42. Jyväskylässä, K. J. Gummerus. à —: 40 p.

Muistokukkia Jumalan sanan yrttitarhasta. Helsingissä 1886, K. E. Holm. 1: 50 p.

Nohrberg, Anders, Langenneen Ihmisen Autuuden järjestys, jonka vuotisten sunnuntai- ja juhlapäivä-evankeliumien tutkinnoissa selitti — — —. Suomentanut Josef Wilhelm Durchman. Toinen painos. Helsingissä, G. W. Edlund. Sid. 10: —.

Rosenius, C. O., Totisten kristittyjen autuaallinen rauha. Suomentanut E. M. Toinen painos. Tampereella, B. E. Martin. —: 20 p.

Rosenmüller, M., Kristillisiä kehoituksia matkalla elämän läpi. Suomennos 24:stä saksalaisesta painoksesta. Pietarissa, Anton Lindeberg. Sid. 2: 50 p.

Spurgeon, C. H., Tähkäpäitä. Sitomain joukosta poimittuja. Suomennos. Porvoossa, W. Söderström. — 85 p.

Weitbrecht, G., Mitä meillä on Raamatussamme? Suomennos. Porvoossa 1886, W. Söderström. —: 20 p.

Yrjö Neumark. Suomennos. Helsingissä, Luth. Evang.-yhdistys. —: 15 p.

Oikeus-, valtio- ja yhteiskuntaoppia.

Annerstedt, L., Tuomarin prosessia johtavasta toimesta siviilisissä oikeusriidoissa. Suomentanut Oskar Favén. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 25 p.

Asetuksia mitoista ja painoista sekä Vakauslaitoksesta. (Pieni Asetus-kokous 23.) Helsingissä, G. W. Edlund. —: 50 p.

Asetuksia Sota-asioista Suomessa vuosilta 1879—1886. (Pieni asetus-kokous 24.) Helsingissä, G. W. Edlund. 4: —.

Bergh, Edv., Vår styrelse och våra Landtdagar. Återblick på Finlands konstitutionella utveckling under de sednaste tjugu åren. Vihot XIII—XIV. Helsingissä 1886, G. W. Edlund. 5: —.

De nya Bränvins-författningarne jemte gällande Författningar angående Maltdrycker. (Lilla Författnings-Samlingen N:o 22.) Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 25 p.

B[orn], V. M. v., Det Svenska partiet. Politisk flygskrift. Helsingissä. G. W. Edlund. 1: —.

F[ederley], C. B., Finlands Samhällsförfattning och dess historia, i korthet affattade. Helsingissä 1886, G. W. Edlund. 1: —.

Fraser, Georg, Kortfattad öfversigt af Rättsväsendet i Kejsaredömet Ryssland. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: —

Författningar angående mått och vigt samt Justeringsväsendet af d. 16 Juli 1886. (Lilla Förf. saml. N:o 23.) Helsingissä, G. W. Edlund. —: 50 p.

Författningar rörande Mititärväsendet i Finland utkomna åren 1879—1886. (Lilla förf. saml. 24.) Helsingissä, G. W. Edlund. 4: —.

Hans Kejserliga Majestäts Nådiga Konkursstadga för Storfurstendömet Finland. Gifven i Helsingfors d. 9 Nov. 1868. (Uusi painos.) Helsingissä, G. W. Edlund. —: 60 p.

Heikel, Feliks, Lyhykäinen johdatus kokouksien ja istuntojen pitämiseen. Suomennos. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 75 p.

Heikel, Felix, Vid möten och sammanträden. En kort handledning. Helsingissä 1886, G. W. Edlund. 1: —.

Helsingius, Gust. Ad., Lyhyt opastus Järjestys- ja Ohjesääntöjä tehtäessä Yleiselle Vaivaishoidolle kunnissa, joissa on vaivaistaloja. Keski-Suomen maalaisseuran vaivaishoidon järjestämistä varten asettaman komitean pyynnöstä tehnyt — — —. Jyväskylässä E. Erkko. —: 50 p.

Idestam, Richard ja *Sulin, K. V.*, Strafflag för finska militären och Ordningsstadga af den 16 Juli 1886 samt Värnepligtslag för Storfurstendömet Finland, med anmärkningar. Turussa 1886, toimittajat. 3: 50 p.

Europaeuksen runonkeräykset.

II.

Sanoma Europaeuksen arvaamattomasta runonsaaliista, jonka Lönnrot kirjeessä antoi Kirjallisuuden seuralle, nosti luonnollisesti suurta iloa ja kehoitti uusiin ponnistuksiin. Kokouksessaan 3 p. Joulukuuta määräsi Seura haettavaksi kaksi matkarahaa runonkeruuta varten, kumpikin 50 hopearuplaa, ja antoi toisen niistä Lönnrotin puoltosanaa noudattaen Europaeukselle.

Tämä olikin jo sitä ennen lähtenyt liikkeelle. Marraskuussa hän Kajaanista, missä oli käynyt Lönnrotin neuvoja saamassa, meni koskenperkaustyössä olleitten Kuhmolaisten kanssa heidän kotikyläänsä Kiekkiin, joka on viimeinen Suomen puolella. Tähän asti oli hänellä arvattavasti ollut enimmiten venekyyti, mutta nyt alkoivat kohta matkavaivat semmoiset, että olisivat voineet palauttaa monta miestä, jotka eivät juuri tunnustaisi olevansa Arkalasta kotoisin. Antakaamme Europaeuksen, koska siihen nyt on tilaisuus, itse kertoa seikkansa.

„Edessä olevaa matkaa kysyessäni sanottiin yhden Kivikiekki nimisen salotalon olevan sillä välillä 15 virstan päässä, mutta tien sinne niin huonon, ett'ei kukaan outo ilman johdattajaa voi sitä kulkea. Opasta tiedustellessani sanoi talonmies juuri menevänsä ruokoa niittämään Kivikiekin likelle ja lupasi ruplasta tulla minua neuvomaan. Mielestäni tuo oli jokseenkin paljon, mutta hän ei ruvennut kopeekkaakaan tinkimään, vaikka talo kyllä näkyi olevan köyhässä tilassa, kun jo survoista oli syötävänä. Eräs kosken työmies, jota nyt pyysin, vaati vielä enempää, vaikk'ei sanonut olevan senkään verran suunvaraa että voisi leipää kylästä ostamatta sinne mennä. He syyttivät jäillä olevan vaikean matkata, sillä yöllä oli satanut vettä, niin että pian kaikki lumi oli sulanut pois ja jäät tulleet kieriksi. Vaikka köyhyys oli näin molemmilla käsissä, rupesivat he kuitenkin pitämään neuvoa kahvin ostosta. Se ratkaisi asian. Ennestään jo vaaditun palkan kalleutta paheksuen hylkäsin nyt heidät kokonaan, sillä oman tieten en tahtoisi koskaan antaa rahaa tuhlattavaksi, kun ei ole erinomaista

tarvista. Päätin siis, kuin päätinkin, lähteä yksinäni. Tien sanottiin kulkevan 8:n lammin ylitse, joiden kautta joki tulee Kivikiekistä; vielä piti oleman reen jäljet pitkin koko matkaa.

Jo ensimmäiselle lammille tultuani sain nähdä että jäät todellakin olivat ylen vaikeat kulkea, sillä lunta ei niillä ollut rahtuakaan, mutta vettä kyllältä. Ne olivat senvuoksi niin liukkaat että lapikkaillani töin tuskin, väen väkisin pääsin eteenpäin. Hiihtää piti ylen varoisasti, ja toista jalkaa eteenpäin työntäessäni toinen jo puolen vertaa livertyi takaperin. Sittenkin tahtoi kellauttaa nurin monin paikoin. Näin oli kulkuni ylen hidas. Sen lisäksi ei enää reen jälkiäkään tuntunut useimmissa paikoissa, josta syystä oli ylen vaikea pysyä oikeassa suunnassa. Jos sen jonkun lammin päästä taas löysinkin, niin oli sitä sielläkin vaikea pitää, sillä maalla ei ollut paljon tiestä eikä jäljestäkään sanottavaa. Muutamista kannaksista menin mielihavia yli puiden merkkejä myöten, toisissa pidin joen sivua.

Kun näin enimmiten en päässyt oikealla kunnolla kulkemaan, tuli päivästä, joka täällä Pohjan perillä jo lyhenee aikaisemmin kuin eteläpuolella Suomenmaata, loppu, ennenkuin taloon pääsin. Kuuta ei ollut ja pilvinen taivas sekä lumeton maa tekivät syys-yön pian pilkkopimeäksi. Vielä tuli lampi, jota kuljin enimmiten rantaa myöten, ett'en menisi sivutse joen suuta. Siihen päästyäni upota pulahdin puolen sylen syvältä sisään, jota en osannut varoakaan, koska ei jää ollenkaan äännähtänyt ennenkuin lohkesi; sen päällä oleva vesi siihen taisi olla syynä. Siitä pulasta päästyäni astua lötsötin korpea, varvikkoa, hakolikkoa ja milloin mitäkin, joista umpipimeässä ei juuri juosta voinut. Puututtuani muutamaan pajupehkoon luulin jo tulleeni vanhan Vipusen parran alle. Olipas senpäiväinen mutkikas matkani pian samallainen kuin vanhan Väinämöisen:

Astui päivän helkytteli
Naisten neulojen neniä,
Astui toisen torkutteli
Miesten miekan tutkaimia,
Kolmannenkin keikutteli
Uron tapparan teriä.

Ja kun jalkani missä upohtui lähteen silmään tai muuhun sulapaikkaan, niin johtui mieleeni että Väinämöisenkin samalla tavalla:

Torkahti jalkansa toinen
Suuhun Antero Vipusen.

Aholle päästyäni rupesin tulta pyytämään vanhoilla raapustimillani, joita onneksi oli jäänyt laukkuuni kesämatkaltani. Onnistuikin monen turhan yrityksen jälkeen ja pian lekkosi vanha tervaskanto ilmitulessa. Siinä muutin osaksi kuivat vaatteet päälleni ja kuivaelin märkiä. Rupesin maata

ja nukuin niin lystisti kuin parahimmalla vuoteella. Päivän valjetessa läksin eteenpäin ja tulin virstan verran käytyäni taloon.“

Eikö ole mainio tuo suomalainen humori, joka semmoisessakin asemassa vielä löytää vertauskuvia.

Seuraavana päivänä peloton matkalainen tuli toiselle puolelle rajaa ja rupesi jo kohta ensimmäisessä kylässä, *Omeljanassa, Repolan* pitäjää saamaan runoja. Tässä hän kertoo muun muassa löytäneensä ennen tuntemattomankin runon. Epäilemättä hän sillä tarkoittaa runoa *Ahdista* ja *Kyllikistä,* joka tavataan tässä paikassa hänen keräelmässään eikä ole jäljestäpäinkään löydetty muualta kuin Repolasta sekä eräältä Uhtuen mieheltä, jonka laulamilla muutenkin monesti on eteläinen luonne. Kyllikin nimi nähdään kuitenkin lännempänäkin eräässä Vermlannin loitsussa; siitä voisi päättää koko runonkin ennen muinoin olleen tutun Rautalammilla, josta Vermlannin Suomalaiset suureksi osaksi ovat olleet kotoisin.

Tässä paikassa Europaeus tuopi esiin arvelunsa runojen leviämisestä, joka voinee vieläkin huvittaa lukijaa. Puhuttuaan siitä että hän, tuo yksi poikkeus poisluettuna, ei ollut koko matkallaan tavannut yhtään uutta runoa, jatkaa hän näin:

„Vanhoja runoja ei mahdakaan enää olla erinomaisia saamatta, sillä ajan pitkään ovat ne jo kerinneet levitä paljon ympäri. Useimpia laulavat nyt sadat laulajat kaikissa laulupaikoissa Vienanmeren sivumaista Laatokkahan asti. Tästä nähdään että vanhoja lauluja on mahtanut hyvin vähän hävitä, paitsi alussa, koska niitä vaan yksi ja toinen lauloi. Ja ne runot, joita nyt vaan harvassa lauletaan, mahtavat olla myöhemmin tehtyjä taikkapa muita vanhempia lauluja, kaunistettuja Kalevalan sankarien nimillä ja niiden seikkoihin sovitettuja.“

Omeljanasta astui Europaeus 37 virstaa pitkän taipaleen ja tuli *Muujärven* kylään. Kylien talot Venäjän Karjalassa näet eivät ole niinkuin meillä hajallaan avaralla alueella, vaan aina melkein kaikki yhdessä ryhmässä. Kylien välillä on jylhä koskematon korpi, ja matkat toisesta toiseen ovat monesti sangen pitkät, koska tuo luonnoton venäläinen laki, että maat ovat koko kyläkunnan yhteiset ja aina 15 vuoden jälkeen jaetaan uudestaan sitä myöten kuin kussakin perheessä on miespuolisia jäseniä, on suuresti estänyt maanviljelyksen edistymisen maassa, missä ainoastaan yksityisen edun aikaansaama ahkeruus voisi luoda jotain.

Tällä matkalla oli Europaeuksella ensi alussa mies ja vaimo kumppalina, jotka kulkivat ratsashevosella — kärrytietä ei noilla mailla vielä ole monessa paikassa. Pian he kuitenkin poikkesivat omalle haaralleen ja hänen täytyi jatkaa tietään yksin. „Valkealla päivälläkin“, kertoo hän,

„ja vielä enemmän sitä ennen ja jälkeen kellahtelin monta kertaa, sillä nuorta liukasta lunta oli satanut, ja lapikkaat, jotka tätä matkaa varten olin teettänyt, ovat liukkaalla hankalammat kuin tavalliset saappaat. Jopa aloin „pitkin päätäni piteä, miten olla, kuin eleä", jos jalkineeni tämmöisiä kepposia tekisivät pitkin talvea. Mutta eivät sitä tehneet kuitenkaan."

„Myöhään illalla", jatkaa hän vielä, „tulin kylään, missä ei enää muualla ollut valkeata kuin pienessä mökissä; se oli köyhin koko kylässä, sillä jo toisena tai kolmantena päivänä piti mennä eineen etsoon muilta paikoilta. Leipää ei ollut enää koko perheellä; ei muuta kuin vähän kapakalaa ja hallan panemia potaatteja pienessä tuohisessa. Vaan — uskoisiko sitä moni suomalainen — siinäkin oli vieraan varaa. Emäntä tahtoi kohta ruveta keittämään kapaa syödäkseni, mutta minä kielsin ja rupesin siltään makaamaan. Aamulla pyysi hän rahaa, ostaakseen minua varten leipää, vaan omalle perheelleen rupesi hän samassa leipomaan olkileipää, minkä vähän ohrajauhonsa avulla voi saada. Leipää tuotiin rahalla toisesta talosta ja kapaa keitettiin, niin että tulin siinä yhtä hyvin toimeen kuin monessa muussa paikassa.

Suomen puolella sanottaisiin monessa varakkaammassakin paikassa: „ei meillä ole mitä syödä vieraalle; jos menisitte toiseen taloon". Mutta täällä sanottiin: „ette tarvitse mennä mihinkään muualle; tähän saatte kaikki, mitä pitää." Venäjän Karjalassa otetaan aina vieras hyvin vastaan ja syötetään ruoka-ajoilla ilman kysymättä. Lyhyemmille matkoille tavallisesti ei otetakaan evästä mukaan miestä eikä hevosta varten."

Muujärvestä läksi Europaeus ensin vielä vähän matkaa itään päin, vaan kääntyi sitten pohjoiseen Vienan läänin rajaa kohti Kiimasjärven kylään saakka, josta sitten taas poikkesi länteen siksi kuin tuli aivan lähelle Suomen rajaa.

Syynä tuohon oudolle varmaankin hyvin kummastuttavaan matkan polveilemiseen ei ole mikään muu kuin laulujen omituinen leviämis-suhde. Aunuksessa ei niitä näet Karjalaisetkaan tunne muualla kuin kapeassa maakaistaleessa pitkin Suomen rajaa. Tässä piirissä oli Europaeus liikkunut matkan alkupäässä *Repolan* pitäjässä, josta hänellä oli ollut saalista 18 kappaletta. Mentyänsä sitten sen metsäseljänteen yli, joka luonnollisimmin liittäisi Repolan Suomenmaahan ja erottaa sen muusta Venäjän Karjalasta, oli hän tullut ihan toiselle alueelle. Tämä on ylimalkaan runoista aivan tyhjä, mutta parissa kolmessa kylässä tavataan kuitenkin Vienan läänistä levinneitä lauluja. Eteläisimmissä näistä kylistä ovat runovarat hyvin heikot, kaukaista kaikua vaan pohjoisesta; pohjoisempana ne yhä paranevat. *Muujärveltä* hän vaan näkyy saaneen 7—8, *Suurjärveltä* 6—8, *Kiimasjär-*

veltä, joka jo on Vienan läänia, noin 20, *Luvajärveltä* kymmenkunnan ja *Akonlahdesta,* joka aikoinaan näkyy olleen mainio laulupaikka ja jonka vaikutus on tuntuva useimmissa rajakylissä sekä samoin vienalaisen alueen itäisimmässäkin osassa aina *Uhtuelle* ja *Jyskyjärvelle* asti, luultavasti koko 36, niissä muutamia sangen merkillisiä. Niinpä on esim. tuo Sammon kuvaus, jossa sanotaan sen yhdessä laidassa olevan jauhomyllyn, toisessa suolamyllyn, kolmannessa rahamyllyn, yksistään saatu tästä kylästä.

Näin likellä omaa maata ollen poikkesi Europaeus myös vähän yli rajan *Kiannan* pitäjään, jossa oli kuullut olevan hyvän laulajan *Hietajärven* talossa aivan rajan läheisyydessä. Asukkaat siinä olivat oikeastaan idästäpäin sinne muuttaneita kreikan-uskoisia Karjalaisia. Talon isäntä, Lari Timonen, oli kotoisin aina venäjänpuolisen Kemin kaupungin seudulta, Suikujärveltä, mutta, sotapalvelusta paeten, tullut tänne uutisasukkaaksi. Hän ei ollut mikään runonlaulaja, niinkuin jo hänen lauluistansa aivan tyhjästä syntymäpaikastaan olisi sopinut ennalta päättää. Sitä taitavampi oli hänen vaimonsa *Taria,* tuotu runorikkaasta Lapukasta, joka on lähin naapuri vielä kuuluisammalle Latvajärvelle, missä Venäjän Karjalan runokuningas Arhippa Perttunen silloin eli ja lauleli. Europaeus mainitsee että eukko kovin vastahakoisesti laululle rupesi, vaan että sitten jokainen hänen sanansa enemmän maksoi kuin monta kymmentä muilta saatua. Kovin monta ei ole kuitenkaan runoa, jotka varmuudella voi sanoa Hietajärven emännän laulamiksi — hänen pojiltaan myöhemmin saatuihin vertaamalla — tai joita jollakin syyllä voisi päättää samaan joukkoon luultavasti kuuluviksi. Enin mahdollinen määrä olisi parikymmentä, vaan eipä taida olla niinkään paljon. Ristiriitaisuus tuon suuren kehumisen ja verrattavasti vähäisen saaliin välillä saapi osaksi selityksensä sen kautta että Europaeus, minulle annetun suullisen ilmoituksen mukaan, hukutti 4 lehteä Hietajärven runoja, erään suon kautta kaalatessaan, kun jo oli ehtinyt niin kauas ettei enää ollut palaaminen mahdollinen. Toiselta puolen on kuitenkin myös täältä saatuin toisintoin tärkeys yksistään ollut riittäväinen syy ylistykseen.

Tarian laulama runo Lemminkäisen käynnistä Päivölässä eli Pohjolassa häitten jälkeen antoi Europaeukselle syytä ehdottaa muutosta Kalevalan runojen järjestyksessä, jonka sitten Lönnrot ottikin varteen uudessa painoksessa. Eukko näet nimitti Pohjolan isäntää, jonka Lemminkäinen tappaa, *Joukahaiseksi.* Tämän itsessään ihan satunnaisen ja arvottoman toisinnon arveli Europaeus todistavan että Joukahainen oli se sama „kyyttösilmä“ Lappalainen, joka Väinämöistä ampuu. Sillä tavoin on saanut

alkunsa nykyinen muodostus Kalevalassa, joka onkin runollisessa suhteessa hyvin sopiva, vaikka väärille edellytyksille rakennettu.

Europaeus nyt taas meni takaisin Venäjän puolelle rajaa ja kulki siellä eräässä Lönnrotin kirjeessä annetun tiedon mukaan „niin laajalta pohjoisessa sekä idässä kuin Suomen kieltä niillä seuduin puhutaan." Kun eivät Boreniuksen tutkimukset vielä ole julkaistut, ei ole mahdollista aivan tarkalleen määrätä Europaeuksen tietä ja niitä paikkoja, missä hän nyt kävi. Kuitenkin näkyy hän kulkeneen *Latvajärven, Alajärven, Tollonjoen* ja *Vuokkiniemen* kautta, ja ulotuttaneen retkensä niihin kyliin *Pääjärven* sekä *Tuoppajärven* rannoilla, joista ei voi saada muita kuin häärunoja. Sieltä eteläänpäin kääntyen hän tuli suureen ja runorikkaasen *Uhtuen* kylään, joka antoi runsaan saaliin. Matkaansa taas jatkaessaan tuli hän nyt *Jyskyjärveen,* jossa tuskin oli alkanut keräystyötänsä, kun ikävä tapaus sen keskeytti. Jollekulle uteliaalle virkamiehelle sattui näet mieleen tarkastaa hänen passiaan, ja se havaittiin olevan annettu Pietarin matkaa varten, johon menijälle tietysti poikkeeminen Lapin rajoille asti oli vähäisen kuin Halikon kautta Ruotsiin matkustaminen. Virkamiehen silmissä näytti siis Europaeus epäluuloisen alaiselta; runonkerääjä parka kopattiin kiinni ja lähetettiin kruunun kyydillä lähimpään kaupunkiin, Kemiin Kannanlahden rannalla. Itse asiassa ei ollut Europaeus kovin tyytymätön kohtaloonsa, sillä hänen ei tarvinnut maksaa mitään kyydistä eikä ruoasta ja päälliseksi hyväntahtoinen Karjalainen, joka häntä kuljetti, ei kieltänyt runoja keräämästä pitkin matkaa. Senvuoksi Europaeus, kun hän Kemissä jälleen päästettiin vapaaksi, ainoasti sillä varoituksella että laittaisi itsensä suorinta tietä passissa mainittuun määräpaikkaan, pyysi saadakseen myös eteenkin päin matkustaa vangin tavalla, mutta hänen mielipahakseen ei siihen suostuttu. *) Omien matkavarain loppuunkulumisen tähden täytyi hänen siis nyt ajatella palaamista Suomeen, ja hän täytti lupauksensa mennä suoraa tietä Pietariin siten, että meni suoraa tietä Kajaaniin, johon saapui Huhtikuun 1 päivänä, hänen matkan suuntaa koskevaa narraamistaan täydesti vastaavana narrinpäivänä. — Saaliisensa hänellä oli hyvä syy olla tyytyväinen; sillä hän oli Hietajärvestä lähdettyänsä taas saanut kokoon noin *200* runoa. Koko tulos tästä matkasta Venäjän Karjalassa oli siis 328 kappaletta.

*) Sivumennen mainittakoon tässä toinen seikka, joka hänelle toisessa, paha kyllä, tietämättömässä paikassa tapahtui, että nimittäin epäluuloiset asukkaat, jotka arvelivat hänen läkkinsä myrkyksi, jolla hän muka tahtoi heidän kaivonsa myrkyttää, pakottivat hänet juomaan pullon tyhjäksi.

III.

Monta päivää ei Europaeus viipynyt eikä levähtänytkään vaivoistaan; Huhtikuun 5:nä hän jo taas oli matkalla. Hän meni nyt Sotkamon ja Kuhmon kautta Aunukseen. Yksin kuin hän tällä kertaa taas kulki rajamaan äärettömillä saloilla, hän sattui eksymään ja haparoi useat päivät ympäri ihmis-asunnoille osaamatta. Vähäiset mukaan otetut eväät pian loppuivat ja nälkä rupesi yhä kovemmin ahdistamaan. Juuri kun tuska oli pahimpana, lähteä tomahti emämetsäs maasta hänen edestään. „Ahah", arveli hän, „missä on emä, siinä on tähän vuoden aikaan myöskin munia." Hän rupesi sentähden tarkoin hakemaan läpi sitä paikkaa, mistä lintu oli noussut, eikä aikaakaan, niin oli pesä munineen hänen edessään. Ainoasti muutamia päiviä nälkää nähnyt voi arvata millä hätäisellä ahneudella hän munat suuhunsa ahmaisi. „Ja niissä oli jo vähän poikienkin alkua" oli Europaeuksen tapa, tyytyväisyyden hymy suunsa sopissa, lisätä, kun hän tämän tarinansa lopetti; nälkäisen mielestä se kai vaan oli enentänyt herkun arvoa.

Venäjän puolella hän tälläkin kertaa aloitti taas työnsä samasta *Repolan* pitäjästä kuin edellisellä kerralla, tietysti toisissa kylissä. *Kirkonkylästä* karttui 33 runoa, *Lentiiran* kylästä 16. Saantipaikat on Europaeus tässä kerran itse maininnut, ja mitä jälkimmäiseen tulee, on paitsi sitä K. Krohn vielä tavannut naisen, joka kertoi ennen muinoin laulaneensa runonkerääjälle noin 40 vuotta takaperin. „Olin silloin 17 vuoden vanha" sanoi hän, „se oli pääsiäisen aikana, ja minä lauloin hänelle muun muassa sen ja sen laulun". Mainittu häälaulu löytyykin todella juuri tässä kohdassa Europaeuksen käsikirjoituksessa. Täältä hän tuli *Himolan* pitäjään, niinkuin muistoonpano keräelmän reunassa osoittaa. Siihen saamme muutenkin täyden todistuksen ja samassa myös tiedon ainakin kahdesta kylästä, joissa hän silloin kävi. Kirjeessä, jonka hän tältä matkaltaan lähetti Lönnrotille, sanoi Europaeus tavanneensa useita laulajia Himolan eteläisissä kylissä, vaikka hänelle edellisellä matkalla oli väitetty semmoisia sielläpäin ei olevankaan. Asia oli näet se että munkit sekä nunnat läheisissä Megrin ja Pahkalammin luostareissa tuomitsivat kaikki muut laulut paitsi hengelliset virret „räähkäksi" s. o. synniksi. Se vaikutti että useat hyviksi kehutut laulajat eivät nytkään taipuneet laulamaan. Niissä, jotka näin pysyivät vastahakoisina, oli myös vanha ukko, joka, niinkuin Europaeus sitten kuuli, olisi osannut pitkän laulun siitä „kuin Väinämöinen mänöö Pohjanmeren takaata riistaa hakemaan", siis nähtävästi tuon noilla seuduilla

harvinaisen runon Sammon ryöstöstä. Toinen taipuvaisempi laulaja, Issai Nesterinen, antoi luultavasti saman laulun, koska Europaeus sanoo hänen samoin kuin Sissosen kuvanneen Sammon laivaksi. Paha kyllä ei Europaeus kuitenkaan pannut tätä runoa kirjaan, arvelee ainoasti Nesterisen laulaneen paljon runoja, mutta vaan toisintoja. *Everkki Klyssinvaaran* kylässä lauloi runossa Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulusta seuraavan ehdotuksen jälkimmäisen puolesta.

„On mulla kaksi sisarta:
Anni astian pesijä,
Katti kangasten kutoja;
Ota niistä jompikumpi!"

Samat värssyt nähdään myös yhdessä runossa tähän aikaan kuuluvassa keräelmässä, todistaen että alkupuoli Himolan runoja on mainitusta kylästä. Loppupuoli taas näkyy olevan *Sianvaaran* kylästä; sen osoittaa sieltä myöhemmin saatu, yhden Europaeuksen tuoman kanssa yhteenpitävä kappale. Luultavasti on koko saalis Himolasta ollut noin 16—18.

Kirjeessään ilmoittaa Europaeus Huhtik. 28:na tulleensa Ilamantsiin s. o. arvattavasti kirkonkylään, josta voi kirjeensä saada menemään. Lähempää matkansuuntaa ei ole määrätty; kuitenkin on mahdollinen arvata edes yksi paikka, missä hän kävi. *Lutikkavaaran* kautta matkustaissaan, joka on Ilamantsissa pari, kolme peninkulmaa Himolan rajalta, näki K. Krohn ikivanhan ukon istuvan erään mökin edessä. Hän pysähtyi siihen, siinä toivossa että voisi saada muutamia runoja ja ukko lauloikin parikymmentä loitsua. Mutta näistä tavataan 5 myös Europaeuksen keräelmässä tässä kohdassa, vieläpä niin rivistä riviin muuttumattomana että luulisi vaan olleen jonkun päivän eikä 40 vuotta molempien laulattamisten välillä. Se on erin-omainen todistus laulajain muistin sitkeydestä. Muita saantipaikkoja ei ole ainakaan vielä onnistunut saada tarkemmin määrätyksi, joka on sitä ikävämpi koska läpikuljetut kylät näkyvät olleen erittäin runorikkaita. Kaikkiansa on Europaeus tällä kertaa saanut Ilamantsista 75 runoa, enimmiten lyyrillisiä, mutta myös melkoisen joukon loitsuja ja muutamia epillisiä.

Tämän jälkeen tapaamme taas itse keräelmässä määrätyn paikannimen. Europaeus oli tullut *Melaselän* kappeliin, jossa tapasi tavattoman hyvän laulajattaren. Siellä asui näet silloin *Ostronsaaren Veitsisyrjän* talossa Mekrijärven *Sissosen* sisar *Iro* naimisessa itsellismiehen Miikkula Jeskasen kanssa. Hän oli syntynyt 1797 ja nähtävästi vasta juuri vähää ennen Europaeuksen käyntiä tullut emännäksi taloon, koska hänen miehensä vielä edellisen vuoden henkikirjoihin on merkitty naimattomaksi. Poikansa antaman tiedon mukaan hän jo kuoli v. 1853. Täällä viipyi nyt Europaeus

koko 4 päivää, laulatellen eukkoa lakkaamatta ja maksaen siitä palkkaa puolen ruplaa päivältä. Mutta hän saikin rahoistansa täyden vastineen. Iro osasi useampia veljensä laulamista epillisistä runoista, jonkun loitsun sekä aivan ihmeellisen lyyrillisten lauluin paljouden. Hänen runovaransa näet ei olleet pienemmät kuin veljenkään, koko 78 kappaletta, vaikka kohta laji sukupuolta myöten enimmiten oli toinen. Naiset tavallisesti laulavat lyyrilliset laulut, miehet melkein yksin-omaisesti epilliset ja loitsut. — Mainittakoon tässä vielä se lysti tieto itse Europaeuksesta, jonka Iron poika antoi, että hän nimittäin maatessaan ei ojentanut itseään niinkuin muut ihmiset, vaan „kätmötti kaksin kerroin niinkuin koira".

Sissottaren runolähteen tyhjennettyään näkyy Europaeus, runojen sisällyksestä päättäen, oleskelleen likiseuduilla jonkun aikaa, sillä seuraavat runot osoittavat vielä kappaleen matkaa sukulaisuutta Ilamantsista saatujen kanssa. Paha on vaan taas että niin runsaista laulupaikoista ei ole sen varmempaa tietoa. On näet enemmän kuin 60 runoa, jotka täytyy tähän lukea, vuorotellen lyyrillisiä ja loitsuja.

Sen jälkeen hän näkyy tulleen taas *Korpiseljille*, josta tällä kertaa onnistui saada verrattomasti runsaampi saalis kuin edellisellä, epäilemättä siitä syystä että hän nyt jo oli vanha tuttu, jota ei enää pelätty. Tästä seurakunnasta poimittujen runojen luku on 60—65, enimmiten loitsuja, mutta myös melkoinen joukko epillisiä seassa. Muun muassa Europaeus nyt tutustui sangen etevään runontaitajaan, nimittäin *Iivana Kasianinpoika Vornaseen Tolvajärvellä*, joka kuului tuohon mainioon metsämies-sukuun, mutta oli samassa talon-isäntänä. Hän oli syntynyt v. 1791 ja kuoli 1868. Kuinka suuret hänen runovaransa olivat ei ole mahdollista varmaan määrätä, sillä Europaeus on jo taas tästä lähtien jättänyt saantipaikat mainitsematta; Vornasen muutamista lauluista on vaan saatu selvä hänen pojantyttärensä Anni Vornattaren kautta. Luultavasti oli hän kuitenkin etevämpi runojensa täyteläisyydessä kuin runsaudessa.

Tolvajärveltä Europaeus tuli *Kuikkaan*, joka on vähän etelämpänä, *Sodanlahden* seurakunnassa. Sekin oli aikanaan ollut kuuluisa laulupaikka. Siellä eli vielä vuosikymmentä ennen mainio runonlaulaja *Hodatan Ignaatta* s. o. Ignaatta Feodotinpoika, jolta useat nykyiset läntisen Suistamon laulajat tunnustavat perineensä taitonsa. Hän ei ollut silloin enää elävien luvussa, mutta vielä tapasi Europaeus epäilemättä *David Iivananpoika Issakaisen*, joka silloin oli 43 vuoden vanha ja kuoli v. 1868, jättäen jälkeensä poikansa Dimitrin, joka on perinyt isän taidon ja jonka laulamien avulla on ollut mahdollinen saada selville että useat tässä kohdassa keräelmää olevat hyvät runot ovat isältä saadut. Varmaan ei voi kuitenkaan määrätä

Issakaisen eikä ylimalkaan Kuikan runovarojen lukua; jälkimmäisten vähin mahdollinen määrä on 18, enin 44.

K. Krohnin Kuikasta tuoman tiedon mukaan meni Europaeus sieltä *Muuannon* kautta *Lytsyyn* ja *Loimolaan*. Muuannossa hän vaan kuuluu olleen yötä, niin että tuskin sieltä lienee saanut sanottavasti runoja; paitsi sitä ei näy se kylä ennen enemmän kuin nytkään olleen missään maineessa lauluin puolesta. Sitä ylenpaltisempi oli saalis seuraavissa molemmissa kylissä, jotka jo edellisenäkin vuonna olivat olleet hyviä lähteitä. Muutamia kappaleita näkyy hän vielä saaneen ikään kuin jälkikorjuuna *Satikaiselta*, vaan enimmiten hän tietysti nyt laulatti toisia laulajia. Koko Lytsyn ja Loimolan runojen yhteinen lukumäärä on 95 tai, jos Kuikan runot eivät ylety niin pitkälle kuin niille osoitettu enin määrä myöntää, hyvä joukko toista sataa. Seassa on sitten kuitenkin toista kymmentä, jotka epäilemättä ovat paljon lännempää, koko Salmin kihlakunnan ulkopuolelta kotoisin, vaikka kohta niiden laulaja silloin satunnaisesti oleskeli Loimolassa. Tämmöiset vierailta saadut laulut ovat aina suureksi kiusaksi tutkijalle, samoin kuin joskus laivan kanssa aivan kauas kodistaan joutuneet siemenet ja niistä nousseet kukat kasvinkerääjälle. Siitä näkyy kuinka tärkeä on että runonkerääjä ei ainoastaan pane muistoon mistä paikasta mikin laulu on saatu, vaan vielä lisäksi onko laulaja todella siitä paikasta kotoisin ja keneltä hän on oppinut runonsa. Muuten voi tulla aivan vääriin päätöksiin.

Lähinnä poikkesi kerääjämme nyt taas toiseen tuttuun paikkaan, nimittäin *Shemeikkään*. Tällä kertaa näkyvät hänelle niinkuin tutulle kaikki lähteet auenneen, joten karttui 52 kappaletta, suurimmaksi osaksi loitsuja. Meidän aikoinamme K. Krohnin sekä Basilierin kautta sieltä tuotuihin vertaamalla voimme nähdä että molemmat vanhat ukot sekä heidän silloin jo aikamiehinä olevat poikansa kaikki ovat antaneet osansa lisäksi.

Shemeikkäläiset mainitsevat olleen pahimman kelirikon ajan, koska Europaeus silloin toistamiseen kävi heillä; se ei kuitenkaan näy ollenkaan estäneen hänen eteenpäin pyrkimistänsä. Heidän kertomuksensa mukaan jatkoi hän nyt matkaansa *Vieksinkiin* s. o. *Suojärven* pitäjään päin. Kaukana aina Himolassa asti oli hän jo kuullut että tässä pitäjässä piti olla useita suuria tietäjiä ja runontaitajia. Erittäin kehuttiin erästä puuseppää itse Suojärven kirkon läheisyydessä, jonka sanottiin kerran laulaneen koko yön lakkaamatta „veres verekseltä". Myös kuului hän olevan taitava panemaan kokoon omiakin runoja mistä aineesta hyvänsä. Tästä seudusta, josta ei ollut juuri vielä paljon mitään siihen asti kerätty, toivoi siis Europaeus, niinkuin kirjeessään sanoo, saavansa sekä uusia, ennen tuntemattomia runoja että myös viimein selitystä Sammon oikeasta luonteesta. Nämät toi-

vot pettivät kuitenkin surkeimmalla tavalla. Tuo kuuluisa puuseppä, epäilemättä se sama Kainulainen, jonka pojalta Basilier sitten sai pari runopätkää *Suojärven* eli *St. Annan* ruukilla, oli luultavasti jonnin joutava loruilija, koska ei poika osannut juuri mitään arvollista ja koska ei Europaeuskään näy kirjoittaneen muistoon hänen laulamiaan. Yhtä vähän tuli ilmi uusia runoja, jos ei siksi tahdo sanoa niitä väännöksiä muualla lauletuista, joita kyllä täällä tapaa. Niin esim. ovat Suojärveläiset sekoittaneet yhteen Väinämöisen syntymän ja Marjatan runon, missä Vapahtaja syntyy puolamarjan kautta. Väinämöiselle on vielä annettu lisäksi kaksi veljeä, Ilmarinen sekä Joukamoinen, ja kaikki kolme lähtevät sitten taikka tuolle meriretkelle, jolla kantele syntyy hauin päästä, taikkapa toisissa toisinnoissa menevät yhdessä kosimaan Hiiden tytärtä, kaunista Kateriinaa, Väinämöisen puolisoksi. Tääntapaiset ovat enimmiten Suojärven runot, johon tulee lisäksi että muoto on tavallisesti vaillinainen, usein suureksi osaksi irtautuen runomitasta ja muuttuen suorasanaiseksi tarinaksi.

Yhtähyvin on tunnustettava että Europaeuksen kuitenkin onnistui saada luvulta sangen runsas saalis. Varmuudella tähän luettavien runojen määrä on näet 93. Vaikeampi sitä vastaan on enimmiten sanoa mistä Suojärven kylästä mikin on saatu.

K. Krohnin tuomien tietojen mukaan oli Europaeus Miikulan päivänä tullut *Salonkylään*. Oli silloin, kerrotaan täälläkin, pahin kelirikon aika, jäät niin heikot ett'ei kukaan uskaltanut enää yrittääkään niille lähteä, „mutta hän proiji (meni läpi) vaan, hoikka mies oli ylen". Näin päästyänsä Salojärven yli jatkoi Europaeus matkansa maantietä myöten *Varpakylään* ja palasi sitten takaisin kirkonkylään eli *Hukkalaan*. Tässä paikassa lauloi hänelle kaksi naista: *Fedosia Tertshunen*, oikeastaan kotoisin etelämpää *Leppäniemestä*, sekä *Paraskoi Grudi*, edellisen miniä. Jälkimmäinen Krohnille erästä laulua laulaessaan ilmoitti ett'ei ollutkaan antanut sitä Europaeukselle, ja valitettavasti ei olekaan hänen muistonsa pettänyt siinä asiassa; jos hän olisi sen laulanut, olisi ollut helppo saada Europaeuksen täältä saamat runot määrätyksi, koska mainittu laulu sisältää pari hyvin tuntuvaa omituisuutta, jotka vaan on löydetty yhdessä ainoassa, lähimmästä Aunuksen pitäjästä saadussa kappaleessa. Sitten jatkoi Europaeus taas matkansa itäänpäin, tuli *Kaidanjärven* kylään, aivan likellä Aunuksen läänin rajaa, ja tapasi siellä *Borissan Onton*, joka kuuluu olleen „ylen sanan ugodija" s. o. hyvä sanojen löytäjä eli runoin tuntija. Hän lauloi myös vielä Basilierille, ja hänen pisin runonsa, puoleksi suorasanainen juttu Iro-neidon poikien, Väinämöisen ja hänen veljiensä, naimisretkestä, löytyy molemmissa

keräelmissä, vaikka kohta sen runomitasta irtaunut, löyhä muoto tekee ett'-ei yhtäläisyys ole niin kaikinpuolinen kuin oikeissa runoissa.

Nyt näkyy Europaeus taas poikenneen lännemmäksi ja tulleen pitäjän keskisydämmessä *Vegaruksen* kylään. Luultavasti oli häntä joku asukasten maine sinne houkuttanut hiukan syrjälle; mutta se poikkeeminen maksoi myös vaivansa, sillä suojärveläiseksi oli tämä kylä sangen runorikas. Saaliin lukumäärä oli 19 runoa, niissä se ainoasti täältä saatu toisinto kanteleen syntyä, jossa aurinko ja kuu laskeutuvat koivun lengolle Väinämöisen soitantoa kuulemaan, ja joutuvat Pohjolan akan vankeuteen, josta Väinämöinen veljineen heidät vapauttaa. Itsessään on tämä toisinto kyllä vaan satunnainen väännös, mutta niitä, jotka ovat katsottavat kehitykseksi, ja syystä on Lönnrot käyttänyt sen uuteen Kalevalan painokseen.

Himolassa oli Europaeus myös kuullut kerrottavan että idempänä Karjalassa, Paadanneen sekä Poventsan puolella, muka löytyi hyviä laulajoita; hän oli senvuoksi jo silloin päättänyt Suojärveltä päin pyrkiä sinne. Nyt hän pani sen tuumansa toimeen; mutta tultuansa *Porajärvelle,* ainoasti parin, kolmen peninkulman päähän Suomen rajalta, huomasi hän että tuo kehuva tieto oli ihan perätön. Hänen onnistui vaan saada 5—6 runoa, ja sitten ne loppuivat kokonaan; idempänä ei Karjalaiset niistä tiedä yhtään mitään. Europaeus palasi siis jäljilleen, meni Suomen rajan yli *Ilamantsin* pitäjään ja näkyy tavanneen jonkun taitavan runonlaulajan, luultavasti jossain kirkonkylän likeisyydessä, sillä Ahlqvistinkin keräelmässä näemme koko joukon samoja runoja, tosin myös ilman paikan-osoitusta, mutta semmoisessa järjestyksessä että voi arvata niiden olleen saatuna niiltä seuduilta. Nähtävästi ovat tähän kuuluvat 19 runoa, joissa on paljon epillisiä, kaikki yhden miehen laulamia, ja surkuteltava on vaan että niin hyvästä laulajasta ei ole sen enempää tietoa.

Eipä näy Europaeus nyt kuitenkaan vielä päättäneen keräysmatkaansa, vaan läksi uudestaan eteläänpäin, takaisin *Suojärvelle.* Lähinnä seuraavissa 23:ssa runossa on useampia, jotka, uudempiin keräelmiin vertaamalla, varmaan voi päättää siitä pitäjästä saaduiksi; esim. nähdään niissä Iro-runo, jota ei ole koskaan löydetty Ilamantsista. Nimi *Tulemajärvi,* joka sitten tämän runojakson jälkeen on nähtävä Europaeuksen omapanemassa muistutuksessa, todistaa myös arveluni oikeaksi; sillä sinne päästäksensä piti hänen kulkea Suojärven läpi. Hänen käynnistään Tulemajärvessä kertoi sitten eräs mies, joka Europaeusta silloin oli kyydinnyt, että hän oli poikennut *Kormaliston, Koivuselän* sekä *Pultsoin* kyliin, siis nähtävästi matkustanut pohjoisesta etelään päin. *) Ensinmainitussa paikassa hän oli

*) Europaeus itse myös kertoi siellä saaneensa runoja *Kollatselältä.*

laulattanut *Anfila* nimistä miestä, Koivuselässä saanut runoja kertojan isän-isältä *Karppa Ivanov Bääköiltä.* Käynti oli tapahtunut kevätkesällä, ennen „Pedrunpäivää, paloloin — s. o. kaskenpolton — aikoina.“ Kertoja oli silloin par-aikaa ollut kyntämässä, joka mainittakoon osoitteeksi kansan sitkeästä muistosta. Muuten oli vielä huomattu Europaeuksessa se ominaisuus että „yhellään söi voita“. Suuri ei ollutkaan muuten täältä saatu saalis suinkaan; tuon paikan-osoituksen jälkeen ei seuraa enempää kuin 3 runoa ja sitten onkin koko keräelmä lopussa. Luultavasti meni Europaeus täältä *Salmiin* ja pitkin suurta maantietä suoraan *Sortavalaan,* jonne Ilamantsista kirjoittaessaan oli sanonut viimeksi menevänsä.

Näin päättyi tämä Europaeuksen toinen matka, kestettyänsä melkein yhtä mittaa kuusi kuukautta. Tulos oli vielä paljoa runsaampi edellistä, joka oli niin paljon ihmettelyä ja iloa aikaan saanut; nyt viimeksi kerrotun matkanpuoliskon saalis oli yhteensä melkein 700 kappaletta, ja jos niihin vielä lisää edellisellä puoliskolla Venäjän Karjalasta saadut, on koko summa hyvä joukko yli 1000. Matkakulungit sitä vastaan olivat turhan vähäiset; luultavasti oli Europaeus vielä Venäjän Karjalassa matkustanut edellisestä matkasta ylijääneillä varoilla ja vasta Kajaanissa käydessään saanut Kirjallisuuden seuran viimeksimääräämät 50 ruplaa. Niillä hän sitten oli epäilemättä tullut toimeen neljä kuukautta, niinkuin Saimassa sanotaankin hänen kerran tehneen!

Saakoon tässä lopuksi vielä sijansa muutama lausunto ennenmainitussa, Ilamantsista lähetetyssä kirjeessä, joka osoittaa Europaeuksen mielipidettä mitä Kalevalan laulujen alkuperään tulee. Hän seisoi täydesti historiallisella kannalla. Kanteleen syntyrunossa sanoi hän Suojärvellä, Korpiseljillä, Himolassa y. m. lueteltavan noita eri vesiä, joita Väinämöinen kulki, sillä tavoin että viimeksi mainitaan hänen 3:na päivänä purjehtineen *Viron* vesiä, muualla tavallisesti meren vesiä.*) Tästä hän tahtoo vetää sen johtopäätöksen, että Väinämöinen asui Vironmaan eteläpuolella siihen aikaan muka vielä pitemmälle sille kulmalle ulottuvassa Inkerissä. Nykyisessä Suomessa silloin vaan asui Lappalaisia, paitsi ainoasti Pohjolassa, jossa myös mahtoi olla suomalaisia asukkaita. Niin Europaeus tahtoo päättää siitä, kun Väinämöinen sanotaan olevan Pohjolalaisten kanssa sukulaisuudessa, ja myös Louhen sekä Joukamoisen nimistä. Todisteina siihen että Väinämöinen varmaankin asui niin kaukana etelässä, tuo hän esiin tammen sekä hirven, jotka eivät siedä kovin pohjoista ilman-alaa. Samoin

*) Itse asiassa Europaeus erehtyi. Ei hänen tuomissaan Kanteleen synnyissä ole koskaan niitä rivejä. Mutta päivän ja kuun kosinnassa tosin ilmautuu siellä kolmas kosija Peri-Viroista. Sitä hän mahtoi tarkoittaa, vaikka väärin muisti.

arvelee hän Väinäjoen nimen sekä Virolaisten tarinat Vanemuisesta puhuvan sen puolesta. Toisessa kirjeessä hän taas ottaa yllä mainitussa Himolan laulussa ilmautuvien Joukamoisen sisarten nimet *Anni* ja *Katri* todisteeksi arvelulleen että Väinämöinen muka eli sen jälkeen kuin kristin-usko oli tuotu Suomeen, — kuinkas muuten voisi selittää että sen ajan tytöillä oli kristityt nimet. Tuon nimettömän taudin, minkä Pohjolan emäntä lähetti Kalevalaisia hävittämään, hän panee tämän mukaan yhteen Isonruton kanssa 14:nnen vuosisadan keskipaikoilla, ja hän pyytää tietoja siitä eikö samalla ajalla olisi mahdollisesti ollut jotain suurta auringonpimennystä, joka voisi olla alkusyynä runon kertomukseen siitä kuinka Louhi varasti taivaan valot ja kätki ne Pohjolan vuoren sisään.

(Jatketaan).

Katsahdus viime vuoden ranskalaiseen romaani-kirjallisuuteen.

(Jatkoa.)

Nämät Ranskan maaseudun-kuvaaja väistykööt toisen lukuisemman ryhmän esiin astuessa. Pariisi, ollen sivistyneen maailman keskus, vetää ylpeästi kaikki katseet puoleensa. Kummapa joll'ei niin olisi! Eiköhän tuo vanha „Banlielle“ vyönä ympäröi kaikkea minkä ihmishenki ja nero ovat tuottaneet, olkoonpa se ylevintä tai halvinta, kauniinta tai ruminta. Ikuista karnevaalia täällä katsellessa, katsojan silmää eivät väsytä yksitoikkoiset kohtaukset, yksitoikkoiset värit. Koko yhteiskunta kulkee siinä kirjavana joukkona hänen silmiensä ohitse tarjoten hänelle aihetta milloin mitä puolta kuvailemaan. Eikä tuo tarjomus haihdu ilman ääriin huomiota nostamatta; päinvastoin kiihoittaa se kirjailijoita yhä ankarammin työskentelemään voidaksensa antaa yleisölle sen oman kuvan. Siinä *Halévy,* tuon perin ranskalaisen „esprit'n“-onnellisia omistajia, *Malot* idealisankareineen, siinä *Rabusson,* tapojen tarkka kuvaaja, *Feuillet* sankareineen, joita ei suinkaan rasita liian suuri alkuperäisyys ja *Bourget* alkuperäisine syvästi tutkittuine luonteineen; siinä *Ohnet, Theuriet* sekä niin monet muut, jotka ovat vetäneet suuremman tai pienemmän kortensa tuohon isoon muurahaispesään, jota sanomme Pariisin kuvaksi. Ainoastaan tärkeimmät niistä pyydän saada esittää lukijalleni, luomalla katseen yhteen heidän kunkin viime vuotena ilmestyneesen teokseensa.

Ludovic Halévy on yksi noita valittuja, joiden pelkkä nimi vasta ilmestyneen kirjan kannelta ikäänkuin ystävällisesti tervehtii meitä, synnyttäen meissä vastustamatonta halua vitkastelematta kääntää tuon pienen kirjan lehtiä siten omistaaksemme niissä kätkeyvää aarretta. Tuon vakuutuksen antoi meille „Criquette", viehättävä, taitavan käden tekemä kuvaus kahden lapsuuden toverin elämästä iloineen, toiveineen, ja suruineen. Siinä myötätunteisuutta, hiukan tuota Musset'in surumielisyyttä, siinä taitoa elävästi kuvailla olevia oloja ja tapoja, erittäinkin teaterielämää, siinä hienon havaintokyvyn piirtämiä luonteita, siinä tuo hienous styylissä, jota tapaamme erittäinkin kirjailijamme tämän vuotisessa joululahjassa, tuossa pikku palasessa pariisiläiselämää, jota on nimittänyt „Princesse"iksi.

Niin, pikku prinsessa, sinä olet ranskalaisen, vieläpä pariisilaisen kynän piirtämä, sillä sinunkaltaistasi olentoa, sinua, tuon vanhan ja samassa ikinuoren Pariisin lasta voi ainoastaan se kuvailla, jonka suonissa juoksee sama veri, joka on tottunut hengähtämään tuota samaa kummallista Pariisin ilmaa sekä milt'ei kätkyestä saakka oppinut pitämään itseänsä erottamattomana jäsenenä tuossa pienessä valitussa yhteiskunnassa, jota koko Ranska, jopa koko sivistynyt maailma kadehtivin silmin katselee huolimatta siitä ansaitseeko se sellaista huomiota vai ei.

Vaan kummoinen sinä sitten olet, prinsessa pieni? kysynevät lukijani. „Sama kuin lapsuudessani, tietysti hiukan kehittyneempi. Minä tahdoin herättää huomiota ja minä teinkin sitä, sillä minulla oli — ja onneksi minulla yhä vielä on — sangen suuret, sangen kauniit, kirkkaat, syvät, elelevät silmät. Minulla oli taipumus loisteliaisuuteen ja tuhlaamiseen; raha — heti kun sitä sain — ei pysynyt sormissani; se ei näyttänyt minusta muuhun kelpaavaksi kuin tuhlattavaksi ja heti, heti paikalla. Ihailin leikkikaluja, jotka maksavat paljon ja pian menevät rikki . . . Mutta hurjimmin ihastunut olin kauniisin vaatteisin. Eräänä päivänä — olin silloin kuuden tai seitsemän vuoden vanha — isäni kysyi minulta, mitä tahdoin syntymäpäiväkseni; — „Hameen", huudahdin, „punaisen hameen ollakseni kaunis ja jotta minua katsottaisiin kadulla!„ En voinut nähdä kateudetta, vihatta, epätoivotta niitä pieniä ystäviäni, jotka olivat paremmin vaatetetut ja komeammat kuin minä, ja joita enemmän katseltiin. — Kuinka suuressa määrin olen tuntenut noita tuskia ja kuinka niitä tunnen vielä!"

Sellainen oli lapsi — siihen suuntaan kehittyy nuori neitonen. Sallimus on hänet asettanut oloihin, jotka hänen mielestään ovat liian ahtaat; niistä hänen on vapautuminen, sen hän on lujasti päättänyt, vakuutettuna siitä että „ce que femme veut, Dieu le veut aussi," (mitä nainen tahtoo, sitä Jumalakin tahtoo). Itseensä luottamista häneltä ei suinkaan puutu ja onnistuupa hänen vihdoin päästä toiveittensa perille. Isä on rikas tehtailija, joka työskentelee, väsymättä, lakkaamatta, hankkiaksensa tuhlaavalle pojalleen ja tyttärelleen rahaa, rahaa ja yhä vaan rahaa. „Mitä äitini elämään tulee, se tarkoittaa ennen kaikkea ja yli kaiken isääni. Itse hän heti isän kotiin tultua juoksee hakemaan hänen tohvelinsa ja kiiruhtaa sitten asettamaan häntä mukavasti istumaan nojatuolille valkean ääreen sikarineen ja sanomalehtineen; itse hän menee kyökkiin rakkaudella valvomaan

isän herkkuruokien valmistamista; itse hän hänelle valmistaa teetä tai kamomilliä, jos hän on pahoinvoipa; sanalla sanoen, hänellä on aina, niinkuin uskollisella ja hellällä koiralla ainakin, lakkaamatta silmät kiintyneinä isän silmiin, voidakseen niissä havaita hänen pienimmätkin toivomuksensa!"

„Hyvä" huokaa keijukaisemme, „kaikki tämä on ehkä muinaisonni, vaan se ei ole onni jota nykyään haemme." Ja mikä tämä nykyinen onni on, sen osoittavat seuraavat hänen sanansa: „Minäkin tahdon kerran olla yksi noita naisia, joihin Pariisin silmät lakkaamatta ovat kiintyneinä. Minäkin tahdon, suurten tanssijaisten jälkeisenä päivänä, suloiseen väsymykseen vaipuneeva, kuullen yhä vielä korvissani miellyttäväin ja helläin vakuutusten suhinaa, tuntien vielä olkapäilläni tuhansien ihailevien katseiden hyväilyä ja liekkiä, — lukea siinä ja siinä sanomalehdessä, että kauniin ja komein näissä pidoissa, se jota enin on huomattu, kadehdittu, jonka seuraan kaikki ovat pyrkineet, — minä se olin, minä, minä, Cathérine Duval, muuttuneena markiisittareksi tahi kreivittäreksi, en tiedä millä arvonimellä."

Tätä päämaalia saavuttaakseen ei tytöllä ole muu tarjona kuin naiminen, joka avaa hänelle tuon kadehdittavan, ylpeän aatelissäädyn salongit. Hän on mahdottoman rikas, ihana; mikä on helpompi kuin löytää joku kreivi tai herttua, joka rakastaisi häntä yhtä hyvin kuin hänen möytäjäisiäänkin. Vaan — ei hän toki ensimmäistä ottaisi, joka sattuisi tulemaan hänen tiellensä; „ei", sanoo hän, „aviomiehestä, joka minun omaisuuteni hävittäisi, semmoisesta en huoli. Tahtoisinpa sellaista omaisuutensa kadottanutta, joka on vakava, kunniallinen, säännöllinen, järjellinen ja luotettava, jolla on kunniaa ja ryhtiä, joka kuuluu johonkin köyhään, vanhaan, suureen, jaloon perheesen, jota ovat kohdanneet ansaitsemattomat onnettomuudet. Enpä milloinkaan ihastuisi mihinkään pieneen rajupäähän, joka huvittelisi tuhlaamalla kuudessa viikossa isän miljoonat jonkun ooperan tanssijattaren tahi Palais-Royal'in näyttelijättären seurassa." Kohta hän löytääkin erään italialaisen ruhtinaan, joka täydellisesti vastaa hänen vaatimuksiaan ja joka rakastuu häneen, hänen myötäjäisiinsä tietysti myöskin; molemmat piirittävät isää ja äitiä, vastarinta poistetaan ja niin kauan uneksittu loistoisa tulevaisuus avautuu nuorelle ruhtinattarelle. „Mikä hulluinta on, se on että todellakin olen ruvennut häntä rakastamaan. Sangen miellyttävä hän todella onkin. Mitä häneen tulee, hän ihailee minua, ja siinä hän tekee velvollisuutensa." Siinä „prinsessan" historia, tai oikeastaan alku hänen elämänsä historiaa. Mikä tätä nuoruuden aikaa on seuraava, siihen joka lukija itse saa antaa vastauksen. Onko se oleva elämä täynnä turhia, tyhjiä huvituksia, koko ihmis-ikä, joka eletään alituisessa kilpailussa, pyrinnössä pääsemään muita kauniimmaksi, naisten kadehtimisen, miesten ihailun esineeksi, tuollaiseksi alituisesti hyöriväksi, pyöriväksi, liehuvaksi virvatuleksi Pariisin näköpiirin sisäpuolelle?

Tämän sisällyksen luettuansa moni lukija hämmästyksellä kysynee, mitä hyvää senlaisessa kirjassa voi olla, joka sisältää niin paljon pintapuolisuutta, nautinnon himoa, itserakkautta j. n. e. Vaan minun sallittaneen huomauttaa siitä, ett'ei Halévy millään tavoin ole yrittänyt luomaan

mallikuvaa yhteiskunnasta eikä naisesta; ei — vaan hän on huvittanut itseänsä ja huvittaa kaikkia lukijoitansa ulkokohtaisesti kuvailemalla sitä yhteiskuntaa, jonka jäsen hänkin on. Missä määrin se on turmeltu, siitä jokahinen, kirjan luettuansa, itse voi päättää samassa kuin täytyy myöntää kirjailijan pysyneen todellisuuden pohjalla.

Mikä erittäinkin suo viehätystä on että kirjoittaja antaa sankarittarensa ilmestyä kertovana, joka ajatus on sallinut hänen käyttää kieltä niin luonnollista, niin perin pariisiläistä että harvoin löytänemme novellia, jossa niin joka sivusta, joka rivistä voisi huudahtaa: „quel esprit! que c'est parisien!“ (Kuinka pariisilaista!) Sentähden täytynee myös myöntää että „Princesse“ on luettava alkukielellä, sillä käännettynä se tekee meihin saman vaikutuksen kuin laulu, jonka sävel on meille hyvin tuttu ja jota kuulemme lausuttavan eikä laulettavan. —

Hector Malot tarttuu kynään kahdelta puolelta valaistaksensa Pariisin yhteiskuntaa. „Baccara“ nimisessä romaanissaan johtaa hän meitä rohkeasti klubbi-elämän labyrinttiin, kuvaamalla kuinka perin rehellinen mies, jonka on mahdoton luulla toista petturiksi, lankee muutamain väärinpelaajien kynsiin. Näitten kehotuksista perustaa hän n. s. „cercle“n, jossa hänen selkänsä takana hänen siivo seuransa harjoittaa hävytöntä varastamistyötään. Sokein silmin kävelee sankarimme salongeissaan, ylpeillen niiden komeutta sekä myös hienoa seuraansa, kunnes hän vihdoin törkeästi herätetään tuosta tietämättömyyden tilasta ja käsittää koko vaaran. Vaan jo on liiaksi myöhäistä, — hänen hyvä maineensa on auttamattomasti tahrattu ja hänen tyttärensä vastaisuus hävitetty. Petturin nimeä kantaakseen on hän liian arkatunteinen eikä voi elää moinen taakka hartioillaan; epätoivoissaan lopettaa hän elämänsä.

Malot on taitavalla kädellä piirtänyt kuvansa, jonka etualalla silmäämme kohtaa rehellisen vaan hiukan yksinkertaisen miehen suurella tarkkuudella esitetty muoto. Alussa tuo sokeus, joka tekee hänet niin levolliseksi, hänet, ainoan kunnon miehen rosvojoukon keskellä; sitten hänen kerta herättyänsä, kaikki nuot hänen tuskansa, omantunnon-vaivansa, itsesyytöksensä, — kaikki tämä on sangen hienosti ja taitavasti kuvattu. Sitä vastoin ovat muut luonteet enämmän hämärät eivätkä juuri osota mitään kehittyneempää kykyä vaihtelevaisten todenperäisten luonteiden kuvaamiseen.

Tälläisenä esiintyy Malot „Baccarassa“, samanlaisena myös viimeksi ilmestyneessä romaanissaan „Zyte“ssä. Yhtäläisyys on sangen silmäänpistävä. Tässäkin päähenhilö, jota koristavat kaikki mahdolliset hyveet, suuresti sympaatillinen, se on totta, vaan — ja siinä vaikeus — valitettavasti aivan poikkeuksena pidettävä. Sillä emme saa unhottaa, että ala, jolla tuo nuori, kaunis, suloinen, lempeä, uskollinen, hienotunteinen, nerokas j. n. e. näyttelijätär liikkuu, taistelee, on Pariisin teaatterimaailma. Ei, sellaisessa piirissä Zyte'n kaltainen olento ani harvoin pääsee hengähtämään, koska ilma siinä on niin raskasta, niin täynnä nurjamielisyyttä, ilkeyttä, kevytmielisyyttä. Harva on se taiteilijatar, joka tämän ilman vaikutusta voi kestää joutumatta muitten kaltaiseksi, harva se, jonka edessä Pariisilainen

kallistaa päätänsä tunnustaen hänen nimeänsä puhtaaksi, harva se, jota hän kunnioittaa naisena yhtä hyvin kuin ihailee taiteilijana. Meidän oloihimme siirrettynä tuntuisi senkaltainen henkilö aivan luonnolliselta, vaan samassa kuin häntä on asetettu Pariisin katuja astumaan, sen ilmaa hengittämään, sen yleisöä suloudellaan, taidollaan lumoamaan, — samassa se vieraantuu, sitä emme enää muista senlaisena nähneemme. Kirjailija kyllä itsekin näkyy tahtovan osottaa kuinka vähän pariisilainen tuollainen henkilö on, sillä ehtimiseen näemme hänen luovan esteitä, milloin helpompaa, milloin vaikeampaa laatua, joita vastaan hänen lemmikkinsä täytyy taistella. Vaan nämät esteet hänen aina onnistuu poistaa ja voitollisena astuu hän taistelusta elääksensä yksinomaisesti taidettansa varten.

Tässä teoksessä Malot'illa on ollut tilaisuus kuvata teaatterielämää; sitä hän onkin tehnyt ja vieläpä suurellakin taidolla, — siinä ehkä syy kirjan menestykseen. Tuo elämä kaikkine pikkukohtineen, kaikkine vaaroineen, rohkeine vastaisuuden-unelmineen, pettyneine toiveineen, tyhjine loistoineen, sepä vasta antaa aihetta huvittaviin kuvauksiin. Että niitä löytyy, jopa runsaastikin, siitä olemme kirjailijalle kiitollisuuden velassa. Ylipäänsä voi sanoa, että yllämainittuja Malot'in romaaneja lukee jokseenkin mielellään, jos kohta niitä ei voi sanoa taideteoksiksi. Kaukana siitä, sillä niiltä puuttuu alkuperäisyyttä, luonteitten tarkkaa psykoloogista kuvaamista sekä, kirjoitustapaan katsoen, hiukan vaihtelevaisuutta, hiukan väriä.

Eräs arvostelija lausui *Octave Feuillet*'in viimeisen „La morte" *) nimisen romaanin johdosta. „Feuillet olisi pikemmin saanut kuolla kuin kirjoittaa „La morte"n. Hiukan syytä lieneekin hänellä ollut tuohon lausuntoon, sillä romaanin luettuamme kysymme hämmästyneinä, onko se lähtenyt samasta kynästä, joka aikoja sitten ihastuneelle yleisölle lahjoitti tuon viehättävän „Köyhän nuorukaisen romaanin" ja niin monen muun noita kuvauksia, joita toisen keisarikunnan aikana niin suuresti ihailtiin. Nykyaikana kyllä tuo romantillinen kirjallisuus on kadottanut viehätyksensä; vaan kun kirjoittaja, joka on ikäänkuin syntynyt sekä kypsynyt yhtä suuntaa varten, äkkiä kääntyy toiselle uralle, voi useimmiten taata, ett'ei tuo rohkea yritys ole onnistuva. Niin on Feuillet'in käynyt. Totta kyllä löytyy hänen kätensä piirtämiä kohtauksia, jotka, niiden rohkeuteen katsoen, voi asettaa naturalistien piirrosten rinnalle. Vaan sen ohessa tuo taipumus romantiseeraamaan yhä ilmaantuu, pistäytyy kirjoittajan tielle, hänen ajatellessaan luonteitten kuvaamista, ja antaa ehkä hänen tietämättänsä hänen henkilöillensä omituisen värin. Tämä on syynä siihen, että usein kaipaamme luonteitten ja tekojen harmoonillista yhteyttä. Voiko, — kysymys, joka vaistomaisesti meissä herää —, voiko olettaa että juuri tuo luonne on tuon teon synnyttäjä?

Tämä on yksi Feuillet'in ominaisuuksia, johon tulee lisätä erittäinkin viimeisessä teoksessaan ilmestyvä selvä pyrkimys asettumaan määrätyn prinsiipin kannattajaksi. Kirkon oppi tarvitsee muka apua hänen kynästään. Kirjoittaja on heti valmis sitä antamaan ja rupee tendensikirjaili-

---

*) La morte = kuollut.

jaksi. Onko hänen onnistunut tukea kirkollista moraalia? Tuskinpa; vaan kärsinyt on hänen teoksensa siitä, ett'ei anna kerrottujen tapausten puhua vaan rupee itse henkilöittensa välityksellä pitämään pitkiä puolustus- ja vastustuspuheita.

Saavuttaaksensa päämääränsä keksii hän liiton, jossa molemmat tekijät ovat vastakkaisia, mies epäilijä, vaimo hurskas. Sallittuansa näitten elää lyhyen ajan jokseenkin hyvässä sovussa, tahto hän yleisölle esittää tuon rauhan turmelijan. Nainen astuu näyttämölle, olento, jossa vapaa-uskolaisuus kaikkine kauhuineen on persoonoittu. Sabine hiukan muistuttaa Rosmersholmin pahaa haltiatarta, hiukan vaan, sillä toinen on alkuperäinen, Ibsenin mahtavan neron synnyttämä ilmiö, jota vastoin toinen on ainoastaan vanhan uudistamista. Sillä kirjailijamme esittämässä naiskuvassa tunnemme Feuillet'in „selittämättömän naisen," houkuttelevan olennon, jota pienillä vaihteluilla tapaamme hänen useimmissa romaaneissaan. „Hänellä on tavallisesti musta, syvä silmä, tuuheat hiukset, paksut, punaiset huulet, ihana vartalo; hänen liikkeissään jotain eriskummaista, joka ihastuttaa vaan samassa saattaa meitä levottomiksi."

Senlainen on Sabine, jota epäilevä holhoja on kasvattanut uuden filosofian opeissa, tehden hänestä darvinismin ihailijan. Heti nähtyänsä Bernard'in päättää hän poistaa kaiken, joka estää heidän yhtymistään. Suurella taidolla voittaa hän vaimoparan luottamuksen, asettuu hänen hoitajakseen ja lopuksi — myrkyttää hän hänet. Jonkun aikaa vaimonsa kuoltua mies tekee uuden liiton, tietysti vainajan murhaajan kanssa. Vaan kun huomaa toisen vaimonsa tahtovan menetellä aivan vapaasti sekä seurata omaa mieltänsä, omaa haluansa kaikessa, ja kun uskaltaa näyttää mustasukkaisuutta, silloin hän valituksiinsa saa vastauksen, joka täyttää kymmenkunnan sivuja. „Uskollisuuttako vaadit, ja minkä nojalla? Senkö valan johdosta, jonka teimme sen Jumalan alttarin edessä, johon emme kumpikaan usko?"

Siinä muoto, johon iäkäs romaaninkirjoittaja on pukenut ajatuksensa tuosta nykyaikana niin usein keskustelun; — jopa riidan; — alaisesta kysymyksestä, onnistumatta minun luullakseni johtaa sitä edes tuuman vertaa ratkaisemistaan kohti. —

Mitä sanoa *Ohnet*'ista? (Les dames de Croix-morts.) Hän jos kukaan kuuluu niihin, jotka ovat käsittäneet mitä suuri yleisö vaatii, ja on romaanikyökissään työskennellyt valmistaaksensa ruokaa, joka, samassa kuin se sulaa hyvin, on maulle mieluista. Antaako se voimaa, verevyyttä? Tuskinpa, sillä sitä tehdäkseen on siinä liian vähän ravitsevaa ainetta ja lopen paljon hyödyttömiä höysteitä, jotka pettävät maun. Ajatelkaamme miten hän valitsee aineensa, joita sitten uudessa puvussa romaaneissaan tarjoo omalle ihastuneelle yleisölleen. Välistä tarttuu hän ystävällisesti Augier'iin, välistä Feuillet'iin, välistä johonkuhun toiseen kirjailijaan ja ottaa heidän keksimän juonen, kohtauksen tahi kuvan, jonka poskille levittää valmistamaansa patenttiväriä. Hänen sankarinsa ovat porvarissäädystä lähteneitä kelpomiehiä, joille heidän halvassa kätkyessään onnen haltiatar oli hymyillyt ja jotka, taisteltuansa elämän vaikeuksia vastaan, vih-

doin näkevät tuon luvatun onnenmaan portien avautuvan. Heidän rinnallaan ovat aatelissäädyn edustajat niinkuin yö päivään verrattuna, niitä kun koristavat jos jommoiset paheet ja virheet. Nuot kaksi maailmaa ovat tietysti asetetut toinen toistansa vastaan; vihamiehinä silmäilevät he toisiansa ensin, sitten syttyy tulinen riita, taistelu, jota seuraa kultainen sovinto. Niin, tuo lopullinen sovinto! — siinä asia, jota Ohnet ei koskaan unohda, vakuutettuna siitä että lukijansa aina mielihyvällä muistaa moista kertomusta, jossa vanhan tavan mukaan kaikki loppuu hyvin. Onko se aina todellisuuden mukainen, se muka on pienen pieni kysymys, johon saa vastata tai ei, kun vaan yleisön hyvän vointia ei loukkaa mitään synkkää vaikutusta synnyttämällä.

Kuten jo mainitsin ovat Ohnet'in romaanit suuren yleisön lempilapsia, tuon yleisön, jonka osanottoa kirjailija aina taitaa pitää vireillä samoilla keinoilla, joita esim. *Sardou* käyttää huvittaaksensa teaatteriyleisöään. Molemmilla tuo helppous piirtämään kohtauksia, keksimään ristiriitoja, joista lukijan olisi mahdoton omin neuvoin suoriutua ja joiden ääressä hän pysähtyy, uteliaasti odottaen että kirjoittaja itse vapauttaa häntä tuosta epätietoisuudesta. „Kyllä", vastaa tämä hänelle kohteliaasti, „hiukan kärsimystä vaan"! Tapausten menoa venytellään vielä hiukkasen, kunnes lukijan uteliaisuus on saatettu äärimmäisiin, ja silloin tulee joku äkkinäinen ratkaisu, jonka jälkeen mieli saa rauhoittua sekä kiihottunut mielikuvitus hiukan levätä. Vaan tätä rauhaa ei kestä kauan; pianpa taas tuo juonen taitava keksijä näkee soveliaaksi uudestaan ruveta rakentamaan samallaista järjestyksessä kehityvä kohtausta sekä sitä ratkaisevaa mahtivaikutusta. Siinä syy minkätähden Ohnet'in romaanit, näytelmäkappaleiksi muodostettuina, ilta illalta, sadottain kertoja näytellään, ihastuneen yleisön käsiä taputellessa, saman yleisön, jota usein taideteos jättää kylmäksi. Vaan niiden on kokonaan mahdoton luoda todellista puhdasta nautintoa, sillä sitä tehdäkseen ovat ne liiaksi vanhaa mallia sekä aineensa että kielensä puolesta.

Ohnet'in tapaista idealismia löytyy myös *Albert Delpit*'in romaanissa „Mademoiselle de Bressier," sekä valitettavasti, jos kohta vähemmässä määrässä, kirjailijassa jonka nimi on saanut hyvän soinnun myös ulkopuolella Ranskaa. Tarkoitan *André Theuriet*'iä, jonka runollinen, sointuva kieli, harvinaisen kauniit maisemankuvat, erittäinkin metsä-interiöörit, ovat omiansa hankkimaan hänen teoksilleen suurta lukijakuntaa. Sitä ikävämpi on että hän novelleissaan „Bigarreau" ja „Hélène" häiritsee lukijan nautintoa piirtämällä ikäviä, alkuperäisyyttä kaipaavia romaanihenkilöitä.

Henri Rabusson („L' Amie", „Le Stage d'Adhémar") jakaa *Bourget*'in kanssa kunnian psykoloogisesta yhteiskunnan tutkimisesta, jossa työssä hän auttaa kehittynyt havaintokykynsä. Niitä toisiinsa verratessamme tulee meidän kuitenkin myöntää Bourget'ille etusija, tämä kun tunkee syvemmälle tutkittavan henkilön sielun-elämään, sekä, tätä asettaessaan yleisön nähtäväksi, välikappaleena käyttää runollisempaa ja kauniimpaa kieltä. Vaan Rabusson'illa, tuon turmellun yhteiskunnan tapojen hienona, usein

ivallisena kuvaajana, on myös ansionsa, ja huolimatta kirjoitustapansa kuivuutta uusin kirjansa puolustaa paikkansa ranskalaisilla kirjamarkkinoilla.

Paul Bourget'in nimi ja maine rupee yhä laajenemaan samassa kuin hänen edustamansa suunta voittaa yhä enämmän alaa. Ollen Schopenhauer'in, Hartmann'in, Leopardi'n oppilas pyrkii hän romaaneissaan todeksi näyttämään mestariensa julistamaa oppia; ja onnistuupa hänen ajaa heidän ja omaa asiatansa, vieläpä erin-omaisella taidolla.

Pessimismin apostolit eivät nykyään suinkaan voi valittaa pysyneensä tuntemattomina, sillä heidänhän vaikuttamansa on tuo ajan henki, jota nykyinen polvemme vetää keuhkoihinsa. Eipä suon myrkkyinen henkikään tunne sääliväisyyttä; hiljaa hiipien saavuttaa se uhrinsa, vähitellen, varovaisesti jopa huomaamattomasti ympäröi se hänet, tunkee kaikkiin huokosiin ja — kuolettaa. Niin on tuon aikamme taudin, tuon saksalaisten lahjoittaman pessimismin laita: missä se saa jalansijan, siinä se pian asukkaana sisälle astuu, missä se käden ottaa, siinä on pian koko ruumis sen vallassa. Eipä kumma, jos aikamme nuoriso satoin, tuhansin äänin kertoo tuota yksinkertaisuudessaan niin syvästi epätoivoisaa Heine'n lausetta: „Vergiftet sind meine Lieder; wie könnten sie anders sein! *)

Nuot pessimistit herättävät meissä sääliä, vaan ei semmoista, jota mikä tahansa kärsimys matkaansaattaa, ei — vaan valtavampaa, koska tunnemme sen johtuvan pahasta, jota ei mikään voi parantaa, ei elämä, tuskinpa kuolemakaan. Tuo paha — se on kuten sanoo eräs arvostelija: „ikävä, ikävä, ei tiedetä miksi, ikävä sitä, jota nimittävät decadence'kseen". Kaikki on heille surullista, vieläpä irstaisuuskin, etenkin irstaisuus. Ei mikään ole heille enää uutta, tahi pikemmin, he eivät voi nähdä uutta missään, ja se se on, joka heidät tappaa. Heiltä ovat hermot väsyneet, sydän kuivettunut, aivot sairaat, aistit väsyneet siitä että ovat liiaksi palvelleet voimatonta tahtoa. He eivät edes enää voi nauttia rakkauden tuimia väreitä, mustasukkaisuuden tuskia, valtavaa kunnianhalua, ihailluksen vavahdusta. Toiset laulavat — he ikävystyvät; toiset itkevät — he ikävystyvät; toiset elävät, milloin rakastaen milloin kärsien — he ikävystyvät. —

Paul Bourget, ollen mainitun pessimismisuunnan etevin edustaja sekä sen psykoloogi, on teoreetisesti ja käytännöllisesti kestänyt ottelun keskustelun alaiseksi otetun asian puolesta. Katsokaamme mitenkä hän romaanissaan „Crime d'amour," seuraamalla oppikuntansa periaatteita, kuvaa aikakautemme ihmistä. „Crime d'amour", jos kohta romaanin muodossa, on alusta loppuun psykolooginen koe. Toimintaa siltä melkein kokonaan puuttuu ainakin on tätä puolta hyvin emintimän-omaisesti kohdeltu, sillä koko romaania täyttää kertomus, jota sopii muutamalla sanalla esiintuoda: rakkauden vaikuttama lankeeminen seurauksineen. Rakkauden vaikuttama — niin, rakkaudesta voi olla kysymys ainoastaan mitä toiseen puoleen tulee, nim. naiseen, jota himonsa saattavat unhottamaan avioliittonsa, jopa lapsensakin. Mies, hän, Bourget'in rakastaja, ei kykene rakastamaan, sillä maailmaan väsyneenä hän ei itseänsä voi unhoittaa edes siihen määrin,

*) Myrkkyiset lauluni ompi, Mitä muuta ne oisikaan.

että tunnustaisi itseänsä rakkauden vaikutuksen alaiseksi. Ei, vaan itserakkaus se on, joka pakottaa häntä teeskentelemään lempeä, kun hirveä tyhjyys valtaa hänen sydämensä. Eikö hänen muka onnistuisi omata tuo kaunis kylmä nainen? Ja hänen omistettuansa heittää hän hänet pois luotansa, tämän kautta saattaen häntä melkein turmion teille.

Bourget'in menettelytapaa käsittääksemme on meidän ainoastaan tarvis ajatella kuinka Zola tai joku muu naturalisti olisi kuvaillut samaa kohtausta, jota kirjoittaja on ottanut paperille pannakseen. Toiset asettaisivat fyysillisen teon semmoisenaan silmiemme eteen, huolimatta antaa sille huomattavaa sielutieteellistä pohjaa, jota vastoin toinen käyttää tekoa ainoastaan välikappaleena sielun-elämän ilmaisemiseen, joten tämä astuu etusijaan ja tuo siirtyy kauemmaksi. Siinä erotus ja sepä vasta suuri, koska se johtuu aivan vastakkaisista perusteista, jotka kohtaavat toisiansa kysymyksessä: Kumpiko parempi katsantotapa, sekö, joka antaa sielun-elämälle etusijan, vai toinen, joka julistaa luontopuolisen elämän tutkimista ainoaksi oikeaksi? Sitä kysymystä pyritään par'aikaa ratkaisemaan; kun kerta siitä on päästy selville, ovat sen ratkaisijat myöntävät olevansa kiitollisuuden velassa Bourget'ille siitä että hän oli ensimmäisiä ranskalaisia, jotka panivat voimallisen vastalauseen naturalismia vastaan opettamalla yleisöä käsittämään, että sielun ja ruumiin elämä ovat likeisessä yhteydessä toistensa kanssa, vaan että sielu, jalompana puolena liitossa, on ensi sijassa saava valaistuksensa.

Nykyaika odottaa paljon Bourget'ilta; hän on päivän sankari, tähti kirjallisen Pariisin taivaalla; aikakauslehdet ovat hänelle avoinna ja kritiikki häntä kohtaan lempeä. Suuria toiveita synnyttää myös hänen viimeinen, äsken ilmestynyt teoksensa, jossa hän lahjoittaa ranskalaisen „Raskolnikof"in Euroopan sivistyneelle yleisölle. Siinä hänen taitonsa kuvailla sankarinsa asteittain edistymistä sillä uralla, joka lopuksi vie hänet murhaan, on ihmeteltävä ja hänen kirjoitustapansa on luonnollisempaa ja puhtaampaa kuin hänen edellisissä teoksissaan, kadottamatta kuitenkaan tuota erinomaista hienoutta (supréme élégance), joka on sen etevin tunnusmerkki.

Toinen pessimisti-psykoloogi on *Blondel* (Bonheur d'aimer), joka kuitenkin on liiaksi vaipunut sielun-elämän tutkimiseen eikä taida luoda mitään elävää kuvaa sen ulkonaisista ilmiöistä.

Mainitessamme edellisessä kirjoituksessamme Pierre Loti'n nimen huomautimme siitä että hän viimeisissä romaaneissaan on ottanut kuvaillakseen Bretagnen rannikkomaita sekä sen valtamerta kulkevia poikia, vaan myöskin siitä että ensimmäiset teoksensa kuvailevat itämaalaista elämää ja itämaalaista luontoa. Välistä hän laulaa itämaisella väririkkaudella hehkuvan lemmenlaulunsa Bosporin sinertävällä pinnalla, välistä Gangeen ihanilla rannoilla, välistä Tonkinin palavan auringon säteillessä. Epäilemättä on kirjallisuudelle sulana voittona että hän näkyy valinneen toisen alan, joka on yleisölle tutumpi, jos kohta hänen kuvansa tropiikimaista ovat suuresti viehättäviä ylen suuren väririkkautensa ja palavan kiihkonsa kautta. Nämä hänen kuvauksensa kaukaisista ilman-aloista ovat tuottaneet hänelle joukon oppilaita, jotka kaikki suuremmalla tai vähemmällä me-

nestyksellä koettavat liikkua ja perehtyä itämaan satamissa. *Bonnières* (Baiser de Maïna) valitsee Indian, *Bonnetain* (Opium) siirtyy kauemmaksi itään päin, *Judith Gautier* (Iskender) saattaa Aleksanteri suuren uudestaan heräjämään vanhojen persialaisten satujen nojalla ja *Hector France* (Sous le Bournous) oleskellee Algeriassa, sen luonnon helmassa, jonka lumousta muinoin Daudet'in pensseli taisi niin taitavasti kuvailla.

Tämän ulkomaisia oloja koskevan kirjallisuuden rinnalle sopii asettaa mielikuvituksen-omainen, jota edustaa *Villiers de l'Isle d'Adam* kummallisella romaanillaan „l'Eve Future", joka ilmestyessään herätti mitä suurinta huomiota. Eipä kumma, koska kirjottaja osotti voivansa käyttää kieltä harvinaisella taidolla ja siten luoda teoksen, joka huolimatta eriskummallisesta sisällyksestään muotonsa puolesta pitää paikkansa vuoden parahimpain tuotteiden rinnalla. Samanlaatuisia ovat *Mendès*'in (Zohar), *Dodillon*'in (Hémo) ja *Hervien*'in (Les yeux verts et les yeux bleus) y. m. kertomukset. — Kahta viime mainittua sopisi pikemmin sanoa tieteellisiksi tutkimuksiksi kuin romaaneiksi.

Suotakoon anteeksi ett'en tässä voi mainita *Alphons Daudet*'in nimeä luomatta lyhyttä katsausta teokseen, joka, jos kohta ilmestyneenä hiukan ennen viime kuluneen vuoden alkua, antaa oivallisen tilaisuuden tämän kirjailijan luonnetta valaisemaan.

„Minäkin", sanoo jossakin Daudet, „olen tuollainen „galejaïre" (provencelainen sana, merkitsee pilantekijä). „Pariisin sumussa, sen tomun, sen surujen ympäröimänä olen ehkä kadottanut sekä halun että taidon nauraa." — Niin, olisi melkein voinut uskoa että tuo terve, kallis hymy, joka lakkaamatta viipyi kirjailijan runottaren huulilla hänen kertoessaan meille tuon hullunkurisen Tartarin'in seikkailuja, oli menojansa mennyt, että suuren kaupungin elämä varjopuolineen ikuiseksi oli painanut leimansa noihin hyvänsävyisiin provenciläiskasvoihin. Hymysuin emme voineet lukea „Evangeliste'ä", hymyillä emme voineet katsellessamme kirjailijan luomaa „Sapho" kuvaa, sillä hymy niinä hetkinä olisi ollut valhetta.

Silloin levisi huhu että Tartarin piakkoin olisi ilmestyvä uudestaan jatkamaan entistä seikkailijaelämätänsä. Hän se olikin, tuo Tartarin. Algerian polttava aurinko oli antanut hänet takaisin ihastuneitten kansalaistensa piiriin; onko Alppien lumimaailma jähdyttävä etelämaalaisen kiehuvaa vertä? — Sankarimme on saapunut Sveitsiin, saa oivallisen matkapassin, jonka nojalla aloittaa vaarallisen huvimatkansa. Vaarallinenko? „Oi teitä pöllöpäitä", huudahtaa nauraen Tartarin. „Ettekö tiedä ett'ei mitään vaaroja enää ole olemassa, ne kun kaikki nykyään ovat niin taitavasti poistetut." Malttakaapas, niin hän teille asian selittää sen mukaan kuin Bompard, muuan tarasconilainen, oli sen hänelle kertonut. Koko Sveitsi on muka erään suuren yhtiön kourissa, jonka päätoimistot ovat Lontoossa ja Genèvissä ja jonka toiminta-aika ulottuu huhtikuusta syyskuuhun. Tämä seura on tutkinut kaikki syvyydet, laaksot, huiput, järvet, virrat, ja kaikkialla löytyy sen pestaamaa väkeä valmiina matkustavaisten palvelemiseen ja huvittamiseen. „Vaan jos syöksee noihin hirvittäviin rotkoihin!" „Lankeette lumelle ettekä satuta itseänne. Löytyy aina

tuolla alhaalla pohjalla joku vartija tai metsästäjä, joka teidät nostaa seisoalle, teitä pudistaa, harjaa ja kohteliaasti kysyy: „Eikö herralla ole mitään kannettavaa?“ — Vaan mitenkä selittää että välistä sekä oppaita että matkustajia häviää, milloinkaan elävien valtakuntaan palajamatta? Vastaus on heti valmis: „Vuorelle, jossa ei ole muutamia päitä muserrettu eivät Englantilaiset tule.“ Täytyy keksiä keino saadaksensa tuon huipun maineesen; joku onneton syöksee syvyyteen, hän häviää muutamaksi aikaa ulkomaille, jossa elää yhtiön kustannuksella, ja kohta voi olla varma siitä että Albionin lapset ohjaavat kulkunsa tuota vaarallista paikkaa kohti.

Tänläisen matkapassin saatuansa Tartarin levollisena, hymysuin katsoo suurimpiakin vaaroja suoraan kasvoihin, uhkarohkealla käytöksellään suuresti hämmästyttäen oppaitansa. Nuot tottuneet vuoristolaiset häntä ihailevat, vaan samassa vähän pelkäävät, sillä moista rohkeutta, jopa hulluutta eivät eläissään ole nähneet. — Niin on hänen onnistunut hengen vaaralla nousta Jungfrau'n huipulle; Mont Blanc häntä nyt houkuttelee ja hän päättää katsella miltä maailma näyttää sen huipulta nähtynä. Vaan silloin Bompard pelkää ja kertoo koko yhtiöjutun pilaksi. „Sankarimme sulki silmänsä kauhusta kalpeana ja minuutin ajan hän epäili. Sitten hän ajatteli tarasconilaisia ja hän tuumaili että hyvien oppaiden, uskollisen kumppanin, niinkuin Bompard oli, avulla oli hän noussut Jungfrau'n huipulle, mikspä ei koittaisi Mont Blanc'ille päästä? — Tämä matka on ehkä hullunkurisin kaikista. Läheisenä matkatoverina hänellä on eräs ruotsalainen, Schopenhauerin oppilas, jonka päähän pistää ajatus lopettaa elämänsä heittäytymällä syvyyteen. Vaan koska hän on kiinni samoilla köysillä kuin muut matkustajat, olisi tälläinen askel kaikkien perikato. Jotain on tehtävä tämän onnettomuuden välttämiseksi. Tartarin rupee filosoofiksi, mitä kaunopuheisimmaksi optimismin puolustajaksi, koettaen näyttää rauhalliselta, jos kohta pelko, kuoleman pelko häntä kouristaa. Vihdoin hänen onnistuu saada ruotsalainen luopumaan aikeestaan ainakin kunnes olisivat saapuneet huipulle. Astuessaan alas Tartarin eksyy, hänen ruumistansa ei löydetä ja Bompard vie sanoman hänen traagillisesta kuolemastaan Tarasconiin. Siellä sitten itketään hänen kohtaloansa, kun hän äkkiä ilmestyy omassa perssoonasaan ja suru muuttuu riemuksi.

Joka hetkeksi tahtoo vapautua nykyajan pessimistisen kirjallisuuden vaikutuksesta tarttukoon Tartariniin; sen lukemiseen käytetyt hetket eivät ole menetettyä aikaa. Sillä Daudet oppaana on hänellä matkallaan vuorivaltakunnassa tilaisuus täysin hengähdyksin nauttia luonnon ilmiöitten rikkautta ja vaihtelevaisuutta kuvissa, joita piirtääkseen taitelijan sivellin lakkaamatta toimii. Eikä itse tuo hullunkurinen Tartarinkaan yhtiöjuttuineen saata meitä katumaan aikaa, jota vietämme hänen seurassaan, milloin syvällä laaksoissa, milloin vuorten jään peittämillä kukkuloilla, milloin taivaan ja maan välillä riippumassa. Daudet'in nauru, joka on tarttuvaa vaan hyvänsävyistä, valtaa lukijankin vastustamattomasti, synnyttäen hänessä hilpeyttä ja iloisuutta, jonka takana ei ole sijaa katkeralle ivalle.

Milt'ei samaan suuntaan kuin Daudet yllämainitussa teoksessaan käyvät kaksi muuta nerokasta kirjailijaa, joiden kertomuksissa löydämme

tuota vilkkautta, sukkeluutta sekä hienoa ivaa, jotka yhdessä muodostavat tuon niin kehutun „style gaulois"n (ranskalaisen kirjoitustavan). Ne ovat *Dreyfus* („L' in cendi e des Folies", „Plastiques"), sekä *Bergerat* (Vie et aventures de Caliban).

Huomautin jo siitä että Daudet viimeisessä kertomuksessaan kääntyy lasten puoleen, pieniä ystäviänsä, etusijassa pientä poikaansa, huvittaakseen kertomalla heille pienen pojan liikuttavaa elämäkertaa. Samoin kuin kerta „Le petit Chose"ssa antaa hän mitä viehättävimmän kuvan lapsuuden onnellisista ajoista, kuvan täynnä päivänpaistetta ja elämän-iloa. Pikku sankarinsa, joka poikana seuraa ottovanhempiansa vanhan „Nivernais"in, erään Seineä kulkevan aluksen, kannella, ei löydä tyydytystä kaukana tuosta rakkaasta piiristä, kun onni äkkiä avaa hänelle rikkaan todellisen isänsä oven ja sydämmen. Ei! liian syvästi on leikkikumppaninsa, pikku ottosisarensa kuva juurtunut hänen sydämmeensä, liian syvälle myös hellät ottovanhemmat ja ennen kaikkia tuo vanha rakas Nivernais, muinoin koko hänen pikku, rajoitettu ja kuitenkin hänen mielestään niin laaja maailmansa. Hyljäten elämän, johon hän ei sovi, palajaa hän onnellisena vanhaan, tuttuun piiriinsä, jossa löytää vaikutus-alansa.

Tämä kirja, jos kohta aiottu lasten ystäväksi, ansaitsee tulla laajemmalle lukijakunnalle tutuksi, sillä se saattaa huvittaa ketä tahansa, jonka aisti ei ole siihen määrin turmeltunut että hänen on mahdoton käsittää sitä viehätystä, joka piilee tuossa yksinkertaisessa pikkukertomuksessa. Tuskin voinee hän toki tämän kirjan luettuansa kieltää että Daudet'in vertaista kertojaa ani harvoin löytyy, samassa kuin hänen täytynee huomata sitä runollisuutta, joka kultaa koko kuvauksen. *H. A—n.*

Sananen suomalaisen kaunokirjallisuuden ruotsinnoksista.

Pietari Päivärinta, Bilder ur lifvet. Bemyndigad öfversättning från finskan af Rafaël Hertzberg. Borgå 1883. Werner Söderström.

— — Bilder ur lifvet. Andra samlingen. Öfversatta af Rafaël Hertzberg. Borgå 1884. Werner Söderström.

— — Sakeus Pyöriäs berättelser om sig sjelf och de andra. Öfversatta af Rafaël Hertzberg. Borgå 1886. Werner Söderström.

Juho Reijonen, Noveller. Öfversatta af Rafaël Hertzberg. (Det unga Finland I) Borgå 1885. Werner Söderström.

Juhani Aho, Folklif. Fri öfversättning af Karl A. Tavaststjerna. (Det unga Finland II). Borgå 1886. Werner Söderström.

Minna Canth, Lifsbilder från finska hem. I. Bland fattigt folk. II. Hanna. Bemyndigad öfversättning från finskan af Rafaël Hertzberg. Helsingfors 1886. G. W. Edlund.

— — Arbetarens hustru. Öfversättning från finskan af Hedvig Winterhjelm (Det unga Finland III). Borgå 1886. Werner Söderström.

Vilpittömällä tyytyväisyydellä varmaankin jokainen isänmaan ystävä on nähnyt, että nuoren suomalaisen kirjallisuutemme hedelmät niin pian

ovat saatetut maamme ruotsinkielisenkin yleisön käytettäviksi. Useimmiten kansan elämää kuvaillen, aina täysin määrin kansallisena, tämä kirjallisuus epäilemättä on erittäin tärkeä välikappale tekemään kansaa, sen ajatustapaa ja oloja lukijakunnalle tutuiksi ja samalla rakkaiksi. — Onhan itse asiassa nuori suomalainen kirjallisuus paraita todistuksia kultuurimme kypsyydestä tai kypsymättömyydestä! Päivärinta, Minna Canth, Juhani Aho, Reijonen ja heidän kuvaamansa olot ovatkin herättäneet mieltymyästä ruotsinkielisissä, jopa ruotsinmielisissäkin piireissä. Näyttää siltä kuin nämätkin olisivat mainittujen kirjailijoiden kuvauksissa tunteneet omaa itseään, omaa kansanluonnettaan, omaa suomalaista sydäntään.

Mitä harvinaisempi semmoisen yhteyden tunnonilmaantuminen puolueriidan raatelemana aikanamme onkaan, sitä arvokkaampi se on. Tärkeätä, hyvin tärkeätä on siis, että se kirjallisuus, joka on osoittanut voivansa siihen suuntaan edes mitään vaikuttaa, ruotsiksi esiintyy kaikin puolin täydellisessä puvussa. Ainoastaan jos käännös on mahdollisuuden mukaan tarkka, voi se säilyttää alkuteoksille omituisen, kansallisen värityksen. Ja ainoastaan jos muoto on huolellinen, saattaa se synnyttää oikean käsityksen kirjallisuudestamme.

Mutta näitä vaatimuksia puheena olevat käännökset yleensä eivät täytä. Siitä tulee luullaksemme helposti vakuutetuksi kun niitä vähänkin silmäilee.

Suurimman osan käännöstyöstä on suorittanut herra Rafaël Hertzberg. Hän on nimittäin ruotsintanut kaikki ne Päivärinnan ja Reijosen kertoelmat, jotka tähän saakka ovat ruotsiksi ilmestyneet, ja niitä paitsi Minna Canthin „Hannan“ ja „Köyhää kansaa.“ Tämä seikka, ja vielä enemmän ne melkein lukemattomat muut käännökset ja mukaelmat, jotka herra Hertzbergin kynästä ovat lähteneet, saattaisi ehkä siihen luuloon, että hän tänlaatuisessa työssä on jo mestariuden saavuttanut. Mutta näyttääpä hänen tuotteliaisuutensa päin vastoin olevan työn kelvollisuudelle vahingoksi. Päästyänsä jonkinmoiseen ketteryyteen löytää sanoja, jotka *voivat* vastata alkuteoksen käyttämiä, kääntäjä ei aina huoli tuumailla, sopivatko ne myöskin käsillä olevaan kohtaan. Sitenhän työ nopeasti edistyy ja kieli saattaa kauniilta kuulua, vaikka onkin herra Herzbergin eikä tekijän ja vaikka luonnonmukaisuus usein saakin aika kolauksia. Kovin rohkeaksi ehkä arvellaan moista päätelmää niin taitavan kynäniekan työtavasta. Vaan miten muutoin voi selittää sitä stiilin epätasaisuutta, eheyden ja yhdenmukaisuuden puutetta, joka epäilemättä on mainittujen käännösten suurin vika? Sen saattaa huomata kaikissa hänen suomennoksissaan. Keskimäärin joka toisella sivulla tapaamme sanan tai lauserakennuksen, jotka kyllä kauniita ovat, vaan eivät kuuna päivänä kumpuile oppimattoman suusta — eivätpä uuri usein tavallisen sivistyneenkään. Semmoisia ovat esim.: „ordspråket som du sjelf så ofta *anfört*“, Päivärinta, Bilder ur lifvet, II, s. 36, „för Maiju skall det också blifva en *glädjande underrättelse*“, sama teos, s. 39; ruotsiksi talonpoikaistyttö tuskin käyttää sananpartta „*hänförelsens* heliga eld“, vaikka

suomeksi kyllä voi puhua innostuksen tulesta (Reijonen, Noveller, s. 136); *fantasi, horizont* y. m. s. turmelevat myöskin kuvausten alkuperäistä väritystä. Hyvin selvästi seuraava esimerkki kuvaa kääntäjän menetystapaa: „min näfverkont är *källan* för mitt, hennes och hennes lille gosses lif“ („elämän ehto“), Päivärinta, Bilder ur lifvet II s. 7. Niin kuin tässäkin, kääntäjä usein valitessaan hienomman lausetavan, jos niin saamme sanoa, sen kautta aivan lyö kirveensä kiveen. Ankarasti täytyy paheksua huolimattomuutta, jolla kääntäjä toimittaa tehtävänsä, sen erityistä laatua silmällä pitämättä. Helposti ymmärtää kuinka väärän käsityksen täten saa erittäinkin Päivärinnan esitystavasta, jonka yksinkertaisuutta herra Hertzberg itse esipuheessaan kiittää, — puhumattakaan siitä, että nuot luonnottomuudet vähä väliin häiritsevät lukijan kiintymistä kertomukseen.

Ja kuitenkin siinä on vaan yksi puoli herra Hertzbergin kääntämistavan puutteellisuudesta. Noilta runouden kukkoloilta tulemme hyvin usein suin päin alas mitä proosallisimpaan proosaan. Kuvataksensa sitä sujavaa ja luontevaa puhekieltä, joka on useimpien suomalaisten novellien pää-ansioita, ja joka varsinkin tekee esitetyt keskustelut niin miellyttäviksi, kääntäjä ei ole löytänyt muuta keinoa kuin jonkunlaisen kyökkiruotsin sananparsien käyttämistä. Niissäpä kielen laitkin saavat välista aika kolauksia. Samassa kappaleessa, jossa tuohikonttia sanotaan elämän lähteeksi, mainitsee äiti tytärtään nimellä „Sanna slarf*ven*“ kahdessa paikassa, siis ei painovirheeksi katsottava). Samassa kertomuksessa kerrotaan: „Snart voro vägarna så igenyrda, att det var svårt att urskilja dem *ens i skogen*“ (Päivärinta, Bilder ur lifvet II, s. 2). Siinä *ens*-sana on asetettu väärään paikkaan, ja vääntää siten koko ajatuksen vääräksi. „Vi kunna inte lemna er *hit* att dö“ (sama teos, s. 4; vrt. s. 9) ei ole ruotsia, yhtä vähän kuin „hon är *bortsatt* från tjensten“ (Päivärinta, Bilder ur lifvet II s. 112) ja „ett litet rus kändes göra godt“ (sama teos s. 106).

Todella surkeassa asussa erittäinkin rouva Canthin novellit esitetään ruotsalaiselle yleisölle. Muistutamme vaan noista niin tiheään ilmaantuvista paikoista, joissa suomalainen *kun* on käännetty sanalla *som*, esim. „som de togo ett bröd från mig“, „som de foro af med hela limpan“, melkein perätysten s. 6 (Bland fattigt folk), tahi „gulle Hanna, vet du..... som en hel flock lyceister just nyss gick förbi“ (Hanna) s. 12. Kun semmoisten lauseiden välillä vielä vilisee sanoja ja sananparsia semmoisia kuin: „bara på nojs“ („niinkuin ratokseen vaan“), „hassig“, „hvad än“ („eikös mitä“), nuo alituiset „Gud välsigne“, „inte fast hvad vore“, j. m. s., niin lukijan on vaikea tulla muutun päätökseen kuin siihen, että tekijä *joko* on tahtonut saavuttaa koomillista vaikutusta tekemällä henkilöittensä sivistyskantaa ivan ja pilkan esineeksi, *taikka* itse on ollut kykenemätön sivistyneempää kieltä käyttämään. Kukapa voisi luullakaan tuota huonoa kieltä herra Hertzbergin, tottuneen kirjailijamme, kumminlahjaksi?

Toivoaksemme kuitenkin moni lukija rupeaa asiaa vähän epäilemään, kun käännöksissä näkee seuraavat paikat (tai niiden kaltaiset; ei niitä juuri tarvitsekaan lyhty kädessä etsiä): „hålla ögonen fast“ (parissakin kohdassa); „sof hon der eller hvad tokigt“ („vai mitä kummaa“) Hanna s. 43; „bra

sjuk ser hon ut i ansigtet" („kasvoiltaan") Bl. f. folk s. 27; „slog honom med fingret" Bl. f. folk s. 7 (suomeksi sanotaan „sormille"). Yhtä vähänpä kääntäjä monessa muussakaan kohdassa huolii alkuteoksen sanoja tarkastaa. Niin tuo hämärä seikka, että Hanna, oltuaan äidin luona etumaisessa huoneessa „slank ut igen" (s. 4) saa selityksensä siitä, että suomeksi on „ryömi ylös jälleen" (nim. sänkyynsä). „Hon begrep inte att svara någonting" s. 87, suomeksi „ei tietänyt mitä vastata" „Mari *skrattade så att tänderna skallrade*" Hanna s. 24 (on: „että valkoiset hampaat suusta *kiilsivät*")!

Herra Hertzberg on myöskin kääntänyt Juhani Ahon novellit „Hellmanin herra" ja „Esimerkin vuoksi", vaan emme ole tulleet noihin ruotsinnoksiin tutustuneiksi. Muita Ahon teoksia taas on kääntänyt herra Karl A. Tavaststjerna, jonka omat etevät kirjoittajalahjat tarvitaankin vieraalla kielellä mukaelemaan Ahon tarkkapiirteistä, rikassanaista ja aivan alkuperäistä esitystapaa. Eipä yleensä hänen käännöksissään huomaakaan tuota stiilin epätasaisuutta, jota herra Hertzbergissä moitimme. Kieli on jotensakin sujuvaa ja luontevaa pitkin matkaa. Siellä täällä vaan joku sana tuntuu kankealta; esim. „istårdsätta vägen" (Jernvägen, s. 39) on ainoastaan kirjakielessä käytetty lausetapa; laitettu on sana „ombesörjare" („asiamies") s. 64 ja samoin „åsrygg" (s. 45), josta ensi kerran lukiessaan luulisi tavuun *ne* painovirheen kautta poisjätetyksi. Vähän käytetään ajanmääräystä „i jul" menneestä ajasta puhuen, esim. „prostinnan frågade redan i jul efter spånaden". Väärin on „en riktig glädje var det just inte" („ei se oikeata iloakaan ollut" = „inte precis glädje") En marknadskarl s. 231, samoin kuin: „så han ens hade kunnat hvässa den" [knifven], Jernv. s. 68.

Esipuheessaan herra Tavaststjerna sanoo mieltymyksensä noihin Ahon kuvaamiin luonnonlapsiin, joihin hänkin pitkinä nuoruuden vuosina on tutustunut, saattaneen itsensä käännöstä toimittamaan, vaikkapa tunteekin kielellisten tietojensa puutteellisuuden. Sitä kaiketi siis on syyttäminen semmoisestakin erehdyksestä, että lause: „meitäkin (heränneitä) on vainottu ja ukko-Paavoakin on tilille viety", käännetään: „ man har förföljt oss förut och *min far Paavo* har också stämts till rätta." (En marknadskarl s. 194). Jokainen kansamme keskuudessa tapahtuneisin liikkeisin vähänkin tutustunut kai sentään huomaa, että Niskalan isäntä tarkoittaa Paavo Ruotsalaista. Itse esineen tuntija olisi ehkä myöskin käsitteelle *körtit* keksinyt vastaavamman sanan kuin „öfverrock". Samoin luonnottoman hienolta tuntuu ruotsalaisen Matin tapa, kun ensin on pistänyt veitsen „i fönsterposten", lyödä sitä syvempään „med rockärmen öfver handlofven." Alkuperäinen Matti, se aivan kursailematta lyö kämmenpohjalla, mutta onpa hän vaan pistänytkin veitsensä „ikkunanpielen *rakoon*".

Pila sikseen — mutta käsittämättömältä meistä todellakin tuntuu, miksi kääntäjä tässä, samoin kuin monessa muussakin paikassa, on poikennut alkuteoksesta. Myönnämme senlaisen vapaan käännöksen useastikin oikeutetuksi, jopa ainoaksi mahdolliseksi. Vaan onko teos voittanut silläkin, että herra Tavaststjerna sitä niin paljon lyhentämällä on Ahon kiitetyn „mehevän ja leveän siveltimen" sijassa käyttänyt paljon kuivempaa? Me emme sitä luule ja pyydämme lukijaa silmäilemällä muutamaa sivua

esim. kertomuksessa „En marknadskarl" hakemaan itselleen vakuutusta asiasta. Eipä siihen pitkää aikaa mene, pian sen huomaa.

Kääntäjän vapautumisen halu on muutoinkin saattanut hänen tekemään vääryyttä herra Aholle. Tuo hieno piirre „Rautatiessä" esimerkiksi, kun Matti vaimonsa poissa ollessa panee enemmän kuin puoleksi maitoa piimäänsä, menee ihan hukkaan käännöksessä: „han märkte, att surmjölken var till hälften utspädd med söt" Jernv. s. 68. Ja minkä käsityksen saa Johannan puvusta, kun sanat: „tuulen henki . . . pani hänen valkoisen paitansa somasti hentoisen vartalon ympärillä värisemään" ovat käännetyt: „hennes *korta* linne fladrade vackert kring den kraftiga växten".?

Varsinkin viimeinen esimerkki osoittaa, ett'ei herra Tavaststjerna aina kykene täydelleen käsittämään tekijän tarkoitusta. Mainitsemme laajasta luettelosta vaan muutamia senlaisia kohtia. „Kysäsin, eikö häntä haluttaisi panna palamaan" — „öka på elden" (En marknadsk. s. 156); „Hän oli niin puhdas, että olisi saattanut muidenkin synnit anteeksi antaa" — „att man för hennes skull kunnat tillgifva andra deras synder" (s. 205). Ja edellisellä sivulla „huivi valui alas aina *hartioille* saakka" on käännetty „ända ned till *höfterna*", j. n. e.

Jos ainoastaan puuttuva kielitaito tuonlaisissa virheellisyyksissä ilmaantuisi, niin voisi antaa ne anteeksi — tietysti surkuttelemalla, että yritys tässä kohden voittaa kääntäjän voimat. Mutta useinpa niissä samassa huomaa senlaisen huolimattomuuden ja kevytmielisyyden, jota ei voi kyllin ankarasti moittia. Vaikk'ei herra Tavaststjerna esim. ymmärtänytkään, mitä vereksillä piipunperillä tarkoitetaan, olisi pieninkin määrä tarkkaavaisuutta sanonut hänelle, ett'ei Matilla keskellä talvea saattanut olla „färska tobaksblad" poskipieleensä pistää — yhtä vähän kuin savi, joka Liisan hameen liepeisin pysähtyi, saattoi täyttää Matin housujen kauluksenkin (s. 131 S „kjolfållar och byxlinningar voro fulla af lera"). Lauseet semmoiset kuin: „inte ser man ju det på *någon,* hvad *ni* har i buteljen" (s. 123) ja: *Ingen* af dem hade änuu skrattat åt mina visor och inte ens funnit sig stuck*na* — —" (s. 190) osottavat epäilemättä myöskin suurta epätarkkuutta. Ja mitä on sanottava siitä, että herra Tavaststjerna, oikeutettuja toiveita herättänyt runoilijamme, ei huoli paremmin kääntää muutamaa säettä melkein ainoasta, ruotsinnoksessa kokonaisuudessaan löytyvästä laulusta, kuin: „Så tänkte Junnu i sin håg Och fattande sin yxa Han gick mot ödemarken bort Och jemkade sin byxa"! *) Jätämme sen lukijan päätettäväksi.

Tulemme sitten kolmanteen kääntäjään. Rouva Winterhjelm **) on jo ennen hankkinut itselleen suomalaisen teaatterin historiassa kuolemattoman nimen. Ruotsintamalla Minna Canthin „Työmiehen vaimon" on hän näyttänyt vieläkin osan-otolla seuraavansa kansamme oloja ja pyrintöjä. Niin kuin hän teki mahdolliseksi esittää ensimäistä suomalaista näytelmää

*) „Näin Junnu mietti mielessään
Ja kirvehensä otti
Ja aprikoiden asteli
Hän korpimaita kohti."

**) Niin on nimi yllä arvostellussa kirjassa painettu.

omassa maassamme, niin hän on ensimäisenä saattanut suomalaisen näytelmän vieraalle näyttämölle tutuksi. — ohimennen sanoen, sillä välin kuin oma ruotsinkielinen yleisömme tuota tutustumista vielä odottelee. Ja niin kuin rakkaus Suomen kieleen sai hänet luomaan Leansa, niin mainittu käännös osoittaa hänen rakkaudella toisenkin esittelijätoimensa suorittaneen. Varsinkin hän on huolellisesti koettanut tuossa uudessa puvussakin säilyttää holhottinsa luonnollisen kauneuden ja samalla näyttää hänet juuri semmoisena kuin hän on. Tätä rouva Winterhjelmin käännöksessä huomattavaa huolellisuutta ja hellyyttä voi, ja sitä tuleekin, ilolla mainita, jos kohta tunnustaakin, ett'ei hän aina niin onnistu, kuin suotava olisi ollut.

Vaikeaksi kai täydellinen onnistuminen olisi käynyt kenelle tahansa. Rouva Canthin kirjoitustapa, joka vilkkaana ja luontevana lähestyy kansan kieltä, tuntumatta koskaan huolimattomalta, on tosin hänen neronsa salaisuus. Mutta onpa sentään toiselta puolen suomalaisen kansan- ja kirjakielen yhtäläisyys hänelle edullinen. Sitä suurempia hankaluuksia tarjoo siis hänen teostensa kääntäminen ruotsiin, jossa kirjakieli niin suuressa määrässä eroaa tavallisesta, huolellisemmastakin puhekielestä. Ja tämä koskee varsinkin nykyajan draamaa, moista kuin „Työmiehen vaimo."

Juuri tähän teoksen laatuun katsoen on kääntäjä mielestämme ollut oikeassa käyttäessään verbiä aina yksikössä, monikollisenkin subjektin ohessa. Siellä täällä on muitakin muotoja puhekielestä otettu, muutta yleensä se on tehty hyvällä aistilla ja varovaisuudella, kuten ja huomautettiin. Tahtoisimme kuitenkin moittia tapaa, jolla aivan viattomat huudahduksetkin, niinkuin „mitäs tyhjää!" „kissa vieköön!", puhumattakaan noista miehekkään vakuutuksen heikommista asteista „lempo", „peijakas", aivan järjestänsä käännetään sanalla „fan". Emme toki ole kuulleet Ruotsin kieltäkään syytettävän sanaköyhyydestä tällä alalla.

Tuosta sujuvaan kieleen pyrkimisestä huolimatta, dialoogin kankeus kuitenkin niin usein pistää lukijan silmään, ett'ei siitä tarvitse esimerkkiä mainita. Harva, joka vaan ruotsinkielellä on teokseen tutustunut, arvannee kuinka paljon se kadottaa sillä, että alkukielen sananparret ja runolliset lausetavat niin harvoin täydelleen pääsevät esiin käännöksessä. Yleensä rouva Winterhjelm kyllä koettaa uskollisesti seurata tekijää, mutta siitä syntyy, kuten hän itse myöntää, suuretkin vaarat. Ehdottomasti esim. naurattaa, kun Kerttu, mummonsa kysymykseen: „Hvem där?" vastaa: „Ett jordkryp, en grafmask, fiskmat." Mihin on siitä se valtaava epätoivon runollisuus kuihtunut, joka ilmaantuu alkuperäisissä sanoissa: maan mato, tuonen toukka, kalojen ruoka? — Eikä juuri saa selvempää käsitystä Kertun turvattomasta tilasta, kun hän vähän myöhemmin kertoo, ett'ei hänellä ole „andra bekanta än himmelens väder och vind" eikä „någon kärare vän än fältets friska vårluft („kuin taivaan tuiskut ja tuulet", „kuin ahon ainaiset ahavat"). „Samoilemme soita ja maita" on rouva W:n käännöksessä ruotsinnettu sanasta sanaan: „vi genomströfvar *kärr och länder*", mikä ei ole mikään ruotsalainen sananparsi. Alkuperäisellä ruotsalaisella sananlaskulla „bättre se än illa röra" olisi ollut käännettävä tuo „parempi katsoa kuin katua", joka nyt kuuluu: „bättre se sig för än ångra bakefter", j. n. e.

Viimeeksi mainitut esimerkit eivät ole juuri malliksi kelpaavaa ruotsia. Semmoisia virheellisiä sanoja ja lauseparsia tapaa käännöksessä silloin tällöin, esim. „männen ha en smula i hufvudet" („ovat päissään"), „förderfvelsens djup". Viimeiseen kai osaksi on ollut syynä myöskin puuttuva syvempi Suomen kielen tunteminen, joka joskus tekee kääntäjälle pienempiä tai suurempia kepposia. Kovinpa esim. hämmästyy, kun mustalaisjoukossa kuulee kukoistavan taidon laittaa „potatislåda"! (Perunapaistikkaita, sanoo suomalainen Herman.) Toiselta puolen ruotsalaisen Johannan vakuutus (ensimäisessä näytöksessä): „hellre dränka sig *än* valla svin" („parempi kalvoon *taikka* sikoja paimentamaan") tekee lukijalle varsin selväksi Liisan kysymyksen (toisessa näytöksessä): „hur tycker du nu om att lefva tillsamman med din man?" („miltä sinusta nyt tuntuu miehelässä-olo?").

Mutta jättäkäämme muistutukset. Niitä on ehkä monen mielestä ollut jo liiaksikin, vaan sanotaanhan, että „ei se hyvää suo, joka ei pahaa ilmoita."

Naima L.

Runottaren vaellus.

Kirj. *C. Snoilsky*

Ol' juhlakemut uljaat miekkoisien
Huipuilla poutaisien kukkulain,
Ja tenhopiiriin marmorhuonehien
Sulkeutui riemu siellä asustain.

Ken huvinlähteen viereen suihkuveisan
Siell' ensin ehtii, parhaan paikan vie,
Saa maljan luota virran vaahtoovaisen
Ja janon poistaa, jos kuin suur se lie.

Yhä hurmausta loiste lumoovainen
Suo hyörinälle elon iloisan; —
On meessä toki muihepisarainen,
Ja pilvi peittää kirkkaan taivahan.

He tiesit vuorten juureen toisen suvun
Majansa tehneen luoliin soramaan,

Ja valoon siinneen onnen kukkakuvun
Imevän sulons' näiltä juuriltaan.

He hyppyistäysin antimia soivat
Avuksi kurjain — hyvyyttänsä sen,
Ja marmorihin kultaleimat loivat
Avujen: laupeuden ja lempeyden.

Zeus kuni siitti Pallaan aivoistansa,
Niin loit he jaloimmista tunteistaan
Runotar-immen, millä katseissansa
Ol' taivas ja mi lumos laulullaan.

Ja immyt herkkuin luona liehuellen
Toi ihmeruususia ilmoihin,
Hän laulaa — häntä kuullaan ihastellen,
Ja onnekkaalta tuntuu elokin.

Niin rikkahille soi hän ruusujansa
Ain' illan tyynehessä laulaen,
Kun aatos raskas tuntee uinuvansa
Ja varjoon vaipuu päivä sammuen.

Ka, hehku nousee hänen poskillensa,
Hän vasun ahtaa ruusuin tuorehin
Ja viitan käärii taajaan verhoksensa,
Pois linnast' astuu kevein askelin.

Hän kurjuusluoliin kulkuansa ohjaa
Alas märkiin holviin porraspengermää,
Ja kultakenkä hienoon jalkapohjaan
Talmaantuu — viluissaan hän väräjää.

Hän kuulee öiden pimeästä pauhun,
Se on kuin kuohu virran liejuisen.
Nyt nähdessänsä leivättyyden kauhun
Hän ruusuinensa seisoo vaijeten.

Vasua laihat kädet hahmielee,
Vaan valons' soihtu ruusuille luo,

Ja immen kauhuks ilkku kajahtelee:
„Vain ruusuja hän meille, meille tuo!"

Hän poistui kähyhuudot korvissansa
Ja paken' ennen kukon kuulumaa.
Viel' lähde suihkueli vanhoillansa,
Vaan kolkko, iloton ol' huvin maa.

Taas miekkoisetkin heräs uinaamasta
Sanoen: „terve, immyt, tultuas!"
Oi, ehtynyt on sävel virtaamasta,
Ja tyhjä onpi vasu ruusukas.

Jo riemu ol' niin kylmäks rauennunna
Ja karvas maku nektarlähtehen;
Kaikk' oli sointuisuuskin sorehtunna,
Kun sävel sortui huulilt' impyen.

Vaan turhaan kultakirjoin kerskukieltä
Avujen leimat puhui loistossaan;
Ain' epäilykset salaa kaivoi mieltä
Vaikk' ylvästeltiin: kaikk' on parhaallaan.

Vain kuulija, mi sydänyönä valvoi,
Kuul' ääntä, kauheksuin siit' arvellen:
„Se lapion pisto oli." Aika kalvoi
Jo juurta mailman lauluvajaisen.

Suomentanut —*ine.*

Kaunis pilvi.

Kirj. *C. Snoilsky.*

Sinitaivahalla
Pilvi kiitävä,
Miss' oot ilman alla
Levon löytävä?

Tuulen tuudittaissa
Leijut loistain sa,
Kullan hohtavaissa,
Ruusureunaisna.

Ehkä kerran vaivut
Mereen kaukaiseen,
Hohteinesi haivut
Hautaan suolaiseen.

Taikka tunturilla
Hajoot haituviin,
Väris kinoksilla
Joutuu kadoksiin.

Loistees ihanainen
Niinkö katoaa.
Kaares kaunokainen
Tyhjiin raukeaa?

Oi, jos itse saisit
Vuotees valmistaa,
Vetes vihmoaisit
Niittyyn vihantaan,

Jotta kukkasissa
Helmet helottais,
Kultahohtehissa
Välkkees uudistais,

Eikä häviäisi
Loistees taivainen,
Vaan se mailmaan jäisi
Kupuun kukkasen!

Suom. —*ine.*

Kirjallisuuden-tilastoa.

II.

Kirjallisuuden karttuminen ei ainoastaan kuvastu kirjojen lukumäärässä, vaan myös niiden *hinnassa*. On kai edistymisen merkki, jos voidaan jonakin aikakautena kustantaa ja ostaa kalliimpia kirjoja kuin ennen. Ja tässäkin kohden suomalainen kirjallisuus osottaa selvää edistymistä, niinkuin näkyy alla olevasta taulusta.

Pari muistutusta tähän tauluun on tarpeen. Ensiksi ei tiedä kaikkien kirjojen, varsinkaan vanhempien, hintaa; muutamilla ei olekaan hintaa, se on niitä ei myydä kirjakaupassa. Täytyy siis jättää kaikki nämä kirjat pois laskusta. Toiseksi kirjat hinnan mukaan jakaantuvat eri aikakausiin vähän toisella tavalla kuin jos lasketaan niiden lukumäärä: edellisessä tapauksessa on luonnollisempaa lukea kirja siihen vuoteen, jolloin sen viimeinen osa ilmestyy, jälkimäisessä tapauksessa taas on ensimmäisen osan ilmestymisvuosi määräävä. Eri kirjaksi on kummassakin tapauksessa luettava joka vuosikerta tahi osa aikakauskirjoista, kalentereista ja kokoelmista. — Lopuksi on muistettava että alla olevat numerotkin, samoin kuin viime kerralla mainitut, ovat *suhteellisia,* s. o. ne eivät osota *kaikkien* kirjojen hintaa; on näet nytkin otettu lukuun ainoastaan joka teoksen ensimmäinen painos.

Mitä alla olevat numerot todellakin merkitsevät selvenee siis parhaiten jos olettaa, että joku vuonna 1855 olisi alkanut ostaa suomalaisia kirjoja ja ensiksi olisi ostanut kaikki ne kirjat, joiden hinnasta hän silloin on voinut saada tiedon. Sitten hän olisi jatkanut ostamalla kaikki uudet kirjakaupasta saatavat kirjat, mutta vasta silloin kun viimeinen osa niistä on ilmestynyt (paitsi aikakauskirjoja ja kokoelmia, joista olisi ostettu joka vuosikerta tahi osa erikseen). Vielä on oletettava että kirjat aina ostetaan halvimpaan hintaan, s. o. ilman kansitta, ja aikakauskirjat ilman postimaksuitta.

Näiden perusteiden mukaan saisimme seuraavan taulun:

	Kirjojen lukumäärä.	Hinta yhteensä.	Keskimääräinen hinta.
Ennen 1856 ilmestyneitä	467	564: 47	1: 21
1856—1865 „	449	638: 90	1: 42
1866—1875 „	542	1158: 77	2: 14
1876—1885 „	1340	3066: 65	2: 29.

Kun siis vuosina 1856—1865 tuo kirjojen ostaja olisi päässyt 64:llä markalla vuodessa, niin hänen sitä vastoin viime vuosikymmenellä olisi täytynyt maksaa 306 markkaa vuodessa, siis lähes viisi kertaa enämmän, — vaikkapa hän olisi saanut ainoastaan kolme vertaa enämmän kirjoja. Sillä — ja tämä on myös tärkeä seikka — kirjojen keskimääräinen hinta on 20:ssa vuodessa noussut koko 60%.

Tämä hinnan nouseminen näkyy myös seuraavasta taulusta, joka osottaa kuinka monta kirjaa kunakin aikakautena kuuluu kuhunkin siinä mainittuun hintaluokkaan..

	0.05—0.45.	0.50—0.95.	1.00—1.95.	2.00—4.95.	5.00 ja en.
Ennen 1856 ilmestyn.	191	89	115	52	20.
1856—1865 „	135	92	117	86	19.
1866—1875 „	88	113	136	153	52.
1876—1885 „	158	308	371	377	126.
Taikka prosenttiluvuissa:					
Ennen 1856 ilmestyn.	41	19	25	11	4.
1856—1865 „	30	21	26	19	4.
1866—1875 „	16	21	25	28	10.
1876—1885 „	12	23	28	28	9.

Viimeisestä taulusta näkyy selvästi kuinka helpoimpien kirjojen luku on suhteellisesti vähennyt enimmin (41—12%); kaksi seuraavaa luokkaa on vähäsen enennyt (44—51%), mutta ne kirjat, jotka maksavat 2 markkaa ja enemmän, ovat suhteellisesti enimmin karttuneet (15—37%). Muistettava on vielä että viimeisinä aikoina suuri osa niistä kirjoista, jotka maksavat vähemmän kuin yhden markan, kuuluvat johonkin sarjaan (esim. Kansanvalistus-, Talous-, Raittius- tahi muitten seurojen toimituksiin y. m.), jonka tähden, jos nuo sarjat luettaisiin kukin yhdeksi teokseksi, kalliimpien kirjojen prosenttiluku viime vuosikymmenellä nousisi paljon enemmin kuin edellisillä.

Ne 217 kirjaa, jotka maksavat viisi markkaa tahi enemmän, ansainnevat erityistä huomiota.

Ennen v. 1856 ilmestyneistä kirjoista kuuluu:

Jumaluus-oppiin (yksi kuvateos)	10.
Kielitieteesen (5 sanakirjaa ja Lilius'en Lukemisto)	6.
Kansalliskirjallisuuteen (Otava, Kalevala, Kanteletar, Sananlaskuja) .	4.
Yhteensä	20.

Seuraavalla vuosikymmenellä (1856—1865) ilmestyi:

Jumaluus-oppia	2.
Kielitiedettä	3.
Kansalliskirjallisuutta (Judén, Kirjoja)	1.
Historiaa	2.
Luonnontiedettä	2.
Kuvateos	1.
Kirjaluettelo	1.
Aikakauskirjojen vuosikertoja.	7.
Yhteensä	19.

Vv. 1866—1875 tämä luokka jakaantuu näin:

Jumaluus-oppia . . . . 3.
Kielitiedettä . . . . 6.
Kansalliskirjallisuutta (Satuja ja Tarinoita; Gummerus, Uuteloita; Novellikirjasto; Käännöksiä) . . . . 8.
Historiaa ja muinaistiedettä . . . . 4.
Oikeus- ja valtiotiedettä . . . . 2.
Luonnontiedettä . . . . 2.
Kuvateoksia. . . . . 2.
Maanviljelystä ja merenkulku-oppia . . . . 2.
Aikakauskirjojen vuosikertoja . . . . 23.

Yhteensä 52.

Vuosina 1876—1885 on taas ilmestynyt:

Jumaluus-oppia . . . . 15.
Oikeus- ja valtiotiedettä . . . . 8.
Historiaa ja maatiedettä . . . . 14.
Kielitiedettä . . . . 9.
Kaunokirjallisuutta (6 alkuperäistä) . . . . 24.
Siveys-oppia . . . . 3.
Kuvateoksia . . . . 7.
Kirjallisuushistoriaa . . . . 1.
Matematiikkaa . . . . 2.
Luonnontiedettä . . . . 3.
Lääketiedettä . . . . 1.
Taloutta . . . . 1.
Sotatiedettä . . . . 1.
Aikakauskirjojen vuosikertoja . . . . 37.

Yhteensä 126.

Lukijaa ehkä vielä huvittanee tietää mitkä ovat kaikkein kalliimmat kirjat suomenkielellä. Teen siis luettelon niistä kirjoista, joiden hinta nousee yli 15:n markan; kuin määrätään tämä raja, niin ei mikään aikakauskirja tule luetteloon. Nimitysten eteen pannut vuosiluvut merkitsevät teoksen taikka sen viimeisen osan ilmestymisvuoden; tähti merkitsee että 1885 vuoden jälkeen on tullut taikka on tuleva uusia osia teoksesta.

1826. Renvall, Sanakirja . . . . 16: —.
81. Kynäpiirroksia taideteollisuus-näyttelöstä . . . . 16: —.
85. Hammerich, Kirkkohistoria . . . . 18: —.
74. Kertomuksia ihmiskunnan historiasta . . . . 18: 50.
* Shakespeare, Dramoja . . . . 19: —.
* Topelius, Talvi-iltain tarinoita . . . . 20: 50.
82. „ Välskäärin kertomuksia . . . . 21: —.
83. Nordenskiöld, Vegan matka . . . . 21: —.
82. Ahrenberg, Suomalainen ornamentiikki . . . . 24: —.
* Falkman, Itä-Suomessa . . . . 24: —.
83. Hoffmann, Kuvia kasvikunnasta . . . . 25: —.
32. Gottlund, Otava . . . . 28: 80.

1873.	Matkustus Suomessa	30: —.
83.	Biografinen Nimikirja	30: —.
*	Biblia Dorén kuvien kanssa (Täydellisenä 35: —)	30: —.
77.	Ingman, Raamatun selityksiä	32: —.
66.	Kuvia ja kuvaelmia Suomen maakunnista	40: —.
78.	Carlsson-Dahlberg, Biblia selitysten kanssa	42: —.
*	Yleinen ihmiskunnan historia (täytellisenä 56: —) . . .	42: —.
80.	Lönnrot, Sanakirja	70: —.
*	Aspelin, Muinaisjäännöksiä	72: —.

Niinkuin nähdään ovat näistä 21:stä teoksesta ainoastaan kolme vanhempia kuin 1870, neljä ovat 1870-luvulta ja neljätoista eli ²/₃ ovat 1880-luvulta. Seitsemässä on teksti kirjoitettu kuviin (kuuteen niistä löytyy myös ruotsalainen teksti), neljässä kuvat valaisevat tekstin, muissa ei ole kuvia. Viimeksi mainituista on kaksi raamatun selityksiä, kaksi sanakirjoja, kolme historiaa ja kolme kaunokirjallisuutta. Jos jätämme Dorén Biblian luvusta pois, niin on ³/₄ eli 15 teosta Suomen miesten tekemiä, kolme ovat mukailtuja ja ainoastaan kaksi käännöksiä ulkomaan miesten teoksista.

Valfrid Vasenius.

Kotimaan kirjallisuutta.

O. Funcke. Usko ja jokapäiväisyys. Suomensi Aatto S. Porvoossa, Werner Söderström. 1 vihko. Hinta 35 p.

Funcke on varmaan aikamme suosituin hengellinen kirjailija. Hänen teoksensa ovat tavattomassa määrässä levinneet sekä hänen kotimaassaan että kaikissa sivistyneissä maissa. Niistä on viime vuosina ilmestynyt suomennettuina: Jumalan koulu, Kristillisiä esitelmiä, Kristillisiä kysymysmerkkejä, Muutoksia ja Matkakuvaelmia Englannista.

Funcken kirjoitustapa on monessa suhteessa aivan toisenlainen, kuin se, jonka useimmiten tapaamme hartaus-kirjallisuudessa. Ei siinä suhteessa, että hän rahtuakaan olisi poikennut kristin-uskon uskonperustuksesta, se on hänestä samoin kuin jokaisesta raamatun-uskovasta järkähtymätön, mutta hän tarjoo „jumalallisen totuuden vanhaa viiniä" uusissa maljoissa. Ei hän uhraa ajanhengen aatteille, vaan esittää asiansa tavalla, joka on omiansa koskemaan ja vaikuttamaan sivistyneesen nykyajan ihmiseen. Hän noudattaa tässä kohden sääntöä: Lausukaamme puheessa ja kirjoituksessa ajatuksemme niinkuin muutkin ihmiset ja niinkuin tunnemme sydämmessämme. Hän karttaa kankeata saarnanuottia, teeskenneltyä ja luonnotonta paatosta ja kaikkia hempeitä, tyhjiä korupuheita, sillä kaikki tuollainen kyllästyttää. Usein hän esittää vakavaa ainettansa nerokkaassa juttelustiilissä, tämän sanan paraassa merkityksessä,

Funcke ei muuten rakasta „viisastelevaa teologiaa ja liioiteltua dogmatismia". Yksi on tarpeellineen. Itsekohtaisesti omistettua, käytännöllistä kristillisyyttä on meidän tarvis. Ja voidakseen vaikuttaa ulospäin ihmis- ja yhteiskunta-elämään, täytyy kristityn oppia tuntemaan tätä elämää. Hänen täytyy ymmärtää, ennenkuin hän tuomitsee. Ja toiselta puolelta ei luonnossa, ei maailmassa löydy mitään niin pientä, ei ihmis-elämässä mitään niin jokapäiväistä ja vähäpätöistä, että siitä ei saattaisi lähteä mitään oppia sielulle. Tätä kristityn sisällisen elämän ja ulkomaailman välistä vaihevaikutusta kuvailee Funcke mestarillisella tavalla.

Funcken puheena olevassa teoksessa, „Usko ja jokapäiväisyys", josta ensi aluksi vain ensimmäinen vihko on suomeksi ilmestynyt, on Abrahamin yksinkertaisissa piirteissä esitetty, mutta opettavainen historia hänen mietiskelyjensä pohjana. Mikäli teosta ruotsalaisesta käännöksestä tunnemme, saatamme sanoa sen olevan hänen paraitaan. Jos tahdotaan pitää Funckessa virheenä sitä, että hän usein poikkee syrjälle varsinaisesta aineestaan, löytyy kyllä se virhe tässäkin teoksessa. Monessa kohden hänen teoksissaan kosketellaan hänen omau kotimaansa tapoja ja oloja. Puheena olevassa teoksessa esim. yhdessä luvussa (XVI) puhutaan Saksalaisten kaksintaisteluista, joka, koska se ei sovi meidän oloihin, olisi saanut jäädä pois. *)

Ne lukuisat ystävät, joita Funckella jo on suomalaisessa sivistyneessä yleisössä, kiirehtivät varmaankin hankkimaan itsellensä tämänkin hänen teoksensa. Ja niitä, jotka eivät tunne Funcken aikaisempia kirjoituksia, kehotamme tutustumaan tähän mainion kirjailijan myöhimpään teokseen, vakauneina siitä, että tämä tuttavuus on heille oleva opettavainen. *E. H.*

Kynäelmiä. Runosommitelmia. Kyhäillyt *Kaarlo Hemmo.* I. — Sortavalassa, C. W. Alopæuksen kustannuksella, 1886. **)

Kirjallisuuden tarkastajain on tähän aikaan tapana pitää yksinomaisena arvonmittaajana sitä suhdetta, jossa kirjoitelmat ovat nykyhetken ajatussuuntaan; teosten uuden-aikaisuutta semmoisenaan julistetaan ansioksi, vanhan-aikuisuus itsestään on vika. Ell'emme tietäisi joutuvamme yhtä yksipuoliseen erehdykseen, meidän tekisi mieli päinvastaiseksi kääntää tämä arvostelutapa ja sanoa näiden „kynäelmien" pääansioksi,

*) Arvostelijan muistutuksen johdosta tahdon ilmoittaa että kääntämiseen ryhtyessä asiasta neuvottelin toisten kanssa, mutta tultiin siihen päätökseen ett'ei pitäisi mitään kirjasta pois jättää. Kustantaja.

**) Vaikka tämä runokokoelma jo on Valvojassa ilmoitettu, olemme kiitollisuudella ottaneet vastaan yllä olevan arvostelun.

ett'ei niissä tavata nykyajan levotonta, tyytymätöntä henkeä. Oli, miten oli, moni lukija on varmaan, väsyneenä ajan „polttaviin kysymyksiin“, runoilijalle kiitollinen siitä, että hetkiseksi saa niistä poistua rauhallisten tunteiden tuoreille kukkaiskentille.

Viime jouluksi ilmestyneistä runokokoelmista yllämainittu vihkonen ansaitsee huomiota sisällyksensä puhtauden ja herttaisuuden takia. Herra Hemmo on aloittelija, eikä siis ole ihmettelemistä, että useat hänen runoistaan ovat noita nuoruuden tavallisia tuotteita, joita jo vanhastaan on totutta tällaisissa runokokoelmissa näkemään; mutta niiden ohessa on muita, joissa tunteet ja mietteet, vaikka liikkuvatkin jokapäiväisen elämän piirissä, lausutaan tavalla semmoisella, joka luontevuutensa tai hellän tunteellisuutensa tähden painuu syvemmälle lukijan mieleen. Semmoisia ovat esm. „Varpuselta“ ja tosihuumorillinen kappale „Ystäväni“. Isänmaa, lempi ja luonto enimmiten innostuttavat runoilijaa. Jo alkurunossaan „Jos voisin“ hän ilmaisee laulu-intonsa, tahtoen näitä ylistellä „miel'ilolla ja auvolla, kuin kiuru kevätsäällä“. Hra Hemmon runoilijaluonne on kokonaan lyyrillinen; sentähden ne runot ovatkin paraiten onnistuneet, joissa hartaan ilon tai surun tunteet pääsevät puhtaasti ilmaantumaan. Hellää ja syvää tunnetta soipi esm. runoissa „Kirkossa“ ja „Kilpakosijani“. Ne ovat muiston tuottamia kuvia; samaa laatua on „Rekiretki“. Toisinaan murhe uhkaa masentaa laulajan mielen, niinkuin runossa „Elämästäni“, vaan luottamus Jumalaan asettaa myrskyn hänen povessaan. Mutta enimmiten näissä runoelmissa kajahtelee tyyni, ilomielinen sävel, lausuen siitä ihmis-elämän onnesta, joka voi versoa ahtaimmissakin oloissa, rauhaisan mielen päivänpaisteessa. Niin esm. pienessä kappaleessa „Nietokset kun sulavi“, joka luontevassa yksinkertaisuudessaan muistuttaa kansanlauluja. Usein tekijä ottaa kuvansa luonnosta, niinkuin tuossa sointuvassa kappaleessa „Ruusu ja perho“; somasti sovitettu, ihmis-elämää tarkoittava kuva on niinikään „Luodon koivu“. Virkeä luonnontunto huokuu noissa miellyttävissä kappaleissa „Lähteellä“ ja „Iltasella“, jotka sisältävät kauniit luononkuvaukset.

Mutta tämä tyynen rauhallisuuden rinnalla ilmaantuu toinenkin ominaisuus, joka tosin on tavallinen Suomen kanssa, mutta harvoin on pääs syt taidelyriikassa puhkeamaan, — viaton leikillisyys, huumori. Onnistuneita senlaatuisia runoja ovat „Jos — —!“ „Mikä syynä?“ ja „Iltakävelyllä“, mutta ennen kaikkia yllämainittu „*Ystäväni*“, jonka tähän näytteeksi painatamme.

Ah, jos vaan sinä oisit pois,
Niin ei mun elämästän' ois —
Sit' aatellen jo jähmetyn
Ja sydän saapi kylmän hyyn.

Kun tuuli tuima rajumoi
Ja Puhur' uhkavirttä soi,
Sun luonasi niin lämmint' on
Kuin paistehessa auringon.

Kuink' armast' onkaan, että saa
Povensa sinuun painaltaa!
Taas kuluu hetket, sujuu työ
Ja rinta lämpimästi lyö.

Kun iloissasi leimuat,
Niin mieltäni mun riemuitat.
Ja loistehessas' kirkastun
Ja innostuskin valtaa mun.

Sun seuraas' etsin ainiaan,
Kun kyllästyn mä maailmaan:
Muut kylmiä jos kaikki on,
Mä tiedän: lämmin lempes' on.

Se hiukankaan kun hulmuilee,
Pois huolten huolet pakenee . . .
Ja aatos vallattomaks' saa
Ja sydänkin se laulahtaa . . .

Mä vierellänsä istuen
Sit' illat katson, hyväilen . . .
Tää ystäväni verraton
Mun kamarini — uuni on.

Mainittakoon näiden lisäksi sievä kertoelma „Uus' elo" sekä „Luomisen kukka", ylistysruno naisen kunniaksi, jossa kenties Franzén'in „Ihmisen kasvot" on vireyttänyt tekijän kuvausvoimaa.

Muutamista ulkomuotoon koskevista seikoista tahtoisimme huomauttaa tekijää, toivoen neuvoistamme olevan jotain hyötyä. Vaillinaisia loppusointuja tavataan välisti, niin esm. yllä olevassa runossa „jähme*tyn*" ja „*hyyn*", siv. 4 „näh*ty*" ja „teh*ty*" ja siv. 5 „*hengen*" ja „*lemmen*". Viimeksimainitut tekevät kumminkin puolisoinnun (assonansin), joka toisinaan saattaa olla varsinaisen loppusoinnun, vaikkapa huononpuolisenakin, korvauksena; edellisissä molemmissa kyllä on samat kerakkeet, mutta eri ääntiöt, ja loppusoinnussa ääntiöt yleensä ovat tärkeämmät kuin kerakkeet. Sanojen muodosteleminen riimin vuoksi ei ole luvallista, niinkuin siv. 12 „oisi" ja „*poisi*". — Loppuvokaalia ei sovi jättää pois, paitsi jos seuraa vokaali tai sama konsonantti, joka on pois jääneen ääntiön edellä. Semmoisia säkeitä siis ei voi hyväksyä, kuin: „Ja *vuor'* — sä olit linnana" (siv. 8) tai „*Mit'* rannat kukkivaiset varjoais" (siv. 9). — Epäselviä kohtia ovat (siv. 7): „tunnet mielessäs' ehk' ylempää" sekä (siv. 44) viimeinen säkeistö runossa „Keväällä". — Suffiksia on paikoittain väärin käytetty esm. siv. 16 ja 17 „kyyneltulva kastelee kalveita poski*ansa*"; — „sepä mielehe*nsä* nuo kaikk' elämä*nsä* kuvat luo, kuin pilvi toivon petti"; — „surun syömää poske*aan* nyt ilokyynel kulki". Siv. 50 sanotaan: „*munkin miel'* ehk' muutahtuu", jossa suffiksin pois-jättö voi antaa aihetta väärin ymmärtämiseen (lyhennetty *ehk'* sana ei ole sekään paikallaan). — Runomuodon kauneus ja sujuvaisuus vaatii, että eri säkeet ajatuksenkin puolesta muodostavat kokonaisuuden, niin ett'ei yhteen kuuluvia sanoja temmata erilleen; turhanpäiväistä tosin olisi, ell'ei tästä säännöstä sallittaisi mitään poikkeusta, ja runoilija toisinaan tahallaankin jostakin syystä saattaa sitä rikkoa; mutta ajatuksen jatkumiset seuraavaan säkeesen eli n. s. „enjambement'it" eivät kuitenkaan ole kauniita ja niitä tulee mahdollisuuden mukaan karttaa. Sellaisia on liiaksi muuta-

missa hra Hemmon runoelmissa, etenkin niissä, joissa tekijä koettaa virittää juhlallista säveltä, esm. kappaleessa „Voitto on varma“:

— — — — — — — — — — — —

Kohtalot vaikk' onkin *uhanneet*
Vaivuttaa sen. Ei! Se käypi *tiellä*
Uuden ajan — työssä *polvi uus'*
Nyt on kyllä —, mutta siin on vielä
Isiensä henki, urhoisuus

Niin myös „Kesä-aamuna“ nimisessä runossa:

Ehkä rintas raikastuvi, sydämes saa *syvempää*
Tunnetta — ja ehkä myöskin maasi sulo sinut *saa*
Päätökseken: sulle elän, sulle kuolen, isänmaa!

Tässä, samoin kuin edellisessäkin esimerkissä, olemme painattaneet kursiivilla yhteen kuuluvat sanat.

Nämä epätasaisuudet eivät kuitenkaan tuota aivan suurta häiriötä. Päinvastoin nämä laulelmat kielen ja runomuodon puolesta ylimalkain ovat kauniita ja sointuvia. Esimerkkinä olkoon seuraava pieni kappale, johon jo ylempänä viitattiin:

Lähteellä.

Tuon niityn viereen vehreän
Sait silmäs auki luoda,
Ja varjo puiston lehtevän
Ei laineitansa tuoda
Sun pintaas salli myrskysään,
Sen rauhaisuutta särkemään.

Ain' olet tyyni, kaunis vaan
Ja kukkakulmas' alta
Luo taivas sulokuviaan
Ja näyttää ihanalta,
Kun pintahas se sukeltaa
Ja siihen vaihevärit saa.

Nuo rantas ruusut hymysuin
Suo sulle katsehensa,
Ja metsäkin se riemastuin
Säveltä huokujensa
Sinulle syvää huminoi,
Ja sulle linnun laulu soi.

Ja matkamies se vaivoissaan
Sun vettäs voimaksensa
Juo raikasta ja uudestaan
Taas lähtee matkallensa.
Ja neito, lempi rinnassaan,
Sinusta katsoo kuvoaan.

Maa, äitis, vettä rinnoistaan
Ain' antaa raitist', uutta,
Ja entinen pois juostessaan
Kukiksi taimet muuttaa. —
Ah, jospa elo ihmisen
Ois osaksikaan semmoinen!

Herra Hemmo on näissä Kynäelmissä osoittanut todellista runoilemisen intoa, ja mielihyvällä odotamme häneltä uusia „runosommitelmia.“

B. F. G.

Helsingin kirje.

Toukokuun 17 p:nä 1887.

Kysymys virkakuntien kielestä on vihdoin ratkaistu, pääasiassa Senaatin vähemmistön ehdotuksen mukaan, ja tämä tapaus on tietysti herättänyt vilkasta iloa suomenmielisessä puolueessa, vaikkapa tämä ilo ei olekaan kaikissa sen kannattajissa ollut ihan sekoittumaton. Mekin iloitsemme, siihen nähden, että molempien kielten täydellisen yhdenvertaisuuden perusaate täten on tullut laissa tunnustetuksi, vaikka me tosin, usein jo mainituista syistä, olisimme suoneet että tämä tunnustaminen olisi tapahtunut eduskunnan myötävaikutuksella. Myöskin muutamien uudessa asetuksessa tavattavien määräysten tarkoituksenmukaisuudesta olemme ennen jo lausuneet epäilyksiä, joita kuitenkaan emme tällä kertaa tahdo uudistaa. Jos vastaisuus on osoittava epäilyksemme perättömiksi, niin ei se tule ketään ilahuttamaan enemmän kuin meitä. Asian nykyisessä tilassa pidämme oikeimpana olla rikki repimättä mitä kerran on tehty ja toistaiseksi odottaa, mitä tuomiota kokemus siitä on langettava.

Se toivo, joka yhdellä tahi toisella ehkä on ollut, että uusi asetus tekisi kieliriidasta lopún, ei kuitenkaan näy toteutuvan, siitä päättäen että riita viime aikoina on raivonnut sanomalehtien palstoissa miltei rajumminkin kuin ennen. Siihen on, kuten lukijamme tietänevät, eräs professori *C. G. Estlanderin* „Finsk tidskriftissä“ julkaisema kirjoitus „Asemani kielikysymyksessä“ antanut aihetta. Valvoja puolestaan on harvoin suorastaan sekaantunut tätä kysymystä koskevaan sanomalehtikiistaan, vakuutettuna että suomalaisuuden asia siitä hyötyisi verrattain vähän. Emmekä nytkään tekisi tästä tavasta poikkeusta, ell'emme katsoisi mainittua kirjoitusta sekä sen tekijän että sisällyksenkin puolesta tavallista merkillisemmäksi. Valitettavasti vaan sen merkillisyys on varsin surkuteltavaa laatua. Meidän silmissämme se on toiselta puolen todistuksena siitä oikein hämmästyttävästä mielikarvaudesta, jolla eräältä taholta katsellaan asiain yleistä menoa maassamme, toiselta puolen se koettaa puolustaa aatteita ja ihanteita, jotka, jos ne saisivat yleisempää kannatusta, olisivat maamme koko tulevalle kehitykselle vaaralliset, ja joiden vastustamista siis pidämme velvollisuutenamme.

Että hra E. on karsain silmin katsellut sitä suuntaa, jota suomalainen sivistystyö viime vuosikymmeninä ylipäänsä on käynyt, että hän on paheksinut korkeampien suomalaisten koulujen perustamista ja virkakielen suomalaistumista — tämä kaikki oli tunnettu. Mutta että paheksuminen hänessä oli kasvanut semmoiseen määrään, joka tekee hänen kykenemättömäksi kaikkeen asianperäiseen, vähänkään historialliseen arvostelemiseen, kun suomalaisuus-pyrintö tulee puheeksi, — se oli ainakin meille odot-

tamatonta. Ikäänkuin runsauden sarvesta sataa hänen kirjoituksessaan herjauksia ja syytöksiä toisin ajattelevien päälle. He muka ovat kansanvillitsijöitä, jotka itsekkäitten tarkoitusten tähden, päästäksensä pian mahtavuuteen, ovat vieneet kansamme perikadon partaalle; he ovat „apostaatteja" (luopioita), jotka heittävät pois ruotsalaisen kultuuriperintönsä ja vihalla kääntyvät omaa ja koko yhteiskuntamme sivistyksen alkuperää vastaan; he ovat vapauden vastustajia ja taantumisen ystäviä; he ovat huolimatta kansakouluista, jopa välistä ovat koettaneet estääkin näiden kehitystä; heidän sympatiansa ovat kääntyneet itäänpäin; heidän työnsä on jo aikaansaanut sivistyskannan alentumista, moraalista turmelusta, j. n. e. Kaikki nämät herjaukset hra E. viskaa ulos, koettamatta antaa niistä vähintäkään todistusta, vetämättä esiin mitään tosiasiaa ja sanomatta ketä hän oikeastaan tarkoittaa, määrättyjäkö henkilöitä, vaiko kaikkia niitä, miehiä ja naisia, jotka viimeisinä 30 vuotena ovat ottaneet osaa korkeampaan suomalaiseen kultuurityöhön ja harrastaneet suomalaista korkeampaa kirjallisuutta — kenties Lönnrot ja pari muutakin henkilöä siitä pois luettuna? Kuinka lieneekään, ne henkilöt, joita vastaan hra E. purkaa sappeansa, saattavat täydellä mielirauhalla kantaa hänen hyökkäystään, tyvenesti odottaen että hän siihen lisää mitä vielä kokonaan puuttuu, nim. hänen väitteittensä todistuskappaleet. Puolestamme viittaamme ainoastaan siihen, että hra E. on menetellyt varomattomasti siinä, kun hänen syytöksensä ainakin osaksi ovat niitä, joita ei missään tapauksessa käy todistaminen, hän kuin tuomitsee vastustajiensa sisimpiä motiiveja. Sopii semmoiselta syyttäjältä kuin herra E. kysyä, luuleeko hän itseänsä kaikkitietäväksi. koska hän ottaa tutkiaksensa kanssa-ihmistensä sydäntä ja ajatuksia, julistaaksensa niistä hylkäämistuomionsa? Juuri sen vuoksi, että tällä alalla kaikki tosiasioihin perustuva todistaminen joko sinne tahi tänne jääpi mahdottomaksi, on niiden kirjailijoiden, jotka pitävät omaa kynäänsä jossakin kunniassa, tapana olla siihen koskematta.

Hra E:n kirjoitus sisältää, paitsi nämät soimaukset, myöskin positiivisena puolena jonkunlaisen luonnoksen ruotsinmielisyyden vastaiseen ohjelmaan, joka ansaitsee suurta huomiota. Puolestamme näemme tässä viittauksen siihen, että kielisota tästälähin on astuva uuteen aikakauteen. Tämän sodan ydinkohtana on tähän asti ollut kysymys kielten yhdenvertaisuudesta, kaikkiin valtion kansalaisilleen suomiin etuihin katsoen. Tuskin viikingitkään enää toivonevat saada yhdenvertaisuuden aatetta kumotuksi, joten siis saattanee katsoa voittoa lopulliseksi. Sen vuoksi nousee nyt ratkaistavaksi se kysymys, mitenkä kielten keskenäinen asema, tämän laillisen yhdenvertaisuuden pohjalla, on muodostuva. Vaikka tosin lyhyesti voi vastata, että se on muodostuva vapaan kilpailun periaatteen mukaan, on tämä vastaus kuitenkin liian yleinen ja epämääräinen, voidaksensa täydellisesti tyydyttää, ja pahoin pelkäämme että vielä uusia

riitoja on syntyvä siitä, mitenkä eri kansanaineksiemme tulee kilpailuvapauttaan käyttää. Jo rupeaa hämäryydestä haamottamaan uuden viikinki-programmin pääpykäleet. Ruotsin kielen tulee, arvellaan tältä puolelta, sittenkin pitää etusijansa korkeamman sivistyksen välttämättömänä välikappaleena. Sillä onhan mysfillinen yhteys olemassa tämän kielen sekä jalomman ajatustavan ja mielenlaadun välillä tässä maassa. Sen kansanluokan, joka tähän asti on käyttänyt Ruotsin kieltä, pitää siis säilyttää sitä ikuisiksi ajoiksi, ja se on pysyvä jonakuna ylimyskuntana, joka oman kielensä ja oman sivistyksensä kautta tarkoin erottuu suomenkielisestä kansanluokasta. Ruotsinkielisen sivistyksen rinnalle saa sitten toinen suomalainenkin sivistys asteettain asettautua, sen mukaan kuin sellainen ehtii kehkeytyä suomenkielisen väestön omasta helmasta ja sen hengen muodostamana. Mutta edellinen sivistys, joka on vanhempi ja omistaa koko yhteiskuntalaitoksemme syntysanan, tulee, hra E:n arvelun mukaan, arvattavasti kauan, jopa, ollessaan suoranaisemmassa yhteydessä skandinavilaisen sivistyksen kanssa, ehkä aina, säilyttämään etusijan.

Semmoinen on ruotsimielisyyden, hra E:n muodostama, kuvaus maamme tulevaisuudesta. Ijäksi päiviksi kahteen jaettu kansa! Kaksi kultuuria — toiselta puolen ruotsalainen, toiselta puolen suomalainen, siinä nyt uusi, hra E:n uskovaisillensa antama tunnussana! Niin kauan kuin jaksamme nostaa kynää, emme aio lakata protesteeraamasta semmoista ohjelmaa vastaan, jonka hyväksyminen kansamme puolesta, meidän nähdäksemme, olisi suorastaan kansallinen itsemurha. Sivistyksen kahteen erilaiseen osaan katkaiseminen olisi itse kansallishengen kahtia halkaisemista. Hra E:n ohjelma sisältää siis itse kansamme jakauminen kahteen, kahden erilaisen hengen elähyttämään osaan, sanalla sanoen, kahteen kansaan. Tuommoisen lohkaisevan tunnussanan vastaukseksi on meidän lippuumme kirjoittaminen: *Suomen kansa on yksi ja jakaumaton.* Tässä maassa ei ole ennen ollut eikä saa vastedeskään olla enemmän kuin yksi ainoa sivistys, huolimatta siitä, että sen eri ainekset ovat osittain Ruotsista, osittain Suomesta, osittain muualtakin tulleet, ja että sen sisällys pukeutuu kahden eri kielen muotoon. Onpa naurettava liiallisuus kun väitetään kielellistä muotoa niin eroamattomasti yhdistyneeksi sivistyksen sisällykseen, että jälkimmäinen auttamattomasti häviää samalla kertaa kuin edellinen muuttuu. Luulo, että vapaamielisyydellä, ritarillisella lojaalisuudella ynnä muilla hyvillä avuilla meidän maassamme on Ruotsin kielen kanssa joku *unio mystica* (salaperäinen yhteys) — kuten jumaluusoppineet sanovat —, kas siinä uskonkappale, mikä käy yhtä vaikeaksi uskottomille todistaa kuin transsubstantiatsioni-dogmi tahi mikään muu järjen yläpuolella oleva uskonsääntö tahansa.

Me emme kiellä että tekeillä oleva kielimuutos *voisi* aikaan saada sivistykselle haittaa, jos se tapahtuisi liian jyrkästi ja historiallista yh-

teyttä katkaisemalla. Ainoastaan sen sivistyksen pohjalle, joka meillä jo on olemassa, ainoastaan niiden yhteiskunnallisten laitosten, uskonnollisten ja moraalisten aatteiden perusteelle, jotka vuosisatojen työ on kansamme mielessä vahvistanut, on sivistyksen vastainen kehitys rakennettava. Ylen nopea muutos kielioloissa ja äkillinen yhteiskunnallisen painopisteen siirtyminen toisiin kansanaineksiin, kuin missä se tähän asti on ollut, voisi kieltämättä tässä kehityksessä aikaansaattaa häiriötä. Mutta vastoin herra E:iä luulemme, ett'ei suomalainen liike vielä ole mitään semmoista häiriötä aikaansaanut, eikä vastedeskään välttämättömästi tule sitä synnyttämään. Suomalainen liike ei tarkoita eikä ole tarkoittanut Ruotsin kielen sortamista ja poistamista maastamme. Ja vaikka vallassäätymme vastedes suurimmaksi osaksi saisikin Suomen kielen äidinkieleksi, ei siitä ollenkaan seuraa, että Ruotsin kieli maassamme on unohtuva pois. Hra E. näkyy pelkäävän että samassa kuin vallassääty itselleen omistaa Suomen kielen, se tulee elämään ikään kuin säkissä, tuntematta mitään muuta maailman kieltä — ell'ei kenties Venäjää. Tämmöinen pelko on meistä kuitenkin tuulesta temmattu. Suuret kansat voivat jotenkin tulla toimeen ilman vieraiden kielten taitoa, mutta pieni kansa, niinkuin meidän, tarvitsee niitä liian kipeästi, voidaksensa laiminlyödä niiden oppimista. Useat seikat, esim. rantamaillamme asuva ruotsalainen väestö, sivistyksemme ja yhteiskuntajärjestyksemme alkujuuret, se tosiasia että Franzén, Runeberg, Topelius, Snellman y. m. ovat ruotsiksi kirjoittaneet, sanalla sanoen koko historiamme tähänastinen juoksu on välttämättömästi vaikuttava, että juuri Ruotsin kieli ennen muita on oleva sivistyneelle luokalle hyvin tunnettu, joten siis mahdollisuus seurata skandinavilaisen aatevirran kehkeytymistä täällä aina pysyy voimassa. Semmoinen „kaksikielisyys" on hyvä ja oikeutettu, hra E:n puoltama ohjelma sitä vastoin ei ole juuri kaksikielisyyttä vaan pikemmin kaksihenkisyyttä, joka meidän mielestämme aina on pienessä kansassa vaarallinen. Mitä taas siihen tulee, että vieraiden kielten seassa ruvettaisiin innokkaammin kuin tähän asti oppimaan Venäjänkin kieltä, niin saattaa ehkä sillä tavoin käydä, mutta ainakin se on tyhjä ja perätön väite, että taipumus Venäjän kielen oppimiseen juuri suomalaisen liikkeen kautta kasvaisi suuremmaksi kuin muutenkin. Voimme hra E:lle ilmoittaa, ja vaadittaessa numeroillakin todistaa, sen tosiasian että taipumus Venäjän kielen oppimiseen on paljoa suurempi ruotsalaisissa kuin suomalaisissa oppikouluissamme.

Sen vaaran välttämiseksi, jonka jo olemme myöntäneet mahdolliseksi, että kielimuutos synnyttäisi häiriötä sivistyksen säännöllisessä kehityksessä ja hyvien traditionien katkeamista, on vieläkin yksi varokeino mielestämme hyvin tärkeä. Se on että juuri sama säätyluokka, joka tähän asti on ollut korkeamman sivistyksen varsinaisena omistajana, itse, ainakin

suureksi osaksi muuttuu suomenkieliseksi, että se itse suorastaan ottaa käsiinsä suomenkielisen kirjallisuuden aikaansaamista, ja siis uuden suomenkielisen muodon luomista vanhalle sivistyksen sisällykselle. Tämä on tietysti paras keino säilyttää tätä sisällystä vahingoittumatonna kielellisen muodon muuttuessa. Tosin nyt, kuin pääsy korkeampaan sivistykseen on avattu itse suomenkieliselle väestölle, runsaat lisävirrat ovat ruvenneet sieltä tulvailla säätyluokkaan. Se on tietysti niin kuin olla pitää ja olikin tarkoitettu, kuin suomalaisia oppikouluja perustettiin. Mutta varsinaisena ytimenä syntyvässä suomenkielisissä vallassäädyssä pitää mielestämme oleman joukko sellaisia henkilöitä ja perhekuntia, jotka eivät nyt vasta rahvaan helmasta kohoa tähän säätyyn, vaan joidenka esi-isät jo ovat siihen kuuluneet. Koska tähän-astisissa oloissamme korkeampi sivistys on ollut Ruotsin kielen käyttämiseen yhdistyneenä, niin seuraa vastaansanomattomasti, että mainitun joukon täytyy muuttaa kielensä.

Älköön meitä väärin ymmärrettäkö. Emme suinkaan sano jokaista, ruotsia puhuvaa säätyhenkilöä tässä maassa moraalisesti velvolliseksi muuttamaan kieltänsä. Jokaisella on kieltämätön sekä moraalinen että juriidinen oikeus asianhaarain mukaan määrätä, kumpaako kieltä, ruotsiako vai suomea, hän yksityishenkilönä tahtoo pitää oman ja perustamansa kodin kielenä. Me emme moiti sitä että maassamme löytyy niitäkin, jotka harrastavat Ruotsin kieltä ja ruotsinkielistä kirjallisuutta, myönnämme päinvastoin että semmoisellakin työllä saattaa olla isänmaallinen merkitys. Me sanomme vaan, että ne, jotka, ruotsia puhuvista kodista lähteneinä, oppivat ja rupeavat käyttämään Suomen kieltä sekä muuttavat perheensä kielen suomalaiseksi, ottaaksensa niin muodoin tehokkaammin osaa suomalaiseen kultuurityöhön ja lisätäksensä suomenkielistä sivistynyttä luokkaa, eivät ainoastaan ole siihen täydellisesti oikeutetut, vaan myöskin tekevät nykyisissä oloissa erittäin tärkeän, isänmaallisen työn. Sillä jos ruotsinkielinen luokka kokonaan pysyisi semmoisena ja jättäisi suomalaisen sivistystyön suomenkielisille toimitettavaksi, niin saattaisi todellakin tapahtua mitä hra E. juuri pelkää, että nimittäin uusi suomenkielinen sivistys tulisi hengenkin puolesta liian erilaiseksi entisestä sivistyksestä. Onneksi on toki, kuten kokemus näyttää, melkoinen osa vanhastas äätyluokastamme käsittänyt tätä ja yhtynyt koko sydämmestään suomenkieliseen väestöön ynnä sen rientoihin. Ja toivoaksemme tämä joukko, kaikesta viikinkiläisyydestä huolimatta, saa vastedeskin vastaanottaa lisäyksiä niin runsaassa määrässä kuin tarve vaatii.

Tätä joukkoa vastaan hra E. viskaa herjaussanansa: apostaatit. Me puolestamme vastaamme siihen: juuri nuo niin sanotut apostaatit täyttävät kansamme nykyisellä kehityskannalla ylen tärkeän tehtävän, „ruotsalaisen sivistyksen“ palveluksessa. Sopii sanoa niitä tämän sivistyksen innokkaiksi kannattajiksi, koska niiden toimella edesmenneen aikakauden kul-

tuuri siirtyy siihen sukupolveen, joka tulevaisuudessa on johtavana luokkana ottava käsiinsä kansamme sivistyttämistyön. Niiden toimella ruotsalainen kultuuri voi säilyä vastaisenkin sivistyksemme vankkana pohjana, mutta ei suinkaan niiden, jotka pitävät ruotsalaista sivistystä omana privilegionaan, johon ei kukaan muu saa kajotakaan. Hra Estlander tosin surkuttelee, että niin paljon uusia aineksia nyt, suomenkielisten koulujen kautta, kansan aliluokasta tulvailee yliluokkaan. Mutta koska kerta semmoinen tosiasia on olemassa eikä niin pian maailmasta poistune, kysytään vaan: kumpiko vanhan säätyluokkamme osasto palvelee paremmin isänmaata ja sen sivistystä, sekö joka riveihinsä vastaan ottaa uudet tulokkaat, tarjoten heille ohjaustansa uusien elämänkaavojen muodostamiseen ja sivistystraditionin omistamiseen, vai sekö, joka ylpeästi sulkeutuu omaan piiriinsä, antaen tulokkaiden tulla toimeen miten paraiten taitavat.

Koko tuoherra E:n käyttämä „apostaatin“ nimi on siis tässä ihan sopimaton. „Apostasiasta“ saa puhua ainoastaan silloin, kuin ihminen luopuu jostakin, josta hän on velvollinen pitämään kiinni. Mutta ne henkilöt, joiden päälle hra E. tyhjentää vihansa maljat, eivät koskaan ole tunnustaneet mitään sellaista velvollisuutta, jota hra E. otaksuu niillä olevan. He eivät ole myöntäneet olevansa velvollisina ylläpitämään Ruotsin kielen ylivaltaa maassamme, eikä edes pitämään omasta ja lastensa puolesta Ruotsin kielestä yksinomaan kiinni. He katsovat tätä hra E:n ja muiden viikinkien keksimää vaatimusta ainoastaan naurettavaksi. Heidän järkensä ja omatuntonsa käskevät heille ihan toista menettelyä. Mutta mitä „vanhaan sivistysperintöömme“ tulee, he eivät ainoastaan koeta sitä uskollisesti säilyttää, vaan tahtovat vieläkin tehdä sitä korkoa kasvavaksi koko kansallemme. Hra E. sitä vastoin näkyy tahtovan kaivaa perinnön maahan, saadaksensa sitä hyvään turvaan. Mutta ell'emme muista väärin, niin sille palvelijalle, joka niin teki, kerran lausuttiin nuo moittivat sanat: „sinä paha palvelija . . .“ Apostaattien lasten taas, vaikka koulutetaankin Suomen kielellä, ei suinkaan tarvitse tulla Ruotsin kielestä tietämättömiksi — saatikka sitten „vanhaa sivistysperintöä“ menettäneiksi. Tosiasia on, että suomalaisista kouluista yliopistoon tulleessa nuorisossa tuskin löytynee semmoisia, jotka puuttuvan Ruotsin kielen taidon tähden olisivat kykenemättömät seuraamaan ruotsinkielistä opetusta yliopistossa, tahi käyttämään ruotsinkielistä kirjallisuutta. Sanalla sanoen, koko tuo apostasia-syytös on joutavimpia ja perättömimpiä soimauksia, joita vanha piintynyt mielenkarvaus milloinkaan on keksinyt, ja joita sokea, kaikkeen arvosteluun kykenemätön puoluevimma on hurraa-huudoillaan palkinnut.

Th. R.

Miten on Norjan valtiollinen ja henkinen voipumustila 14:llä—18:lla vuosisadalla selitettävä.

I. E. Sars, Udsigt over den Norske Historie.
— Historisk Indledning til Grundloven.
— Udvikling af de Forholde og Omstaendigheder, som fremkaldte Calmarunionen, og navnligen af Norges Stilling för og efter Intraedelsen i samme, Nordisk Universitets-Tidskrift, 1857, 3.

Kun puolue-oloista sokaistumattomin silmin tarkastamme kansamme edistymistä viimmeisellä puolella vuosisadalla, niin täytyy meidän hämmästyä, ja ilolla näemme että Suomen kansa 50:ssä vuodessa on ottanut semmoisen askeleen kehittymisessä, johon useampi muu kansa on tarvinnut vuosisatoja. Täysin oikeutetulla kansallis-ylpeydellä saatamme kysyä, voiko historia näyttää monta tuommoista esimerkkiä, voimme katsella ympärillemme verraten sitä muitten kansojen kehittymiseen nykyajalla. Silloin pistää heti eteemme pieni Norjan kansa, joka juuri samalla ajalla kun Suomenkin on edistynyt enemmän kun koskaan ennen, ja jonka kanssa kilpaellessamme tuskin pidämme puoliamme.

Pysähtykäämme siis hetkeksi katsomaan tuota Norjan kansaa ja tarkkaamaan kuinka paljo odottamatonta yhtäläisyyttä sillä ja Suomen kansalla, noilla pienillä Euroopan kansojen kaksois-kuopuksilla, löytyy sekä entisyydessä että nykyisyydessä. Ja kuta enemmän me tulemme löytämään yhtäläisyyttä, sitä suuremmalla mieltymyksellä me ihaelemme Norjan raitista tulevaisuuden kansaa, sitä enemmän me rupeamme tuntemaan itseämme sen likeisiksi ystäviksi, enemmän kuin monen muun — ja useinhan ystävyyden siteet ovat lujemmat hölliä sukulaisuussuhteita.

Rinnakkain ovat nämä kansat kulkeneet pitkän aikaa historiassa. Samaan aikaan, jolloin Suomi kuului Ruotsin vallan alle, „kulki Norja Tanskan köölivedessä“ läpi monta vuosisataa. Kummassakin maassa kehittyi tällä ajalla kaksi yhteiskuntaa, toinen perin kansallinen, toinen, eli sivistyneempi, ainakin puoleksi vieras. Mutta kuta enemmän aikaa tuo vierasvalta pysyy, rupeaa vähitellen kummassakin maassa itsetunto heräämään, vieras valta alkaa tuntua yhä vieraammalta, raskaammalta. Kummassakin maassa esiintyy lopulla 18:tta vuosisataa miehiä, jotka julkisesti lausuvat

nuo kansan tunteet, koettaen tehdä työtä maansa vapauttamiseksi. Ja vihdoin irtaantuvat kumpikin 19 vuosisadan alussa tuosta kansallisen vallanalaisuuden, valtiollisen holhouden, maanisällisen hallituksen tylsyttävästä vaikutuksesta *). Kumpikin tulevat he taas yhteyteen toisen vallan kanssa, vaan tämä yhteys ei pannut heitä enää maakunnaksi, vaan itsenäiseksi valtioksi. Yhtäläisyytenä voi vielä mainita senkin, että sekä Norja että Suomi näytti tarvitsevan ensin muutamia vuosikymmeniä tointuakseen tuosta äkillisestä muutoksesta ja käsittääkseen täysin uutta asemaansa. Mutta 1830-luvulta ovat he kuitenkin ryhtyneet elämään käsiksi semmoisella vilkkaudella, jotta sen täytyy hämmästyttää jokaista tarkastajaa. Kummassakin maassa on yleinen sivistys kohonnut niin, että ne huoletta voivat lukea itseään Euroopan sivistyneihin kansoihin, kansallinen yleishenki on elpynyt voimalliseksi mahdiksi ja herättänyt vireyttä ja edistymistä kaikilla aloilla, joissa ihmiselämä osottaikse.

Sanoin jo alussa että Norja kumminkin nykyjään on Suomea edistyneempi. Se sai jo heti (1814) paljoa edullisemman aseman kun Suomi. Tähän oli suurimpana syynä se, että Norjan kansa oli silloin jo paljoa edistyneempi ja valmistuneempi valtiolliseen elämään kun Suomen. Vaikka nim. Norjan kansa oli ollut melkein puolen vuosituhannen Tanskan vallan alla, ei se kumminkaan voinut unhottaa että sillä sitä ennen oli ollut itsenäinen asema, rikas historiallinen elämä, loistava muinaisuus. Tässä onkin suuri erilaisuus Norjan ja Suomen historian välillä, ja tuo historiallinen eriäväisyys on tietysti vaikuttanut Norjan nykyisen etevämmyydenkin Suomeen verraten. Siihen aikaan näet, jolloin Suomessa eri heimot, jotka pääasiallisesti elivät kalastuksesta ja metsästyksestä, synkillä Suomen saloilla vielä verivihollisina taistelivat toistensa kanssa kalavesistä ja metsistä, sekä palvelivat vanhoja jumaliaan pyhäin puittensa ympärillä, tunsi jo Norjan kansa itsensä yhdeksi, kokonaiseksi, se seisoi jo korkeammalla sivistyskannalla kun useat muut Euroopan kansat, sillä se oli kasvattanut keskuudestaan mahtavan ylimyskunnan. Kristinusko oli tunkeunut kansaan, sivistäen sitä, ja samalla saattanut sen yhteyteen Länsi-Euroopan kanssa. Samaa yhteyttä välittivät myös ylimykset ja siitä on muistona ne monet käännökset länsimaitten kirjallisuudesta, joilla Norjalaiset rikastuttivat kansallista kirjallisuuttaan. Tämäpä, Norjan kansallinen kirjallisuus, onkin sen loistavin todistus kansan sivistyksestä, sen henkisestä suuruudesta. Norjan

*) Tässä on kumminkin muistaminen se erotus että Norjalla yhteydestä Tanskan kanssa tuskin on ollut mitään hyvää, jota vastoin Suomi on saanut osaksi terveellisen kasvatuksen Ruotsilta.

kansan kirjallisuutena on nim. myös pidettävä se, mikä on kirjoitettu Islannissa, samoin kun me Kalevalan pidämme meidän kirjallisuutenamme, vaikka suuri osa siitä on saatu ulkopuolelta Suomen rajoja.

Kummastellen on moni kysynyt syytä siihen, miksi Norjan kansa, jolla alusta keskiaikaa on mahtavin ja loistavin historia kaikista Skandinaavian maista, tuosta korkeasta edistymisestä painuu ihan näkymättömiin, tunturiensa suojaan, niin että se läpi koko 5 vuosisataa näyttää aivan kuolleelta, jotta historiallakaan ei ole paljon mitään sanomista siitä tällä ajalla. Tämän kirjoitukseni tarkoitus on lyhyesti esitellä miten Norjan nykyinen etevin historioitsija, professori Sars, alussa mainitsemissani teoksissaan selittää tuon kysymyksen, joka mielestäni on viehättävimpiä Pohjoismaiden vanhimmassa historiassa.

Ennen on pidetty ainoana pätevänä syynä Norjan alentumiseen sitä suurta taantumista aineellisessa suhteessa neljännellätoista vuosisadalla, jonka Hirmukuolema (1350) ja Hansaliiton kauppa-ylivalta olivat matkaansaaneet. Jopa nykyaikoinakin pidetään niitä tärkeinä vaikuttimina (Ihmisk. hist. suomeksi, Keskiaika s. 749); vaikka Sars jo on jokseenkin selvästi osottanut asianlaidan olevan ihan toisen.

Mitä ensinkin Hirmukuolemaan tulee, niin Sars väittää, että ei suinkaan ole syytä luulla sen Norjassa raivonneen julmemmin kun muissakaan Skandinaavian maissa. Mutta arviolta tehtyjen laskujen nojalla on tultu siihen päätökseen, että Hirmukuolo on vienyt noin $^1/_3$ osan Skandinaavian väkiluvusta. Vaan tätähän ei voi pitää kovin masentavana. Jos esimerkiksi otamme vertauksen oman maamme historiasta, niin näemme että pahimmatkin haavat väkiluvun suhteen verrattain lyhyessä ajassa voivat parata. Kaikkihan tunnemme mitä Suomen kansa kärsi vv. 1695—1721: ensin mitä kamalimpia katovuosia, sitten 14 vuoden sotarasituksia ja vihdoin 8 vuotinen vihollisvalta. Tällä ajalla väheni väkiluku maassamme, arvion mukaan vähintäin puoleksi siitä, mitä se ennen isoa vihaa oli ollut, ja teki rauhan tultua noin 200,000—275,000 henkeä. Vaikka tällä ajalla aineellinenkin toimeentulo oli tullut melkein mahdottomaksi (jota Hirmukuolema ei ollut vaikuttanut), oli jo 30 vuoden kuluttua eli v. 1750 Suomen väkiluku noussut 540,000 ja maamme muutenkin tointunut siksikin paljon, vaikka tällä ajalla moni katovuosi ja pikkuvihan rasitukset olivat koettaneet estää sen vaurastumista. — Näemme siis että väkiluvun vähentyminen ei voi ainakaan kauaksi aikaa estää kansan edistymistä, jos siinä muuten löytyy elinvoimaa.

Hansaliiton kauppa-ylivalta on tietysti ollut suureksi haitaksi Norjan kotimaisen kauppaliikkeen edistymiselle ja siten koko kansan vaurastumiselle. Mutta samanlaista pakkoa ja vallanalaisuutta ovat Ruotsi ja Rans-

kakin kärsineet samaan aikaan Hansalta, kukistumatta kumminkaan sen tähden. Päinvastoin sanoo eräs Ruotsin historioitsija*) Hansan kauppaylivallan vaikutuksesta maallensa, että vaikka se on kärsinyt siitä paljo, on kumminkin „se vilkas yhteys, johon Ruotsi tuli saksalasiin kaupunkiin ja niitten kautta Etelä-Euroopan ristiretkien jälkeen uudestaan kukoistavan sivistyksen kanssa, monessa suhteessa vaikuttanut mahtavasti ja terveellisesti kansan edistymiseen". Ehk'ei norjalainen historiankirjoittaja voisi noin ylistää Hansan ylivaltaa maassansa, tiedämme kumminkin, että *se* ei voinut isosti vaikuttaa Norjan kukistumiseen. — Hansaliitto ei näet Norjassa sysännyt tieltään kotimaista porvarissäätyä, siitä luonnollisesta syystä, että siellä semmoista ei silloin vielä ollut. Sitä verrattain vilkasta kauppaa, jota näemme norjalaisten käyneen länsimaitten ja varsinkin Englannin kanssa ensimmäisinä aikoina jälkeen kristin uskon tulon maahan, ovat ylimyssäädyn suvut välittäneet. He olivat silloin ainoat, joilla oli siihen varoja ja laivoja, he pitivät kaupparetkiä sivistyksen välikappaleina ja koulutuksena nuorisolleen. Se oli mielestäni viikingiretkien jatkumista rauhallisella tavalla. Mutta 13:lla vuosisadalla alkoivat ylimyssuvut pitää kaupankäyntiä sopimattomana säädylleen ja silloin syntyi aukko Norjan yhteiskuntalaitoksessa. Tämän avonaisen paikan täyttivät Hansalaiset. Mutta sitä aineellista tappiota, jota Norja tästä olisi kärsinyt, ei Sars pidä suurena, tuskinpa paljon minään.

Kun siis emme voi pitää Hirmukuolemaa emmekä Hansaliiton kauppaylivaltaa sanottavasti tärkeinä vaikuttimina Norjan masentumiseen, täytyy meidän etsiä parempia syitä, saadaksemme tyydyttävää selitystä tuohon ensi katseessa käsittämättömään seikkaan. Sars'in johtamina täytyy meidän lähteä tutkimaan Norjan yhteiskunnan ja valtakunnan kehittymistä läpi koko historiallisen ajan 14:n vuosisadan alkuun saakka, löytääksemme „syntyjä syvempiä" Norjan heikkouteen myöhemmällä ajalla.

Norjassa oli jo ennen kristinuskon tuloa olemassa verrattain monilukuinen, varakas, sivistynyt ja mahtava ylimyskunta. Maa oli nim. yhteiskunnallisessa suhteessa jaettu useihin pikkuvaltoihin (fylken), joita ylimykset johtivat eli hallitsivat. He pysyivät mahtavina varsinkin viikingiretkien kautta, joilla he voittivat sivistystä, varallisuutta ja oman arvonsa tuntoa suuressa määrässä. Heidän kautta kehittyi Norjassa täten loistava kansallinen kulttuuri, jota emme vielä huomaa muissa Skandinaavian maissa. Mutta juuri tämä kansallisen kulttuurin luja ja omituinen rakennus, sen tyypillinen täydellisyys on myöhemmin ollut haittana Norjan edistymiselle.

*) O. Montelius, Sverges historia II, s. 410.

„Sillä kuta omituisempi ja kansallisempi kansan kulttuurikehitys on ollut, sitä kovemmaksi nousee taistelu uuden kehityksen tullessa; kansallisen kehityksen jyrkästi piirretyt muodot ovat hajoitettavat, jotta uusi voi saada sijaa — niin että historiallisen elämän voimallisuus ja omituisuus yhteen aikaan useinkin juuri on syynä sen heikkouteen ja värittömyyteen seuraavassa."

Uusi kehitys toi kristinuskon ja kansan yhdeksi kokonaisuudeksi muodostumisen mukanaan. Näitten uusien aatteitten apostolit ja toimeenpanijat olivat Harald Kaunotukka, Olavi Tryggvenpoika ja Olavi Pyhä, sekä myöhemmin Sverre, Norjan suurin mies keskiajalla. He ovat kaikki voimallisesti taistelleet asiansa eduksi ja vihdoin voittaneetkin tarkoituksensa, vaikka mahtava ylimysvalta, vanhan kulttuurin edustajana, teki mitä kovinta vastarintaa, paljo kovempaa kun esim. Ruotsissa ja Tanskassa. Mutta kuta ankarampi riita oli ollut, sitä varmemmaksi tuli kumminkin voitto. Jo Olavi Pyhä († 1030) oli osaksi kukistanut entisen ylimyskunnan ja koettanut vähentää sen itsenäisyyttä ja valtaa maakunnissa, antamatta myöskään hengelliselle säädylle mitään itsenäistä valtaa. Mutta kun nämä ainekset kansalaissotien aikana (1130—1240) koettivat laajentaa omaa valtaansa, astui Sverre Olavi Pyhän nimessä esiin, vaati, pitäen itseään „Jumalan armosta" kruunun perillisenä, kuninkaan istuimen sekä samalla kaiken vallan itselleen, ja ihmeteltävällä voimalla sai hän vaatimuksensa täytetyiksi. Suurena apuna oli hänellä tässä se mielipide, mikä kansalla jo vanhastaan oli kuninkuuden korkeudesta. Kuninkuutta pidettiin näet persoonallisena tiluksena, joka oli perittävä Harald Kaunotukan suvussa, niinkuin jokainen vapaa norjalainen talonpoika peri oman kotitalonsa (odel) isältään. Tämä Norjan kansaan juurtunut mielipide, jota kristinusko tietysti yhä vahvisti ja pyhitti, on vaikuttanut arvaamattoman paljon Norjan vallan kehittymiselle keskiajalla. Sen nojalla voi Sverre niin voimakkaasti kukistaa sekä vanhan patriarkallisen ylimysvallan että hengellisen säädynkin, joka piispa Eysteinin johtamana nousi häntä vastaan ja vaati että kuningas ottaisi valtakuntansa läänityksensä kirkolta. Mutta Sverrepä asetti aivan päinvastaisen valtioopin — että kuninkaalla on valtansa Jumalalta ja vastaa ainoastaan Jumalalle sen käyttämisestä, että kuninkaan persona on pyhä, niin että sitä ei edes kirkon panna voi tavottaa, sekä että kirkko maallisissa asioissa on alistuva kuninkaan vallan alle. Tämän oppinsa pani hän niin johdonmukaisesti ja selvästi toimeen, että me vasta paljoa myöhemmässä ajassa tapaamme semmoista muualla Euroopassa. Ja hänen seuraajansa ovat yhtä voimakkaasti jatkaneet esiisänsä työtä.

Tällä tavoin, kun kuningas tuli aivan yksinvaltiaaksi sekä isotilalli-

sista maalla että kirkosta, tulivat siis ylimykset sysätyiksi pois kaikista valtiollisista harrastuksista ja menettivät sen kautta vähitellen valtiollisen merkityksensä. Käsittääksemme helpommin tätä Norjan ylimyssäädyn alentumista vertaamme sitä ylimyssäätyyn Ruotsissa. Täällä rupeaa 13:lla vuosisadalla syntymään uusi valtioaateli, joka, ottamalla itseensä ja vetämällä puoleensa kaikki yhteiskunnassa olevat ylimyskunnalliset ainekset, vakavasti karttui lukumäärässä, voimassa ja varallisuudessa. Mutta näin se ei olisi voinut menestyä, ell'ei sillä olisi ollut pääperusteena Ruotsin valtiolliset olot. Kuninkuus Ruotsissa oli nim. muuttunut perinnöllisestä vaalikuninkuudeksi; täten kuningas yhä enemmän ja enemmän tuli riippumaan mahtavimmista ja korkeasukuisimmista suvuista kansassa ja hänen täytyi jakaa valtansa heidän kanssa. Valtioneuvoskunta, suurisukuisten eduskunta, pantiin kuninkaan rinnalle, ja vieläpä hänen yläpuolellekin, ja valtioneuvoskuntaa tukesivat herrainpäivät, joilla alhaisemmalla aatelilla oli suurin vaikutus. Näin oli aatelisten kunnianhimolla korkea maali; osanotto yleiseen elämään toi mukanaan valtaa jo ansiota; uusilla suvuilla oli tilaisuutta nousta vanhojen vertaisiksi, joitten kanssa he usein yhdistyivät ja joitten verta he raitistuttivat. „Sentähden ovat tuo valtiollinen kunnianhimo, valtiolliset harrastukset, puoluehenki, jotka niin paljon vaikuttivat 14:llä ja 15:llä vuosisadalla Ruotsissa (monen historioitsijan mielestä valtion turmioksi), olleet juuri ne kiihottimet, jotka ovat pitäneet Ruotsin ylimyskuntaa koholla, alituisesti virkistäneet sitä uusilla suvuilla, uusilla voimilla, ja vihdoin tehneet Ruotsille mahdolliseksi kunnolla selviämään uniooniajan riidoista sekä perustaneet sen myöhemmän mahtavuuden ajan."

Jos nyt palaamme tarkastamaan Norjan yhteiskuntaa, niin täytyy meidän edellisen mukaan juuri pitää Norjan vallan onnettomuutena sitä, että se kokonaan puuttui näitä kiihottimia. Olen edellisessä koettanut esitellä, miten Norjan valtiollinen kehitys, joka alkoi tuolla jyrkällä riidalla kuninkuuden — valtion edustajan — ja ylimyskunnan — paikallisen itsehallinnon edustajan — välillä, päättyi asettamalla valtion yksinomaan kuninkaan käsiin. Norjan valtiomuodon pääperusteiksi tulivat siis kuninkuuden ankara perinnöllisyys ja rajoittamaton yksinvalta — ei ainoastaan valtakunnan laissa, vaan myös piirrettyinä kansan sydämeen, juurtuneina sen entisyyden muistoihin. Sentähden ei jäänyt mitään tilaisuutta aatelisille itsenäisesti ottamaan osaa hallitukseen, ei voinut syntyä valtiollista vallanhimoa, valtiollisia harrastuksia. Se vanha lähde, josta ylimyskunta oli ammentanut voimaa ja vaikutusta — paikallinen itsehallitus — lakkasi pian juoksemasta, ja uudesta, joka Ruotsin ja Tanskan aatelille puhkesi valtionhallituksen muodossa, jäi Norjan ylimyssääty kokonaan osattomaksi. Nor-

jan aateli jäi muistelemaan entistä mahtavuuttaan, kuinka se oli ollut maansa kehityksen edustajana, mutta samalla se ylpeillessään muistoistaan kangistui niin, että se ei voinut mukautua uuden, edistyneemmän järjestyksen mukaan, ja tuli siten vihdoin olemaan esteenä kansansa kehitykselle. Aateli oli nim. tilojensa ja ikivanhan mahtavuutensa nojalla yksinään oikeutettu kaikkiin isompiin virkoihin*) ja teki siten mahdottomaksi uuden, ajanmukaisemman virka-aatelin synnyn, jolla olisi ollut isompi yhtäläisyys aatelin kehkeytymisen kanssa muussa Euroopassa, ja joka olisi paremmin käsittänyt uudenaikaista valtiomuotoa. Löytyipä Norjassa vielä muitakin esteitä uuden aatelin synnylle. Täällä ei voinut Norjan maatieteellisen aseman vuoksi sodasta maalla tulla kysymystäkään; sentähden eivät kuninkaan vasallit voineet saada niin suurta arvoa, kun muissa maissa, joissa maan puolustus oli heille uskottu; sentähden ei täällä myöskään syntynyt ympäri valtakuntaa noita komeita linnoja, joista aateliset voivat kukistaa talonpoikia ja vaatia itselleen aina suurempia vapautuksia. — Mutta suurin este maallisella säätyvallalla oli kumminkin tuo edellä mainittu, liian syvälle juurtunut perinnöllinen kuningasvalta; ei edes itse ylimyskunta voinut enää käsittää kuninkaasta riippumatonta ja hänen rinnalla olevaa valtaa. Norjan yhteiskunta oli kehittynyt eri uraa kun muu Eurooppa, se ei ollut „seurannut aikaansa". Mutta jos on haitallista yksityisen henkilön kehkeytymiselle, kun hän ei mukaannu ajan edistymiseen, niin näyttää se olevan yhä suuremmassa määrässä epäterveellistä kansakunnille. Yhtä vahingollista, kun oli Puolan valtakunnalle, että se vielä 18:lla vuosisadalla, jolloin muissa Euroopan valtakunnissa oli absoluuttinen valtiomuoto, vielä pysyi keskiajan kannalla, omistaen vanhan ylimysvaltaisen valtiomuodon, — yhtä vahingollista oli Norjan valtakunnalle että se 13:lla ja 14:llä vuosisadalla, jolloin muissa maissa löytyi mahtavat ylimyssäädyt, kokonaan oli ilman niitä, valtiollisessa merkityksessä ainakin. — Kuinka Norjan maallinen ylimyssääty jo keskipaikoilla 13 vuosisataa kokonaan puuttui ajanmukaista valtiollista käsitystä ja harrastusta, näemme sen käytöksestä kuningas Eerikki Papinvihaajan pitkän holhojahallituksen aikana. Tämmöistä tilaisuutta ei aateli esimerkiksi Ruotsissa tähän aikaan olisi antanut mennä ohitse, hankkimatta itselleen laajennettuja etuoikeuksia, suurempaa valtiollista merkitystä. Mutta Norjassa se teki ihan päinvastoin. Se asettui kuningasvallan puolelle ja taisteli kaikin voimin sen hyväksi hengellistä ylivaltaa vastaan. Tähän aikaan koettivat nim. hengelliset saavuttaa itselleen sitä itsenäi-

*) Nämä virat olivat Norjassa kuninkaan yksityisiä, eivätkä *valtion* niink. esim. Ruotsissa.

syyttä ja mahtavuutta, jota kirkko muissa maissa nautti, ja olivatkin Eerikki kuninkaan edeltäjän, heikon Maunu Lainsäätäjän hallitessa voittaneet monta etuoikeutta. Näitä he nyt koettivat laajentaa ja enentää, ja mikä olisi ollut luonnollisempaa, kun että he tässä olisivat saaneet maallisen ylimystön puolelleen. Mutta niinkun jo sanoin asettui tämä kuningasvallan puolelle ja osotti siinä taistelussa, joka tästä syntyi, vielä hämmästyttävää voimaa ja lujuutta, niin että se sai hengellisiltä riistetyiksi kaikki entisetkin etuoikeudet ja kukisti Norjan kirkon hajalleen tavattomaan valtiolliseen voimattomuuteen ja vallanalaisuuteen.

Juuri tätä Norjan kirkon voimatonta asemaa pitäisin myös tärkeänä vaikuttimena Norjan vallan alentumiseen, vaikka Sars ei ainakaan suoranaisesti siitä puhu. Omituinen oli kirkon asema Norjassa ollut alusta saakka, ja syynä siihen oli Norjan edellisestä tunnettu omituinen yhteiskunnallinen kehitys. Kuninkaat, jotka toivat kristinuskon maahan, tulivat samalla itsevaltiaiksi ja kirkon pääpiispoiksi. Ensi aikoina ei ollut piispoja ollenkaan, vaan kuningas lähetti hovistaan n. s. lähetyspiispoja valvomaan kirkon asioita. Sittemmin sai Norjankin kirkko kyllä omat piispansa ja arkkipiispankin, vaan nämä eivät koskaan päässeet kansan mielessä ja vielä vähemmin valtiollisissa asioissa muussa katolisessa maailmassa olevien veljiensä arvoon. Edellisestä tiedämme miten Sverre teki tyhjäksi heidän ensimmäisen yrityksensä päästä valtaan, ja vast'ikään näimme miten aateliset kukistivat heidän viimeisen yrityksensä samaan suuntaan. Täten jäi Norjan hengellinenkin sääty arvottomammaksi ja voimattomammaksi muitten maitten kirkkoruhtinoita. Mutta jos onkin paljo syytä moittia katoolisen kirkon suurta valtaa keskiajalla, niin ei voi kumminkaan unhottaa, että hengelliset ovat olleet erinomaisena kansanvälisenä yhdyssiteenä Euroopan kansojen kesken ja että varsinkin Ruotsin ja Tanskan sivistykselle ja edistymiselle yleis-eurooppalaiseen suuntaan tästä kirkollisesta yhteydestä on ollut hyötyä. Valtiollisenakin mahtina ovat hengelliset ylhäiset muissa maissa olleet maalliselle ylimyskunnalle suurena apuna heidän taistellessa kuningasvaltaa vastaan.

Mutta palatkaamme katsomaan miten Norjan maallisen säädyn kävi, joka niin suurella pontevuudella oli taistellut kuninkuuden eduksi. Se pysyi jokseenkin mahtavana vielä Eerikin itsensäkin hallitukseen tultua, sillä hän oli heikonpuolinen. Mutta niinkun jo mainitsin eivät he tällä otollisella ajalla ymmärtäneet valvoa omia etujaan, hankkimalla itselleen enemmän valtaa, siten edistyäkseen. He laiminlöivät kerrassaan yhdessä kirkkovaltaisten kanssa hankkia valtiossa ajanmukaista vastapainoa kuningasvaltaa vastaan. Tästä saivat he pian nähdä seuraukset. Sillä kuningas-

valta ei suinkaan palkinnut heitä tuosta hyvästä työstä. Heidän asemansa oli yhtä vallanalainen ja epävarma kun ennenkin, ja sen vuoksi voi Eerikin voimakas jälkeläinen valtaistuimella, Haakon V, valmistaa sen kehityksen Norjan yhteiskunnassa, jonka Sverre oli perustanut, ensin ottamalla ylimystöltä (Lendermaendene) pois heidän tärkeimmät etuoikeutensa ja vihdoin lopettamalla kokonaan heidän arvonsa (1308). Hyvin heikosti näyttävät he vastustaneen Haakonia tässä asiassa. Ja mitäpä he voivatkaan voimallisesti, yksimielisesti ja itsetajuisesti vastustaa kuninkuutta, jota he pitivät ainoana laillisena valtiomahtina.

Aatelisto oli vähitellen itsessäänkin heikontunut suuressa määrin. Juopa korkeamman ja alhaisemman aatelin välillä oli käynyt yhä ammottavammaksi. Niinkauvan kun yhteiskunnassa oli ollut valtiollista virkeyttä, olivat nämä olleet yhdistettyinä yhteisten harrastusten kautta, mutta kun valtiolliset harrastukset eivät enää olleet elähyttävänä voimana, loittonivat ne yhä enemmän toisistaan. Korkeampi aateli, mahtavimmat ja varakkaimmat suvut, sulkeutuivat yhä ahtaammaksi seuraksi, johon ei naimisen kautta päässyt ulkopuolelta uusia voimia. Ja sen kävi vihdoin, niinkuin aina käypi tuommoisten harvalukuisten sukuyhdistysten, joitten jäsenet ainoasti keskenään menevät naimisiin, saamatta koskaan uutta, raitista verta ulkopuolelta rajojaan: se tylsistyi henkisesti, huononi ruumiillisesti, kuihtui ja kuoli. Alhaisemman aatelin suvut taas, jotka näkivät yhä mahdottomaksi päästä suurisukuisten rinnalle, ottamalla osaa valtiolliseen elämään, ja sentähden yhä enemmän vetäytyivät yksityiselämäänsä, kadottivat siten voimallisimman vaikuttimen maatilojensa kokonaisina pitämiseen ja kartuttamiseen. Vanhempien rakkaus lapsiinsa sekä yksityisten itsekkäisyys pääsi voitolle ajatuksesta pitää suvun aatelista arvoa yllä, — maatilat palstottiin, ja useimmat suvut vaipuivat vähitellen talonpoikaisen väestön sekaan.

Näin olemme seuranneet sitä Norjan valtiomuodon kehkeymistä, joka 14:n vuosisadan alussa lopetti ylimyssäädyt Norjassa, ainakin heidän valtiollisen merkityksensä.

Mutta eikö tuo ollut yhtä hyvin hyödyksi kansalle, eikö kansa ollut nyt onnellisempi muita. Sehän oli tavallansa vapaa. Talollinen istui turvattuna kartanollaan, häntä turvasi maan laki ja voimakas kuningas, vapaampana kun muitten maitten talonpoika. Ei löytynyt maassa orjuutta ja väkivaltaa levittäviä aatelislinnoja, ei täällä kulkenut ympäri maata aseellisia aatelisia palkattuine palvelijajoukkoineen, rosvoten talonpoikia, huolimatta laista tai oikeudesta. — Norjan kansa tämmöisenään olisi ollut todellakin onnellinen, jos olisi ollut nykyaika, jolloin sivistys on levinnyt ja leviää alhaisimpiinkin kerroksiin, tuoden muassaan yhä syvemmälle tunkeu-

vaa yleishenkeä ja isänmaanrakkautta. Mutta sitä juuri puuttui Norjassa tähän aikaan, ja sitä puuttui sentähden, että siellä ei ollut mahtavia ylimyssäätyjä. Sillä isänmaanrakkautta, kansallista ylpeyttä, avonaista järkeä ja silmää yleistä hyvää varten ei löytynyt tähän aikaan muissa kun ylimyssäädyssä; „ei voinut esiintyä minkäänlaista valtiollista itsenäisyyttä, eloisuutta, ei mitään elävää ja edistyvää yhteiskunta-elimistöä ilman jokseenkin monilukuista ja mahtavaa ylimysvaltaa". Ylimykset yhdistivät jokaisen kansan yhdeksi kokonaisuudeksi; heidän kautta tuli kansa oikeaksi yhteiskunnaksi, eläväksi elimistöksi, ilman heitä painui se höllästi yhdistetyksi ihmislaumaksi. Ylimyskunnan puutteessa siis Norjakin jakaantui tunturien erottamiin kyläkuntiin, joita ei mikään yhteinen harrastus enää pitänyt koossa.

Ja silloin olikin Norjan lähin tulevaisuus määrätty. Sillä kun Norjan kuninkaaksi perinnön kautta tuli Tanskan kuningas ja tämä yhä enemmän syrjäytti Norjan edut, ei kansa ollut siitä millänsäkään. Välinpitämättömyys oli niin suuri, että kun Tanskan hallitus v. 1536 lakkautti Norjan itsenäisyyden ja muutti sen kohta Tanskan maakunnaksi, ei tuokaan seikka Norjalaisissa herättänyt edes harmia, vielä vähemmin vastusta.

Norja oli silloin *valtiona* kuollut.

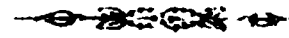
Norjan *yhteiskunta*ruumiista oli jo ennemmin, eli silloin kun valtiomuodon kehitys oli tullut vuoteen 1308, sielu sammunut, kaikki elämä loppunut, kehitys oli vaipunut tainnuksiin. — Edistyminen käy aina taistelun kautta, ja taistelu on mahdoton siellä missä ei eriäviä harrastuksia ja etuja ole. Vaikka siis ylimyssäädyt ovat paljon rasittaneet kansoja, ovat he kumminkin olleet uuden ajan kulttuurivaltoja; pitkän aikaa historiassa ovat he ylläpitäneet sivistystä ja edistymistä; niistä riidoista, jotka ovat nousseet heidän eriävistä eduista, ovat nykyajan yhteiskunnalliset olot kehkeytyneet. „Siinä laittomuudessa, siinä vallattomuudessa, niissä verisissä taisteluissa, jotka ovat olleet heidän synnyttämiä, näemme kuitenkin aina virkeyttä — ja siellä missä on virkeyttä, siellä on myös edistymistä, missä edistymistä, siellä voimaa. Mutta Norjan edistyminen oli suljettuna; sillä siellä ei ollut eloa, eikä voinut olla eloa".

Mutta myöhemmin on juuri sama syy, joka teki Norjan noin elottomaksi keskiajalla, se nim. että siellä ei löytynyt kansan voimia imevää ylimyskuntaa, ollut Norjalle siunaukseksi, sillä se on vaikuttanut sen nopean kukoistumisen viimeisellä vuosisadalla. Lopulla 18:tta ja alussa 19:ttä vuosisataa alkoi tuo ikivanhuudesta vapaa ja raitis Norjan talonpoika kasvattaa itsestään sivistynyttä luokkaa, joka, omistaen aikansa luonnonfilosofisia mietteitä, ihaili ja rakasti talonpoikaiskansaa ja rupesi työs-

kentelemään sen kohottamiseksi. Näin kohosi Norja kansallishengen elähyttämänä yht'äkkiä valtiolliseen itsenäisyyteen, yhteiskunnalliseen itsenäisyyteen, yhteiskunnalliseen vapauteen ja henkiseen suuruuteen, joka vetää vertoja Euroopan etevimmille. Tätä vastoin on Ruotsissa — jatkaaksemme vertausta — vielä nykyaikoihin saakka pysynyt kansalle jokseenkin vieras ylimyssääty, silminnähtäväksi esteeksi kansan uudenaikaisemmalle edistymiselle. Ruotsissa ei ole nyt vuoroltaan yhteishenkeä, ja sen vuoksi on se ainakin henkisellä alalla heikompi puolta pienempää „veljeskansaansa". —

Aloitin kirjoitukseni osottamalla kuinka Norjan ja Suomen kansain historiassa ja nykyisyydessä on paljo yhtäläisyyttä. Voin lopettaa tämän lisäämällä että molemmat kansat voivat luottamuksella ja raittiilla mielin katsoa tulevaisuuttaan, sillä kummassakin kansassa löytyy kansanmielinen sivistynyt sääty, joka työskentelee kansan hyväksi, elää kansan tähden, ja toiselta puolen tuntee kansa sitä omaksi lihakseen, pitää sitä kunniassa ja rakastaa sitä. Ja siinä on hyvä tulevaisuuden turva pienille kansoille.

Hannes Gebhard.

Mykena ja Homeros.

Esitys Kreikan sivistys-oloista noin 3000 vuotta taappäin. *)

Tiedot Kreikan kansan muinaisista oloista ovat viimeisen vuosikymmenen kuluessa verrattomasti selvenneet runsasten löydösten kautta, joita monissa paikoin, sekä sen omilta asumus-aloilta että muiltakin seuduilta, jotka ovat olleet jossakin vaikutussuhteessa sen sivistys-oloihin, on maasta ilmi kaivettu. Varsinkin on Schliemann saavuttanut suuren, jos ansaitunkin, maineen suuren-arvoisilla löydöillään entisen Troian asemilta, Tirynsistä, Mykenasta, Orchomenosta y. m. Mutta hän ei ole ainoa työntekijä tällä alalla. Yhä vilkastuvalla innolla on oppineiden äly kääntynyt muinaistiedettä tähyämään ja kaikkialla Kreikassa, Italiassa, lounais-Aasiassa, Egyptissä y. m. on hautain täytynyt auveta ja antaa etäisimmän entisyyden astua hämärästään näyttämään nykyajalle sukumme alkuperäisisiä lapsuuden oloja ja

*) Lähteitä: H. Schliemann'in teokset: Mykenae, 1878. Trojanische Alterthümer 1874. Antiquités Troyennes, 1874. Atlas des Antiquités Troyennes, 1874. Troia, 1884 Tiryns, 1886. — Helbig, Das Homerische Epos aus den Denkmälern erläutert, 1884, Milchhoefer, Die Anfänge der Kunst in Griechenland, 1883, y. m.

tapoja. Koska löydösryhmät useinkin edustavat eri sivistys-asteita ja aikakausia, jopa kaukanakin toisistaan olevia, sopii niiden johdolla silmin seurata sivistyksen kehityskulkua läpi aikojen, milloin selvemmin, milloin vaillinaisemmin, kunnes saapuessamme kirjallisuuden valaisemille aloille jo seisomme historian tukevalla pohjalla.

Vertaileva kielitieto on todeksi näyttänyt, että Indo-euroopalaisten l. arjalaisten kansain lähtiessä alkukodistaan Iranin ylängöiltä yksi haara heistä myös saapui Vähään-Aasiaan. Täällä se sijoittui Frygian ja Lykian maihin, joista se vähitellen siirtyi yhä lännemmäksi. Silloin sai Kreikka ja Italia arjalaisen alkuväestönsä, johon Kreikassa näkyy kuuluvan Karit, Legit, Thrakit y. m. Pelasgit oli luultavasti yhteisnimi koko tälle alkuväestölle. Samaa sukuperää näkyvät myös Homeron Troialaiset olleen (vrt. Gladstone-Schuster, Homerische Studien). Ainakin ne viisi historiantakaista asumuskuntaa, joiden rauniot Schliemann kaivoi ilmi syvistä sorakerroksista Hissarlikin kukkulalla, näyttävät pettämättömiä arjalaisen sukuperän jälkiä. Hissarlikin löydösryhmä on vanhin kysymyksen-alaisista ja Homeron aikoja paljoa vanhempi. Sivistys supistuu arjalaisiin alkeihinsa. Kiviaseet vallitsevat jokaisessa asumakunnassa, muutamissa melkein yksinomattain, toisissa vaskiaseiden rinnalla. Ainoastaan toinen — alhaalta, alkupinnasta lukien — asumuskerta on huomattavan korkealla sivistyskannalla, jonka todistaa mahtavat, taiten tehdyt linnanmuurit torneineen, avarain rakennusten alusmuurit, kauniit metallitakeet, saviastiain oivallinen tekolaatu ja runsaasti vaihtelevat, jopa somatkin muodot. Kaikkialla, muureissa ja metallikaluissa ilmestyvät pahat palovammat ja varsinkin koko asumakerran paksulta peittävä vaskikuona ilmaisee tämän kaupungin, joka kaikesta nähden juuri on kuuluisa muinoinen Troia, hävinneen hirveässä tulipalossa, jopa, eräistä seikoista päättäen, joista Schliemann antaa tarkempaa selkoa, juuri sodan riehuessa, aivan niinkuin klassillinen tarina kertoi. Vanha Troian kansa, valistunut ja vahva, asuen suurenlaisessa kaupungissa nyk. Hissarlikin liepeellä, jonka kukkulalla seisoi sen Pergamos l. linna, sekä tämän kansan väkivaltainen perikato lienee siis historiallinen tosiasia, vaikka kyllä kansan todellinen kuva suuresti erosi Homeron laatimasta, ja se ylenee useita vuosisatoja varempiin aikoihin kuin tavall. kerrotaan sekä monin puolin alkuperäisempiin oloihin kuin Homero esittää. Kivikalujen käytäntö oli ainakin yhtä yleinen kuin vaskisten, rauta tuntematon, savi-astiat maalaamattomat, koristeet sisään-uurretut ja varsin yksinkertaiset. Kolme seuraavaa asumakuntaa, jotka rajoittuvat vain linnan mäelle ollen alakaupunkia vailla, osottaa köyhempiä oloja ja sivistyksen taantumusta, vaskiaseet ovat harvinaisia kivisiin verraten, savi-astiat ovat huonompaa tekoa, muurit yleensä heikommin rakennetut kuin toisessa kerroksessa. Samat symboliset merkit, viitaten samaan arjalaiseen syntyperään, seuraavat kuitenkin vielä viidenteen asumakertaan asti, niinikään pöllöhaukan-muotoiset savi-astiat, tarkoittaen arvattavasti samaa Iliossa aina palveltua suojelusjumalaa. Hissarlik-ryhmän alimpana rajana pidetään 14:ttä vuosisataa e. Kr. Lydialainen ja helleeninen asumakerta kuuluu myöhempiin aikoihin.

Hissarlikin jälkeen sopii asettaa Tirynsin ensimmäinen asumakunta, jossa myös on korkean iän merkit: vaasit, joiden joukossa on eräitä varsin alkuperäisen-muotoisia, kohtisuoraan lävistetyin korvin, ovat ihan värittömät taikka on niissä aivan yksinkertaisia koruviivoja; rauta ja yleensä metallit puuttuvat, aseet ja työkalut ovat kiviset, luuneuloja.

Sitten seuraa jäännökset Theran saarella. Savi-astioissa on jo runsaammin geometrisia koristeita, jopa värillä maalatuita; koristeissa suurempi muotorikkaus ja parempi sopusuhta. Uusina aiheina on tullut lehtiä ja kukkasia, harvemmin eläimiä. Kiviaseet osottavat kuitenkin ryhmän Homeroa vanhemmaksi. — Jalyson ryhmä on yhä edistynyt astiain koristeissa ja lähenee jo Mykenan ryhmää.

Tällä nimityksellä „Mykenan ryhmä" tarkoitamme koko joukon eri löytöpaikkoja, niinkuin Tirynsin linnanraunioita, Nauplian, Spatan, Menidin, Orchomenon hautoja y. m., joissa kaikissa eräs yhtäläinen sivistys näkyy vallinneen, vaan etupäässä Mykenaa, jonka kuninkaallinen kalmisto linnanpihassa rikkaine aarteineen, jonka kupolihaudat, jalopeura-portti ja kykloopiset muurit loistavimmin tätä sivistystä edustavat. Tuo yhteisnimitys on siis valittu a parte potiori. Tämäkin sivistyskausi on Homeron lauluja varhempi. Sen todistaa varsinkin kivisten aseiden yleinen käytäntö pronsisten rinnalla sekä ruumisten hautaamistapa. Ruumista ei näet poltettu, kuten Homeron aikoina, vaan ne haudattiin, jopa palsamoituina, kuten Mykenan, Nauplian ja Menidin haudat vieläkin todistavat. Hämäränä muistona näkyy tämä tapa enää Homerossa väikkyvän (Il. 23, 170. 19, 38. 24, 664. Od. 24, 63. 68). Mitä erittäin Tirynsiin tulee, todistaa kauniisti vernissattujen helleenisten savi-astiain täydellinen puute, jommoisia on löydetty jo 9:n vuosisadan haudoista, Tirynsin joutuneen häviön omaksi jo ennen tätä aikaa, siis luultavammin Dorilaisten tullessa ja sen johdosta. Samaan päätelmään soveltuu myös raudan puute, obsidianiveitsien runsaus jo pintasorassa sekä äärettömän törkytekoiset jumalankuvat. Mykenan sivistyksen omituisin tunnusmerkki on sen itämaalaisuus, jopa kaksinkertaisessa merkityksessä. Sekä semiläinen itä, Foinikia, Assyria, että arjalainen, Frygia, — jopa Egyptikin — on siihen syvästi vaikuttanut, kuten löytökalut näyttävät todistavan. Itämaista vaikutusta muinois-Kreikan oloihin todistaa myös Danaos, Kadmos, Perseus, Pelops ja tarinat heidän vaelluksistaan, Proitos y. m. Sekin seikka että tämä sivistys etupäässä näkyy sijainneen itäisessä Kreikassa sekä Egean meren saarilla viittaa itämaalaiseen syntyperään, jos kohta, kuten vasta saamme nähdä, nuo vieraat ainekset saivat kansallisemmankin sivistyssuunnan syntymään. Mykenan ja Tirynsin löydökset ovat siitä tärkeät, että ne suovat meidän silmäillä niitä sivistysoloja, jotka vallitsivat Kreikassa ennen Dorilaisten tuloa, sitä aikaa jolloin Homeron Jonilaisten esi-isät, Achailaiset, vallitsivat maassa voitettuaan vanhat Pelasgit, ja Foinikilaiset vallitsivat merellä levitellen itämaiden ja Egyptin teollisuuden tuotteita kaikkialle. Jos jotakin semmoista Achailaisten yhteistä ponnistusta on ollut, jommoiseksi Homeros kuvailee Troian sotaa, niin tapahtui se tällä aikakaudella ja semmoisten sivistysolojen vallitessa kuin Mykenan löydökset osoittavat. Eipä kuitenkaan runon Achailaiset

ole samallaisia kuin todellisuuden. Sillä jos satu onkin saattanut säilyttää niitä näitä alkukuvan piirteitä puhtaina, esittävät kuitenkin Homeron laulut etupäässä oman aikansa s. o. Aasian Jonilaisten elämää, katsantotapaa ja oloja, ja Homeros ei ole historioitsija, vaan runoilija. Onpa siis jo asiassakin suuri erotus Mykenan ja Homeron Achailaisten välillä, vielä leveämmäksi käy juopa muistaessamme että siitä juoksi välitse dorilaisen vaelluksen tulva, joka varmaan hukutti monta vanhemman viljelyksen tuotetta. Silloin siitä myös kului tuo vieras itämaalainen leima, josta kyllä aluksi seurasi sivistyspinnan aleneminen, mutta myös sen mahdollisuus käydä itsenäisemmäksi, syvemmäksi, ihmiskunnalle arvokkaammaksi, jommoisen ihannekuvan Kreikan sivistys jo alkaa esittää Homeron aikoina ja pyrkii sitten luomaan tätä kuvaa yhä puhtaammaksi ja jalommaksi. Mainituista eroavaisuuksista huolimatta tarjonnee kuitenkin erikoisseikkainen vertailu Mykenan ja homeerisen ajan sivistysmuotojen välillä tarpeeksi mielenkiintoa, siinä kun nähtäneen mikäli jälkimäisen juuria ulottuu Mykenaan asti, s. o. maahan, missä pelasgishelleeniset ainekset ovat sulanneet yhteen itämaalaisten kanssa, sekä mikäli se on saanut uusia aiheita ja voimia elollensa.

Aloitamme siitä elinkeinosta, joka on sivistyksen peri-ehtona, *maanviljelyksestä*. Sillä on ikivanhat sukujuuret, siitäkin arvaten että sama sanajuuri *ar* kaikissa Europan indogermanilaisissa peruskielissä merkitsee kyntöä, josta näkee näiden kansain olleen maanviljelijöitä jo Aasiassa yhdessä asuessaan. Maanviljelys edistyi edistymistään aikain kuluessa ja sen turvissa varttui muukin sivistys. Niinpä siis — mikäli kreikan ja latinan alkuaan yhteisistä, kummankin yhteisestä emäkielestä johtuneista sanoista tältä alalta saa päättää — Kreikan alkuväestö jo viljeli viiniä, oliveja, omenoita, viikunoita, hirssiä, herneitä y. m. (Gladstone Hom. Stud. s. 50). Ei Helleenein heimo maahan tullessaan tavannut erämaita, vaan viljavat vainiot, joilla rauhalliset ja ahkerat asukkaat elivät kylissään ja kaupungeissaan. Arjalainen alkuväestö, Pelasgit, olivat jo laskeneet viljelyksen ja yhteiskunnallisen järjestyksen ensi perusteet (Gladstone Hom. St. s. 49, 67). Kuitenkin sopii uskoa Thukydideen esitystä (I, 2 ss.) että niinkauan kuin heimokunnat kuljeksivat karkoitellen toisiaan, omistus-olot olivat varsin epävakaiset, josta syystä myös maanviljelys ja muu vaurastus jäi takapajulle; vasta kun kansainvaellukset häviöineen taukosivat ja varsinkin jos joku mahtava hallitsijasuku sai vahvan jalansijan maassa — niinkuin Pelopiidit Argon niemellä — jota se suojeli linnoilla, laivoilla, sotaväellä, pääsi viljelys varttumaan, etenkin maanviljelykselle niin sopivalla seudulla, kuin Argoliin tasanko muinoin lienee ollut (Schliemann Myk. ss. 28—31). Ehkäpä Mykenassa siis viljeltiin samoja kasveja kuin Homeros mainitsee. Käsimyllyn kivet, joita täältä, kuten Hissarlikin raunioista ja yleensä kaikista kivikauden haudoista, on kosolta löydetty, todistavat jyväkasvein laajaa viljelystä. Eipä näillä kivillä kuitenkaan voitu valmistaa oikeita jauhoja, vaan jyvät muserrettiin niillä karkeiksi rouheiksi, jommoisia Homerossakin mainitaan (οὐλόχυται). Mykenasta löysi Schliemann myös nisunjyviä ja virnoja ikivanhoilta aioilta, jopa liinakankaankin palasia. Pellava onkin niitä ikivanhoja kasveja, joita arjalaisten kansain euroopalainen ryhmä jo

viljeli yhteisillä kotitienoillaan (ks. Curtius Griech. Etymol. 5 s. 366). Homerossa ovat kyntöä, kylvöä, leikkuuta, viljanpuintia j. n. e. tarkoittavat sanat ja lauseet ylen tavallisia. Kuvaelmia maanviljelijän elämästä on luettavana esim. Il. 11, 67 ss. 18, 541 ss.

Myöskin *karjanhoidon* alku Kreikassa on esittävä indogermanilaisen emäkansan luota, joka jo piteli tavallisia koti-eläimiämme, hevosta, lehmää, lammasta, vuohta, sikaa, koiraa, kuten käy selväksi niiden nimitysten yhtäläisyydestä, joilla kutakin näitä eläimiä eri kielissä kutsutaan (ks. Curtius Gr. Etym.). Lypsyä merkitsevän teonsanan juuri on myös yhteinen useimmissa sukukielissä. Saamme siis jo ennakolta päättää että karjanhoitoa harrastettiin Argoliin ruohoisalla tasangolla, jota Homeros monasti nimittääkin „hevosia elättäväksi". Hevosia kuvataankin usein vaaseissa, hautakivissä y. m.; samoin koira. Eräässä Tirynsin seinämaalauksessa nähdään vimmattu sonni. Tuhannet pienet lehmänkuvat poltetusta savesta todistavat myös sarvikarjan tavallisuutta; niinikään saman-aineiset sihvilöt (ell'eivät ole seuloja). Lisäksi löytyi raunioista paljo eläinten, etenkin sian luita. Homerosta taas tiedämme että lampaat ja lehmät olivat talon parhainna rikkautena; niistä saatiin pääravinto, niiden mukaan muunkin tavaran arvo määrättiin. Paimentelu antaa aihetta runollisiin kuvaelmiin (esim. Il. 18, 573 ss.).

Metsästyksen alkuperäinen tarkoitus paimentavalle ja maataviljelevälle kansalle on turmiollisten eläinten torjuminen ja hävittäminen. Vertauksissaan kuvailee Homeros usein kuinka jalopeura karkaa karjalaumaan ja siitä syttyy tulinen sota pedon ja paimenen välillä, joka koettaa karjaansa suojella. Torjumus kääntyy usein ryntäykseksi. Niinpä vilkkaassa metsäsian ajon kuvaelmassa Od. 19, 427 ss.: metsästäjät tunkevat koirineen tihjään metsään, aamulla varhain päästään otuksen jäljille, ajo alkaa vaiheikas ja verinen, vihdoin otus kaatuu keihään pistoon. Jalopeuran ajoa kuvaillaan esim. Il. 17, 133 ss. Tästa näkyy että Vähän-Aasian Jonilaiset hartaasti harjoittelivat metsästystä eikä ainoastaan pakosta tai hyödyn vuoksi, vaan myöskin huvituksen ja urheilun vuoksi. Taisipa tämä olla helleninen, eikä pelasginen vietti heidän luonteessaan. Ainakin tapaamme samaa urheilua heidän esi-isissään Mykenassa. Samoin kuin sodassa, metsästäjä kiidättää hevosilla sotavaunuissa, tavoittaen keihäällään edellä rientävää hirveä t. kauristа, jonka kintereillä koira juoksee (kuva hautakivessä), taikka toisen ohjatessa hevosia, lennättää hän surman nuolen surumielin taakseen katsovan hirven kylkeen (kuva sinettisormuksessa). Homeron metsästysjuttuja valaisee hyvästi hienot kohokuvat muutaman Mykenan tikarin säilässä: urheasti astuvat miehet taisteluun jalopeuroja vastaan, aseinaan kilpi ja keihäs tai jousi; vaikka joku heistä kellistyykin petojen vimman saaliina, täytyy näiden vihdoin paeta. Muut metsästyskuvat jääkööt mainitsematta. Eräästä haudasta löytyi joukko metsäsian hampaita, joten siis näitäkin elukoita pyydysteltiin.

Edellä mainitut elinkeinot olivat miesten toimena, kun taas naiset toimivat *kotiaskareissa*. Niinpä Homeron naiset pääaskareinaan kehräävät ja kutovat ja osottavat suurta taitoa varsinkin kirjaillessaan kankaita ja

vaatteita somilla kukkakudelmilla l. koruompeluksilla, jopa kuvallisillakin esityksillä (Il. 3, 126, 6, 289, 22, 441, Od. 7, 97). Ylimalkaan näkyy villateollisuus olleen jotenkin korkealla ja siihen kuuluvia temppuja mainitaankin usein (Il. 3, 388, Od. 18, 319, 22, 423 y. m.). Paljo viittauksia on kuitenkin myös siihen että pellavia viljeltiin ja liinakangasta kudottiin. Niinpä lisänimet „kiiltävä“, „hopeanheleä“, „rasvankiiltävä“, joilla vaatteita ja verhoja usein mainitaan, sopivat ainoastaan liinakankaille ja „rasvankiiltävä“ ilmaisee että eräitä lujia ja notkeita palttinoita kudottaessa käytettiin öljyä (ks. myös Od. 7, 103 ss., Il. 18, 596). Että Mykenassa ja Tirynsissä jopa ikivanhoissa kaupungeissa Hissarlikissakin ahkerasti kehrättiin, osottavat katkaistun keilan muotoiset kiviset värttinänkehräset, joita tuhansittain on löydetty; muuten emme tiedä tarkempaa kangasteollisuuden kannasta. Etymologisista syistä voi otaksua, että villateollisuus ja kudonta jo oli alullaan indoeuroopalaisena aikana (Curtius Gr. Etym. ss. 344, 295), ja pellavan viljelystä tunnettiin jo silloin kuin Euroopan arjalaiset kansat aasialaisista erottuaan vielä elivät yhdessä. Mahdollista on kuitenkin että hienommat palttinat tuotiin muinois-Kreikkaan ulkoa, Foinikian ja Egyptin tehtaista, koska niiden kreikkalainen nimitys *ὀθόνη* näkyy olevan semiläistä juurta.

Kansan sivistys kuvautuu selvästi sen *teollisuus*tuotteissa. Ihminen tarvitsee näet, kuta sivistyneempi sitä enemmin, kaikenlaisia keinoja, kaluja ja aseita joko tyydyttääkseen todellisia tarpeita tai ainakin edistääkseen elämän mukavuutta ja hauskuutta, siis yleensä vapauttaaksensa henkeä luonnon siteistä ja pakosta niin paljo kuin mahdollista. Näiden keinojen hankinta ei kuitenkaan luonnistu joka mieheltä, vaan vaatii varta vasten kehiteltyjä henkilöitä, taitureita, ammattilaisia, joita karttuva sivistys kaikkina aikoina on loihtenut esiin, kunnes meidän aikamme verrattomasti kehittyneet olot eivät enää tyydy työmiesten ja ammattilaisten käsivarsiin, vaan myös toimii koneiden ja höyryn avulla. Homerossa ei vielä suuresti tapaa varsinaisia ammattimiehiä, saatikka tehdasmaista työtä, vaan teollisuus näkyy enemmän olleen kotitoimena, kotitarpeen tyydytystä. Tosin mainitaan erityisiä vaski- ja kultaseppiä sekä rakentajia ja jälkimmäiset kuuluvat „yleishyödyllisten“, *δημιοεργοί*en joukkoon, mutta tarpeen tullen rakensi esim. Odysseus itse lauttansa, makuusuojansa, sänkynsä. Kaikki kalliimmat, paremmat tavarat, varsinkin metalli-astiat ja korukalut ovat Foinikilaisten tuomia ja valmistavia. Hekuban „kirjavat peplos-puvut“ olivat Sidonin naisten käsi-alaa ja Aleksandros oli ne merisin sieltä noutanut (Il. 6, 290); Menelaon kaunein ja kallein hopea-allas, kultasuinen, oli Sidonin kuninkaan antama lahja (Od. 4, 614); Achilles lupaa kilpapalkinnoksi „hopeamaljan, taidetekoisen, jonka vertoja ei ollut maanpäällä, sillä Sidonin sepät monitaitoiset olivat sen tehneet ja Foinikian miehet olivat sen merisin tuoneet“ (Il. 23, 740). Ne samat toivat laivoillaan „tuhansittain hempuja ja pientä rihkamaa“ (Od. 15, 415); ne kauppasivat kalliita, kullasta ja merikullasta kyhättyjä kaulakoruja (Od. 15, 460). Poikkeukselta yleisestä säännöstä siis melkein kuuluu, kun Helenalla mainitaan arkuissaan olleen „*omatekoisia* kohokirjavia peploja, joista hän otti yhden, suurimman, joka oli

kauniin kirjauksiltaan ja loisti kuin tähti" (Od. 15, 104, vrt. myös Il. 3, 126. 22, 441.). Vaan huomattava onkin, mitä jo mainittiin, että kangasteollisuus, jos kohta ollenkin vain kotiaskareena, oli korkealla kannalla. Mitä taas tulee niihin ihmeihin, joita Hefaistos kuvaili Achilleen kilpeen (Il. 18), on niiden todelliset esikuvat, mikäli runoilijalla semmoisia on ollut, pikemmin etsittävä foinikilaisen kuin kreikkalaisen metalliteollisuuden tuotteista. Hauskoja ja sattuvia vertauskohtia tarjookin eräät Kyprosta löytyneet foinikilaiset hopeamaljat. — Eipä siis kotimainen teollisuus ja taiteet, ollessaan tällä kannalla, saattaneet olla suuresti kehittyneitä. Mitä Mykenaan tulee on kyllä senkin teollisuudessa nähtävänä vahva ulkomainen vaikutusvirta, useat sen ihmeteltävistä metalliteoksista ovat suoraan tulleet itämaiden pajoista, vielä useammat lienee kotona orjallisesti tehty vierasten mallien mukaan; mutta onpa siellä myös kotimainen taideteollisuus versonut vieraan pohjalla. Niinpä *kivitöissä* huomataan etevä taito, varsinkin rakennustaiteen alalla. Sen todistaa Tirynsin ja Mykenan linnain mahtavat kehämuurit peittokäytävineen, varakammioineen, kulmatorneineen, portaineen*); Tirynsissä huoneen alusseinät, mahtavat kivikynnykset, pylvästen ja nurkkapatsasten sileät kantakivet; Mykenan kupolihaudat y. m. Lisäksi tulee, paitsi silloin vielä yleisiä kiviaseita ja -kaluja, jotka kaikki ovat sileäksi ja somaksi hiotut, kiviveistely eli -skulpturi, joka kuvilla on koristellut hautakiviä, pylväitä, sekä noita pyöreitä tai soikeita jalokiviä (joskus kultapalojakin), jotka ovat sangen omituinen ilmiö Hellaan ja sen saarten vanhimmassa sivistyksessä („saarikivet"). — Homeron Jonilaiset näyttävät selvästi taantuneen taidossa kivitöiden alalla. Tosin kiviä osattiin silata, niistä tehtiin toisinaan kynnykset, jopa joskus seinätkin, niistä saatiin istumasijat torille (Il. 18, 504) ja huoneen edustalle (Od. 3, 406) sekä hautapatsaita y. m., — mutta kivistä ei enää osata rakentaa kaupungin ja linnan kehämuureja, kuten Troiassa, Mykenassa, Tirynsissä, y. m., vaan sen sijaan luodaan kokoon vallit mullasta: multavallit paaluriveineen suojaavat Achailaisten laivaleiriä, semmoisilla ovat kaupungitkin varustetut tahi kokonaan avonaiset, vallittomat. Puu ja metalli on monella alalla tullut kiven sijaan. Kiviskulptureista ei enää puhettakaan.

Mykenassa ei voi enemmän kuin Hissarlikinkaan asumakerroissa vetää tarkkaa rajaa kivi- ja pronssikauden välille, ne sulavat toisiinsa ja vasta vähitellen on puhdas pronssikausi, jommoinen Homeron lauluissa esiintyy, päässyt voitolle. Tirynsissä ja Mykenassa nousee kiviaseet ylimpään sorapintaan ja kuitenkin on kuninkaanhaudoissa suuret joukot pronssikeihäitä, -miekkoja, -veitsiä ja muita teräaseita. Mykenan *pronssin* sekotussuhde huomattiin olevan noin 87 % vaskea ja 13 % tinaa. Kattilat ja muut astiat ovat vaskesta. Vaskea ei ole osattu juottaa, vaan kädensijat on kiinnitetty astiaan monella pikkunastalla (niinikään Il. 18, 379); sama koskee kulta- ja hopea-astioita. — Troiassa ei vielä osattu valmistaa pronssia, vaan käytettiin vaskea. Luultavaa on, että Homeron „vaski", kuuluen Mykenaa

*) Vielä Pausanias näki Mykenan muurissa gallerioja ja varakammioita, jotka sittemmin ovat häviöön menneet.

myöhempään aikaan, on pronssia. Siitä tehtiin kirveitä ja sota-aseita; edelleen sotasopa, kypärin osia, kilven päällyskerros, säärivarut; vaunun-aksila, pyöräin päällyskiskot, heloja, astioita, avaimia y. m. Homeron aikakautena alkaa jo *rautakin* vähinsä pistää näkyviin. Kuvaavaa on, että Iliadia nuorempi Odysseia verraten paljoa useammin mainitsee rautaa, kuin Iliadi, jonka vanhimmat osat tuskin ensinkään tietävät tästä metallista, ja että sitä melkein vain käytetään työkaluiksi, peltokaluiksi y. s. (ks. kuitenkin Od. 16, 294). Raudan karkaisua kerrotaan Od. 9, 391. Yleensä oli rautateollisuus vasta alullaan, jota raudan lisänimi „vaikeatöinen" myös osottaa. Vielä vaikeatöisempi sen täytyi olla Mykenan aikoina. Eipä löytynytkään mitään rautakalua, jota varmuudella olisi voinut niiden omaksi lukea.

Omituisen arvon antaa Mykenan löydöksille *jalojen metallien*, etenkin kullan runsas paljous niissä, joka täydelleen oikeuttaakin sen lisänimen „kultarikas", millä Homeros Mykenaa mainitsee. Tämä kullan runsaus viittaa Frygiaan, josta m. m. Thukydideen mainitseman tarun mukaan (I, 9) Achaialaisten ruhtinassuvun, Pelopidein, kanta-isä Pelops oli tullut, tuoden muassaan ennestään varattomaan Kreikkaan kosolta kultaa ja tavaraa, jolla hän Argon eli sitten hänen mukaansa nimitetyllä Pelopin niemellä voitti vallan, jonka hänen jälkeisensä sitten yhä enemmin laajensivat. Taru osottaa ammoista keskuutta Kreikan ja Frygian — tuon entisen emämaan — välillä, jonka kultavaraisista virroista ja vuorista saatua kultaa vietiin Kreikkaan. Sen kanssa pääsi myös omituinen metallitekniikka sekä koristuskuosi (jonka jälkiä vielä on löydetty Frygiasta) varttumaan Mykenaan, kehittyen siellä yhä etevämmäksi. Mutta Mykenan kultaseppäin etevyyttä saamme vasta enemmin ihailla, kun kalut ja astiat koristeineen tulevat puheiksi. Tässä mainittakoon vain tekniikan pääseikat. Kultaa taottiin levyksi tai ohuen ohueksi lehdeksi, joita luultavasti siten kuviteltiin, että ne pantiin lyijyalasimelle, jossa niihin jollakin aseella paineltiin korukuvia tai olivat kuvat tehtynä alasimeen ja kun kultalehti puserrettiin sen mukaan, kuvautuivat siihen koristeet kokonaan. Kultaa ja hopeaa taottiin kaluiksi joko yksistään, tai tehtiin niistä seos, sisältäen, niinkuin Mykenasta saadut näytteet osottavat, toinen 73,11 % kultaa, 23,87 % hopeaa, loput muita aineita, toinen 89,36 % kultaa, 8,55 hopeaa. Tätä hopeakultaa eli „elektronia", josta muinoiset kirjailijat puhuvat ja jonka Plinius sanoo sisältävän $^4/_5$ kultaa ja $^1/_5$ hopeaa, käytettiin siis jo Mykenassa, jopa, kuten Schliemann todistaa, vanhassa Troiassakin. Onpa siis jotenkin varma, että Homeros tarkoittaa juuri tämmöistä metalliseosta, eikä merikultaa l. -pihkaa, Od. 4, 73, jossa Telemachos ihailee „vasken, kullan, *elektronin,* hopean ja norsunluun välkettä (Menelaon) kumajavissa asunnoissa". Kultaa Mykenassa ei osattu juottaa kultaan, mutta Troiassa sitä osattiin. Ja olipa täällä sekä yleensä muinoisaikana käytetty kullan juottotapa parempi, kuin mitä kultasepät sittemmin ovat toimeen saaneet; juotos on kaunis ja ikäänkuin yhtä maata muun kanssa. Hopeaa y. m. Mykenassa ei osattu kullata muuten kuin että päälle vedettiin ohut kultaverho. Samaa kultauskeinoa käytettiin Homeronkin aikoina (Od. 3, 425. 6, 232). Kullasta tehtiin Mykenassa kaikellaisia kaluja ja kapineita ruumiin, puvun, asetten, huonekalujen y. m. koristami-

seksi, pöytä- ja juoma-astioita, kannuja, maljoja j. n. e. Hopeasta: vaaseja, maljoja, korukapineita y. m. Niinikään on Homerossa kullasta ja hopeasta maljoja, astioita, korukaluja y. m. Muuten on huomattava, että usein kuin Homeros mainitsee. sitä tai tätä esinettä olleeksi kullasta tai muusta metallista, tämä on niin ymmärrettävä että esine — puinen tai nahkainen, niinkuin sauvat, tuolit, ohjat t. m. s. — vain oli päällystetty metallilevyllä. Niin Agamemnonin sotisopa Il. 11, 15 ss.

Savenvalurin ammatti on kaikista vanhin, sillä savi tai maa, ollen kaikkialla tarjona, on helppo työaine ja se sujuu verrattain vähällä vaivalla kaluiksi ja astioiksi, joita lopuksi vain tarvitsee polttaa. • Sen tähden tapaakin saviastiain palasia kaikkialla missä ihmisiä on asunut ja astian valmistus saapuu jo varhain jotenkin etevälle kannalle. Astiat leivottiin alkuaan käsin, mutta jo varsin varhain keksittiin valurin pyörä niiden valmistamiseksi. Kummallakin tavalla tehtyjä astioita tavataan Mykenan ja Tirynsin, jopa jo Hissarlikin sorakerroksissa. Astiain maaluusta, koristeista ja muodoista puhumme eri luvussa. Paitse astioita valettiin Mykenassa myös savesta sieviä korukapineita, siten että savi kaadettiin kiven kaavakoloihin, joista ne otettiin tultuaan poltetuksi ja saatuaan lyijylasituksesta kiiltävän pinnan. Lisäksi on savesta tehty ja sitten poltettu nuo epälukuiset pienet sarvipäälehmät ja naiset, joista osan on rinta puolikuun muotoinen, joita Scliemann ehkä liian rohkeasti, luulee epäjumalan kuviksi tarkoittaviksi Heraa (βοῶπις); votiivi-esineitä, leluja y. m. Isossa määrin käytettiin karkeaa savea rakennustiilin tekoon Tirynsissä ja Troiassa. Homeros ei tietääkseni missään mainitse tiiliä ja tiilirakennusta, jos ei ehkä Il. 5, 387 himmeästi viittaa semmoiseen. Tosin hän ei myös paljo puhu saviastioista, vaikka tietysti niiden käytäntö hänen aikoinaan oli yhtä yleinen kuin ennen ja jälkeenpäin. Kuitenkin on savenvaluri ja hänen toimensa mainittu. Il. 18, 600 kerrotaan miten hän istuu pyöritellen valupyöräänsä, josta astioita syntyy.

Lasitavaraa löytyi niukalta, ainoastaan muutamia helmiä y. m., jotka tietysti olivat ulkomailta tuodut.

Homeron runoista näemme, että *puusta* tehtiin laivoja, huoneita, huonekaluja, kirstuja, vaunuja, keihään varsia y. m., ja puuta osattiin sekä hakata ja veistää haamulleen (Il. 3, 60 ss. 13, 391. 23, 114. Od. 5, 243) että myös silata eräällä aseella (Od. 5, 234 ss. 23, 195). Samoihin tarkoituksiin lienee Mykenassakin puuta veistelty ja silaeltu, vaikka työn tulokset aikoja sitten ovat lahonneet. Säilynyt oli sentään erään lippaan osa, johon oli veistetty jalopeuran ja koiran kuva.

Tutkittavanamme oleva sivistyskausi Kreikassa tarjoo nähtäväksi suurenmoisia *rakennuksia*, niink. muureja, palatseja, kumpuhautoja, siltoja, jylkeistä monitahkoisista kivipaatereista, sovitelluista toisiinsa usein ilman mitään savisekoa ja pysyen koossa vaan oman painavuutensa pakosta. En käy päättämään, ovatko nuo rakennelmat jo Pelasgein aikuisia, joita tarina kehui useiden „larissa"-linnain rakentajiksi, vai olivatko rakentajat kotoisin Frygiasta ja Lykiasta, jossa kupurakennus-tyyli myös oli tavallinen, vai onko tässä vihdoin nähtävänä vaikutus lounais-Aasian ja Egyptin suurten sivis-

tyskansain, rakennustaiteenkin alalla loistavasta sivistyksestä, tänne tulleena Foinikilaisten välityksellä. Oppineet eivät ole asiasta selvillä, vaan suosivat mikä mitäkin mielipidettä. Vaan ehkä tuossa rakennustoimessa onkin tulos useiden vaikutussuuntain yhdynnästä. Vanhat ratkaisivat asian sanoen noita muureja myytillisten kykloopein rakentamiksi. Tosiasiaksi jää rakennustaiteellinen etevyys, laadussaan ainoa, johon myöhemmät polvet eivät pitkiin aikoihin ennättäneet, etevyys, joka aikaa on astunut rakennustaiteen ensi askeleet ja jo varmasti hallitsee raskasta ainettaan, käytellen sitä monin tavoin. Näkyyppä sillä kuitenkin olevan jotakin juurta edellisessä arjalaisessa kehityksessä. Hissarlikin 2:ta kaupunkia („Ilionia l. Troiaa") suojeli, vielä osittain hyvin säilynyt, vankka, oivallinen muuri, kuten Tirynsin oma, rakennettu sotatieteellisten perusaatteiden mukaan torneineen portteineen; siinä on korkea alusta tehtynä lohkokivistä, vaakasuorissa riveissä käyvistä, ja sen päällä ylämuuri tiilistä, jotka on keinollisesti poltettu „in situ", s. o. vasta paikoillansa valmiissa muurissa. Samalla tapaa poltetuista tiija perustat lohkokivistä on ne palatsit tai templit rakennettu, joiden rauniot Schliemann keksi Troian linnanpihassa. Vielä pitemmälle edistynyttä astetta varustustaiteessa edustaa Mykenan ja varsinkin Tirynsin linnanmuurit, — ylä-, keski-, alalinna; ylä- ja keskilinnalla eri sisäinen muuri, paitsi koko linnan yhteistä kehämuuria, joten siis tämä paikoittain on kaksinkertainen; tässä pitkiä katettuja gallerioja ja salakammioita; vahvat tornit puolustamassa kulmia ja suurta porttia; puolipyöreä bastioni, portaita y. m., — samalla kuin ne mahtavilla korkeilla kasoillaan ja suurilla kivillään vielä, vaikka rappiotilassa, valtavasti hämmästyttävät katsojaa. Vaan astukaammepa sisään portista ja melkoisesti nousevasta käytävästä, jota vankat varustukset kahden puolen suojaavat, katsomaan kuninkaan palatsia ylälinnan pihassa, jonka perusteet Schliemann ja Dörpfeld ovat paljastaneet vuosituhansien kasaaman soran alta, samalla täydennellen sen puuttuvat puolet (seinäin yläosat ja katot), mikäli tutkimusten tulokset myöntävät. Neljän pylvään muodostamasta portista astumme väljän katetun pylväs-eteisen (πρόθυρον) kautta avaraan etupihaan, jonka kaikilta puolen rajoittaa rakennukset tai linnanmuuri. Siitä kääntyen oikealle saavumme taas pienemmän pylväs-eteisen l. porttipylväikön kautta (πρόθυρον τῆς αὐλῆς) sisäpihaan, jonka sileän permannon peittää somero- ja kalkkikerros jaettu shakkilaudan tavoin ruutuihin. Sadevesi valuu viettävästä pihasta erityisen salaojan kautta pois. Pihalla kohoo suuri kivi-alttari uhria varten; pihaan päin aukenevat pylväskäytävät sulkevat pihan kahdelta puolen, sisemmäisen kautta (αἴθουσα δώματος) astumme miesten etusaliin (πρόδομος) sekä siitä avaraan komeaan pääsaliin (μέγαρον), jonka keskellä on suuri kiviliesi. Tämän ympäröi vähän matkan päässä neljä korkeaa pylvästä, jotka kannattavat salin kattoa sekä lieden kohdalta muun katon yli ylenevää pientä torniketta, jonka sivussa olevista aukoista (ὀπαῖα) sekä valo virtaa sisään että savu pääsee ulos. Salin vasempaan kylkeen liittyy koko ryhmäke pieniä taloussuojia, m. m. sauna, jonka laattiana on yksi ainoa jättiläis-paasi, vesijohtoineen; mutkikkaat koridoorit yhdistävät nämä huoneet

keskenään ja pitkä mutkikas katettu käytävä vie myös salin taakse naisten asumusosastoon (γυναικωνῖτις), josta ei ole suoraa yhdystietä miesten puolelle. Jos kuitenkin välttäen takateitä tahdommme tännekin tulla julkista, kunniallista etutietä, saamme palata sinne mistä tulimme, ensimmäiseen pylväs-eteiseen. Siitä aukee oikealle pitkä koridoori, vieden miespihan ja muiden huoneiten välitse toiseen etupihaan, jonka laidasta pylväsportin kautta taas tullaan vähempään sisäpihaan ja siitä samaten naisten saliin, jonka päällä on yliskamari, vaikka palatsi muuten on yhdenkertainen. Salin sivuihin liittyy taas koridoorin välittämänä joukko isompia ja pienempiä huoneita (θάλαμοι), ollen makuu- ja vierassuojia, varakammioita ja mikä mitäkin. Kuten näemme on pylväsportti välittämässä siirtymystä pihasta pihaan, pihasta saliin. Sen muodostaa nelipylväinen rivi, joista kaksi seisoo vapaana keskellä, toiset kaksi rivin kummassakin päässä seinäkiintoisena (parastadit) vahvistamassa pylväistön jakamaa väliseinää. Solakat pylväät ja patsaat, jotka, itse puisina, pyöreiltä t. neliskulmaisilta kantakiviltään kohoten, kannattavat korkeaa kattoa, luovat saleille ja pylväskäytäville kauniin, kevyen, ilmakkaan muodon. Permannon tasainen kalkkikerros on jaettu eri värin maalattuihin shakkiruutuihin; seinien alkuaan valkeaa, mutta vähän savuttunutta kalkkirappausta koristaa kaikellaiset kirjavat alfresco-maalaukset ja korulistat. Itämaan tapaan laakeat katot on siten tehty, että malkakerroksen päälle on pantu kerros olkia tai kaislaa ja sen päälle paksulta savea ja kalkkia, joka on kuivanut kovaksi kuoreksi ja on keskeltä vähän mykevä, että vesi valuu alas. Palatsin ulkopuoli valkoisine kattoineen ja pylväineen sekä vaaleanharmaine kivi- ja tiiliseinineen vivahtelee vaaleaan värisävyyn, joka kirkkaasti erottuen taivaan asursiniseltä taustalta on varsin mieluisa silmälle. Rakennusaineena on sileäksi hakattu kivi ja lohkokivi. Edellisestä on kynnykset, pylvästen kannat, porras-astimet; lohkokivistä on linnanmuurit, seinien peruskivet ja alapuoli; yläosaa seinää on ilmatiilistä. Ovet, joiden pronsiset saranatapit vääntyvät kynnyksen lävissä, ovat milloin kaksois-ovet, milloin yksinäiset. Helposti älyämme läheisen sukulaissuhteen Tirynsin palatsin ja homerillisten talojen välillä mitä tulee talon eri osain olentoon ja keskinäiseen asemaan. Sitä vastoin ei homerillista järjestelyä ole huomattavissa niissä huoneen-seinissä, joita löytyy Mykenan linnanpihassa. —

Vaan tehkäämmepä jo jäähyväiset vanhalle kuninkaanasunnolle, jossa Perseun ja Herakleen mahtavat haamut majailevat, ensin luotuamme loppusilmäyksen ihanalle näkyalalle, mikä linnan muurilta leviää yli maiden ja vetten: siinä on Argon tasanko, korkeaa kaislaa kasvavine noroineen, puistoineen, rajoinaan yhtäältä meri, toisaalta korkea vuorisarjanne, kuvasteleva rosoista otsaansa lahden tummansiniseen peiliin, siinä missä sen liepeillä Nauplian valkoiset huoneet kimaltelevat ja ylempänä Palamedeen linna pyrkii kuulakasta korkeutta kohden. Käykäämme täällä pikimmältään Homeron pateilla.

Kiveä ja puuta Homeronkin ihmiset rakennus-aineinaan käyttävät. „Silatuista" kivistä oli Kirkeen asunto, samoin Priamon talossa poikain 50 ma-

kuusuojaa ja tytärten vastapäätä pihassa olevaa 12 (Il. 6, 244 ss.*) Il. 16, 212 puhutaan miten mies taiten rakentaa korkeaa huoneen seinää taajaan sovittamalla toisiinsa (kulmikkaita!) kiviä, siten välttääkseen kylmiä tuulia. Kivistä (λιθάδεσσι) Odysseus myös rakensi leposuojansa. Nämä rakennuskivet olivat useimmiten säännöttömiä, hakkaamattomia. Vaan käytettiinpä puutakin rakennusaineena, jopa muutamista merkeistä päättäen yleisemminkin kuin kiveä. Niinpä nimenomaan väliin sanotaan että kynnykset olivat kivestä, johon sopii lisäksi ajatella: eikä tuosta tavallisesta aineesta, puusta, josta seinätkin oli raketut. Omaisuussana ἐυπηκτος „hyvin salvettu", jonka saa Tlepolemon kotisali (Il. 2, 661) ja Odysseun kamarit (Od. 23, 41), sopinee yksin puisesta rakennus-aineesta puhuttaissa (vrt. νῆας ἔπηξε Il. 2, 664). Tämä rakennustapa on tietysti yhteydessä sen taantumisen kanssa kivitöiden taidossa, joka huomattiin vallinneen dorilais-retkien jälkeen. — Sanoilla χαλκέῳ ἐν κεράμῳ Il. 5, 387 tähdätään luultavasti tiilistä (oik. „astiasavesta") tehtyä tyrmää, jonka seinät sisältä oli vaskella verhotut, samallaista vaskityrmää, mihin Danae teljettiin (ks. Sofokles Antigone). Tällainen metalliverhotus oli ammon Itämaissa käytteessä eikä näy Kreikassakaan olleen tuntematon. Siinä jos kohta saakin tinkiä jonkun määrän pois tuosta nähtävästi runollisella liioittelulla kuvatusta komeudesta Alkinoon palatsissa, jossa muka seinät olivat vaskiset, ovet kultaiset, ovipielet hopeiset j. n. e. (Od. 7, 91 ss.), jäänee kumminkin sen verran tosiperää, että ylhäisten asunnoissa oli tapana kokonaan tai osittain vuorata seiniä, ovia y. m. vaskilevyllä tai muulla metallilla, joka heijastavalla välkkeellään tehosi tenhoisasti mieliin sekä päivänvalolla että iltaisin tervaspuiden iloisasti loimottaissa korkeilla „lampter"-arinoilla (Od. 18, 306 ss. 19, 63 ss.). Vrt.myös Od. 4, 72 ss., jossa Telemachos ihmettelee Menelaon kaikuvissa asunnoissa vasken välkettä, kullan ja elektronin kiiltoa sekä norsunluun ja hopean hohdetta."

Näistä Homeron tiedoista ovat Mykenan ja Orchomenon suuret kartiomaiset n. s. „aarre-aitat" eli oikeammin kupolihaudat poistaneet kaiken epäilyksen. Korkeassa kupusalissa on suunnikasten kivikerrosten kivissä vielä useissa naulan läpiä ja muutamissa lävissä vielä pronssinaulan tynkiä jopa pronssilevynkin repaleita, josta on huomattu, että muinoin pronssilevy-vyöhykkeet parista kohden ovat verhonneet hautasalin seinää ympärinsä. Tämä komeus tosin tuli vainajien osaksi, niinkuin muutoinkin Mykenassa vainajia korupuvuilla ja kaikellaisella upeudella kunnioitettiin; vaan eipä eläviäkään unhotettu. Schliemann löysi laakeita terrakotta-paloja, niissä maaluu- ja uurtokoristeita; näiden sekä muutamain kalkkiseos-palain, joita koristeli joukko punaisia, sinisiä, viheriöitä ja keltaisia kieruviivoja, luuli hän karisseen seinistä, ollen muinoista seinävuorausta. Eikä hän erehtynytkään, sillä Tirynsin palatsista löysi hän sittemmin melkoisen seinävuo-

*) Mielikuvituksen luomia! Jos näillä suojilla ja yleensä Priamon palatsilla on ollut todellisuudessa vastintansa, niin siksi sopii vain nuo kaksi palatsimaista rakennusta, jotka seisoivat rinnakkain Hissarlikin 2:n kaup:n linnanpihassa. Vaan näissäpä nähdään vain pylväsceteinen, etusali ja pääsali — noita monia suojia ei näy.

rauksen laikkoja kalkkiseoksesta, jotka selvään todistivat, että seinämaalaus jo oli pelasgilais-achaialaisen sivistyksen hallussa, jopa oli kauankin ollut, päättäen siitä sujuvuudesta, millä maalarin tottunut käsi oli laadussaan liikkunut. Sisällykseltään ovat maalaukset monenlaisia, ollen joko koristemaalausta, motiiveina viivoja, juovia, kiemuroita, pyöriöitä, ruusukeita, kukkia monin tavoin keskenään yhdisteltyinä ja osasta tapettimallin näköistä; tai elokuvallista esitystä, niinkuin tarumaisia olentoja levitellen kirjavasulkaisia siipiänsä, lehmiä, raivoisa sonni jonka seljässä hyppii mies y. m. Kaikki on suoritettu viidellä värillä: mustalla, valkoisella, sinisellä, punaisella, keltaisella. Mitään vastinetta Homeros ei mainitse, joll'ei ἐνώπια παμφανόωντα seinämaalausta tarkoita. Eipä hän myöskään tunne maalatuita kalkkilaattioita, vaan permantona on pelkkä kovaksi poljettu maa (Od. 4, 627. 17, 169. 21, 120 ss. 22, 455). Sen sijaan tuo θριγκὸς κυάνοιο (Od. 7, 87), jolla Alkinoon linnassa seinät oli koristettuna, vaan jonka oikeasta merkinnöstä on oltu epätiedossa, on saanut oivallisen selityksen Tirynsistä. Löydettiin näet pitkä friisin l. korureunan kappale alabasterista vuorottaisilla triglyfin ja metopin näköisillä osilla, joita komisteli skulptuurit l. veistokset, motiiveina ruusukkeet ja spiraalit käyden mitkä suunnikkaissa juovissa, mitkä samakeskisissä kehissä. Ruusukkeiden ja spiraalein silmissä hohtaa pienet *sinervät lasihelmet,* jommoisia sitä paitsi on riveissä ja ympyröissä muidenkin koristeiden välissä. Tuota sinistä lasia tarkoittaa juuri nimitys „kyanos". Kyanosfriisi lienee suuresti koristanut maalauksista loistavaa kalkkiseinää, jota se reunusteli. — Luultavaa on että osa noita satoja koristeltuja kultanappiloita, joita Schl. löysi Mykenan kalmistosta, sekä kukkamaisia terrakotta-nuppeja koristeiksi kiinniteltiin oviin ja ovipieliin, joille muinoinen rakennustaide antoi etevän sijan ja joita se siis erittäin koristelikin (vrt. Od. 17, 339 s. 7, 91 s.). Mykenan linnan porttia koristi nuo kuuluisat jalopeurat, jotka vieläkin seisovat sen päällä, tosin päättöminä. Ja kupolihautain oven suulla seisoi alkuaan puolipylväät koruveistoksineen. Sisäänkäytävän koristeiksi lienee myös käytetty noita monia friisin-katkelmia, spiraali ja ruusukemotiveilla koristettuja, jotka on löydetty kupolihautain luota. — Tämmöiset kauniit kiviveistelmät eivät enää sujuneet Aasian Jonilaisilla ja siksi ei Homeros mainitse niitä.

Tuo kivitöihin niin pystyvä Mykenan kansa rakensi myöskin jykevistä kivistä oivallisia vesijohtoja, joilla se johteli vettä kallioiseen kaupunkiinsa. Melkeitä jäännöksiä niistä on säilynyt.

Saatuamme siis Achailaisten asunnot haamulleen valmiiksi, tulisi meidän nyt ne sisustaa eikä jättää tyhjin seinin. Mutta mistäpä otamme *huonekaluja,* ne kun aikaa ovat lahoneet ja maatuneet? Jos kuitenkin, anachronismienkin uhalla, uskallamme siirtää Homeron aikaisia huonekaluja Perseidein ja Pelopidein saleihin, miltähän nämä näyttäisivät? Arvattavasti yksitoikkoisilta — kun avarassa huoneessa, paitsi noita tripodeja ja vaaseja, jotka rivissä seisovat pitkin seinustaa (Il. 18, 374), ei näy juuri muita kaluja kuin tuoleja ja istuimia; vaan pianpa ikävä mielivaikutus haihtuu, kun näemme miten monimuotoiset ja kauniit nämä istuimet ovat. Tuossa kunniasijalla pylvästen juurella lieden luona on kuninkaan komea korkeasel-

käinen istuin sivunojineen, kalliista aineista tehty, täynnä kultauksia ja koruveistelmiä; kallis kirjovaippa valuu istuimelta alas ja jalkain alla on soma jakkara. Vieressä on kuningattaren tuoli, sirosti sorvattu, norsunluulla silattu, hopealla huoliteltu (Od. 19, 56). Sinne tänne yläsijoille on ruhtinaita, laulajia ja muita arvokkaita henkilöitä varten asetettu hiukan halvempia tuoleja, mutta nekin kyllä somia ja mukavia takakenoisine selkineen, patjoineen, jakkaroineen. Alapäässä salia on hoviväkeä varten yksinkertaisia lavitsoita ilman selkänojaa. Vaan atrian hetken lähestyessä näkymökin vilkastuu. Ihmisjoukko tulvaa saliin ja täyttää kaikki istuimet palvelijat nostavat heidän eteensä pieniä somajalkaisia pöytiä, joille kohta ilmestyy ruokaa ja juomamaljoja, samalla kuin vierasten keskelle lattialle nostetaan iso sekotusallas, josta maljat täytellään. Muihin vähempiin suojiin jos pilkistämme, näemme, paitsi istuimia ja lavitsoita, lepovuoteita, joiden puuaine useinkin on koristettu siroilla sorvauksilla ja leikkelyksillä, jopa kulta-, hopea- ja norsunluu-heloillakin (Od. 23, 200). Tavarakammioissa ja aitoissa on paljous kivi-astioita, täynnä kaikellaista ruoka- ja juoma-ainetta sekä suuria vaskitettuja kirstuja, sisältäen kaikenlaisia kalleuksia ja aarteita. — Pääpiirteissään lienee kuva kyllä ollut samanlainen Mykenassa ja Tirynsissä; ja kun tunnemme muut sikäläiset olot, ei ole ainakaan syytä otaksua siellä olleen halvemmat huonekalut kuin ne joita Homeros kuvailee. Lieneepä juuri huonekalujenkin koristeluksi käytetty noita norsunluupaloja ja kirjokuvaisia metalliheloja sekä osa noita epälukuisia kultanappeja, joita Mykenasta löydettiin. Vrt. Hom. Il. 8, 436, Od. 1, 132.

Vaan eipä sen sijaan puutu *astioita*, kaluja ja kapineita, missä aine vain on ollut aikaa kestävämpi. Nämätpä runsaudellaan ja kauneudellaan todistavat Mykenan rikkautta ja ylöllisyyttä, mutta myös sivistystä ja taiteellista kykyä, joka osasi yhdistää hyödyllisen ja kauniin toisiinsa.

Savi-astioita oli viljalta kaikenkokoisia ja -näköisiä, vaaseja, ruukkuja, kannuja, maljoja, kulpposia, pokaaleja j. n. e. Astiain muotoja emme voi ruveta kertomaan, niitä kun on lukemattomia; tahdomme vain osottaa muutamia yleisiä tunnusmerkkejä, joiden mukaan astioita voi ryhmitellä niin että jonkunlainen kehityskulku niiden teossa käy selväksi. — Kaikkein vanhimmat savi- l. terrakotta-astiat ovat ihan maalaamattomat, ollen vain sen savilajin karvalla (harmaita, ruskeita j. n. e.*) mistä ne ovat tehdyt. Niissä ei vielä huomaa mitään koristekuvia, tai missä semmoisia on, ovat ne köyhiä, kömpelöitä piirustusyrityksiä, muutamia yksinkertaisia vaaka- tai kohtisuoria piiruja ja viiruja, kalan selkäruodon näköisiä y. m. s. Koristeet on uurrettu astiaan ja, paremmin näkyäkseen astian pinnasta, on uurteet täytetty valkoisella savella. Tämmöisten astiain antoisin löytöpaikka on Hissarlik. Sielläpä myös monen muun symbolimerkin ohessa, jotka tähtäävät arjalaisten alkuperäisiä uskonnon käsitelmiä (varsinkin noissa pienissä merkitykseltään salaperäisissä savikiekoissa, joita löytyi tuhansittain), usein tavattiin se ristintapainen merkki, indologein „svastika", jolla arjalaiset kansat merkitsivät tulensytynnän pyhää tointa, Agnin syntyä. Astiain muo-

*) mikäli poltto ei ole karvaa muuttanut.

dot tällä asteella ovat ensin mölskät, kömpelöt, mutta kehittyvät varsin somiksi, vaihteleviksi, jommoisia näemme Hissarlikin kaupungeissa. Varsinkin Troiassa ovat astiat ihan oivalliset myöskin teoltaan; muotojen moninaisuus, fantastinen vaihtelevaisuus jopa somuuskin ei ole sanottavissa. Onpa vaaseja monenlaisten eläintenkin muotoon mukailtuja; merkillisimmät sentään nuo jotka kuvaavat kaupungin suojelusjumalan (Schliemannin mukaan γλαυκῶπις Ἀθήνηn) muotoa, sen pöllöhaukan naamaa, sen rintoja, joskuspa korvia ja käsiäkin ja sen sotalakkia joka on astian kantena. Ikivanhat ja Iliolle omituiset ovat myös nuo pitkät, kahdella suurella ottimella varustetut kannattomat juomamaljat, joita voi asettaa ainoastaan suullensa seisomaan ja jotka Schliemann syystä muodon ja käytännön puolesta asettaa Homeron δέπας ἀμφικύπελλον-maljain rinnalle. Omituisimman muotoisista mainittakoon vielä pahkura-vaasit ja vaasit kohtisuoraan lävistetyin korvin (milt'ei kaikissa Euroopan vanhimmissa haudoissa).

Varsin varhain heräsi halu maalauksilla somistella saviastioita. Ensi yrityksiä siihen suuntaan on se keino, että astia sivuttiin rasvalla ja noella, poltettiin ja lopuksi kiillotettiin, joten se sai kiiltävän mustan pinnan. Muita värejä saatiin taas siten että astia ennen polttoa sivuttiin värikkäällä — punaisella, ruskealla, keltaisilla y. m. — saviliuoksella ja vihdoin kiillotettiin. Näiden maalattuin astian korkea ikä näkyy siitä että niihin ei ole koristekuvia maalattu, vaan enintään sisään uurrettu; usein ovat aivan koristeettomia. Näitäkin astioita on löydetty Hissarlikista, mutta myös muualta: Therasta, Tirynsin ja Mykenan vanhimmasta asuinkerrasta y. m.

Maaluu toi muassaan viljemmin koristeita ja moninaisempia. Tavallisesti astia ensin sai pohjamaalin, jonka päälle sitte koristeet maalattiin. Tässä oli useat eri yhdistelmät mahdollisia, esim., jos mainitsemme ensin pohja- sitte koristevärin: keltaista — punaista l. tummanruskeaa l. mustaa, vaaleanvihreää — mustaa, punaista — tummanpunaista l. mustaa j. n. e. Vanhempain maalattujen vaasein koristeet ovat vielä varsin yksinkertaiset, esim. muutamia mustia viiruja harmaanvihreällä savipinnalla. Vanhin koriste-aihe onkin kyllä geometrinen kuvio, suorat ja käyrät viivat, aaltoviivat, kolmiokulmiot, pyöriöt j. n. e., mutta muutoin ei motiiveista käy astian ikää tarkemmin määrääminen. Geometrisia motiiveja tapaa näet vielä myöhempäin kehityskausien astioissa, eräissä tapauksissa taas esiytyy eläinmotiivi kasvimotiivia aikaisemmin, toisissa päinvastoin. Eipä myöskään astian muodosta aina saata sen ikää määritellä, sillä suosittu tyyppi saattaa säilyä ja jatkua monta sataa vuotta, kuten eräiden bordeaux-viinilasien näköisen tyypin laita oli Schliemannin löydöksissä. Muista merkeistä sopii meidän arvata edistyneempää sivistystä, myöhempää kehityskautta; niinpä esim. jos geometrisiä kuvioita on runsaammin ja vaihtelevammin keskenään yhdistetty ja jos niissä vallitsee sopusointu ja tasasuhta. Tahdomme siis vaan asetella muutamia maaluuvaasien ryhmiä noiden päämotiivein l. koriste-aihetten mukaan.

a) Vaasit koristeaiheinaan geometriset kuviot: viivoja yksinäisiä tai useampia yhtyen juoviksi, toisinaan vaihdellen käperäviivain kanssa, jotka vaakasuoraan ympäröivät astian; välimaat tyhjät tai sisältäen muita kuvioita

esim. kolmioita, pyöriöitä, spiraaleja, usein liittyen uusiin yhdistelmiin, niink. samakeskiset pyöriöt j. n. e. Kohtisuorat juovat saattavat myös jakaa koko alan pienempiin osiin. Aaltoviivasta kehittynyt muoto on n. s. meandriviiva, joka usein esiintyy Mykenan astioissa ja muissa koriste-aineisissa esineissä. Ehkä vielä useammin ilmestyy aiheena spiraali, joka Mykenassa on saapunut täydellisyytensä ylimmälle asteelle monenlaisten muodostustensa ja yhdistystensä kautta. Se ynnä mainittu kiemuraviiva edellyttää mykenalaisella asteellaan pitkää kehitystä; niin ne ovatkin kehittyneet, mutta toisella metallitaonnan alalla, johon ne oikeammin kuuluvatkin. — Puheenalaiseen ryhmään kuuluu Theran, Mykenan, Tirynsin, y. m. vaaseja.

b) Usein esiintyy vaaseissa kasvillisia koriste-aiheita, monenlaisia lehtiä, lehtivarsia, kukkia y. m. Kun kasvi-aihe edustaa abstraktista koristeainesta, vivahtaa se helposti geometrisiin muotoihin. Niinpä rosette l. ruusuke on pyöriön ja kukan välimuoto, kasviköynnös käypi kiemuroihin, lehti spiraaliin j. n. e., niinkuin selvästi näkyy etenkin Mykenan kultakaluista. Muutenkin nämät kasvimuodot ovat hyvin fantastisia, kiemaillen sinne tänne vallattomassa vapaudessa, eivätkä näytä kuuluvan todellisuuden maailmaan. (Thera, Jalysos, Mykena y. m.).

c) Vaasit, koriste-aiheina eläimiä ja ihmisiä. Muutamissa vanhoissa astioissa on erästen eläinten esitys käynyt abstraktis-tyypilliseksi ja edustaa vain jotain ornamentti-ainesta. Niin nuo yhdennäköiset kurjet, jotka pitkissä jonoissa koristavat astioita eivätkä merkitse sen enempää kuin heidän kanssaan samansuuntaiset viivat. Sama on laita noiden purppurasimpsukkain ja polyyppein, joiden esitykseen kiemura ja spiraali ovat vaikuttaneet. Muuten eläimet usein — senkö seikan kanssa sopusoinnussa että astioissa märkiä säilytellään? — ovat meri-eläimiä, raakkuja, kaloja, mustekaloja, nautilus-elukoita y. m., niinkuin myöskin aaltoviiva niissä on suosittu. Kuitenkin löytyy myös maaeläimiä, hevoisia, koiria, hirviä y. m. sekä ihmisiä, joiden ilmestys vasta luo eloa kuviin, sotamiehiä, astuen tai ajaen sotavaunuissa j. n. e. (Mykena ja Tiryns).

d) N. s. dipylon-vaasit esittävät omituisella tavalla geometrisia kuvioita ja elokuvaelmia tavalla joka muistuttaa kankaista, joihin on kuvia kudottu. Tämän tyylin syntyyn lieneekin korukudonta aiheen antanut ja Jonian naiset olivat siis ensimäisiä kuvaavan taiteen harjoittajia kansassaan. (vrt. Il. 3, 125, 22, 441). Tyylin alkuperä on tosin itämainen (Egypti?), mutta se perehtyi pian Kreikkaankin ja sai kuvaus-aihetta Kreikan omasta elämästä. Esimerkkeinä kerron vain muutamia Tirynsin vaaseja. Joukko suoria tai käperiä viivoja yhtyy pitkin- ja poikkijuoviksi, ne jakavat pinnan useihin alueihin, jotka ovat täynnä kirjavia kuvia: mies ajaen hevosella, naisia oksat käsissään, sotureita, hevosia; edelleen täytteeksi kurkia jonottain, meandrikiemuroita, aaltojuovia, samakeskisiä pyöriöitä, „svastikoita", tähtiä, ristiä, simpsukoita, kaloja, ruusukeita y. m.

Homeros mainitsee savi-astioita yhteisellä nimellä κέραμοι Il. 9, 469, se merkitsee viiniruukkua t. = maljaa. Savesta oli myös nuo suuret πίϑοι ruukut ja amforat, joissa pidettiin mettä, rasvaa, viiniä, vainajain tuhkaa (Od. 2, 340, 23, 305), niin myös usein tripodit l. kolmijalkaiset pa-

dat. Il. 23, 264 mainitaan erästä hyvin suurta; siihen sopii verrata niitä jättiläisruukkuja, jotka Schliemann löysi Troiasta ja joihin mies helposti mahtui. Homeron runoissa ei mainita vaasimaalauksia (vrt. sentään ἀνθεμόεις sanan käytäntöä), mutta niiden olemassa-olon todistaa vähän nuoremmat dipylon-vaasit 8:lta ja 7:ltä vuosisadalta, joiden maalaukset tarjoovat paljo yhdyskohtia epoksen kertoelmiin: sotureita, kilpa-ajoja, hautajaisia, piirihyppyjä y. m. Sangen korkealle taiteellisen täydellisyyden kannalle saapui sitte vaasimaalaus klassillisena aikakautena.

Mykenan pronssi- ja *vaski-astioita* mainittakoon seuraavat: vähempi määrä vaaseja ja kolmijalka-patoja; (pesu?)kannuja siloisia, korvallisia (vrt. πρόχοος Il. 24, 304), (pesu)maljoja (χέρνιβον ibid.); useita isoja vaskikattiloita, 1 à 2 jlk. läpimitaten, tulesta mustuneita, joissa ehkä kylpyvettä keitettiin (vrt. λέβης λοετροχόος; τρίπος ἐμπυριβήτης Il. 23, 702), kädensijoja kaksi tai kolme. Il. 23, 264 mainitaan myös korvallista tripodia 22 mitan vetoista.

Hopea- ja varsinkin *kulta-astioita* korjattiin Mykenan kalmistosta koko aarre: monenmuotoisia varsin somia vaaseja, valinkannuja (πρόχοος), syviä ja mataloita maljoja (φιάλη), pokaleja (δέπας), kulpposia (ἄλεισον) j. n. e. korvallisia ja korvattomia, jotkut kannellisiakin. Kantta, joskus luista, pantiin kiinni lävistä pujotetulla kultalangalla, niinkuin Odysseuskin lukitsee arkun sitomalla kiinni kannen (Od. 8, 447). Hopeavaasein suu on usein verhottu kullatulla vaskella tai on suureuna puhdasta kultaa, samoin kuin Menelaonkin Sidonista saama hopeinen sekoitusmalja oli kultasuinen ja Helenan (Egyptistä saatu) hopeinen kehruukoppa kultareunainen (Od. 4, 616, 132); toisinaan on pohja vaskinen. Omituisen muotoisena mainittakoon: hopeavaasi hirven muotoinen, jonka seljästä nousee putki (kukkavihkoako varten?) ja kultainen juomakulppi, jota koneellisen ulkomuotonsa vuoksi, siinä kun on monikertaiset kyyhkysparilla koristetut korvat ja outo jalka, syystä verrataan Nestorin juomahaarikkaan (Il. 11, 632). Muutamain maljain ottimet on tehty maljan syrjää purevan koiran pään muotoon, muiden on ottimet muuten koristellut. Astioihin on usein kirjailtu kauniita koristeita, ulospusertamalla tai piirtämällä. Näistä on vaikea sanoin selkoa tehdä. Usein kiemurtelee astian ympäri spiraali tai meandrivyöhyke, jonka toisiinsa kietoutuneet kiemurat välistä kudelmallaan verhovat koko astian; tai kiertelee kupua ruusukerivi, lehtipalmikko, kukkaskiehkura; tai nousee helmireunaisesta kannasta suulle lehtivarsia, joihin kaikkiin sopii verrata Homeron „kukkakuvallisia" (ἀνθεμόεις) astioita (pesumalja Od. 3, 440, hopeinen sekoitusallas 24, 275); — tai jakautuu pinta välikoristeilla ruutuihin, medaljongeihin, akkunoihin y. m.; tai käy suunnikkaat uurteet ylhäältä alas. Toisten kuvuilla juoksee jalopeuroja y. m.

Muita esineitä: kannellinen nauhoilla sidottu kultarasia; alabasterimaljoja kullatuin suin: näitä ja pienen pientä vuorikristalli-amforaa sekä sievää vihreää posliinivaasia ynnä muita harvinaisia posliini- ja kristallikapineita käytettiin ehkä huone- tai pöytäkoristeina. Lisää: somasti veistellyn puulippaan katkelma (vrt. Homeron lippaita ja arkkuja); muutamia vaski-arkkuja l. -laatikoita; kolmihaarainen vaskihanko (vrt. Homeron „viisi-

haarukoita", jommoisia on löydetty vanhoista haudoista Italiasta); pieni valettu vaskisoturi (Tirynsistä) ynnä joukko vähäpätöisempiä esineitä kullasta, norsunluusta, porsliinista, alabasterista, joiden käytäntö enimmästi hämärissä.

Metalli-astioita ei puutu Homeroskaan. Hopeisia tai kultaisia olivat esim. sekotus-allas (κρητήρ) sekä monet juomakipot, joista mainittakoon: δέπας pokaali; κύπελλον samoin luultavasti korvallinen; δ. ἀμφικύπελλον kaksikorvainen malja, jommoisia Schliemann löysi myös kultaisia; ἄλεισον ehkä suurempi, juhlamalja, ja tuo pieni κοτύλη, josta tuskin huulet kostuivat. Komeimmat näistä olivat Foinikilaisten tekemiä ja tuomia, joten täytynee samaa arvella niiden mykenalaisista vastineistakin. — Muihin tarkoituksiin käytettiin muita astioita: λέβης nimistä, (vaskista) keitto-astiaksi (Il. 21, 362. Od. 12, 237), (hopeista, „kiiltävää") pesumaljaksi (Od. 1, 137, 19, 386); τρίπος on kattila l. pata, jossa keitetään (Il. 23, 702) tai on se pelkkänä huone- l. seinus-koristeena (Il. 18, 374) samoin kuin ehkä λεβης ja φιάλη (23, 267, 270). Viimemainitussa säilytettiin kuolleen tuhkat (23, 243). Od. 6, 79 puhutaan kultaisesta öljypullosesta; kultapullon löysi myös Schliemann Troiasta. (Jatketaan).

K. F.

Asteenmittausten ja geodeettisten töiden tärkeydestä, etenkin Suomeen nähden. *)

Sen kiertotähden muodon ja suuruuden tutkimiset, jossa meidän olemassa olomme ehdot ovat täytetyt, ovat muinaiskreikkalaisten alkuperäisistä kokeista kehittyneet suurenmoisiksi ja kalliiksi kansainvälisiksi yrityksiksi sitä mukaa, kuin havainto ja koneiden tarkkuus ovat edistyneet ja tähänkuuluvain kysymysten sekä puhtaasti tieteellisen että käytöllisen merkityksen tunteminen on voittanut alaa. Viime ajoilta mainittakoon seuraavat, jotka suurimmassa määrässä ovat olleet Euroopan mainioimpien oppineitten avuliaan työn ja hartaan innostuksen esineenä, nimittäin leveysasteenmittaus Tonavan suun ja Jäämeren välillä, pituudeltaan $25^1/_3$ leveysastetta ja kutsuttu „venäläis-skandinaavilaiseksi", jossa Suomellakin on ollut osansa; pituusasteenmittaus pitkin pohjoista 52 asteen leveyspiiriä käsittävä 69 pituus-

*) Tämä kirjoitus on oikeastaan lausunto, jonka keväällä 1886 antoi nyk. kuvernööri Kuopion läänissä A. Järnefelt, joka aikoinaan on johtanut Venäjän topografikunnan töitä Suomessa, vaan koska asia näyttää ansaitsevan yleisempääkin huomiota on Valvoja tahtonut ottaa sen palstoihinsa.

astetta Aasian rajalta Valentiaan Irlannin länsirannalla ja johon Venäjä, Saksa, Belgia, Ranska ja Englanti yhteisesti ottavat osaa; sekä viimeksi preussiläisen kenraaliluutnantin von Baeyer'in ehdoittama yhdistetty pituus- ja leveysasteenmittaaminen keski-Euroopassa, joka on saanut melkein kaikkien sen maanosan valtioiden mitä innokkainta kannatusta ja, viitaten tieteellisten harrastusten kaikinyhteisyyteen, sentähden kutsutaan „euroopalaiseksi“. Kaikkien tämänlaatuisten eri maanosissa tehtyjen töitten tulokset osoittavat kuitenkin, että yhäti ollaan kaukana sen kysymyksen lopullisesta ratkaisemisesta, minkä muotoinen ja kuinka suuri matemaattinen maanpinta eli niin sanottu geoiidi on; ne saattavat päin vastoin uusiin ponnistuksiin ja kansainvälisiin yhdistyksiin korkeamman maanmittaustieteen päätehtävän ratkaisemiseksi. Tähänastiset asteenmittaukset, vaikkapa vasta käsittävätkin aivan mitättömän osan maanpintaa, ovat jo epäilemättömästi osoittaneet, ett'ei tutkittu geoiidin pinta mitenkään voi kaikkialla sopia yhteen minkäänlaisen pallokkaan (sferoiidin) pinnan kanssa. Ompa oltu huomaavinaan, että edellisessä pinnassa, verrattuna johonkin jälkimmäisen laatuiseen, esiintyy pitempiä tahi lyhyempiä selänteitä ja laaksoja, jotka näyttävät olevan yhteydessä maan ja veden jaon ja muitten seikkojen kanssa ja tämän mukaan on tutkijan huomio kääntynyt rajoitettuihin, erinäisissä tiloissa oleviin seutuihin ja, yhteisen osanoton ohella suurenmoisempien kansainvälisten puuhain ratkaisemiseen, on kukin euroopalainen valtio, paitsi ehkä Turkki ja Kreikka, puuhannut omassa maassaan ei ainoastaan uusiin töihin ryhtymistä, vaan myöskin edellisinä aikoina kysymyksessä olevaa tarkoitusta varten tulleiden matemaattisten, tähti- ja maanmittaus-tieteellisten aineksien täydentämistä ja parsimista. — Paitsi vastamainituita, sferoiidiin verrattaessa esiintyviä epätasaisuuksia, on asteenmittauksissa varmasti huomattu luotiviivan suunnassa löytyvän säännöttömämpiä ja kerrassaan paikallisia poikkeavaisuuksia samoja paikkoja vastaavien geoiidipinnan normaalien suunnasta. Syyksi niihin on selitetty sekä maaperän kohonemista, että maakerroksien aineksellista muodostusta, niiden asemaa ja erilaista tiheyttä, maanalaisia, niissä löytyviä suurempia onkaloita, isompia metallikokoja y. m. s. ja vaikeaa lienee vielä ennustaakaan, mihinkä arvaamattomiin tuloksiin tähän kuuluvien ilmiöiden ja kysymysten jatkettu tutkiminen vielä voipi johtaa.

Maan muodon ja suuruuden tutkimiset ovat isosti hyödyttäneet muitakin aloja, kuin suorastaan tarkoitettua. Puhumatta siitä edistymisestä, joka samaisten tutkimusten johdosta on sukeunut matematiikan, tähtitieteen ja purjehdustaidon aloilla, ovat erittäin asteenmittaukset, enimmästi välittömästi, edistäneet etevimpien sivistyneitten valtioitten karttateosten järjestöä ja varmuutta ja siten myöskin suuresti avustaneet katasterin (maaverokirjain) hyvää järjestystä ja maanviljelyä. —

Sittenkun Snellius Alankomaissa oli keksinyt kolmioimistavan, on nimittäin ensiksi Ranskassa, Picardin tekemän ja mainion ministerin Colbertin puolustaman esityksen mukaan, ja sittemmin Suurbritanniassa, Saksassa, Itävallassa, Skandinaaviassa, Tanskassa ja Venäjällä y. m., asteenmittauksista jatkettu näiden maiden eli niiden osain yli kolmioverkkoja,

jotka ovat olleet seikkaperäisempien trigonometristen — sekä seutututkimuksellisten ja taloudellisten mittausten pohjana. Kun tämmöisiä pohjaverkkoja tehdessä tavallisesti ei ole jätetty huomioon ottamatta, että niitä ehkä vastaisuudessa tarvitaan käyttää uusissa asteenmittauspuuhissa, ovat ne siten vaan voineet saada kaksinkertaisen arvon.

Erittäinkin jo mainittu n. s. venäläis-skandinaavilainen leveysasteenmittaus on tärkeä meidän maallemme. Siinä on 25$^1/_3$ astetta mitattu katkeamattoman, 259 kolmiota sisältävän ketjun kautta. Runsas kolmannes koko ketjusta — 89 kolmiota, käsittäen noin 8$^2/_3$ leveysastetta — on Suursaaren Mäkipäällyksen ja Norjan ja Suomen rajalla olevan Stuoroivin välillä, siten että 72 kolmiota sattuu kokonaan ja 17 osaksi Suomen rajojen sisälle. Huomioon ottamalla kaikki ajateltavat varakeinot ja mahdollisimman tarkkuuden on tällä osalla muun muassa kolme asemaviivaa, nim. Elimäellä, lähellä Oulua ja vähän pohjaiseen Aavasaksasta, suorastaan mitattu herkimpäin asemanmääräyskonetten avulla, ja neljässä kolmiopisteessä: Mäkipäällyksessä, Kilpimäellä (Rautalammilla), Torniossa (ranskalaisen Maupertius'en v. 1736 toimittaman asteenmittauksen eteläisessä pääpisteessä) ja Stuoroivissa, on napakorkeus ja pohjanpoikkeus (azimut) rätty huolellisimpien tähtitieteellisten havaintojen kautta. Mäkipäällyksen ja Tornion välisellä, 70 kolmiopistettä käsittävällä alalla ovat, liian varhain kuolleen, suurilahjaisen Turun dosentin Walbeckin tekemien alustavien tutkimusten jälkeen, suorittaneet töitä seurueupseerit Åberg ja Melan sekä sitten etenkin professori Fr. Woldstedt maanmittarin J. Hällströmin ja parin nuoremman yliopiston jäsenen avulla. Kokonaisuudessaan ja ylimmän johdon puolesta oli, kuten tunnettu, venäläis-skandinaavilainen asteenmittaus alistettu Pulkovan havaintoaseman johtajan W. Struwen määräyksille, ja kulungit — myöskin Suomessa tehtyjen töitten tuottamat — ovat otetut Venäjän valtiovaroista. Suomen puolesta ei siis oikeastaan ole tehty mitään aineellisia uhrauksia asian hyväksi.

Sitä suuremmalla syyllä voivat vieraat valittaa, että paitsi Fr. Woldstedtin tekemiä laskuja Suomessa olevien asteenmittauspisteiden korkeudesta merenpinnan yli, näiden mittausten merkitystä maantieteelle ja järjestetylle kartastolle tässä maassa on pidetty niin vähänarvoisena, ja ett'ei edes niitä pyykkiä, joilla kolmiopisteet ovat merkityt — sen jälkeen kuin ne noin 40 à 50 vuotta sitten työn kestäessä hakattiin kallioihin tahi osaksi maaperäisiin, osaksi vartavasten maahan kaivettuihin isompiin kiviin — sittemmin ole uudistettu eli mitenkään muuten suojattu ulkonaista väkivaltaa ja ajan jäytävää hammasta vastaan, kuin mitä graniitin kestävyys voi suoda. Silloin, kun venäläinen topografikunta (seutututkija-kunta) teki n. s. astronomo-geodeettisiä töitä, vv. 1860—70, huomattiin pyykkien niissä muutamissa pisteissä, joiden kanssa nämä työt tulivat yhteyteen, joutuneen jo isosti rappeutumisen ja sammaltumisen valtaan ja metsän kasvaneen niiden paikkojen peitoksi, joissa merkkipatsaat olivat olleet, joten niitä on vaikea löy-

tää. Eikä voi otaksua, että muut asteenmittauspisteet olisivat silloin olleet paremmin säilyneitä, ja, koska sen jälkeen yhä kuluneella lähes kahden vuosikymmenen pituisella ajalla hävitys tietysti on kasvanut, se päivä ei enää liene kaukana, jolloin kaikista näistä, kaikella mahdollisella huolella ja tieteellisellä tarkkuudella määrätyistä merkkikeskiöistä enää on tuskin mitään löydettävissä, joll'ei tämän estämiseksi vastakaan ryhdytä mihinkään puuhiin ja toimiin. —

Että tuo tosiaankin saisi tapahtua, sitä ei toki tarvinne otaksua; sillä syystä voidaan lukea Suomelle kansainväliseksi velvollisuudeksi, että se säilyttää maassaan löytyvät asteenmittauspisteet, nuo sen perustyön jäljet, johon Suomen miesten osan-otto on ollut yhtä tehokasta kuin etevää.

Itse pisteiden paljas säilyttäminen ainoastaan sivistyshistoriallisina muistomerkkinä ei toki olisi likimainkaan kylliksi. Siinä, mitä jo on sanottu asteenmittausten tieteellisestä arvosta, miten ne ovat askel askeleelta johtaneet aina monimutkaisempiin tehtäviin ja opastaneet uusille tutkimusaloille, — siinä on voimakas kehoitin käyttämään näitä jo määrättyjä pisteitä varojen ja tilaisuuden mukaan jatkaaksemme ja kehittääksemme ennen tehtyä työtä siinä tarkoituksessa että tulokset käytetään isänmaallisen tieteen hyväksi. Täten Suomikin vetäisi taas kortisensa inhimillisen tiedon aarreaittaan, jota työtä, katsoen asian tärkeyteen, pitäisi yhtä hyvin kuin usein ennen, viimeksi magneettista napamatkuetta varustettaessa, pitää kansan kunnianasiana.

Mutta paitsi tieteellistä merkitystä, yhäti kasvava maanmittaustieteellisen pohjaverkon tarve ja se seikka, että sitä tehdessä täytyy olla käytettävänä ennen suoritetut trigonometriset työt, etenkin asteenmittaukset, kieltävät — käytöllisistä syistä — vielä kiivaammasti vähättelemästä sitä suurenarvoista perintöä, joka edellä kerrotulla tavalla on tullut Suomen osaksi. Aikojen kuluessa on maassa tehty joukko maan- ja merenmittaustöitä, erityiskolmioimisia ja punnituksia y. m., joilla sitten kuin ovat käytetyt niiden erityisten tieteellisten, taloudellisten ja muiden käytännöllisten tarkoitusten palvelukseen, joita kussakin tilaisuudessa tarkoitettiin, ja tuotettuaan valtiolle suuria kuluja, sittemmin ei ole kuitenkaan ollut niin suurta arvoa maan seuduston tutkimiselle eikä erilaatuisten karttojen valmistamiselle, kuin niillä olisi, jos olisivat toisiinsa yhdistetyt koko maan käsittävän maanmittaustieteellisen pääverkon kautta ja kukin erikseen sen vastaaviin silmukoihin sovitetut. Sitä, että kaikki tämä yhäti puuttuu, täytyy kovin surkutella, varsinkin kuin meidän maanmittausarkistoissamme löytyy säilyssään niin runsaita karttainteon aineksia, joista muutoin järjestöllisesti voitaisiin valmistaa taattuja ja arvokkaita karttoja, erisuurta kokoa ja kaikenlaisiin tarkoituksiin, sen sijaan kuin tähän asti on täytynyt turvautua mitä uskalletuimpiin sovittelemistemppuihin jo silloin kuin on tarvittu yhdistää muutamia toimituspiirroksia jonkun seudun kartaksi. Esimerkin, kuinka suuria puutteellisuuksia voipi syntyä, kun kartta laaditaan ilman tarpeellisia tukipisteitä, on nykyinen senaattori, t:ri K. E. F. Ignatius, antanut Suomen Tiedeseuran toimituksien XXVI osassa, josta nähdään muun muassa, että rantaviiva Uudenkaupungin ja Kristiinan välillä maanmittaushallituksen suu-

ressa kartassa on paikoin vedetty 7,8:kin kilometriä lännemmäksi kuin se sittemmin tehtyjen tähti- ja maanmittaustieteellisten määräysten mukaan onkaan. — Tarpeeksi monta tarkasti määrättyä peruspistettä käsittävä verkko on siis luotettavalle ja ajanmukaiselle karttateokselle melkein saman arvoinen kuin luisto ruumiille, on se luja perustus, jolle koko laitos rakennetaan — johon kaikki erinäiset yksityistyöt voidaan liittää. Että tämä onkin jo varsin aikaiseen käsitetty muissa maissa, on jo edellä mainittu. —

Jos tulee kysymykseen toimittaa semmoinen verkko Suomelle eli ehkä aluksi ainoastaan sille osalle maata, joka on Oulun leveysasteen eteläpuolella, niin on sangen suuri osa siitä jo valmiina ja varmoja lähtöasemia sen täydellisentämiseksi tarjoutuu etenkin usein mainitussa melkein keskellä mainitun alan halki menevässä asteenmittausjaksossa, mutta sitäpaitsi siinä ensi luokan kolmioverkossa, joka Venäjän kenraalistaabin toimeenpanemana ja kustantamana on Baltisen Kolmioimisen nimellisenä mitattu pitkin Suomenlahtea Ahvenan kautta Ruotsin rantaan ja katkeamatta jatkuu Suomen itärajalta pitkin Suomen rantaa ja saaristoa, käsittäen myöskin Ahvenan saariston. Pääverkon täydentämiseksi riittäisi ehkä jos mainittuihin kahteen lisättäisiin vielä seuraavat ensiluokan kolmiojaksot, jotka kulkisivat:

läntinen — sopivasta sivusta Baltisessa Kolmioimisessa — Turun läheisyydestä Pohjanlahden rantaa pitkin Ouluun asti, jossa se liittyisi jonkun asteenmittauskolmion sivuun;

itäinen — sopivasta baltisten kolmioiden sivusta Rajajoen seuduilta Laatokan luoteiskulman yli suunnattuna melkein Pielisjärven ja Kuhmoniemen kautta lähimpiin Kajaanin pohjoispuolella oleviin asteenmittauspisteisiin; sekä

poikittaisia — molemmista edellisistä asteenmittaukseen, siten että sen länsipuolelle syntyy neljä ja itäpuolelle kolme melkein yhtäsuurta ensiluokan kolmioiden rajoittamaa epäkkään (trapezin) muotoista.

Sovitettuna sen mukaan, miten maan asema suhteutuu rajoittaviin merenlahtiin ja on niiden ynnä sisävesistöjen ja ylänköjen kautta yleisen maantieteellisen näkönsä puolesta muodostunut, voisi tätä pohjaverkon suunnitelmaa pitää samalla niitä molempia edellä mainittuja tarpeita vastaavana, joita varten tällaisia verkkoja laaditaan. Sitä voisi nimittäin yhtäältä käyttää korkeamman maanmittaustieteen alaan kuuluvien tehtävien hyväksi, vertoen yhdistää entisten ja tulevien tähtitieteellisten paikanmääräysten kanssa asteenmittauksiksi, jotka eivät voisi hyvätä ainoastaan „Suomen sferoiidia“ eli Suomen rajojen sisällä geoiidista vähimmän eriävää pallokasta määräävien suuruuksien johtamista, vaan myöskin ilmaista itse eroavaisuuksien suuruuden ja pääpiirteet, samoinkuin luotiviivan säännöttömämmät paikallispoikkeukset, johon voidaan hakea sekä maanalaisia että -päällisiä syitä. Toiselta puolen voitaisiin samaa verkkoa paljon käyttää perustuksena, johon ainoaan järjestykselliset karttain toimittamiset voivat ja saavat nojautua, käyttämällä jo ennestään löytyviä aineksia ynnä lisäksi tulevia maanmittaustieteellisiä töitä ja uudestamittauksia. Ilman tämmöistä voimme me, yhtä vähän kuin muutkaan, enää kauvemmin olla, arvelut-

tavimmitta vastuksitta. Siihen nähden, kun jo ennestään on niin paljo valmiina, nousisivat pohjaverhon täydentämiskulungit, siitä lähteviin etuihin verrattuina, paljoa matalammalle kuin muissa maissa ja rasittaisivat valtiota sitä vähemmän, kuin työ, tarpeeksi monen taitavan maanmittaajan puutteesta, etenkin alussa, valitettavasti voisi tulla ainoastaan vähitellen tehdyksi.

Olisi siis monessa suhteessa toivottavaa ja tuiki tärkeää, ett'ei ne pisteet, jotka ovat edellisillä tarkoilla maanmittaustieteellisillä töillä määrätyt, saisi niin sanoakseni jälkeä jättämättä kadota. Pitää siis ryhtyä nopeasti jäntevin toimin niitä etsimään ja häviöstä varjelemaan Tämä koskee etenkin Suomessa olevia asteenmittauspisteitä. Täytyy pitää itseään velvoitettuna ainakin niitä säilyttämään tulevia kysymyksiä varten, joiden ratkaisemisen ne — osalta yksinomaisesti — voivat tehdä mahdolliseksi, vaikkapa niillä tätä nykyä ei voitaisikaan välittömästi hyödyttää hetken tarpeita. Pikimmiten pitäisi asiaan innostuneelle henkilölle antaa tilaisuus niiden selitysten johdolla, jotka annetaan toisessa osassa F. W. Struwen kertomusta venäläis-skandinaavilaisesta asteenmittauksesta, etsiä entiset merkkikeskiöt ja toimittamalla selviä tunnusmerkkejä tehdä niiden löytäminen vastaisten tarvetten sattuessa mahdolliseksi ja helpoksi. Lisäksi pitäisi pitää huolta 4—9 neliösylen suuruisen maa-alan luovuttamisesta ja rauhoittamisesta niiden pisteiden ympärille, jotka on voitu löytää. Näistä toimista syntyvien kulujen suorittamiseksi voitaisiin arviolta myöntää noin 2,500 markkaa kunnes saatuun kokemukseen perustuva kustannusehdotus voitaisiin tehdä. —

A. Järnefelt.

Talvinen meri.

Aalto kylmä kuohuu
Jäähytkarvassaan,
Tuuli ulvoo tuima,
Talvi lumillaan
Louhikot ja vuoret kattaa.

Jäisen aallon karva
Kas kuin kirkastuu:

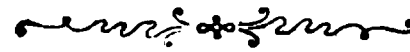
Aurinkoinen kirkas
Veteen heijastuu,
Sädevirta aallokon kultaa!

Mutta pinta vainen
Kullan kirkas on —
Vilu hallankarvan
Alla aallokon:
Syvällä kylmyys kuohuu.

Kylmä hyinen läikkä:
Sydän lemmetön,
Tunne jäätä, katse
Hallankarva on
Ja vilu on syvällä mieli.

Ja jos kultaa joskus
Lemmenaurinko
Pintaa tuntehitten,
Kuuma suutelo
Lemmenliittoa ei solmi.

Lieto.

Liehdo tulta!

Liehdo tulta — lemmen tulta
Sydämmehen riutuvaan:
Ahjo hiipuu, hiilet mustuu —
Liehdo tulta sukkelaan!

Liehdo tulta — uskon tulta
Sydämmehen sykkivään:
Homehesta kirkas kulta
Selittele säihkymään!

Liehdo tulta — innon tulta,
Veltto suku karkaise!
Riettauden rikkakerros
Pohjimyöten polttele!

Nostattele vapauden
Voimatuulet liehtomaan —
Tulta hengen taivahista
Mädännystä polttamaan.

Liehdo tulta polttavinta:
Myrkkyhuurut hälvenee —
Lämmin ilma liekin alta
Hallan mailta varjelee.

Liehdo tulta puhtahinta
Sydämmestä sydämmeen,
Jotta itse sortuessas
Tuhat tarttuu lietsimeen!

Lieto.

Pappilan tytöt.

Kuvaus mummin nuoruuden ajoilta.

Kirjoitti *Saima.*

Pärevalkeat paloivat pihdissä tuvan mustilla seinillä. Karsinaan Anna Liisan ja Eliinan rukkien välille oli asetettu „renki“ päre nenässä. Rukit pyörivät vinhaa vauhtia. Pappilan rengit käsittelivät kirveitään keveästi kuin leikkikaluja ja lastut sinkoilivat lattialle. Anna Liisa herkesi kehräämästä ja työnsi rukin luotaan.

„Joko sait rullan täyteen?“ kysyi Eliina.

„Eikös, puuttuu kymmenkunta leperettä“, — vastasi Anna Liisa sitoen karkean vaatteen eteensä ja alkoi seata villojaan. Kädet, jotka niin joutuisasti ja samalla pehmeästi käsittelivät karttoja, olivat hyvin pienet ja päivettyneet. Pää oli pitkään solakkaan vartaloon verraten pieni ja ruskeat silmät sekä hiukset eroittivat hänet toisista tuvassa olijoista, jotka olivat haaleasilmäiset, valkotukkaiset.

„Ilon pilvet ja surun pilvet pääni päällä häilyy,
eikös enää oma kulta kotosalla säily“ — —

kuului raikas laulu porstuasta. Ovi aukeni ja tupaan astui Laura neiti, leskikirkkoherran ainoa tytär.

„Hyvä Laura, kartatkaa minulle muutama lepere!“ — rukoili Anna Liisa — „tuossa tuokiossa saisin rullan täyteen ja nousevalla viikolla olisi kangas reivattu. Kas sitte saisimme uusia! Mekin piika pahaiset saamme uudet pitovaatteet.“

„Kuulkaas tytöt, uusista hameistanne ette saa tehdä noin kapeita, eikä tuonlaisia leveitä hihoja. Ne ovat jo vanhanaikaiset. Laittakaa tämmöiset leveät helmat kuin minulla on ja sutkum-hihat. Sittenkös olette somia! Vai miten, pojat? Katsos Eliina, kuinka he ovat mielissään, ja entäs Anna Liisa!"

„En minä huoli hutikoista
enkä renki rutikoista,
sen pitää olla talonpoika,
pitkä, hoikka, kippuranoukka" — —

lauloi Anna ja ruskeat silmät välähtelivät ylpeästi kohotetussa päässä.

„Niin — ethän sinä välitä muista kuin lukkarin Lassista —"

„Entäs itse! Mitähän Vertti herra sanoo kun kesällä näkee miten pulskaksi Laura on kasvanut!"

„Suu poikki korvia myöten" — nauroi Laura ja painoi kätensä Anna Liisan suulle,

„Ilon pilvet ja surun pilvet pääni päällä häilyy —

— mutta nyt taitaa pappa tulla tänne!"

Porstuasta kuului kolinaa ja kirkkoherra astui keppi kädessä tupaan. — Laura oli isänsä näköinen. Samanlaiset tumman harmaat älykkäät silmät ja ystävälliset kasvot. Pitkät palmikot olivat tumman ruskeat niinkuin isänkin hiukset. Että hän oli rakas lapsi kuuli heti äänestä, jolla kirkkoherra puhutteli häntä:

„Täällähän olet lapseni! Minä etsin sinua joka paikasta. Mitäs siinä niin ahkeraan karttaat? — — Kuules Anna Liisa, huomenna viinapannut kiehumaan. Entinen on lopussa ja mitähän pitäjäläiseni tuumisivat, jos eivät saisikaan ryyppyä Helluntaiaamuna, kun tuovat pappilaan aprakoita. — — Se on koko tyttö tuo Anna Liisa" — ja hän asettui kädet selän takana tyttöjen eteen — „monta kymmentä tynnyriä kantaa vuoteensa minun eloaitastani."

„Niin, paljon enemmän kuin ikänäni ennen olen nähnytkään. Me kun emme saaneet puhdasta leipää kuin köyrinä ja jouluna. Petäjäistä silloin syötiin ja terveitä oltiin."

„Ei taitanut olla monta taloa tässä seurakunnassa, missä puhdasta leivottiin?" — kysyi kirkkoherra.

„Oli kaksi, Kauppila ja Ritoniemi. Kuinkas itkin ilosta, kun kerran sain Kauppilan emännältä marjoista ruisleivän. Viinanrankkiin leivottiin silloin — ja äitipä osasi tehdä oikein maukasta petäjäistä. Hän imeloitti taikinan. — Kerran äiti sai tynnyrin rukiita kun paransi Kauppilan lehmän. Se oli noussut suureen sammioon, jossa oli kiehuvaa vettä ja nahka etujaloista jäi sinne. Vaan paranipa se. Voi, voi, kuinka se äiti oli hyvä palovoiteen tekiä. Oikein maan mainio!"

„Kaiketi hän osasi loitsujakin?"

„Mitenkäs muuten! Muistan alun yhteen: Tuleppa tulinen käärme, tulisesta kalliosta, tulen lientä lakkimaan! Heitä hyytä, heitä jäätä, heitä

rautaista rajaa! — Enempää en muista. Nykyiset ihmiset eivät ole enää niin viisaita! Eikä hänen vertaistaan ollut eikä ole!"

„Eikä sinun vertaistasi, sinä pappilan piioista parhain!" — nauroi Laura — „No, nyt on rulla täysi. Tule nyt, niin tanssitaan, taputellaan taitavasti." Ja hän pyöritteli Anna Liisaa että kapea hame seisoi kuin tiuku ja näkyivät pyöreät pohkeet ja pienet jalat. Lastut lentelivät lattialla heidän jaloissaan, päreistä putoilivat palaneet karnat ja ne leimahtivat kirkkaammasti; kirkkoherra nauroi, että pää nyökkyi, Eliinan rukki alkoi pyöriä samaan tahtiin ja rengit katselivat ilosilmin tyttöjen tanssia.

„Kyllä on helmoja, vaikk'ei ole hihoin räkännyt", tuumailivat vaimot kirkkomäellä, ihaillessaan Anna Liisan uusia, santelipohja, viheriärantuisia vaatteita. Kyllä hän pistikin silmään uudessa puvussaan. Hame oli hyvin, hyvin laaja, vaan hihat kapeat. Hänellä oli tykkilakki, niinkuin muillakin, ja avosuu kengät ja valkoiset sormikkaat. Ja vaikka hän herättikin niin suurta huomiota, ei hän kuitenkaan ollut oikein tyytyväinen. — Lukkarin Lassin täytyi lähteä Savon puoleen riitelemään vaarivainajan perintöosuutta. Kenties hän ei sieltä palaakkaan! Kyllä hän tosin oli luvannut tulla, sitte kun riita oli voitettu, vaan se voi kestää niin kauan, ja eipä niihin miehiin taida olla juuri luottamistakaan — —. Ja Lassi oli lähtenyt Könniläisten kolmilaidassa. — — Anna Liisa istui aittansa kynnyksellä hiljaa soittaen kannelta, mikä oli hänen polvillaan. Mielensä oli raskaampi kuin koskaan ennen ja surulliset ajatukset puhkesivat surullisiksi sanoiksi ja viereilivät huulilta ja yhtyivät kanteleen vienoon valitukseen.

Hän ei luullut kenenkään kuulevan, sillä rengit nukkuivat loitompana nurmikolla ja toiset tytöt olivat menneet uimaan. Vaan Laura neiti oli jo hetken kuunnellut nojautuen huoneen seinään. Hänenkin silmissään välähteli kyyneleitä ja pää riippui surumielisesti kallella. Vaan kyynel ei päässyt putoamaan. Laura pyyhkäsi sen pois hiipiessään aitan ovelle.

„Elä soita noin surullisia, Anna Liisa, vaikka Lassi läksi, niin kyllä hän palajaa pian. Soita nyt jotakin oikein iloista."

„Kyllä, jos Laura tahtoo:

Likat ne makaa aitassansa
villavaipan alla,
pojat pitkin pihoja
ja tallin lattialla.

Ja mikäs on likkana ollessa
kun on vielä nuori,
yksi poika jos jättääpi
niin uuden edes tuopi!"

„Ei, ei se ole hyvä laulu. Jos kulta on jättänyt, täytyy uskollisesti odottaa hänen takaisin tuloaan“ — sanoi Laura.

„Entäs, jos ei tulisikaan?“

„Niin täytyy kumminkin odottaa. Jos oisit uskoton ja menisit toiselle ja se oikea sitte palajaisi ja soimaisi sinua —. Kuule etkös silloin olisi onneton, onnetonta onnettomampi?“

„Kaiketi. Vaan jos ei tulisikaan. Siinä me sitte olisimme vanhoina piikoina.“

„Mitäpä se tekisi. Ei ole mikään häpeä olla vanha piika.“

„Ei ole teistä, mutta talonpoikain on toista — — Kuinka kauan sitte täytyy odottaa?“

„Kuolemaan asti“ — ja Lauran silmässä välähti kuolemattoman rakkauden säde; — „vaan lähde nyt uimaan — huolia huuhtelemaan.“

He kulkivat rantapolkua uimapaikalle. Tyynet salmet siintivät edessä. Saaret katselivat koivikkokupeitaan kultakuvastimessa. Neitosten saari, muutaman sylen päässä rannasta, oli oikein lintujen pesimäpaikka. Sieltäkös viserrystä kuului! Linnut kaareilivat sen ympärillä, laskeusivat lähelle, lähelle veden pintaa ja palasivat taas pesilleen.

„Kuka tytöistä ui saarelle saakka?“ — sanoi Laura hetken katseltuaan ulapalle aukealle.

„Mitäs saamme palkinnoksi?“ — nauroivat tytöt.

„Punaista karttuunia tykkilakiksi. Sitä kaunista, jota ostin Kokkolan markkinoilla käydessäni.“

„Näkki maalle, minä järveen! Näkki maalle, minä järveen!“ — loihtivat tytöt heittäen kädellä vettä rannikolle ja silloin alkoi kilpailu. Kirkas vesi polisi valkoisten hartioiden ympärillä. Muutamia pisaroita kimalteli hiuksissa ja punaisilla poskilla. Anna Liisa kääntyi puoli salmesta takaisin, vaan Eliina ui saarelle, levähti hetken ja palasi.

„Eliina saa vaatteen! Eliina on paras uimari! — — Riis rais!“

„Ja minä kanss'!“

„Viimein kun ma näin, oli harmaat vaatteet päällä, harmaa lakki päässä ja harmaata lakinkin alla. Arvaas Anna Liisa, kuka se on!“

„Jos lienee Ritoniemen isäntä.“

Ja leikkiä laskien he palasivat pappilaan.

Arveltiin Ritoniemen isännän käyvän Anna Liisan tähden pappilassa. Ja ehkäpä kävikin. Sillä hän pestasi Anna Liisan palvelukseensa, vaan Eliina hänen rahoissaan oli ja komeatpa ne kihlat olivatkin. — Anna Liisa hoiti taloutta ja hoiti sen hyvästi. Eliina oli oikein tyytyväinen käydessään rukinsijaa katsomassa. Kyllähän Ritoniemessä oli olemista ja elämistä. Kolmekymmentä lypsävää ja aitat eloa täynnä; mutta isäntä oli vanhanpuoleinen.

„Miltä sinusta tässä oleminen tuntuu?“ kysyi Eliina ollessaan kahden kesken Anna Liisan kanssa maitohuoneessa.

„Mikäpä minun on ollessa. Pääsenhän pois, jos on paha olla. — En enempätä puhu, sen vaan sanon sinulle: ota kirja turvakses tähän taloon tullessa. — — Vaan kummiahan ihmiset sinusta puhuvat. Minä en niitä usko, olen vaan arvellut joko ne jutut ovat pappilaisten korviin kuuluneet.“

„Huutakoot! En minä niistä paljoa välitä — — mutta kyllä välistä tuntuu tukalalta kuin viattomasti joutuu joukon suuhun.“

„Niin, niin, paha on parjaajan kieli, pahempi parjattavan mieli! Elä huoli kuitenkaan itkeä. Onhan yksi, joka kaikki tietää — —“

„Voi sentään, miksi ihmiset ovat niin pahoja? Katsos noita pääskysiä tuossa räystäällä, kuinka iloisesti ne livertelevät. Luuletko niiden seassa löytyvän kateutta ja riitaa?“

„Etkö tiedä ketä pääskynen syyttää?“

„En.“

„Se laulaa: Ihmiset sanovat että minä olen varastanut neitsyt Maarian saksit ja silkkikerän, vaan itse sen Kristus tietää... Niin se laulaa — — Onkohan siinä puheessa perää että Vertti herra on ruvennut ryyppimään siellä Helsingissä ja siksi ei tullut kesäksikään kotiin.“

„Ei siinä jutussa taida liikoja olla. Laura on välistä niin surumielinen, vallankin kun ei kirjeitä kuulu. — — Mutta nyt täytyy lähteä. Hyvästi vaan, ja Jumala jääköön vanhimmaksi vieraakses!“

Ja Anna Liisa jäi yksin ja itsekseen hän hyräili pyttyjä kuoriessaan·

„Ei saa olla surullinen, iloinen olla pitää,
jos ei olisi hyvä olla, niin kehumalla lisää.“ —

Eliina tuli emännäksi Ritoniemeen, eikä aikaakaan, niin naapuritalossa vietettiin Anna Liisan häitä. Hän oli aikansa odottanut, vaan kun Lassi ei Savosta saapunut, eikä mitään tietoja tullut, niin hän meni siihen taloon miniäksi. Häähuone oli koristeltu mitä komeimmasti. Peräseinä, pitkän pyödän takana, oli peitetty lakanoilla ja silkkihuiveilla. Morsiuspari oli vihitty huivin alla, jota kannatti kahdeksan paria. Ateria oli kestänyt monta tuntia, virsiä veisattu, otrakahvia juotu, katrillit ja polskat tanssittu ja monta, monta ryyppyä ryypätty. Ulkona oli kirkas kesäilta, mutta tuvassa alkoi hämärtää, sillä ihmisiä istui ikkunoilla ja ikkunoiden edessä. Ja yhä tulvaili kuokkaria tupaan. Rupesivatpa siinä viisauksiaan virittelemään. Eräs emäntä kaatoi poroa kahvipannuun, vaan se huomattiin ja hänet kutsuttiin ensimäiseksi juomaan sotkemaansa kahvia ja sitte he häpesivät ja käyttäytyivät kauniisti. Viulut soivat, ryyppyjä ryyppäeltiin, tupakan savu nousi kattoon ja ilo oli ylimmillään. Morsiustytöt valkoisissa vaatteissaan leijailivat kuin perhoset yössä ja morsiamen suuri ruunu välkähteli hänen valsissa pyörähdellessään. — — Pitkä mies mustissa verkavaatteissa tuli tupaan. Hän seisoi kynnyksellä tähystellen ympärilleen.

Häntä ei hämärässä kohta huomattu, eikä tunnettu, ennenkuin tunkeusi morsiamen luo, jota sieppasi vyötäisiltä kiinni ja sanoi:

„Saako matkustavainen morsianta tanssittaa!“ — —

Ja hän piti korkealla morsiamen kättä, jotta jokainen näkisi hänen tanssittavan paperiruplilla. Vaan morsian oli kuolon kalpea, ja suusta suuhun kävi kuiske:

„Lukkarin Lassi on tullut!“

Yhä kiivaammin hän pyöritteli morsianta, joka vapisi yhä kovemmin ja rukoili rukoilemistaan:

„Päästä irti, päästä minut pois! Nyt en jaksa enempää.“

Vaan se oli turhaa.

„Sinun täytyy jaksaa tämä viimeinen tanssi, että sen ikäsi muistat — koska et jaksanut minua odottaa, vaikka lupasit“. Niin hän lausui, — vaan silloinpa riuhtasi sulhanen morsiamen irti ja siinä alkoi tappelu, joka ehkä olisi päättynyt pahoin, joll'ei puhemies olisi päässyt väliin. — — —

Morsian makasi huoneessa vuoteellaan ja itki että sydän oli haljeta. Laura koetti lohduttaa, vaan hän tunsi, ett'ei siinä lohdutus auttaisi, ei niin mitään. Kirkkoherra tuli hakemaan Lauraa. Hän oli vakaisen näköinen ja nähdessään itkevät naiset nousi syvä huokaus hänen rinnastaan ja hän katseli heitä äänetönnä. Eliina, Ritoniemen emäntä, istui arkun kannella ja itki hiljaa niinkuin se, joka usein itkee. Anna Liisa väänteli käsiään ja kovat nyyhkytykset värisyttivät hänen ruumistaan. Mutta tukka oli painunut otsalle ja hän katseli tuskallisesti ruunua, joka oli lattialla, sängyn jaloissa. Laura oli kalpea ja murhemustassa puvussa, vaan kasvoillaan lepäsi rauha ja silmät ilmaisivat tunnetta ja sydämellistä sääliä. Hän syleili kauan molempia jäähyvästiksi ja kirkkoherra puhui heille isällisiä lohdutuksen sanoja.

Eliina saattoi heidät rantaan, jossa soutumiehet jo odottivat.

Kirkkoherra istui venheen perään ja Laura hänen viereensä. Miehet soutivat paitahihasillaan että venhe nytkähteli. Vesi polisi kokan edessä ja airoraudan koskiessa hankaan siitä aina pääsi pieni, valittava vingahdus. Se oli ainoa ääni häiritsemässä luonnon kesäyön-unelmaa — ja pieni loiskahdus kun kalat hyppelivät veden pinnassa. Muikkuparvi leikitteli niin lähellä, kunnes ahnas hauki karkoitti sen. Laura katseli tuota elämää veden kalvossa ja sitten vaipui hänen katseensa syvälle, syvälle, missä taivas pilvinen kuvastui. Ja hän muisti lapsuutensa kadonneet ajat, valoisat kuin päivän paiste veden tyynellä pinnalla, vaan sitte kasvoi ajatukset ja kysymykset ja elämä antoi niille vastimensa. Hän sai tuntea rakkauden runsaimman riemun, vaan synkkä surun pilvi peitti sen pian. Hän muisti kasvattiveljensä, Vertin, jota hän oli rakastanut niin uskollisesti, niin äärettömästi; koko elämänsä oli rakkautta, ja se petti, — ja hän ajatteli ja muisteli; — mitäpä ovatkaan muistot kuin kuolleita, joille emme voi eloa antaa, vaan joiden hautoja kukilla koristelemme, niinkuin hän kaunisteli Vertin hautaa kalmiston kulmassa koivun alla — —. Hän tunsi ett'ei hän enää ollut ainoastaan pappilan pikku Laura, hän oli ihminen, ajatteleva, tunteva ihminen, joka silmät auki katseli elämän kirjavaa kulkua; suri sen

surut, eli sen ilot, ja molemmat olivat sen juoksussa toistensa täytteinä. Ja hän katseli ympärilleen keski-Suomen suuremmoista, ihanaa luontoa, minkä helmasta kotitalon tummat piirteet alkoivat esiintyä, ja hän tunsi että elämä toki on ihanaa, vaikka se on niin surullista. — —

Die Loreley.

Viime huhtikuun 28 p. oli merkillinen hetki Helsingin musiikielämässä. Silloin näyteltiin ensi kerta tuo jo edellisenä kesänä ennustettu *Friedrich Pacius'en* säveltämä uusi opera „Loreley". Tämä tapahtuma oli siksi tärkeä ja herätti, niinkuin luonnollista on, niin suurta huomiota kaikkialla maassamme, että se tässäkin ansaitsee tulla puheen alaiseksi.

Silmätkäämme ensiksi tekstiä ja sen sisällystä. Emanuel Geibel on sen kirjoittaja. Kosk'ei meillä ole alkutekstiä käsissämme, emme tiedä missä määrin säveltäjä on sitä muodostellut. Siinä muodossa, kuin se tässä operassa on käytetty, on se jaettu kahteen näytökseen ja viiteen kuvaelmaan. Toiminto tapahtuu eri paikoissa Rein-virran laaksoa ja on lyhykäisyydessä seuraava.

Kreivi Otto oli kerran metsästysmatkoillaan joutunut korkeiden kallioiden ympäröimään laaksoon Rein-virran luona. Ilta oli tullut; taivas oli laskeuvan auringon punoittamana ja Rein-virta hohti kultaisena vyönä. Kallion päällä iltaruskon valaisemana huomasi hän naisen, jonka ihanuus ja pitkin laaksoa kajahtava laulu häntä kokonaan hurmasi. Hän lähestyi tätä impeä ja kohta syttyi heidän välillä rakkaus, joka ei sammunut. Kreivi oli kumminkin jo sidottuna toiseen, nimittäin Berta-kreivinnaan, ja tämän kihlauksen purkaaminen oli mahdoton. Kun häät jo olivat määrätyt, hän vielä kerran haluaa tavata lemmittynsä Lenoren, sanoaksensa hänelle ikuiset jäähyväiset. Tultuansa samaan paikkaan, jossa hän ensi kerran oli nähnyt Lenoren, rientää tämä häntä vastaan ja heittäypi hänen syliinsä. Lenoren palavat rakkauden-osotteet saattavat kreivin niin hämille, ett'ei hänellä enää olekaan rohkeutta sanoa lemmityllensä totuutta, vaan jättää ilmoittamatta syytä eroomiseensa. Kohta me näemme hänet morsiamensa Bertan rinnalla hääsaatossa, jonka juhlallista vastaanottoa kylän väki Hubertin, Lenoren isän, johdolla ahkerasti valmistaa. Lenore on määrätty morsianta seppelöimään ja kreiville viinipikaria tarjoamaan. Juhlasaaton tultua Hubert toivottaa onnea morsiusparille ja tuopi myös tyttärensä esille. Vaan kun Lenore kreivissä tuntee rakastajansa, valtaa hänet kova tuska ja hän vaipuu tainnoksissa maahan. Kreivi Otto kyllä hetkeksi musertuu, vaan antaa kohta käskyn hääsaatolle jatkaa matkaansa linnaan. Lenore on vähitellen tointunut ja pakenee epätoivossa pois virran luo. Hän harhailee läpi yön

eikä mieti muuta kuin kostoa. Sitä hän lähtee pyytämään ilman ja veden hengiltä. Hän saapikin pyyntönsä täytetyksi sillä ehdolla että hän rupeaa Rein-virran morsiameksi. Tähän Lenore suostuu ja heittää liiton todisteeksi sormuksensa aaltoihin.

Kreivi Oton naiminen on tullut onnettomaksi. Jo hääpäivänä hän on hyljännyt puolisonsa, Bertan, joka surusta sairastuu ja kuolee. Kreivi itse kuljeskelee nyt raakojen soturien johtajana pitkin maata, levittäin turmiota kaikkialla. Lenore sitä vastoin on mennyt luostariin, vaan siellä hän ei kumminkaan saa rauhaa. Hän kuulee henkien huutavan nimeänsä ja ikävöipi kauas korkeimmalle kallionhuipulle laulujaan laulamaan ja uneksien tyhjään raukeamaan. Hän lähtee ulos luostarista isällensä rauhattomuuttaan valittamaan. Samassa myöskin kreivi Otto saapuu paikalle Lenorea itsellensä vaatimaan. Lenore pakenee. Tappelu syntyy läsnä olevien leikkuumiesten ja kreivin soturien välillä. Se tulee keskeytetyksi, kun Bertan ruumiinsaatto kulkee ohitse. Otto nähdessään lipussa vaakunansa kyllä hetkeksi tuntee omantunnon vaivoja, vaan vastustaa näitä tunteita ja päättää vielä kerran hakea Lenorea ja koettaa saavuttaa hänen rakkauttaan. Hän löytääkin lemmittynsä korkean kallion huipulla laulaen tunnetuita laulujaan. Hän pyytää armoa, vaan saapi vastaukseksi: „en tunne sinua", samat sanat, joilla hän itse ennen oli musertanut Lenoren sydämmen. Tämän vastauksen saatuaan hän heittää itsensä aaltoihin. Myöskin Hubert, Lenoren toinen rakastaja Reinald ja leikkuuväki tulee paikalle Lenorea hakemaan. He kehottavat häntä kotia palaamaan, vaan turhaan. Kun Hubert vihdoin tahtoo väkivoimaa käyttää, niin kuuluu hirmuinen ukkosen jyrinä. Kallio avaupi ja sen sisässä näkyy kristalliportti. Henget tervehtivät Lenorea Rein-virran kuningattarena ja hän astuu portista sisään täyden kuun valaisemana Tällä kohtauksella opera loppuu. —

Kun Pacius ryhtyi musiikin säveltämiseen tähän tekstiin, niin siitä helposti olisi voinut syntyä opera italialaisten mallien mukaan. Siihen olisi voitu panna pitkiä aarioita, duetteja, terzettejä, puhetta, ynnä muuta ajattelematta toiminnon juoksua. Vaan ett'ei niin tapahtunut osoittaa että prof. Pacius vielä vanhuuden päivillä on seurannut aikaansa ja huomannut operan kehitystä musiikidraamaksi ainoaksi oikeaksi kehityssuunnaksi. Italialaiselle säveltäjälle oli pääasia keksiä kauniita melodioja, huolimatta siitä, josko teksti ja toiminnan yhtäjaksoinen kulku sitä salli elikkä ei. Wagner sitä vastoin antoi tekstille ja musiikille yhtä suurta arvoa ja teki heidät toisistaan ehdottomasti riippuviksi. Operassakin piti toiminnan kehittyä yhtä luonnollisesti kuin draamassa ja musiikin piti olla todellisena ilmauksena tekstin sisällyksestä. Sentähden olivat aariat ja kavatinat poistettavat ja niiden asemesta oli käytettävä lausunnon tapaista laulua.

Näitä periaatteita on myöskin Pacius uudessa teoksessaan seurannut. Tässä operassa esiintyvät henkilöt siis laulavat säveleitä, jotka tarkoin seuraavat tekstin ajatusta. Säveltäjä ei myöskään ole sallinut sanojen toistamista ainoastaan musiikin tähden, niinkuin vanhemmissa operoissa on niin perin tavallista. Dialogissa ei lauleta vanhan muodon mukaan tehtyjä duetteja, vaan repliikit lauletaan ihan luonnollisesti vuorottain. Kappa-

leessa olevat köörit eivät häiritse toiminnan juoksua. Heidän osanottonsa on päinvastoin ihan luonnollinen eikä paljaana koristuksena.

Ottakaamme muutamia esimerkkejä. Kun 1:sen näytöksen 2:ssa kuvaelmassa kansa rakentaa kunniaporttia, niin heidän laulunsa työn kestäessä on toimintoon aivan sopiva. Yht'aikaa tapahtuu myös toinen asia, joka vetää huomiota puoleensa, ja se on Reinoldin rakkauden ilmoitus Lenoralle. Nämät molemmat toiminnot eivät millään tavalla häiritse toisiansa. Vaikka niiden säveleillä on toisistaan eroava luonteensa, niin ne kumminkin ovat niin taidokkaasti kokoonpannut, että täydentävät toisiansa ja yhdessä muodostavat eheän kokonaisuuden. Samalla tapaa ovat myöskin henkien köörit 3:ssa kuvaelmassa välttämättömiä toiminnon juoksulle. Yhdessä paikassa kumminkin köörin esiintyminen mielestämme häiritsee mielialaa. Se on 2:sen kuvaelman lopussa, jossa Lenore on repinyt itsensä irti Reinaldin ja isänsä käsistä ja epätoivossa lähtee pakoon. Köörin iloinen laulu, joka seuraa tätä kohtausta, on niin jyrkkänä vastakohtana edelliseen syvästi traagilliseen situatsioniin, että se kuuliaan tekee pahan vaikutuksen, hänellä kun mielessään vaan on tuo onneton Lenore. Toisessa kohdassa taasen on toiminnon juoksu näyttämöllä tavallansa seisahtunut, ilman että orkesterin soitto tarpeeksi voisi korvata sitä. Se tapahtuu myöskin 2:ssa kuvaelmassa, silloin kun hääsaattoa odotetaan. Näyttämö on täynnä väkeä, vaan heillä ei ole mitään tekemistä, odottavat vaan kädet ristissä hääsaaton tuloa.

Mitä musiikiin tulee, niin se on kaunis, tosidraamallinen ja situatsionia hyvästi kuvaava. Jo ensimmäinen kohtaus Oton ja Leupoldin välillä on mestarillinen. Motiivit ovat todellakin inspiratsionin synnyttämiä ja kompositsionissa on eheyttä. Se veisi liian paljon tilaa tässä tarkoin mainita kaikki erityiskohdat, jotka ihanuudellaan ovat viehättäneet meitä. Mainitsemme sentähden vaan muutamia paraimpia kohtia. Niihin kuuluu koko 1:nen kuvaelma, joka on täynnä ihania paikkoja. Niinikään 2:sta kuvaelmasta se kohtaus, jossa Lenore tuntee kreivi Oton rakastajaksensa ja huomaa itsensä petetyksi. Siinä on Lenoren tuska kuvattu oikein mieltäsärkevällä tavalla. Hyvin draamallinen on kolmas kuvaelma, jossa Lenore pyytää kostoa hengiltä ja palkinnoksi lupaa tulla Reinin morsiameksi. Hubertin solo 2:sen näytöksen 1:ssä kuvaelmassa on myöskin varsin miellyttävä. Mahtavan vaikutuksen tekee viimeinen kuvaelma. Siinä löytyy sekä lyyrillistä vienoutta että draamallista pontevuutta, ja todellista ihastusta herättävät Lenoren viimeiset säveleet, kun hän laulaa:

„Denn bei Tag, denn bei Nacht, wohl über den Rhein
Will ich rufen im Fels, will ich klagen im Stein
Von verlorener Liebe die Klage."

Köörit tosin eivät ole mahtavia, vaan sekä „Ave Maria" että kirkkoköörit ovat eteviä kompositsioneja.

Orkesterin käyttämisessä säveltäjä ei ole seurannut yhtä paljon uuden ajan vaatimuksia, kuin muissa suhteissa. Jouhikvartettia kyllä on käytetty mestarin tavalla, vaan se saa liian vähän apua puhallus-soittimilta.

Näyttäminen sujui hyvin. Lenoren osan suoritti rouva *E. Engdahl*, tultuansa terveeksi, sekä laulun että näyttämisen suhteen oivallisella tavalla. Ääni kaikui mahtavalta, vaan sen ohessa siinä oli tarpeeksi pehmeyttä, antaakseen myöskin hienommille tunteille oikeaa väriä. Rouva E:n äänenmuodostaminen, joka konserttisalissa usein kuuluu raskaalta, näyttämöllä ei häirinnyt paljon. Näyttelijänä rouva E. osoitti suuria lahjoja ja intelligensiä. Kaikilla liikkeillä oli merkitystä ja ne tehtiin kaikki pehmeästi ja kauniisti. Koko kuva Lenoresta, jonka rouva E. loi, oli miellyttävä ja todenmukainen. Sekä ilon, surun, että epätoivon tunteet tulivat oikein esitellyksi.

Kreivi Oton osa oli annettu eräälle saksalaiselle laulajalle, herra *Scheidweilerille*. Hänellä kyllä oli mahtava ääni ja hän antoi myöskin äänensä varat tulla hyvin esille, vaan hienoutta, pehmeyttä, lämpöä hänellä ei ollut. Tekstiä hän lauloi varsin selvästi. Näyttelijänä hän osotti jonkunmoista rutiinia, vaan hänen plastiikinsä oli paljasta shablonia

Hubertin osaa näytteli herra *A. Ojanperä* ja onnistui siinä varsin hyvin. Rooli on vähän vaikea näytellä sen vuoksi, että Hubert on kuvattu harmaapäiseksi ukoksi, jolla vielä on nuorukaisen ryhti ja sielu. Nämät vastakkaiset ominaisuudet antavat roolille oudon luonteen. Jos siis herra O:n liikkeissä oli reippautta, joka ei oikein sopinut vanhan naamariin, niin se ei ollut nättelijän syy. Herra O. oli harjoittanut osaansa varsin huolellisesti ja sai lauluunsa sitä paitse lämpöä, joka tunki kuulijan sydämmeen.

Neiti *M. Lagermarck* oli saanut osaksensa Bertan vähäisen roolin. Hän teki osasta kaikki, minkä siitä voi tehdä, ja hänen ihanat äänivaransa tekivät aina hyvän vaikutuksen.

Leupoldin ja Reinaldin osat olivat annetut kahdelle laulunharrastajalle. Herra Lampénilla, jolla oli Leupoldin rooli, on hyvät äänivarat ja hän lauloi osansa varmasti. Herra Leander suoritti Reinaldin osaa. Ääni oli vielä liian heikko, vaan herra L. lauloi muuten huolellisesti.

Köörit olivat kokoonpannut ainoastaan laulunharrastajista. Taito näyttämöllä hyvin seurata orkesterin johtajaa ja kumminkin ottaa osaa näyttelemiseen vaatii suurta tottumusta. Jos sentähden välistä sattuikin pieniä epätasaisuuksia, niin se ei merkitse paljon. Että köörit kumminkin lauloivat niin hyvin, kuin tekivät, osoittaa tirehtööri Faltinin suurta taitavuutta köörien johtamisessa.

Suurimman kiitoksen ja kunnian tämän operan näyttämisestä ansaitsee herra *R. Faltin*, joka alttiiksi antavalla uutteruudella ja innolla on siihen käyttänyt aikansa, harjoittanut ja johtanut sitä. Myöskin tohtori *K. Bergbom* ja hänen sisarensa ovat uhranneet paljon aikaa ja vaivaa näytännön järjestämiseen.

Olemme varmat siitä että professori F. Pacius'en uusi teos myöskin muualla maailmassa on saavuttava ansaittua kiitosta.

—*l.*

Kotimaan kirjallisuutta.

Kauppis-Heikki. Mäkijärveläiset. Kuvailus Savon kansan elämästä. Porv., Werner Söderström 1887. 126 s. Hinta: 1, 75.

Kölliskö. Kuvaus Pohjois-Pohjanmaalta. Kirj. *Kyösti.* Porv., Werner Söderström 1887. 129 s. Hinta 2 mk.

Kauppis-Heikin uusi teos osoittaa, että hänen kertomistaitonsa ja tarkka huomiokykynsä on pysynyt vilkkaana, vereksenä, ja on yhä kehittynyt tavalla semmoisella, joka epäilemättä suuresti ilahuttaa jokaista kirjallisuutemme ystävää. Tuota omituista, viime vuosien realistisen kirjallisuutemme kehittämää kirjoitustapaa, jonka perussävelenä on supisuomalainen leikillisyys, hän käyttää niin että siinä kilpailee etevimpienkin edelläkäviäinsä, Minna Canthin — ajattelemme tietysti hänen näytelmiänsä — ja Juhani Ahon, kanssa. Kanssapuhe on monesti mainiota; todenperäisenä siinä tavataan kansan omituiset sanansutkaukset, nuo ulkokarvaltansa vakaiset, ytimessään leikilliset salaviittaukset, nuo laulunpätkät y. m. Päälle päätteeksi yksityispiirteet yhtyvät aivan hyvin pitemmäksi jutelmaksi, eikä kuvaus yksityiskohdissaankaan veny pitkäpiimäiseksi.

Mutta tekiän käsitystavassa on omituisuus, joka vaikuttaa ett'ei kirja kumminkaan voi miellyttää kaikin puolin ollenkaan yhtä paljon. Hänellä on erin-omaisen tarkka silmä huomaamaan ihmisten heikkoja ja huonoja puolia, heidän itsekkäisyyttään y. m. semm.; verrattain paljoa vähemmän hän näyttää huomaavan heissä hyviä tai rakastettavia ominaisuuksia. Ja kieltämättä hän on aivan erityisesti terävä huomaamaan heikkouksia juuri niissä henkilöissään, jotka kuuluvat „jumalisiin", jotka „käyvät veisuuseuroissa." Sydäntä särkevän vaikutuksen tekee lukiaan kuvaus Hemmo ukosta, joka hartaasti tahtoisi „tehdä pojistansa heränneitä", mutta ei osaa ollenkaan asettua heidän suhteen oikealle kannalle, vaan menettelee niinkuin tyly, inhoittava sortaja, herättäen yleistä ja ansaittua vastenmielisyyttä. Myöskin yhteisen kansan yleisessä uskonnollisuudessa tekiä huomaa vaan juurtunutta tottumusta, joka tuskin ollenkaan näyttää tunkeutuneen sydämmiin, ja joka ei ole vapaa sisällisestä itsekkyydestä, niin sanoakseni uskonnollisesta lahjoja-mielestä (ks siv. 59—62, vähän väliä lyhyitä viittauksia, esim. s. 52, myöskin 45—50). Vaikka niin paljon jumalisuudesta puhutaan, ei voine kirjasta löytää paikkaakaan, missä olisi mitenkään osattu syvemmältä kuvata uskonnollisuutta, eikäedes sitä luonnollista suuruutta ja ylevyyttä, mikä piilee yhteisen kansamme vakaassa, järkähtämättömässä uskonnollisessa mielialassa. Sen esim. *Päivärinta* osaa tehdä. — Tahdon pitää taattuna, että tekiä ei ole *tahtonut* tehdä

mitään hyökkäystä kirkollisuutta vastaan; mutta olen katsonut velvollisuudekseni huomauttaa, että kuvaus, kaikesta taidokkaisuudesta huolimatta, melkein muuttuu irvikuvaksi, mikäli se koskee Savon kansan uskonnollisuutta.

Harvassa on kohtia, missä tekiä näyttää hyviä luonteen ominaisuuksia tai kauniita mielialoja henkilöissään. Semmoisia kohtia toki kumminkin on, ja ne täydesti osoittavat että Kauppis-Heikillä on kykyä luomaan kauniitakin kuvaelmia. Hintti, joka on kertomuksen „sankaritar", kuvataan kieltämättä hyvin huvittavalla ja viehättävällä tavalla. Hänestä puhuttaessa löydämme siellä täällä jonkun pikkupiirteen, esiintuodun muutamilla sanoilla, jossa aivan ihastuttavasti viitataan hänen tunteihinsa ja ajatuksiinsa. — Ja sitten taas, nuorten kihlauspäivänä, he jo rupeevat tuohon ilkeään puuhaan „narrataksensa" Hemmo ukkoa; tämä juttu loukkaa taas kaikkia hienompia tunteita ja on vähällä tehdä Hinttiäkin inhottavaksi lukialle.

Jonkun muistutuksen voisi kyllä tehdä tapauksien juoksun todennäköisyyttä vastaan, mutta se ei ole aivan tärkeä. Yleensä siis kertomus kyllä kieltämättä kunnialla liittyy niihin toisten kirjailiain teoksiin, jotka tekevät viimekuluneet vuodet todelliseksi „kukoistusajaksi" suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa, — ainakin mikäli katsotaan juuri maakansan elämää kuvaaviin teoksiin. Oikeinkirjoituksesta mainittakoon että liitännäissanat ovat välttämättömästi kirjoitettavat yhteen; hyvä ääninen (s. 8) sen päiväinen (20), monen mutkainen (76) j. n. e., — niinkuin tässä melkein säännöllisesti kirjoitetaan, — ei ole niin mitään. —

Köllikön tekiä on nimen-omaan ottanut kuvaillaksensa Pohjois-Pohjanmaalla ilmaantuneita uskonnollisia liikkeitä, etenkin hihhulilaisuutta, — „villiläisyyttä", niinkuin hän sitä nimittää. Kirjassa löytyvät monet kohdat ja yksityispiirteet, joissa kansan-elämää hyvin ja sattuvasti kuvataan. Kieli on rikassanainen. Mutta esitys hihhulilaisista, heidän hankkeistansa, heidän opistansa, ja laveat, siihen kuuluvat, uskonopilliset keskustelut anastavat niin paljon tilaa varsinaiselta kertomukselta, että tuntuvasti katkaisevat itse tapauksien juoksua. Sen vuoksi kirjan lukenee täydellä mielenkiintymyksellä ainoastaan se, joka erittäin juuri haluaa saada jotakin kuulla näistä seikoista. Hihhulilaisia kirjoittaja ankarasti vastustaa, eivätkä ne suinkaan hänen kuvauksessaan esiinny edullisessa valossa. — Kirja on antanut aihetta jonkinmoiseen sanomalehtikiistaan (Laatokassa n. 18 on kirjoitus U:ssa Suom:ssa, n. 88, ollutta arvostelua vastaan: muita arvosteluja esim. Keski-Suomi n. 33); — epäilemättä tämä kuvaus hihhulilaisista kyllä semmoisenaan huvittaa hyvin monta lukiaa; mutta yhtä kieltämätöntä on mielestäni, että kertomuksessa on tuollainen hajanaisuus, joka tietysti on kaunokirjallinen heikkous. Sen vuoksi onpi toki oikeus

sanoa, että se kaunokirjallisena jutelmana „ei maita“ niin, kuin suotava olisi.

Tässä vähäisessä kirjasessa muutenkin kerrotaan hyvin paljon: kokonaisen perhepiirin ja heidän läheistensä elämä pitkällaisen ajanjakson — lähes vuosikymmenen — kuluessa. Tapaukset ovat sitä laatua, jommoisia talonpojan elämässä tosiaan sattuu, ja esitetään luonnollisesti. Mutta kun näin vähän väliä siirrytään vuosikausi tai pari eteenpäin ajassa ja lyhyesti kerrotaan, mitä kaikkea sen ajan kuluessa on eri henkilöille tapahtunut, niin kertomuksen kehitys paikoittain käy liian kronikan-tapaiseksi, liian kuivanlaatuiseksi; voidaksensa herättää oikeata kaunokirjallista mieltymystä lukiassa kuvauksen täytyy melkein välttämättömästi supistua ahtaampaan alaan s. o. sisällykseen, tahi kasvaa laajemmaksi.

Mitä itse kertomistapaan tulee niin jo mainittiin pari sen ansiota. Sitä vastoin henkilöt toisinaan puhuvat ikäänkuin kirjasta lukien, vieläpä hiukkasen oppineesta kirjasta. Uskonopillisissa keskusteluissa tämä ei niin pahasti haittaa, vaan toisissa kohdin se voi suurestikin häiritä. Semmoista on sana „romantillinen“ talonpoikaisen nuorukaisen suussa (s. 13) y. m. Eri kohtauksissakin, esim. kertomuksessa juopposairaan tilasta (s. 102—3), mielestäni tuntuu selvästi että ne ovat tehdyt kirjain mukaan. Enemmän luonnollisuutta, todenperäisyyttä, yksinkertaisuutta vaan! — sitä täytyy toivottaa Kyöstille, hänen jatkaessaan kirjallisia harrastuksiansa. Toivotamme hänelle hyvää jatkoa siihen suuntaan. — Näistä syistä täytyy sanoa että nuo kirjassa tavattavat onnistuneet, kansan elämää kuvailevat yksityispiirteet eivät yhdy täydelleen sopusointuiseksi, ytimekkääksi kokonaiskuvaksi. Mutta semmoisenaankin kertomus on omansa suurestikin huvittamaan varsinkin sitä jotenkin laajaa lukiakuntaa, joka haluaa tietoja siinä kerrotuista oloista; onhan itse tämä aihe erittäin huvittavaa laatua.

Ar. Gr.

Heinrich Heine'n Runoelmia. Suomentanut Oskar Uotila. Helsingissä 1887, G. W. Edlund. Hinta: 1:50, sid. 2:50.

Heine on ehkä se lyyrillinen runoilija, joka enimmin voi itseensä kiinnittää nykyajan ihmisten mieltä, niiden ainakin, joille ei kaikki romantillisuuteen vivahtava ole kauhistus. Hänessä yhtyy leimuava tunne ja kylmä miete, satiirinen ylenkatse ja leikkivä vallattomuus, hänessä nykyaika näkee lausuttuna ne vastakohdat ja ristiriidat, jotka sen omassakin povessa leimahtavat. Heinessä nämä ristiriidat yhtyvät ikäänkuin yhdessä personassa, hän toivoo jotain parempaa, vaan hän pilkkaa itseään, niinkuin kaikkea; mutta aina kuitenkin piilee ivan ja pilven alla jotain: uutten ja vapaampain maailman olojen ikävöiminen, jotka loisivat vapaamman,

onnellisemman yhteiskunnan entisen raunioille. Olkoot hänen mietteensä joskus kuinka kummalliset ja hyljättävät tahansa, joskus myöskin „kirkas helmi syvässä kimmeltää". Oikeudella on Heineen sovitettu mitä hän itse eräässä paikassa kirjoittaa: „on sydämmiä, joissa pila ja tosi, paha ja pyhä, lämpö ja kylmyys niin kummallisesti liittyvät toisiinsa, että on vaikea niistä mitään päättää." Niin tunteet taistelevat keskenään, voimatta päästä toisistaan voitolle. Ja näitä kaikkia esitetään sointuvalla kielellä ja ulkomuodolla, joka vie kuulijan ikäänkuin huumauksessa mukanansa.

Heinen runoelmain suomennos on siis ollut ajan vaatima. Vaan se ei ole helppo työ. Ilolla on tunnustettava että hra Uotila on ollut siihen mies. Alkuperäinen, usein satumainen, väritys, Heinen säkenöivä, vallaton ja samalla hieno, pilaa ja totta ympärilleen sirottava, kirjoitustapa on ylimalkaan suomennoksessa säilynyt, useissa paremmin kuin käännöksissä saksan kieleen niin läheisessä sukulaisuudessa olevalle ruotsin kielelle. Sekä lemmenlaulut että enemmän huumoriset, ja mielestäni varsinkin jälkimäiset, ovat erittäin uskollisesti ja hienosti käännetyt. Hra Uotilan käännös on uusi todistus — jos niitä olisi tarvis — että Suomen kieleen voi siirtää maailman kirjallisuuden hienoimpia ja vaikeimpia tuotteita, vaikka tosin murha-asian pöytäkirjan tai siltarakennusrätingin kirjoittaminen sillä kielellä kuuluu uhkaavan yleistä turvallisuutta.

Arvostelijana on minun velvollisuuteni koettaa myöskin löytää jonkunmoisia virheitä. Parissa paikassa on suomentaja kääntänyt vapaasti jonkun rivin esim. „im wunderschönen Monat Mai, *als alle Vögel sangen*" = „kun ihanuutta toukokuun *jo kaikki kilvan silmi*", vaan kuin ei alkuperäinen väritys siten muutu, on tämä oikeus myönnettävä kääntäjälle. Myöskin on kääntäjä joskus jättänyt pois loppusoinnun ensimmäisessä ja kolmannessa säkeessä. Ainoa varsinainen muistutukseni koskee paria mielestäni sopimattomasti käytettyä sanaa. S. 47 on *sylkähtää* vastaamassa *bricht entzwei;* ajatus vaatisi tässä välttämättömästi voimakkaampaa sanaa. S. 77 ovat sanat *kuulas, kuulakas* sopimattomia. S. 80 tuntuu lauseparsi: istuimelleen *liittää,* jotenkin oudolta. Viimeisellä sivulla on lauseessa: „ja naiset itkuun aivan tuo taidenautinto saa", *tuo* melkein heikko vastaamassa „bei *solchem* Kunstgenuss". S. 38 ei ole epäilevä lause: „niin lohdun *saanen,* lapsi", paikallaan; pitäisi olla: *saan ma.* S. 75 on suomennoksessa: „ja hälle ma haastelen rauhaisaan", missä sanat *und schmerzlich* ovat jääneet pois, vaikka ne sisällykselle ovat tärkeitä.

Hra Uotilan käännös sisältää ensin romanseja, sitten lyyrillisiä lauluja „Buch der Lieder"-kirjasta. Varsin onnistuneina pitäisin romansi-käännökset: *Pyhäretki Kevlaariin, Don Ramiro, Veljekset,* heikompia ovat *Belsazar* ja *Sotaurhot,* joista jälkimäinen lieneekin vaikeimpia kääntää. Lyyrillisistä lauluista mainitsen vaan erittäin onnistuneina *Tuoll'*

ylähällä tähdet, Vain tuskaan lotos-kukan, Sa kaunis saaren neito, Niinkuin kuuhut loistain nousee ja huumorisista *Kun matkalla sattumaltaan, Kun pirua huutelin, tuli tää, Mun lapseni, lasna ollen, Näin unta: taatto taivahan.* (Sitä vastoin on entinen, Suonion, suomennos runosta *Ich weis nicht, was soll es bedeuten* eittämättä nyt tehtyä parempi.) Olkoon tässä lukijan omaksi päätettäväksi pari esimerkkiä:

Vuoret, linnat kuvastuvat
Rheinin kalvoon päilyvään,
laiva luisuu leikitellen
päiväpaiste-kehässään.

Tuttavasti tervehdellen
viettää virta korskea;
mut sun tunnen — kaunis kuori,
allas yö ja kuolema.

Rauhallisna katsastelen
kultalaineen liikuntaa;
pohjukassa poven tunteet
salaisimmat havahtaa.

Päällä halu, olla oikut,
kuva olet armahan!
Noinpa hänkin päilyy, nuokkuu
hymyellen vastahan.

Kun pirua huutelin, tuli tää,
ja mua hän alkoi ihmettää;
ei ole hän ruma; lempo ties,
ett' oli hän moinen hieno mies,
mies kaikkein parhaalla ijällään,
ja nöyrä ja höyli järkiään,
Hän viisas diplomaattikin on,
ja selvitti kirkon ja valtion.
Hän hiukan on kalvas, eipä kumma,
kun Hegeliä on lukenunna.
Mut mielipoeta on hällä Fouqué.

Ei huoli hän enää kritiikasta,
kun huolekseen sen ottanut vasta
on kallis mummonsa Hekate.
Hän juristintietäni kehuu ja lisää:
„tuoss' aineessa muinoin pakkasin sisään".
Siit' ilmasi mulle hän iloa uutta,
ett' olimme tehneet tuttavuutta,
ja kysyi, emmekö mennä vuonna
jo olleet Espanjan lähetin luona?
Ja kun häntä katsoin, selvis juttu:
hän olikin vanha, vahva tuttu.

Suomentaja omistaa kirjansa neiti Iida Aalbergille, „Suomen taiteen tukijalle, Suomen kielen sointajalle", ja lupaa jos tämä vihkonen saa lukijoita vast'edes toimittaa toisen. Kirjasen ulkomuoto on soma, ja varma toivoni on että Suomen kirjallisuuden ystävät hankkivat sen pöydälleen.

G—t.

Kaarle Krohn. Suomalaisia Kansansatuja. I osa. Eläinsatuja. Helsingissä 1886, Suomal. Kirjal. Seura. 453 + XXI siv. Hinta: 3: 50 p.

Europpalaisten kansojen satuja ylipäänsä ei pidetä nimenomaan minkään kansan yksityisomaisuutena, koska niissä melkein kaikissa on pohjana toistenkin saduissa ilmestyvät ainekset. Mutta kukin kansa käsittää ja esittää noita, enimmäkseen muilta lainattuja sadunaineksia omien olojensa ja oman luonteensa mukaan, muutellen niitä ja muodostellen; vieläpä samaan perusjuoneen liitetään useinkin monia eri piirteitä ja siten

samallakin kansalla sama satu ilmestyy monituisissa erilaisissa toisinnoissa. Niinpä suomalaisissa saduissa juttu, miten kettu kissalla metsän eläimiä pelottelee, on perusjuonena koko suureen toisintoryhmään, mutta niissä on toisilleen aivan vieraita sadunaineksia; kuvaavia niissä ovat jo kissan erilaiset kunnianimetkin: „Kattes Juhannes“ Varsinaissuomessa, „Mittymys“ Hämeessä, „Katal Ivantsa“ Inkerissä, „Kotsa Muilovits“ Karjalassa ja „Herra Vinkkeli Väkimies“ Pohjanmaalla, y. m. s.

Enimpien eläinsatujen perijuurta on tahdottu etsiä Indiasta saakka, missä jalopeura ja shakaali esiintyvät eläinsatujen päähenkilöinä. Sieltäpäin nämät sadunainekset ovat, niin on väitetty, levinneet itäromalaisen alueen välityksellä slaavilaiseen maailmaan ja Italian välityksellä Länsi-Europpaan. Oli sen väitöksen miten oli, varma kumminkin on että jo Suomen maatieteellisen aseman vuoksi meidän sadut ovat likeisessä yhteydessä toisaalta slaavilaisten ja toisaalta skandinavilaisten satujen kanssa, sekä että siitä myöskin on seurauksena niiden moninaisuus ja samalla niiden tärkeys satutieteelliselle tutkimukselle.

Varsinainen sadunkeräys on meillä, muun kansanrunouden kokoamiseen verraten, suhteellisesti myöhäinen. Ensimmäinen mainittava satukokoelma (51 kapp.) on E. Lönnrot'in keräämä, Kalevalan ilmestymisen jälkeisenä vuonna (1836; samana vuonna J. Cajan 21, jotka, samoin kuin Lönnrotinkin kokoamat, Vienasta kotoisin). Vasta 1850-luvun vaiheilla oli kerääjiä liikkeellä nimenomaan satuja varten. Nuo vanhat keräykset ovat kumminkin suhteellisesti vähäiset niihin verraten, jotka tällä vuosikymmenellä on saatu; varsinkin pikakirjoituksen käyttäminen on nykyjään suuressa määrässä keräystyötä edistänyt. Olemme hra K. Krohnin v. 1884 toimittaman luettelon mukaan tehneet seuraavan tilaston silloin Kirj. Seuran hallussa olleista saduista (laskien eri vuosimäärillä merkityt viimeksi merkittyyn):

Vv.	kapp.	Vv.	kapp.
1836—39	85,	1880	350,
1840—49	180,	1881	154,
1850—59	515+?,	1882	519,
1860—69	68,	1883	185,
1870—79	116,	1884	510+?.

Keräystyötä on viime vuosinakin lakkaamatta jatkettu; Kirjallisuuden Seura on edelleenkin lähettänyt kerääjiä yhä uusille aloille ja heiltä tietysti on saatu suurimmat ja parhaimmat satuvarat, mutta onpa Seuran kehotuksen johdosta muiltakin kansanrunoutta, etupäässä satuja, eri tahoilta maasta oikein tulvana tullut. Ansaitsee todellakin mainitsemista se into, jolla kaikensäätyiset kansalaiset, jopa työmiehetkin, ovat Seuralle lähetelleet isompia tai pienempiä kokoelmia, joista Seura puolestaan on

antanut korvaukseksi enimmäkseen kirjapalkintoja; suurempia kokoelmia on tullut useiden suomalaisten oppikoulujen toverikunnilta, jotka siinä kohden ovat noudattaneet Helsingin Alkeisopiston konventin kiitettävää esimerkkiä.*) Se, että noiden lukuisien kokoelmien joukossa on arvotontakin, ei itse asiassa paljoa merkitse. — Missä suhteessa eri maakunnista on vuoteen 1884 satuja keräytynyt, sen osottavat seuraavat suhdeluvut: Pohjanmaa $18,_{4}$, Karjala $9,_{6}$, Uusimaa ja Häme $7,_{5}$, Varsinaissuomi ja Satakunta 6, Savo 2; — Aunus 2, Viena $1,_{7}$, Inkeri $0,_{7}$.

„Suomen kansan Satuja ja tarinoita“ ilmestyi — Eero Salmelaisen (Rudbeck'in) toimittamana — vv. 1852, 1854, 1863 (eläinsadut; yhteensä, virolaisia lukuunottamatta, ainoastaan 50 sivua) ja 1866. Se kokoelma, niin ansiokas kuin se kertoilevaksi satukirjaksi onkin, ei kumminkaan ole nimenomaan tieteellistä tarkoitusta varten toimitettu: jonkun pohjaksi otetun päätoisinnon mukaan siinä on satuja yhteensoviteltu, lisäilty ja muodosteltu, muutoksia osottamatta ja lähteihin viittaamatta. — Hra Krohnin teos „Suomalaisia Kansansatuja“, jonka ensimmäinen osa nyt on paksuna niteenä ilmestynyt, on tarkoitukseltaan aivan toinen. Se sisältää tieteellisen tutkimuksen varaksi satuja ja toisintoja sellaisina kuin ne kansan suusta on paperille pantu — ainoastaan muoto-opillisesti kirjakielelle muutettuna — ja siitä syystä onkin satujen tieteellinen arvo, enemmän kuin niiden muodollinen etevyys, ollut ratkaisevana, määrättäessä mikä toisinto on kokoelmaan täydellisenä otettu, mistä ainoastaan sisällys viittauksilla osotettu.

„Eläinseikat“ ovat, meillä niinkuin muualla, enimmäkseen lyhyinä satusina. Hyvien kertojien ryhmitteleminä erityiset sadunainekset kumminkin ilmestyvät osana jostakin pitemmästä kertomuksesta samalla kuin ne myöskin liikkuvat itsenäisinä katkelmina. Mutta kuin tällaiset ryhmitykset ovat useasti samoilla seuduillakin hyvin erilaiset, sama yksityissatu monessa eri yhteydessä, niin käy jotenkin vaikeaksi asettaa niitä kokoelmassa sopivaan järjestykseen. Tämä vaikeus on mielestämme puheena olevan teoksen alkupuolella (varsinkin „Ketun viekkaudessa“) tuntuvalla tavalla huomattavissa. Pyydämme vaan viitata satuihin, joissa huuhdan raatamisesta, riihittämisestä, jauhattamisesta ja puuron keittämisestä on puhe samoin kuin satuihin hännällä kalastamisesta. Liian hajanaiselta niiden järjestäminen näyttää. Nuo itsenäiset toisinnot kolmen puun nimittämisestä, joissa on vaan kolme tai neljä lausetta, ovat niinikään heitetyt hajalleen numeroiksi 22, 35 ja 77, nähtävästi vaan siitä syystä että ensimmäisessä on kiisteliöinä kettu ja karhu, toisessa kettu ja susi, kolmannessa kettu, susi ja jänis. Eläinten mukaan ei järjestäminen kuitenkaan ole kaikkialla tehty. — Myönnämme kumminkin kernaasti että sille,

*) Alkeisopiston konventti alkoi keräystoimensa jo v. 1878.

joka teosta tieteelliseen tarkoitukseen käyttää, ei tuosta hajallisuudesta haittaa ole, koska toimittaja on ne toisintoreferaattiinsa, jotka F-osastona (nimellä „Toisintoja“) ovat kirjan lopussa, järjestänyt sekä aineen että keräyspaikan mukaan, esittäen jok' ainoan yksityisen sadunaineksen eri sarjassa. Tämä, lyhyillä viittauksilla tehty, noin sata tiheätä sivua täyttävä osasto, joka varmaan on vaatinut melkoista työtä, on erittäin hauska osotus, miten laajalle kukin yksityissatu on levinnyt ja miten vaihtelevissa toisinnoissa.

Toisena osastona kirjassa on „Eläinten syntyjä sekä luomistaruja“ (n:ot 274—321). Kerrotaan, miten hääväestä on syntynyt karhuja tai susia, kuninkaan tyttäristä oravia, käkiä ja sammakoita, mistä allit, kurjet, hylkeet ja muut ovat alkunsa saaneet, mistä syystä lehmälle jäänyt vaan neljä udarta, vieläpä sekin, mistä mäet ja laaksot saatu, jopa maankin luominen. Siinä on siis luomistaruja, ja muitakin kuin eläimistä.

Kolmantena osastona (n:ot 322—456) on „Eläinten ääniä“, etupäässä lintujen, varsinkin rastaan ja pääskysen lauluja. Jotenkin yleisesti vielä nykyjäänkin muutamissa seuduin uskotaan „lintujen kieltä“, jota ihmisistä vaan harvat valitut osaavat, ja usein kyllä kuulee erityisiä lintujen lauseita „uskomattomienkin“ matkivan. Mutta kuinka vähän sellaisia tätä ennen on paperille pantu, huomaa jo siitäkin että, paitsi erästä kappaletta vuodelta 1818 (otettu K. A. Gottlundin väitöskirjasta „De proverbiis fennicis diss.“), on tässä osastossa kaksi vuodelta 1884 ja kaikki muut vuosilta 1885 ja 1886. Useimmat niistä ovat yksityisiä lauselmia tai sanoja esim. tiasen: „Tii, tii, tianen, vati, kuti, varpunen, onkos pakkanen?“ Jotkut harvat ovat esitetyt keskustelun muodossa; sellaisista seuraava esimerkiksi. Aatami Sillanpää oli kaskenhakkuussa, paidan olkpää rikki. Rastas lauloi: „Aatami, Aatami!“ — Aatami kysyi: No mitä? — „Paitas on rikki, paitas on rikki!“ — Niinhän se on, vaan mitä minä sen teen? — „Ota akka, ota akka!“ — En minä saa! — „Oo juu, oo juu! tiijän vissiin, tiijän vissiin! kyllä saat, kyllä saat!“ — Mistäpä minä sen saan? — „Nai Kirppu-Liisa, nai Kirppu-Liisa!“ — Ei se tule minulle! — „Oo juu, oo juu! tiijän vissiin, tiijän vissiin! tulee se, tulee se!“

„Eläinten nimiä“, jotka ovat D-osastona (n:o 457) on kymmenkunta sivua, sellaisia kuin seuraavat suden nimet: vyyhtiturpa, irvihuuli, roukkohammas, kaihisilmä, korentoselkä, vonkulasääri, höikköhäntä.

Liitteenä (E) on kirjassa painatettaissa saapuneita lisiä (n:ot 458—467).

Täydellisten toisintojen sisään on toimittaja useissa paikoin lisäillyt tai vaihtanut sanoja ja kokonaisia lauseitakin jostakin toisesta toisinnosta ja siten satujen hyväksi toisen kertojan varoilla täydentänyt toisen vaillinaisuuksia. Samoin on myöskin tekstissä jotkut kirjakielelle oudot sanat vaihdettu tunnettuihin ja varsinkin on rumat ja sopimattomat sanat

tästä kokoelmasta karsittu kenties suuremmalla huolella kuin monesta lasten lukukirjasta; yksin kukkokin on pantu tottelemaan toista käskyä (ks. esim. n:o 195). Kaikki tällaiset ovat tekstissä pienillä hakasilla merkityt ja kirjan lopussa selitetyt. Muutokset mielestämme ylipäänsä paikallaan; sanamuutoksia kenties vieläkin niukemmalti käytettävä (tarpeettomia muutamat esim.: joka, varmaan). Toiselta puolen on toimittaja kumminkin tässä ainekokoelmassa aivan oikein säilyttänyt muistoja sellaisia kuin *ymmyrväinen, vais* (= vai sinä) sekä jättänyt monikollisen predikaatin (maineen) yksikkömuotoon. Siten on kirjassa kyllä epätasaisuutta ja kirjavuutta (esim. siv. 5: . . . olette tehnyt. Oli sitten sanoneet . . . . he panee); mutta juuri sellaistahan sitä on kertojain kielessä. — Puhumatta itse kirjoitustavan pienistä epätasaisuuksista (esim. *haltia,* mutta *vartijoitsee; itse kokoinen* ja *itsekokoinen),* jotka nähtävästi vaan ovat erehdyksestä tulleita, ansaitsee sanayhdistys sellainen kuin *niinkauankuin* ehdottoman hylkäyslauseen; — *Loimijoki* on väärä muoto, pro: *Loimaa.*

Hra K. Krohn, joka on ryhtynyt satujen tieteelliseen tutkimiseen, on itse viidellä eri keräysmatkalla koonnut niitä suuren paljouden; nyt julkaistussa teoksessa on verrattain vähäinen osa muiden keräämiä. Onneksi on meidän rikkaat satuvarastot tulleet niin luotettaviin ja uutteriin käsiin. Toivomme että hra Krohn piankin saa tilaisuuden lähettää julkisuuteen uuden satusarjan sekä että hän myöskin aikaa voittaen, saturyhmiä yhdistellen, toimittaisi satuteoksen suuren yleisön luettavaksi, sillä nyt puheena ollut ei tietysti sellaista tarkoitusta täytä. *J. S.*

Rouva *Aug. Crawen.* Kukkaisenkeli. Ranskan Akatemian palkitsema. Suomennos. Viipuri 1886. Wickström ja Kumpp. k:k:ssa jaettavana. 448 s. Hinta: 3,00 sid. 3,50.

Sylvia. Magdalena Rudenschöld. Hist. kertoelma. Suom. —r—r. Tampere, E. Hagelberg, 1886. 488 s. Hinta: 3,00.

Kahden näin lavean kaunokirjallisen teoksen ilmaantuminen, joille sen ohessa on pantu kiitettävän huokeat hinnat, on ilahuttava todiste suomenkielisen yleisön karttuneesta lukuhalusta ja ostoky'ystä, tahi toisin sanoen, sen laajenemisesta. Molemmat teokset täyttävät hyvin lähimmän tarkoituksensa, ne voivat miellyttää ja huvittaa romaanikirjallisuutta suosivaa lukiakuntaa. Niiden suunta ja niissä vallitseva henki on moitteeton.

Kukkaisenkeli niminen romaani on kirjoitettu erinomaisen hyvässä tarkoituksessa. Siinä vallitsee jalo, puhdas henki, ja esitys kohoaa, aina kun elämän tärkeimmät kysymykset taikka henkilöiden koko elämän onni ovat kysymyksessä, aivan luontevalla tavalla uskonnollisiin aatteihin, jotka täydellisesti soveltuvat meidän perheissämme vallitseviin mielipitei-

hin. Kertomus muistuttaa paremmanpuolisia sen kirjallisuushaaran tuotteita, jota tunnetaan nimityksellä „lukemista nuorille tytöille;“ on lisättävä muistutus, että sitä ei kumminkaan voi katsoa sopivaksi varsinaisen kasvavan nuorison lukemiseksi, koska tuo lempijuttu, joka on pääjuonena, kuitenkin on siihen katsoen liian romantillista ja tulista laatua. Nimityksestä „Kukkaisenkeli“ moni joutunee siihen ajatukseen, että kirjä lieneekin ylen hentomielinen ja imelä. Sillä ajatuksella tehtäisiin sille vääryyttä. Nimitys on tosin olevinaan itse päähenkilön nimenä, käännöksenä hänen „oudosta“ ristimänimestänsä Fleurange, mutta suomalaista muotoa ei — onneksi — viljelläkään kirjan sisässä. Kirjoitustapa on päinvastoin yksinkertainen ja luonnollinen, ja erittäinkin luonteenkuvaus pyrkii olemaan sitä laatua. Sielunelämän kuvailemisessa on paljon todenperäisiä, kauniita piirteitä. Toiselta puolen henkilöt ovat kumminkin johonkin määrin, — vaikk'ei suinkaan aivan täydellisesti vaan, — tuota vanhaa romaani-mallia, ylen jaloja tai kovin pahoja, jonka vuoksi luonteenkuvaus kokonaisuudessaan ei voi sittenkään lukian mieltä erittäin voimallisesti kiinnittää. — Meidät viedään moniin Europan maihin; tapaukset liikkuvat Franskassa, Italiassa, Saksassa ja Venäjällä 1820-luvulla, ja etenkin kertomukset Saksan ja Venäjän silloisista oloista ovat myöskin omansa suurestikin huvittamaan.

Sylvian kertoelma „Magdalena Rudenschöld“ ei ole mitenkään katsottava siihen kirjallisuuteen kuuluvaksi, joka hakee „skandaali-aiheita;“ tämä käsittelee miellyttävällä tavalla onnettoman neiti Rudenschöldin elämää, joka tosiaankin on suuressa määrässä omansa myötätuntoisuutta herättämään. Hänen uhraavaisen lempensä historiata kerrotaan, ainakin paikoittain, tosirunollisesti, ja hyvällä sielunkuvauksen todenperäisyydellä. Itse kertomistapa eli stiili on luonteva ja taidokas. Siten Kustavi III:n hovi kuvautuu eteemme elävänä, hurmaavana, — kirjavassa loistossaan, mutta myöskin kevytmielisyydessään. Kohtia, jotka erityisesti voivat huvittaa, ovat esim.: kertomus muutamista Y. M. Sprengtportenin hankkeista Suomen itsenäisyyden perustamiseksi, nim. kun hän v. 1784 tarjosi Kaarlo herttualle Suomen suuriruhtinaallista kruunua — tätä seikkaa kosketetaan kuitenkin ohimennen vaan (s. 123 ynnä muualla) — niin ikään muutamasta Kaarlo herttuan henkeinmanaus-kohtauksesta. Kirjaan on painettu pari neiti R:n kirjoittamaa kirjettä semmoisenaan, ja viitataan muutamissa muissakin kohdissa historiallisiin lähteihin, jotka todistavat kerrottuin tapahtumain todenperäisyyttä.

Suomennokset ovat molemmat yleensä kelvolliset. Kukkaisenkelin suomentajaa tahtoisin huomauttaa seuraavista kohdista, joissa mielestäni on sanoja tai lausetapoja väärin käytetty: s. 5 paikallisesti; s. 60 „Fleurangen ikäisenä sydän aina joutuu;“ sam. s. „välittämätön;“ s:lla 85 syntyy täydellistä sekaannusta sanoissa: „— — *hänelle*, mutta ennenkuin

hän ehti mitään virkkaa, oli *hän* — —; s. 267 sana luottamus. Viimeisissä arkeissa, joihin on kerääntynyt paljon painovirheitä on myös muutama aivan käsittämätön kääntämis-huolimattomuus tai painovirhe: s. 439 „keskusteli joukko aineista;" s. 440 „kodotti . . .;" huomaa myös s. 447 painovirhettä „Nähdessäni," luettava arvattavasti „Nähdessänsä." Parista Magd. Rud:n käännöksessä tavattavasta kohdasta lienee myös syytä huomauttaa: s. 118 alh. tässäkin käytetään hän-sanaa tuommoisella väärällä sekaannusta tuottavalla tavalla; s. 136 „juttuaminen", sopivampi olisi toki tämmöisessä merkityksessä „jutteleminen"; s. 422 „eikä laisinkaan koettaen", pitäisi tietysti olla „koettamatta laisinkaan". *Ar. Gr.*

Paras toveri matkoilla. I—XII. Helsingissä, G. W. Edlund, 1886. Hinta vihkosta 25 p.

„Paras toveri matkoilla" on sarja vaihtelevaa lukemista, joka on aiottu matkaluettavaksi. Vihkojen hintaa, 25 penniä, ei voi liian suureksi moittia kokoon nähden, joka vaihtelee 32:sta 40:een sivuun. Vaan sisällys ei juuri ole niin kelvollista kuin sopisi toivoa „paraalta toverilta". Että valituista kertomuksista useat ovat semmoisia, että voivat huvittaa vaan koulupoikia, tai käyvät sunnuntaikoulukertomuksiksi, se ei yksinään antaisi syytä mihinkään varsinaiseen moitteesen. Pahempi on, että ne melkein kaikki ovat kurjallisesti käännettyjä. Sekä sisällykseltään että kieleltään paras lienee Dillingin *Kotoisia kohtauksia* niminen, vaikk'ei siinäkään kieli ole virheetöntä. Mutta aivan ymmärtämätöntä on, että on otettu julkaistavaksi semmoista kuin käännökset *Perhon haudasta* ja *Viaporista.* Se muoto, jossa suomalaista yleisöä niiden kautta tutustetaan Runebergiin, on, sen saattaa sanoa suoraan, sekä kielen että runomitan ja runollisuuden puolesta aivan kehno ja mitätön.

Jopa nykyään sentään sopisi odottaa, että semmoisia käännöksiä kuin nämä ei tarvittaisi nähdä. Jos suomalaisen kirjallisuuden alkuaikoina, jolloin kykeneviä suomentajia oli vaan vähän, ilmestyi semmoistakin, joka nyt tuntuu huonolta, ei sitä ihmettelemistä. Mutta nykyään, jolloin hyviä suomentajia saisi, jos tahtoisi, täytyy arvostelijan pakostakin kehoittaa yleisöä tämmöisiä suomennoksia hylkimään, eikä kannattamaan rahoillansa semmoista kielenrääkkäystä. Sillä sekä mainitut runonkäännökset että „*Kirkkotie*" niminen novelli vilisevät törkeitä kielivirheitä, jotka useinkin kokonaan pimittävät lauseen merkityksen.

O. H—n.

I Latinfrågan af —*r* — *n*. Helsingissä 1887. G. W. Edlund. 32 s. Hinta: 75 p.

Vaikka kysymys valtion kustantamien oppikoulujen oppijärjestelmästä on toistaiseksi ratkaistu, niin kumminkin kaikki todistaa että maassamme löytyy yhä vahva mielipide, joka harrastaa melkoisia muutoksia siinä, etenkin supistusta latinan lukemisessa, arvellen että voitaisiin käyttää kouluaikaa toisiin hyödyllisempiin aineihin. Yllä mainittu vihkonen, erään nuoremman yliopiston-opettajan tekemä, esittää sekin tätä aatetta, ja se tekee sen yleensä harvinaisen taidokkaasti. Vakuutukseni mukaan tekiän todisteet ovat useissa kohdin aivan täydellisesti sitovaiset ja kieltämättömät; — useat näistä todisteista hän tosin on saanut ruotsalaisen *A. Hedinin* samaa ainetta koskevasta kirjasta. Yhtyen prof. Petersen vainajan mielipiteihin, hän sattuvasti kumoo noita usein kuultuja väitteitä, että latinan *muoto-oppi* olisi, enemmän kuin muiden kielien, omansa selvittämään oppilaiden, se on lapsien, ajatuskykyä. Myöskin *lauseopista* puhuttaessa ovat hänen väitteensä osaksi erinomaisen sattuvat (esim. s. 11, loppupuoli), vaikka tosin hänen esityksensä tässä kohdin ei voi „tyhjentää ainetta“; epäilemättä latinan puolustajat voivat siinä tuoda esiin toisia näköhohtia, jotka puolustavat heidän mielipiteitänsä ja joita ei voine ainakaan selvillä todisteilla täydellisesti kumota. — Edelleen otetaan tarkastuksen alaiseksi nuo puheet siitä, että latinan kielen lukeminen tekisi laveampaa opetusta äidinkielessä tarpeettomaksi, jommoisiin nykyisen järjestelmän puolustajat ovat olleet suorastaan pakotetut turvaamaan; että latinanopetus tyydyttävästi kehittäisi yleistä kieliaistia ja lausetavan täsmälllisyyttä sekä astia; että latinan kieliopin ja latinaisen kirjallisuuden lukeminen kypsyttäisi oppilaita käsittämään „yleisinhimmillistä sivistystä“, „maailmanhistorian kehitystä“ sekä tajuamaan kirjallisen muodon yleistä luontoa. Tekiä koettaa osoittaa että näitä latinan väitettyjä etuja ainakin on suuresti liioiteltu.

Esitys on erittäin asiallinen, vilkas ja huvittava. Sen hyviä puolia on myöskin se että, vaikka se useastikin kääntyy leikilliseksi ja hieman pilkalliseksi, tekiä ei suinkaan sokeasti halveksi latinaa eikä latinanopetusta, vaan tasapuolisesti ja täydesti myöntää, esim. miten hyödyllinen latinankieli ja latinaisen kirjallisuuden tunteminen on tiedemiehelle, ja yleensä sille, joka tosiaan voipi tätä kirjallisuutta todellisesti tajuta; niin ikään mitä hyötyä latinanopetus muutamissa suhteissa on kouluissa tuottanut j. n. e. Vaan hänen mielipiteensä on kumminkin että se ei saisi pysyä pakollisena oppiaineena, vaan olisi supistettava yliopistoon ja erityiseen „vanhain kielten osastoon“ lyseoiden yläluokilla.

Ar. Gr.

Grotenfelt, Nils. Separattoreista y. m., lisävihko käsikirjaan meijerihoidossa. Suomennos. Viipurissa, Cloubergin ja kumpp. kustannuksella 1887. 40 siv. Hinta: 60 p.

Niinkuin nimestä näkyy on tämä pieni teos aiottu täytteeksi vuonna 1882 ilmestyneelle meijerikäsikirjalle. Se ilmestyi näet uutena tarkastettuna painoksena viime syksynä, mutta yksistään ruotsin kielellä.

Kirja sisältää esityksen ja kuvia nykyään enimmin käytetyistä sentrifuugeista sekä selittelee laveammin, miten ruokkiminen vaikuttaa voin laatuun ja virheisin. Viimeinen osa käsittää keinotekoisen voin.

Kun lukee sentrifuugeja käsittelevän osan, niin huomaa paitsi näiden konetten syntyä ja käytäntöä koskevaa lyhyttä historiikkia, myöskin useita neuvoja ja selityksiä sentrifuugien paikalleenpanemisesta, hoidosta, kappaleilleottamisesta ja kokoonpanosta. Kuitenkaan ei saata kaikissa kohden olla samaa mieltä tekijän kanssa, tai toisin sanoin, muutamia kohtia pitäisi mielestämme muuttaa. Syynä, että Burmeisterin sentrifuugi on laveammin esitetty, on varmaankin se, että tekijä on pitemmän ajan ollut tilaisuudessa tekemään huomioita tästä sentrifuugista, jota vastoin de Laval'in separaattori näyttää olevan hänelle vähemmin tuttu.

Tehdessä selkoa B:n y. m. sentrifuugien eri osista ja niiden merkityksestä, ei olisi haitannut mainita, että sylinteriä ei saa laskea ja korottaa vääntämällä asetinruuvia toiselle tai toiselle puolelle, sillä aikaa kuin sentrifuugi on käymässä, koska siitä helposti saattaisi onnettomuuksia seurata.

Kirjan toisessa osassa esitellään tärkeimpien rehulajien erityisarvosta eli merkityksestä, kun on valmistaminen hienoa ja samalla kestävää voita. Tässä osassa löytyy lausunto, joka, koska tekijä ei sitä likemmin selitä, tuntuu jotenkin omituiselta; siinä näet sanotaan rukiin antamisesta tiineille lehmille: „Tiineille lehmille ovat rukiit aivan vahingolliset, syystä että ne vaikuttavat vasikkain kuolevaisuutta.“

Kolmannessa osassa tehdään selkoa tekovoista, sen synnystä, valmistamisesta ja merkityksestä, sekä suurimmassa lyhykäisyydessä niistä eri metoodeista, joita tähän asti on käytetty vointutkimisissa, kun tahdotaan erottaa todellista ja keinotekoista voita toisistaan.

R. G.

Uusien kirjain luettelo.

Kaunokirjallisuutta.

Aarne, I tätnande led. Helsingissä, G. W. Edlund. 2: 75 p.

Aho, Juhani, Folklif. Fri öfversättning af Aug. Tavaststjerna. (Det unga Finland II). Porvoossa 1886, W. Söderström. 2: 75 p.

— — Patron Hellman. — För exemplets skull. Tvenne noveller. Öfversatta från finskan af Rafaël Hertzberg. Porvoossa, W. Söderström. 2: 50 p.

Aho, Kalle, Epäilijä. Kuvaus neljässä näytöksessä. Jyväskylässä, Tekijä. 1: 75 p.

Aho, Pekka, Kansan keskeltä. Jyväskylässä, 1886. Tekijä. —: 75 p.

A—i—a, Två Finskors lustvandringar i Europa och Afrika åren 1876—77 och 1884. Med 9 illustrationer. Helsingissä, G. W. Edlund. 3: 50 p.

Allardt, Anders, Byberättelser. Bilder ur Svenskt allmogelif i Nyland. Toinen osa. Porissa, Adolf Allardt. 3: 25 p.

Bang, Herman, Enkans Son. — Hennes Höghet. Öfversättning af G. C. Turussa, Åbo Tidningin Kirjapaino-osakeyhtiö. 1: 25 p.

Behm, Oskar, Folklif. Berättelser från Nyland. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 50 p.

Canth, Minna, Arbetarens hustru. Skådespel i fem akter. Öfversättning från finskan af Hedvig Winterhjelm. Porvoossa, W. Söderström. 1: 75 p

— — Hanna. Kuvaus. Helsingissä, G. W. Edlund. 2: 80 p.

— — Köyhää kansaa. Kuvaus työväen elämästä. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 25 p.

— — Lifsbilder från Finska hem. Helsingissä, G. W. Edlund. 4: —.

Crawen, Aug., Kukkaisenkeli. Romaani. Ranskan Akatemian palkitsema. Helsingissä, Wickström ja kump. jaettavana. 3: —.

De sista. Dikter af E***. Porvoossa 1886, W. Söderström. 1: —.

Erkko, J. H., Havaittuani. Vihko runoja ja virsiä. I. Porvoossa, W. Söderström. 1: —.

Ewerand, Georg, Lasisilmäni ja. mitä niillä näin. Ruotsista suomentanut Juh. Laine. Porissa, A. Allardt. —: 75 p.

Garborg, Aarne, Kyläkertomuksia. Suomentanut Minna Canth. Helsingissä, 1886. G. W. Edlund. 1: 75 p.

Hemmo, Kaarlo, Kynäelmiä. Runosommitelmia. I. Sortavalassa, 1886, C. W. Alopæus. —: 75 p.

Hertzberg, Rafaël, Lefnadsteckningar för ungdom och för folket. Porvoossa, W. Söderström. 1: 75 p.

Hoffmann, Frans, Aurinko saattaa sen ilmi. Kertomus nuorille ystävilleni. Suomentanut —s —n. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 75 p.

Ilvola eller djurens gemensamt upplefda äfventyr och öden i Ilvola ödemark. Öfversättning från finskan af E. R. Med 21 teckningar. Helsingissä, G. W. Edlund. 3: —.

Juhanna. Kertomus, jonka Tanskan kielellä kirjoitti W. Suomennos. Porvoossa, W. Söderström. 2: —.

Kauppis-Heikki, Mäkijärveläiset. Kuvaus Savon kansan elämästä. Porvoossa, Werner Söderström. 1: 75 p.

Koskinen, K. J., Elämän vaiheita. Porissa, Axel Bergbom'in kirjapaino. —: 75 p.

Kristanja, Arbete i vingården. Berättelser. Helsingissä, Wickström ja kump. jaettavana. 1: —.

Kurikka, Matti, Pilven hattaroita. Pieniä kyhäelmiä. I. Porvoossa 1886, W. Söderström. 1: 25 p.

Kyrre, Sten, To Förlovede. Novellette af — - . Painettu ainoastaan 15 kappaletta.

Kyösti, Kölliskö. Kuvaus kansan elämästä Pohjois-pohjanmaalta. Porvoossa, W. Söderström. 2: —.

Leino, Kasimir, Runokokeita. Emmalan Elli, novelli. Porvoossa, W. Söderström. 1: 75 p.

Leinonen, Vihtori, Aatu ja Liisa. Kertomus v. 1808—9 sota-ajoilta. Tampereella, E. Hagelberg. —: 50 p.

— — Salon ruusu. Kuvaelma kansan elämästä. Tampereella, E. Hagelberg. —: 50 p.

Leistenius, Jac. Gabr., Samlade dikter jemte lefnadsteckning utgifna af J. Oskar I. Rancken. Med Leistenii porträtt och facsimile. Vaasassa, Vaasan kirjapaino-yhtiö. 8: —.

Lie, Jonas, Eteenpäin! Kertomus mereltä. Suomensi — —o —ai. Tampereella, Hj. Hagelberg. 1: 75 p.

— — Perhe Giljellä. Kuvaus neljänneltä vuosikymmeneltä. Norjan kielestä suomentanut L—i S. Porvoossa, W. Söderström. 1: 75 p.

Molander, Harald, Beatrice. Skådespel i fem akter. Helsingissä, P. H. Beijer. —: 50 p.

Mustakallio, Pulmusparvi. Porvoossa 1886, W. Söderström. 3: —.

Ongelin, Hanna, Ennen ja Nykyään. Kuvauksia naisen elämästä. Suomennos. I. Tampereella, E Hagelberg. 1; 50 p.

Paavo-Kallio, Es., Honkakannel. I. Kielten viritys. Oulussa, Tekijä. 2: —.

Paras toveri matkoilla. VI—XII. Helsingissä, G. W. Edlund. à —: 25 p.

Petterson, V., På lustfärder öfver land och vatten. Reseskildringar och kåserier af V. P—n. Helsingissä, V. Petterson. 2: 50 p.

Pyhä Genoveva. Kertomus entisajalta. Suomentanut Eliina A. Värikuvilla. Helsingissä, G. W. Edlund. 2: —.

Päivärinta, P., Elämän havainnoita VII. Rauta-mies. — Hairahdus. —, Pentti ja Inka. Porvoossa, W. Söderström. 1: 50 p.

— — Sakeus Pyöriäs berättelser om sig sjelf och de andra. Teckningar ur den Österbottniska almogens lif. Öfversatta af Rafaël Hertzberg. 1—5. Porvoossa, W. Söderström. à 1; 10 p.

Reijonen, Juho, Vaihdokas. Kuvaus vanhan kansan elämästä. Porvoossa 1886, W. Söderström. 2: 75 p.

Reuter, Fritz, Maamiesajoiltani. Alasaksasta suomentanut N. Hannonen. Jälkimäinen osa. Viipurissa 1886, Clouberg ja Kumpp. 3: 50 p.

Saarnio, Kustavi, Pekka Sallinen. Kertomus 1808—9 v. sodasta. — Juhani Herttuan hovissa. Historiallinen kertomus. Porvoossa 1886, W. Söderström. —: 80 p.

Schultze, Viktor, Taistelu ja voitto. Kuvaelmia Rooman Keisariajalta. Suomentanut Lyry. Porvoossa 1886, W. Söderström. Sid. 2: 25 p.

Stinde, Julius, Buchholzin perhe. Kuvailuja Berliinin elämästä. Lyhennellen suomensi Aatto S. Porvoossa 1886, W. Söderström. 2: 75 p.

Suomalaisia Kansansatuja. I osa. Eläinsatuja. Toimitti *K. Krohn*. Helsingissä, Suom. Kirjallisuuden Seura. 3: 50 p.

Sylvia, Magdalena Rudenschöld. Historiallinen kertoelma Kustaa III:n ja Herttua-Hallitsijan ajoilta. Suomentanut —r —r. Tampereella 1886, Emil Hagelberg. 3: —.

Tavaststjerna, Karl A., Barndomsvänner, ett nutidsöde. I & II. 1 ja 2 painos. Porvoossa, W. Söderström. 5: 50 p.

Topelius, Z., Talvi-Iltain tarinoita. Kertomuksia ja kuvaelmia. Suomennos. Toinen jakso II. Nuoruuden unelmia. Porvoossa 1886, G. L. Söderström. 2: 25 p.

Trolle, H. af, Kruunu ja okaita. Romantillinen kertomus Suomalais-Venäläisestä sodasta vuosina 1808—1809. Suomentanut Lauri P. Helsingissä, G. W. Edlund. 3: —.

Turgenjew, I., Kuningas Lear arolla. Suomensi Samuli S. 1: 75 p.

Vapaakaupunki. Kertomus uskonpuhdistuksen ajoilta. Suomennos. Helsingissä 1886, Luth. Evank.-yhdistys. —: 20 p.

Vichman, K. E., Bilder och Ballader. Nya dikter. Helsingissä, G. W. Edlund. 3: —.

Oikeus-, valtio- ja yhteiskuntaoppia.

Ohjeita ja neuvoja Kihlakunnan Lautamiehille heidän virkatoimissansa. Kirjoittanut —s. Mäntsälässä, K. W. Silvenius. 1: .

Olander, O., Näringsfriheten och arbetets framtidsutsigter. Några uttalanden med anledning af Industristyrelsens cirkulär den 8 Juli 1885. Helsingissä, Wickström ja kump. jaet. —: 50 p.

Om de principer, hvilka vore att iaktaga vid reform af lagstiftningen rörande Landtmäteriskiftes- och skattläggnings-förhållanden. Komitean mietintö. Helsingissä, G. W. Edlund'in jaet. —: 50 p.

Rikoslaki ja Järjestyssääntö Suomen Sotaväelle. 16 p:ltä Heinäkuuta 1886. (Pieni asetuskokous N:o 25.) Helsingissä, G. W. Edlund. 1: —.

Sjölin, J., Maanmittaus-, Jako- ja Verotustoimesta Skandinavian maissa sekä Saksassa ja Itävallassa. Muistoonpanoja joita valtioavulla kesällä vuonna 1884 tehdyllä matkalla teki — — —. Suomennos. 1886. 4: —.

— — Om Landtmäteri-, Skiftes- och Skattläggnings väsendet i de Skandinaviska länderna samt i Tyskland och Österrike. Anteckningar under en med statsunderstöd företagan resa sommaren 1884. Toinen painos. Helsingissä 1886. 4: —.

Strafflag och Ordningsstadga för Finska Militären af den 16 Juli 1886. Helsingissä, G. W. Edlund. (Lilla författningssaml. N:o 25.) 2: 50 p

Tull-taxan efter metriska systemet alfabetiskt ordnad. (Lilla förf. saml. N:o 26.) Helsingissä, G. W. Edlund. 2: —.

Uudet asetukset Paloviinasta ynnä voimassa olevat asetukset Mallasjuomista. (Pieni asetusk. N:o 22.) Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 25 p.

Maa- ja kansatiedettä. Tilastoa.

Aspelin, Eliel, Nationalmuseum för Finland. I en fråga som bör bli dagens. Helsingissä, Wickström ja kump. jaet. —: 50 p.

Hahl, Taavi, Kartasto kouluja varten. Toinen vihko. Helsingissä, F. Lievendal. 1: 25 p.

Hertzberg, Rafaël, Frankrike. I & II. Geografiska bilder XII & XIII. Kansanvalistusseuran toimit. LII ja LIII.) Helsingissä, Kans.-val.-seura. 3: —.

— — Läpi neekerien maanosan. Henry Stanleyn matkat, seikkailut ja vaarat Afrikassa. Nuorisoa varten mukaillut — — —. Suomennos. Helsingissä, Kansanvalistus Seura. 2: —.

Naturersköna neider och sevärda stellen i Finland. I. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 50 p.

Rostedt, R., Borgå Handbok för stadsbor och resande. Porvoossa, W. Söderström. 1: —.

Stanley, Henry M., Kongo. Uusi vapaavaltio mustien maanosassa. Suomentanut Lyry ja Aatto S. I 10—12, II 6—9. Porvoossa, W. Söderström. —: 85 p.

Bidrag till Finlands officiela statistik. XVIII. Industristatistik för år 1884. 1, 2. Helsingissä, G. W. Edlund'in jaett. à 1: —.

Historiaa.

Bonsdorff, Carl v., Om donationerna och förläningarna samt frälseköpen i Finland under Drottning Kristinas regering. Akateemillinen väitös. Helsingissä. Tekijä. 2: —.

Hausen, Reinhold, Anteckningar gjorde under en Antiqvarisk forskningsresa sommaren 1876 i Östra Nyland. Helsingissä, G. W. Edlund'in jaett. 2: 50 p.

Historiallinen arkisto. Toimittanut Suomen Historiallinen Seura. IX. Yhden kuvataulun kanssa. Helsingissä, Suom. Hist. Seura. 4: —.

Hjelt, Aug. J., Några bidrag till Aurora förbundets historia. Helsingissä 1886, Tekijä. 1: —.

Mankonen, J., Yleinen historia III. Uusi aika. Kansakoulujen ja kansalaisten tarpeeksi kirjoittanut — — —. Hämeenlinnassa, Tekijä. —: 60 p.

Melander, H. L., Lärobok i Allmän historia för folkskolor. Andra öfversedda upplagan. Helsingissä, 1886, K. E. Holm. Sid. 1: 50 p.

Yleinen Ihmiskunnan historia Weber'in y. m. mukaan. Porvoossa, W. Söderström. à 1: 75 p. ja 2: —.

Kielitiedettä.

Setälä, E. N., Zur Geschichte der Tempus und Modusstannubildung in den Finnisch-Ugrischen sprachen. Helsingissä. Tekijä. 3: 50 p.

Suomalainen, K., Suomalaisia keskusteluita ajan ratoksi Suomen kieltä suosiville Suomen naisille. II. Sortavalassa 1886, E. W. Alopæus. —: 50 p.

Virittäjä. Lisiä Suomen kielen, kirjallisuuden ja kansan elämän tuntemiseen. II. Porvoossa, W. Söderström. 2: 75 p.

Ylioppilastutkinnon muuttamisesta.

Niinkuin lukija ehkä tietää, on äskettäin kahdelta eri taholta nostettu kysymys nykyisen ylioppilastutkinnon muuttamisesta toisellaiseksi. Yliopiston konsistoori asetti viime lukukauden lopussa komitean tämän asian tutkimista varten, ja kesän alussa Helsingissä kokoontunut rehtorinkokous ehdotti muun muassa, että suullinen tutkinto siirrettäisiin yliopistosta kouluihin, ja että kirjallisten tehtävien määräämiseen pari kouluhallituksen jäsentä ottaisi osaa, yliopiston asettamien tutkijoiden ohessa. Nämät mielenosoitukset antavat meille aihetta lausumaan muutamia sanoja tästä aineesta, joka ei ole tärkeyttä vailla ja joka, kuten kokemus näyttää, on omansa vetämään puoleensa yleisönkin huomiota.

Emme tarkoin tiedä, tavataanko meidän nuorien maailmanparantajien joukossa jo monta semmoista, jommoisia muualla on esiintynyt, jotka tahtovat kokonaan kumota vanhentuneet yliopistot ja niiden sijaan panna jonkunlaisia „vapaita“ oppilaitoksia, jotka antaisivat opetusta kaikille haluavaisille, vastaamatta kuitenkin heidän edistymisestään. Näissä oppilaitoksissa ei tarvitsisi edeltäpäin tarkoin tuntea oppilaiden tietomäärää. Tukholmassa, kuten tiedetään, koetetaan par'aikaa yksityisillä rahalahjoilla perustaa korkeampi oppilaitos, joka on valtion avusta ja valvonnasta sekä vanhasta yliopisto-järjestyksestä kokonaan vapaa. Mitään pääsötutkintoa siihen ei vaadita, ainoastaan siinä aineessa, jossa oppilas tahtoo opetusta nauttia, täytyy hänen edeltäpäin osoittaa tarpeellisia perustavia tietoja. Liian aikaista on vielä ennustaa tämän yrityksen päätöstä, mutta usealta taholta kuuluu jo väitettävän, että Tukholman yliopisto menestyäksensä välttämättömästi tarvitsee saada oikeuden, samoin kuin vanhat yliopistot, jaella oppilailleen sekä oppiarvoja että valtiollekin kelpaavia todistuksia suoritetuista tutkinnoista. Mutta, jos se kerta rupeaa semmoista oikeutta käyttämään, se tuskin kauvan tulee toimeen, vaatimatta jonkunmoista pääsötutkintoakin. Meidän maassamme perinpohjainen muutos yliopistolaitoksessa ei toistaseksi tulle kysymykseenkään. Yliopistomme on epäilemättä vielä kauvan

aikaa pysyvä valtion kustantamana laitoksena, jonka tarkoitus on, ei ainoastaan tieteellisten tutkimusten harjoittaminen, vaan myöskin kelvollisten palvelijoiden kasvattaminen valtiolle, kirkolle ja koululle. Jopa sekin lainpaikka (pappissäädyn privil. § 2), joka oikeastaan on yliopistomme koko olemassa olon perustuslaillinen pohja ja tue, katsoo asian siltä kannalta, se kuin nimittää akatemiaa ja kouluja „reipublicae et ecclesiae seminaria" (valtion ja kirkon valmistuslaitokseksi). Ja voidaksensa täyttää tätä velvollisuutta, yliopiston on katseleminen että ne alkuaineet, joita se saa vastaanottaa, ovat tarpeeksi valmistetut, niin että voivat sen hoidossa ja tarjona olevassa ajassa muodostua semmoisiksi kuin vaaditaan.

Mutta sillä ei ole sanottu, että tutkinto vast'edeskin on pidettävä juuri samalla tapaa kuin tähän asti, ja että vaatimusten pitäisi pysyä muuttumattomina. Edelliseen kohtaan katsoen on, kuten jo mainitsimme, ehdotettu että nykyinen suullinen tutkinto poistettaisiin, ja että tyydyttäisiin siihen erotutkintoon, jonka oppilaat suorittavat kouluissa, sanalla sanoen että ylioppilastutkinto muutettaisiin n. s. „maturiteetti- (kypsyyden)-tutkinnoksi". Totta puhuen ylioppilastutkinto ei suinkaan ole mikään hupainen toimi, se kuin asettaa tutkijat kahden tulen väliin, toiselta puolen yliopiston edun ja ankaran oikeuden, toiselta puolen vanhempain vaatimusten, jotka väkisinkin tahtovat saada poikansa ylioppilaiksi, sitten kuin kerran ovat heitä siksi määränneet ja suurilla kustannuksilla kouluttaneet. Yleisön luonnollinen sääli tekee sen aina taipuvaiseksi pitämään nuorukaisten ja heidän vanhempainsa puolta, ja seuraus on että harva asia maailmassa lienee yhtä suuressa ja yleisessä epäsuosiossa kuin ylioppilastutkinto. Siihen katsoen yliopisto mielellään heittänee tämän taakan niskoiltansa pois. Mutta tietysti tällainen näkökohta ei saa niin tärkeässä asiassa olla ratkaisevana.

Nykyisen ylioppilastutkinnon kirjallisen osan muodostavat kirjoituskokeet, jotka suoritetaan lyseoissa, semmoisten tehtävien mukaan, mitkä yliopiston asettama tutkijakunta on määrännyt, ja joita sama tutkijakunta sitten arvostelee. Niihin kuuluu ainekirjoitus äidinkielessä, käännös toiselle kotimaiselle kielelle, käännös vieraalle kielelle (latinaksi, taikka, privatisteja varten, myös venäjäksi, saksaksi tahi franskaksi), sekä vihdoin koe matematiikassa. Ne, jotka näissä kokeissa hyväksytään, pääsevät sitten, saatuaan kouluista lähtötodistuksensa, yliopistoon suorittaaksensa siellä suullisen tutkinnon. Muutamat, esim. Helsingin normaalilyseon yliopettaja t:ri Mellberg kasvatustieteellisessä aikakauskirjassa, sekä rehtorinkokouksen vähemmistö, ovat ehdottaneet, että yliopiston asettaman tutkijakunnan sijassa kouluylihallitus ottaisi määrätäksensä tehtävät ja arvostellaksensa kirjoituksia. Rehtorinkokouksen enemmistö, joka samoin kuin edelliset tahtoi

lykätä suullisen tutkinnon kouluihin, katsoi sitä vastoin paremmaksi pysyttää kirjalliset kokeet semmoisina kuin ne ovat, ainoastaan sillä muutoksella että pari kouluhallituksen jäsentä aina ottaisi osaa tehtävien määräämiseen. Puolestamme luulemme enemmistön mielipiteen paremmin perustetuksi. Vaatimus, että yliopisto kokonaan suljettaisiin kaikesta osallisuudesta siihen pyrkivien oppilaiden tutkimiseen, näkyy lähtevän pikemmin hetken satunnaisesta mielikiihosta kuin tyvenestä asian punnitsemisesta, — emme näet tahdo sanoa sitä turhamielisyyden osoitteeksi, joka loukkaantuu siitä että täytyy olla muiden valvonnan alaisena. Sanotaan tosin ehdotuksen puolustukseksi että opettajat paremmin kuin vieraat tutkijat pystyvät oppilaiden tietoja arvostelemaan. Sitä emme kielläkkään. Mutta kuitenkin, ja vaikka myönnämme, että kouluopettajat ylipäänsä tunnollisesti tekevät työtänsä, luulemme, siihen kokemukseen nojautuen, joka meillä tässä asiassa on, että yliopiston osanotto ei suinkaan ole tarpeeton. Onpa tosiasia että moni lyseo, semminkin niitä, jotka sijaitsevat pikkukaupungeissa kaukana sivistyksen keskuspaikoista, ja joihin vilkkaamman henkisen elämän tuulenpuuskat harvoin tunkeutuvat, että semmoiset lyseot usein osoittavat vuorottaista ylenemistä ja alenemista, ja että ne jälkimäisessä tilassa hyvin tarvitsevat ulkoapäin tulevan kontrollin kiihotinta. Myöskin saattaa olla opettajille suureksi avuksi kuin he, kehottaessaan oppilaita ahkeruuteen, voivat viitata tulevaan tutkimiseen vieraiden arvostelijain edessä. Tosin kouluhallituksen jäsenet kenties voisivat ottaa puheena olevaa tointa hoitaaksensa. Emme tarkoin tiedä, salliiko aika ja muut toimet heidän siihen ryhtyä, mutta kaikissa tapauksissa se kävisi heille erinomaisen rasittavaksi, heidän kuin aina, vuosi vuodelta, täytyisi tuota samaa tylsyttävää työtä kerrata, kuin sitä vastoin yliopiston on tapana ajoittain muuttaa tutkijoita. Mutta pääsyy yliopiston osanottoon on meistä kuitenkin se, että, niin kauvan kuin yliopisto on valtiolle edesvastauksessa tehtävänsä suorittamisesta, s. o. siitä, mimmoisia palvelijoita se valtiolle tarjoo, yliopiston täytyy edeltäpäin vakuuttautua vastaanotettavien oppivaisten kelpaavaisuudesta. Olisi vääryyttä vaatia, että yliopiston siinä kohden pitäisi kokonaan luottaa muihin. Onpa hyvin kummastuttava, että herra Mullberg voi pitää yliopiston professoreille yhden tekevänä, mitä kuuntelijat heidän luennoistaan käsittävät. Professori, joka niin ajattelisi, olisi omaatuntoa vailla; päinvastoin hän on velvollinen sovittamaan opetustansa niin, että se tulee oppilaille niin hyödylliseksi kuin mahdollista. Sen vuoksi pidämme tarpeellisena että ainakin kirjallisten kokeiden arvosteleminen, niinkuin tähän asti, pysyy yliopiston asiana. Mitä siihen rehtorinkokouksen lausumaan toivomukseen tulee, että kirjallisia tehtäviä määrättäessä pari kouluhallituksen jäsentä olisi läsnä, niin se tosin

saattaa näyttää vähäiseltä epäluottamuksen osoitteelta yliopistoa vastaan, mutta, koska hyvin tärkeää on että kokeet tarkoin soveltuvat koulujen todelliseen tuottamiskykyyn, koska kohtuullisuus vaatii ett'ei asiaa punnita ainoastaan yliopiston, vaan myöskin koulujen kannalta, ja koska täytyy otaksua kouluhallituksen paraiten edustavan tätä, niin puolestamme tahtoisimme suostua tähän muutokseen.

Mitä suulliseen tutkintoon tulee, lienee vaikeaa löytää mitään esteitä, miks'ei nyt jo voisi panna toimeen tuota jo kauvan aikaa puheena ollutta tuumaa, muuttaa nykyisen ylioppilastutkinnon kouluissa pidettäväksi maturiteetti-tutkinnoksi. Yliopisto ei luullaksemme sillä kadottaisi mitään, koska kirjalliset kokeet ovat se tutkinnon osa, joka paraiten osottaa oppilaiden kypsyyttä. Kaikki tarpeeton nuorison rasittaminen on tietysti poistettava. Muutos olisi nuorisolle suureksi helpotukseksi, se kuin vapauttaisi suurimman osan tutkittavista tuosta kalliista matkasta Helsinkiin. Toivottavasti ne ylen rasittavat „tenteeraukset", joita nyt kuukausien kestäessä kouluissa harjoitetaan ennen kuin oppilaat pääsevät lopulliseen tutkintoon, lakkaisivat ainakin suureksi osaksi, koska niiden syy on ollut toiselta puolen vieraiden tutkijoiden ynnä heidän vaikeasti arvattavien vaatimustensa pelko, toiselta puolen turhamainen toivo hankkia omille oppilaille ylioppilastutkinnossa korkeita arvolauseita.

Pitääkö täälläkin, niinkuin esim. Ruotsissa, asettaa matkustavia tarkastajia eli „sensoreja", jotka ovat koulujen erotutkinnoissa läsnä, ja jotka, jos niin katsovat sopivaksi, saavat määrätä kysymyksiä? Ruotsissa tämä laitos arvostellaan eri tavalla, muutamat pitävät sitä tyhjänä muotoasiana, toiset taas väittävät sen hyödylliseksi. Kenties on varovaisuuden tähden ja liian jyrkän muutoksen välttämiseksi.paras toistaiseksi meilläkin ylläpitää semmoista laitosta. Helpotus oppilaille on kuitenkin oleva suuri. Mutta hyvin epäkäytännöllistä olisi uskoa tämä toimi yksinomaan kouluhallitukselle, jolta puuttuu siihen riittävät voimat. Yliopistolla olisi ainakin paljoa lukuisampi miehistö käytettävänä. Ehkä nuo matkustavaiset tarkastuskomiteat —, sillä niitä tarvitaan tietysti monta yht'aikaa, — ovat eri aineksista kokoonpantavat.

Kysymys tutkimistavan muuttamisesta tosin ei ole välttämättömässä yhteydessä sen kanssa, joka koskee tutkintoaineita ja kursseja, mutta kuitenkin on mahdollista että jälkimäisestäkin nyt nostetaan puhetta. Paljon valituksia on näet aina kuultu ylioppilastutkinnon hirveän korkeista vaatimuksista ynnä nuorison siitä seuraavasta rääkkäämisestä. Usein saa näitä valituksia kuulla juuri samoista piireistä, joissa myös katkerasti valitetaan ylioppilaiden yhä enenevää lukumäärää. Niin ajattelemattomat saattavat

ihmiset olla, ett'eivät ensinkään huomaa näiden eri valituksien suoraa ristiriitaisuutta. Me puolestamme emme soisi nyt vaaditun tietomäärän vähentyvän. Sillä uusien tulokkaiden tulva yliopistoomme on jo liian suuri ja kasvaa yhä kasvamistaan. Niiden luku, jotka viime keväänä suorittivat kirjalliset kokeet, oli noin 350 *), vuonna 1886 se ei vielä noussut 300:aan. Koulujen luku, jotka lähettävät oppilaita yliopistoon, oli viime vuonna 16, tänä vuonna 19, ja tulee varmaankin pian melkoisesti nousemaan. Tämä on epäilemättä luonnottoman paljon oppineita kouluja semmoisessa maassa, jossa on ainoastaan kaksi miljonaa asukasta, — saatikka käytännöllisten koulujen lukumäärään verraten. Kansa toki ei elä paljaalla akatemiallisella oppivaisuudella, vaan myöskin maanviljelyksellä, kaupalla ja teollisuudella. Moni nuorukainen, jonka luonnonlahjat olisivat tehneet hänestä oivallisen suutarin tahi räätälin, tunkeutuu nyt yliopistoon, tullaksensa sieltä huonoksi virkamieheksi tahi oppineeksi. Tuskin missään muussa maassa tavattaneen niin suurta käytännöllisten elatuskeinojen halveksimista ja niin ääretöntä valtiovirkojen jumaloitsemista kuin Suomessa, vaikka kovan ilmanalan tähden ahkera aineellinen työnteko täällä enemmänkin kuin muualla on kansan olemisen ehto. Jos vaatimukset yliopistoon pyrkiviltä alennetaan, niin epäkohdat tietysti kasvavat vieläkin arveluttavammiksi. Meistä olisi päinvastoin suotavinta, jos vaatimukset pidettäisiin niin korkeina, ett'eivät muut kuin ne, joilla on todellista taipumusta ja kykyä opintoihin, pääsisi yliopistoon. Periaatteen kannalta puolustaisimme siis nykyisten vaatimusten koroittamistakin. Mutta tämä edellyttää, että enemmän tilaisuutta hyvän käytännöllisen sivistyksen hankkimiseen on tarjona, ja että koko käytännöllinen koululaitos maassamme pannaan paremmalle kannalle. Älköön sanottako tätä mahdottomaksi, siihen katsoen että reaalikouluhomma muutamia vuosia sitten meni myttyyn. Syy siihen oli, kuten usein on osoitettu, että tämä yritys tehtiin huonolla tavalla, eikä sen epäonnistuminen siis saa peloittaa uudestaan käytännöllisten koulujen perustamiseen ryhtymästä. Mutta ennen kuin tämä on aikaan saatu, tuskin lienee mahdollista koroittaa vaatimuksia yliopistoon pääsemistä varten.

Pariin seikkaperäiseen muutokseen lienee kuitenkin syytä. Esim. siihen että niiden vieraiden nykyaikaisten kielten joukossa, joita privatistit saavat kirjoituksissa ja suullisessa tutkinnossa valita, myös Englannin kieltä saisi käyttää samalla tapaa kuin nyt venäjää, saksaa ja franskaa. Tämä toivomus on välistä lausuttu, emmekä näe, miks'ei sopisi siihen suostua. Mate-

*) Sivumennen sanoen on tämä vuosi ensimmäinen, jolloin ainekirjoituksessa suomeksi kirjoittajien lukumäärä voittaa ruotsiksi kirjoittajien. Edellinen oli 186, jälkimäinen 166.

maattinen kirjoituskoe on tavallisesti pidetty kaikkein vaikeimpana, kuitenkaan emme luule mitään siihen koskevaa muutosta itse asetuksessa tarpeelliseksi, paitsi että kumottaisiin se sääntö, joka määrää jokaisen oppilaan velvollisuudeksi käsitellä vähintäin kolmea eri tehtävää. Tämä määräys sitoo liian paljon tutkijakunnan vapautta ja on sen vuoksi poistettava. Sitä vastoin emme mielellämme yhtyisi siihen vaatimukseen, jota joskus on on kuultu, että eri aineet saisivat korvata eli „kompenseerata“ toisiansa, semminkin siten että se joka on osoittanut hyvät tiedot vieraissa kielissä hyväksyttäisiin vaikka matematiikka on käynyt huonosti, ja päin vastoin. Tietysti jonkunlainen „kompensationi“ on paikallaan, silloin kuin oppilaan yhdestä kokeessa osoittamat tiedot ovat semmoiset, että tutkijakunta on kahdella päällä, pitääkö sitä hyväksyä vai eikö. Silloin tietysti muiden kokeiden laatu saattaa ratkaista oppilaan kohtalon. Mutta periaatteen kannalta täytyy vaatia, että kaikki kokeet ovat semmoisia, jotka *voi* hyväksyä.

Ett'ei koulu voi koko maailman toivomuksia täyttää, esim. niiden jotka vaativat että se opetusaineidensa joukkoon ottaisi myös terveysopin, valtio- ja lakitieteen, tilastotieteen j. n. e., sen tietysti joka järki-ihminen itsestäänkin käsittää. Oppineen koulun suurin vika on tätä nykyä oppiaineiden moninaisuus ja siitä seuraava opetuksen puuttuva yhteys. Oppiaineiden lukumäärä olisi pikemmin vähännettävä kuin lisättävä. Eräältä taholta luullaan tosin että, kunhan vaan latina saadaan koulusta poissysätyksi, kaikki kohta itsestään paranee. Tosin mekin luulemme latinan nykyistä asemaa kouluissamme mahdottomaksi ajan pitkään puolustaa, etenkin siinä kohden että tätä kieltä käytetään kieliopetuksen varsinaisena perustuksena. Vakaumuksemme on että aikaa myöten äidinkieli on astuva sen sijaan. Ja meidän maassamme, jossa toistakin kotimaista kieltä täytyy kouluissa perusteellisesti opettaa, tämä itsestään tarjoutuu vertaukseksi äidinkieleen. Mutta sellainen muutos, kuin latinan poistaminen sen nykyisestä asemasta, on toimeen pantava suurella varovaisuudella. Muistamista on että latina aina myöhempiin aikoihin asti on ollut tieteellisen kirjallisuuden tavallisena kielenä, meidän maassamme melkein tämän vuosisadan keskipaikoille asti, ja että sen ymmärtäminen siis on tärkeä kaikille tiedemiehille, jotka tahtovat tutustua oman tieteensä vanhempaan kirjallisuuteen. Joka tahtoo lukea vanhempia teoksia Suomen historiassa, tahi Suomen etevimmän lakimiehen Mattias Caloniuksen kirjoituksia, ei voi olla lukematta latinaa. Sama on jumaluusopin, kielitieteiden, filosofian laita. Uudempina aikoina ovat vielä Baco ja Spinoza kokonaan, Descartes, Leibnitz, Kant, jopa Hegelkin osaksi kirjoittaneet filosofiset teoksensa latinaksi. Ja uudenaikuiset latinaiset kirjat ovat harvoin muille kielille käännettyinä. Asiain

näin ollen latina vielä hyvin puolustaa paikkaansa oppineissa kouluissa siihen määrään, että niissä pitää oppia sitä ymmärtämään. Ja vaikka kenties olisikin mahdollista latinasta tinkiä pois vielä muutamia tunteja siitä kovin supistetusta määrästä, joka sillä nyt enää on, niin pitää sitä ennen oltaman selvillä mihin nuo tunnit paraiten käytetään. Äsken on kasvatustieteellisessä yhdistyksessä kiivaasti vaadittu että latinalta siirrettäisiin tunteja fysiikalle. Mutta ei ole vielä ollenkaan selvää että se, jonka latina ehkä kadottaa, on tuleva juuri luonnontieteille perinnöksi. Muiden aineiden vaatimukset ovat myöskin tarkoin vaariin otettavat. Vaikka latinan täytyy väistyäkin, ei oppinut koulu sen tähden saa muuttua vähemmin „humanistiseksi" kuin tähän asti. Latinan sijaan pitää tulla muut kielet, sekä kotimaiset että ulkomaiset, ynnä kirjallisuuden lukeminen ja selittäminen, jota tähän asti on kouluissa liian vähän harjoitettu. Jyrkästi on vastustaminen sitä katsantotapaa, joka ilmaantuu esim. *Herbert Spencer'in* tunnetussa kasvatusopissa, missä vaaditaan että luonnontieteiden (matematiikka tietysti siihen luettuna) oikeastaan tulee olla koulun ainoat opetusaineet, sekä suurimmalla ylenkatseella puhutaan kielen ja historian — saatikka uskonnon — opetuksesta, rahtuakaan käsittämättä niiden sivistyttävää merkitystä. Juuri nämät jälkimäiset aineet ovat humanistisen koulun pääaineet, koska ne ennen muita ovat omiansa oppilaihin istuttamaan tosiinhimillistä, ihanteellista ajatustapaa.

Kaikki tyystin punnittuna, on epäilemättä viisainta lykätä muutokset koulukursseissa siksi, kuin mielipiteet tässä suhteessa ovat enemmin selvinneet. Ylioppilastutkinnon parannukseen ei pidä sekoittaa yhteen oppiaineiden muutosta, vaan edellinen parannus on erikseen toimeen pantava. Sillä välin on tarkoin seuraaminen kasvatustieteellisiä koetuksia sekä aatteiden kehitystä muissa maissa. Saksassa vanha usko klassillisten kielten verrattomasta arvosta silmin nähtävästi kadottaa alaa. Viittaamme ainoastaan merkilliseen teokseen *Geschichte des gelehrten Unterrichts* (Oppineen opetuksen historia), 811 sivua, pain. v. 1885, jonka on kirjoittanut *Fr. Paulsen*, ylimääräinen professori Berlinissä. Tämä oppinut ja runsasaineinen teos, joka esittää etenkin klassillisen opetuksen kehkeytymistä Saksassa keskiajan lopulta meidän päiviimme asti, koettaa historian valossa tasapuolisesti näyttää tämän opetuksen sekä valo- että varjopuolet, ja päättyy siihen että tekijä varmuudella ennustaa sen ajan tulevan, jolloin koulu melkoisesti supistaa klassillisten kielten lukemista. Mutta huomattava on, että Saksan oppineissa kouluissa saa suurestikin supistaa sitä, ennen kuin tullaan sille kannalle, jolla meidän lyseot nykyään ovat. Meidän nykyiset lyseot eli „latinakoulut" saksalaisen silmissä ei muuta olisi kuin „reaalikymnaseja"

ja semmoisiahan Paulsen juuri puolustaakin. Ruotsissa puheena olevalla alalla tehdään koetuksia sinne tänne. Yritys latinan sijaan panna Saksan kieli ensimmäiseksi vieraaksi kieleksi ei ole hyvin onnistunut, siitä päättäen että nyt taas uusia koetuksia hommataan. Asiain näin ollen on meidän toistaiseksi odottaminen ja tarkoin vaarin ottaminen ajan merkkejä. Koulukasvatuksen alalla muutamien vuosien, kenties tarpeetonkin, odottaminen ei voi niin suurta vahinkoa tehdä, kuin ennen aikojansa toimeen pantu muutos.

Th. Rein.

Keskiajan kauppateistä.

Vasta joutuessaan toisten kansakuntain yhteyteen kansa kehkeytyy historialliseen elämään ja korkeampaan sivistykseen. Vaikk'ei tahtoiskaan hyväksyä Ruotsin suurimman runoilijan tunnettua lausumaa: „ainoastaan raakuus oli kerran isänmaallinen“, niin ei saa kuitenkaan olla tunnustamatta siinä piilevää totuutta. Jokainen kansa on sekä toisilta saanut useimmat laitokset, keksinnöt ja aatteitten idut, joita kaikkia se ainoastaan on kehittänyt, vaan varsinkin osoittautuu tämän yhdynnän tärkeys siinäkin, että kansa vasta sen kautta oppii varsinaisesti tuntemaan omat tapansa, oman käsityskantansa ja siten tulee itsetietoiseksi. Kolmella tiellä ovat eri kansain edistys ja sivistys tunkeutuneet toisiinsa; eräs keino on *sota ja valloitus,* toinen *kaupankäynti,* kolmas *opinkäynti ja kirjallisuus.* Nämä keinot ovat historian juoksussa ajoittain vuorotelleet ja ajoittain yhdistäneet vaikutuksiaan. Mutta kumminkin on jokaisella ollut ikäänkuin oma ajanjaksonsa, jolloin sen vaikutus on ollut mahtavin. Historian koittaessa näemme miten sota ja valloitus oli milt'ei ainoa yhtymiskeino eri kansakuntain kesken: orjan-ikeen laskeminen voitetuille oli se tapa, jolla egyptiläiset, assyrialaiset, persialaiset levittivät valtaansa ja laitoksiaan, se oli Roman mailmanvallan alku ja samoin kansainvaelluksen germanilaisvaltojen perustus, se oli sittemminkin eri kehityskantain yhtymys keskiajalla ja aina meidän aikoihimme asti, vaikkapa yhä vähenevällä voimalla. Kansakunnat olivat oppineet rauhallista kanssakäymistä naapurikansain kanssa, jos kohta tämäkin usein oli vain oman vallan ja voiton pyrintö. — Kaupankäynnin kautta kreikkalainen elämä jo muinais-aikoina levisi Italiaan, Länsi-Aasian maihin ja Mustan Meren rannikoille; keskiajalla on kauppa paljoa suuremmassa määrässä kuin tavallisesti huomataan, määrännyt sivistyksen tiet ja valtakuntain suhteet; uuden ajan alulla se vielä perusti Espanjan ja Englannin rikkauden ja mahtavuuden pitkiksi ajoiksi edespäin. Ainoa todellinen, pysyvä voitto, jonka toinen kansakunta voi toiselta saada, on kuitenkin kuin sen henkinen sivistys toiselle omistetaan. Täten Kreikka hallitsi maanpiiriä, itse valloit-

tajaansakin Romaa; täten Romaan asettunut katolinen kristillisyys ulotti valtansa koko läntisen Euroopan yli. Meidän aikoinamme ei mikään kansa ole tämmöistä yksinomaista valtaa saavuttanut, vaan kansat ovat eri määrässä toisiinsa vaikuttaneet; ajatelkaamme esim. Franskasta lähteneitä tapoja ja levinnyttä vapauden harrastusta. Tämä tie toisen kansan vaikutukselle toiseen on myöskin tulevaisuudessa oleva ainoa. —

Euroopan kauppa semmoisena, jommoiseksi se kehittyi keskiajalla, — sillä näitä seikkoja tahdomme tässä pääpiirteiltään silmäillä — tarjoo oudon näön. Me näemme useita pienempiä kauppa-aloja, joista vierekkäiset kiertyvät toisiinsa, ikäänkuin renkaat pitkässä ketjussa: jos yksi rengas katkeaa, on koko ketju poikki. — Mutta katsokaamme lyhyesti tämän kauppaliikkeen syntyä juuriansa myöten.

Suuri germanilainen kansainvaellus oli levinnyt Euroopan yli ja peräti hävittänyt vanhat olot; hyökyaalto oli kohdannut suomalaisetkin heimot ja Keski-Venäjältä luonut heidät Itämeren rantamaille. Kuin tuon kumouksen kuohu asettuu, nähdään Pohjois- ja Keski-Euroopan olevan vilkkaassa rauhallisessa yhteydessä Itämaitten kanssa. Venäjän arojen kautta kulki heidän kauppaliikkeensä arapialaisten kauppa-alaan. Se voimanponnistus, jota arapialaiset suuren profeetansa ilmestyttyä osoittivat, ei näet suinkaan tullut esiin ainoastaan uskonnollisella alalla. Myöskin teollisuus ja kauppa sai heissä taitavat harjoittajat. Heidän kauppatiensä Venäjälle tuli varsin antoisaksi 8:nnen vuosisadan lopulla, kuin suhde katsaareihin kävi ystävällisemmäksi, Harun al Rashidin satuisessa loistossa kimaltavan hallituksen aikoina. Itäpuolitse Kaspian merta kulkivat arapialaisten karavaanit Itilin kaupunkiin Itil-virran (Volgan) suulle, mistä toinen tie kääntyi länteen päin Mustan Meren rantaa pitkin — kerrotaanpa että kanava oli johdettu Volgasta Don-virtaan —, toinen Suur-Bulgariaan (nykyisen Kasanin tienoille). Tässä oli varsin vilkas kauppapaikka: pohjaisesta ja lännestä, suomalaisten ja slaavilaisten heimojen alueilta, — missä kauppa usein tehtiin ainoastaan viittaamisliikkeitten avulla, koska kauppiaat eivät kieltä osanneet, — tuotiin sinne majavain, kettuin y. m. metsäeläinten nahkoja, norsunluuta y. m. tavaroita, jotka sieltä vietiin edemmäs. Bulgariasta vei eräs kauppatie hopea-aarteita vielä pohjemmas Bjarmein maahan; toinen kävi Itämeren seuduille päin, missä Puola, Pohjois-Saksa, Tanska (osaksi), Ruotsi ja Etelä-Suomi kuului arapialaisten kauppa-alaan, niinkuin monet tuhannet meidän aikoinamme maasta kaivetut arapialaiset rahat todistavat. Mutta ensimmäisen vuosituhannen loppuessa ne tapaukset, jotka silloin järkähyttivät arapialaisia valtakuntia Aasiassa ja kaakkois-Venäjällä tekivät tästä kauppayhteydestä lopun. Samoihin aikoihin olivat kristinusko ja länsimainen sivistys askel askeleelta tunkeuneet eteenpäin ja vakaantuneet Keski-Euroopassa, Franskaan, Britanniaan ja Saksaan. Itämeren seutujen liike, joka kolmen vuosisadan kuluessa oli ollut itäänpäin suunnattuna, kääntyi länteen: se oli epäilemättä suuri mullistus, joka nyt tapahtui kaikissa elämän oloissa. Haltuunsa ottivat sen saksalaiset.

Saksalainen valta levisi tähän aikaan voitollisena Elben ja Oderin varsilla, tunkien slaavilaiset heimot tieltään. 12:nella vuosisadalla perusti

Saksin herttua Heinrikki Jalopeura slaavilaisten seutujen keskelle Itämeren lounaiskulmaan Lybeckin kaupungin, joka kohta Pohjoismaiden kaupalle sai mitä tärkeimmän merkityksen. Seuraavan vuosisadan alussa nähdään ensimmäiset oireet siitä hansakaupunkein liitosta, joka sittemmin tuli niin kuuluisaksi. Kaupankäynti tähän aikaan ei ollut yhtä helposti suoritettu kuin nykyaikaan. Ei ainoastaan epämääräinen merenkulku kehnoilla aluksilla oli uhallinen, vaan sen lisäksi tuli että muukalaisella ei ajan katsantokannan mukaan ollut vieraassa maassa mitään oikeuksia, joll'ei hän sellaisia ollut erittäin saavuttanut, — „muukalainen ei ole talonpoikaislaissa" sanotaan Länsigötein laissa Ruotsissa. Kaupankäynti-oikeus suotiin ainoastaan muutamille suosituille kansakunnille ja niidenkin kauppiaita uhkasi tuo julma rantaoikeus: haaksirikkoisen tavara oli menetetty, likeisen rannan omistajat saivat pelastaa ja omaisuutenaan pitää minkä voivat. Muinaisajan kauppamieheen voi epäilemättä parhaiten sovittaa Horatiusen lauseen: illi robur et æs triplex circa pectus erat (hänellä oli voimaa ja kolmikertaista rautaa sydämmen ympärillä). Merellä samoin kuin maalla uhkailivat sitä paitse rosvot, alhaiset niin hyvin kuin rosvoritaritkin. Jos kauppiaan vaunut kaatuivat, olivat paikoittain tavarat menetetyt maan omistajalle, muka koska tavarat olivat maahan koskeneet. Ett'ei maanomistaja näissä oloissa liioin pitänyt huolta teitten kunnosta, on helposti ymmärrettävä! Liittoa yhteiseksi puolustukseksi oli kauppamiehille siis kyllä tarpeen. Näin syntyi ja kasvoi vähitellen mahtavaksi saksalaisten hansakaupunkein liitto. Kukoistuksensa aikana se käsitti kahdeksattakymmentä kaupunkia Pohjois-Saksassa, Alankomaissa, Itämeren maakunnissa ja Visbyn Gotlannissa; mahtavat konttorinsa sillä oli Brüggessä, Lontoossa, Bergenissä ja Nougorodissa; kaikissa Pohjoismaissa oli kauppa kokonaan sen käsissä. Sen johtajaksi tuli jo varhain Lybeckin kaupunki; menestyksellä koetti se itseensä ohjata kaiken Pohjoismaiden ja itäisten hansakaupunkeinkin kaupan. Voittorikkaissa sodissa johti se hansaa Pohjoismaiden kuninkaita vastaan. Ankaroilla keinoilla koetti hansa ylläpitää ja itselleen säilyttää valtaansa. Englantilaiset ja alankomaalaisetkin, jotka keskiajan alussa näkyvät välistä Itämeressä käyneen, saatiin kaikellaisilla estelyillä tästä purjehduksesta luopumaan, Pohjoismaiden asukkaille suotiin ainoastaan käynti Itämeren hansakaupungeissa, venäläisille ei sitäkään: kuin kerta 1400 luvulla eräs venäläinen laiva näkyi Itämerellä otettiin se ilman pitkittä mutkitta takavarikkoon! Hansakauppias ei saanut palkata muita kuin hansalaisia laivoja. Hansan konttoreissa ja kauppapaikoissa oleskelevilta kauppiailta ja kauppapalvelijoilta oli naiminen kielletty, ett'eivät kansallisuudestaan ja asioistaan vieraantuisi.

Vaikka koko Itämeren kauppa täten oli Pohjois-Saksan hansakaupunkein hallussa, olivat ne kuitenkin ainoastaan kaupan välittäjinä. Vähempi osa olivat ne tavarat, joita hansakaupungit itse tai edes ne seudut, joissa niillä oli konttorinsa, tuottivat. Semmoisia olivat olut ja sima, silli (Skoonen rannalta), veran lajit (Alankomailta, Englannista ja Yläsaksasta) ja jotkut räämätavarat. Useimmat tavarat olivat muualta tuotavat. Mutta hansalaiset harvoin ja ainoastaan keskiajan loppupuolella kävivät kauvempana. Se paikka, josta he nämä tavarat saivat, oli Brüggen kaupunki Flan-

dernissa. Brügge oli keskiajalla Euroopan kaikkein suurimpia kauppapaikkoja, jonne eri tahoilta tavaroita tuotiin, ja myöskin vaateteollisuudestaan mainio. Sinne toivat hansakauppiaat Pohjoismaiden tuotteet, Franskasta ja Pyreneitten niemimaasta tuotiin suolaa ja viiniä, Yläsaksan kaupungeista verkoja ja räämätavaroita, niinkuin hattuja, veitsiä, laseja j. n. e. mutta kalleimmat tavarat, silkkivaatteet, kryydit ja hedelmät tulivat Pohjois-Italiasta, etupäässä Venetsiasta, sekä maitse Augsburgin ja Nürnbergin ohitse että meritse Gibraltar-salmen kautta. Brüggessä kauppiaat eri maista keskenään vaihtoivat tavaroitaan, siinä jokainen itselleen hankki niitä tavaroita, jotka hänen seuduillaan parhaiten menivät kaupan. Saksalaiset kauppiaat Brüggessä olivat jaetut kolmanneksiin, joiden valittuin vanhimpain tuli tarkastaa että kaikki kauppa tapahtui oikein ja petoksitta. Siinä oli suuret rahanvaihto-konttorit, joissa eri maiden rahat vaihdettiin toisiinsa j. n. e.

Sama sija kuin Lybeckillä oli Pohjois-Euroopan kaupalle, ja Brüggellä Keski-Euroopassa, sama sija oli Etelä-Euroopassa Venetsialla — merten kuningattarella, niinkuin sitä tähän aikaan syystä sanottiin. Siitä tuli sen etupäässä kiittää sitä taitavuutta, jolla sen oli onnistunut itseensä kiinnittää tuo tärkeä Indian kauppa, voitettuansa kilpailijat Genovan, Pisan y. m. Silkki, erillaiset kryydit ja väriaineet, hedelmät, sokuri, jalokivet, helmet y. m. olivat ne Indiasta tuodut etelämaitten tavarat, joita Euroopassa jo kaipauksella pyydettiin. Keskimereen ja Venetsiaan saapuivat indialaiset tavarat etupäässä kahta eri tietä. Toinen pohjoinen tie kulki etelä-Venäjän kautta ja Kaspian meren poikki, jonka rannasta karavaanit Bokharan ja Samarkandin kautta saapuivat Indiaan. Eteläinen tie kävi Venetsiasta Egyptiin tai Syriaan. Tänne tulivat Indian tavarat arapialaisten kautta; joko karavaanit niitä toivat Persian ja Syrian erämaitten halki taikka laivastot niitä kuljettivat Indian ja Punaisen Meren ylitse. Aleksandriassa etupäässä tapahtui Länsimaan ja Itämaan tuotteitten vaihto; ne tavarat, joita euroopalaiset Itämaan tavaroista tarjoilivat olivat rauta, teräs, vaski, lyijy, vaha, verka, nahka, villa y. m. Huolimatta siitä vastenmielisyydestä, jolla kirkko katseli tätä kauppaa kristikunnan vihollisten kanssa, vastoin paavin kieltoja ja pannakirjeitä, pysyi tämä kaupankäynti yhä vilkkaana. Pyytäen niin paljon kuin mahdollista tyydyttää Egyptin sultaaneja, sotatarpeittenkin tuomisella, nauttivat venetsialaiset kiitokseksi erityisiä privilegioita. Jotta kauppa Venetsiassa pysyisi eikä voisi muualle kääntyä, täytyi kaikki Itämaaan tavarat, oliko niiden määrä mikä tahansa, ensin tuoda Venetsiaan ja siellä tullata, vasta sitten oli lupa viedä ne muuanne, muuhun Italiaan, Espanjaan j. n. e.

Mitään kansainvälistä merenkulkua, mitään mailmankauppaa ei keskiajalla ollut olemassa. Niinkuin edellisestä näkyy oli kauppa jakautunut monelle pienelle kauppapiirille, joista jokainen niin paljon kuin mahdollista koettaa alallaan monopoliseerata kauppaa. Mitä kauvemmalta tavarat tulivat, sitä useamman kauppapiirin kautta ne kulkivat, kolmen, neljän välikäden kautta. Luonnollista oli että varsinkin asukkaat Pohjan kolkoilla perillä saivat tätä asianhaaraa kokea. Indian kryydit matkallaan Suomeen kulkivat ensin arapialaisegyptiläisten kauppiasten, sitten venetsialaisten, sitten yläsaksalaisten, sitten lybeckiläisten, sitten suomalaisten

kauppiasten käsissä, siis viiden välikäden kautta, ennenkuin käyttäjänsä käsiin joutuivat Suomessa. Niistä piti tietysti jokaisen saada voittonsa, puhumattakaan kaikista eri paikoissa ja eri kerroilla suoritettavista tulleista ja veroista. Miten tavarat täten tavattomasti kallistuivat, on silminnähtävä.

Luokaamme nyt silmäys siihen mitenkä yht'äkkiä koko tämä kauppajärjestelmä kumoutuu.

Ne mailmanhistorialliset löydöt maantieteen alalla, jotka tapahtuivat 15:n vuosisadan lopussa ja kaupalle perustivat uuden ajan, olivat Kristofer Colombon ja Vasco de Gaman tunnetut löytöretket. Huomattava on vain näiden tapausten suhteen että se löytö, jonka maine, niin tärkeä kuin sekin oli, kuitenkin toisen rinnalla himmenee, ensimmäisiltä seurauksiltaan tuli paljoa enemmän näkyviin ja aikaansai suurempia mullistuksia. Kuin kuitenkin huomasimme miten Indian tavarain tuonti Keskimerelle ja Venetsiaan määräsi kaupan kulun melkein koko Euroopalle, on syy meille selvänä. Valaiseva on vähän lähemmältä katsoa niitä tapauksia, jotka ovat yhteydessä Itä-Indian meritien löytämisen kanssa v. 1498.

Katkeruudella olivat aina Venetsian kilpailijat Italiassa ja muut eteläeuroopalaiset katsoneet Itä-Indian kauppaa venetsialaisten käsissä. Jokin hämärä tieto mahdollisuudesta purjehtimalla Afrikan ympäri päästä Indiaan oli yhä muistossa. Jo v. 1291 lähtivät kahdella laivalla Vivaldi veljekset Genovasta Gibraltarin salmesta etelään päin tämmöiselle löytöretkelle, mutta hukkuivat Afrikan länsirannalla. Tämän yrityksen onnistuminen oli pidätetty portukalilaisille, jotka 1400 luvulla askel askelelta paljastivat Afrikan rannan ja peljätyn ekvatorin salaisuudet. V. 1471 löysivät he Kultarannikon, 1487 Hyvän Toivon Niemen, v. 1498 20 p. toukok. laski Vasco de Gama, Afrikan ympäri purjehdittuaan, Kalikutin satamassa Itä-Indiassa laivansa ankkuriin. Satamassa oli 600 laivaa, enimmäkseen arapialaisia, joiden omistajat epäilevillä silmillä katsoivat tulokkaita; torit ja käytävät olivat täynnä kalleimpia kryytejä inkivääriä, pippuria, kanelia ja muita etelämaan harvinaisimpia tavaroita, joita portukalilaiset huikaistunein silmin katselivat. Mitään mainittavaa kauppaa tämä ensimmäinen Itä-Indiaan saapunut euroopalainen laivasto ei tehnyt. Vasco de Gama ei ollut kaupantekoa varten valmistanut itseänsä ja Kalikutin hallitsija kohteli arapialaisten neuvosta euroopalaisia vihollisesti. Mutta siinä oli kylläksi kuin löytöretkeilijät palatessaan voivat vakuuttaa omin silmin nähneensä ja korvin kuulleensa miten sama määrä kryytejä, josta Aleksandriassa maksettiin 11 kultarahaa ja josta Portukalissa tähän asti oli maksettu 13 ja 14 kultarahaa, Kalikutin torilla myytiin 4:stä.

Tuskin oli Vasco de Gaman ensim. laiva ehtinyt kotiin takaisin, kuin v:n alussa 1500 toinen 13 laivan suuruinen laivasto, runsaasti tavaroilla ja kullalla varustettuna, Kabralin johdolla lähetettiin Indiaan. Kuin tämä vielä oli matkallaan, lähti samaa tietä jo toinen. Kuningas Manuel lisäsi arvonimiinsä seuraavan: „Etiopian, Arapian, Persian ja Indian valloituksen, laivankulun ja kaupankäynnin herra". Genovasta, Pisasta, Saksan kaupungeista riensivät kauppiaat Portukaliin tarjoamaan rahojansa ja pyytämään saada olla osallisina seuraavissa retkissä, mutta saivat vain osaksi myön-

tävää vastausta. Pelvolla kuultiin Venetsiassa näitä uutisia; sen lähettiläät Portukalissa saivat kohta käskyn mitä tarkimmin antaa tietoa kaikista näistä puuhista. Kertomukset eivät olleet kovin toivorikkaita. Kuin Kabralin laivaston ensim. laiva rikkaine lastineen palasi oli Manuel kuningas lähettilästä pyytänyt Venetsian signorialle ilmoittamaan tätä iloista tapahtumaa: „nyt ei enää Venetsian kaleerien ole tarvis specerioita tuomaan lähteä Egyptiin — pian eivät enää niitä siellä löydäkkään — vaan kulkekoot Portukaliin, missä venetsialaiset kauppiaat voivat olla kuin kotonaan.“ Jos tahtoi pelastusta, niin oli jotain pian tehtävä! Egyptin sultaanin luoksi lähetettiin v. 1502 Venetsiasta erityinen lähettiläs Benedetto Sanudo. Hänen tuli sultaanille huomauttaa miten Egyptin samoin kuin Venetsian etu välttämättömästi vaati, että uusi aljettu kauppatie suljettaisiin, maksoi min maksoikin. Ja vielä oli se mahdollista! Jos vain voi niin asettaa että Portukalin laivastot kahtena vuonna peräkkäin tyhjinä palaisivat, heitettäisiin uusi tie jälleen entiseen unohdukseensa. Ystävyydellä taikka väkivallalla tuli sultaanin sentähden, itse taikka arapialaisten ruhtinaitten kautta, vuodeksi tai kahdeksi Indiassa ehkäistä kaikki kauppa Afrikan eteläpuolitse tulleitten laivain kanssa. Vaan tämä viekkaasti ajateltu neuvo, jonka Sanudo sultaanille esitti, raukeni kuin tämä vastasi ei sillä hetkellä voivansa asiaan ryhtyä; ja melkein yhtä vähän saivat Venetsian lähetystöt Egyptissä seuraavina vuosina toimeen.

Tämmöiset, näöltään pienet, olivat ne tapaukset, joiden vaikutukset, kuin rupesivat tuntumaan, muuttivat Euroopan kansojen olot ja valtakuntain voiman. Hiljaan mutta varmaan taudin siemen levisi Euroopaan, seudusta seutuun, kumoten koko sen kauppajärjestelmän, jonka näimme siinä keskiajalla vallinneen. Nuo mahtavat kauppakeskukset keskiajalta kaatuvat toinen toisensa päälle, niinkuin korttituvat.

Auttamattomasti oli Venetsian mahtavuuden lähde ehtynyt. Pari vuosikymmentä vielä kitui tuo ennen niin vilkas Levanti-kauppaliike, ennenkuin kokonaan vaipui. Lisboa Portukalissa ja Espanjan satamat houkuttivat nyt luoksensa kauppiaat, siinä etelämaitten tavarat nyt ensi kädestä saatiin; sinne oli helpompi päästä ja sieltä jokainen nyt voi saada samat tavarat kuin Venetsiassa, puolesta hinnasta. Venetsian rikkauksien raunioille rakentui Espanjan mailmanmonarkia. Venetsian kauppapiirin mahtavuuteen oli Ylä-Saksan kaupunkein kukoistus yhdistyneenä. Kuin edellinen kukistui ja transito-kauppa Ylä-Saksan kautta Brüggeen loppui, oli Nürnbergin ja Augsburgin entinen merkitys mennyt. Ei Brüggekään enää voinut olla Keski-Euroopan kauppamiesten yhtymäpaikkana; toiset kaupungit tarjosivat nyt vieraille kauppamiehille tarpeitten täyttämiseksi saman tai paremman tilaisuuden.

Niin ennätti ajan aalto pohjoiset seudut, missä saksalainen hansa vielä merillä valtikkaa piti. Mutta sen valta ei enää ollut aivan yhtä vahva kuin vuosisata ennen. Pohjoismaiden nouseva voima ja kaupunkein sisällinen eripuraisuus, jonka johdosta esim. alankomaalaiset kaupungit olivat liitosta luopuneet, olivat jo jonkun aikaa sen asemaa heikontaneet; 1400 luvun lopussa oli Nougorodin konttorin hävitys hansalle ollut kova isku,

Nyt tosin tapausten virta vyörytti tänne vaan mainingin, vaan se teki tehtävänsä. Etelän hallitsijattaren Venetsian oli niin sanoakseni tapausten aineellinen puoli syössyt valtaistuimeltaan, Pohjan hallitsijatar Lybeck sitä vastoin kukistui sen hengen edessä, jota tapaukset synnyttivät. Tosin Ylä-Saksan kaupunkein ja Brüggen heikkoneminen voi jossain määrin suoraan vähentää hansankin aineellisia apuneuvoja, vaan vaarallisempi oli se yllyke, jota sen kautta suotiin eri hansakaupunkein ja Pohjoismaiden toiveille vapaammasta, itsenäisemmästä kaupankäynnistä. Millaisen arvaamattoman muutoksen mielipiteissä nuo suuret löydöt olivat aikaansaaneet, osoittaa erään tuntemattoman 1520-luvulla Tanskassa antama mietintö, jossa jyrkimmässä muodossa huomautetaan, että jokainen tulli ainoastaan maan asukkaille kallistuttaa tavaroita ja että vapaakauppa mahdollisimmin suuressa määrässä on suotava ja toimeenpantava. Aatos, joka jälleen vuosisadoiksi hautaantui! Saksalaisten kauppavalta oli, niinkuin tiedämme, jo ennen Pohjoismaissa, varsinkin Ruotsissa, nostanut suuttumusta ja vastustusta kansalliselta kannalta, mutta siitä lähtevää taloudellista vahinkoa oli hyvin hämärästi käsitetty. Vaikka saksalaiset omassa maassa kukistettiin, pysyi kauppa yhä ulkomaalaisten käsissä. Kuin Kristiern II ja Kustavi Vaasa nyt uusilla voimilla ja laventuneella näkökannalla astuivat kansallisen kauppapolitiikin johtajiksi saksalaisten kauppavaltaa vastaan, Lybeck ei enää voinut hyökkäystä kestää, vaan kukistui miekkaan tarttuen taistelutanterella. —

Se rauhallinen urhotyö, jonka Hyvän Toivon niemi oli nähnyt, oli näin levittänyt vaikutuksiaan maasta maahan, kunnes oli ehtinyt Pohjolan raukoille rajoille, joista meidän silmäilymme alkoi. Ne kauppaolot, jotka keskiajalla olivat vallinneet, olivat rauvenneet ja kansat joutuneet uusiin yhteyksiin keskenään. Jos kohta uudetkin olot ensi aluksi tulivat muutamille voitoksi, niin oli kuitenkin se yhden kansan yksinomainen valta kauppa-alallaan loppunut, joka oli edellisen ajan merkkinä. Nuo onnistuneet löytöretket olivat melkoisesti elähyttäneet merenkulkijain rohkeutta, ja kauppamiehet rupesivat uskaltamaan yhä pitemmille retkille ennen outoihin maihin. Vasta uuden ajan alusta voi oikeastaan puhua eri maita ja maanosia käsittävästä mailmankaupasta.

K. Grotenfelt.

Mykena ja Homeros.

(Jatkoa).

Muutamat ikivanhat kuvat, piirretyt sinettisormusten kantakiviin, hautakiviin, kultaisiin kaulakoruihin, tikarin säilään, esittävät *pukuparsia*, jotka merkillisesti eroavat Homeron aikaisista. Miehen puku on varsin niukka ja vaillinainen, sillä siinä on ainoastaan lyhyet housut, jotka kupeilta puolireiteen verhovat ruumiin keskustan, muuten hän on ilki alasti; päässä on sentään toisinaan kypäri. Väliin näyttää vain vyötäisiltä riippuvan vaatehepsuja ja hetaleita. Vaan saaneeko näistä kuvista päättää, että Mykenan miesten puku todella oli semmoinen? Entä jos nuo esineet kuvineen ovat muilta mailta tuodut ja kuvaavat vieraita oloja? Tätä otaksumaa vastustaa kuitenkin se seikka, että sama puvun omituisuus ilmestyy *kaikissa* näissä kuvissa ja on ikäänkuin sääntönä. Myöskin tyylillinen yhtäläisyys näiden ja todistetusti muinois-helleenisten gemmain välillä puhuu kuvain kreikkalaisen syntyperän puolusteeksi ja onpa näiden enimmäkseen sota- ja metsästyskuvain sisällyksessäkin tahdottu huomata kohtauksia Kreikan saduista ja elämästä. Kuvien pitkät pistomiekat tavattiin ihan todellisina Mykenan haudoissa. Luultavaa on siis kyllä että puku alkuaan oli kansallinen, mutta koska se sentään oli liian viileä Kreikankin ilman-alalle, kuului se ehkä entisiin aikoihin, jolloin esi-isät asuivat lämpöisemmillä seuduilla; puvun esitys oli siis käynyt tyypilliseksi, jommoista ehkä myytillinen ainekin suosi. Indian alkukotiin viittaa selvästi se naispuku, joka esiintyy erään suuren sinettisormuksen kannassa (Schl. Mykenae n:o 530). Siinä kuvataan viisi naista, joiden puvussa on seuraavat omituisseikat: Turbanimainen päähine, jonka huipusta riippuu helmiletku taappäin; etupuolesta kohoo kukkasmainen koriste, kuuluen ehkä otsaa koristavaan diadeemaan; kahdella naisella näkyy olevan ylösvedetty naamari. Käsivarret paljaat, rinta alaston vyötäisiin asti; siitä alaspäin on hällä hame eli pikemmin väljät housut, joita ylt'ympärinsä koristaa joukko leveitä poikkiraitoja l. -kaistoja; raitojen välimaat täynnä suomuksen tapaisia kuvia, osottaen ehkä komeata kudontaa. Roimahousuin alta näkyy alahousuin suut soljilla kiinni pantuna. Puvun pääpiirteet tavataan kaikki Indiassa, jossa esim. kauneuden-jumalatar kuvataan samanpukuisena. Tuo näyttää viittaavan vaikutukseen, joka euroopalaisten erottua Aasian Arjalaisista vielä näiden puolelta jatkui eronneihin, jolloin ehkä Frygia toimi välittäjänä. Milchhoeferin selityksen mukaan taiteilija onkin tässä esittänyt Kybeletä l. Rheaa naispalvelijoineen, jonka palvelus Frygiasta levisi Kreetan saarelle ja muuhun Kreikkaan. Kumma vain on, että toinenkin kreikkalainen gemma kuvaa Artemista ihan samanlaisessa puvussa. Olikohan tämä siis ikivanha indogermaninen puku, joka oli käynyt tyypilliseksi jumalattaria esitettäessä? Siltä sen ei suinkaan tarvinnut olla naisten todellisena pukimena pelasgis-achailaisena aikana. Ja muita kuvia onkin säilynyt, joissa toisenlainen naispuku on nähtävänä, nimittäin väljä, maatava peplos, koristettuna poikkiraidoilla sekä

hyvin runsaasti rinnasta ja helmasta kultanappiloilla, jommoisia löytyi Mykenasta. Toisen vaimon päässä on turbani tai kruunu, toisen helminauhadiadeema (Schl. Myk. n:o 273. 313).

Eipä kuitenkaan Jonialaisten puku, jota Homeros kertoo, liittäy liki näitä arjalaisia perikuvia, vaan on syntynyt ihan toisten vaikutusten johdosta. Helbigin oikaiseman käsityksen mukaan naispuku (πέπλος l. φᾶρος) oli kaula- ja hihalävillä varustettu chiton, vyötäisiin asti kaita, ihomyötäinen, siis muodostamatta mitään povipoimua, siitä alas väljempi, laskokseton, ulottuva nilkkoihin asti; keskestä rintaa kävi halko, jonka reunat pistettiin kiinni usealla ponsineulalla l. soljella. Ainoastaan liinapuvussa oli laskokset, vaan nekin laitetut, kuosinmukaiset. Tämmöinen oli puku Egyptissä, Foinikiassa, Assyriassa, Babyloniassa; muutamissa Tirynsin vaaseissa nähtävä naispuku ei myöskään suuresti eriä siitä. Chiton sana, joka on alkuaan semiläinen, osottaa myös tämän puvun syntyperää. Naisen puvusta erosi miehen chiton ainoastaan lyhemmyytensä kautta; vaan käyttivätpä miehetkin toisinaan pitkää ihotakkia, varsinkin Jonialaiset (ἑλκεχίτωνες), ja se pysyi historiallisiin aikoihin asti pukuna erityisiä henkilöitä ja tilapäitä varten. Klassillisen aian mies- ja naispuku, joka somissa poimuissa ja vapaissa laskoksissa valui väljänä vaikka vartalon muotoja mukaillen, pääsi valtaan vasta 5:llä vuos:lla. Se oli yksivärinen, siitä oli jo kadonnut nuo kirjavat korukuviot ja eläin-, jahti- ja sotakuvat y. m., joilla vanhat Jonialaiset, noudatellen itämaista makua ja Foinikilaisten tuomia malleja, koristelivat vaatteitaan (Il. 3, 125. 22, 441. 5, 735. 14, 179. Od. 18, 292. Vanhoissa vaasimaalauksissa nähdään myös tälläisiä kuvillisia pukuja). — Pukuun kuului vyö, usein hyvin kaunis, josta naisten nimitys „somavöinen“. Niinpä Heeran vyö oli „satahepsuinen“ (Il. 14, 181) — semmoisia kultalankaisia vyötupsuja on löydetty Mykenasta ja Italiasta — Kalypson oli „kaunis, kultainen“ (Od. 5, 231), ehkä sellainen, somilla pyörykkeillä koristettu, jonka Schl. löysi Mykenasta (n:o 358). Vyötä pidettiin toisinaan hyvin alhaalla, siitä nimitys „syvävöinen“, „syväpovinen“.

Ennenkuin lähdemme edemmäs koristeiden avaralle alalle, pysähtykäämme katsomaan *hiusten* ja *parran hoitoa*, jossa, kuten tunnettu on, eri sivistys-asteet ja eri aikojen kauneuden maku helposti kuvautuvat. Vanhat Jonialaiset panivat paljo arvoa tukan kauneuteen, runo on hyvin herkkä sitä huomaamaan ja antaa usein tukan mukaan henkilöillensä lisänimiä: „pitkähiuksinen“, somakutrinen“ y. m. Valonjumalan Apollonin tukka on kullankellervä, hyakintin kaltainen väriltään (Od. 6, 230. 23, 157). Zeun ihannekuvissa Il. 1, 529 on pääpiirteenä nuo suortuvat, jotka majesteetisesti vyöryilevät kiireeltä alas j. n. e. Nimet „kauniskutrinen“, „somapalmikkoinen“, jotka omitellaan jumalattarille, korkeille vaimoille, Achaian ja Troian naisille, tytöille, naispalvelijoille, -orjille, osottaa että hiusten kauneutta luettiin vaimoväen varsinaiseksi kaunisteeksi ja että kaikki, ylhäiset kuin alhaiset, pitivät tukkansa palmikolla. Niinpä Heerakin, kun tahtoi korkeaa puolisoansa viehättää, voitelihe lemu-öljyllä, suki hiuksensa ja pani ne palmikolle (Il. 14, 176). Mutta miehiltäkin vaadittiin tukan kauneutta. Siksipä tukkaa pidettiin pitkänä, niinkuin Achailaisten lisänimi

καρηκομόωντες ja moni epoksen paikka osottaa (Il. 23, 367. 142. 1, 529. Vanhoissa vaasikuvissa ovat myös miehet pitkätukkaisia). Mutta ei siinä kyllä. Tukan luonnollista kauneutta koetettiin vielä keinoperäisesti kohentaa. Kiharat eivät saaneet vapaasti valua, vaan niitä asetettiin kiemuroihin ja nutturoihin taiteen sääntöjen mukaan. Niinpä Paris teikarin tukka oli väännetty sarvenmoisiin kiemuroihin (Il. 11, 385) ja Il. 17, 50 tavataan nuorukainen, joka „kiristi kiharansa kultaan ja hopeaan", s. o. piti niitä kuosinomaisessa asemassa semmoisilla spiraalirenkailla, kuin on löydetty Troiasta, Olympiasta, Etruriasta y. m. Friseerattu tukka nähdään useissa Kreikan vanhemman taiteen muistomerkeissä. Ja tuo tapa pysyi hyvin kauvan (Thukyd. I, 6). Tässä ilmestyy siis samallainen sovinnaisen somuuden suosinta, luonnollisen kauneuden halveksinta kuin pukuparressakin. Mitä Mykenaan ja Tirynsiin tulee, näkyy, kuvista päättäen, miesten olleen tukka tuuhea, mutta lyhyt; naisten milloin typätty, milloin pitkä ja hajallinen, milloin palmikoitu. Löydetty terrakotta-kampa ja luupiinen kultakampa näyttää että hiuksia sentään suittiin. Partaansa Mykenan miehet paremmin hoitivat kuin tukkaansa, sen näyttää eräs naamari, jonka täysiparta ja viikset näyttävät hyvin hoidetulta ja voidellulta. Sotamiehillä eräässä saviastian-palassa (n:o 213., 253. 255) on leuka- ja poskiparta, mutta viikset puuttuvat. Se olikin vanhimman sivistyskauden yleinen kuosi, niinkuin Egyptin, Foinikian, Kypron, Kreikan vanhimmat muistomerkit todistavat. Dipylonvaasit eri seuduilta osottavat tavan levinneen eri heimokuntiin. Niinpä Homeroskin, joka kerran mainitsee partaveistä (Il. 10, 173), Od. 16, 175 tarkoittaa että Athene loi Odysseulle leukaparran, mutta jätti ylähuulen paljaaksi. — Tässäkin siis on nähtävänä itämainen piirre Kreikan sivistyksessä, samoin heidän halussaan viljellä öljyä ja voiteluita.

Usein löysi Schliemann Mykenan haudoista pieniä valettuja kultakapineita, joiden oli reunoissa pieniä läpiä; niistä hän arveli että ne alkuaan ommeltiin kiinni vaatteihin koristeiksi. *Vaatekoristeiksi* luuli hän useita muitakin lävettömiä esineitä, joita muka oli liimalla kiinnitelty. Tämmöisiä — lävellisiä ja lävettömiä — ovat searaavat: makaavia „kriipejä" (yläruumis kotkan, ala-osa jalopeuran), lentäviä kriipejä, makaavia jalopeuroja, sfinksejä, kaksoiskotkia, kaksoisjoutsen, jokihevosia, suuri joukko mustekalasia, istuva nainen korupuvussa, Afrodite (l. Astarte) kyyhkysineen, perhosia, puunlatva, sydämiä, kultatähtiä kilvenmuotoisine kehineen y. m. Tässä mainitsemme myös nuo merkilliset napit, joita samoista haudoista löydettiin monia satoja. Ne olivat isompia ja pienempiä, enimmäkseen ympyriäsiä ja lituskoita, vähemmäkseen ristinmuotoisia. Kaikissa on alkuaan kantana ollut kultalehden verhoma puunappi, vaikka tämä tietysti on lahonnut. Kultaverho on täyteen piirretty tuon omituisen metallityylin omaisia geometrisia kuvioita, jossa Mykenan taiturit olivat niin eteviä: siis spiraaleja, kiemuroita, kehiä monin tavoin keskenään kietoutuneina, somiin mutkiin muodosteltuja „svastikoita", toisinaan sulkevia ympyröitä, välissään ja keskessään somia tenhokuvia, tähtiä ja auringoita säteineen, puolikuita, sarvia, kaaria, kärmepauloja, aaltoviivoja, ruutuja y. m., kaikki taiten yhdisteltynä vaihteleviksi ja kauniiksi kokonaiskuviksi (Schl. Myk. n:o 377—422, 485—

512). Schliemann luulee suuren osan näitä kultanappeja olleen kiinnitettynä hautaan laskettujen vainajain vaatteihin, mutta luultavasti ihmiset eläissäänkin niillä koristelivat pukujansa, koska tapana oli kuolleen mukaan hautaan panna samoja esineitä ja kaluja, joita hän eläissään oli käytellyt. Sellaisillapa napeilla myös erään kultaisen naisenkuvan hame (Myk. n:o 273) näkyy olevan helmoista kahdessa rivissä koristeltuna. Vaan lieneepä kyllä noita monia nappeja riittänyt muihinkin tarkoituksiin, samoin kuin myös noita kultalevystä leikeltyjä, pyöreitä, kilven tai ohuen rahan muotoisia, suurempia ja pienempiä kappaleita, joita löytyi pari sataa (n:o 402. 481). Pukukoristeina lienee myös aikoinaan olleet nuo kultakukkaset, joita löytyi joku satamäärä (n:o 387—390), nuo neli- ja kahdeksankärkiset, ihanilla korukuvioilla somistetut kultalehti-tähdet (n:o 285—291) ja ehkä myös osasta nuo kultaisista laakerilehdistä tehdyt koristellut ristit, jotka, niinkuin kaikki muutkin korukapineet, löydettiin kuninkaanhaudoista. Lopuksi mainitsemme myös eräitä korukaluja, joiden tarkoitus ei ole oikein selvillä. Parista haudasta saatiin kahdeksatta sataa kappalta paksuja, suuren rahan näköisiä ja kokoisia (usein yli 2 tuumaa läpimitaten) kultakolikoita, jotka oikein sanan mukaan peittivät kuolleet kultaan. Ihmeen ihanat ornamentit, joille ei kultanappienkaan koristeet vertoja vedä, todistavat metalliornamentiikan näissä kohonneen korkeimmilleen. Siinä on leveitä meandrikiemuroita konstikkaissa mutkissa kierrellen toisiaan, mustekaloja joiden 8 jalkaa päätyy somiin kierukkoihin, auvenneita kullan teriä ja kupuja, perhosia siivet lennossa, kärmeitä luikerrellen saman keskustan ympäri, kaikenlaisia somia puun lehtiä, säteileviä tähtiä, kauniita astereita, somasti toisiinsa kietouneita kehiä, spiraaleja monen tyypin mukaisia j. n. e. (n:o 239—252).

Vaikka Homeros ei mainitse tuommoisia kultaisia vaatekoruja, käytettiin niitä vähinsä jälkeenkinpäin. Demokritos Efesolainen kertoo että Jonialaiset vielä 6:lla vuosisadalla ompelivat vaatteihinsa kultakoruja; vielä myöhemmiltä ajoilta olevia kultaisia vaatekoristeita on löydetty etelä-Venäjän haudoista. Sen sijaan puhuu Homeros vaatteista, joihin ommeltiin tai kudottiin kirjavia kuvia, niinkuin ennen olemme maininneet.

Vaate pistettiin edestä kiinni *solki-* ja *ponsineuloilla,* joita, kun halko oli pitkä, tarvittiin useita. Niinpä Antinoon antamassa peplos-puvussa oli kaikkiaan kaksitoista kultaneulaa (Od. 18, 292). Homeron nimitykset tarkoittavat milloin ponsi-, milloin solkineulaa (fibula). Jälkimäistä lajia oli se millä Odysseun mantteli oli kiinnitetty (Od. 19, 226). Tämän rakenne on saanut hyvän selvikkeen muutamista muinais-italialaisista solkineuloista, joissa kaksi neulaa lävistettyään vaatteen pujahtavat kumpikin putkoseensa (αὐλοὶ δίδυμοι), joista vielä kaksi hakasta käy kiinni vastaaviin silmukkoihinsa (ks. Helbig o. c.). Neulaa koristaa sfinksin kuvat; samoin Odysseunkin solkineulaa koristi taideteos: koira pitäen etukäpälissään sätkyttelevää hirvenvasikkaa, joka kaikin voimin koki paeta koiran ahnasta kitaa. Mykenan haudoista ei tavattu solkineuloja (mikä todistaa niiden korkeampaa ikää), vaan sen sijaan paljo ponsineuloja. Tämäkin seikka osottaa, ett'eivät Mykenalaiset saattaneet olla niin puvultaan paljaita ja alastomia, kuin eräistä ennen mainituista kuvista luulisi. Sillä mihin he muutoin oli-

sivat näitä *vaate*neulojansa pistelleet? Neulain ponnet ovat usein koreita taideteoksia. Esimerkkejä: kaksoiskotka pitäen kärmettä kynsissään; — suuri leveä korukehä, sen keskellä nainen käsivarret leveillään, jonka ylitse palmu levittää lehtiänsä; naisen jaloista jatkuu neulan ruoto; — kaksi täplikästä hirveä makaa palmun latvassa, kauloin nojaten toisiinsa ja katsoen taaksensa niin että monisakaraiset sarvet yhtyvät, ikäänkuin kruunuksi, — kaksi leijonan t. pantterin penttua palmunlatvassa, jonka runko on neulana; — neuloja joiden pontena linnunpää tai oinas. Muhkealtapa nämä komeat vaateneulat, jotka kaikki ovat kullasta valetut, lienevät loistelleet kaunokaisten povista. Tavallisesti löytyi kutakin eri muotoa useita kappaleita, samassa kaavassa valetuita. Halvempia neuloja oli kovaksi poltetusta savesta. — Tirynsistä löytyi pronssineuloja. — Paljo sekä ponsi- että silmineuloja, mitkä vaatteen mitkä tukan kiinnittämistä varten, vaskesta, norsunluusta, muusta luusta, hopeasta, kullasta tehtyjä, löydettiin Hissarlikin historiantakaisista kaupungeistä, vaan ne eivät olleet taideteoksia. Useat olivat kummallisen pitkiä. Ei täältä eikä Tirynsistä myöskään löytynyt solkineuloja, joita vasta alkaakin ilmestyä 9:llä ja 10:llä vuossadalla e. Kr.

Mykenan mitä komeimpia esineitä ovat muutamat *kultakruunut* sekä useat *diadeemat* l. otsavyöt. Ne ovat kultalevystä, repoussé-työllä koristetut. Kruunun, otsalta levein ja siitä kahden puolen kapeneva vanne on täynnä monessa rivissä käyviä ruusukeita tai pinnalta kohoovia kilpiä, joiden sisällä on tähtiä, kukkasia y. m., yläreunasta kohoo lehtimäisiä samoin somisteltuja sakaroita. Otsavyöt ovat muodoltaan ja koristeiltaan kruunujen näköiset, mutta kapeammat; nuo kauniit, spiraalein kiertelemät kilvet käyvät vain yhdessä rivissä ja vähenevät otsalta sivullepäin. Ne niinkuin kruunutkin sidottiin pään takaa kiinni metallilangalla tai kiinnitettiin hakasella ja lykyllä. Myöskin Troiasta löysi Schliemann „Priamon aartehistosta“ kaksi kulta-diadeemaa, lukemattomista kultalehtysistä kokoon kudeltua, jotka täysin määrin vetävät vertoja mykenalaisille kruunuille, ei tosin kuvaustaiteessa — sillä semmoista niissä ei ilmestynyt vaan muussa työn taidossa ja hienoudessa.

Homeron mukaan pitivät neidot juhlatiloissa „seppeleitä“ (στεφάνη Il. 18, 597) ja ylhäisiä naisia nimitellään „kaunisseppeleisiksi“ (Il. 21, 511. Od. 8, 267. 2, 120). Ehkäpä tämä naisten seppele oli Mykenan diadeemain kaltainen. Edelleen mainitsee Homeros naisten päänkoristeina δέσματα σιγαλόεντα (kiiltävät nauhat), ἄμπυξ, κεκρύφαλος, πλεκτὴ ἀναδέσμη (punottu ylössidin) ja κρήδεμνον, jotka Andromache yhdella vetäyksellä riisti päästänsä (Il. 22, 468). Näiden riidanalaisten sanain merkitys selveni Helbigille muutamista Etrurian hautakuvista y. m. muistomerkeistä, joissa kaikki nuo „pääkappaleet“ ovat kuvattuna. Siten kokryfalos on korkea kartiomainen hattu l. tanu, joka vähän takakenoon on päähän painettu korviin asti. Sen reunoitse ja hiusrajaa myöten käy reunallaan seisova ampyx, metallinen otsavanne, Myk:n diadeemojen muotoinen. Ylempää ympäröitsee päähinettä paksu palmikkonauha, s. o. anadésme, tai useammatkin nauhat (ks. yl.) ja vihdoin näkyy huntu heitettynä olkapäille tai vedettynä päähineen päälle = krédemnon (Od. 1, 334. 5, 346.). Kalyptre

(Il. 22, 406. Od. 5, 232. 10, 545) näyttää olleen joku päänpeite l. myssy. Näille kaikille Mykenan kuvat ei näy tarjoovan vastineita; eikä kumma, sillä noissa kuvissa kuvatut pukimet viittavat orjalaiseen syntyperään, kun taas vanhat Ionialaiset lainasivat pukupartensa Semiläisiltä. Ja niin on päänpukeenkin laita. Lukekaamme ylimmäisen papin puvusta, miten se Vanh. Test:ssa kerrotaan (ks. Helbig o. c. 159—161). Vrt. kuitenkin naisten kuvia Schl. Myk. n:o 187 ja 313, joiden päähineissä ehkä voi keksiä jotain Joniatarten omiin vivahtavaa.

Omituinen, *naamarin* näköinen kasvoinkoriste on naisilla Schliem. Myk. kuvassa n:o 530. Ett'ei naamari ollut Mykenassa outo, sen todistaa selvään ne monet kultanaamarit jotka Schliemann löysi kalmistosta kuolleiden kasvoja muinoin peittämästä. Ne ovat hyvin hienosti tehdyt ohuesta kultalevystä ja kuvaavat kasvojen pienimmätkin piirteet aivan tarkasti. Koska ne siis ovat oikeita „muotokuvia“ ja niiden täytyi valmistua lyhyessä ajassa, ennenkuin ruumiit ehtivät pahentua, ovat ne uutena todisteena Mykenan taideniekkain etevyydestä. Niiden tarkoitus oli tietysti ijäksi säilyttää vainajan kasvojen muoto, sielun kuvastin, häviöltä. Ell'en erehdy on saman tavan jäljet ja alkuperä löydetty Egyptistä. Erittäin hautausta varten oli myös tehty nuo suuret, spiraali-aiheilla koristetut kultalaikat l. -laatat, jotka haarniskan tavoin peittivät usean vainajan rinnan. Niidenkin syntyperä on egyptiläinen.

Pääkorujen lukuun lisäämme vielä *hiusneuloja* pronssista ja polttosavesta sekä eräät sieviin kiemuroihin väännetyt kultarenkaat joihin ehkä tukka kierrettiin (vrt. Il. 17, 52).

Mykenan *korvarenkaat* ovat aivan yksinkertaiset: kultalankaa väännetty muutamiin kierroksiin. Homeron konstikkaita „kolmisilmäisiä silkkiäismarjamaisia korvakoruja, joista suuri sulous säteili“ (Il. 14, 183. Od. 18, 298) ei tavattu täältä, mutta Italiasta on löydetty korvakoruja 5:ltä ja 6:lta vs:lta, joiden omituiset hemmut oikeuttavat tuon homerisen nimityksen. Ihmeen somia, ehkä toisenlaisia korvakoristeita löytyi myös Troiasta muiden sirojen hempujen muassa.

Sen sijaan näyttävät Mykenan naiset komeilleen *kaulakoristeilla*. On löydetty kosolta helmiä, joiden lävet ja lävissä toisinaan vielä säilyneet vaskilangan pätkät ilmaisevat niiden kuuluneen helmivöihin, joita arvatenkin ripustettiin kaulaan. Helmet ovat monen-aineisia: poltetusta kiiltävästä savesta, valkoisia lasihelmiä, jalokivistä hiottuja, kullasta valettuja, merikullasta vuoltuja monta sataa. Jalokiviset ja kultaiset helmet piirustuksineen ovat varsin merkillisiä kuvaustaiteellisessa suhteessa, ja koska ne juuri tässä kohden ovat asetettavat samalle kannalle kuin Mykenan sinetti*sormukset*, joiden kultaan, hopeaan, pronssiin tai jalokiveen on piirretty samanlaisia kuvia, otamme sormuksetkin jo tässä puheiksi. Nämätpä piirtokuvat esittävät hyvin luontevalla, mutta enimmästi jäykällä tavalla, n. s. „kivityyliin“ (joka alkuaan omituisena vain kivipiirtetylle siitä on siirtynyt metallienkin alalle), kohtauksia eläinkunnasta: hirviä, kauriita; hirvenvasikoita imemässä emiänsä; jalopeuroja; ihmiselämästä: miehiä ja naisia keskustelussa; metsästysseikkoja: miehen ja jalopeuran taistelu; hirvenajo sotavaunuista päin; sota-

seikkoja: kahden soturin taistelu; yhden ottelu kolmen kanssa y. m. Piirustus on muutamissa varsin hieno ja kuvaus luonnonmukainen, niin että näkyy erään hirven korvassa värinkin vivahdukset (n:o 174); hienon, suloisen sävyn on taiteilija osannut luoda hirviin, jotka nuolevat vasikoitansa (n:o 175), ja surumielisen katseen hirvelle, jota ammutaan. Nämä kuvat eivät ole yksinään olevia ilmiöitä, vaan kuuluvat kokonaiseen suureen ryhmään piirtokuvallisia jalokivosia, joita, kun niitä enimmäkseen on löytynyt Kreikan saarilta, kutsutaan „saarikiviksi". Osa niistä on kyllä itämainen; mutta suureksi osaksi saarikivet ovat kotimaisia teoksia, nim. ne joissa on erityinen arjalainen tai kreikkalainen henki ja sisällys, ja ovat semmoisina varsin omituinen ilmiö pelasgis-achailaisena aikana, jonka sivistys-oloista tässä puhelemme.

Tämmöisillä kauniilla helminauhoilla siis Mykenan naiset koristelivat kaulaansa, tämmöisiä sormuksia he pitivät sormissaan. Muutteeksi lienevät myös riipustelleet kaulaansa eräitä kultaisia puunsirkkoja vitjoistaan (n:o 257—260), jopa nykyisen ritaritähden näköisiä koruja (n:o 293). Toisenmoisia kaulakoruja käyttivät heidän jälkeisensä Ionialaiset. Runo mainitsee kahdenlaisia, „isthmion" ja „hormos", joista (Helbigin mukaan) edellinen oli metallirengas l. vanne joka kytkyen tapaan tiviisti sulkeutui kaulan ympäri; jälkimäinen oli väljä koristeketju, joka niskan takaa rippui alas rinnalle. Siinä oli usein „kultapalojen väliin pujoteltu merikulta-helmiä"; semmoinen kaulakoru „loisti kuin aurinko ja sitä kaikki ihantelivat ja hypistelivät", kun Foinikialainen sitä kaupitteli (Od. 15, 459 ss. 18, 295). Muinois-etrurialaisista haudoista onkin löydetty tämännäköisiä kaulavitjoja, soikeita merikulta-helmiä kultakehän vyöttäminä. — Tirynsistä löytyi pronssisormuksia.

Rannerenkaita käytettiin Mykenassa. On löydetty tukeva kultainen rannerengas; keskellä vannetta on leveästä hopealehdestä sidottu ruususolmu, jonka keskellä kiiltää kaunis kultatähti. Tirynsistä löydettiin vain pronssirenkaita, mutta vanha Troia antoi „Priamon aarteistosta" kuusi aivan kapeaa ja siloista, vaan muuten somaa kultarengasta, jotka sopivat nuorten tyttöin ranteihin. Tunsipa Homeroskin rannerenkaita, jos vain nuo „kiverretyt kiemurat" Il. 18, 401 niitä tarkoittavat eikä metallispiraaleja hiusten järjestelyä varten, jommoisia mainitsimme Mykenasta löytyneen (n:o 295, 296).

Näiden lisäksi löytyi Mykenasta paljo muita pieniä koruja, hempuja, sanalla sanoen ἀθύρματα (ks. Od. 15, 416), joiden käyttötapaa ei enää voitu määrätä, esim. pieniä kultalanka-kiemuroita (korvarenkaita?), kultakiskoja omituisin piirroksin (siivekkäitä olijoita, puita y. m.), rattaanpyöränäköinen kultakapine, kukannäköisiä terrakotta-ponsia (ehkä seinä-, ovi- tai huonekalu-koristeita), pieni Afroditeen- (Astarten)-templin malli kullasta y. m. Ylöllisyyttä ja turhuutta ei puuttunut Pelospidein kaupungissa.

Sivistys, semmoinen kuin Kreikassa näkyy vallinneen ennen Dorilaisten tuloa, siis läheinen hengenheimolainen Aasian suurten kulttuurivaltain sivistykselle, joissa ylhäällä ylpeilee kaiken vallan ja komeuden loistossa kaikkivaltias despootti, alhaalla matelee oppimaton orjastunut kansa, katsellen valtiastansa joksikin jumalallisen kunnian kajastukseksi, semmoinen

viihtyy ainoastaan mahtavan kuninkuuden turvissa, joka puolestaan nojautuu lukuisaan sotaväkeen. Eikä tämmöisen loistavan kuningasvallan merkkejä puutukaan sen aikuisesta Kreikasta, mainitsemme vain Tirynsin avaran palatsin, Mykenan äärettömät aarteet ja kummankin lujat linnat. Totta lienee kyllä yleensä, mitä Gladstone sanoo (Hom. Stud. s. 67) että, kun pelasginen alkuväestö oli luonut Kreikan sivistyksen ensi alkeet ja sitten näkyville astui Helleenein kansa, etupäässä Achailaiset, tämä sotaisa, jäntevä, vilkas ja älykäs kansa toi mukanaan uuden sivistyksen aineksia: sotaista, valtiollista tointa, neroa, mielikuvitusta, taiteellista luomisvoimaa. Mutta mitä valtiolliseen toimeen tulee, pukeutui se yksinvallan muotoon, ja muut kyvyt alkoivat vasta myöhän ja vähitellen elpyä uinuksistaan vieraan sivistyksen kuoren alta. Valtiollisen mahtavuuden pyrinnöt onnistuivat erittäin Pelopin ruhtinassuvulta, jonka jäsenille „ylikuninkaan" (ἄναξ ἀνδρῶν) arvoisa nimi annettiin. Siitä suvusta oli Agamemnon, jota Homeros kuvailee valtiasvallan edustajaksi sen koko komeudessa. Runon kuvaelmista pilkistää vielä muuntuneiden aikojen takaa näkyviin useita aasialaisen despootin luonteensävyjä. Ne jätämme nyt sikseen ja, siirtyäksemme erittäin puhumaan *aseista* ja sota-oloista, tahdomme runon sanoilla esittää miten Mykenan kuninkaan upeus ja uljuus kuvastui hänen sota-asussaankin.

Il. 11, 15—46:

Vaan Agamemnon huusi ja Argoon urhoja käski
Vyöttäymään, puki vask'asun välkkyvän itsekin ylleen.
Säärien ympäri siis pani säärykset somat ensin,
Nilkan kohdalta nuo hopeaisin solmesi nauhoin;
Toiseks' varrelleen sotahaarniskan soman otti,
Jonkapa lahjaks' sai Kinyralta hän aikoja sitten.
Kyproonkin huhu näät oli saapunut, että Achaijit
Troiaa saartaakseen sotalaivoin aaltoja laski;
Niinpä se miellyttäin kuningast' asun lahjosi hälle.
Siinäpä kaunisteeks' kyanost' *) oli kymmenen raitaa,
Kultoa kakstoist' on, kakskymment' on tinajuovaa;
Siinäpä luikertaa sinikärmeet kauloa kohti,
Kolmet kahtahalta vesikaarten moisina, joita
Pilviin laativi Zeus imeheks' puhuvain inehmoisten.
Rippumahan olaltaan pani miekan, siinäpä nastat
Kiilteli kultaiset, vaan miekan verhosi tuppi
Liittyvä kultaiseen, hopeainen, hartiovyöhön.
Ottipa kilvenkin kokosensa se sankari sorjan,
Taiteikkaan: kehä kymmenen vaskista piiriä sulki;
Kilpipä kuplia täys': kakskymment' on tinakuplaa
Valkoist', yks kyanost' on tummaa keskellä muiden.
Gorgon hirveä pää kehän ympyrän täyttävi, naama
Tuimana tuijottain, Pako häälyvi siinä ja Kauhu.

*) Sinervää lasiainetta.

Siit' olan yllen käy hopeainen hihna, ja tässä
Mustana mongertaa lohikäärme ja silläpä päitä
Pyörivi kulmittain, yhen niskan varressa kaikki.
Päähäns' sai kypärin kaksharjaisen nelikuplan,
Jouhien uhkea töyhtö se heilahtaa ylähällä.
Ottipa peitseä kaks terästettyä vaskella, vankkaa,
Loitos leimahtaa terä kiiltävä pilvihin asti.
Pitkäisen jyrinää nyt Athene loi sekä Hera,
Kunniaks' kullakkaan Mykenan valtiahalle.

Tämmöistäpä valtiasta varmaankin se loisto ja komeus ympäröi, josta Mykenan kultahaudat vielä todistavat. Hän se leijonaporttien linnasta jakeli käskyjänsä Achailaisten päälliköille. Hänenpä sukunsa omaisuutta varmaan olivat nuo ihanat kultakruunut ja diadeemat, niin myös *valtikat,* joista on säilynyt korukuvilliset kulta- ja vuorikide-pontiset kahvat ja hopeiset varren tyngät (n:o 309, 310). Komea se valtikka on ollut, josta on jäänyt onsi lieriö, kokoon kudottu kultakukista, joiden teriin on soviteltu kidehelmiä, kahvana on kultainen louhikärme päineen suomuksineen, suomukset kiteistä (n:o 451, 452). Valtias sanoihin taisi myös usea kultalevyputki kuulua. (Vrt. Agamemnonin valtikkaa Hefaiston tekemää Il. 2, 101, ja toista puista kultanastoilla koristettua Il. 1, 234 ss. 246). — Troiasta sai Schliem. vuorikiteestä tehdyn, leijonanpään muotoisen valtikan ponnen, sekä sauvan ponsia luusta ja kullasta, jossa geometrisiä koristeita.

Sota-aseita löytyi Mykenan kalmistosta sangen paljon. Miekat (noin 100) ovat pronssista, mitkä yksi-, mitkä kaksiteräisiä (samoin Il. 10, 256. Od. 16, 80 y. m.), usein pitkät (vrt. Homeros „suuri“, „pitkäkärkinen kalpa“), mutta kapeat ja näkyvät paremmin sopineen pisto- kuin lyömä-aseiksi. Ennenmainituissa pienissä gemma- ja sinettipiirroksissa, joissa kuvataan juuri samannäköisiä pitkiä isopontisia miekkoja, kuin nämä haudoista saadut, niilläkin vain pistetään. Kahva, jonka ruoto on terän jatkoa, siis pronssinen, on tavall. ollut puulla *) päällystetty, johon on kultanastoja tai kultaheloja koristeeksi lyöty (Homeros „hopeanastainen miekka“), taikka on puu joskus verhottu kultalevy-kuoreen. Heloihin ja päällyskuoreen sekä kahvanalaiseen kultalaikkaan on usein ommeltu mitä kauniimpia korukuvia, piiriä, kiehkuroita, kiemuroita, jalopeuroja jotka hätyyttävät hirviä y. m. Kahva päättyy usein suureen alabastri- tai kultaponteen (niink. kuvissakin). Miekoista eroaa tikarit ainoastaan lyhemmyytensä kautta. Nekin ovat usein taideteoksia. Eräs tikari oli kaksi-säiläinen, toisen oli kahva norsunluusta, sievillä spiraaleilla kirjailtu. Ja olipa tekareita (ja miekkoja?), joiden säilät pitkin lapettaan oli koristettu mitä somimmilla kuvilla. Niinpä yksi kuva esittää jalopeuran-ajoa, josta ennen oli puhetta. Kuvat mukautuvat säilän yhä kapenevaan muotoon, niin että takimmaiset keihäsmiehet vielä seisovat, kun taas ensimäiset kyykkysiltään taistelevat jalopeuroja vastaan, joista perimmäinen, jalat suorana paetessaan tikarin kärkeä kohden, on muita ma-

*) Joka tietysti on tykkänään hävinnyt.

talampi. — Miekat ovat alkuaan olleet puutupissa, joita pitkin lapettaan koristi pyöreät kulta-latuskat l. -napit ihanilla uurtukuvillaan; puu-aineen hävittyä makasivat napit vielä kauniissa rivissä miekan vieressä, pieneten samassa määrin kuin säilä kapeni. Löytyipä myös liinatuppien jälkiä. — Homerosta vertaamme tässä esim. Od. 8, 403 ss., jossa on puheena „kokovaskinen (s. o. pronssinen) miekka, jonka kahva on hopeinen, mutta tuppi vastasahatusta norsunluusta“. Vrt. myös Il. 1, 219. 11, 30. 10, 256. Hissarlikin 2:sta kaup:sta, samaten kuin useasta muustakin vanhimmasta löytöpaikasta, ei löydetty miekkoja, vaan tikaria ja keihäitä, jotka alkuaan lienevätkin olleet sama ase (tikarin terä keihään kärkenä). — Peitsiä l. keihäitä oli Mykenassa arvon; niissä on pitkäkäs pronssinen terä (sam. Il. 4, 461 y. m., „vaskinen peitsi“ Homeros), jonka putkimaiseen alamaiseen alapäähän (αὐλός Il. 17, 297) varsi oli pistetty. — Veitsiä löytyi Myk:sta vähinsä kivisiä, enemmän pronssisia, mutta Tirynsissä oli veitsiä ja nuolenkärkiä obsidianikivestä ääretön joukko. Samoin Troiassa silex-kivestä (sekä lisäksi sahoja); pronssiveitsen varsia norsunluusta eläimenmuotoisia siellä myös tuli esiin. Mykenasta ilmestyi runsaasti nuolenkärkiä obsidianista, vähinsä myös pronssista (samoin kuin Tir:ssä ja Troiassa), nämä usein vä'älliset. Homerossa ei enää mainita kivisiä nuolenpäitä, vaan ainoastaan pronssisia tai rautaisia (Il. 4, 123. 13, 650. Od. 1, 262). Jousia ei enää tavattu, sillä ne olivat arvattavasti puusta tai sarvesta (Il. 4, 109) ja ovat siis lahonneet, samoin kuin nuolenvarsien (Il. 11, 584) on käynyt. — Kivikirveitä löytyi Hissarlikin kaupungeista suunnattomat määrät (samoin kuin vasaroita; dioriitista ja nefriitistä), Tirynsistä ja Mykenasta vain aniharvoin. Vaski- t. pronssikirveitä Troiasta *) jotenkin paljo ja omituisen muotoisia: kirvespohja pitkä, suipukas, terä kapea, vartta varten ei ole silmää; tämmöisiä sotakirveitä, jotka vain mukailevat kivikirveen muotoa, löytyi Myk:sta yksi ainoa. Kaksi teräisiä kirveitä (jommoisia esim. käytettiin maaliin ammuttaessa Od. 21, ks. eritt. v. 420 ss. Helbig o. c.) löytyi myös jokainen. Muutamat peräti pienet kultaiset näkyvät olleen uskonnollisina symboleina tai votivilahjoja (Mykena ja Tiryns). — Kultalehdestä tehtyjä miekankannikkaita l. olushihnoja löytyi muutamia: yksi, noin 5 jalan pituinen, 2 tuuman levyinen, oli pitkin mittaansa koristettu 25:llä ruusumaisella ympyrällä; toisesta hihnasta rippui vielä pronssimiekan pätkä kahvan-alaisesta napista. Näihin sopii verrata Agamemmonin kantohihnaa (ks. yl.) sekä Herakleen kultaista (s. o. nahkaista, kultaheloilla varustettua kanniketta, johon oli kuvattu „ihmeellisiä seikkoja: karhuja, jalopeuroja, sotia, tappeluita“ (Od. 11, 610 ss.).

Muita sota-asun osia, kypäriä, kilpiä, haarniskoita, säärivaruksia ei tavattu haudoista. Kypäriä ja kilpeä käytettiin kuitenkin, sen todistaa ennen mainitut sinetti- ja gemmakuvat, jotka näyttävät kotimaisiin oloihin perustuvan. Niissä on muutamissa selvään kuvattuna metallikypäri jouhitöyhtöineen (vrt. „vaskesta sommiteltu“, „vaskikylkinen“, „jouhituuhea ky-

*) Homerosta päättäen Troialaiset yksin näyttävätkin tapelleen tapparoilla (Il. 13, 611 s.).

päri"; „hevosjouhinen töyhtö" Homeros), joka on pistetty pystyputkeen (samoin Il. 15, 535); niissä on myös kilpi, nähtävästi metalliverholla päällystetty (kuten Hom:ssa), soikea, kupera, melkein miehen mittainen (vrt. Il. 2, 389. 15, 646), hihnasta nojaten niskaan ja rivoista sisältäpäin käsin hoideltava (Il. 5, 796. 13, 405 ss.). Toisenlainen melkein neliskulmainen kilpi, sekin riippuen hihnasta olkapään yli, on tikarin säiläkuvassa. Ehkäpä se seikka, että vainajain päähän oli pantu kultakruunut, selittää kypärien puutteen kalmistosta. — Mitä säärivaruihin ja haarniskaan tulee, on Helbigin mielipide se, ett'ei näitä viljeltykään achailaisena aikana. Vasta Jonialaisten siirrettyä Vähän Aasian rannoille ja jouduttua siellä koviin otteluihin naapurikansain kanssa, oli muka hätä opettanut heitä keksimään uusia puolustuskeinoja. Silloin keksittiin metallinen sotasopa, jonka osat Homeros kertoilee, sekä säärivarut, silloin tuo „panoplia", joka barbareilta puuttui ja sitten teki helleenisen hopliitin näitä aina etevämmäksi. Mutta kuitenkin on jo Mykenassa mielestäni haarniskan ja säärivarujen jälkiä. Ensinnäkin nuo kultalaikat l. pikemmin -kyrassit vainajain rinnalla näkyvät vastaavan elävän soturin haarniskaa, toiseksi ei puutu säärivarujenkaan jälkiä. Löytyihän säärysten sidinnauhoja, nim. alempi poikkinauha, joka sidottiin polven ylitse ympäri reiden, ja tästä ylöspäin käyvä nauha, jonka nappi kai kiinnitettiin housuihin (ks. n:o 335. 338. 519), niinkuin selvästi näkyi reisiluusta, jossa nauhat vielä oli paikoillaan. Nämä nauhat olivat kultalehdestä, somilla lehdenruusun y. m. tapaisilla kuvilla koristellut. Todellisuudessa käytettiin tietysti nauhoihin sekä lisää ajateltaviin sääryksiin tukevampaa ainetta. Lisäksi muutamat saviastian palat kuvaavat sotureita jo täydessä sota-asussa, jossa, ellen erehdy, jo on kaikki Homeron mainitsemat asunosat, vieläpä vähän muutakin (Schliem. Myk. n:o 213. 214).

Suureksi osaksi nuo haudoista löydetyt aseet eivät olleet todellisesti käytettäviä — sillä mitäpä sodassa olisi toimittu ohuilla kultakannikkeilla, kullatuilla puutupilla päälleliimattuine nappineen y. m. s. — vaan ne olivat koru-aseita, osaksi hautausta varten vasta valmistettuja, jommoisia ruhtinaallisten vainajain arvo vaati, samalla kuin kaikellaisia muitakin todellisesti käytettyjä kaluja ja kapineita, tavan mukaan, haudattiin heidän mukaansa.

Homeron nerojen *taistelutapa* oli jo Mykenan aikoina valloillaan. Taisteltiin keihäin, miekoin, nuolin, tapparoin, jalkaisin tai ajaen sotavaunuissa (Schl. Myk. n:o 140. 141. 214. 254. 334. 335). Sotavaunuja käytettiin Niilin ja sitten Eufratin sivistysmaissa jo ammon ajoista (Egyptissä jo 17 vs. e. Kr.). Sieltä ne levisivät Kreikkaan jotenkin samanmuotoisina. Turha on meidän tässä ruveta Mykenalaista sotavaunua kuvailemaan, koska se on aivan samanlainen kuin Homerosta tunnettu. Mykenalaiset luultavasti koristelivat valjaitaan ja suitsiansa norsunluu-laikoilla, metalliheloilla ja metsäsian-hampailla, jommoisia heidän raunioistaan on löydetty, samoin kuin Ionialaiset heidän jälkeensä (Il. 4, 141 ss. 5, 226. 583. Od. 6, 81); rikkaita rosetti-koristeita valjaissa Egyptin ja Assyrian muistomerkeissä. Ratsastajia on kuvattu eräässä Mykenan astiassa; Homeros puhuu ratsastuksesta ja taideratsureista, jotka sukkelasti hyppäsivät hevosen selästä toiseen näiden

mennessä täyttä karkua (Il. 15, 679. Od. 5, 371). Mutta sodassa ei vielä ratsumiehiä muutamiin aikoihin käytetty.

Vaan lieneepä hevosilla ja juhdilla rauhankin toimissa ajeltu, niinkuin Homerossa kerrotaan. Pitemmät *matkat* kyllä tehtiin merisin, laivalla, johon maan merellinen asema saarineen, salmineen, niemineen, lahtineen jo aikaisin viehätti; mutta viljavassa ja väkirikkaassa maassa, kansan kesken joka aina pysyi vilkkaassa yhdynnässä ja keskuudessa, oli myös varmaan teitä ja siltoja yhdistämässä asuttuja paikkakuntia ja kaupungeita toisiinsa. Ja olihan sitä aina monenlaista touhua ajelun syynä. Vuorisalosta kuului kirveen kolke ja mutkikkaita polkuja ylös ja alas kiskoivat muulit raskaita puukuormia kotiin talon tarpeiksi (Il. 23, 111 ss.). Elot oli korjattavat kotiin, tai oli vaatekasa ajettava kaukaiseen rantaan pestäväksi (Od. 6), tai tahtoi maatalon isäntä käydä avaria viljelyksiään ja tiluksiaan silmäilemässä. Mitäs muuta? Virmoilla varsoillaan hän ajelee rosoista vainiotietä, että kevyt kaksipyöriköt hypähtelevät (Il. 23, 517 ss.). Ja saattoipa usein olla tärkeitä, yksityisiä tai julkisia kauppa- y. m. asioita etäisempiinkin seutuihin; silloin ei matka, semmoinen kuin Telemachon ja Peisistraton, poikki maiden Pylosta Spartaan, ollut mitään harvinaista.

Pitemmille merimatkoille ei sentään vielä uskallettu lähteä. Vielähän Odysseiassakin (4) Egypti on hirmuisen kaukainen maa, jonne on kovin vaarallinen ja vaivalloinen retki. Eikä ollutkaan syytä etäisillä merillä matkustella, kun koko ulkomaan *kauppa* oli Foinikialaisten käsissä silloin ja vielä vuosisatoja eteenpäin, kunnes vasta Kreikan siirtokuntain synty synnytti vilkkaan meriliikkeen ja kaupan ulkomaille päin. Tosin luemme että Achailaisilla oli melkoiset merivoimat — Troian sotaan lähti Agamemnonilta 160 laivaa — mutta näillä oli etupäässä sotainen tarkoitus (Thukyd. I, 8, 9).

Rahoja ei löydetty Mykenasta (paitsi makedoniselta asumus-aialta 400—200 e. Kr.), eikä kummakaan, sillä olihan vielä Homeron aikana kaikki kauppa vaihtokauppaa. Noita Homeron mainitsemia talantteja, joita käytettiin lahjoiksi, palkinnoiksi y. m. (Il. 9, 122. 18, 507. 23, 269) ja jotka ikäänkuin olivat rahan edelläkävijöitä, luuli Sehliemann löytäneensä Troiasta; ne olivat 6 hopeaharkkoa.

Tavaraa arvosteltiin ja miteltiin myös *painon* mukaan, koska on löydetty suuri joukko kivipainoja l. punnuksia (vrt. Il. 12, 434, jossa villoja punnitaan). Löytyipä myös eri haudasta pieniä kultavaakasia: kultaiset vaakamaljat rippuen kultanauhoilla vaakaorresta, kaikki rikkaasti kouristeltuna perhos- ja kukkaskuvilla. Tällä vaa'alla tietysti oli vain uskonnollissymbolinen merkitys, ehkäpä tarkoittaen vainajan elämän arvostelua toisessa maailmassa (Schl. Myk. s. 229).

Sisällisistä sivistys-oloista, esim. avioliitosta, perheen ja yhteiskunnan oloista, oikeus-oloista y. m. muistomerkkimme eivät tee meille mitään selkoa. Emme kuitenkaan paljosti erehtyne kun arvelemme niiden olleen vielä alkuperäisellä asteella ja ehkä Homeron kuvaukset samoista oloista lähinnä osuvat niiden oikeaan tilaan.

Aikakauden uskonnonkäsitteistä on meillä vähän enemmän tietoa.

Pelasgit palvelivat Indogermanein yhteistä Zeus jumalaa, taivaan haltiaa, jolla Dodonassa oli pyhä lehtonsa ja omat pappinsa (Il. 16, 133 ss.). Häntä ei kuvattu. Tämän ainoan jumalan rinnalla hallitsi ja vallitsi aloillaan lukematon joukko elementtivoimia, luonnonhenkiä l. haltioita, hyviä ja pahoja, alkuaan ihan personattomia. Mutta vähitellen tuntui tarve aatella näitä henkiä eläviksi varsinaista elämää luonnon elämässä, tarve kuvitella niitä jonkunlaatuisiksi ja -muotoisiksi. Kansan luova mielikuvitus pääsee nyt vireille, aineksia virtailee vilkkaasti sikin sokin, mutta vähitellen alkaa sekasorrosta selviä muotoja syntyä, ja kreikkalainen jumalamaailma rikaseloinen ja tarkkapiirteinen astuu valmiina näkyviin. Pelasgilais-achailainen aika oli vielä sillä väliasteella, jolloin tarujen luominen kestää paraillaan ja luonteisvoimat häätyvät personattomuuden ja personallisuuden välillä; ne olivat niin tuttuja, niin tavallisia ja „luonnollisia“ nuo kosken pauhu, myrskyn rytinä, päivän lämpö ja valo j. n. e. ja kuitenkin puhui niistä salaperäinen henki ja voima, milloin kamala ja peloittava, milloin armas ja ystävällinen. Tuommoisella henkiolennolla oli ilmimuoto ajateltava, ja mikä sille sopikaan paremmin kuin eläin, joka myös elää moista hämärää salaperäistä sielunelämää? Näinpä luontaisvoimien elo aluksi puettiin eläinkunnan ilmiöihin, jopa paremmin kuvatakseen niiden selittämätöntä ihmeellistä olentoa ja tointa, niiden hyviä ja pahoja puolia, kummallisiin, kamaloihin sekasikiö-muotoihin. Siitä nuo hirviöt ja taru-eläimet joita on kaikkien kansain taruissa. Semmoisia taru-eläimiä ja kamaloita otuksia on nyt viljalta kuvattuna noissa lukuisissa gemmoissa l. „saarikivissä“, jotka kuuluvat puheen-alaiseen aikakauteen. Niissä on nuo Harpyiat,' Kentaurit, Pegasot, Chimairat, Minotaurit y. m. tarun-esineitä, jotka ovat kotoisin Indo-germanilaisten yhteisestä tarustosta. Nämä kivoset piirustuksineen ovat hieroglyfikirjoitus jolla tuo etäinen aika on koettanut lausua mielensä ja tunteensa niistä valloista ja voimista jotka maailmaa ja ihmiselämätä hallitsevat. Vasta vähitellen syntyy tuosta polydaimonismista polytheismi, monista luonnottarista monet personalliset jumalat — tärkeä kehitystoimi, joka jo Homeron runoissa ja suureksi osaksi juuri niiden kautta on perilleen saapunut. Mykeenan aikoina on tuo toimi vasta alullaan.

Tunnettu on että Pelasgit palvelivat kuuta ja sen haltiota, kuutarta, Io nimellä. Kuun sarvien l. sakarain vuoksi kuvailtiin tätä lehmänmuotoiseksi, jonka johdosta sitten Io-tarusto on omituisesti muodostunut. Löydöstensä johdosta tuli Schliemann siihen päätökseen, että Mykenassa myös oli kuutarta palveltu, mutta Heran nimellä, jonka palvelus Mykenassa, Argossa ja Spartassa (Il. 4, 8. 4, 52. 5, 908) oli varsinkin yleinen. Hän löysi näet Tirynsin ja Mykenan sorakasoista epälukuisia idooleja poltetusta savesta kolmen eri tyypin mukaisia: sarvipäisiä lehmiä, sarvellisia (?) naisia, sarvettomia naisia (jos nuo rinnasta käyvät sakarat sarvia merkitsivät vai eikö pikemmin käsivarren tynkiä?). Hän päätti nyt näiden kaikkien tarkoittaneen samaa jumalatarta Heraa, jota alkuaan palveltiin kuuttarena ja sentähden kuvailtiin sarvelliseksi, lehmänmuotoiseksi, jota Homeron hälle antama lisänimi βοῶπις (lehmänmuotoinen) oikeastaan muka merkitsikin. Vähitellen kehittyi Heralle korkeampi siveellinen ja personallinen merkitys,

samassa määrin muuttui myös muoto inhimilliseksi ja taivaan ruhtinatar astuu esiin ylevänä ja komeana Homeron runoissa. Silloin oli myös nimitys βοῶπις laimennut merkitsemään vaan „lehmänsilmäistä“ s. o. „tyynesti katsovaa“. Näin' Schliemann — lieneekö sitte oikeassa . . . Kalmistosta löytyi vielä lisäksi pari pientä kultaista lehmänpäätä, kirves sarvien välissä, sekä suuri kaunis hopeinen lehmänpää, kultasarvinen ja kulta-aurinko keskellä otsaa. —

Tämmöinen on se sivistys mikä astuu eteemme Mykenan ja Tirynsin muinaislöydöksistä. Verrattuna useita vuosisatoja myöhempään homeriseen, tarjoo se sekä yhtäläisyyksiä, s. o. sivistys-oloja ja -muotoja jotka säilyivät ja menivät perintöön kansan myöhemmälle kehitykselle, että erilaisuuksia, siis sivistysmuotoja jotka hukkuivat aikojen telmeesen. „Yleensä on Mykenan sivistys uhkeampi ja komeampi kuin homerinen: kultalevykoristeita vaatteissa, kultaisia rintakilpiä, sinettisormuksia, vuorikide- ja alabasterikaluja ja useita muita ihania korukapineita ei Homerossa ensinkään esiinny. Mutta tämä loistava ulkopuoli ei niinkään paljo ollut itsenäisen kehityksen kuin vierasten vaikutelmain hedelmä. Taidetuotteet ovat enimmäkseen (?) kotoisin itämaiden työpajoista tai ilmaisevat, missä sopii kotimaista tehdastusta otaksua, selvästi riippuvaisuutta ulkomaisista esikuvista. Kreikkalainen henki ei ole vielä omikseen muodostellut noita vieraita kaavoja.“ (Helbig.)

Noita „vieraita vaikutelmia“, joihin jo esittelymme edetessä siellä täällä koskettelimme, tulee meidän nyt vielä lyhyesti mainita, yhdistäen ne ynnä „itsenäisenkin kehityksen“ ainekset lopulliseen katsahdukseen. Tässä toimessa kuitenkin, kun täytyy enemmin liikkua otaksumien ja arveluiden, kuin tosi-asiain alalla, on vaikea välttää erhetyksiä.

Kosketimme jo sitä läheistä keskuutta mikä vanhimpina aikoina oli olemassa Kreikan ja Frygian välillä, tuon maan, missä arjalaiset kansanainekset ikäänkuin pysähtyivät ennenkuin lähtivät lännemmäksi. Täältäpä nyt m. m. tuli Kreikan omituinen, pitkälle kehittynyt metallitehdastus, jossa pääasiana näkyi olleen varsinkin kullan taonta levyiksi ja lehdiksi sekä näiden koristelu semmoisilla kuvioilla, spiraalilla ynnä useilla muilla geometrisilla kuvioilla, jotka semmoiseen aineesen luontevasti sopivat. Mutta näitäpä spiraali- ja kiemuraesityksiä vilisemällä viliseekin Mykenan taide-esineissä, niin että harva onkaan niitä vailla. Spiraalikoriste perehtyi niin hyvästi Mykenaan, että sitä mielellään yhdisteltiin kaikellaisiin muihinkin koristusjärjestelmiin, jotka ovat aivan toista syntyperää. Puhtaana *esiytyy* se kuitenkin monissa esineissä, joihin kuuluu joukko noita kultalehti- ja -levy-nappeja ja -pyöräsiä ynnä muutamia muita esineitä kultalehdestä, joukko korukapineita, osa hopea- ja kulta-astioita sekä saviastioita y. m. — Nämä esineet arvattavasti olivat enimmäkseen kotona tehdyt, mutta Frygiasta saamien kaavain mukaan.

Toiseksi on meillä huomattava vielä syvemmälti tunkeva vaikutus, sitä kun kesti keskeymättä vuosisatoja eikä yksin supistunut metallitöiden alalle vaan käsitti useita muitakin taitoja ja sivistys-oloja. Tarkoitamme

sitä vaikutusta mikä tuli vanhoista sivistysmaista Niilin ja Eufratin varsilla sekä Foinikiasta. Sen välittäjinä olivat Foinikialaiset, jotka alati liikkuivat Kreikassa kauppamatkoillaan, mutta näkyvät myös perustelleen siirtokuntia Kreikkaan, päättäen useista paikannimistä jotka ovat semiläistä alkujuurta (esim. Malea, Marathon, Salamis, Ithaka, Tyros y. m.) taikka paikkain muista suhteista Foinikialaisiin (esim. Thebe, jonka perusti foinikialainen Kadmos, Tiryns jossa syntyi Herkules = foinikil. Melkart y. m.). Itämailta tuli taito valmiissa kaavoissa valaa metalli-esineitä; itämaalaiset ovat koriste-aiheet semmoiset kuin palmupuut, lotuskasvit, leijonat, pantterit, sfinksit, kriipit, Astarte l. Afrodite-kuvat, kyyhkyset, Herakles y. m. Geometrisia kuvia ei käytetä yksinään, vaan kasvi- tai eläinesitysten lisinä; ruusuke on tavallinen. Tähän luokkaan kuuluu siis nuo valetut vaatekoristeet ja ponsineulat, varsinkin yllämainituilla koristeaiheilla varustetut, suuri osa hopea- ja kulta-astioita ynnä korukapineita, osa kuvallisia jalokiviä, vanhemmat dipylonvaasit, kaikki lasitavara. Edelleen oli moni edistys-askel, moni tapa tästä lähteestä vuotanut. Niinpä sota-aseet ja sotavaunut olivat lainatavaraa. Jos Pelasgit jo osasivatkin kivilinnoja mylleröidä kokoon, on kuitenkin varmaan se korkeampi kanta linnoitustaidossa, josta Tirynsin muurit puhuvat, Foinikialaisilta opittu. Ainakin on ent. Karthagon paikkeilla löydetty samalla tapaa gallerioilla varustettuja muureja kuin Tirynsin. Seinämaalailut ja useat muut rakennustaiteelliset koristelmat olivat ennen Egyptissä tunnetut. Koko hautausmeno naamareineen kultakilpineen y. m. on myös sieltä kotoisin.

Mutta jääpä vielä joukko esineitä joita ei saata lukea kumpaankaan näihin luokkiin. On ulkopuolella niitä vielä kolmas sivistysmuoto huomattava, näiden sulamasta kotimaisiin aineihin syntynyt, kansallinen, joka vallitsi Mykenassa, Tirynsissä, useilla saarilla y. m. Tyyliä sopii paraiten nimittää *merelliseksi*. Kultateoksista kuuluu siihen nuo rahannäköiset kehät ja ympyrät, joiden koristeet osottavat kreikkalais-merellistä luonnetta, joissa siis on polyyppejä, sepioita, kaloja; lisäksi perhosia, useita eurooppalaisia lehti- ja kukkamuotoja y. m. Eikä ainoastaan nuo kulta-esineet kuulu tähän vaan kaikki muutkin kalut ja kapineet joissa on mainituita koristeaiheita, niinpä suurin osa maalatuita saviastioita. Lisäksi: sinettisormuksista ja jalokivistä ne joiden piirtokuvissa on joko arjalais-uskonnollinen sisällys tai aineita kreikkalaisesta elämästä, niinkuin riistan-ajoja ja sotakohtauksia. Yleensä koko tuo n. s. kivityyli, oli sen aineena kivi tai metalli (tikarisäilät), näkyy olleen pelasgilais-achailaista omaisuutta. Sen yhteydessä luemme tähän vielä kivi-uurtelun ja tiilirakennukset.

Jos kohta tämä kotimainen sivistysmuoto enimmäkseen vielä mukailikin vieraita esikuvia, sisältyi siinä kuitenkin jo ventokansallisen kehityksen ja taiteen siemeniä ja ituja. Siten Pelasgit ja Achailaiset raivasivat tietä helleeniläiselle sivistykselle. Eipä kuitenkaan Mykena ollut se paikka missä nämät eri kulttuuri-ainekset ensinnä yhtyivät näin hedelmälliseen vuorovaikutukseen, vaan monet seikat osottavat Kretan saarta tuon muinoisen sivistyksen kehdoksi (ks. Milchhoefer o. c.). Jo aikoja ennen Homeron laulujen syntyä vallitsi täällä korkea viljelys ja sivistys, josta säteitä lähti kaikille suunnille, niinpä Mykenaankin. *K. F.*

Kesytetty.

Arvid Vikström'in ruotsinkielisestä runoelmasta suomentanut Tuokko.

Miss' soipea tuuli lensi
yl' aukion poltetun,
myös sinne sun juoksus ensi
ja siellä soi hirnus sun.

Nopeena sa siell' arotuulta
ja virtoja seurasit,
ja niissä sä rintaa, huulta
vaahtoovia vilvoitit.

Laumastasi hurjast' tuolla
sa ain' olit ensinnä.
Maa itse huokasi huolla,
kun löit kavioitasi sä.

Ja kuink' kohos urhea pääsi
piiristä kumppanies!
Nöyryyttäpä heille vain sääsi
siell' ylpeä katsehes.

Kuink', kun kolauksen kuuli
siell' arka korvasi sun,
sä syöksyit pois kuni tuuli
ja kätkeyit tomuhun!

Päivällä sä näit valosalla
vain aavikon tuon avaran
ja yöllä näit tähtien alla
maan mustana uinuavan.

Mut kaikk' oli sun. Ei salpaa
siell' ollut estehenäs,
et orjuutt' tuntenut halpaa,
vaan huoleton ol' elämäs.

Tul' aika, kun kaulahas ansa
yht'äkkiä lingottiin

ja, onneton, kerrassansa
vangiksi sä tehtiin niin.

Verissä vaikk' kamppailitkin,
niin turh' oli ponnetyös.
Viruissasi maata pitkin
uljuutesi uupui myös.

Sa tallihin pantiin sitten,
miss' olla sait vankina vaan,
ja ruoska sai suomijitten
sun kohtakin talttumaan.

Sa tiedon meille voit antaa,
mink' aikahan kuri saa:
koht'. taisit suitsia kantaa
kuin kunnian tavaraa.

Nyt naarmua poltettua
vaikk' orjana kannatkin,
niin tok' ilahuttaa sua
hyväileminen pajarin.

Vain marmoriseimeä käytät
nyt atriapöytänä sä,
kullattua loimea näytät,
et kenkiä nyt häpeä. —

Kas laumaas tuoll' aromaalla!
Vapaana se leikitsee,
äänellähän voimakkaalla
ilosta se hirnuilee.

Niin, tuo kesytön sukus siellä
kuin tuuli nyt lentää saa,
esteitä ei tunne se tiellä,
avoinna on eessä sen maa . . .

Jos mennä nyt uskaltaisit
luo hyljätyn heimos sun,
niin kuoleman-potkun saisit
häpeelläsi ansaitun.

Uuden raamatunsuomennoksen kielestä.

Muistutuksia uuden raamatunsuomennoksen kielestä. Tehnyt *Arvi Jännes.* Hämeenlinnassa 1887.

Kun 1886 vuoden kirkolliskokouksen asettama raamatun kääntämistyön komitea, kokouksen päätöksen mukaan, pyysi T:ri A. Genetz'iä kielellisen muodon puolesta tarkastamaan uutta suomalaista raamatunkäännöstä, niin se erinomaisen tärkeä toimi tuli taitavan ja tarkan miehen haltuun. Tämän hänen tarkastustyönsä odottamattoman joutuisasti tuleentuneena hedelmänä on nyt ylempänä mainittu, hiljakkoin painosta ilmestynyt teos, 60-sivuinen runsassisällyksinen vihko. — Kun tekijä sanoo alistavansa sen ei ainoastaan „komiteanjäsenten keskusteltavaksi, vaan myöskin muiden kielemme — — puhtautta ja ajanmukaisen raamatunkäännöksen aikaansaamista harrastavien tarkastettavaksi", on allekirjoittajakin, asian suuren tärkeyden vuoksi ja luullen voivansa sitä edes vähänkin hyödyttää, ryhtynyt mainittua tarkastusteosta tarkastamaan ja siitä arvosteluansa lausumaan, etenkin kun siihen ovat useat ystävät, jopa itse herra Arvi Jänneskin, kehottaneet. Että minäkin kaikessa pääasiassa hyväksyn tekijän esiintuomat muistutukset ja kannatan hänen ehdotuksiansa, niin että raamatunkäännöksestä saataisiin poistetuiksi kaikki vanhan-aikuisuudet, murteellisuudet, epätasaisuudet ja virheet sekä yleisessä kirjakielessä vielä olevista monista epävarmoista, horjuvista, vaihtoehtoisista kirjoitustavan muodoista yksi ainoa kutakin lajia noudatetuksi, sen riennän heti sanomaan. Mutta yksityisseikoissa olen kylläkin monessa kohden toista mieltä kuin arvoisa kirjantekijä, ja niistä asioista pyydän täten saadakseni lausua ajatukseni. Minä en nimittäin luule Herra Jänneksen aina osanneen oikeaan, kultaiseen keskikohtaan vanhan, mutta taatun, ja uuden, mutta epävarman, välillä, ja semmoisen keskivälin etsiminen ja mahdollinen löytäminen on minusta välttämätöntä semmoisen vuosisataisen kirjan kuin Pyhän Raamatun kielen alalla, joka ei saa olla kaikkien uutuuksien koetuskenttänä, vaan jossa kielen pitää oleman mallikelpoista kirjan tekemis-ajan vakaantuneen kirjakielen mukaan.

Käydessäni nyt arvostelun erikoisseikkoihin käsiksi, en minä, selvyyttä aikaan saadakseni, voi muuta kuin noudattaa kirjantekijän omaa aineen jaotusta kaikkien kategoriain mukaan, vaikka pelkäänkin kirjoituksení siten venyvän suotavaa pitemmäksi.

Ensin on siis äänne- ja oikeinkirjoitus-oppi.

Kun tekijä sanoo, että semmoiset sananmuodot kuin *keveä, hopea* ovat paremmat kuin *keviä, hopia* (saatikka *kevee, hopee,* joista ei mitään puhuta), sekä *rupeaa, häpeää* parempia kuin *rupee, häpee* (saatikka sitte

rupiaa, häpiän), niin on hän aivan oikeassa; mutta nykyisestä kirjakielestä hän ei saa tukea sille väitteelle, että esim. *virkoan, taukoan* (samoin kuin *ainoa)* olisivat sujuvammat kuin *virkoon, taukoon*.

Mitä sitte tulee kauan eri mielipidetten alaisena olleeseen kysymykseen niiden sanain horjuvasta kirjoitustavasta, joiden toisessa tavussa on johtopäätteeseen kuuluvasta *i*:stä syntynyt kaksois-ääntiö („lyhyt" tässä kohden, niinkuin Herra A. J. sanoo olevan), niin olen minä siinä hyvin erimielinen tekijän suhteen. Tähän sananmuoto-ryhmään kuuluvat, niinkuin tiedetään; 1) *inen*-päätteiset substantiivit (niinkuin *hevoinen, kyyhkyinen, poikainen, pohjoinen* eli *pohjainen)* ja samapäättäiset deminutiiviadjektiivit *(vähäinen, pikkuinen)* sekä muut adjektiivit *(alainen, nykyinen, kumpainenkin;* 2) *isa*-päätteiset adjektiivit *(lukuisa, raivoisa, hyötyisä)*; 3) *ime-* eli *in*-päätteiset substantiivit *(istuin, laiduin*, tavallisesti *„laidun"*, *asuin, avain, reikäin, pidin)*; 4) kolmitavuiset *itta-* (= i-tta) päätteiset verbit (niinkuin *harjoittaa, kirjoittaa, ilmoittaa, velvoittaa, linnoittaa)*; 5) *aise*-päätteiset verbin vartalot *(halkaisen, julkaisee, rankaisematta, repäisi, ratkoisen, valaisee)*; 6) edellä-mainituista verbeistä johdetut nominit (niinkuin *kirjoitus, ilmoitus, haavoittaminen, valloitus, rangaistus, halkaisu, julkaiseminen)*; 7) semmoiset verbinvartalot, jotka taitamattomuus on saanut edellisten kaltaiseksi, niinkuin *kehoittaa, osoittaa* sekä, muun ohessa Kotikielen Seuran väitteen mukaan, vääriä ollevat sellaiset verbit kuin *eroittaa, koroittaa, paaluittaa*; 8) n. s. karitiiviadjektiivien, tosin useampikuin kaksitavuisetkin, vartalot, joiden pääte on tavallisesti *ton*, mutta myös *toin (viaton, -oin, lapseton, -oin)*. Näistä nyt Herra Jännes lyhyesti sanoo suotavan sääntönsä: „paras olisi jättää *i* tämmöisistä sanoista aivan pois, ja samoin muutenkin, kun ei se kuulu taivutuspäätteeseen eikä ole korollinen". Niinpä käyttääkin Herra J. tämän mukaisesti tuommoisia sanamuotoja, kuin: kirjottaa, allekirjottanut, ilmotus, tarkotus; kaltanen, tämmönen, epämääränen, liittosyntynen, johdonmukasuus, epätasasuudet. Hän kirjoittaa sitä vastoin „kolmitavu*i*nen", luultavasti siitä syystä, että *ui* diftongi on tullut pitkästä *uu*-äänteestä („tavuu" sanassa) ja *i*:stä, ja samoin *semmoinen* (= sen moinen), mutta myös (aivan vieressä) *semmonen* (vai lieneekö painovirhe?). Sääntönsä mukaan hän myös saisi: istuu ja istumella, asunpaikka, rankasee, rankastus, rohkasee rohkasta, (vaiko rohasta?), julkasi, julkastiin (vaiko julastiin?) sokastu, repästä, häpästys, ryntäsköön j. n. e. Sikäli kuin minä olen lukenut suomenkielisiä kirjoja ja sanomalehtiä sekä myös painamattomia suomalaisia kirjoituksia (joita ei suinkaan ole vähä ovat silmissäni parina vuosikymmenä), kirjoitetaan nykyisessä kirjakielessä nyt puheena olevain tapaiset sanat yleisemmin seuraavalla tavalla: hevonen, poikanen, kukkanen, kaksoset ja kaksoiset; pohjanen eli pohjonen (subst. = pohjatuuli), pohjainen eli pohjoinen (adj. = pohjoispuolinen eli -ilmainen); vähäinen, pikkuinen;

epämääräinen, kaltainen, vuonalainen, takainen ja takaisin, jalkaisin; kirjoittaa, ilmoittaa, tarkoittaa, valloitus, linnoittaminen, haavoitettu, virvoitus; yhtä usein: erottaa ja eroittaa, osottaa ja osoittaa, kehotus ja kehoitus, pakottaa ja pakoittaa; edelleen: rankaisee, rangaistus, valaisee, repäisee (mutta: repäsi), reväistään, häpäisee ja häväistys, rohkaisi ja rohkaista, julkaisee ja julkaista (myös: julasta), halkaiseminen. — Miksi tahtoo nyt Herra J. poiketa tuosta tavallisesta, joka ei suuresti ole epävakaista eikä vaikeata noudattaa, miksi tyrkyttää uutta ja vaillinaista vanhan ja vakaantuneen sijaan? Sentähden varmaan, että kai tahtoo olla jyrkästi johdonmukainen, että hän läpikotaisin on foneetikus eli äänteenmukaisuuden suosija, mitä oikeinkirjoitukseen tulee. Minäkin olen julkisesti puolustanut kirjoitusmuodon äänteenmukaisuutta ja pysynkin kiinni siinä mielipiteessä, mutta sen kannattamisen en luule vaativan itseäni kirjakielessä hyväksyttäväksi suosimaan kaikkia niitä kielimuotoja, joiden pohjana on yhteisen kansan epäsäännöllinen ja välinpitämätön puhekieli ja ääntämistapa tahi ylimalkaan huolimaton ja jokapäiväinen puhekieli. Ja tämmöiseksi arkipuheeksi todellakin minun mielestäni muuttuisi meidän soinnukas ja kaikuva kirjakielemme, jos kirjoittajat kaikessa noudattaisivat nyt puheena olevan arvoisan kirjantekijämme mieltä ja neuvoa, jommoinen arkipäiväisyys taas ei ensinkään sovi pyhän kirjamme muuten juhlallisen kielen kanssa yhteen eikä saa siihen pyrkiäkään. On väitetty muun muassa, että on oppimattoman moukan vaikeata tietää, jopa kieliviisaankin joka kerta muistella, mikä esim. on oikeampi ja parempi, „kirj*oi*ttaa" vai „kirj*o*ttaa", „ilm*o*tus" vai „ilm*oi*tus", „os*o*tus" vai „os*oi*tus". Kylläpä tuon vähällä oppii. Sääntö on: jos verbi (ja sen johdannaiset toisessa sijassa) johtuu semmoisesta nominista, jonka vartalon loppuvokaali (paitsi ehkä *o, ö, u, y)* muodostaa monikon *i*:n kanssa diftongin, niin tulee pääte kuulumaan *oittaa, oitus* j. n. e.; siis *kirja* ja *haava* sanoista saadaan *kirjoittaa* ja *haavoittaa*, vaikka ei kentiesi *ero* sanasta *eroittaa* ei *ehdoitus (ehto* sanasta), ei *helpoittaa.* „Osottaa" johtuu varmaankin „osaa" tahi „osuu" verbistä eikä „osa" substantiivista (josta saadaan „osittaa), ja semmoiset verbit, kuin *seisottaa, karkottaa, kehottaa,* y. m., johtuvat verbeistä eivätkä siis saa monikon *i*:tä. Ja että monikon *i*:n paneminen *ttaa* päätteen eteen on oikeata ja säännöllistä, ei tarvitse monella sanalla toteen näyttää, kun huomauttaa semmoisia sanoja kuin: hyvittää, selittää, osittaa, kepittää, kivittää, joissa vastaava loppuvokaali *i*:n edestä katoo, taikka yksitavuisista vartaloista tehtyjä „puittaa", „päittää" (= varustaa päistä). Ei tämän tämmöisen oppiminen ja osaaminen ole työläämpää kuin senkään tietäminen ja muistaminen, milloin „diftongi on lyhyt", „tavu koroton", „vokaali korkea" vai „matala" (ennen sanottiinkin selvemmin: „kova" ja „pehmeä"), jommoisia määräelmiä Herra J. tahtoo noudatettaviksi ääntämisen ja yleisen käytännön mukaisessa

oikeinkirjoituksessa. Ja jos olisikin tuo vaikka vielä vaikeampaakin, kunhan vain on säännönmukaista, niin eivät ainakaan semmoiset kirjantekijät kuin Piplian suomentajat saa sitä pelätä, vaan tulee heidän muistaa, että, samoin kuin pyhimmän kirjamme sisällyksen pitää olla elämämme ojennusnuorana, sen kieliasukaan ei saa olla muunlainen kuin niin säännöllinen ja malliksi kelpaava, miten suinkin inhimilliset voimat kykenevät sitä saamaan. Ja lisäksi tulee vielä, että, paitsi selvän sisällyksen vaatimaa kielipuvun eheyttä, täydellisyyttä, juhlallisuutta, myöskin niin monta monituista kauniskaiullista sanaa — kuulkaamme vain: *kilvoitus, ilmoitti, valaisee,* vieläpä tuo verraton *kukoistus* — riistettäisiin rakkaasta raamatustamme ja muista kelpo kirjoista, jos tuo mokoma — en voi muuta sanoa — *i*:n pelko pääsisi vaikuttamaan kirjantekijöihimme. — Tuosta samasta *i*:n pelkäämisestä ja vihaamisesta peräisin on myös Herra J:n yksipuolinen rakkaus *kun* sanaan, niin ett'ei ollenkaan *kuin* enää ansaitse näkyviinkään pääsemistä. Minusta on hyvä käyttää kumpaakin paikassaan, koska on vara valita, ja siihen tapaan, joka jo alkaa kirjakielessä vakaantuakin, kirjoittaa näin: suurempi kuin, enemmän kuin, niin kuin (niinkuin), semmoinen kuin, sen mukaan kuin y. m., milloin on jonkinlainen vertaaminen puheena, mutta sitä vastoin panna „kuin", kun sillä osotetaan syytä, aikaa j. n. e., esim.: kun sanotaan, niin kuulkaa; en minä huoli, kun eivät muutkaan. — Mistä syystä Herra J. päin vastoin arvelee, että „täytynee toistaiseksi säilyttää semmoiset muodot kun *iloitsen* ja *riemuitsen*", on vaikeata käsittää, kun tietää kansankielessä sanottavan esim. „ilottee". Ylimalkaan täytyy vielä kummeksia, mistä syystä tahi millä erioikeudella näin tahdotaan yleiseen kirjakieleen tyrkyttää noita *i*:tä vailla olevia johdannaisia, mutta ei samalla innolla, myöskin puhekieleen nojautuen, haluta kielen arkipäiväisyydelle voittoa hankkia sen kautta, että sanain taivutusmuodoistakin *i*karkotettaisiin ja siis kirjoitettaisiin esim. *annon, kantovat, kantasin, istusitte, ukkoneni, akkonensa, kasvossa* (= kasvoissa), *vattollaan* (= vatsoillaan) y. m. yhtä hyviä.

Tulemme sitte konsonantteihin ja erittäinkin niiden pehmennykseen. — Kun sanoista *entinen, pikkunen* (eli pikkuinen) saadaan, *t*:n ja *k*:n pehmenemällä, *entistä, pikkusta,* niin on syytä, arvelee Herra J., samankaltaisissa verbeissäkin ja niiden johdannaisissa tehdä samoin ja siis kirjoittaa: re*pä*stään (entä: repäistään?) eikä re*väi*stään (revästään), vapistus, sokastut, rankastus, häpästiin. Kylläpä lyö tuo konsekvenssi sulosointuisuutta korvalle! — Kirjantekijä vaatii kirjoitettavaksi: ikä iän (ei: ijän), mäki mäellä, ies ikeen, äestää (ei: äjestää) j. n. e., niinkuin tavallista onkin, ja siis myös: sika sian sialla. Mutta hän kirjoittaa myöskin: sia sian, eikä: sija, niinkuin yleisesti tehdään ja hyvä on, eroituksen tähden. Kuinka Herra J. sitte taivuttaa „reikä" sanaa? Hän sanoo

tietysti „reijän“, koska hän hyväksyy muodon „huijennut“. Samoin myös: aikoo aijon (ei: aion, eikä: aivon), aika aijan, poika poijalle, vieläpä siis: poijille. Eipä tuossa *i*:tä ja *j*:tä peljätä. Eipä suinkaan. Pannaanpa vielä *piika* tekemään *piijalles*. Samassa silmänräpäyksessä taas pidetään muodot „au*v*ennut“, „kau*v*as“, „rau*v*ennut“, „lau*v*ennut“ parempina kuin „auennut“, „rauennut“, „kauan“, „lauantai“. Näissä ei *v* kelpaa. Ihan vastoin yleistä kirjoituskieltä. Jos taas karjalaisen Herra J:n (tahi hänen hämäläisen apumiehensä) korva kuulee piiassa enemmän kuin siassa *i*:n jäljessä *j*:n ja sentähden sen siihen kirjoittaakin, ja taas „kauas“ ja „auennut“ sanoissa enemmän *v*-äännettä kuin „haussa“, niin olkoon oikeassa, mutta ei ainakaan minun (hämäläinen) korvani ole niin milloinkaan kuullut noita *j*:tä ja *v*:tä. Mutta minun puolellani on yleisempi oikeinkirjoitus ja tämän perusteen nojassä väitän nuo mainitsemani kirjoitus-ehdotukset turhiksi uutisiksi. — Samassa kuin Herra J. hyväksyy semmoiset muodot kuin *jäljessä, kuljeksii, järjestys,* hylkää hän „aljettaissa“ sanan sen vuoksi muka, että vartalon *k*:n jäljessä oleva *a* (alkaa) on taivuttaessa muuttunut *e*:ksi ja semmoisena joutunut *k*:n jälkeen. Mitä joutavia saivarruksia! *E* on *e*, syntyipä se miten tahansa. — Hän suopi myös sanottavan *härjän* ja *näljän* („nälkä“ sanasta) samasta syystä kuin *hyljännyt, peljätä.* Olkoon menneeksi; mutta tuskin nykyinen yleisempi kirjoitustapa siinä palajaa vanhaan kirkon kieleen, ja paitsi sitä on suomenkielessä sanat *näljä* ja *hyljään* — „H:n jäljessä älköön *k*:ta pehmennettäkö *v*:ksi“, sanoo Herra J., esim. tuhka tuhvassa. Mutta kuinka hän sitte tässä kohden tahtoo sanottavaksi? Pehmentämälläkö *tuhassa* vai pehmentämättä *tuhkassa; vihkon* vai *vihon?* Niinkuin nimittäin tiedämme, on tässä kaksi päämurretta vastakkain. — Kirjantekijä hylkää *huovolle* muodon „huoko“ sanasta ja vaatii kirjoitettavaksi *huo'olle.* Olkoon niin; mutta kirjoittaneeko hän yhtä mielellään *ruo'on,* vaikka kirjakielessä käytetään *ruovon* („ruoko“ sanasta)? — Eikö ole raamatun kanoonisten kirjain suomennosta lukeissa ilmaantunut syytä lausua mielipiteitään siitä, kuinka *k* on pehmennettävä *luku, puku, suku, kyky* sanoissa? Kelpaako Jyväskylän foneetiikan ja ortografian mukaan lu'unlasku“, „su'ussa“, „pu'un“, „ky'yllä“, vaiko „luvun“, „kyvyn“ j. n. e.? Varmaankin jälkimmäinen vaihtoehto.

Tekijännimiä johdetaan varsin käytännöllisesti ylimalkaan *ja (jä)* päätteen lisäämällä verbin vartaloon, esim. *saaja, lyöjä, seisoja, kysyjä, antaja, kirjoittaja, vastaaja.* Harvat myös enää epäilevät kirjoittaakseen *tutkija, vaatija, ristijä,* kun vartalossa *i* on loppuääntiönä ja erotuksenkin tähden infinitiivi-muodoista „tutkia“, „vaatia“, „ristiä;“ muutamat taas vielä pitävät kiinni johdannaisista *tuntiasta, tekiästä, palveliasta* j. s. eivätkä suvaitse useampain käyttämiä *tekijöitä* ja *palvelijoita,* vaikk'ei näiden sepitsemisessä ole muuta poikkeustemppua, kuin että verbin varta-

lon *e* muutetaan *i*:ksi. Ei ainoastaan viimmeksi-mainittujen mieltä ole Herra J., vaan hän kuuluu myös niiden edellä osotettuihin epäilijöihin ja karkottaa *i*:nkin perästä *j*:n, siitä syystä taas, että tarkan tarkka korva ei johdannaisissa „tutkija“ ja „tekijä“ kuule *j* äännettä selvemmin kuin esim. infinitiivi-muodossa „tutkia“ ja monikon partitiivissa „retkiä“. Minä ja moni muu luulemme sen kuulevamme kaikissa noissa sanoissa, vaikka sanain sekoittamisen välttämiseksi emme yksipintaisesti käytä yhden yhtykäistä äänteen ulkomuotoa. Ja tahtoohan itse Herra J. vain erotusta varten kirjoittaa *rakehilla* (sanasta *rae)*, ett'ei muoto *rakeilla* näyttäisi tulevan *rakki* sanasta. — Selvä ja käytännöllinen säännöllisyys heitetään pellolle jyrkkätieteellisten arvelujen tieltä, jos tässä noudatetaan Herra J:n neuvoa.

Lainasanoista ei ole minulla muuta huomauttamista, kuin että tuntuisi vastenmieliseltä kirjoittaa „Suomen Zioni“ eikä „S. Siioni“. — Olkoon tässä vielä kuitenkin sivumennen mainittu, että kummastuttaa, kuika niin etevä kielimies, erittäin äänneopin tutkija ja äänteenmukaisen oikeinkirjoituksen puolustaja, kuin ystäväni J. on, saa kieliaistinsa tyydytetyksi kirjeittamalla *aspiratsiooni* ja *konjunktsiooni*, eikä yhtä rohkeasti, mutta tarkemmin *aspiratsjooni, konjunktsjooni.*

Toisena pääosana kirjantekijän tarkastuksessa ovat muoto-opilliset asiat. Katsokaamme nyt siis niitä ja arvostelkaamme. Ennakolta tahdon jo sanoa, että tästä osasta olen löytänyt verraten vähän sanan sijaa. — Mitä ensin tulee yhdistettyihin sanoihin (eli, niinkuin niitä tarpeettomasti myös uuteen malliin sanotaan „liittosyntyisiksi“, josta sitten syntyy hyvin vähän kieliopilliselta kajahtava „liiton-osa“), niin olen kaikessa aivan samaa mieltä kuin Herra J. Ainoa poikkeus on se, ett'en millään tavalla voi ottaa suostuakseni siihen, jotta taipumattomat adjektiivit *eri, joka, koko, kelpo* y. m. kirjoittaisin yhteen pääsananss kanssa, ja siitä samasta syystä muka, kuin kirjoitetaan *aikakirja, kovaosainen, muinais-aikoina, vapaaneidet* y. m. Mitä yhteyttä on sanain yhdistysjohtamisella atribuutin eli appositsjoonin taipumisen kanssa? Ja mitä hyvää tuosta yhteenkirjoittamisesta, taas jostakin uuden uutukaisesta, sitte on?

Nominien taivutukseen siirtyessämme kohtaa meitä illatiivi-sijan asia, jossa Herra J., muun muassa, ensiksi sanoo, että säännöllisesti kaksi- tahi useampitavuisissa sanoissa siinä on lyhyen vokaalin jäljessä *vokaalin pitennys* ja *n,* siis ei: *suonihin, ovihin,* vaan *suoniin, oviin, sanaan, taloon* j. n. e. Aivan oikein; mutta minä luulen tämän säännön huomauttamisen tarpeettomaksi, jopa sopimattomaksikin, sillä useastikin *h*:n pysyttäminen, ainakin vaihtelun vuoksi, soi varsin kauniilta; ja paitsi sitä on tapauksia, joissa illatiivin *h*:n käyttäminen näyttää paremmaltakin, esim. *lajiin, veljiin* sanain asemesta, joissa tulee silmiin kolme ii:n pilk-

kua, somemmat *lajihin* ja *veljihin*. Että kirjantekijä taas pitkän vokaalin perään (eli n. s. supistuvaisissa *) sanoissa) vaatii illatiivin päätteeksi yksikössä *seen* ja monikossa *sin* (eli *isiin),* jotka ovat puhekielessä yleisemmät kuin kielioppimme tähän asti opettamat *sen* ja *sin,* siinä hän tekee hyvin; mutta kun hän siihen lisää, ett'ei semmoisilla sanoilla kuin *valkea, hopea,* joilla on toisetkin kansankielessä yhtä tavalliset, jos ei tavallisemmat, (supistuvaiset) muodot *hopee, valkee,* saa monikon illatiivissa olla *valkeisiin, hopeisiin* (vaan pitää olla: valkeihin, hopeihin), sen vuoksi, ett'ei niillä muka olisi yksikössä *hopeeseen, valkeeseen,* niin sanon suoraan, että hän on väärässä. Puhuuhan hän itsekin genetiivimuodosta *korkeitten* (eli: korkeiden), joka on sanasta *korkee,* kun taas sen supistamaton vartalo *korkea* saa *korkeain.*

„Relatiivisena pronominina ei käytetä — — — *kuin* ja *kun* sanoja“, sanoo Herra A. J. aivan jyrkästi. Eipä niinkään. Päin vastoin niitä (ainakin „kun“ sanaa) puhekieli käyttää alinomaa, ja niin tekee ja on tehnyt kirjakielikin, ja saakin se niitä käyttää varsinkin sujuvasti, sekä ovatkin ne tarpeelliset, ett'ei alati tarvitse *jokaa* panna; minä en puhu tässä mitään *mikä* sanasta, jota monen näkee välistä käyttävän relatiivina, vaikka se vain harvoin siksi kelpaa. Subjektina ja objektina sekä samassa sijassa kuin edellä käypä korrelaatinsa sopii kieltämättäkin *kuin* sanaa kansankielen ja nykyisen kirjakielenkin mukaisesti käyttää. Mistä ja miksi on Herra J:n ehdoton kielto?

Melkein käskemällä käskee kirjantekijä, verbien taivutuksesta puhuessaan, olemaan käyttämättä semmoisia infinitiivin passiivisia muotoja kuin *aateltaissa* (eli ajateltaessa) *annettaissa, mentäessä,* ja niiden sijaan aina panemaan aktiivisen *aatellessa, mennessä* j. n. e. Minun mielestäni on sopivampi käyttää noita passiivisia II:sen infinitiivin inessiivejä ainakin silloin, kuin pääverbi on passiivi- eli impersonaali-muodossa.

Pitää sanan ohessa on hyvin hyvä ja selvä, varsinkin pitemmissä lausejaksoissa, Hämeen tavalla panna III:nen infinitiivin instruktiivi ja sanoa: minun pitää *menemän,* pitää otettaman, koska se on yhtä oikea kuin „pitää ottaa“, „pitää mennä“ y. m. Annetaan senkin muodon elää niin kauan kuin jaksaa.

Partikkeleista puhuttaessa**) on 25:nellä sivulla se lauselma, että, muun muassa, *parissa* ja *pariin* sanain käyttäminen tietämässä samaa kuin *seassa* ja *sekaan* tahi *seurassa* ja *seuraan* muka on „epäsuomalaista“. Eihän toki yleiseen. Samoin näyttää myös kirjantekijä hyväksyvän ai-

*) Minä käytän tahallani vanhaa termiä „supistuvainen“ enkä uutta tarjottua „typistyväistä“, sillä typistäminen on, minun tietääkseni, päästä katkaisemista eli lyhentämistä, joten tässä ei ole laita.

**) Sanoisiko Herra J. tässäkin tilassa *puhuessa?*

noastaan *joukossa, joukosta* ja *joukkoon,* eikä *seassa, seasta* ja *sekaan,* kun on puhe ihmisistä. Mutta eipä siihen päätökseen yleinen puhe- eikä kirjakieli aihetta antane.

Kolmas pääosa sisältää lauseopillisia asioita.

Herra J. tahtoo säännöksi seuraavata: „kun infinitiivi on subjektina, niin useassa tapauksessa ei saata asettaa predikaatintäytettä partitiiviin, jota vastoin nominatiivia aina sopii käyttää; käytettäköön siis aina johdonmukaisesti nominatiivia". Allekirjoittaneella taas on, sekä puheettä varsinkin yleisemmän kirjakielen nojalla, päinvastainen mielipide, nimittäin että partitiivin käyttämistä tämmöisissä tiloissa on pidettävä sääntönä, ainakin kun predikaatintäyte on subjektin jäljessä, mutta nominatiivi esiintyy säännöllisesti vain eräissä fraaseissa. Tietääkseni siis tavallisemmin sanottaisiin: „jaloa lyödä on suunnatonta" eli oikeammassa järjestyksessä, „sunnatonta on jaloa lyödä (mutta ehkä myös: suunnaton on jaloa lyödä); „voittaa viisautta on kultaa paljon parempaa" (eikä parempi); „vähäistä (tuskinpa: vähäinen) on sinulle olla minun palvelijani;" jota vastoin sanotaan aina: „ei sinun ole hyvä mennä" (eikä suinkaan: sinun mennä ei ole hyvä, eikä: s. m. ei ole hyvää).

Kiittämätöntä on, että kirjakielessä käytetään semmoista lauselmaa kuin *tuo syödäkseni* tavällisemmin kuin *tuo syötäväkseni;* mutta tarvitaanpa jälkimmäisen tapaisiakin lauselmia, esim. *otan tutkittavakseni* (= ryhdyn tutkimaan ja teen sitä; otan tutkiakseni = rupean tutkimisen vaivaan, lupaudun tutkimiseen); *katson ehdotettavakseni* eli *pidän ehdotettavanani* (= katson velvollisuudekseni ehdottaa).

Semmoisten lausetten, kuin *näki heidät murheellisiksi, tietää pimeyden asetetuksi, miks'et ilmoittanut häntä emännäksesi, näkee varmaan levenneksi,* sanoo kirjantekijä olevan „vasten nykyjään yleistä käytäntötapaa" ja „vanhentuneita", vaikkapa „alkuaan epäilemättä oikeita". Eivät ikinä ne ole vanhentuneita tahi vastoin yleistä käytäntötapaa, vaan ovat päin vastoin yhä käytännössä, hyvinkin sieviä ja olemassa pysytettäviä. Kun lyhyemmin voin lausua: näki heidät murheellisiksi, tietää pimeyden asetetuksi, niin miksi sitte parempina pitäisin pitempiä: näki heidän olevan murheellisia, tietää pimeyden olevan asetetun? Lauselman „näkee varmaan levenneeksi" sijaan sopii sanoa sekä: n. v. levenneen, että: n. v. olevan levenneen. Että lause „näki heidät *murheellisina*", niinkuin Herra J. tahtoo tässä kirjoitettavaksi, sisältää toista kuin „näki heidät *murheellisiksi*", ei minun tarvinne hänelle huomauttaa. Ja sanoohan hän samassa kappaleessa, että lause *he havaitsivat laissa kirjoitettuna* on „poikkeus" oikeammasta „he h. l. *kirjotetuksi*". Mistä tuo tuommoinen ristiriitaisuus? Eikö ole tavallista, nyt puheen-alaisen tapauksen mukaisesti, sanoa: väitän sen *vääräksi* (eikä ainoastaan: v. s. *olevan väärin* eli *väärän*?

Että kirjantekijä hylkää semmoisen lauselman kuin „*pahaa teke-*

misessä he väsyttävät itsensä", on varsin oikein, mutta sen ohessa olisi suotavaa ollut, ett'ei hän olisi puolustuksellaan tukenut tätä äskettäin, Karjalan koilliskulmilta muistaakseni urkittua, muutamalla taholla ihastuen vastaan otettua lausettakaan „*pahaa tekeminen*" y. m. s. esim. „loruja uskominen". — Kun hän taas jyrkästi väittää semmoisen lauseen kuin *käski hänen ottaa* „vääräksi", vaatien sanottavaksi: „käski *hänet* ottaa", niin rohkenen minä yhtä lyhyesti sanoa, että hän itse on väärässä. Suvaitseeko hän tämmöistä objektia kuin lauselmassa „käski *häntä* ottamaan", joten siellä sanotaan, missä ei tunneta koko *hänet* muotoa eikä myös sanota: käski hänen ottaa, ja jommoisen tapaisia lauseita varmaankin tavataan raamatunkin kielessä?

Että olisi väärin sanoa: *kaatakaa* se maahan niinkuin *vesi*, mutta oikein: kaatakaa se m. n. *veden*, sentähden että ajatus muka olisi: niinkuin veden *kaadatte*, sitä en minä puolestani voi myöntää ja voineeko kukaan muukaan. — Epäiltävänä taas uskallan pitää seuraavaa distinktsjoonia, nimittäin että lauselma „vahvistaa *ruumiin*" tarkoittaa samaa kuin „tekee ruumiin *vahvaksi*", mutta „vahvistaa *ruumista*" olisi = tekee ruumiin *vahvemmaksi*".

Herra J:n mielestä on oikeampi sanoa: pelastakaamme jokainen *sielunsa*, otitte takaisin kukin *orjansa*, kuin: p. j. *sielumme*, o. t. k. *orjanne;* niinpä lieneekin. Epäilijän sopinee sanoa: pelastakaamme sielumme jokainen, otitte takaisin orjanne itsekukin, jotka ainakin lienevät oikeat lauseet.

Aivan yhtä mieltä olen kirjantekijän kanssa siitä, että „substantiivin määrääminen semmoisilla sanoilla ja muodoilla, joita muuten käytetään *adverbiaalina* — — —, on yleensä suomenkielelle outo, ja siis hyljättävä". Mutta tiloja voipi kuitenkin olla, joissa semmoiseenkin konstruktsjooniin on pakko. Esim.: *ovi* (toiseen) *kamariin* (päin) *on kiinni*. Olemme nimittäin kamarissa, josta vie ovi sekä toiseen kamariin että saliin. Lausumalla „toisen kamarin ovi on kiinni" en saata tarkoin sanoa, että se ovi on kiinni, josta mennään toiseen kamariin siitä kamarista, jossa olemme ja jonka niin saliin kuin kamariinkin viepää ovea saattaa sanoa kamarin oveksi, samoin kuin ei myös „salin ovi" ole ainoastaan salin ja kamarimme välinen ovi, vaan sekin, joka saliin vie muualta, esim. porstuasta. Tietysti on kieltämättä oikein sanoa: kamariin viepä ovi on kiinni, mutta kelpaa toki myös: ovi kamariin on kiinni, y. m. s., jos, niinkuin tässä, adverbin määräämä substantiivi on lauseen subjektina. Samoin ei myöskään semmoinen lausetapa ole kovin loukkaava, jos täten määrätty sana on objektina; esim.: katso ahdistustani vihamiehiltäni. Samalla tavoin minä myös pidän joskus hyväksyttävänä seuraavat lauseet: väkivallan tähden veljeäsi Jooseppia kohtaan, rakkautensa kautta häneen y. m. s.

— Minkätähden *lupaus runsaasta pelastuksesta* olisi epäluonnollista, en suinkaan käsitä.

„Murteelliselta tuntuviksi“ sanoo Herra J. lauseet: „heillä *ovat* karvahimmat rypäleet“ ja „joissa *ovat* kultaiset koukut“. Lieneekö tuo lausetapa vain murteellinen, ja mitä murretta? Eiköhän peräti väärä. — Puolustaen mainitsee hän myös lauselman: „vaikka niitä *vastaa* erityiset johdetut verbit“, sillä perustuksella muka, että subjekti tässä kohden, vaikka nominatiivissa ollen, on merkitykseltään „partsiaalinen“. Lieneekö tarvis tuota hyväksyä, kun voipi aivan oikein sanoa: vaikka niitä *on* (eli ovat) *vastaamassa* erit. johd. verbit?

Kun Herra J. lukee nominien sijain väärien tahi outojen käyttämisten joukkoon senkin, että genetiivi pannaan datiivisesti allatiivin sijaan, esim. „jotka eivät *hänen* (= hänelle) suurta antaneet“, en ole *heidän* yhdenkään (= heille yhdellekään = yhdellekään heistä) pahaa tehnyt“, niin hän ylellisen jäykästi tahtoo polkea tämmöisissä kohdin hengellisissä kirjoissa käytettyä länsisuomalaista murretta. Tahtooko hän myös väittää, että esim. lause *minun on nälkä* on huonompi kuin itäsuomalainen *minulla on nälkä?* — „*Se tapahtuu joka kolmantena vuotena*“ on yhtä tavallinen ja oikea lause kuin „*s. t. joka kolmas vuosi*“. – Lauseessa „Kain asui Nodin maalla, itään päin Edenistä“ ei suinkaan sana *itään* ole outoa, vaan päin vastoin tavallisempaa käytäntötapaa kuin *idässä* tämmöisissä kohdin.

„*Olla* verbiä ei sovi käyttää yht'aikaa kopulana ja apuverbinä“, säätää Herra J. 48:nella sivulla. Väärin siis on: A. oli vanha ja iälliseksi joutunut! Tuskinpa lienee tuo väärin. Onhan verbin partisiippikin tavallansa nomen (adjektiivi), joten sen asento lausejaksossa tässä kohden on yhtäläinen, kuin predikaatintäytteenkin on kopulan ohessa.

„Lieneekö kirjakielessä hyväksyttävä“, kysyy kirjantekijä, „indikatiivin ja imperatiivin käyttäminen *dicendi*-verbien jäljessä optatiivisessa merkityksissä?“ Miks'ei? Ei minusta ole kieltä loukkaavata sanoa: sano E:lle, että hän *ottaa* suitsutus-astiat; olet antanut käskyn, että kaikki ihmiset *langetkoot* maahan. Myöntäähän J. itsekin tuon olevan „puhekielessä jotenkin yleistä“. Miksi sitte epäilee sen kelpaavaisuutta kirjakieleen? — Konditsjonaalia arvelee hän „väärin tahi omituisesti“ käytetyksi lausejaksossa: „he olivat kasvatettavat kolme vuotta, ja näiden kuluttua *tulisivat* (he) kuninkaan edessä seisomaan“, ja ainoan oikean olevan: — — — *piti* heidän seisoa. — Eipä suinkaan; päin vastoin ei se ollenkaan ole outoa, sikäli kuin minä luulisin tietäväni.

Vieläpä väittää Herra J., että „infinitiiviä ei käytetä kirjakielessä datiivigenetiivin kanssa tai ilman, aikomusta ilmottamaan“; että siis lause „järvi oli pappein pestä itsensä“ olisi väärä, jonka sijaan pitäisi sanoa: — — — peseytymistä varten. Mutta jos nyt ei olisikaan „peseytymis“-

sanaa olemassa eikä sitä maassa paljon käytettäisi? Mitenkäs sitten? Eipä hätääkään. Tuo ja tuon kaltaiset lauselmat, esim. „korottakaatte (ovet) kunnian kuninkaan mennä sisälle", samoin kuin: „antakaamme leipää lasten syödä y. m. epälukuiset, ovat ihan oikeita ja tavallisia. — Ei niin ikään Herra J:lle kelpaa: „kuningasten aikeet *hävittää* Jumalan valtakuntaa eivät onnistuneet". Mitenkäs sitte? Eihän ainakaan: k. aikeet *hävittämään* — — —? Ei suinkaan, koska hän pari riviä alempana varoittaa sanomasta: sinulla on oikeus sitä *ostamaan*, hän antaa enkeleillensä käskyn *varjelemaan* sinua.

Seuraavassa lausuu kirjantekijä, ett'ei aktiivin II:sen infinitiivin instruktiivia mielellään panna passiivin määräykseksi; ei muka ole oikein sanoa: se ilmoitettiin sanoen. Totta kaiketi. Täytyneehän lausua: *varoittaen* N. N:ää hoitamaan vanhempiansa, *määrättiin* hän veljillensä maksamaan lunastukset; uudessa asetuksessa *määrätään*, entiset säännökset *muuttaen?* Eihän ikinä: *velvoittamalla* ja *muuttamalla*, niinkuin jotkut kirjoittaisivat, vaan ei suinkaan Herra J., joka päin vastoin selittää III:nen infinitiivin adessiivin ilmoittavan välikappaletta eikä tapaa. Mutta miksi hän sitte kieltää käyttämästä aktiivin II:sen infinitiivin instruktiivia passiivin ohessa, hän, joka, niinkuin ylempänä olen maininnut, tahtoi käytettäväksi saman infinitiivin inessiivisijaa vastaavan passiivisen infinitiivin asemesta passiivisenkin verbin ohessa ja sanottavaksi esim. *nähtiin mennessä* paremmin kuin „nähtiin mentäissä?" Eikö tämä vivahda oikulliselle?

„*Joka* sanalla alkavaa lausetta ei mielellään panna päälauseen edelle"; esim. ei: jotka minä kannoin käsilläni, ne lopetti ihminen; sillä jona (eli: minä) päivänä sinä siitä syöt, pitää sinun kuolemalla kuoleman. Niin nyt säätää Herra J. Parempi olisi sanoa, että se *joka* varsin mielellään niin pantakoon, koskapa sitä tapaa alinomaa käytetään niin puhe- kuin kirjakielessäkin sekä se on erittäinkin laki- ja asetuskielessä hyvin tavallista, samoin kuin aina on ollut niin laita hengellisessä kirjallisuudessa.

Mitä vihdoin tulee loppuliitteeseen, jossa luetellaan noin 600—700 raamatunkäännöksessä käytettyä sanaa, „jotka ovat joko outoja taikka muodoltaan, taivutukseltaan, merkitykseltään tai lauseessa käyttämiseltään huomattavia, tai joita synonyymien tähden on tahdottu ottaa puheeksi", niin olisihan siinäkin useiden sanain suhteen sanomista, ett'eivät ne kaikkien mielestä liene semmoisia, että niitä olisi tarvinnut erittäin huomattavina mainita, mutta jääköön tuo nyt sikseen, kun kirjoitukseni ilmankin jo on liian laveaksi käynyt. Kentiesi joskus toiste vielä nekin erittäin saatan ottaa puheeksi.

Jos tahtoisin muutamin sanoin lausua loppupäätöksen tästä, ehkä kylläkin rohkeasta, arvosteluyrityksestäni, niin olisi se tämä: että Herra

Jännes sen paljon hyvän ja perusteellisen ohessa, mitä hän on puheena olevassa kirjasessa esiin tuonut raamatussa käytettävän suomenkielen puhdistamiseksi, on mielestäni ylen vähän arvoa antanut entiselle, vanhalle, tähän asti käytetylle, vielä tavalliselle, ja tahtonut liiaksi panna sen sijaan uutta, epävakaista, arvelun-alaista, jopa osaksi muuttaa soinnukasta ja juhlallista hengellistä kieltämme monessa kohden yksitoikkoiseksi ja arkipäiväiseksi rahvaankieleksi. *F. A.*

Mitä vanhat asiakirjat kertovat Oulunjärven pitäjästä.

Myöhään, vasta Uuden ajan alussa, on vakinainen asutus tullut Oulunjärven tienoille. Vaan silti ne eivät ole olleet aivan tuntemattomia keskiajan kuluessakaan; verrattain kauvan ovat seudut nähneet ihmisiä, ainakin Lappalaisia poroineen sekä kaupitsevia ja rosvoavia (kauppa ja rosvoaminenhan ovat alussa olleet hyvin likeisiä elatuskeinoja useammilla kansoilla) tai kalastavia Karjalaisia Käkisalmen ja sittemmin Vienan läänistä. Kaukana Keskiajalla näet jo löydämme Oulunjoen suulla kauppa- eli haminapaikan, joka uuden ajan alussa jo oli oikein asuttu ja rakennettu kauppala. Tänne tuli Venäjän Karjalaisia kaupan tekoon Pohjanlahden rantamaan asukkaitten kanssa monta eri tietä. Yksi näitä teitä on varmaankin ollut se, joka myöhemminkin oli yleinen, ja joka kulki Oulunjärven ja -joen kautta *. Tämän kautta kulkiessaan tapasivat karjalaiset kauppamiehet

* Vähän jäljemmin kuin tämä arveluni oli kirjoitettu, ilmestyi „Historiallisen Arkiston“ IX:äs osa, jossa löytyy kopioittuna eräs asiakirja, joka täydellisesti vahvistaa minun otaksumiseni. Se on näet eräs tutkinto, jonka Turun vouti Simo Tuomaanpoika ja Jaakko Teitti v. 1556 ovat pitäneet erään „Nousia“ nimisen Venäläisen (arvatenkin Venäjän Karjalaisen) kanssa siitä matkasta, jota myöten Venäjän Karjalaiset kulkivat Käkisalmesta Ouluun. Kerrottuaan ensin matkan Käkisalmesta Pielisjärvelle, jatkaa se seuraavalla tavalla: „Täältä alkaa 12 peninkulmaa (tähän aikaan oli peninkulma = puoli nyk. peninkulmaa) pitkä Nåassieruj'lle (Nuasjärvi Sotkamossa) K. M:tin meidän armollisen herramme maassa. Nåassieruj'ltä Wåhickenkoskelle (Vuohengille = nyk. Ämmäkoskelle) 1 peninkulma, ja sieltä alkaa Auloieruj (Oulunjärvi) Pohjanmaalla; sillä Nousia Venäläinen kertoo että K. M:tilla meidän armollisella herrallamme on siellä talo „Aulon palte“ eli „Ulon palte“ (arvattavasti nyk. Lampela, jota vielä nykyinen miespolvi muistaa nimitetyn latokartanoksi). Vuohenginkoskelta Rahpahannikalle (Oulunjoen niskalle) 16 peninkulmaa, Rahpahanniskalta Kurenpolvelle 1 peninkulma, sieltä Vtieruj'lle (Utajärvelle) 5 penink., sieltä Sotkanjärvelle 1 penink., sieltä Laitasaarelle 3 p. ja sieltä Ouluun 6 p., jossa on matkan pää, ja siellä Venäläiset kaupitsevat.“

Myöhemmin, eli sittenkuin Vienanlääni tuli asutummaksi, rupesi toinen tie tulemaan yleiseksi, nim. se, joka kulki Hossan tienoista (Venäjän rajalla nyk. Suomussalmen pitäjän pohjoisimmassa kulmassa) Kuhmoniemen (eli Vuokkiniemen) - Hyrynsalmen — Ristijärven — Kiehimänjoen ja Oulunjärven kautta.

Oulunjärven tienoilla lappalaisia ja karjalaisia kalastajia, joitten kanssa he harjoittivat vaihtokauppaa ja joita he rosvosivat.

Koko keskiajalla kuului nyk. Kajaanin seutu Venäjään. Se raja näet, joka käytiin Pähkinäsaaren rauhanteon (1323) jälkeen, ja joka kulki nyk. Varkauden tienoilta Pielaveden seuduille ja sieltä Pyhäjokea pitkin meren rantaan, eroitti koko pohjaisen Pohjanmaan Ruotsin vallasta. Suomalainen asutus rupesi kumminkin pian tositeossa muuttamaan rajaa idemmäksi. Näin mainitaan jo 6 vuotta Pähkinäsaaren rauhan jälkeen Salo ja Kemi eri seurakuntina ja siitä lähtien rupesi Ruotsin vallan alle kuuluva suomalainen asutus leviämään Pohjanmaalla, ensin meren rantoja pitkin, mutta vähitellen myös jokia ylöspäin sisämaahankin. Tämä tietenkään ei ollut Venäläisten mieleen. Sentähden tekivät Venäjän Karjalaiset Novgorodin käskystä v. 1415 tiettävästi ensimmäisen karkauksen (ehkä Oulunjärven kautta?) Oulunsaloon, jossa tähän aikaan oli kauppapaikka. Tämmöisiä retkiä uudisteltiin usein, ja varsinkin ovat 1450- ja 60-luvut olleet rauhattomia aikoja Pohjanmaan pohjaiselle ja itäiselle osalle. Vaan nämät hävitysretket eivät auttaneet. Jo v. 1445, kuin ensi kertaa käytiin raja Savon ja Hämeen välille, aloitettiin se nyk. Pielaveden ja Pyhäjärven pitäjien väliltä, ja sille pantiin merkiksi „Kalliovuori“, jonka sanottiin eroittavan Pohjanmaan Venäjästä. Myöhemmin, kuin kuljettiin uudestaan muka Pähkinäsaaren raja, vedettiin se Savonlinnan itäpuolitse ylöspäin nyk. Kajaanin tienoille, vaan sieltä eteenpäin ei määrätty mitään. Venäläiset eivät kumminkaan olleet tyytyväisiä tähän, vaan muistelivat Pähkinäsaaren rauhan rajan kulkeneen enemmän länttä kohti, sekä katselivat vihoissaan Ruotsin vallan leviämistä Pohjanmaalla. Sen vuoksi Moskovan suuriruhtinas Iivana III, joka v. 1471 oli tullut Novgorodinkin herraksi ja siten Suomen naapuriksi, laittoi (luultavasti) 1477—78 suuren hävitysretken Pohjanmaalle, tarkoituksella että koko suomalainen asutus häviäisi sieltä. Tämän aikuisissa ja myöhemmissä rauhankirjoissa vaativat Venäläiset tästä lähtien alituisesti uutta rajan käyntiä Pähkinäsaaren rauhanteon mukaan, vaan tästä eivät Ruotsalaiset olleet tietävinäänkään, ja täten tulivat Kajaaninkin seudut ilman minkäänlaista sopimusta vähitellen kuulumaan Ruotsin hallituksen alle. Vuoden 1504 jälkeen, jolloin rauha tehtiin Venäjän ja Ruotsin välillä, lakkasivat nuot suuret hävitysretket Vienan läänistä ja tästä lähtien häiritsivät ainoastaan vähäpätöiset rajakahakat enää asuttamista Pohjanmaalla. Oulunjärvenkin seuduilla rupesi vilkkaampi elämä näkymään. Tänne keräysi kesiksi metsästämään ja kalastamaan Pohjalaisia, Lappalaisia, Karjalaisia, vähin Hämäläisiä ja Savolaisia. Enin kumminkin näyttää olleen Karjalaisia, jotka aina kesiksi vesiä myöten kulkivat tänne Vienan läänistä. Näitten kalastajien elämä täällä on nähtävästi ollut samanlaista, kuin se joksi prof. Ahlqvist kuvaa Ostjakkein elämää Ob-joen varrella. Hän kertoo nim. Ostjakkien elävän siten, että he aina kevään tultua, niin pian kuin jäät ovat lähteneet, muuttavat vesiä pitkin kalaisimmille paikoille kalastamaan. Tavallisesti heillä ei ole vaimoväkeä muassaan. Kalastuspaikoille ovat he tehneet kesänajoiksi „jurttia“ eli kotoja koivunkuoresta y. m. sekä vähän suojuksia kaloillensa. Vasta

talveksi he palaavat jälleen oikeille asuinpaikoilleen perheittensä luo. — Tällä lailla ovat arvattavasti Karjalaisetkin eläneet Oulunjärven tienoilla *.

Edellisessä jo mainitsin että kalastajat Oulunjärven seuduilla olivat enin Karjalaisia, niin että jo alkoi näyttää siltä, kuin seudulle tulisi karjalainen asutus. Vaan Tukholmissa oli toisin päätetty. Siellä oli kuninkaana Kustavi Vaasa, joka jo kymmeniä vuosia oli ollut hallitsijana ja kaikessa esiintynyt kansojensa ja valtakuntansa huolellisena isänä eli holhojana. Hän oli ottanut selvän Oulunjärven seutujenkin, tuon kaukaisen tuntemattoman seudun, asioista; valituskirjoista ja voutiensa kautta oli hän saanut tietää että siellä löytyi kaunis järvi (en skön sjö) nimeltä Vleträsk, jonka ympärillä oli muka erinomaisen sopivia talonpaikkoja ja kalavesiä. Samalla oli hän myös kuullut että seudut olivat joutumaisillaan Venäläisten (s. o. Karjalaisten) omiksi. Kustavi Vaasa ei voinut sietää „että Venäläisten irtanaiset joukot enää saisivat nauttia hyötyä Oulunjärven erämaista, semminkin kuin he jo ennenkin ovat ahdistaneet sieltä kuninkaan alamaisia". Hän käski sen vuoksi Korsholman ja Savonlinnan läänien voutien lähettää sinne talonpoikia asumaan. Varsinkin valittaa hän että Savosta tuli siirtolaisia ja irtonaista väkeä Ruotsiin, jossa heistä muka oli paljo haittaa ja vastusta. Olisi mielestään paljon parempi jos se väki menisi Venäjän rajalle asumaan, niin että valtakuntansa isoneisi ja varttuisi, ja että Venäläisillä heistä olisi vastusta, kuin he tahtovat tehdä karkauksia valtakuntaan. Vuodelta 1550 löytyy ensimmäinen kuninkaan kirje näistä seuduista Savonlinnan voudille, Kustavi Fincke'lle, mutta siinä kuningas ikäänkuin kärsimättömästi sanoo „niin monta kertaa jo käskeneensä hänen lähettämään asukkaita erämaille." Tästä kirjeestä päättäen luulisi Fincken olleen hyvinkin haluttoman rupeamaan kuninkaan tuumiin, vaan tästä lähtien saamme nähdä että hän on aivan yhtä innokas „isontamaan ja vaurastuttamaan valtakuntaa" kuin hänen herransakin. Seuraavana vuonna vastaa näet Fincke että hän jo oli puhutellut Savolaisia asiasta, vaan he olivat vastanneet että he ensin tahtovat käydä katsomassa seutuja ennenkuin antavat varman vastauksen. Hän aikoi itse talvikelillä käydä Korsholman läänin voudin kanssa neuvottelemassa asiasta ja kehoittamassa häntäkin lähettämään läänistään siirtolaisia Oulunjärven erämaihin, koska seudut ovat avarat ja Venäläisiä vastaan tarvittaisiin enempi väkeä.

Alkupuolella v. 1552 kirjoittaa Fincke selittäneensä savolaisille talonpojille kuninkaan tahtovan että semmoisissa taloissa Savonmaalla, joissa on monta osakasta, yksi lunastaisi toisten osat, ja nämät muuttaisivat Oulunjärven seuduille asumaan, jossa he saisivat aluksi nauttia kolmen vuoden veronvapautta, kunnes pääsisivät taloksi. Kuin Savolaiset olivat peljänneet Venäläisten (Karjalaisten) hävitysretkiä ja sanoneet heidän jo muutamina vuosina ennenkin ahdistaneen niitä Savolaisia, jotka olivat käyneet siellä kalastamassa, niin Fincke oli sanonut heille että kuningas oli luvannut so-

* Näin kertoo kansa Savolaistenkin, jotka noin 300 vuotta sitten ensiksi asettuivat Nuasjärven rannalle (Hyrkäs kuuluu olleen ensimmäinen talo), aina kesiksi kulkeneen Lentuan ja Lentiiran järvillä nuottaa vetämässä.

pivalle paikalle lähelle rajaa(?) rakennuttaa kuninkaan kartanon ja asettaa sinne ne sotamiehet, jotka tähän aikaan majaelivat pappien luona Pohjanmaalla, uutisasukkaille avuksi siksi, kunnes he pääsisivät juurtumaan ja karttumaan ja itse voisivat torjua vihollisten hyökkäyksiä. Hän (Fincke) oli myös neuvonut heitä jakaumaan kolmeen osaan (hopar) asettuessaan Oulunjärven seuduille, ja toimittamaan niin, että sotamiehet (joista kuningas samana vuonna kirjoittaa Henr. Horn'ille että hän aikoi F:n esityksestä lähettää sinne „muutamia ruotuja") kulkisivat edestakaisin näitten osien välillä. Savon ukot olivat hyvin mielistyneet näihin tuumiin, jopa luvanneet auttaa kuninkaankartanon rakentamistakin päivätöillä sekä suostuneet lähtemään erämaihin jo samana vuonna (1552) niin pian kuin jäät sulaisivat. Ensi kesänä he kalastaisivat ja kaataisivat kaskia, jotka he seuraavana kesänä polttaisivat ja kylväisivät. Samana kesänä he sitten kalastaisivat, rakentaisivat taloja itselleen ja muuttaisivat tavaransa ja perheensä talveksi sinne. Tämän „suunnitelman" mukaan ovat he arvattavasti toimineetkin, koska Fincke seuraavana vuonna kirjoittaa kuninkaalle, että hän on saanut yhteensä 140 Savolaista kahdessa joukossa menemään Oulunjärvelle. Nähtävästi ovat he soutaneet Iisalmen vesiä niin ylös päin kuin ovat päässeet ja sitten kulkeneet n. s. „Oulun taipaleen" poikki nyk. Nissilän ja Saaresmäen kautta, vetäen veneensä mukanaan, ja joutuneet Vuottolahteen *. (Tuure Bjelke joka vv. 1555—57 oli sodan tähden asetettu Fincken apulaiseksi Savonlinnaan, ja kulkenut Oulunjärven seutujen läpi, kertoo (1556) taivalten välit seuraavalla lailla: „Tavisalmelta" (nyk. Kuopio) „Oulun Taipaleelle" 17 peninkulmaa, „Oulun Taipaleen" yli, joka on aivan kylätöin kannas, jonka yli veneet vedetään, 9 penink. sekä Oulunjärven yli 7 p. Oulunjärveltä sanoo hän ensin olleen 3 p. ihan talotonta matkaa ja sitten 12 p. asuttuja seutuja Oulun haminaan.) Vuottolahdesta savolaiset siirtojoukot ovat kulkeneet Oulunjärven yli ja tulleet sen pohjaiselle rannalle, jossa he jakaantuivat niin, että noin puolet heistä omasi Melalahden erinomaisen kauniit ja viljavat rannat, jokivarret ja saaret, toiset menivät edemmäksi, Jaalangan seuduille.

Se on siis tärkeä vuosi, tuo 1552, näille Oulunjärven seuduille. Tänä vuonna seudut ottivat näet suuren askeleen eteenpäin sivistyksen vaivalloisella polulla. Sillä nyt täytyy seutujen entisen, sivistyksen alkuperäisimmällä kannalla olleen elämän (porojen viljeleminen, muuttava kalasteleminen ja metsästäminen) väistyä pysyväisen asutuksen edeltä, joka toi maanviljelyksen mukanaan.

Ei ole kumminkaan luultava, että kaikki Lappalaiset ja Karjalaiset olisivat väistyneet Savolaisten edeltä ja ihan kadonneet seudulta. Päinvastoin tiedetään, että vielä paljoa myöhemmällä ajalla on tavattu lappalaisia perheitä talonomistajina, ja vielä nykyaikanakin muistuttavat heistä semmoiset paikkain nimet, kuin Uonua, Puokio y. m., puhumattakaan niistä

* Näitten seutujen kautta on myöhemmin kulkenut porrastie, joka 17 sataluvulla rakennettiin maantieksi. Tätä maantietä kulki Aleksanteri I, mutta nyt se on aivan rappiossa.

useista nimistä, jotka johtuvat Lappi-sanasta, niinkuin Lapinniemi, j. n. e. Mitä Karjalaisiin taasen tulee, niin ei ole tähän saakka ainakaan julkisuudessa puhuttu, että heitä olisi jäänyt tänne asumaan. Vaan eihän minusta mikään ole luonnollisempaa ajatella, kuin se. Seuduilla löytyy jo ensimmäisinä aikoina ja löytyy vielä nytkin suuri joukko sukunimiä, jotka kajahtavat oudoilta, ollakseen suomalaista juurta, ja seudun kielimurteessakin on tavattu ominaisuuksia, jotka viittaavat Venäjän Karjalan kieleen *; näistä asioista en voi kumminkaan mennä päättämään sitä tai tätä, vaan saapi se jäädä vastaiselle tutkimukselle.

Äsken mainitsin että ensimmäiset Savolaiset, tullessaan Oulunjärvelle, jakaantuivat kahteen osaan. Tämä jako näkyy otetun pohjaksi tiliäkin tehdessä, kun vuonna 1555 ensi kerta otettiin veroa näiltä seuduilta. Silloin on seutu nim. jaettu seuraavalla tavalla:

Melalahden neljännes („fjerding"), jossa oli 64 talonpoikaa,

Ja(a)langan neljännes, jossa oli 63 talonpoikaa. Kun näihin laskemme 13 lueteltua „autioita" ja „karanneita", niin saadaan juuri 140, eli sama määrä, jonka Fincke oli lähettänyt. V. 1558 ja 1559 on seutu jaettu kolmeen neljännekseen, viimemainittuna näin:

Melalahden neljännes, joka jakaantui kuuteen kymmenekseen ja jossa asui 59 veron maksavaa,

Jaalangan neljännes, jaettuna kuuteen kymmenekseen, jossa oli 56 veron maksavaa, ja

Kehimin (s. o. Kiehimänjoensuun) *neljännes*, jaettuna kahdeksaan kymmenykseen ja sisältäen 90 veron maksavaa.

Yhteensä oli siis tänä vuonna 205 veron maksavaa talonpoikaa. Neljänneksiin jaettuna seutu pysyi vuoteen 1562, jolloin „Oulun Erämaa" tilikirjoissa on jaettu kahteen pitäjään: *Melalahti* ja *Jaalanka*.

Vuonna 1563 jaettiin se 16 kylään ja talollista oli ainoastaan 166. Tätä vähenemistä ei voi selittää muulla tavoin, kuin että „vihovenäläiset" ovat käyneet uutisasukkaita häiritsemässä, vaikka ei vielä kovin suuressa määrässä. Vaan juuri v. 1563 kesällä ovat he tämän olettamisen mukaan tehneet suuremman hävion, sillä vuoden 1564 tilissä mainitaan ain. hyvin lyhyesti tulot yhteisesti „Kemin ja Oulunjärven erämaista", ja v. 1566 on lueteltu *Oulunjärven pitäjän* tulot lyhyesti, mutta erikseen. Tämän jälkeen tulee väliaika 1567—68, jolta en ole löytänyt mitään tietoa näistä seuduista.

Vuodesta 1569 lähtien löytyy tilikirjoissa jo parempia tietoja.

Vuoden 1563 kyläluettelosta ja näistä näemme että silloiseen Oulunjärven erämaahan luettiin pääasiallisesti Oulunjärven ympärillä olevat talot, eli nykyiset Säresniemen ja Paltamon pitäjät sekä osa nyk. Puolangon pitäjästä ynnä Ristijärven kappeli. Ei Kajaanin kaupungin nykyistä seutua

* Samaa todistanee myös se seikka, että „Nousia Venäläinen" sanoo Oulunjärven ympärillä jo v. 1556 asuneen noin 500 talonpoikaa, vaikka verokirjoissa ei mainita kuin toista sataa Savosta tullutta talonpoikaa.

eikä Kajaanin maaseurakunnan eteläistä eikä itäistä osaa mainita vielä ollenkaan. Luultavasti on nämät luettu Kautaniemen kylään, jossa v. 1563 oli 17 taloa sekä v. 1570 oli 25 taloa, eli enempi kuin vielä meidän aikanammekaan. Tutkiata kummastuttanee että ei yhtään kylää mainita, josta voisi päättää nykyisen niin viljellyn *Sotkamon* pitäjän asuttamista. Kumminkin on tähän aikaan Sotkamossakin jo löytynyt asujamia *, vaikka veroitusta ei oltu vielä ehditty jatkaa sinne asti, kuin se luultavasti jo likeisemmässä Oulunjärven erämaassakin on mahtanut olla hyvin hankalaa, harvat talot kuin olivat kaukana, pitkien soitten ja rämeitten välittäminä toisistaan.

Huomattavaa on että *Paltamon* nimeä jo v. 1563 ensi kerta mainitaan, vaan että tämä nimi katoaa v. 1570 tileistä, ja että sen sijassa samassa järjestyksessä mainitaan *Kainuniemisuu*. Tällä nimellä nähtävästi tarkoitetaan Paltamoa eli Kajaanin (Kainun) joen suuta Kainun suu oli ehkä nykyinen Paltasalmi.

Melkein samoissa kylissä, joista edellisessäkin on puhe, löytyi veron maksavia v. 1571 —184, 1572 —187, 1573—198, 1574—200, 1575—193, 1577 —256, 1578—280, 1579—120, 1580—48, 1581—18, 1582—46, 1583—40, 1584—69.

Vuonna 1577 luetellaan erikseen erämaan talokkaat („Eremarks bönder"), joita oli 256, ja jousia („Bågar"), joita oli 318. Seuraavana vuonna samaten löytyi talokkaita 280 ja jousia 313. Useassa talossa on siis löytynyt enempi kuin yksi jousi, s. o. semmoinen mies, joka jaksoi hallita jousipyssyä.

Edellisessä olen maininnut, että Oulunjärven ensimmäiset vakinaiset asukkaat saivat ensin nauttia 3 vapaavuotta veroista (1552—1554). Alussa viimeksi mainittua vuotta kirjoittaa Fincke kuninkaalle seudun veroittamisesta ja esittää, että asukkaat veroitettaisiin aluksi ainoastaan kalassa, „sillä he tarvitsevat hyvinkin kaiken sen viljan, minkä voivat saada sieltä." Hän esittää myös että verot maksettaisiin Korsholman linnaan, „koska pitkän matkan vuoksi heillä (Oulunjärveläisillä) on mahdotonta tulla Savonlinnaan maksamaan verojaan". Kuningas ei näy kaikin puolin hyväksyneen näitä esityksiä, sillä veroista näemme tilikirjoissa, että niitä ei ole ainoastaan otettu kalassa, vaan myös turkiksissa, mutta kumminkaan ei ensi alussa viljassa. Asukkaat eivät tarvinneet tulla Savonlinnaan maksamaan verojaan, vaan kuningas näkyy lähettäneen vuosittain erityisen veronkantajan näille seuduille, joka Savonlinnasta näkyy saaneen oppaita ja apumiehiä matkalleen. Verot määrättiin kesällä v. 1554. Sitä varten matkusti muudan „ku-

* V:n 1555 tilikirjoissa, joissa Oulunjärven seutua ei oltu vielä jaettu kyliin, löytyy verotalojen luettelossa nimiä, jotka todistavat nyk. Sotkamon pitäjään silloin jo olleen vähin asuttuna. Esim. mainitaan Sotkamo, Nuasjärvi, Tipaksen joensuu, Saijanlahti, y. muut. muita vielä meidän aikanamme tuttuja nimiä. Arvattavasti ovat useammat näistä taloista jo Karjalaisten ensimmäisillä retkillä hävinneet, niin että myöhemmin ei yritettykään harvataloista seutua veroittamaan, ennenkuin vasta 17 vuosisadalla.

ninkaan palvelija„ ynnä 6 talonpoikaa Savonlinnan läänistä ympäri Oulunjärven pitäjän, ja määräsivät veron kaikille Fincken lähettämille asukkaille *maitaan myöten* („effther som the haffva jorden till"). Kumminkin sanoo F. määränneensä, että veroittajat eivät saisi aluksi veroittaa asujamia aivan „täydestä niin että eivät ne säikähtäisi, jotka ovat tänä vuonna sinne kirjoitetut (utskriffne), sekä että ensiksi tulleet eivät lähtisi pois sieltä", varsinkin kuin Venäläisetkin olivat ruvenneet heitä kovin ahdistamaan.

Ei varmaan tiedetä, kuinka korkeaksi tämä vero pantiin, mutta jos sitä ei koroitettu vuoteen 1570 saakka — joka ei näytä uskottavalta — niin silloin se olisi selvillä. Sillä tämän vuoden tilikirjoissa mainitaan että *pääveroa* maksoi jokainen „jousi" 1/2 leiviskää kapahaukia ja jokainen „manttaali" eli „erämaantalokas" 10 oravan nahkaa, joka oli sama kuin 6 kärpän eli 1/2 näädän nahkaa.

Ainakin vuodesta 1575 alkaen on jokainen talollinen maksanut *tuomarin veroa* 5 naulaa kapakaloja.

Paitse näitä veroja mainitsevat 1574 ja 1575 vuoden tilikirjat vielä «*Husmens skatt*», s. o. huonemiesten veron, jota näkyy maksaneen edellisenä vuonna 67 miestä yhteensä 212 1/2 silloista markkaa eli 301,75 Suomen markkaa, seuraavana vuonna saatiin samaa veroa 305 silloista eli 433,10 Suomen markkaa. Vuonna 1574 maksoi siis jokainen huonemies liki 5 nykyistä Suomen markkaa.

Vuonna 1578 päävero, jota tähän saakka on otettu nahoissa ja kapakaloissa, muuttui. Sillä tänä vuonna otetaan ensi kerta *jyväkymmenyksiä*.

Lopulla v. 1554 kirjoittaa kuningas Finckelle, että hän on aikonut lähettää Oulunjärven tienoille „luotettavan miehen, joka voisi tulla talonpoikien kanssa toimeen, ja heitä hallita ja hoitaa". Hän tahtoo myös että Fincke rakentaisi sinne kuninkaankartanon sopivalle paikalle. Edellisestä tiedämme että tämmöinen kartano löytyi Ämmäkosken luona „Aulon palteen" nimellä. — Tuota kuninkaan tuumaamaa „hallitsijaa" ei tullut seuduille, sillä Kustavi Vaasan kuoltua ne jäivät melkein oman onnensa nojaan kauvaksi aikaa. Hänen lähimmät seuraajansa eivät ole paljoa muuta ajatelleet näitä seutuja, kuin sen että saivat sieltä veroja niin usein kuin Karjalaisten rosvoamiset sen sallivat. Nämät verot maksettiin v. 1558 saakka Savonlinnan ja sittemmin Korsholman läänin voudille.

Veroja otettiin ensiksi, niinkuin jo mainitsin, kapakaloissa ja nahoissa. (Nahoista mainitaan, että ne lähetettiin „kuninkaalliseen nahkamakasiiniin".)

Vuonna 1559 saatiin:

Kapahaukia . .		126	leiviskää.
Näädän nahkoja		17	kpl.
Oravan	„	615	„
Kärpän	„	111	„
Ketun	„	4	„
Ahmon	„	1	„
Saukon	„	1	„

V. 1577 saatiin:

Oravan nahkoja 3180 kpl.
Haukia . . . 159 leiviskää.

Vuonna 1578, jolloin ensi kerta kannettiin *jyväkymmenys*, saatiin:
Rukiita 1 lästi (= 10 punt.) 1 punta (= 8 pannia) ja 2½ pann. (1 p. = 20 kpp.)
Ohria 3 puntaa.

Muutettuina meidän mittoihin tekivät siis tulot v. 1578 54 tynnyriä 20 kappaa rukiita.

Jos nämä ennen mainitut tulot muutetaan meidän nykyiseen rahaan, niin näemme että vuotuinen tulo on näiltä seuduin pääverosta ollut keskimäärin noin 1230 Suomen markkaa. Kuin tiedämme * että 1600 vuosiluvun paikoilla 3 leiviskää voita (joka nyk. à 12 S. m. = 36 S. m.) ei tehnyt enempää kuin 5 markkaa 60 penniä nyk. rahaa, niin näemme että yhdellä markalla silloin oli sama arvo, kuin noin kuudella markalla nykyään. Tästä näemme siis, että *vuotuinen tulo Oulunjärven pitäjästä* tähän aikaan oli enemmän kuin *7000 Suomen markkaa.*

Ennen olen maininnut, että *jokaiselta talolta meni pääveroa* ainakin 10 oravan nahkaa (= 3 S. m.) ja ½ leiv. kapakaloja (= 3 S. m.) eli yhteen noin 6 nyk. markkaa, joka silloisen rahan arvon mukaan teki noin *30—40 Suomen markkaa.*

Seudun *kirkollisista asioista* ei tiedetä paljoa tältä ajalta. Ensiksi asukkaat kuuluivat Limingan pitäjään. Tältä ajalta lienee se porrastettu kirkkotie, jonka kansan taru mainitsee kulkeneen Varislahdesta (Säresniemen luona) nyk. Temmeksen kautta Limingalle. V. 1559, jolloin seutuja ensiksi mainitaan eri *seurakunnaksi,* on siellä tietysti ollut oma pappi. Silloin on myös *Manamansalolle* rakennettu kirkko, josta vielä nähdään jälkiä ja kuullaan vanhain kertomuksia. Kuka tuo pappi silloin on ollut, siitä ei ole tietoa, vaan e. m. „Huonemiesten luettelon" alla v. 1575 luemme seuraavan:

„Tunnustan minä *Olavi Laurentii kirkkopappi* (kyrkoprest) *Ul'on erämaassa* että edellä mainitut huonemiehet ovat suorittaneet veronsa asetetun lain määräyksien mukaan.

Vakuudeksi sinettini kanssa 15¹⁴/₇75."

Tämä Olavi Laurinpoika on arvattavasti sama, kuin K. A. Castrén'in mainitsema *Olavi Rahikainen.* V:n 1578 hävitysretkellä polttivat Venäläiset häneltä pappilan ja kaiken omaisuuden. Luultavasti tämän tähden ja osaksi myös koko seurakunnan kurjuuden vuoksi on hän ruvennut saamaan ruunulta palkkaa, sillä v. 1580 kymmenysluettelossa, jossa mainitaan että jokaisen seurakunnan kymmenyksestä ruunu on antanut osan kirkolle, on Oulunjärven seurakunnasta sanottu, että „pappi on saanut kaikki." Seuraavan vuoden tilikirjoista on Olavi Laurinpoika kerrassaan kadonnut, ja melkein

* Koskinen, Suomen historia, toinen painos siv. 207.

varmalta näyttää se kansan taru, että „vihovenäläiset“ saman vuoden suurella hävitysretkellään olisivat tappaneet hänet, kuin hän heitä pakoon oli joutunut Muhokselle. Luultavasti samalla eli ehkä jo v:n 1578 retkellä polttivat viholliset Manamansalon kirkonkin. Tämän jälkeen on luultu että seudusta olisi tehty Limingan kappeli, vaan siihen en ole todistusta löytänyt. Vasta v. 1599 määräsi Kaarle IX „Oulunjärven seurakunnan“ erinäiseksi, ja kirkko rakennettiin tällä kertaa Paltaniemelle.

Silloin kuin Oulunjärven pitäjällä oli pappi, on hän matkustellut ympäri laajaa seurakuntaansa *, saarnaten, pitäen lukukinkereitä, kastaen, vihkien ja haudaten, sillä hautuumaita on seuduilla löytynyt useita — niin ainakin kansa kertoo vielä nytkin. Samoilla matkoilla on pappi myös kantanut saamisensa.

Kummastella täytyy, että näiltä seuduilta voi saada niinkin paljon veroja, kuin edellisessä on nähty, kuin muistamme, että juuri näihin aikoihin ja varsinkin kuningas Juhana III:n aikana täälläkin usein riehui *sota*.

Melkein heti kuin Savolaiset tulivat asumaan Oulunjärvelle, alkaa siellä nimittäin kova, vaikka muulle silloiselle maailmalle melkein tietymätöin taistelu heidän ja Karjalaisten välillä. Nämät, jotka täällä vihollisina kohtaavat toisensa, eivät enää muista, että he alkujaan olivat lähteneet samasta kodista, että he olivat likeisiä veljesheimoja. Tuo vuosisatoja kestänyt kulku pohjaiseenpäin eri teitä ja eri vaiheissa oli vaikuttanut sen, että veljekset nyt, kuin tiensä täällä yhtyivät, katsoivat toisiinsa karsain silmin ja rupesivat mitä julmimmalla tavalla vainoamaan toisiaan leipäkannikan vuoksi. Leipäkannikka oli kalavedet Oulunjärven tienoilla.

Mutta tällä riidalla kalavesistä on ollut suurempikin merkitys seuduille. Sillä samalla taisteltiin myös siitä tulisivatko seudut kuulumaan Ruotsin, vai Venäjän vallan alle, tulisiko protestanttinen vai venäläiskreikkalainen uskonto valaisemaan synkkiä erämaita, tulisivatko seudut osallisiksi länsieurooppalaisesta sivistyksestä, vai jäisivätkö samanlaiselle kannalle, kuin heidän naapuripitäjänsä idässä.

Kovaksi, julmaksi muodostui taistelu, kuin sen alkusyinä oli elatus ja uskonto; ja kuin Karjalaiset vuosittain uudistivat hävitysretkiään suurissa laumoissa, alkoi jo näyttää siltä että savolainen asutus häviäisi kerrassaan, mutta sillä oli kumminkin Ruotsin hallitus puolellaan, jonka kautta vihdoin Karjalaisten täytyi väistyä.

Jo heti ensi vuosina näkyvät Karjalaiset hätyyttäneen Savolaisia. Luultavasti tämä ahdistus ensin ei liene ollut kovin ankaraa, mutta kuin Karjalaiset tulivat huomaamaan, että Savolaiset vuosi vuodelta enenivät ja rupesivat kalastamaan kaikilla vesillä Oulunjärven itäpuolellakin, niin he yhtyivät suuremmille hävitysretkille. Ensimmäinen tämmöinen on nähtävästi tapahtunut v. 1554, sillä syksyllä v. 1555 kirjoittaa kuningas että hän Poh-

---

* Näistä matkoista löytyy vieläkin muistoina syrjäteillä „papin istuma kivi“ y. m. semmoiset nimitykset, jotka kansa on pitänyt muistissaan.

janmaan voudilta oli saanut tietää että Venäläiset jo toisen kerran olivat hävittäneet Oulunjärven seuduilla olevia Savolaisia, tällä kertaa m. m. murhanneet 300 henkeä (naisten ja lasten kanssa yhteen). — Siis melkein puolet niistä, jotka ensiksi Savosta lähetettiin, jos otaksumme että jokaisella 140 verollisella oli 5-henkinen perhe. Seuraava hävitys tapahtui Heinäkuulla 1556. Fincke kirjoittaa näet 1 p. Elok. Juhana herttualle, että kuninkaan lähettämä veronkantaja oli juuri samana päivänä tullut Oulunjärveltä ja kertonut että niinpian kuin hän oli saanut verot kootuiksi haminaan (luultavasta Vuottolahden perään) tuodakseen ne Savonlinnaan, ovat Venäläiset äkkiä hyökänneet Savolaisten päälle, ryöstäneet tavarat, polttaneet 17 taloa, murhanneet ihmisiä sekä sitten heti lähteneet tiehensä.

Seuraavista hävitysretkistä ei tiedetä näin tarkkaan, mutta verokirjoista saatuja tietoja tarkastelemalla tulee siihen vakuutukseen, että ainakin silloin tällöin on tapahtunut hävitysretkiä, niin on vv. 1560—1561 ainakin yksi sekä v. 1663 toinen hävitys kohdannut Oulunjärveläisiä. Samalla lailla olisi v. 1567—68 suuremmoinen hävitysretki tehty seudulle.

Vasta vuoden 1574 hävityksestä on tilikirjoissa suorastaan puhuttu. Silloin on „Säresmäki“ (Saaresmäki) poltettu. Samaten poltettiin muutamia taloja seuraavanakin vuonna. Tämän jälkeen on seudulla ollut 3 vuotinen rauha, mutta vuodesta 1578 lähtien on seutuja rosvottu ja poltettu joka vuosi. Pahimmat hävitykset tapahtuivat kumminkin v. 1578 ja 1580. Edellisenä vuonna mainitaan poltetuiksi Saaresmäki, Koutaniemi, Melalahti, osa Manamansaloa, Kienansuuta (Kiehimänsuu), Ristijärveä ja Paltamoa sekä taloja Kongasjärvellä ja Vaajärvellä(?). Tämän jälkeen ei kulunut kuin 2 vuotta ennenkuin toinen suuri hävitys kohtasi seutua, tällä kertaa niitä osia, jotka olivat jääneet edellisellä kerralla, nim. Säresnieinen, Vuolijoen, Vuottolahden ja Varislahden kylät ynnä osa Kongasjärveä, Kivesjärveä, Manomansaloa, Mieslahtea ja Vaajärveä, eli yhteensä 50 taloa; seuraavana vuonna poltettiin samoilta seuduin 32 taloa, niin että v. 1581 ei löytynyt koko Oulunjärven pitäjässä kuin 18 taloa. Tämän jälkeen seurasi vähän rauhallisempi vuosi, niin että v. 1582 jo verokirjoissa on 46 taloa. Seuraavan vuoden kesänä polttivat Venäläiset 6 taloa, mutta tavallisella sitkeydellä koettivat Savolaiset pysyttää ja levittää asumustaan, niin että v:n 1584 tileissä taasen on 69 talokasta. Näitä ovat Venäläiset Elokuun, Syyskuun ja Lokakuun kuluessa 1584 koettaneet tykkänään hävittää; useammat talot poltettiin ja asukkaat murhattiin eli leikeltiin. Tämän jälkeen luullaan Venäläisten kohta tehneen uuden karkauksen, sekä lopettaneen kaiken elämän Oulunjärven seuduilta, sillä v. 1585 tileissä sanotaan, että „Oulunjärven Erämaissa“ ei ole enää yhtään talollista, „sillä tänä vuonna ovat Venäläiset murhanneet kaikki ja polttaneet heidän talonsa“. Mielestäni on tämä liioiteltua. Sillä vaikka seutu kyllä meni niin kurjaksi ja autioksi, että täältä ei moneen vuoteen saatu veroja, niin olen kumminkin varma, että sydänmaissa on löytynyt taloja, jotka säilyivät hävittäjiltä. Siihen viittaavat nuo jo 1555 vuoden tileissä tavattavat paikan- ja sukunimet, joista useimmat vielä meidän aikanamme ovat tunnettuja, vaikka muodostettuina, ja joista esimerkkinä tässä tahdon luetella muutamia:

Paikannimiä. *Melalahden neljänneksessä:* Jormasjärvi, Kattilasuo, Melamäki, Mutuamäki, Mursunsalmi, Pirttijärvi, Sotkamosalmi, Tahkosalo, Toukanniemi.

Jaalangan neljänneksessä: Heinäsuo, Iikansaari, Jaalanganniemi, Kapijonniemi, Kuppeloniemi, Korkonoja, Käkiniemi, Lamminsaari, Manamansalo, Riihiniemi.

Sukunimiä. *Melalahden neljänneksessä:* Anttoin(en), Asikainen, Karppinen, Laitinen, Leinonen, Leskinen, Nykänen, Parviainen, Rissainen, Rusainen, Tuppurainen.

Jaalangan neljänneksessä: Hurskainen, Karppinen, Kiirainen, Lyytikäinen, Matilainen, Martikainen, Oikarinen, Pyykkönen, Raappanainen, Sarkkinen, Venäläinen, Viljakainen, Viinikainen.

Syynä näihin alituisiin *ryöstöretkiin* on luultu olleen sen, että Venäjän hallitus, valtiollisista syistä, olisi kehoittanut Karjalaisia hävittämään Ruotsin hallituksen alkamaa asuttamistyötä. Mielestäni tuo syy on kovin kaukaa haettu — Moskovasta asti — mutta jos arvelu olisikin oikea, niin en voi sittenkään uskoa, että Venäjän Karjalaiset ainoastaan hallituksen käskystä olisivat olleet noin herkät ja uutterat tuohon hävitystyöhön, joll'ei heillä olisi ollut läheisempiä syitä siihen. Edellisestä näemme nimittäin että kuin Savolaiset tulivat (1552) Kajaanin seutuin vesille, niin he anastivat Karjalaisten omistamia asumasijoja ja kalavesiä. Tämä ja myöhemmin ehkä myös eriäväisyys uskonnossa ovat tietysti olleet ensimmäiset syyt vihollisuuteen.

Tähän ovat tutkimukseni tulokset supistuneet. Ne ovat lukijan mielestä vähäisiä, vaan se ei ole kummaakaan, kuin lähteet ovat niin lyhyet ja kuivat. Kumminkin voimme jo vähän lähemmin katsella Oulunjärven seutuja tältä ajalta. Näemme että talojen luku on ollut verrattain suuri jo v. 1563, sekä että tämä luku 15 vuodessa on enennyt noin 70%, vaikka „venäläiset“ olivat hävitelleet seutuja tällä ajalla jo monta kertaa. Näemme myös että Ruotsin hallitus on saanut veroja seuduilta vuosittain yli 7000 markan arvosta. Pääelinkeinona on ollut koko tällä ajalla metsästys ja kalastus; vaikka jyviäkin vähän viljeltiin; mutta vasta v. 1578 on tämä viljelys tullut niin suureksi, että sitä voitiin ensi kerta veroittaa. Kymmenysluettelon mukaan, joka tietysti on todellista vähempi, oli seudun 280 taloa v. 1578 saanut noin 700 tynnyriä eloja. — Vaikka talojen väliä oli neljäkin peninkulmaa, ovat asukkaat kumminkin (kansan tarun mukaan) mielestään asuneet liian likekkäin, ja riidelleet usein kaskimaistaan ja kalastuslammistaan. Muuten ovat he viettäneet synkän erämaan elämää, tietämättä muusta maailmasta enempää, kuin sen, minkä „vihovenäläiset“ idästä ja veronkantajat lännestä vuorotellen opettivat heille.

Se oli kovaa koulua, tuo ensimmäisen sivistämisen.

Hannes Gebhard.

Kotimaan kirjallisuutta.

Eliel Aspelin, Kansallismuseo Suomessa. (Ylipainos Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirjasta.) Helsingissä 1887.

— — —, Nationalmuseum för Finland. I en fråga, som bör bli dagens. Helsingissä 1887. 35 s. Hinta 50 p.

Se kysymys, jonka tohtori Aspelin näissä kirjasissa on uudestaan ottanut esille, on sen-arvoinen ja sen-kiireinen, ett'ei se toivottavasti enää voi jäädä unohdukseen. Suomen kansan entistä sivistystä ja elämää valaisevat kalut ja esineet katoavat katoamistaan uuden ajan edeltä, niin ylhäisten saleista kuin alhaisten tuvista. Mutta Suomen muinoisuus on toisten kansain rinnalla köyhä, Suomi ei voi antaa muinaisajan muistomerkkien kadota ja hävitä, jos se tahtoo jälkeisille polville säilyttää kuvan niiltä ajoilta, jolloin „täss' auroin, miekoin, miettehin isämme sotivat". Vaan että tämäkin kuva köyhästä ja yksinkertaisesta kansasta, joka kuitenkin tiesi itselleen sivistyksen omistaa ja sitä kehittää, ansaitsee säilyttämistä, sitä ei tarvitse suomalaiselle sanoa.

Mutta joku voipi luulla että entisyytemme muistomerkkien säilyyn ottaminen nykyään tapahtuu — en sano kiitettävällä, vaan edes — välttävällä tavalla, — kehoitan häntä vain silmäilemään yllämainittua kirjasta, niin hän on näkevä missä määrin nykyinen tapa vastaa välttämättömintä tarvetta. Huolimatta siitä häiriöstä, minkä kokoelmain säilytys eri paikoissa ja eri omistajilla tuottavat — tärkeimmät kokoelmat ovat yliopiston muinaistieteellis-historiallinen museo ja ylioppilas-osakuntien kansatieteellinen museo — ei voi kieltää, ett'ei kumpikaan nauti sitä hoitoa, kuin olis tarpeen. Yliopiston muinaistieteellisten kokoelmain vuotuisen kasvun voi arvata noin 2000—2500 esineeksi — viime vuonna oli se 3,493. Mahdotonta on ollut viime vuosina edes luetella tulleita uusia esineitä, varsinkin kuin lisäksi tulee että se huoneus, jossa kokoelmat säilytetään, on tarkoitukseensa aivan riittämätön. Sama on ylioppilasten kansatieteellisen museon laita, niinkuin jokainen hyvin tietää jolla on ollut siinä tekemistä: riittämätön huoneus, riittämätön työvoima ja lisäksi alinomaiset muutot, paikasta toiseen. Että yliopisto ja ylioppilas-osakunnat vast'edes tekisivät suurempia uhrauksia kokoelmainsa hyväksi, ei sovikkaan vaatia. Molemmat ovat aikoinaan ottaneet huostaansa aloja, jotka sitä kaipasivat, vaan jotka yhä ovat levinneet ja nyt vaativat itsenäistä hoitoa. Jos nykyiset olot vielä saavat kestää muutamat vuodet, on peljättävää ett'ei koskaan enää voi kokoelmissa saada järjestystä toimeen.

Kansallismuseon perustaminen on siis päivän kysymys. Kansallismuseon nimi on sille sopiva, koska sen olisi määrä säilyttää esineitä, jotka osoittavat tai valaisevat *meidän kansamme* elämää entisinä aikoina — olkoot nämä esineet sitten alkuansa suomalaisia, taikkapa muualta lainattuja. Mihinkä tämmöisen kokoelman tulisi rajoittua, on erityiskohdissa usein hyvinkin

vaikea ratkaista. Sen tulee olla niin hyvin *historiallinen* (ja arkeologinen), s. o. säilyttää esineitä eri aikakausilta ja kehityskannoilta, joita on Suomen historiassa havaittavana, aina muinais-ajoilta saakka, kuin *kansatieteellinen*, s. o. osoittaa itse kansan käyttämää kalustoa ja sen meidän aikoihin asti kehittyvää aistia. Jälkimäisessä suhteessa tulee sen, niinkuin kirjantekijä mieleen huomauttaa, talteen ottaa myöskin esineitä suomensukuisista heimoista Suomen rajojen ulkopuolelta, koska ainoastaan tällä tavalla kehitys Suomessakin voi tulla valaistuksi. Täten saa myöskin kansallismuseomme erityisen merkityksen kansatieteen tutkijalle, ei ainoastaan Suomessa vaan muuallakin. Kirjallisuus on yleensä museosta eroitettava, koska se säilytetään erikseen; kuitenkin ovat kaikenlaiset kuvat siinä paikoillaan. Samoin voisi hra Aspelinin mielestä eroittaa taiteen luomat, joilla on eri säilytyspaikkansa, vaikka tosin taideteollisuudella ja vanhemmalla, keskiaikaisella, taiteellakin on sijansa kansallismuseossa. Ett'ei museo sittenkään kaipaisi tarpeellista pohjaa, on kyllä nähtävänä. Yliopiston muinaistieteellis-historiallinen museo sisältää enemmän kuin 20,000 siihen siirrettävää esinettä, ja ylioppilasten kansatieteellinen museo 6,700. Ja lisäyksiä saataisiin epäilemättä monelta muultakin taholta, esim. yliopiston rahakabinetista ja yksityisistäkin kokoelmista, sillä usein on nähty, kuinka yleisön harrastus tämänlaatuisiin yrityksiin täysin herää vasta kuin esineet järjestetään ja asetetaan katsojain nähtäväksi tilaviin, valoisiin huoneihin.

Kuin julkisuudessa ei ole kuulunut kuin yksi ääni kansallismuseon tarpeellisuudesta ja kaikkialla tämä on tunnustettu valtion tehtäväksi, ja kuin hiljakkoin hallituskin on vaatinut muinaistieteellisen toimikunnan lausuntoa tästä asiasta, niin voinee varmaan toivoa että pian ryhdytään „from sounds to things“ (puheista toimiin). Ensi vuoden alussa kokoontuvat Suomen säädyt — eikö silloin olisi aika ryhtyä ainakin valmistaviin toimenpiteihin? *G—t.*

J. A. Cederberg, Historiallisia Kokoelmia: Asiakirjoja, jotka pääasiallisesti koskevat kirkkohistoriaamme. I. Historiska Samlingar. Handlingar rörande förnämligast vår kyrkohistoria. I. 192 s:a 8:o.

Kirjan tekijä ei ole tuntematon maamme kirkkohistorian alalla. Hän ilmaisi nimittäin pari vuotta sitten „Suomalaisen raamatun historian Gezeliusten aikoihin saakka“, jonka teoksen jatkoksi yllä mainitsemamme asiakirja-kokoelma, niinkuin tekijä sen alkulauseessa itsekin mainitsee, pääasiallisesti on aiottu. Alalla semmoisella kuin kirkkohistoriamme, jolla kaivataan työntekijöitä, on teos sellainen kuin herra Cederberg'in varsin tervetullut. Paitse varsinaisia kirkkohistoriallisia asiakirjoja, sisältää se pari Uudenkaupungin historiaa koskevaa laveampaa asiakirjaa ynnä muutamia runoilija L. J. Stenbäckin jälkeensä jättämiä kirjoituksia.

Kirkkohistorialliset asiakirjat, jotka muodostavat teoksen toisen osaston, koskevat vuosien 1758 ja 1776 raamatun painosten painattamista ja akelemista. Työnsä näkyy tekijä suorittaneen suurella tarkkuudella ainakin mitä niiden asiakirjain kokoomiseen tulee, jotka ovat Suomesta (Turun

tuomiokapitulin arkistosta) saadut, sillä pienimmätkin asiata valaisevat seikat ovat kirjaan otetut. Kotimaiset asiakirjat ovatkin tässä osastossa valtaavana enemmistönä, sillä ulkomaalta (Tukholman valtioarkistosta ja saman kaupungin kuninkaallisesta kirjastosta) saadut ovat varsin harvat, luvultaan vaan 13. Varsinaisten asiakirjain lisäksi on tekijä liittänyt tähän osastoon esipuheet vuoden 1758 raamatun painokseen ja vuonna 1777 Tallinnassa painettuun suomalaiseen raamattuun.

Nuo kirjan alkuun painetut kaksi kirjoitusta, toinen provasti Juhana Hoeckertin kirjoittama kertomus Uudenkaupungin kaupungista ja maalaisseurakunnasta, toinen tuntemattoman sepittämä esitys taloudellisista oloista mainitussa kaupungissa ja sitä ympäröivissä pitäjissä, ovat varsin hauskat ja valaisevat. Edellinen on senkin suhteen huomattava, että se näkyy olleen alkulähteenä siihen väitöskirjaan, jonka saman kertomuksen tekijän poika Efraim Hoeckert julkaisi Uudestakaupungista.

Kirjan lopussa tapaamme niinkuin jo mainitsimme muutamia L. J. Stenbäckin kirjoituksia, jotka koskevat osaksi kouluolojamme, osaksi kirkollisia asioita. Niistä on muutama jo ennen ollut painettuna; muuten ovat nämät asiakirjat oloille ja mielipiteille vuosisatamme alkupuolella varsin valaisevia.

Niinkuin edellisestä huomaa, jakaantuu kirja kolmeen eri osaan, joilla ei ole suurempaa yhteyttä keskenään ja joista kukin olisi voinut tulla erikseen painetuksi. Luulemme kirjan tekijän sopivammin jakaneen aineensa ja paremmin tyydyttäneensä lukijakuntansa vaatimuksia, jos hän tähän ensimmäiseen osaan olisi painattanut yksinomaisesti kirkkohistoriallisia asiakirjoja, varsinkin koska hän kirjan esipuheessa kertoo, itsellään olevan joukko painamattomia kirkkohistoriatamme koskevia asiakirjoja „Ison vihan“ ajoilta. Ne olisivat varmaankin tässä kokoelmassa olleet paremmin paikallaan kuin nuo taloudelliset kertomukset.

Seikka, joka nyt aluksi tekee herra Cederberg'in teoksen tutkijalle vaikeaksi käyttää, on nimi- ja asialuettelon puute. Me luulemme kumminkin, että tekijä kyllä on tarkoittanut sen laatimista, mutta päättänyt liittää sen vasta toiseen osaan kokoelmaansa. Kirjan, joka, niinkuin jo olemme maininneet, on varsin ansiokas, suljemme kaikkien kirkkohistoriatamme harrastavien suosioon. *K. R. M.*

K. Raitio, Kirjallisuutemme vaiheet. Lyhyesti kertonut — —. (Suomen nuorison kirjahyllyllä III.) Porvoossa 1887, Werner Söderström. Hinta sid. 85 p.

Suomen kirjallisuuden historia on vaikeampi esittää kuin monen muun maan. Sen vaikuttaa kirjallisuutemme jakaantuminen kahteen rinnakkain kehittyvään haaraan, suomen- ja ruotsinkieliseen — jota paitse tiede ennen, meillä kuin muualla, käytti latinan kieltä, esim. Porthanin ja Calonius'en teokset. Meillä on sentähden myöskin erityiset esitykset „suomalaisesta“ ja „suomalais-ruotsalaisesta“ kirjallisuudesta, mutta nämät eivät kuitenkaan voi olla kokonaan toisesta haarasta mainitsematta. Hra Raitio käsittää

„kirjallisuudeksemme“ etupäässä suomenkielisen, vaan tahtoo antaa tärkeimmät tiedot Suomen muunkielisistäkin kirjailijoista. Yleensä on annettavien tietojen valikoiminen tähän pieneen, 46 sivua käsittävään, silmäykseen, tapahtunut huolella. Lukija saa hyvän yleiskatsauksen, jos kohta vaan pääpiirteiltään, kirjallisuutemme vaiheista. Kirjasessa huomataan myöskin kiitettävä pyrintö vähentää nimiä ja vuosilukuja ja antaa enemmän tositietoja kirjateosten sisällyksestä, kuitenkin lausuttakoon tässä suhteessa toivomus: edemmäs vain! Tekijä itsekin näkyy huomanneen esityksen ainerikkaammaksi, kuin sen kansantajuiseen tarkoitukseen katsoen olisi tarvittu, koska siitä erittäin esipuheessa mainitaan, ja sen vuoksi hän luultavasti myöskään ei olet ahtonut mainita meidän nuoria nykyisiä kirjailijoita, jotka ovat täydessä työvoimassa, jotka vuosittain antavat uusia teoksia ja joiden merkitystä ei nyt voi tietää.

Yksityiskohdissa voi tietysti aina lausua tuon tai tän toivomuksen. Että esitys kirjallisuutemme historiasta, olkoonpa että ruotsinkielisestä kirjallisuudesta mainitaan vaan kaikkein tärkeimmät kohdat, on täydellinen, ilman että Fr. Cygnæus, Vecksell, y. m. mainitaankaan, rohkenen epäillä. Aleksis Kiven merkitys on hyvin puutteellisesti ilmoitettu, kuin sanotaan että hän oli „nerokas Hämeen kansanelämän kuvaaja“. Missä ovat Kullervo, Karkurit, Lea y. m.? Vääryyttä on myöskin, kuin nykyään vielä elävät Suomen kielen lauseopin tutkijat luetellaan, jättää Fab. Collan ja Korander mainitsematta. — Painovirheitä on muutamia, esim. kuin s. 15 M. Martiniusen kieliopin ilmestymisvuodeksi mainitaan *1684*, pro *1689* (sama virhe Godenhjelminkin oppikirjassa).

Hra Raition puheena ollut kirjanen on tervetullut kaikille, jotka tahtovat saada lyhyen yleissilmäyksen kirjallisuutemme vaiheista. Saakoon siis runsaasti lukijoita. *G—t.*

Hermann Paul. Saksankielen alkuharjoituksia. Suomennos. Porvoossa 1887, Werner Söderström.

Yllämainittu hra E. S. Yrjö-Koskisen toimittama suomennos täyttää sangen tuntuvan tarpeen. Niissä maamme suomalaisissa kouluissa, joissa saksankieltä opetetaan jo aliluokilla, oli opetus sopivan oppikirjan puutteesta käynyt raskaaksi. Eipä kummaa jos saksankielen opettajat ilolla vastaanottivat sen oivallisen ohjeen, jonka suomentaja heille tarjosi painosta toimittaessaan kääntämänsä „Saksankielen alkuharjoitukset“, Eikä heidän lienekkään syytä valittaa toivonsa kirjan suhteen tyhjiin rauvenneen, koska se mielestämme pitää paikkansa parahimpain oppikirjain rinnalla.

Tekijä sanoo tarkoituksensa olleen laittaa kirjansa semmoiseksi että oppilaat, niinkauvan kuin sitä käyttävät, eivät muuta oppikirjaa aineessa tarvitse. Tämän tarkoituksen saavuttamiseksi tarjoo hän oppilaillensa harjoituskappaleita, sekä sellaisia, jotka irtonaisilla harjoituslauseilla valaisevat kieliopillisia seikkoja että myös yhdenjaksoisia lukukappaleita ynnä niihin kuuluvia sanaluetteloita ja lopuksi lyhyen muoto-opin. Tärkeinä näkyy

hän pitävän sanaluettelot, joita löytyy kokonaisia kolme ja joissa on koettanut järjestää sanat ryhmiin, välistä kieliopillisten seikkain, välistä johdon kannalta. Mainittua päämäärää silmällä pitämällä on tekijän onnistunut toimittaa yleensä kelvollinen oppikirja, jota jo usean vuoden kuluessa on käytetty ruotsinkielisissä kouluissamme. Emme kuitenkaan erehtyne pitäessämme kirjaa täydellisempänä nykyisessä suomalaisessa puvussaan. Suomentaja on, näet, osoittanut suurta pedagoogista taitoa esim. sanojen valitsemisessa sekä lauseitten muodostamisessa, siten että suurella huolella on välttänyt oppilaille outojen sanojen käyttämistä. Emme kappaleissa löytäne ainoatakaan sanaa jota ei oppilas edellisillä oppitunneilla olisi oppinut eikä juuri lauseitakaan, jotka koskisivat jotain selittämättä jäänyttä kieliopillista kohtaa. Myöskin ovat edellisissä kappaleissa löytyvät sanat useammin kerrotut, kuin olivat alkuteoksessa, joten ne paremmin painuvat oppilaan mieleen. Luonnollisemmalta tuntuu myös että jokahisen harjoituskappaleen eteen on pantu lyhyitä sääntöjä, jotka valaisevat sekä muoto- että lauseopin pääkohdat. Epäilemättä oppilas täten paremmin huomaa säännön ja painaa sen mieleensä kuin jos hänen täytyy hakea se kirjan loppupuolella löytyvästä systemaatisesta kieliopista. Ansioksi on niinikään luettava se, että selitykset ovat lyhyet ja tarkat, eivätkä sentähden tee kieliopin oppimista vaikeammaksi, samassa kun ne ovat välttämättömät sen käsittämiseksi. Että suomentaja pyrkii noudattamaan nykyajan vaatimuksia, näkyy esim. siitä että on koettanut käyttää uutta, par'aikaa työskentelevän komitean ehdoittamaa terminologiaa. — Jos yllämainittuun lisäämme, että suomennostyö on oivallisesti toimitettu, luulemme antaneemme kylläksi tuetta yllä lausutulle kiitoksellemme. *H. A—n.*

A. Palmberg. Verlden sedd från hygienisk synpunkt. Viipurissa 1887. 95 s.

T:ri A. Palmberg, joka äsken kahdella julkaisulla on koettanut tehdä maamme terveyshoito-suhteita tunnetuksi ulkomailla („Quelques notices sur l'hygiène de l'enfance à Viborg", 32 sivua, ja „Organisation et législation sanitaires de la Finlande", 19 sivua) julkaisee yllämainitussa kirjassa toiselta puolelta havainnoitaan terveysopillisessa tarkoituksessa tehdyltä matkalta ulkomailla. Matkakertomus on vilkkaasti ja kansantajuisesti kirjoitettu, jotta jokainen helposti voi sen lukea. Opiksi ja huviksi tutustuu esim. tekijän esitykseen terveyshoidon kehittyneestä kannasta Englannissa ja tuossa jättiläiskaupungissa Lontoossa, „missä asuu useampia skotlantilaisia kuin Edinburgissa, useampia irlantilaisia kuin Dublinissa, useampia juutalaisia kuin Palestinassa, ja useampia suomalaisia (4000) kuin useimmissa meidän omissa kaupungeissamme." Ne tiedot, jotka kirjassa tavataan sairashuoneista, lääketieteellisistä opinnoista, köyhäinhuoneista y. m. ovat sitä laatua, ett'eivät huvita ainoastaan lääkäriä „ex professo", vaan jokaista ajattelevaa kansalaista. Varsinaisen aineensa ohella antaa tekijä ohimennen monen hauskan tiedon eri maitten erillaisista tavoista ja oloista. Varsinkin kaikille, joilla on jotain tekemistä terveyshoidon kanssa, esim. kaupunkien valtuusmiehille, on mainittu kirjanen tervetullut ja tarpeellinen.

Uusien kirjain luettelo.

Lainoppia ja valtiollista kirjallisuutta.

Käytännöllinen Kaavakirja sisältävä täydellisiä ohjeita kaikenlaisia kunnallis- ja oikeudenkirjoja valmistamaan sekä otteita asetuksista karttastempeleistä ja uudesta metrimitasta. Porissa, O. Palander. 1: 50 p.

Schauman, Aug., Nu och Förr. Vihkot 5 ja 6. Helsingissä 1886, G. W. Edlund. à —: 75 p.

Filosofiaa.

Cicero, M. Tullius, Cato Major de Senectute. Suom. K. B. Hämeenlinnassa 1886, E. Canberg. 1: —.

Thorild, Thomas, Naispuolen luonnollisesta ylevyydestä. Helsingissä 1886, Wickström ja kump. jaettavana. —: 50 p.

Rantanen, Antti, Om tillfällighet och skickelse. Helsingissä, Kansanvalist.-seura. —: 25 p.

Historiaa.

Minnesrunor öfver några vår odlings män ristade af *F. B.* m. fl. Med 16 porträtter. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 75 p.

Muistosanoja. Muutamain sivistyksemme miesten elämäkertoja. Kirj. *F. B.* y. m. 16:lla kuvalla. —: 75 p.

W(ennerströ)m, L., Lisäyksiä ja korjauksia Suomen Evank.-lut. Seurakuntain ja Papiston Matrikkelin biografiseen osastoon. Porvoossa, W. Söderström.

Kirjallisuuden historiaa.

Aspelin, Eliel, Lamottes afhandlingar om tragedin, granskade och jemförda med Lessing. (Ylipainos Tiedeseuran „Acta“ista.) Helsingissä. Tekijä.

Borenius, A. A., Suomen keskiaikaisesta runoudesta. I. Luojan virsi. (Ylipainos „Virittäjästä" II.) Porvoossa.

Cygnæus, Fredr., Samlade arbeten. Literatur-historiska och blandade arbeten. III:n osan 2—4 vihot. Hels., G. W. Edlund. 3: 75 p.

Hagman, Lucina, Fredrika Bremer. Kuvaus vuosisatamme alkupuolelta. Porvoossa, W. Söderström. 3: 75 p.

Suomalainen Kirjallisuus 1884—1885. Finsk Bok-katalog 1884—1885. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: —.

Söderhjelm, W., Les treis moz, dialektiskt poem af Guillaume le Clerc. Med anmärkningar och literaturförteckning. (Ylipainos Suomen Tiedeseuran „Acta"ista.) Helsingissä, Tekijä.

Vasenius, V., Suomalainen kirjallisuus 2 lisävihko. 1880—1885 ynnä suomentajain luettelo koko teokseen. Helsingissä, Suom. Kirj.-seura. 2: 50 p.

Kielitiedettä.

Kallio, ., Finsk elementarbok III. Porvoossa, W. Söderström. 1: 25 p.

Nordlund, C. F., Svenskt-Finskt Handlexikon. Skolupplaga. Helsingissä, K. E. Holm. Sid. 5: —.

Paul, Hermann, Saksankielen alkuharjoituksia. Porvoossa, W. Söderström. Sid. 2: 75 p.

Raitio, K., Äidinkielen alkeisoppi, etupäässä kansakoulujen tarpeeksi. Kolmas korjattu painos. Sortavalassa, C. V. Alopæus. —: 40 p.

Kasvatus-oppia. Lukukirjoja.

Betraktelser öfver barnuppfostran under de första lefnadsåren af *A. A.* Viipurissa 1886, J. C. Lagerspetz'in kirjak. jaettavana. —: 25 p.

Blackie, John Stuart, Itsekasvatuksesta. Neuvoja opiskelevalle nuorisolle. Suomennos alkuteoksen 15:nnestä painoksesta Porvoossa 1886, W. Söderström. 1: 25 p.

Emmi, Kansanopetus ja Kansakoulut Suomessa. Helsingissä, Kansanvalistus Seura. —: 25 p.

Furuhjelm, Aug., English Reading-Bork for Senior Classes. Tampereella, J. F. Olán. Sid. 4: —.

Langlet, Mathilda, Tyttäret ja äidit. Muutama sana maamme naisille. Suom. M. V(ilskman). Helsingissä, G. W. Edlund. 3: 50 p.

Ramsay, ugust, Metrijärjestelmä esimerkeillä selitettynä. Käsikirja kouluja ja itseoppimista varten. Suomeksi toimittanut Fil. Mag. R. Forstén. Toinen parannettu painos. Helsingissä, Weilin & Göös. Sid. 1: 75 p.

— — Metersystemet, belyst af talrika exempel, en handbok för skolan och till sjelfundervisning. Andra upplagan. Helsingissä, Weilin & Göös. Sid. —: 75 p.

Rodhe, B. E., Lasten kotikasvatuksesta. Kahdeksan esitelmää, pidetyt Göteborg'in Betleheminkirkossa v. 1882. Suomennos. Helsingissä, Luth. Evang yhdistys. 1: 25 p.

Setälä, E. N., Vähäinen Suomalainen lukukirja alotteleville ynnä Suomalais-ruotsalainen sanasto. Toinen, muutettu ja enennetty painos. Porvoossa 1886, W. Söderström. Sid. 1: 60 p.

Lastenkirjoja.

Abrahamin Joulu-ilo. Esitelmä lapsille. Kirj. *J. V.* Helsingissä, Luth.-Evang. yhdistys. —: 15 p.

Aina, En julklapp till barn. Småsaker på vers och prosa, med illustrationer af Ida Forsman. Helsingissä, Beijer. 2: —.

E(rikson), M., Kristillinen kalenteri Suomen lapsille. 1887. IX. Jyväskylässä, Tekijä. —: 75 p.

Hans och Greta. En ny bilderbok för gossar och flickor. Helsingissä, K. E. Holm. 3: 75 p.

Havergal, Frances Ridley, Pieniä päänaluksia eli iltamietteitä pienokaisille. Suomennos. Kuopiossa, V. Teleen ja Kumpp. —: 75 p.

Kirjanen, E., Pikku Ellin sunnuntaikirjanen I. Myydään merimieslähetyksen hyväksi. Raumalla. —: 15 p.

Lastensaarnoja. Kirjoittanut Lasten ystävä. Ruotsista suomensi K. P. Palomaa. Helsingissä, K. B. Arvo. —: 25 p.

Niemi, Herman, Lasten ensimmäinen kirja eli Aapinen. Kiertokouluja ja kotiopetusta varten. Toinen painos. Tampereella, J. F. Olàn. —: 85 p.

Raittiuskirjallisuutta. Siveellisyysasia.

Bergroth, Elis, Raittiusasiassa. Muutamia sanoja kristityille kansassamme. Helsingissä 1886, Raittiuden ystävät. —: 10 p.

Emilia, Jättäkäämme juovutusjuomat pois Yksinkertainen selitys raittiusasiassa Helsingissä 1886, Raitt. yst. —: 10 p.

Granfelt, A. A., Benjamin Rush ja raittiusliikkeen aikaisimmat vaiheet. Helsingissä, Raitt. yst. —: 20 p.

— — Juopposairaus ja juomatauti. Helsingissä, Raitt. yst. —: 20 p.

— — Raittiusrientojen puolustukseksi. Helsingissä, Raitt. yst. —: 10 p.

Hvita slafvinnor eller den offentliga auktoriserade osedligheten. Ett inlägg i prostitutionsfrågan. Öfversättning från norskan. Helsingissä, G. W. Edlund'in jaett. —: 50 p.

Jaakko Stirling. Kertomus erään skotlantilaisen käsityöläisen elämänvaiheista. Suom. —a —s. Helsingissä 1886, Raitt. yst. —: 20 p.

Johnsson, Mikael, Onko ehdoton raittius meidän velvollisuutemme? Helsingissä, Raitt. yst. —: 20 p.

— — Naisten Raittiusseura Amerikassa. Helsingissä, Raitt. yst. —: 10 p.

Juomarin Raamattu. (Käännös englannin kielestä.) Helsingissä, Raitt. yst. —: 10 p.

Kylmää ruokaa. Varoitus vaimoille. Kirj. R. J. Suom. Helsingissä, Raitt. ystävät. —: 10 p.

Lewis, David, Raittiuskysymys mitenkä ratkaistava. Englannin kielestä suomentanut K. F. Kivekäs. Porvoossa, W. Söderström. 3: —.

Lönnrot, Elias, Tre dagar i Sairioby. Helsingissä, Raitt. yst. —: 20 p.

Mäkinen, Antti, Kristillisyys ja Raittius. Helsingissä, Raitt. yst. —: 10 p.

Nouse, Suomen kansa! (Raittiusesitelmä). Kirj. —s. Helsingissä, Wickström ja Kump. kirjak. jaett. —: 30 p.

Petersen, F., Äktenskap eller Fri kärlek. Öfversättning. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: —.

Raittiuskirjasto I, sisältävä kertomuksia ja raittiusesitelmiä. Helsingissä, Raitt. yst. Sid. 2: —.

Raittiuden Ystävien Lehtisiä, Ensimmäinen kokoelma, 1—25. Helsingissä Raittiuden ystävät. —: 50 p.

Röster i sedlighetsfrågan. Myydään Suomen federationin hyväksi. Helsingissä, G. W. Edlund'in jaett. —: 25 p.

Sananen Raittiuskysymyksestä. Kirj. —nv—. Helsingissä, Raitt. yst. —: 10 p.

Severin, I sedlighetsfrågan. Anteckningar öfver prostitutionens uppkomst, utveckling och bekämpande i utlandet och hemlandet. Helsingissä 1886, Wickström ja Kump. jaett. —: 25 p.

Tarkkanen, Matti, Raamattu ja Raittiuskysymys. Helsingissä, Raitt. yst —: 50 p.

Veräjätupa. Kirjoittanut J. Suomennos. Helsingissä, Raitt. yst. —: 20 p. (Raittiuden Ystäväin kirjat ovat myöskin *ruotsiksi* julkaistut.)

Taloutta.

Forssell, T., Maamiehen kalenteri ja käsikirja 1887. Helsingissä 1886, Wickström ja Kump. jaett. Sid. 2: —.

Grotenfelt, Nils, Separattoreista y. m. Lisävihko käsikirjaan Meijerihoidossa. Suomennos. Viipurissa, Clouberg ja Kump. —: 60 p.

Haartman, M. von, Muutamia lyhyitä neuvoja hyvän ja kestävän voin valmistamisesta. Keis. Suomen Talousseuran kirjasia kansalle 13. —: 25 p.

— — Några korta anvisningar till beredande af godt och hållbart smör. Turussa, Suomen Talousseura. —: 25 p.

Langlet, Math., Perheen emännille kaupungissa ja maalla 9—11 v. Tampereella, F. J. Olan. à —: 75 p.

Lindqvist, Carl Adolf, Karjanhoidon perusteet. 3:s tarkast. painos. Suomen oloihin sovittanut ja Karjakko-kouluille oppikirjaksi muodostanut Nils Grotenfelt. 23 kuparipiirroksella. Helsingissä 1886, G. W. Edlund. 1: 50 p.

Teollisuutta. Kulkuneuvoja.

Andersson, Albert, James Watt ja höyrykone. (Käännös.) Helsingissä, Kansanvalistus Seura. —: 50 p.

— — James Watt och ångmaskiner. Helsingissä, Kansanvalitus Seura. —: 50 p.

Blomqvist, A., Kertomus matkoista Venäjällä ja Ruotsissa käsityö-olojen tutkimista varten, sekä ehdotus oppilaitoksen perustamisesta Suomessa käsityöopettajain kasvattamista varten. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 20 p.

Hjelt, Vera, Slöjdens berättigande vid den s. k. lärda skolan. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 50 p.

— — Slöjdläraren för de små. Afbildningar och anvisningar vid träslöjd för åldersklassen 6—10 år. Helsingissä, G. W. Edlund. 3: —.

Meddelanden från Industristyrelsen i Finland. Kolmas vihko. 1: 25 p.
" Neljäs " 12 kuvalla ja 1 kartalla. 1: 50 p.
" Viides " 1: 50 p.
Helsingissä, G. W. Edlund'in jaett.

Suomen Teollisuushallituksen tiedonantoja. Ensimm. vihko. Varustettu 6 kuvalla ja 2 taululla. 3: —.
" Viides " 1: —.
Helsingissä, G. W. Edlund'in jaett.

Stenbäck, J., Huonekalu-piirustuksia kivelle piirtänyt — —. Ensimm. vihko. Helsingissä, Wickström ja Kump. jaett. 4: 50 p.

— — Rakennus-piirustuksia. Ammatti toverien avulla toimittanut — —. Ensimm. vihko. Helsingissä, Wickström ja Kump. jaett. 8: —.

Suomenmaan Rautateitten ja Höyrylaivareittien kartta. (Suomalainen ja ruotsalainen.) Turussa 1886, Uusi Kivipaino. —: 25 p.

Suomenmaan virallinen tilasto. XVIII. Teollisuustilasto vuodelta 1884. 1. Vuoriviljelys, Geologinen tutkimus ja malmien etsintö, rahapaja ja kontrollilaitos, konepajat ja valimot y. m. 1: —.

— — 2. Tehtaita ja käsityölaitoksia. Ensimmäinen vihko Helsingissä, G. W. Edlund'in jaett. 1: —.

Tekniska Föreningens i Finland förhandlingar. Redigerade af K. E. Palmén. Kuudes vuosik. (1886.) 2 ja 3 v. Helsingissä, Teknillinen Seura. 5: —.

Zidbäck, J. ja *Reuter, Jonatan*, Teknillinen käsikirja Teollisuuskoulujen oppilaille, työ- ja rakennusmestareille, koneenkäyttäjille y. m. Helsingissä, Weilin & Göös. 4: 50 p.

— — Teknisk handbok för elever vid Industriskolor etc. Helsingissä, Weilin & Göös. 4: 50 p.

Återblick på Jernvägsväsendets första utvecklingsskede i Finland. Minnesskrift, utdelad vid de finska jernvägarnes 25-årsfest den 17 Mars 1887. Helsingissä, Fabritius. 2: —.

Suure- ja luonnontiedettä.

J. A. B., Lyhyt selitys Mailman rakennuksesta. Sisältää useita kuvia ja tähtikartan. Helsingissä, Kansanvalistusseura. —: 75 p.

— — Verldsbyggnaden i korthet skildrad af — —. Med 15 träsnitt och stjernkarta. Helsingissä, Kansanvalistusseura. —: 75 p.

Forsberg, Anders Villiam, Om Svafvelsyrlighetens inverkan på basiska nitrosoföreningar af anilin och tolnidin. Yliopistollinen väitös. Helsingissä, Tekijä. —: 50 p.

Hjelt, Edv., Grunddragen af Allmänna organiska kemin. Andra omarbetade upplagan. Helsingissä, G. W. Edlund. 3: —.

Högman, K. J., Kuu, kansantajuinen esitys, kuvilla varustettu. Jyväskylässä. —: 60 p.

Inträssi- eli Korkolaskento. Laskettu markkaluvuille. Toinen (oikeammin kolmas) painos. Helsingissä, Weilin & Göös. —: 50 p.

Kindvall, C. A., Laskuoppi Kansakouluille ja aloittelevaisille. Suom. K. Kunelius. Toinen painos. Kokkolassa, J. J. Kloström 1: —.

Meddelanden af Societas Pro Fauna et Flora Fennica. XIII osa. Helsingissä 1886, Pro Fauna et Flora Fennica seura. 3: —.

Segerstedt, Albrekt, Luonnontiede kansakouluja ja aloittelevia varten. 95:llä puupiirroksella. Toinen mukailemalla suomennettu painos. Helsingissä, Weilin & Göös. Sid. 1: —.

— — Mittausopin alkeet kansakouluja, teknillisiä sunnuntai- ja iltakouluja sekä vastaalkavia varten. Metrijärjestelmän mukaan. Suom. Ivar Vilskman. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 50 p.

Sundman, Gösta, Suomen kalat. Luonnon mukaan maalannut — —, tekstin kirjoittanut O. M. Reuter. 7:s vihko. Helsingissä. G. W. Edlund. 5: 50 p.

— — Suomen lintuin munia. 7:s v. Helsingissä, Tekijä. 3: 50 p.

Öfversigt af Finska Vetenskaps-Societetens förhandlingar. XXVII. 1885—1886 Helsingissä, G. W. Edlund'in jaettavana. 2: 50 p

Lääkintöoppia.

Berger, P., Ei ole terveydeksi. Terveyden sääntöjä jokaiselle. Saksan kielestä suomennos. Helsingissä, K. E. Holm. 1: —.

Erismann, Friedrich, Terveyden hoito-oppi sivistyneille kaikissa kansanluokissa. Suom. J. Collan. Jälkimäinen osa. Turussa 1886, G. W. Wilen. 2: —.

Fabritius, L., Om Husapotek. Öfvertryck ur N. Pressens landtbruksafdelning. Helsingissä, Wickström ja Kump. jaettavana. —: 25 p.

Hällsten, K., Utlåtande vid medicinska fakultetens sammanträde den 11 Febr. 1887 angående D:r Smirnoff's specimen. Helsingissä.,

Kyrklund, Karl, Studien über Fettresorption im Dünndarme. Yliopistoll. väitöskirja. Helsingissä 1886, Tekijä. 1: —.

Nordman, G. A., Om den för framkallandet af en formförminnelse nödiga retningstiden i dess beroende af några särskilda variabler. Yliopistollinen väitöskirja. Helsingissä, Tekijä. 3: —.

Qvist, C., Käsikirja Rokotuksessa. Lääkintöhallinnon toimesta. Suomensi Th. L—m. Helsingissä, Lång & Ståhlberg. 1: —.

— — Handledning i Vaccination. Utg på Medicinalstyrelsens föranstaltande. Helsingissä, Lång & Ståhlberg. Sid. 1: —.

Runeberg, J. V., Utlåtande öfv. D:r G. Smirnoff's disputation för e. o. professionen i syfilidologi och hudsjukdomar. Helsingissä 1886, Tekijä. —: 50 p.

Schultén, M. V. af, Utlåtande öfver D:r G. Smirnoff's afhandling. „Om behandling af syfilis" etc. Helsingissä, Tekijä. —: 75 p.

Sievers, Richard, Om Meningitis Cerebro-spinalis epidemica i Sverige, Norge och Finland. Yliopistollinen väitös. Helsingissä 1886, Tekijä. 3: —.

(Smirnoff, G.), Från Universitetet. Skildring af X. III. Helsingissä, P. H. Beijer'in jaett. 1: 25 p

— — Från Universitetet. Skildring af X. I. Toinen painos. Helsingissä, P. H. Beijer'in kirjak. jaett. —: 50 p.

Sucksdorff, Vilh., Den quantitativa bakteriologiska vattenundersökningens värde för bedömmandet af vattnets beskaffenhet. Helsingissä, Tekijä. 2: —.

Sundvik, Ernst Edv., Om parningsprocesserna i djurorganismen, särskildt glykuronsyre parningarna. Yliopistollinen väitös. Helsingissä 1886, Tekijä. 1: 50 p.

Vahlberg, C. F., Ensi apu onnettomuuden kohtauksissa ja tappelutantereella. Suomennos. 150:llä kuvalla ja yhdellä kartalla. Helsingissä, Lång & Ståhlberg. —: 75 p.

— — Den första hjälpen vid olyckshändelser och på stridsfältet. Helsingissä, Lång & Ståhlberg. —: 75 p.

Veterinär Farmakopé för Finland. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: —.

„Salamiin Kuninkaista" ja Sofokleesta.

„Salamiin Kuninkaita" ja Sofokleen tragedioita on jo ennen vertaamalla tarkastellut ruotsalainen mies, professori Lundin yliopistossa Christian Cavallin *), ja hänen on epäilemättä onnistunut osittain viittaamalla osittain laajanpuolisesti esittää kaikki tärkeimmät vertauskohdat, jotka sellainen tarkastus tarjoo. Saattaapa siis se näyttää „acta agere" (tehtyjä tekevän), joka uudestaan ottaa saman aineen käsiteltäväksi. Mutta — huolimatta aineen runsaudesta ja monipuolisuudesta, joka tekee, ett'ei sitä prof. Cavallinin eikä tässä tarjottavan tutkimuksen kautta saata pitää suoritettuna — osaksi esiintyvät useat kohdat meille joinkin määrin toisessa valossa, kuin minkä edellinen tutkimus on niihin luonut, osaksi ovat toiset niistä houkutelleet yrittämään tarkempaa valaistusta kuin niille ennen on suotu. Jos tämä koe siis tarkoittaakin Cavallinin kirjoituksen täydentämistä, on kuitenkin asiallinen yhtenäisyys ja luontevuus esityksessä saavutettavissa ainoastaan kertaamalla monta kohtaa, jotka siinä jo ovat puheena olleet: jota kertaamista siis mainituista syistä ei virheeksi luettane.

Antikinen tragedia on haara, yhtä elimellisesti versonut ihmeteltävän muinaiskreikkalaisen taidekauden kansallisesta emäpuusta kuin yksikään muu sen jaloista versoilemista. Sepä ei ollut ja pysynyt ainoastaan kansallisena, vaan autoktooninakin Ateenassa. Mutta kaikin puolin tarkoin rajoitettuun kansalliseen muotoon mahtui aatteellisuutta niin runsaasti ja niin ihanata, niin tosiinhimillistä ja yleispätöistä, ett'ei se voinut olla synnyttämättä jälittelemistä monella taholla. Tämä pyrintö ilmaantui lähinnä roomalaisissa; vaan se heräsi jälleen uudenaikaisissa latinalaisissa kansoissa ja nousi, kuten tiedetään, kukkuloilleen Ranskassa, jossa muinaisten kreik-

*) „Nordisk Tidskrift"-nimisessä aikakauskirjassa v:lta 1879, ss. 501—531: Om grundtanke och karakterer i Runebergs tragedi Kungarne på Salamis jämförd med Sofokles' tragedier.

kalaisten esikuvien mukaileminen ja väkinäinen alistuminen Aristoteleen väärinkäsitettyjen sääntöjen alle kauaksi aikaa jäi kaiken dramallisen sekä tuotannon että kritikin mittamääräksi. — Vasta Shakespearen nero kykeni murtamaan vanhentuneet muodot ja täydellä vapaudella perustamaan uudenaikaisen kultuurin tragillisen taiteen.

Omituisen ilmiön tarjoavat ne uudemman ajan runoilijat, jotka täysin tajuten sekä antikisen että uudenaikaisen dramallisuuden keinoja, tarkoitusperää ja koko luonnetta, oman nerosoihtunsa valossa ovat uskaltaneet yrittää Orfeus-matkaa alas Haadeesen astuneen kreikkalaisen taiteen maailmaan sekä tuoda ilmoille lumoavia kuvauksia siitä, kuvauksia, joissa antikinen henki vapaasti pukeuu ja luo eloa muotoihin, jotka ovat uudenaikaisesta taiteesta otettuja. Semmoiseen tehtävään on meidän suuri runoilijamme ryhtynyt surunäytelmässään „Salamiin kuninkaat“, ja hän on sen suorittanut niin, kuin ei kukaan muu dramallisessa kirjallisuudessa kokonansa.

Jos ensin luomme silmäyksen „Salamiinin kuninkaitten“ ulkonaiseen laitokseen sekä siinä kauttaaltansa ilmestyvään esitys- ja katsanto-tapaan, näissä kohdin sitä Sofokleen dramoihin verrataksemme, niin epäilemättä etupäässä kohtaamme erilaisuutta niiden välillä; mutta jos tämän erilaisuuden vaikuttaa enemmän itse taiteen korkeampi kehityskanta, kuin vastakkainen suunta näissä sen edustajissa, ja jos sitten näyttäytyy, että tuo erilainen muoto verhoo sisällystä, joka on täynnä sekä asiallista että aatteellista yhtäläisyyttä, silloin täytyy tämän, jota vapaampana se esiytyy ja jota suurempi se on vapaudessaan, tehdä sitä mahtavamman vaikutuksen.

Viisine näytöksineen ja 3,000:ne säkeineen vastaa Runebergin murhenäytelmä laajuudeltaan hyvin kahta Sofokleen tragediaa. Kun sen ohessa tätä suurempaa laajuutta eivät suinkaan täytä deklamoimiset tahi pitkälle venytetyt episodit, vaan toiminta päinvastoin sujuu tasaisesti, vieläpä reippaamminkin kuin antikisissa dramoissa, saattaa huoletta sanoa, että Runebergin runoelma sisältää kaksinkertaisen määrän toimintaa Sofokleen tragediaan verraten. Jos tällaista vertailemista tahtoisi jatkaa, voisi sanoa, että toiminta kolmannen näytöksen lopulla Eurysakeen saavuttua Salamiisen ja siitä syntyneen käänteen tapahduttua on täyttänyt tavallisen toiminta-määrän antikisessa tragediassa: neljäs ja viides näytös taas yhdessä vastaisivat toimintaa toisessa. Ja tästä oli luonnollinen seuraus, että runoilijan — jos hän k rran tahtoi luoda dramaa jota kävisi näytelmänä esittäminen — täytyi käyttää uudenaikaista jakoa näytöksiin; mutta tämä jako on yhteydessä muidenkin seikkojen kanssa. Toisena, sisällisenä seurauk-

sena toiminnan jatkumisesta pituudelleen oli myös sitä vastaava laajennus leveydelle. Jota pitemmälle päätoiminta jatkui, sitä enemmän täytyi sen myös monistua ja haarautua, sitä lukuisammin täytyi siihen liittyä sivutoimintoja. Mutta tätä kaikkea ei myöskään voinut kannattaa vähäinen luku henkileitä; monimutkainen toiminta vaati suurempaa kannattaja-lukua, kolmeen tahi neljään päähenkileesen tarvitsi lisätä kumminkin yhtä monta sivuhenkilettä.

Syvemmälle ulottuu kuitenkin „Salamiin kuninkaitten“ ja antikisten tragediain erilaisuus. Oleellisesti se näyttäytyy kaikkien Runebergin luomien luonteitten verrattoman suuremmassa individualisuudessa.

Osaksi tulee tämä erilaisuus epäilemättä siitä, että Runebergin suhde runoelmaansa ja siinä kuvailtuihin luonteihin on kokonaan toisellainen kuin se, jossa kreikkalaiset tragikot olivat teoksiinsa. Jälkimäisten dramat eivät olleet kauttaaltaan heidän omia *luomiansa,* he vaan valikoivat ja muodostelivat määrättyä ainesta. He ammensivat tuosta loppumattomasta kansallisesta sankaritarustosta, joka, alkujaan orastaen äärettömän vaihtelevista paikallis-kulteista ja -saduista, ensin epillisessä runoilussa saavutti pysyväisen, yleisen ja runollisen muodostuksen ja edelleen lyrikkojen toimesta perustelemalla sekä myöhemmän sukupolven käsitystapaan mukailemalla kehittyi, ennenkuin se vieläkin, dramallisella tarkoituksella, tragikkojen valmistamana, elävässä muodossa asetettiin kansan silmien eteen. Yhden ja toisen piirteen sankareitansa ja sankarittariansa kuvaillessaan, monen uuden kohtauksen ja käänteen tarua esitellessään saattoivat he lisätä, vielä useampia saattoivat he omituisen tarkoituksensa mukaan toisin järjestää tahi jättää pois: luonteiden kerran vakaantuneita pääpiirteitä ja ennaltaan määrättyä suuntaa, enempää kuin henkileiden lopullista kohtaloakaan, s. o. dramallisen toiminnan pääasiallista menoa ja päämäärää he eivät voineet muuttaa. Samoin kuin naamari peitti näyttelijän kasvot, samoin verhosi sadun ja runon ennestään muodostama typillinen luonne sisällistä individualisuutta. Identisyyden vahvisti harvojen, yksinkertaisten, silmäänpistävien luonteenosotusten ilmoittaminen, ainoastaan näiden tarkempi kuvaaminen jäi yksinomaan runoilijan tehtäväksi. Niin oli Aiaan laita, niin Odysseun, Neoptolemon, Filokteeteen ja Heerakleen, niin Deianeiran, Klytaimneestran ja Eelektran, niin enemmän tahi vähemmän muiden Sofokleen luonteiden laita. — Kuinka toisin Runebergin, kun hän yhdeksännentoista vuosisadan lapsille esitti Leiookritonsa, Leonteensa! Heitä ei ollut mikään silmä nähnyt, mikään mielikuvitus itselleen kuvannut, ennenkuin he elävinä ja täysin muodostuneella luonteella varustettuina astuivat esiin runoilijan omasta hengen ahjosta. Tämä vaati luonteen kuvaamista, joka oli muinaisille runoilijoille tuntematon. Ei

ollut ainoastaan keksiminen kohtauksia, joissa tuttu luonne edelleen ja selvemmin osottautuisi; luonteen piti juuri kehittyä kohtauksesta kohtaukseen. Tässä täytyi sekä kohtausten olla moninaisempia että henkileen suhde kuhunkin niistä tarkemmin selvitettämän.

Tärkeämpi on toinen erilaisuus. Muinaisille tragillisille sankareille oli heidän kohtalonsa edeltäpäin määrätty, nykyajan sankarit luovat sen itse itsellensä. Sofoklees seisoo tietysti tässäkin kohdin ylimalkain vanhojen kannalla; sen taas, joka seuraa Leiookriton ja Leonteen satua loppuun, täytyy tunnustaa, että tämä loppu sisällisellä välttämättömyydellä kehittyy heidän edellisistä teoistaan, siis uudenaikaisessa dramallisessa merkityksessä on heidän itsensä luoma. Tämä näennäisesti suoranainen vastakohta molempien runoilijain välillä on tosin tarkemmin tutkittaessa näyttävä olevansa oikeastaan vaan suhteellinen erilaisuus; mutta yhtä vähän voi kieltää, että varsinainen erilaisuus tässä kohden on olemassa, kuin sitäkään, että seuraukset siitä osottautuvat joka kohdalla heidän dramoissaan.

Jos ensin luomme silmäyksen Sofokleen tragillisiin sankareihin, on meillä „Oidipos Kuningas“ esimerkkinä välttämättömän kohtalon tragediasta koko sen kauhistavassa suuruudessaan. Uhkaavana ukkosen pilvenä kohoaa tuo kohtalo kuninkaan näennäisesti niin tyynelle ja selkeälle taivaalle, isku iskulta kohtaa yhä kovemmin tuota surkuteltavaa miestä, eikä uudenaikainen lukija voi olla joka kerta kysymättä: mistä syystä? — mitä on onneton kuningas oikeastaan rikkonut, joka olisi niin säälimättömiä rangaistuksia ansainnut? Sattumalta syytettynä siitä, ett'ei hän ole sen oikea poika, jota hän isäksensä sanoo, lähtee Oidipos pois onnellisesta lapsuutensa kodista sillä luvallisella tarkoituksella, että saisi selvää syntyperästään. Vastauksen sijasta kysymykseensä hän Orakeli-jumalalta saa sen tiedon, että häntä odottaa mitä kauhein kohtalo. Tehdessään nyt ainoan, minkä voi, sitä välttääksensä lähenee hän sitä vaan askel askeleelta lähemmäs. Sillä välin suodaan hänen vielä viettää pitkää ikää siunatussa toimessa sekä korkeassa ja kunniakkaassa asemassa. Silloin, tämän elämän lopulla vetäytyvät äkkiä kohtalon kauan kätketyt langat yhteen kaikkialta säälimättä kiristämään uhriansa, ja hän seisoo siinä sortuneena, pelastumattomana, kirouksena ihmisten seassa. Turhaan kysyy hän syyllisyyttään. Tosin hän oli surmannut oman isänsä: mutta hänellä ei koskaan ollut siitä aavistustakaan ollut, että se iäkäs matkailija, joka vuorisolassa tuli yksinäiselle käyskelijälle vastaan, oli hänen isänsä. Oidipos ei edes ollut riidan alkajana silloin, vaadittuna ryhtyi hän siihen, lyötynä ensin itse antoi hän kuolettavan iskun. Kiihkoinen luonto on ainoa, josta häntä tässä voi syyttää. Kiivaana ja luulevaisena esiytyy hän myös silloin, kun hänen kauhea koh-

talonsa askel askeleelta hänelle paljastuu; mutta samalla pitää runoilija siitä huolen, että häneltä ei puutu päteviä syitä näihin tunteihin, ja yleensä hänen luonteensa ilmestyy jalona.

Yhtä vähän tiesi Deianeira, mitä hän teki, kun hän sekä Heerakleelle että itselleen lopullisen kohtalon valmisti.

Klytaimneestra oli kaiketi jos kukaan se, joka sekä riettaalla elämällänsä yleiseen että tahallisella miehensä murhaamisella, Eelektran kovalla kohtelemisella ja hänen aiotulla elämästä sulkemisella sekä vihdoin ilollansa Oresteen luullusta kuolemasta täysin oli ansainnut kohtalonsa, sen, että joutuisi poikansa koston uhriksi. Tämä suorittaakin kostonsa tyynenä ja vakaana; mutta kuitenkaan ei se vakavuus lähde ainoastaan siitä tiedosta, että hänen tekonsa on oikeuden vaatima. Hänen takanansa seisoo Apollo itse, korkeampi valta; se se on, joka on saattanut hänet paikalle, kuuliaisuus jumalalle se on, joka karkaisee hänen luontonsa ja ojentaa hänen kätensä kostavaan iskuun. Mutta jättiläis-askelta eteenpäin osottaa tämä drama verrattuna siihen, jossa Aiskylos on samaa ainesta käsitellyt, ja jossa koko toiminta vähitellen vedetään ylös Olympolaisten piiriin. Edistystä dramallisen oikeuden hyväksi se myös todistaa edellämainittujen Sofokleen tragediain rinnalla.

Aiaassa kohtaa meitä tositragillinen sankari. Urhollisena ja suoramielisenä hän on omaisillensa hyvä isäntä ja päällikkö sekä samalla kukistumaton sotaurho Helleenein sotaväessä, vieläpä sen vahvin tuki taistelussa. Tätä ylen voimakasta miestä hallitsee kumminkin jos kohta hyvä, mutta häntä kokonaan valtaava intohimo, kunnianhimo. Tästä voimasta ja tästä intohimosta yhdessä kasvaa hänessä enemmän kuin inhimillinen itseensäluottamus, joka silloin tällöin viettelee häntä taivaallisiakin vastaan jäykistelemään. Rangaistus hänet saavuttaa: kunniakkain urhollisuudenpalkinto sotaväessä, jonka hän ennen muita on ansainnut, tuomitaan kilpailijalle. Julkisesti niitten edessä syrjään sysättynä, jotka olivat hänen urostyönsä nähneet, tuntee hän kunniansa loukatuksi, ja samalla on hän saanut haavan tuskallisemman, kuin jos olisi hänen henkeänsä kysytty. Sokea, verinen kosto on ainoa keino päästä tästä hänelle kärsimättömästä tilasta. Hän syöksee ulos tätä kostoansa suorittamaan; mutta hänen järkensä sekaantuu ja vimmastuksissaan tekee hän häpeällisen teon, joka ainiaaksi tahraa hänen kunniansa. Järki palajaa, mutta sitä elämää, johon hän toipuu, on hänen mahdoton elää enää, sen sisällys on menetetty; sillä „kunnialla eläminen tahi kunnialla kuoleminen“ on hänen tunnussananansa. Hän punnitsee tyynesti kohtaloaan, menee yksin pois ja syöksee miekkaansa. — Tosiaan, tässä on elämänjuoksu niin tragillisen ihana, että suurin runoilijanero sitä

saattaisi kadehtia. Kuitenkaan ei puutu kohtia, jotka uudenaikaista katselijaa häiritsevät. Mistä tuli Aiaan mielihairaus? Tokkohan jostakin sisällisestä taistelusta, liiallisesta inhimillisten voimain ponnistuksesta tahi yleensä sisällisestä syystä? Ei, Ateenee-jumalatar itse ryhtyy asiaan pelastaaksensa aiotut kostonuhrit ja saattaa uroon harhaan. Niinikään ilmestyy heti Aiaan lähdettyä viimeiselle matkallensa sanansaattaja, joka tietäjän, jumalten käskyläisen suusta ilmaisee hänen hämmästyville omaisilleen asian laidan koko kamaluudessaan, sekä samasta tietolähteestä julistaa, että vielä sinä päivänä jumalien viha sankaria seurasi, jos hänet saatettiin pidättää kotona yli sen päivän, niin hän oli pelastettu. Sattumalta oli Aias ennättänyt lähteä, ja sentähden oli hän kuoleman oma.

„Antigoneessa“ vihdoin on samanniminen uljasmielinen neitsyt joutunut kahden velvollisuuden ristiriitaan, joista toinen on korkeampi, ijäisesti pysyvä, toinen alhaisempi yhteiskunnallinen, mutta, kuten näyttää, sillä kertaa ehdottomasti noudatettava. Hän noudattaa arvelematta tuota korkeampaa ja alistuu vapaaehtoisesti sen rangaistuksen alle, jonka jälkimäisen rikkominen hänelle tuottaa. Tämän kehyksen sisällä ei kuitenkaan toiminta kulje omaa luonnollista kulkuansa; vaan ensin Antigoneen tekoa tuomittaissa ja sitten hänen surkeata loppuansa kuvaeltaissa loihditaan katselijalle hämärästä taustasta esille se kauhea, selittämätön kohtalo, joka nyt kerran hallitsee hänen onnetonta sukuansa ja taaskin tämän „ihanan vesan“ uhriksensa vaatii. — Mitä sitävastoin Kreooniin tulee, antaa runoilija kieltämättä hänen suuremmassa määrässä kuin ehkä kenenkään muun sankarinsa itse luoda kohtalonsa; sillä vaikka hänkin jumalten sanansaattajan ankarista varoituksista joutuu katumukseen ja rientää sovittamaan, mitä hän on rikkonut, mutta siinä tulee liian myöhään, tämä jumalten sekaantuminen asiaan tuskin kuitenkaan enää voi tehdä hänen kohtaloansa sattumantapaiseksi.

Näistä pikaisista silmäyksistä Sofokleen tragediain *) toimintaan käy selväksi, että ne suuremmassa tahi vähemmässä määrässä ovat kohtalodramoja. Toimivien henkileiden yli ja takana hallitsee ja toimii korkeampia olentoja, kohtalon, sen käsittämättömän ja voittamattoman vallan edustajia, joka saattaa ihmiset sinne, jonne eivät tahdo, joka kätkyy heiltä heidän vaeltaessaan ja antaa heidän intohimojensa ajamina sokeudessa syöstä eteenpäin avataksensa sitten vaelluksen perillä heidän silmänsä nä-

*) „Oidipon Koloonoissa“ ja „Filokteeteen“ olemme jättäneet siksensä, koska ei kumpikaan sisällä dramallista toimintaa ja kehitystä korkeammassa merkityksessä. Edellinen saattaa vaan Oidipos-tarun sopusointuiseen päätökseen; jälkimäinen taas on kokonaan luonteenkuvaus ja joutuu päätökseen „deus ex machina'n“ avulla.

kemään oman lyhytmielisyytensä ja paljastaaksensa heille koko aavistamattoman jakson hairauksia. Se oppi, jota ne teroittavat, on sentähden kohtuuden ja resignatsionin: kuolevainen arvatkoon voimansa älköönkä yrittäkö sen määrää ulommas. Kuitenkaan ei voi olla huomaamatta, että Sofoklees etevimmissä teoksissaan ei ole pysähtynyt tämän raskauttavan näköpiirin sisälle, vaan monissa kohdin pyrkii vapautumaan siitä, siten että hän sankariensa tekojen ja luonteitten johdonmukaisuuden kautta kokee oleellisesti sijoittaa heidän kohtalonsa heidän omaan poveensa, jonka tähden he myös sen ilmaantuessa saattavat käsittää jumalallisen laip voittoa heidän oman kurituksensa kautta. Etenkin jos tarkastaa niitä uusia piirteitä, jotka hän on liittänyt traditsionin jättämään satuainekseen ja vertaa hänen tapaansa tätä käsitellä hänen edeltäjänsä käsittelytapaan, niin helposti huomaa, kuinka paljon ihmisen tekojen ja kärsimysten, syyllisyyden ja rangaistuksen yhteyden käsite hänen kauttansa on saavuttanut selvyyttä ja sopusointua. Täyden vapauden vaatiminen häneltä tässä kohdin olisi anakronismia. Sofokleen aikakausi ei vielä vaatinut järkiperäistä yhteyttä kaikessa olemuksessa, se ei pyytänyt ymmärtääksensä psykologista yhteyttä ihmisen tekojen ja kohtaloiden välillä. Missä me näkisimme mielivaltaa ja satunnaisuutta, siinä muinaiskreikkalaiset näkivät jumalien valtaa ja heidän tahtonsa ilmauksia. Me vaadimme, että dramallinen toiminta tyydyttää aprikoitsevaa järkeämme ja sen tähden johdonmukaisesti kehittyy itsestänsä: muinaiskreikkalaiset hakivat tragediasta tyydytystä uskonnolliselle harrastukselle, ja mikä siinä näyttää puutteelliselta meidän kritillisen tutkimisemme edessä, sen enemmän kuin täytti heidän uskonsa isien jumaliin, sen enemmän kuin korvasi se ylevä näytelmä, jossa nämät jumalat ryhtyivät kansallissankarien elämään ja kohtaloihin; sillä tämä heidän ryhtymisensä ei herättänyt kritikiä vaan kunnioittavaa hartautta.

Toisin on „Salamiin Kuninkaissa“, ja täytyykin suorastaan historiallisesta syystä olla, laita. Leiookritos ja Leontees kantavat kumpikin ensi hetkestä siemenen tulevaisiin kohtaloihinsa povessaan. Siellä, heidän sisällään kehkiää se siemen erilaisten ulko-kohtausten ja vaihtelevien kokemusten vaikuttaissa, mutta logillisella johdonmukaisuudella omaan omituiseen suuntaansa. Tämä kehkiäminen ei jää kätköön heiltä itseltään, sallimanmukainen eteneminen sillä tiellä, jota ovat alkaneet astua, esiytyy yhä selvemmin heidän sisälliselle tajunnalleen, he tuntevat astuvansa tietään vapaasti, ja kun kohtalon iskut heidät saavuttavat, ei heillä ole mitään, mistä kohtaloa syyttäisivät, he näkevät sen itse luoneensa, näkevät, että heidän niin täytyy käydä. Kuolemassa he saavat, toinen itse ansaitsemansa palkan, toinen parhaan palkintonsa, kumpikin ainoan sovintonsa. Sofokleen

tragediat kuuluvat aikakauteen, jolla ihminen vielä kilvoittelee siveellistä vapauttansa saavuttaakseen, Runebergin tragedia kuuluu sellaiseen, jolla hän sen jo on saavuttanut.

Tästä molempien runoilijain erilaisesta etillisestä kannasta on *siis* haettava sisin syy siihen heidän stiilinsä varsinaiseen erilaisuuteen, jota ei saata olla joka kohdalla heidän dramoissansa huomaamatta. Dramallisen toiminnan Sofokleella edetessä oikeastaan ulkonaisten taistelujen ja ristikohtausten kautta ovat sitä vastoin Runebergillä sisälliset vastakohdat ja ristiriidat ne, jotka varsinaisesti vievät toimintaa eteenpäin. Kun ulkonaiset tapaukset edellisellä esiytyvät ensimäisinä lähtökohtina toiminnalle, ovat ne jälkimäisellä paremmin viimeisinä aiheina sen toimeen panemiseen, joka jo ennen perusaatteena ja päätöksenä on olemassa toimivien henkileiden mielessä. Sofoklees kuvailee laajalti ulkonaisia oloja ja tapauksia, Runeberg antaa enemmän tilaa sieluntilojen ja sisällisten näkökohtien selvittämiselle. Kreikkalaisella runoilijalla vallitsee tietysti etupäässä plastista havainnollisuutta selvään merkittyine kontuureineen, uudenaikaisella taas on enemmän psykologista perspektiiviä ja sisällistä syvyyttä. Edellisen periaate on aistillinen kauneus ja tätä käy kuvaaminen harvemmilla, leveämmillä piirteillä, jälkimäisen sitä vastoin henkinen kauneus, joka vaatii hienompaa sivellintä ja rikkaampaa väritystä esiytyäkseen yhtä selvästi. Yhtäkaikki on näiden kahden vuosituhansien eroittaman runoilija-hengen runollisessa stiilissä niin paljon heimolaisuutta, ett'ei toisen etevimmistä avuista yksikään ole toiselle vieras, että, samoin kuin Runebergin runoilua, ennen muiden uudenaikaisten mestarien, plastisen yksinkertaisuutensa tähden sopii sanoa Sofokleelaiseksi, samoin Sofoklees ennen muita aikaisiansa runoilijoita tyydyttää ja miellyttää uuden ajan lukijaa. Niin on Sofoklees aikalaistensa edellä juuri sisällisen luonteen kuvaamisessa ja psykologisessa perustelemisessa. Runeberg taas on kaiketi osannut veistää helleeniläiset sankarikuvansa niin täydellisen plastisiksi, kuin ei kukaan muu uudenaikainen runoilija.

Me kosketamme nyt kohtaa, jossa Runeberg silminnähtävimmin vapautaksen antikisten tragediain ulkonaisesta rakennuksesta, kuitenkaan jättämättä sitä aatetta huomaamatta, johon se perustuu, ainakaan sen mukaan kuin hän sen itse käsitti. „Salamiin Kuninkaista“ puuttuu näet tragillinen koori, tuo antikisten dramojen omituisin osa. Tämän tärkeän erilaisuuden selittäminen valaisee myös Runebergin eri kantaa yleensä, jota edellä olemme koettaneet kuvata. Onneksi antaa meille runoilija tä-

män selityksen itse akademillisessa väitöskirjassaan tragillisesta koorista. Hän kokoaa koorin merkitystä koskevan (latinankielisen) tutkimuksensa tulokset muutamiin lauseihin, jotka suomennettuina kuuluisivat tähän tapaan: „Sanalla sanoen: koori edustaa yleistä puolta, ikuista sopusointua ja sen tähden myös jumalallista, ei minkään kohtalon alaista luontoa, jota melkein sopisi sanoa omaksitunnoksi. Sen vuoksi uudenaikaisissa näytelmissä toimivan henkileen omatunto eli tuo sisällinen vakaumus hänen jumalallisesta luonnostaan vastaa koorin osaa. Mutta siinä kohdin ilmautuu meidänaikuisen taiteen edistyneempi ja kypsyneempi kanta, että se hylkäämällä, niin sanoakseni, katolisen opin tavan rakastaa palvella sitä, joka on ikuista ja näkymätöntä ulkokuvasta päästettyä ja vapaata. Eikä kumminkaan antikisessa tragediassa koorilla ollut vähempää merkitystä kuin nykyisissä näytelmissä varmalla ja tutulla, vaikk'ei ulkonaisesti kuvatulla toimijan vapaudella eli omallatunnolla“. — Runeberg, joka, — jos kohta hänen selityksensä ei sisältäisikään koko sitä laajaa tehtävää, jonka muinaiset tragikot koorille antoivat, — kuitenkin sillä on osoittanut syvällisemmin kuin kukaan ennen häntä käsittäneensä ja korkeammaksi arvanneensa koorin oleen ja merkityksen *), hän on siis pitänyt sitä puhtaasti inhimillisen, etillisen momentin edustajana, sen joka meni hukkaan tahi ainakin himmentyi tragillisen toiminnan πάθος'een kietoutuneilta henkileiltä. Samoin kuin ikuinen maailmanjärjestys esiytyi ulkonaisessa muodossa erityisten edustajainsa kautta, joko itse jumalien tahi heidän sanansaattajiensa, niin objektiviseerattiin myös kuolevaisen oma yleisinhimillinen, intohimoista vapaa ja jumalien kanssa sopusointuinen ole ja sai edustajaksensa koorin, jonka siis kautta tragedian terveellisenä lyrillisenä vastakohtana toimiville henkileille tuli ylläpitää tasapainoa intohimojen pyörteesen temmattua ja niiden harhateille eksynyttä ihmishenkeä vastaan. Runebergin sankarit tunnustavat myös kuolemattomien vallan ja taipuvat heidän tahtonsa mukaan; mutta he oivaltavat sen omassa itsessään ja näkevät sen kuvastuvan omien tekojensa seurauksissa. He eivät myöskään niin kokonansa vaivu intohimojensa valtaan, ett'eivät keskellä toiminnan menoa voisi kääntää silmäänsä omaan itseensä, säilyttää tajuntaa omasta tilastansa, sekä siltä kannalta, jolle ova

*) Vrt. „Litterära Soiréer i Helsingfors under våren 1850“; föredrag af D:r W. Lagus pag. 184 ss. Samassa paikassa kerrotaan myös toinen Runebergin lausunto myöhemmältä ajalta, jonka mukaan hän vertaa koorin suhdetta toimiviin henkileihin mereen, joka „syvyydessään pysyy tyynenä, kuinka rajusti sen pinta kuohuneekaan. Niin kuohuvat nyt koorin syvän rauhan yllä toimivat individit, jotka intohimojen myrskyt ovat tuosta rauhasta nostattaneet, ja jotka palajavat siihen jälleen, jahka intohimot ovat tyyntyneet, — ainakin kuolemassa“.

joutuneet, katsahtaa sekä takaisin lähtökohtaan että eteenpäin uhkaava loppua kohti. Ne lyrilliset lepokohdat dramallisen toiminnan lakkaamatta jatkuessa, jotka koorin tuli toimittaa, on meidän siis Runebergin omassa tragediassa hakeminen sekä siitä sisällisestä vapaudesta yleensä, joka päähenkileiden toimissa vallitsee että erittäin heidän siellä täällä löytyvistä monologeistaan, jotka Sofokleen tragedialta ylimalkain puuttuvat. Näissä monologeissa he meille paljastavat puhtaasti inhimillisen luontonsa ja vapaasti purkaen sisimmät tunteensa muistuttavat meille sitä yhteenkuuluvaisuutta, joka kaikista elämän vastakohdista huolimatta inhimillisen oleen pohjalla on olemassa heidän ja meidän, meidän kaikkien ja idealin välillä. — Kun me Runebergin omaa viittausta seuraten, käsitämme asian näin, silloin emme ainoastaan saata puolustaa häntä, vaan olla hänelle kiitollisetkin siitä, että hän tahtoessaan meille lahjoittaa antikisen murhenäytelmän sulki siitä koorin pois: puolustaa häntä, koska hän ei ollut kerrassaan koorin tärkeätä merkitystä huomaamatta; mutta olla hänelle kiitollisetkin siitä, että hän, — samoin kuin Goethe sulki furiain kamalan koorin Oresteensa omaan sydämmeen, — ei meille uuden ajan lapsille esittänyt sankariensa yleistä, mutta intohimojen himmentämää inhimillisyyttä koorin avulla, vaan siinä henkisessä muodossa, joka yksin tyydyttää meidän vaatimuksemme, mitä psykologiseen totuuteen tulee, s. o. toimivain henkileiden omassa tajunnassa.

Kuitenkin saattaa kysyä, onko Sofokleen koorin koko merkitys selvillä sen selityksen kautta, jonka Runeberg on antanut sen oleesta korkeimmassa potenssissaan. Voimatta tässä ryhtyä mihinkään yksityiskohdissaan perusteltuun koorin merkityksen tutkimiseen emme kuitenkaan voi olla koskettamatta erästä siihen kuuluvata kohtaa. Antikisten murhenäytelmien sisällys oli mytologillinen, näyttämöllä esiintyvät henkileet olivat puolijumalia, heeroeja, jotka olivat yhtä paljon tavallisia kuolevaisia ylhäisemmät kuin jumalia alhaisemmat. Sentähden tuli myös esittää heidän luonteitaan, tekojaan, taisteluitaan, ja kohtaloitaan toisen, suuremman kaavan mukaan kuin tavallisten kuolevaisten. Tosin on Sofokleelle juuri omituista, että hän kuvasi sankareitaan paljoa enemmän tosi-inhimillisiksi kuin hänen suuri edeltäjänsä; mutta tietysti ei hänkään voinut heiltä kokonansa riisua sitä yliinhimillistä luontoa, jolla taru kerran oli heidät varustanut. Täten olisi kumminkin koko toiminta tullut sijoitettavaksi korkeampaan piiriin, ilman suhteellisuutta tavallisiin inhimillisiin oloihin; se olisi jäänyt häilymään korkeampaan ilmanalaan ilman todellisen elämän oloja vastaavata pohjaa ja perustusta. Noilta yleviltä olennoilta olisi puuttunut jalansijaa, ja katselijat olisivat kaivanneet ainesta, johon olisivat voineet verrata itseänsä. Tätäkin

aukkoa näyttää Sofokleen koori aiotun täyttämään. Sofokleen näytelmissä on kyllä „sanansaattajia“ ja taaskin „sanansaattajia“, miehiä kansan keskuudesta, jotka yksinkertaisessa muodossa ja jokapäiväisellä puheenparrella esittivät sanottavansa; vaan nämät henkileet eivät ole mitään muuta kuin miksi heitä sanotaan, toisten sanojen ja käskyjen perille tuojia, ilman individualisuuden alkuakaan. Muuten esiytyy jokapäiväistä laatua olevia henkileitä ylen harvaan, ja ne harvatkin ovat vaan epämääräisesti arimoituja. Koori se säännöllisesti on, joka kollektiivisena henkileenä edustaa, niin sanoaksemme, sitä lujaa perustusta, johon lähinnä päähenkile nojaa, mutta johonka muutkin joutuvat toiseen tahi toiseen suhteesen. Sen muodostavat kansaan kuuluvat miehet tahi naiset, sen kanssa joutuvat, kuten sanottu, toimivat henkileet joka kohdalla yhteyteen, siinä kuvastuvat vaikutukset heidän teoistaan, näiden pätevyys, merkitys ja laatu. Se ikäänkuin lausuu kansan tuomion toimivista henkileistä, ja sen se tekee sikäli, kuin se on itse puheenvaihdosta ja toiminnasta yleensä osallisena, s. o. sikäli kuin se täyttää ainoan Aristoteleen sille määräämän tehtävänsä, jonka mukaan „se on katsottava yhdeksi näyttelijöistä ja osaksi kokonaisuudesta ja itse toimintaan kuuluvaksi“.

Jos tämä viittaus koorin objektiviseen puoleen on oikea, niin ei ole epäilemistä, että sitä Runebergilla ja uudenaikaisessa näytelmistössä yleensä kannattaa koko jono sivuhenkileitä. „Salamiin Kuninkaissa“ niin muodoin Eubuulos, Hyllos ja Rhaistes ovat ne, jotka edustavat „kansan ääntä“, joskus itse „kansan“ säestäessä. Mutta kun nämät henkileet sen ohessa ovat selväpiirteisiä luonteita ja semmoisina kukin esiintuovat kansansa eri osissa vallitsevia erilaisia katsantotapoja ja harrastuksia, on helppo päättää, kuinka paljon vaihtelevammaksi ja monipuolisemmaksi toiminta siten tulee. Siinäkään kohdin ei näiden henkileiden tehtävä supistu samoihin rajoihin kuin Sofokleen koorin, että on käännekohtia toiminnassa, joissa heillä on suoranainen vaikutus sen suuntaan. Olkoonpa siis niin, että heidän olemassa olonsa ja laatunsa ovat uudenaikaisen näytelmätaiteen kannalta selitettävät, — Rhaisteesta on erittäin syystä muistutettu, että hänen kaltaistansa luonnetta ei ole antikisessa tragediassa tavattavissa, — mainitussa suhteessa näyttää kuitenkin olevan vastaavaisuutta heidän ja Sofokleen koorin välillä.

(Jatketaan.)

A. V. Streng.

Aviottomien perintöoikeudesta.

«Jumalat, avuks nouskaa äpärille!»
Shakespeare, Kuningas Lear.

Tuskin yhtäkään muuta oikeuslaitosta vastaan on niin alituisia ja ankaria ryntäyksiä tehty kuin perintöoikeutta vastaan, eikä varmaankaan ole sotia olevien olojen muuttamiseksi yhdessäkään asiassa vähemmällä menestyksellä käyty kuin juuri tästä.

Kuten tunnettu, ovat kommunistit ja sosialistit perintöoikeuden kiivaimmat vastustajat. Edelliset, kaiken yksityisen omistusoikeuden viholliset, hylkäävät luonnollisesti myöskin perintöoikeuden. Sosialistitkin pitävät sitä „suurena erehdyksenä“, kuten Lassalle sitä nimittää, ja heidän kansanvälisessä työmieskongressissansa Baselissa v. 1869 he nimenomaan vaativat sen poistamista.

Vieläpä nykyaikaisten lainoppineitten ja valtioekonoomien joukossakin löytyy monta, jotka, vaikka pitävätkin luonnollisena, että lapset perivät vanhempansa ja vanhemmat lapsensa, eivät hyväksy sivusukuisten, ei ainakaan etäisempien, perintöoikeutta, niihin kun perinnönjättäjä ylimalkaan ei ole liittynyt likeisemmillä siteillä kuin keneen muuhun hyvänsä, usein niitä ei ole edes nähnytkään.

Tämän suunnan miehistä moni sosialistein tavoin rajattomassa perintöoikeudessa näkee suuren esteen rahan epätasaisen jaon ja siitä syntyneen alhaison kurjan tilan korjaamista vastaan ja toivoo tämän oikeuden supistamisesta varsin terveellisiä seurauksia taloudellisella alalla.

Kuinka lieneekään, eivät ainakaan tähän päivään saakka useimmat lainsäätäjät ole ensinkään ottaneet huomioonsa näitä pyrintöjä.

On kuitenkin olemassa ryhmä ihmisiä, joka kokonansa tahi ainakin suureksi osaksi suljetaan pois perinnön osallisuudesta. Eikä se niin pienen pieni osa ihmiskunnasta olekkaan, se kun Suomessa, ottaakseni ainoastansa likeisimmän esimerkin, nousee 7 à 8 prosenttiin koko asujainluvusta. Tarkoitan ulkopuolella avioliittoa synnytettyjä.

On ollut aikoja, jolloin esim. Saksassa heitä on pidetty milt'ei suurimpien pahantekijöiden luokkaan kuuluvina, joille ei suotu edes kirkollista hautausta. „Kaikki jotka ovat aviottomasti syntyneet, olkoot ilman oikeudetta!“ sanookin suoraan Sachsenspiegel. Ja monessa muussa maassa heidän asemansa ei ollut juuri parempi. Sittemmin ovat tosin uudet, humaanisemmat mielipiteet päässeet valloille, jotta aviottomille nykyään kaikkialla on myönnetty täydelliset yhteiskunnalliset oikeudet. Mutta perheoikeuden ja etenkin perintöoikeuden alalla heitä kuitenkaan ei vieläkään ole tunnustettu muiden vertaisiksi.

Tahdon tässä ottaa tarkastettavaksi aviottomien perintöoikeudellista asemaa vanhempien ja uudempien lakiemme mukaan sekä esittää niitä muutoksia, joita heitä koskeviin nyt voimassa-oleviin perintösäännöksiin mielestäni olisi aikaansaatava. Ennenkuin ryhdyn tähän päätehtävääni katson kuitenkin, ainetta valaistakseni, tarpeelliseksi luoda silmäyksen ulkopuolella avioliittoa synnytettyjen kohtaloon eri aikoina muutamissa kultturikansoissa.

I.

Käännyn ensiksi *Roomalaiseen oikeuteen,* joka tälläkin alalla on tehokkaasti vaikuttanut myöhemmänaikaiseen lainsäädäntöön.

Roomalaiset eivät tunnustaneet aviottomalla olevan isää tahi isänpuolisia sukulaisia, isyyttä kun ei milloinkaan täydellä varmuudella voida näyttää toteen. Siittäjällä siis oli yhtä vähän minkäänlaisia velvollisuuksia kuin oikeuksia aviottoman lapsensa suhteen. Mutta sitä vastoin oli ulkopuolella avioliittoa synnytetyn asema äitiinsä ja hänen sukulaisiinsa nähden ihan sama kuin aviolapsen. Hän muun ohessa peri äitinsä ja äidinpuoliset sukulaisensa aviollisten sisarusten rinnalla.

Erittäin ovat konkubinaatissa synnytetyt lapset, n. s. liberi naturales supeammassa merkityksessä, huomattavat. — Niinkuin tunnettu on, oli Roomassa konkubinaatti luvallinen. Varsinaista perheoikeudellista yhteyttä ei sentään konkubinaatti perustanut konkubiinin lasten ja heidän isänsä välillä; päinvastoin nekin nimenomaan luettiin aviottomiin. Rooman myöhempinä aikoina laki kuitenkin myönsi, että konkubiinilapset, ynnä heidän äitinsä, saisivat periä $^1/_6$ isänsä omaisuudesta, mutta ainoastansa siinä tapauksessa, että hän tunnusti ne omiksensa eikä ollut testamenttiä tehnyt eikä myöskään jättänyt jälkeensä aviovaimoa tahi aviollisia rintaperillisiä. Niinikään oli hänellä konkubiinilastensa suhteen alimenttatiooni- (elättämisen)-velvollisuus.

Kun *Saksassa* keskiajan loppupuolelta aina viime aikoihin saakka roomalaista oikeutta on käytetty — ja käytetään vielä tänäänkin muutamissa osissa keisarikuntaa — voimassa-olevana lakina niissä tapauksissa, joista kotimainen laki ei sisällä erityissäännöksiä, on siellä niissä harvoissa paikkakunnissa, joissa yksityislait eivät ole järjestäneet aviottomien perintöoikeutta, noudatettu roomalaisten määräyksiä siinäkin kohdin. Siis: jos paikallislaki ei toisin säätänyt, peri avioton äitinsä ja äidinpuoliset sukulaisensa samoin kuin aviollinen. Mutta siitä on lainoppineitten kesken riitaa kestänyt, ovatko roomalaisen oikeuden säännökset konkubiinilasten perintöoikeudesta ulotettavat kaikkiin ulkopuolella avioliittoa synnytettyihin, vai ovatko mainitut määräykset Saksassa, jossa konkubinaatti ei ole sallittu, kaikkea merkitystä vailla. Ja samoin kuin tieteisoppi on

oikeuskäytäntökin ollut varsin epävakainen tässä kysymyksessä. Toisin paikoin ja toisin ajoin on aviottomille se oikeus myönnetty, toisin paikoin ja toisin ajoin ei.

Mutta katsokaamme nyt mitä tästä asiasta sanovat Saksan omat lait, jotka rajoittivat tuota „yleisenä oikeutena" omistettua vierasta oikeutta. — Ensinnäkin on meidän kääntäminen huomiotamme vanhimpaan germaanilaiseen lainsäädäntöön. (Skandinaavilaisista heimoista emme kuitenkaan tässä yhteydessä puhu, vaan otamme alempana heidän lakinsa erityisen tarkastuksen alaiseksi.) Yleisenä huomautuksena mainittakoon sitä ennen, että vanhemman keskiaikaisen oikeuden mukaan yksinomaisesti niillä, jotka olivat ei ainoastansa synnytetyt vaan myöskin siitetyt avioliitossa, oli aviolasten oikeudet. Keskiajan kuluessa sai kuitenkin se mielipide yhä enemmän jalansijaa, että jokainen, joka oli syntynyt avioliitossa, oli katsottava aviolliseksi, vaikkapa hän olisikin siitetty jo ennen avioliiton solmiamista. Ja vihdoin keskiajan lopulla suotiin, seuraten roomalaista ja kanoonista oikeutta, täydet aviollisten oikeudet sillekin, jonka vanhemmat, hänen syntymisensä jälkeen, menivät naimiseen toistensa kanssa. Tätä avioittamista nimittää roomalainen oikeus legitimatio per subsequens matrimonium.

Muinaisuudessa germaanilaisten heimojen lait yleensä, sen verran kuin niistä on tietoja saatu, eivät liene olleet aivan epäsuotuisat aviottomille. Longobardein oikeus myöntää heille perintöoikeuden vanhempiensa jälkeen, vieläpä aviollistenkin rintaperillisten ohessa, jos kohta jälkimäiset saavatkin suuremman osuuden. Muut kansanoikeudet tosin sulkevat heidät suoranaisesta perinnönotosta, mutta esim. Lex Baiuvariorum jättää aviolasten asiaksi „per misericordiam" (laupeuden tähden) antaa osan isänperintöä aviottomille sisaruksille. Kovemmaksi kävi sitten heidän kohtalonsa keskiajan tullen. Heitä ei enää luettu isän eikä äidin perheesen kuuluviksi ja muun ohessa heiltä riistettiin perintöoikeus tykkönänsä, jopa omien lastensakin jälkeen. Tämä drakooninen kanta tulee näkyviin, paitse ylempänä mainitsemassamme Sachsenspiegel-nimisessä lakikirjassa, myöskin svaabein ja frankkein lakilähteissä. Mikä oli syynä tähän merkilliseen muutokseen, täytyy ehdottomasti kysyä. Siihen antaa eräs saksalainen juristi seuraavan vastauksen: „Jolleivät ne syyt, jotka kumosivat vanhan katsantotavan aviottomista lapsista ja herättivät eloon keskiajan jäykän periaatteen, olekkaan aivan selvät, niin ovat muutamat kuitenkin huomattavat. Kirkko katsoi jokaista laitonta sukulaisuusyhteyttä Jumalan käskyn rikkomiseksi, synniksi. Kaikki aviottomat lapset olivat sen mukaan synnissä ja rikoksessa syntyneet; heitä täytyi siis hävetä. Sentähden heiltä poistettiin kodin turva ja tästä turvattomuudesta, tästä saastaisena pidetystä syntyperästä syntyi aivan pian käsitys oikeudettomuudesta. Siihen vaikutti vielä että asukasluku karttui ja

aviottomia lapsia lisääntyi etenkin kaupungeissa, joihin kuljeksivia naisia suurissa määrin kokoutui. Aivan liiallisena pidettiin osottaa minkäänlaista osanottoa siveettömän vaimon lapsille. Sen lisäksi ruhtinaat useissa maissa yrittivät lisätä tulolähteitään supistamalla yhä enemmän aviottomien lasten oikeuksia. Jo aikaisin, näet, oli germaaneilla tapana että ruhtinaat saivat periä ne, joilla ei ollut läheistä laillista perillistä, ja kuta enemmän aviottomien lasten ja niiden vanhempien väliset keskinäiset siteet höllenivät, sitä enemmän se tietysti hyödytti ruhtinasta". *) Ainoastansa Freiburgin ja Augsburgin kaupungeissa sekä muutamissa muissa sangen rajoitetuissa lainsäädäntöpiireissä oli aviottomien asema hiukan parempi. — Uuden ajan koittaessa alkoivat kumminkin, suureksi osaksi roomalaisen oikeuden vaikutuksesta, aviottomien perintöoikeuteen nähden toiset mielipiteet voittaa alaa. Lukuunottamatta Rostockin ja eräiden Pommerin kaupunkien lakeja, joissa vielä nytkin kamalana muinaisjäännöksenä tavataan aviottomien perintöoikeudessa Sachsenspiegelin kovuus, on tässä suhteessa Saksan myöhemmässä lainsäädännössä huomattava kolme eri pääsuuntaa, nimittäin

1:o. Aviottomat saavat periä äitinsä aviollisten lastenkin kanssa, tahi ainakin silloin kuin heillä ei ole avioliitossa syntyneitä sisaruksia. Sitä vastoin ovat he suljetut perinnönsaannista isän sekä isän- ja äidinpuolisten sukulaisten jälkeen.

2:o. He ovat äitiinsä ja äidinsukulaisiin täydelleen samassa asemassa kuin aviolapset.

3:o, Osa uudempia lakia — esim. Preussin, Würtembergin, Weimarin, Altenburgin, Meiningenin — ovat, samalla kuin ne asettavat heidät yhdenarvoisiksi aviollisten kanssa äitiin ja hänen sukunsa nähden, myöskin suoneet heille supistetun ja rajoitetun perintöoikeuden siittäjän omaisuuteen.

Erillään kaikista muista seisoo *Itävallan* lyhytikäinen säännös vuodelta 1786, joka on näin kuuluva: „Jos sitä vastoin lapsi on syntynyt ulkopuolella avioliittoa, mutta kahdesta naimattomasta henkilöstä, ja vieläkin enemmän, jos se on syntynyt semmoisesta laittomasta aviosta, jossa estė on ollut sitä laatua, että se olisi voitu poistaa, niin on lapsi pidettävä laillisten lasten vertaisena, ja pääsee se niin hyvin isän kuin äidin puolelta nauttimaan kaikkia niitä oikeuksia, mitä laillisille lapsille säädetty on" **). — Että niissä Saksan alueen supeissa osissa, joissa paikallislait eivät

*) Büngner: Zur Theorie und Praxis der Alim. pflicht, ss. 68—69.

**) Allgemeines bürgerliches Gesezbuch, Viertes Hauptstück, § 16. Katso „Josephs des zweyten Römischen Kaisers Geseze und Verfassungen im Justizfache. Für Böhmen, Mähren, Schlesien, Oesterreich ob und unter der Enns, Steyermark, Kärnten, Krain, Görtz, Gradiska, Triest, Tyrol und die Vorlande in dem fünften Jahre seiner Regierung". (Prag & Wien 1786).

sisällä säännöksiä aviottomien perintöoikeudesta, heille oikeusistuimet milloin ovat myöntäneet, milloin evänneet samat oikeudet isänperintöön kuin roomalainen oikeus salli konkubiinilapsille, olemme jo maininneet.

Oliko siittäjällä ylimalkaan vanhojen germaanilaisten heimokuntalakien mukaan alimenttatioonivelvollisuutta aviottomien lastensa suhteen, se ei käy varmuudella selville noista aviottomien oikeuksia koskevissa kysymyksissä varsin niukoista lähteistä. Mutta meillä on syytä olettaa, että se oli ainakin longobardein ja baierilaisten kansanlaeissa säädettynä. Miten lienee ollutkin, keskiajan lopulla tämmöinen velvollisuus on yleisesti tunnustettu. Niinikään myöntävät nykyiset Saksan lait oikeuden lakitietä hakea alimenttatioonia. Ainoastansa Saksan maakunnat länsipuolella Rheinvirtaa, jossa Ranskan laki on voimassa, sekä suurherttuakunta Hessen tekevät siitä poikkeuksen.

Sveitsin lainsäädöksistä puheena-olevassa asiassa mainittakoon erikseen tässä pari sanaa. Jos Sveitsin eri kanttoonien lakeja ottaa tarkastaaksensa, niin huomaa, että ne mitä aviottomain perintöoikeuteen tulee osoittavat niin kirjavaa erilaisuutta, että ensi katsannossa joutuu siihen päätökseen, että näiden pienten vapaavaltioiden lainsäätäjät ovat tässä suhteessa käyttäneet mielivaltaisuutta ainoana ohjeenansa. Mutta se ei kuitenkaan ole asian laita. Tarkemmin näitä lakia tutkiessa käy näet selville, että joko roomalainen taikka germaanilainen taikkapa ranskalainen katsantokanta on voittanut sveitsiläisen lainsäätäjän puoleensa. Muutamat näistä kanttoonilaeista suovat aviottomille, roomalaisen oikeuden tapaan, perintöoikeuden äidin omaisuuteen; toiset taas, samoin kuin vanhemmat saksalaisten lait, kieltävät heiltä kaiken perintöoikeuden; moniaat vihdoin seuraavat esilläolevassa asiassa Ranskan lainsäädäntöä, josta likemmin alempana. Toinen tahi toinen näistä pääsuunnista on punaisena lankana nähtävänä eri kanttoonien lainsäännöksissä, vaikkapa niissä sen ohessa löytyykin monenlaisia muodostuksia ja omituisuuksia. Mitä erittäin aviottomien perintöoikeuteen isän jälkeen tulee, eivät he kaikissa kanttooneissa ole siitä kokonansa suljetut; saavatpa Bernin kanttoonissa lain mukaan 4 p. heinäk. 1863 periä isänsä samaten kuin aviollisetkin, jos nimittäin hän on heidät omistanut.

Ranskassa on aviottomien asema muodostunut suuntaan, jonka oikeudesta tahi vääryydestä on ankarasti kiistelty ja yhä kiistellään.

Keskiajalla olivat he siellä, samoin kuin muissa romaanisissa maissa sekä Saksassa ja Englannissa, oikeudettomat — „neque genus neque gentem habent bastardi". Vieläpä he muutamissa seuduin nimenomaan luettiin henkiorjien kurjaan luokkaan. Ei siis kummakaan, että heiltä perintöoikeuskin oli kokonansa riistetty. Ajat sentään vähitellen muuttuivat parempaan päin ja viime vuosisadan loppupuolella voimassaoleva laki määräsi, että vanhempien tuli pitää huolta aviottoman lapsensa elatuksesta, jota varten isyyden selville hankkiminen tuomioistuimen edessä

oli sallittu. Mutta perintöön vanhempiensa jälkeen avioton ei ollut oikeutettu eikä sille lainmukaisesti siittäjä eikä synnyttäjä voinut edes lahjan tahi testamentin kautta luovuttaa suurempaa osuutta omaisuudestansa. Suuren vallankumouksen aikana kääntyi sitten huomio, kuten luonnollista oli, myöskin aviottomien poljettuun tilaan. Uudet lait ja etupäässä eräs asetus Brumairen 11 p:ltä vuonna II (1 p. marrask. 1793) julistivat aviolliset ja aviottomat yhdenarvoisiksi kaikilla aloilla, jos kohta ne sen ohessa muutamissa suhteissa rajoittivatkin paterniteetin hakemisen luvallisuutta. — Kun vallankumouksen laineet olivat asettuneet, otettiin kuitenkin taas askel taaksepäin. Ranskan nykyinen laki, Napoleonin Code civil vuodelta 1804, säätää nimittäin artikkelissa 340, että isyyttä ei saa hakea lain kautta — „la recherche de la paternité est interdite“. Ainoastansa silloin se on myönnetty kun aviottoman lapsen äiti on väkivallalla ryöstetty tahi houkuteltu jättämään kotinsa tahi väkisin raiskattu. Siis: joll'ei siittäjä vapaaehtoisesti omista aviotonta lastansa, ei hänellä Ranskan lain mukaan ole niin pienimpiäkään velvollisuuksia sitä kohtaan. —

Minkälaiseen suhteesen asettaa sitten Code civil aviottoman äitiinsä nähden? Siinä tapauksessa, ett'ei äiti ole nimenomaan tunnustanut häntä lapseksensa, hän yksinkertaisesti on pidettävä äidittömänä, mutta hänelle myönnetään kuitenkin oikeus lakitietä pakoittaa synnyttäjänsä myöntämään äiteytensä.

Code civilin mukaan eivät aviottomat milloinkaan pääse vanhempiensa sukulaisia perimään. Yhtä vähän ovat he isänsä ja äitinsä perilliset juriidisessa merkityksessä, vaan laki heille kuitenkin myöntää seuraavissa tapauksissa osallisuuden näiden jälkeenjääneesen omaisuuteen: Jos siittäjä on vapaasta tahdosta tunnustanut isyytensä taikka synnyttäjä on tunnustanut äiteytensä tahi se oikeudessa on toteennäytetty, saa avioton, silloin kuin perittävällä myöskin on aviollisia rintaperillisiä, kolmanneksen siitä, mitä hänen osallensa avioliitossa syntyneenä olisi tullut. Mikäli perillisten sukuläheisyys vähenee, sikäli kasvaa sitten aviottomien osuus, jotta ne, jos ei löydy rintaperillisiä eikä edes sivusukulaisia aina 12 polveen saakka, saavat koko omaisuuden, ja on niillä etuoikeus perinnönjättäjän aviopuolison ja valtion edellä. Siinä pääpiirteet Ranskan nykyisen lain säädöksistä tästä asiasta.

Code civilin kiellon isyyden hakemisen nostamista vastaan on sittemmin omistanut *Belgia* 1810, *Hollanti* 1837 ja *Italia* samana vuonna.

(Jatketaan.)

Kaarlo Castrén.

Europaeuksen runonkeräykset.

(Loppu.)

IV.

Europaeuksen hyvä menestys oli luonnollisesti vielä suuremmassa määrässä kiihoittanut runonkeräys-intoa. Kesällä 1846 oli jo Suomalaisen Kirjallisuuden Seura lähettänyt ylioppilas Aukusti Ahlqvistin Ilamantsiin, josta hän oli tuonut 29 arkkia vanhoja runoja, 17 arkkia satuja, 1 vihkon itkuja sekä 1 vihkon nykyisempiä runoja. Joulukuussa samana vuonna taas toimitettiin matkalle ylioppilaat Sakari Immanuel Sirelius ja Fredrik Polén, jotka varsinkin Sortavalan seuduilta saivat runsaat saaliit. Toinen heistä oli lopulla myös käväissyt Käkisalmen tienoilla ja ihmeeksensä havainnut kuinka paljon sielläkin vielä oli saatavaa. Samoin oli Europaeus matkoillaan monesti kuullut kehuttavan Inkerin laulutaitoa.. Siitä syystä antoi helsinkiläinen Suomalaisen Kirjallisuuden Seura Europaeukselle ja maisteri Henrik Aukusti Reinholmille yhteiseen 100 ruplaa runonkeräystä varten Viipurin läänin lounais-osassa sekä Inkerissä, ja toiset 100 ruplaa lisäsi Viipurissa oleva samallainen seura.

Näin tavattomasti hyvin varustettuna läksivät matkalaiset Viipurista Heinäkuun alussa.[1]) Ensiksi he keräsivät yhdessä *Koivistolla*, josta on Europaeuksen kokoelmassa *saarista* 6 kappaletta ja *Humaljoelta* mannermaalla 2.[2]) Mutta sitten tultuansa *Makulan* kylään *Uudenkirkon* pitäjää he erkanivat eri haaroille: Reinholm läksi kirkolle ja sieltä itäänpäin, Europaeus valitsi osaksensa meren rannikon. *Makula* näkyy olleen varsin hyvä laulupaikka, samoin *Kuolemanjärven Juvan* sekä *Karjalaisien* kylät.[3]) Viimeinmainittu erittäinkin tuntui olevan mahdoton vähässä ajassa tyhjentää; pahaksi onneksi oli Europaeus luvannut jo viikon päästä jälleen yhtyä kumppalinsa kanssa Kivennavan kirkolla, jonka tähden täytyi jättää työ kesken ja rientää sinne.

Täten hän nyt meni *Seivistön* kylään, joka on samassa pitäjässä, liki meren rantaa. Siinä häntä kohtasi paha vastoinkäyminen. Matkakustannusten helpoitukseksi oli hän tällä kertaa ottanut kanssansa suuren joukon pieniä kirjasia, joita jakeli palkinnoksi runojen laulamisesta sekä satujen kertomisesta, usein myös maksuksi kortteerista ja ruoasta. Mutta

[1]) Tästä matkasta on Europaeuksen kirjoittama matkakertomus Suomettaressa 1847 n. 42, 43, 45, 46, jota paitsi nyt myös käsikirjoituksissa saantipaikat enimmiten ovat merkityt. Tähän kuuluva runokeräelmä on kvartto-vihkoin I:n ja K:n loppupuoliskoissa. — [2]) I 301—5; K 509, K 330—331. — [3]) Makulasta on 84 kappaletta (K 342—426), Juvalta 69 (I 306—41, K 427—61), Karjalaisista 56 (K 462—518).

kun hän mainitussa kylässä samaa koetti, tiuskasi hänelle kohta sinne tultua eräs akka kiivaasti vastaan: „sie kuin et vaan olle niien heräntäisiin uskoo, tahot meille sitä opettaa!" Seuraavana päivänä oli jo ympäri koko kylää levinnyt se huhu että on tullut kylään vieras saarnamies, joka koettaa kirjasillaan levittää „pukin uskoo" — siksi sanottiin lähipitäjiin siihen aikaan ilmaantunutta lahkolaisuutta, siitä syystä, että „heräntäisten" kerrottiin kokouksissaan „hyppelevän niinkuin pukit." Turhaan pani Europaeus liikkeelle kaikki tavalliset selityksensä: että runoin ja satujn keräys tapahtuu esivallan käskystä, koska tahdotaan saada selvää kunkin paikkakunnan puhetavasta, voidaksensa sitten asettaa oikean ja puhtaan Suomen kielen oikeus- ja virkakieleksi tuon kansalle vieraan Ruotsin kielen sijaan. Ei mikään voinut kerran herännyttä epäluuloa viihdyttää; hänen ei onnistunut *Seivistöstä* saada enempää kuin 2 runoa.[1])

Tässä vastahakoisessa paikassa kiireimmiten pudistettuansa tomun jaloistansa riensi hän siis *Uudenkirkon* pitäjään, jossa kirjoitti *Leistilän* kylässä 9 runoa, *Sikiälässä* 14 ja *Kuutterselässä* koko 93.[2]) Viimeinmainitussa paikassa kehuttiin yhtä vanhaa akkaa erittäin taitavaksi laulajaksi, mutta epäiltiin samassa tokko hän ruvennee antamaan osaa varoistansa, koska oli kääntynyt herännäiseksi. Ensi aluksi panikin muija kovasti vastaan, sanoen „maalliset renkutukset" syntisiksi. Mutta Europaeus oli luopumaton, toi taas nuot kansalliset puolustus-syynsä, osoittaen kuinka suuri etu olisi kansalle virkakielen muutoksesta. Sitä suurta asiaa voisi akkakin laulamisellansa edistää ja käskeehän Jumala Raamatussa uskovaisen todistaa uskonsa rakkauden töillä. Näillä sekä muilla samantapaisilla saarnoilla sai Europaeus viimein, kuin saikin, muijan virsilippaansa aukaisemaan ja hänen esimerkkinsä rohkaisi sitten toisiakin. Näin voi usein runonkerääjän suurempi tai vähempi saalis riippua hyvin pienestä seikkasesta ja erittäin hänen sukkeluudestaan. Kansan poveen kätketyitä aarteita ei saa kuka hyvänsä nostetuksi, jos kohta tietäisikin niiden piilopaikan.

Silloinen vuoden-aika, sydänkesä, ei ollut muuten runonkeruulle ollenkaan sovelias, sillä kaikki väki tarvittiin heinäniityllä eikä juuri ketään haluttanut maksunkaan edestä tuhlata niin kalliita päiviä tuommoisiin jonnin joutaviin. Kokeneena kerääjänä osasi kuitenkin Europaeus senkin esteen poistaa; hän meni näet väen kanssa niitylle ja laulatti heitä siellä. Hän kulki aina niittäjän tai haravoijan rinnalla luokopalstaa myöten, niin ett'ei laulajain tarvinnutkaan laulun tähden lakata työstänsä. Koko viikon viivyttyään tässä runsaassa ja auliissa runopesässä meni hän viimein *Kivennavan* kirkolle ja yhtyi siellä sovinnon mukaan kumppalinsa kanssa. Yhdessä jatkoivat he nyt matkan *Valkiasaaren* kautta Pietarin kaupun-

[1]) K 518–9. — [2]) K 520 8; 529—42; 543- 635.

kiin. Runonsaanti tuossa Viipurin läänin viimeisessä ja Inkerin ensimmäisessä pitäjässä ei ollut juuri houkuttava; edellisestä on Europaeuksen kokoelmassa 7, jälkimäisestä 12 kappaletta.[1]) Osaksi mahtoi siihen liika kiirekin olla syynä, mutta vielä enemmän tietysti noiden paikkojen läheisyys valtamaantiehen Pietarin ja Viipurin välillä.

Lyhyemmän aikaa Venäjän pääkaupungissa viivyttyään läksivät kerääjät sieltä itäpohjoiseen suuntaan ja saapuivat jo 30:n virstan päässä Pietarista, *Toksovalla,* runsaalle runolähteelle, paljoa rikkaammalle kuin niissä paikoissa Viipurin läänissä, missä he olivat käyneet. Niin ihmeesti oli silloin vielä suomalainen kansanrunous säilynyt melkein keisarinkaupungin porttien edustalla asti. Paitsi mainitussa paikassa he samalla kertaa myös kävivät läheisissä *Lempaalan* ja *Vuoleen* pitäjissä, joissa niinikään tapasivat arvaamattoman paljon runoja. Viimeinmainitusta paikasta ei ole kuitenkaan Europaeuksen kokoelmassa mitään saalista merkitty; luultavasti kävi siellä Reinholm yksin. Eipä ole merkittyin Lempaalankaan runojen luku Europaeuksen kokoelmassa suuri, ainoasti 9 kappaletta; mutta kenties ovat ne 46 runoa, jotka ilman paikanmääräystä tavataan juuri Toksovan kirkonkylästä saatujen edessä, sieltä poimitut. Varmoja Toksovan runoja on sitä enemmän, nimittäin 201, joihin mahdollisesti vielä lienevät nuo ylempänä mainitutkin luettavat.[2])

Luultavasti selittää seuraava lause matkakertomuksessa parhaiten tuon saaliin puutteen pohjoisimmista pitäjistä. „Emme ole kerinneet", kirjoittaa Europaeus, „muuta tehdä kuin tiedustella mitä lauluja kussakin paikassa on toivomista, mutta tarvittaisiin välttämättömästi toiset laulunkerääjät tänne pitemmäksi ajaksi. Täällä löytyy runoja niin koolta että tarvittais kuukausi joka pitäjälle niitä jokseenkin tarkalleen saadaksensa. Näitä paikkoja ei ole Suomessa tähän asti pidetty runopesinä, mutta yhtähyvin voipi koko Inkerinmaata ja sen likipaikkoja Suomen puolella, erittäin Käkisalmeen päin, kutsua milt'ei niin hyviksi kuin paraat paikat Venäjän Karjalassa."

Tämmöisen tarkemman keräämisretken aikaansaamiseksi näille seuduille lähettivät Europaeus ja Reinholm „liioista matkarahoistansa" Kirjallisuuden Seuralle takaisin 50 ruplaa. Voi sua suomalaisuuden kultaista alku-aikaa, niin täynnä rakkautta ja intoa, niin aivan vailla oman voiton pyyntöä![3])

Tässä kohdassa Europaeus myös ottaa puheeksi runojen luonteen ja laadun uudessa keksimässänsä runomaassa. Suomen puolella oli meren rannalla lyyrillinen runous erittäin vallitseva. „Historiallisia runoja", s. o.

[1]) I 342—8; 349-60. — [2]) K 661-9; I 76—122; I 123—300, K 637—660. — [3]) Tältä retkeltä palattuaan otti kuitenkin Reinholm, kun ei väliajalla ollut ilmautunut ketään muuta halukasta kerääjää, uudestaan ne rahat ja läksi itse Käkisalmelle sekä Pohjois-Inkeriin.

ballaadeja, oli vaan joku ainoa saatavana. Toisin oli laita Pohjois-Inkerissä; siellä oli ballaadeja paljon runsaammin ja sen ohessa myös useita Kalevalaan kuuluvia runoja. Siellä laulettiin Väinämöisen soitosta, Väinämöisen ja Joukamoisen kilpalaulannasta, Ilmarisen kultavaimosta, maailman luomisesta, viimeinkin Kullervon kohtaloista, viimeinmainittu laulu täydellisyydessä ja runollisuudessa, josta ei Suomen puolen eikä Venäjän Karjalan laulajilla ole aavistustakaan.

Erin-omattain veti Europaeuksen huomion puoleensa laulu maailman luomisesta, jota hän sai kolme eri toisintoa. Päivälintu pääskynen lentelee avaraa merta myöten, etsii maata muniaksensa ja keksii viimein laivan laineilla, johon munii. Myrsky sitten kaataa laivan kallelleen, muna vierähtää mereen ja menee palasiksi, joista yhdessa toisinnossa syntyy kalojen hopeiset suomukset, toisessa saari, saareen kaunis neito, jota kaikki kosivat kilpaa, kolmannessa ruskuaisesta aurinko, valkuaisesta kuu, muista muruista tähdet. Europaeus aivan oikein osoittaa että viimeinmainittu toisinto on itu, josta Kalevalaan painettu täydellisempi pohjoiskarjalainen muoto on saanut alkunsa. Samassa hän myös tuo esiin sukkelan selityksen runon synnystä. „Kuka ei“, sanoo hän, „keksi tässä runossa vedenpaisumusta, Noan arkkia sekä hänen lähettämäänsä kaarnetta ja kyyhkystä merkillisellä tavalla osoitetuksi. Kun ei pääskynen löynnyt maata maataksensa, niin siitä näkyy että koko maa oli veden peitossa. Kun sitten toisessa toisinnossa munasta „kasvoi kaunis saari“, niin se osoittaa että veden laskeutuessa joku veden kukkula ensin yleni saaren tavalla, taikka että Muinois-Suomalaiset, samoinkuin Kreikkalaiset ja Romalaiset, luulivat mantereen saaren tavalla uivan valtameren keskellä.“ — Europaeus vaan silloin ei voinut tietää että alku-aikainen valtameri, josta maa luodaan linnun avulla, kuuluu ural-altailaisen sukukunnan yhteisiin ikivanhoihin muistoihin, jos kohta laivan ilmaantuminen tähän toisintoon voi olla Raamatusta tullut lisäys.

Pietarissa toistamiseen käytyänsä läksivät matkalaiset suoraan etelään, Paulovskin kaupunkiin valtaneuvos Köppen'in puheille, joka oli harrastanut tietojen keräämistä Venäjän valtakunnan suomalaisista heimokunnista. Sitten he menivät vähän matkaa länteen, *Venjoen* l. *Slavankan* kirkolle, missä taas tapasivat suomalaisen runouden yhtä rehoittavana kuin pohjoispuolella Pietarin kaupunkia. Viikon päivät he siellä ahkerasti keräilivät ja Europaeuksen kokoelmassa onkin täältä saaduksi merkitty 179 runoa. [1]) Yhdeksi syyksi hyvään menestykseen arvelee Europaeus senkin että he kirkossa kuuluuttivat tiedon ja selityksen aikomuksestansa sekä tarkoituksestaan. Näin tavoin kansa sai heihin paremman luottamuksen eikä enää salannut heiltä tietojaan.

---

[1]) I 361 - 540.

Loput vielä jäljellä olevaa matka-aikaa päättivät he nyt käyttää lyhyesen käyntiin Vepsäläisten luona Novgorodin läänissä, joista Köppeniltä olivat saaneet tietoa. Jalkaisin kulkivat he ensin Venjoelta Pähkinälinnaan, Nevajoen niskassa, sieltä kanavalaivassa Uuteen Laatokkaan, sitten kyydillä Tihvinaan ja viimein loppuvälin Peloilaan taas jalkaisin. Kiireimmiten tutkittuansa sen seudun kieltä palasivat he kolmannen kerran Pietariin ja tulivat sitten Viipurin kautta takaisin Helsinkiin Lokakuun alussa. Koko saalis tältä matkalta oli 809 runoa.

V.

Vepsäläisten luona käydessään olisi Europaeuksen hyvin tehnyt mieli ulotuttaa matkansa samassa läänissä asuvien Karjalaistenkin maille, joista hän toivoi oikein kosolta tapaavansa runoja. Tätä toivoa vielä kiihoitti tutustuminen Pietarissa erään Novgorodin läänistä olevan karjalaisen sotamiehen kanssa, joka osasi laulaa Kantelettaren I:n kirjan 213:n laulun. „Koska“, arveli Europaeus, „suurin ja parhain osa Kalevalaa on saatu kokoon parista Vienan läänin pitäjästä, joissa ei asu Karjalaisia muuta kuin vähä toista kymmentä tuhatta, mitä kaikkia runo-aarteita sitten mahtanee olla syytä toivoa Novgorodin ja Tverin lääneistä, missä karjalainen väestö nousee enempään kuin 100,000:een henkeen, varsinkin koska asuvat kaikki yhdessä ryhmässä ja eteläisemmän taivaan alla, joka on paremmin voinut laululahjan kehittää. Kaikilla haaroilla vieraan kansan keskellä asuen ovat he myös varmaan sitä enemmän tunteneet tarpeen vanhain muistoin uskollisella säilyttämisellä vahvistaa kansallisuuttansa. Vielä on sekin eduksi että ovat kaikki kreikan-uskoiset, sillä niissähän on vanha runotaito aina paremmin pysynyt voimassa.“

Nämät hänen esiintuomansa syyt näkyvät myös tehneen vaikutuksensa Kirjallisuuden Seuraan, sillä kokouksessa Helmik. 9 päivänä 1848 määrättiin Europaeukselle 75 ruplaa matkaa varten *Tverin Karjalaan* ja sitten taas uudestaan Inkeriin. Keväällä hän läksikin sitten tuohon Luvattuun maahan, jonka kulki päästä päähän tavallisella uutteruudellansa; mutta toivottu suuri runonsaalis jäi, kun jäikin, saamatta. Epäilemättä onnistui tuon kokeneen ja väsymättömän kerääjän jokseenkin saada mitä vaan saatavissa oli sikäläisiltä *Karjalaisilta;* mutta yhtähyvin sisältää hänen sieltä tuomansa kokoelma ainoasti 4 jokseenkin vaillinaista loitsua, 10 lyyrillistä laulua, pari Venäjän kielestä käännettyä loitsua sekä muutamia satuja. [1]) Lyyrillisissä on pari, jotka tätä nykyä ovat tunnetut yksistään Salmin kihlakunnassa; ne vahvistavat muualtakin saadun tiedon

[1]) V 3 II kohta alussa.

että Tverin Karjalaiset ovat siirtolaisia Käkisalmen läänistä. Mutta tuo merkillinen runoköyhyys niin suuressa karjalaisryhmässä, joka on saanut elää paljon enemmän syrjässä venäläisestä vaikutuksesta kuin runorikkaat Inkeriläiset, tekee hyvin todennäköiseksi että Käkisalmen läänissä, siihen aikaan kun nuot Karjalaiset sieltä muuttivat, 17:n vuosisadan alussa ja keskipaikoilla, ei vielä ollutkaan sanottavasti runoja.

Europaeus sen vuoksi palasi Inkeriin, missä ennestään tiesi keräämisvaivan paremmin maksavan. Ensiksi hän näkyy Novgorodista tulleen *Inkerin* pitäjään (Isjoraan), josta sitten poikkesi Inkerinmaan molempiin itäisimpiin lutherilaisiin seurakuntiin, *Järvisaareen* ja *Markkovaan* [1]). Saalis oli ensin- ja viimeinmainitussa varsin hyvä. Nyt seuraa loman jälkeen pitkä sarja runoja, joiden saantipaikka ei käsikirjoituksessa ole mainittu, vaan joita uudemmissa lauluissa tiheään tavattavien paikannimien tähden on hyvä syy luulla saaduksi Pietarin länsi- ja lounaispuolelta, *Nuolijoesta (Strelnasta), Tuuterista* ja *Liissilästä*. Runon taito näkyy siellä olleen kyllä hyvä, sillä kokoelma sisältää tässä paikassa 18 kappaletta [2]); mutta kansa, erittäin kreikan-uskoiset Inkerikot, on aina ollut kovin epäluuloinen. Kaikki myöhemminkin silläpäin käyneet runonkerääjät aina kertovat kuinka vaan nopean paon kautta ovat pelastuneet selkäsaunasta taikka joutumasta köysiin ja vankeuteen pannuksi. Ei ollut siis suinkaan kumma, jos ensimmäistä siinä tarkoituksessa sinne tullutta pahasti kohdeltiin. Täällä, *Liissilässä*, näet kuuluukin sattuneen hänelle tuo kumma, jonka tapahtumapaikkaa ennen ei vielä osattu määrätä, että hänen täytyi juoda oma läkkinsä. [3]) Nyt meni Europaeus taas Pohjois-Inkeriin, käyden uudestaan *Toksovalla* ja siitä etelämpänä olevassa *Keltussa*. Edellisestä karttui tällä kertaa 38 runoa, jälkimäisestä 17. [4]) Sieltä hän jälleen palasi *Venjoelle* ja poimi vielä kokoon 34 runoa. [5])

Ja nyt viimeinkin suuntasi Europaeus matkansa vielä lännemmäksi, pitkin meren rannikkoa aina Viron rajoille asti, tullen näin Inkerin ja ylimalkaan eteläsuomalaisen runoalueen kaikkein parhaille runolähteille. Täältä hän sai lyhyessä ajassa kokoon 250 [6]) kappaletta. Niistä oli kohta Venjokea läheisestä *Koprinasta* 9, *Tyrön* pitäjän *Kankaankylästä* sai hän eräältä *Siitkoselta* 38, ja tuolta runorikkaalta *Harjavallan* niemimaalta, joka heti Kaarostan (Oranienbaumin) kaupungin takaa pistäiksen ulos Suomenlahteen, 106. Erittäin ovat *Yhinäki* sekä *Harjavallan Pulkkila* parhaiksi paikoiksi mainitut. *Kaprion* kaupungin seudun ovat myöhemmät kerääjät sanoneet melkein tyhjäksi, mutta Europaeus vielä onnistui

[1]) V 3 II n. 1—44; 45—63, 64—121. Tältä matkalta ei löydy mitään kertomusta, mutta saantipaikat ovat enimmästä päästä merkityt. — [2]) V 3 II 122-305. — [3]) Niin oli Europaeus itse kerran kertonut siellä nykyiselle Liissilän papille, joka sen minulle Valvojassa olleen kertomuksen johdosta hyväntahtoisesti on ilmoittanut. — [4]) V 3 II 306—41; 342—58. — [5]) V 3 II 359—93. — [6]) V 3 III.

saamaan sieltä 16 runoa, *Kopiskan* kylästä. Sangen runsasvaraiset ovat yhä meidänkin aikoinamme Narvan kaupunkia läheisimmät molemmat rantapitäjät, *Narvusien* ja *Soikkula*. Edellisessä karttui silloin *Vanhastakylästä* 60 runoa, jälkimäisessä *Struuppovasta* 14. Viimeinkin tapaamme samassa kokoelmassa 6 *Liperistä*, arvattavasti kotiintulon jälkeen saatua runoa. Tämä näin lyhyessä ajassa kokoon saatu ihmeen suuri saalis oli kuitenkin ainoasti aivan vähäinen esimaku siitä äärettömästä rikkaudesta, jonka myöhemmät runonkerääjät sittemmin ovat korjanneet Länsi-Inkeristä. Europaeus ei kerinnytkään säännöllisesti kerätä, vaan ainoasti kulkea läpi, tiedustellen missä paikassa ja minkälaisia runoja voisi saada. Matkastaan tiliä tehdessään huomautti hän kuinka tarpeelliset uudet tarkemmat keräykset olisivat kaikissa Inkerinmaan pitäjissä, mutta varsinkin tuossa viimeksimainitussa läntisimmässä runopesässä. Hänen viittaustansa noudattaen lähettikin Kirjallisuuden Seura seuraavalla vuosikymmenellä ulos useampia kerääjiä Inkeriin, joiden tuomat ylenmäärin runsaat varat siis kumminkin välillisesti ovat Europaeuksen ansio.

Itse ei hän kuitenkaan enää ottanut osaa siihen työhön. Hänen huomionsa oli sillä välin kääntynyt Suomalaisten muinaisilla ja nykyisillä asuinmailla löytyviin hautakumpuihin ja paikannimihin. Niiden kaivamiseen ja kokoonpoimiseen hän tästälähtein kulutti enimmän osan jäljellä olevaa elämäänsä. Kuinka paljon hän tällä alalla on tiedettä hyödyttänyt, on vielä sangen epätietoista, osaksi suurestikin epäiltävää. Mutta hänen nimensä on ilman niitäkin ijäksi kunniallisella tavalla kiinnitetty Suomen kirjallisuuden ja tieteen historiaan sen kautta, että hän on ollut yli kaikkein muiden, ainakin vanhemman ajan miesten, meidän ahkerin ja tuotteliain runonkerääjä. Hänen keräämiensä runoin yhteenlaskettu luku näet nousee melkein 2,800:aan [1]), joka suuresti voittaa mitä kukaan muu siihen aikaan, kun ei vielä pikakirjoitusta ollut, on tuonut. Lönnrotkin on vasta toisessa sijassa (2100 kappaletta); sitten seuraa Saxbäck (1200), Ahlqvist (1000), Gottlund (764). Nyky-ajan pikakirjureista ovat tuoneet K. Krohn yli 3,000, Porkka n. 2,000. Muista on joku vaan tuonut n. 600—400, joku 350 ; tavallisemmat ovat 300:n ja 200:n kappaleen saaliit; suuri joukko on vielä pienempi. Sen lisäksi tulee että Europaeus liikkui kaikilla runoalueemme paraille paikoilla, Lapin raukoilta rajoilta asti Viron läheisyyteen saakka. Ainoasti Pohjanmaa ja Savo ynnä siitä vielä lännemmät huonot runoseudut ovat häneltä jääneet käymättä. Mitä sisällykseen tulee voittaa yhtähyvin Lönnrot, hän kun sattui ensiksi käymään muutamien Vienan läänin etevimpäin laulajien luona, joiden runot tulivat Kalevalamme rungoksi. Mutta kumminkin on siinä myös Euro-

---

[1]) Ensimmäisen matkan saaliin luku oli painovirheen kautta väärin ilmoitettu 220:ksi, pitää olla 280.

paeuksella se ansio että Kullervo-jakso, Kalevalan kaikkein jaloin osa, on melkein vaan hänen keräelmiensä kautta maailman tietoon saatu.

Lönnrotille, ja Lönnrotille yksin, on tietysti tuleva se ijänikuinen kunnia että hän on osannut valaa kaikki nuot tuhannet toisinnot ja vaihdokset yhteen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, jossa

Ei tunnu vasaran jälki, Eikä pihtien pitämät.

Mutta ei saa eikä voi kuitenkaan Suomen kansa unohtaa että hänen parhain apulaisensa, jonka uhrauvaista uutteruutta ja harvinaista keräämistaitoa meidän on kiittäminen lukemattomien, muuten tuntematta jääneitten kultasirujen saattamisesta „sepän" käsiin, on ollut *Taavetti Emmanuel Taneli Europaeus.* Hänelle tosin ei ollut suotu luovan neron lahja, vaan ainoasti tavallisen työmiehen kyky; mutta hän on sen tehtävänsä suorittanut tavalla, joka hänet koroittaa monen, sangen monen suuremman leiviskän saaneen yli.

J. K.

Aamulla.

Kuvaus kansan elämästä.

— „Pekka! Mikko! — nouskaa ylös, aurinko jo noussu on. —
Joutuun, että tänään saamme heinät kaikki latohon!"
Huusi isäntä ja käellään hakkas aitan ovea,
e kä vastuun kuultuansa riensi kohden taloa.

Ensin yksi, sitte toinen, astui ulos aitasta;
Toinen kohta tarkasteli selkeätä taivasta,
Lausui: — „Näes! isäntämme meitä taasen narrasi,
Aurinko ei noussu ole — — —. Kunpa tännää satasi."

— „Narranna se ennenki on meitä, — mutta välin pit'.
Mennää tuppaa, emäntämme laittaa kahve-kaloasit",
Lausui Pekka, hiljaa hieroin unisia silmiään,
Joista uni lähteä ei tahtonunna mitenkään.

Vielä hetkeks istahtivat aitan kynnyslaudalle,
Sytyttivät nysäpiiput, katselivat järvelle.
Siellä vanha mylly-Matti verkkojansa nosteli,
Huono oli saalis hällä, koska hiljaa huokaili.

Piiput sitte tyhjensivät, pistivät ne lakkariin.
Haukotellen kävelivät isäntäväen kamariin,
Jossa heidän emäntänsä istui lieden ääressä,
Kutoi sukkaa, kohenteli kekäleitä liedessä.

Miehet jäivät ujostellen oven viereen seisomaan.
Emäntä kun heidät huomas käski heti istumaan,
Otti pannun tulelta ja kaatoi siitä kupposeen.
Puras palan sokerista, tarjosi sen Mikollen.

Mikko ensin juoda hörppi kahvetilkkaa kupista,
Sitte Pekka vuorostansa maistoi sitä tassista,
Sillä kuppia ei saanut: emäntä ei antanut,
Koska Pekka kupin kerran laattiaan ol' puottanut.

— „Hyvvää teki“, virkkoi Pekka kun ol' juonut osansa,
Nousi verkaan tuolilta ja otti käteen lakkinsa. —
Mikko teki samat temput, sitte yhdess' astuivat
Pihamaalle, jossa heitä piikatytöt outtivat.

Laulain niittomiehen-virttä niitylle he marssivat,
Jossa vielä kastehelmet kaunihisti kiiluivat. —
Leivo, pieni, hiljaa lauloi niittypolun vierellä,
Sitä miehet kuuntelivat iloisella mielellä.

Einar V—.

Aunuksen kautta.

(Rajalta eteenpäin. — Karjalaisen isännän luona. — Verojen ja papinsaatavien keruu. — Praasnikat. — Kalastus Laatokan rannikolla. — Kansan laulut. — Aunuksen aukea. — Talon rakennukset. — Aunuksenkaupunki. — Syväriä ja Laatokkaa myöten takaisin.)

Satoi minkä kerkisi ajaessani erääsen kylään Itä-Karjalassa. Ihmiset pitelivät leukojansa akkunassa, näyttääkseen kai miten hyvin he katon alla sateelta säilyivät. Minä kärryissä koittelin pitää puoliani, miten parhaite taisin, sadetta vastaan.

Jylhät kalliomäet alkoivat Salmiin saapuessa jo vähitellen kadota ja muutenkin maat muuttua tasaisemmiksi. Ajoimme vihdoin Suomen tullin läpi Rajakonnussa. Lyhyt, kallellinen tiilistä tehty rajapyykki tien vieressä osoitti rajaa, ja silmänräpäyksessä olimmekin Venäjän puolella, jonka jo siitäkin huomasi, kun tie muuttui tasaisesta, kovapohjaisesta maantiestä epätasaiseksi ja pehmeäksi. Kohta oli mentävä Venäjän tullisotamiesten kasarmin ohitse, jossa joku alaupsierin tapainen pisteli vahvoja lisiä passin selkään. Tuosta kohottiin Konnun korkealle mäelle keskelle isoa karjalaista kylää. Siitä on laaja näköala seudun yli. Etelässä kaareusi Laatokka saarettomine, satamattomine rantoineen summattoman suuren kuunneljänneksen muotoisena. Olimme siis jo Venäjän Karjalassa ja yhä edemmä Karjalaan kävi matkamme, alussa oli tie sietämätöintä kivikkoa ja lopulla syvää hiekkaa noin 15 virstan matkalla, ett'ei hevonen saattanut kulkea muuten kuin hitaasti askeltaen. Mieluista oli jo lepo kun pääsimme vihdoin Videlen kalastajakylään, joka on samanimisen Laatokkaan laskevan joen varrella. Kohta höyrysikin samovaari pöydällä ja pian olimme mieluisen kansallisjuoman — teen kimpussa.

Siinä sitä puheltiin vuoden tulosta ja muusta. Heinon sato oli ollut hyvä, niin kuin viljankasvukin näytti olevan, mutta köyhyys kumminkin kuului tänä kesänä kylässä vallitsevan. Tiedusteltuani syytä köyhyyteen, sain tietää, että kylä kuuluu enimmiten tulevankin toimeen Laatokan antimilla. Tänä kesänä oli siikojen y. m. kalain saanti ollut niukka. Ympärillä olevat maat ovat hyvät, mutta, valitteli isäntä: „Rahvas on vällillishty [1]); herkäl [2]) näi elo pidäsh soaja. Muga ongi, ku sanotah:

Mennyh mies on metsän ajai,
Kavonnuh on kalan pyydäi,
Ruutihese [3]) rugoin [4]) roadai."

---

[1]) irrallista. [2]) helpoilla. [3]) hyvin vaatettaa itsensä. [4]) rugoi = diminutiivimuoto sanasta ruis.

Pian johtui puhe kansallisiin ja valtiollisiinkin asioihin, joista onkin Karjalainen halukas nostamaan puhetta varsinkin oudomman Suomalaisen — „Ruotsin“ kanssa. Ukko aivanällistyi, kun sanoin, että hekin „Livgiläshet“, sillä Venäläisiä he myöskään eivät tunnusta olevansa, ovat samoja Suomalaisia kuin mekin. — „Miksi netse granitsu (raja) vie pidännöy olla; yhty tsoarin alustoa häi olemmo?“ — Sekin en vaan tuommoinen Ruotsien viekkaudella saama etu, kuten rahan kurssikin. Ruotsi muka ennen aina soti muuten huonolla menestyksellä, mutta viekkaudella usein paljonkin voitti. Lopulla kuitenkin häitä koko maa valloitettiin ja kun rauhaa ruvettiin laatimaan, keksi vielä Ruotsi viimeisenkin konstinsa, kysäsi „tsoarilta“: „annatko vallan dengall[1]) torguija[2])?“ Pulmaa tsoari ei älynnyt, luvan antoi. — „Vot nygöi Ruotsi torguitsou: dengan polgou.“ Oudoksui vaan, miksi tsoari vielä nytkin moista sallii. Ja kun en vielä tuohon mitään vastata kerinnyt, tuumi hän, että „teijän ruhtin vikse ei anna valdoa?“, johon en tainnut muuta kuin myöntämällä vastata. Isäntä, noin 40 vuoden vanha mies, sanoi taitavansa jotenkin auttavasti venäjätä. Koulua käydessään nuorena sanoi kirjojakin lukeneensa, mutta Suomen oloista ei hän ollut mitään lukenut. Olipa hän muun muassa silloin osannut vähän „tsotaijakin“ paperille, tai niinkuin hän sanoi: numeroilla „rehmettih kisata“ (laskentoa pelata). Mutta paljon oli jo kerinnyt unhottua niistä tositoimiin tartuttua.

Joku kylältä tullut tiesi kertoa, että „herrat olläh hierus“. Olin hyvin utelias näkemään niitä herroja, joiden toivottiinkin taloon tulevan, koska talo, jossa olin, oli enemmän varakkaan puoleinen. Kauvan ei tarvinnutkaan odottaa, kun sisään astui „stoarostu“, nahkalaukku kupeella, ja hänen kirjurinsa — „piissari“, sillä itse kunnian-arvoinen „herra“ ei kuulunut osaavan kirjoittaa. Stoarostu oli roteva, reheäpartainen; piissari pienenläntä, heikkosilmäinen mies. Molemmat Karjalan ukkosia. Ei mitään kainostelemista herrain tulo seuraan vaikuttanut. Hauskaa oli nähdä, millä halulla herrat paitahihasillaan teetä härppivät. Mieleen se näytti olevan tomuiseen kulkkuun kesähelteellä. Kun jo viides lasillinen oli teetä suuhun solahtanut, alkoi stoarostankin kieli päästä yhä enemmän valloilleen, ja silloin puhelimmekin kaksi, milloin kolme henkeä yht'aikaa. Vielä sitä senkin jälkeen kallistettiin toinenkin lasillinen teetä. Keskustelusta kävi selville, että herrat olivat „podushnoidu (henkiveroa) ajamas“. Määrättyä veronmaksupäivää ei kuuluta tarkoin noudatettavan. Stoarostu saa kulkea ympäri kyliä merkiten kirjaansa milloin ruplan, milloin kaksi, sen mukaan kuinka kulloinkin talonpojilta sattuu saamaan. Samanlaisia kiertokulkuja saa hän uudistaa useampia kertoja kesässä. Sittenkin usealla on vielä monenkin vuotisia „nedojemkoi“, rästejä. Stoarostu-parat

[1]) rahalla. [2]) käydä kauppaa.

ovat kahden tulen välissä toimessaan, ja siihen katsoen ei ole heidän virkansa kadehdittava. Siksipä kukaan talonpojista ei soisi tulevansa virkaan valituksi, joka valitseminen tapahtuu kyläkunnan kokouksessa, „kerähmös". — Yksin paikkakunnan papitkin saavat siten talosta taloon kylissä kierrellen koota pitäjältä tulevat saatavansa, jotka eivät kuulu olevankaan niin tarkoin määrätyt. Ja pappi tyytyykin, kun talosta saa jonkun määrän jyviä, rahaa tai muuta. Saattaapa emäntä tuoda hyppysissään jonkun mykäleen voitakin ja sanoa viattomasti: „älä boatjushku rukku ossudi[1]); täll' kierdoa enembeä ei liishei".

Tärkeämpänä veron maksua pitääkin Karjalainen „proasniekku"-kustannuksien hankkimisen. Ja ne hankitaankin, vaikkapa viimeiset viljat tulisivatkin myytäviksi, tai jos tulisi tärkeimmällä työajalla kylään päiväläiseksi mennä. Joka kylällä ovat omat kestissäkäyntijuhlansa, joihin kaukaisistakin kylistä kokoontuvat kaikki sukulaiset ja muut „gostjat" vierailemaan päiväkaudeksi, syömään, juomaan ja nuoret kisailemaan. Nuorien kisat kuitenkin rajoittuvat pääasiallisesti kävelyyn kylän läheisyydessä olevalla jollakin tieosalla. Kukin nuorista valitsee itsellensä mieluisen kävelyparin, tai kävelevät eri sukupuolet vapaasti erillään. Erittäin silmäänpistävää kisoissa on naisten pukujen ja „ientotskain" kirjavuus ja „polskoihiemoat", jotka jättävät käsivarren olkavarren puolivälistä asti paljaaksi. Varakkaimmilla ovat päähineinä „podsora" ja „podnesi". Ollen helmillä täyteen istutettuja, maksavat ne sadan ja kolmensadan ruplan vaiheille. Että tällaisissa tilaisuuksissa, varsinkin vanhemmat miehenpuolista, usein nauttivat väkeviä juomia liiemmäksikin, on luonnollista, sillä viinaa on saatavana joka paikassa. Minulla oli myöhemmin tilaisuus olla läsnä semmoisessa juhlassa. Kas tuolla muudan „vesselässä" oleva mies tanssii „prissatkaa" käsiharpun soiton mukaan. Ympärille on kokoontunut iso joukko nuoria ja vanhoja, jotka ihastustaan ilmaisevat milloin raikkaalla naurulla, milloin „molodshu, Jyrgi!" tai „aida briha"-huudoilla. Ei hän näy tästä maailmasta tietävän mitään. Hän on kokonaan sävelvirran vallassa: ruumiinsa liikkeillä hän koettaa kuvata soiton hienoimpiakin värähdyksiä. Joskus joutuu hän ikäänkuin pyörteesen, hänen ruumiinsa liikkuu vaan hienosti värähdellen. Hiki juoksee hänen hiuksiensakin latvoista. Vähitellen hän tuosta selviää. Tuskin kerkiät nähdä, miten jalat maata sipovat, mitä liikkeitä tekevät, milloin kantapää on edessä, milloin takana. Pää, silmät, kädet ja yksin kasvojen piirteetkin toimittavat osansa. Nenäliina ja vihellykset tiukimmissa paikoissa saavat olla apuna. Tuo „solo"-tanssija kuului olleenkin paikkakunnan „pervoi." En ole nähnyt toista tanssijaa, joka olisi siinä määrässä elänyt kokonaan ruumiillaan ja sielullaan sävelissä.

[1]) pane pahaksi.

Teetä juotua venyttiin „lautshoilla“ ja kuivailtiin hikeä, vaikka jo juodessa oli „voarupaikku“ vierasten syliin asetettu hien pyyhkimistä varten. Kun silloin sain kuulla, että talon venheellä oltiin hommassa lähteä Laatokan rannalle, joensuun lähelle nuottamiesten luo, päätin seurata mukana. Kohta aukenikin hiekkainen Laatokan rannikko ja sen saaretoin selkä. Vähän matkaa rannikkoa astuttuamme, tulimme ensimmäisten nuottamiesten luo. Siinä kolme henkeä kiersi tangosta telineihin kiinnitettyä pystysuorassa olevaa telaa, jonka ympärille kiertyi järvessä olevasta nuotasta tuleva nuora. Pitkän matkan päässä kiersivät toiset samanmoista telaa, joka veti nuotan toisesta siulasta tulevaa nuoraa. Etempänä pitkin rannikkoa näkyi muita samanmoisia telatelineitä ja kuivamaan ripustettuja nuottia. Järveen lasketusta nuotasta ei näkynyt vielä mitään. Matalalla oleva hiekkapohja kuulsi kauvas järven pinnasta. Oli jo ilta ja siellä täällä pitkin rannikkoa alkoivat loimuta kalamiesten sytyttämät tulet. Sain kuulla, että nuotan perä tulisi käsiin vasta puolenyön jälkeen, joten olin pakotettu jättämään näkemättä kalansaaliin. Jos on selässäkin selkää, niin on nuotassakin nuottaa. Piiri, jonka nuotta nuorineen sulkee, on 3—4 virstaa ympäri. Itse nuotta sivuverkkoineen on neljän tai viidensadan sylen pituinen. Semmoisessa on osakkaina kymmenkunta tai toistakinkymmentä taloa. Kolme apajaa keritään vuorokaudessa vetää, kun vaan ahkerasti vuoronperään ollaan työssä. Nuotta potketaan aina samaan paikkaan. Hyvinä kalakesinä kuuluu joskus sattuvan yhteen apajaan sata jopa puolitoistakinsataa puutaa pääasiallisesti siikoja, joista suurimmat heti toimitetaan „saimoilla“ Pietariin. Ei silloin kuulu kalamiehiä nukuttavan, eikä väsyttävän. Tänä kesänä oli suurin saalis yhdestä apajasta ollut 30 puutaa. Ani harvoin oli sen jälkeen kannattanut nuottaa enää veteen viskata. Siinä lähellä rattaittensa päällä veteli unta „proasova“, joka ostaa semmoiset kalat, mitkä eivät kelpaa Pietariin vietäviksi, kaupotellakseen niitä ympäristössä.

Tulen ympärille kokoontuivat järveltä tulleet nuotan laskijat. Kajahtipa vihdoin „neidishien pajukin“. Itse he eivät sanoneet ymmärtävänsä mitään venäläisestä laulusta. Vaikea on syrjänäisenkään mitään selvää saada, sillä niin muokatut ovat sanat. Sävel on siis ainoa, josta he pajuissaan voivat nauttia ja jolla he voivat tunteitansa ilmaista. Tiedustin, tokko he „livvikse“ taitavat pajattaa.

— Ei häi livviksi ni pajateta. Erähät vähä vai lauletah.

Pyysin heitä sitten laulamaan.

— En minä malta lauloa. — En ni minä. — Tatjan, maltat häi sinä väheshen lauloa!

— Huigei b'on muijen aigoa lauloa: sen näi jogahiine ellendäy.

Tiedustin tokko he koskaan laulavat, tai eivätkö „brihat“ laula.

— Konsu yksin olemmo da pajot lopeh. Laulud näi ollah ylön abiet da atkalad. Brihat ni konsu ei lauleta.

Unhottanut ja melkein nauruna pitää Karjala omat laulunsa. Niissäkin, mitkä joskus sattuu tapaamaan, on säe asiasta, toinen jo toisesta, ilman mitään järjestystä. Koetin puolestani selittää lauluja paremmiksi kuin pajuja, koska edellisiä saattoi ymmärtääkin. Muiden nauruksi, ensin kauvan vastaan ponnisteltuaan, lauloi vihdoin Tatjana muun muassa seuraavat säkeet:

Olishinku, olishinku
Osavembi lapsi:
Kävyshin ma kullan lyö
Päiväs kierdoa kaksi.

Oljoi rukku sholtoi tukku
Suuren järven soudau,
Ivan rukku mustu tukku
Hänen mielen noudau.

Aika oli jo lähteä Aunuksenkaupunkia kohti, joka on 60 virstan päässä Suomen rajalta. Noin 18 virstaa ennen kaupunkia kulkee maantie metsästä „Anuksen augiele", joka on maantietä kulkien 30 virstaa pitkä ja paikoin 20 virstaa leveä, melkein metsätöin tasanko. Aunuksen aukean keskipaikoilla yhtyy kaksi jokea Mägreän- ja Yllösenjoki, joista jälkimäinen on lännempänä. Jokien yhtymäpaikalla on „Anuksenlinnu". Molemmat joet yhdyttyään muodostavat Alavoshenjoen eli niinkuin sitä myöskin sanotaan Aunuksenjoeksi, joka laskee kaupungista 20 virstan päässä Laatokkaan. Joki on vähävesinen; ainoastaan 10 virstaa joensuusta ylöspäin voivat Laatokalla kulkevat isommat alukset kohota. Sentähden onkin Syvärin varrella Aunuksen tärkein satamapaikka, josta tässä kirjoituksessa myöhemmin puhutaan. Aunuksenjoen ja kaikkien siihen aukealla yhtyvien pienempienkin jokien varret ovat tiheään asutut. Kyliä, joissa on 10—20 melkein toinentoisessaan kiinni olevaa taloa, on joka $^1/_4$ tai $^1/_2$ virstan päässä toisistaan jokien molemmilla rannoilla. Kylien taustalla lainehtivat lihavat ja tasaiset viljavainiot. Taempana ovat laajat niityt, joille laajuudessa ja kasvun runsaudessa harvassa paikassa vertoja löytyy. Aunuksen aukealla onkin aina heinää runsaasti ulos vietäväksi.

Aunuksen aukealla kiertää maantie pitkin joen vartta. Joen äyräällä, talojen edustalla, ovat saunat, jääkellarit, perunakuopat ja muut sen tapaiset laitokset. Toisella puolella melkein kiinni maantiessä ovat asuin- ja muut rakennukset. Kaikki rakennukset ovat tehdyt pyöreistä hirsistä. Asuinrakennukset ovat enimmäkseen „neli"- tahi „viisiseinäisiä"; viisiseinäisiksi nimitetään senlaisia asuinrakennuksia, joissa viides hirsistä

tehty seinä jakaa asunnon halki pirtti- ja kamaripuoleksi. Ulkopuolelta ovat huoneet enimmäkseen korkeita verraten pituuteen ja leveyteen.

Jotkut rakennuksista ovat kaksinkertaisia, useammat yksinkertaisia, vaikka niissäkin monissa on alakerrassa puodin tai kellarin tapainen, johon menee ovi maantieltä päin. Huoneen korkeutta lisää vielä jyrkkä, korkea kaksipuolinen katto, jonka pääty on maantielle päin. Katon alla on usein vielä vinnikamari eli „tsardakku", jonka edustalla on vähän balkonginkin tapaista. Huoneen toiselta sivulta kohoavat „pertin pordahat sentsoih". Perttiin tultua pistää oitis silmään huoneen, varsinkin lattian, puhtaus. Valoa tulee huoneesen kahdesta perä- ja yhdestä sivuseinällä olevasta pienenpuoleisesta akkunasta. Sisästä ovat huoneet jotenkin matalat. Ovensuussa kamaria vasten nurkassa on leivin-uuni, jonka suu on huoneen perään päin. Yhtään sisäänlämpiävää uunia et enään tapaa Aunuksen aukealla. Uunin sivulla on „kolpitsu" lattian alle pääsyä varten. Oven päällä on makuupaikka „palatti", jonka lautojen toiset päät ovat kiinnitetyt oviseinään ja toisia päita kannattaa vahva lankku, jonka toinen pää on sivuseinässä jo toista päätä kannattaa uunin kupeella pystyssä oleva „patsaslaudu". Patsaslaudassa olevasta koukusta rippuu „käs'-aste", jonka alla jalkaniekka „loahanju" sijaitsee. Ympäri seiniä, yhtä korkealla kuin palattikin, ovat lautaiset „poalitsat", joiden kohdalla laattialla ovat „lautsat". Pihan puolisessa peränurkassa „suures tshupus", pertin kunniapaikalla, on pöytä ja nurkassa „jumalat". Pertin seinällä on myöskin joku astiahylly, „rundugu", tai kaappi. Pertin sisältä veistetyt seinät useampana vuotena vielä höylätään. „Gornitshan" seiniä joskus peittävät tapetitkin. Huonekaluina gornitshassa ovat tuolit, piironki, hienompia tavaroita niinkuin hopealusikoita y. m. sisältävä lasikaappi sekä uutimilla varustettu sänky. Aina kirkkaaksi siivottu samovaari loistelee „leshankall" tai muulla näkyvämmällä paikalla.

Pertin oven vastapäätä yli sentsoin on „tshulanan uksi". Neljänneltä sentsoin seinältä johtaa ovi suurelle sarajalle (vajalle), jossa säilytetään karjalle annettavia rehuja kuin myöskin osaksi ajokaluja. Sarajalle pääsee toistakin tietä, nimittäin huoneen toisella sivulla olevaa, hirsistä tehtyä siltaa, „saraipordahia", myöten kaksipuolisen „saroavereän" kautta, josta sopii hevosellakin heinäkuorman kanssa kulkemaan. Sarajalta johtavat rappuset alas karjatanhualle, joka käsittää koko alan sarajan, sentsoin ja tshulanan alla. Siitä on aidattu osia hirsiseinillä lääväksi lehmiä ja „konjushnaksi" hevosia varten. Että karjakartano on näin likellä asuinhuonetta, sen tuntee hyvin hajusta, varsinkin kesällä. Talvella emäntien ei tarvitse ainakaan lumessa huppurehtaa karjaa hoitaessaan. Karjatanhualta johtaa iso, kaksipuolinen veräjä pihamaahan eli „valgiele tanhuole", jota toiselta puolelta rajoittaa asuin- ja karjakartano, toiselta halko- ja ajokalusarajat, joissa pihan puoleista seinää ei ole, sekä „ambari"

(ulkoaitta). Mainitsematta rakennuksista lienee ainoastaan riihi ja viljasaraja, jotka sijaitsevat „tagavereäll“.

Aunuksen aukealle päästyä, kun on vihdoin kulkenut 18 virstaa kautta kylien, saapuu kaivattuun kaupunkiin „Anuksenlinnah“. Tuskinpa sitä muista kylistä erottaisikaan ell'ei näkisi jo siihen tullessaan taulusta tien varrella: „Городъ Олонецъ“. Samasta taulusta saa ensimmäiset tiedot kaupungista. Sen mukaan on siinä 147 taloa ja 690 miespuolista eläjää. Katuja tuskin missään voipi huomata. Talot ovat rakennetut pitkin jokien haaroja $1^1/_2$ virstan alalle. Yksi kivi- ja kolme pienoista puukirkkoa sekä enemmän kaupungin tapaan rakennetut talot erottavat sen kumminkin muista kylistä. Kaupungissa ansaitsee ainakin vähän aikaa viivähtää, sillä onhan se ainoa karjalainen kaupunki Venäjällä. Asukkaat ja kaikki kauppiaat ovat perin karjalaisia, jotka kuitenkin osaavat venäjääkin. Joku satamäärä sotamiehiä on myöskin noita „Korläkoita“, joiden kanssa venäläisillä upsereilla on täysi tekeminen saadessa niitä jotakin ymmärtämään. Kaupungin yleisistä laitoksista ovat tärkeimmät: duma, semstva, poliisi-laitos, kaupungin koulu, postikonttori, lasaretti, vaivaishoitolaitos y. m. Siellä täällä hajallaan asuvilla Suomesta muuttaneilla Suomalaisilla on oma rukoushuoneensa.

„Dumalla“ näyttää olevan jonkunmoinen kaupungin taloudellisten asiain hoito. Duma antaa arennille kaupungin maat, ottaa vastaan tulot niistä, pitää huolen kaupungin yleisistä rakennuksista ja korjauksista. Dumaan kuuluu 30 jäsentä „gloasnoidu“, jotka kaupungin asukkaat keskuudestaan joka neljän vuoden päästä valitsevat. Jäsenet eivät saa mitään palkkaa. Nämä taas keskuudestaan toimeenpaneviksi henkilöiksi valitsevat puheenjohtajan „golovan“ ja kolme muuta jäsentä.

„Semstvalla“ on melkein sama tehtävä maaseuduilla kuin dumalla on kaupungissa. Semstvalla on valta verottaa kaikkea liikettä, ruunun metsiä, niin hyvin ruunun kuin yksityisten tehtaita y. m. omaisuutta. Osa dumankin tuloista lankeaa semstvaan. Näin saaduilla tuloilla korjauttaa semstva maalla maantiet, rakentaa koulut, palkkaa opettajat, lääkärit, pitää yllä apteekin, josta lääkkeet annetaan ilmaiseksi. Semstvassa ovat maalaiset itse tilaisuudessa ottamaan osaa asioittensa hoitoon. Joka syyskuulla kokoontuvat talolliset, yksi edustaja kustakin vaalipiiristä, tarkastamaan menneen vuoden tuloja ja menoja sekä laatimaan kustannusarviota seuraavalle vuodelle. Näihin katsoen määrätään veron suuruus seuraavana vuotena. Säästöt tavallisesti pannaan miehiä myöten. Näissä kokouksissa valitaan joka neljän vuoden kuluttua semstvassa palvelevat virkamiehet, nimittäin: „predsedateli“, joka saa 1000 ruplaa palkkaa vuodessa ja kolme jäsentä, joista kukin saa 500 ruplaa.

Kaikki semstvan ja duman jäsenet ovat seudun omia miehiä. Kaikki papit ja yksin nykyiset molemmat tohtoritkin ovat sattuneet semmoisia,

jotka taitavat paikkakunnan murretta; toinen heistä on nimittäin Suomessa syntynyt, toinen on virolainen. Ainoastaan ne virkamiehistä, jotka vasta hiljan ovat etempää Venäjältä muuttaneet, eivät taida paikkakunnan kieltä. Tästä käy selville, missä määrässä Aunus on karjalainen kaupunki.

Heitettyäni hyvästit Aunukselle, jatkoin matkaani edelleen Syvärin rannalla olevaan Lotinapellon kaupunkiin, johon Aunuksesta tulee 50 virstaa. 12 virstaa kulki maantie vieläkin kylien läpi Mägreänjoella. Siis 30 virstaa oli saanut matkustaa pelkkien kylien kautta. Jälelle jäi aukeakin; tie pujahti metsään. Viimeinen karjalainen kylä tien varrella oli Sildoinkylä 27 virstan päässä Aunuksesta. Seitsemän virstaa siitä edelleen on ensimmäinen venäläinen kylä. — Lotinapellon kaupunki on satamapaikka Aunukselaisille. Siihen pysähtyvät niin hyvin Pietarista tulevat tavarat kuin myöskin Rybinskistä tulevat jauhomatot, jotka hevosilla sitten vedetään Aunuksen ympärillä oleviin laajoihin kyliin. Höyryllä kiidettiin Syväriä alas Laatokalle ja sitten Laatokan poikki Suomen puolelle. Laivassa ei ole vaikea tavata jotakuta Aunukselaista tai Äänisen seuduilla asuvaa Vepsäläistä, joita löytyy Syväriin etelästäpäin laskevan Ojattijoen varrellakin vähempi määrä. Kylät Syvärin varrella, yhtä lukuun ottamatta, ovat kaikki venäläisiä, kuten Laatokan etelärannikollakin. Ensimmäinen kylä Laatokan rannalla Syvärin suusta pohjoiseen päin on Laud' jogi, karjalainen kylä. Siis Syvärin suusta melkein Nevan niskoille asti syleilee Suomalaisten asuma-ala kultaansa — Laatokkaa.

—*t*—.

Kirje Helsingistä.

16 p:nä Lokakuuta 1887.

Porvarissäädyn vaalit. — Viikinkien tappiot ja suomalaisten erehdykset. — Kolmannen säädyn edustustavan puutteet.

Valtiopäivämies-vaalit ovat koko syksyn olleet julkisen keskustelun tärkeimpänä aineena, joka yhä vielä ansaitsee huomiota ennen muita kysymyksiä. Odotusten ja toiveitten utuisesta piiristä 1888 vuoden valtiopäivät ovat todellisuuden maailmaan siirtymäisillään, ja samassa me voimme jossain määrin nähdä millaiseksi tuleva säätykokous on muodostuva.

Ensimmäinen havainto on tietysti että eri puolueitten asema viime kolmen vuoden kuluessa on ehtinyt paljonkin muuttua. Suomenmielinen puolue on säännöllisesti jos kohta hitaasti kasvanut, viikinkien joukko on nähtävästi yleensä kadottanut alaa, ja entinen dagbladilaispuolue on katoa-

maisillaan. Pidettäköön tätä lopputulosta suotavana tahi ikävänä, aina sen mukaan miltä kannalta asiata arvostelee, mutta sellainen vaalien päätös epäilemättä on. Että meidän mielestämme jokainen viikinkiläisyydeltä valloitettu ja suomalaisuudelle voitettu ääni on ilahuttavana todistuksena että kehitys käy oikeaan suuntaan, sitä tuskin tarvinnee lisätä. Mitä Dagbladilaisiin tulee on puolueen häviö tietysti hyvä asia, jos ajatellaan Lagerborg vainajan dagbladilaisuutta, joka periaatteessa oli tasapuolinen ja vapaamielinen, mutta käytännössä melkein yhtä viikinkiläistä kantaa kuin Nya Press'in. Mikäli puolue sitä vastoin osoittaa omistavansa sitä voimaa, että voipi saada aikaan sopusointua periaatteiden ja käytännön välillä, sikäli sen hajaantuminen tietysti on tuntuva haitta yhteiselle isänmaalle.

Jos ensimmäinen havainto vaalien suhteen on yllä mainittu, niin toinen kyllä on se, että suomalaiset olisivat saattaneet paljonkin enemmän saavuttaa, joll'eivät paikottain olisi tehneet suuria erehdyksiä. Pääkaupungissa suomalaiset selittämättömistä syistä eivät huolineet lukuisasti tulla valitsemaan. Ainoastaan kolmas osa (956 : 2900) kaikista vaalioikeutetuista oli Helsingin vaalissa osallisena, vaikka koko kahdeksan miehen vaali oli kysymyksessä, ja päätös kyllä osoitti, että etupäässä suomenmieliset tällä kertaa loistivat poissaolollansa, kun vastustajat sitä vastoin olivat aimo lailla käyttäneet nuottaansa missä vaan apajia löytyi. Laimeus esiintyy tosin vielä paljon suurempana Vaasassa (81 : 555), mutta kun siellä ei mitään vaalitaistelua tapahtunut, vaan entiset edusmiehet pidettiin melkein itsemäärättynä, niin mainittu kaupunki ei kelpaa vertauskohdaksi. Viipuri ja Tampere sitä vastoin selvästi osoittavat toisellaista intoa kuin pääkaupunki. Edellisessä oli äänestäjäin ja äänivaltaisten suhde = 422 : 777; siellä siis 54%, ja Tampereella kaksi kolmatta osaa eli 399 miestä käytti vaalioikeuttansa; ääniluvun mukaan päätös jälkimäisessä paikassa tulee vielä edullisemmaksi: noin 4,500 ääntä annettiin vaaliluettelon koko summasta 6000! Sellaisella valppaudella pääkaupungin äänivaltaiset suomenmieliset varmaankin olisivat voineet nyt kuten 1884 saada pari ehdokasta valituksi.

Toinenkin suurellainen hairahdus on kieltämättä tapahtunut suomenmielisten puolelta Viipurissa, ja pahoin pelkäämme että hyvät ystävämme Turussa sitä uudistavat. Emme tosin tunne miten herrat Clouberg ja Lindblom ovat kotikaupunkinsa kysymyksissä esiintyneet, vaan sen me tiedämme, että kumpikin on valtiopäivillä osoittanut sitä kuntoa ja malttia, että niiden uudestaan valitsemisesta ei pitäisi olla eri mieltä, ei ainakaan meidän puolellamme. Asettamalla listaansa nimet Clouberg, Wolff ja Hynén olisivat Viipurin suomalaiset ainakin voineet saada kaksi ehdokasta valituksi, kun sitä vastoin nimet Hynén, Åkerman, Sandman oli ilmeisesti mahdoton lista, joka kokonaan menikin kumoon. Jos Turussa suomenmieliset samaa politiikkia noudattavat, niin me ainakin saamme täydessä määrin itseämme syyttää siitä, että viikingit 1888 vuoden porvarissäädyssä pääsevät voitolle. Viikingit sitä vastoin tunnetulla taidollaan riensivät „tekemään hädästä joll'ei avua niin ainakin etua", kuten vapaaherra von Born kyllä sattuvasti on Nya Press'in monessa kohden luikertelevaa kantaa kuvannut, ja valitsivat Cloubergin, saaden siten hyvän nimen muuten köyhään luetteloonsa.

Ett'ei väritystäkään kammota, kun sillä voi heikkoa asiaa kaunistaa, osoittaa Oulun vaali, josta tiedettiin kertoa että „ruotsalaisen puolueen" lista voitti. Kun. muistamme, että A. O. Snellman oli kummankin puolueen listassa, käsittää helposti kuinka sopivasti lauseparsi sillä kertaa oli käytetty.

Vaan mitäpä pikkukujeista, joll'ei pahempiakin keinoja olisi käytetty. Haikeasti viikingit ovat valittaneet, että Oulussa ja Porissa muka joku suomalainen valitsija olisi äänensä antanut käskystä, mutta miten julkeasti huokeahintaisuuden kurjaa vaikutinta on heidän omalta puoleltaan käytetty, valaisevat vaalit Loviisassa, Heinolassa ja Tampereella. Erittäin sukkela konsti tuo, että palkka määrätään vähemmäksi sitä tapausta varten, että helsinkiläinen tulee valituksi. Kunniallisempana ei kuitenkaan voi keinoa pitää kuin jos menisi suoraan ääniä ostamaan. Vielä törkeämmällä tavalla pantiin Tampereella syöttiä, sillä siellä ollaan totuttu paksujakin palasia nielaisemaan. Ja Viipurissa esiintyi kirjallisessa muodossa tuo ennestään kyllä tunnettu suloinen ystävyys kotiruotsalaistemme ja kotivenäläistemme välillä, höystettynä sillä valheella, että kumpaistenkin kauppaoikeudet olisivat vaarassa jos suomalaisuus pääsee voitolle. Hyvin siivosti on viikinkiläislehdissä oltu vaiti kun näistä seikoista on tehty muistutuksia. Eräs helsinkiläinen kauppias on suoraan myöntänyt kuuluvansa *schvedoslaaviseen* puolueesen, ja nimitys on hyvin valaiseva. Viikinkiemme ruotsalaisuus on ohut vernissa-kerros, jonka sijaan kyllä pannaan mitä väriä hyvänsä, kun vaan saapi suomalaisuutta vastustella. *Ubi bene, ibi patria* kuului jo aikoja sitten tuolta puolen, ja tunnustus taisi olla yhtä avomielinen kuin epäviisas.

Olkoonpa oman sukkeluuden tahi suomalaisten tyhmyyden avulla, mutta pienen enemmistön viikingit arvattavasti saavat ensi valtiopäivillä porvarissäädyssä. Nyt on vaan kysymys, eiköhän tuota tappiota vielä kävisi korjaaminen. Vaikka paljon heikompana kuin nyt, saattoivat porvarissäädyn suomalaiset vuonna 1885 saada toimeen valitsijamiesten ja valiokuntain vaaleja, jotka yleensä olivat kohtuulliset. Saammeko 1888 odottaa yhtä suotuisaa päätöstä, vai aikooko „nuori puolue", joka vuosikausia on kilvan viikinkien kanssa tuota suomenmielisten ja dagbladilaisten sopimusta moittinut, yhä edelleen ajaa vettä viikinkien myllylle? Lähin tulevaisuus on siihen vastausta antava.

Lohduttavaa on joka tapauksessa nähdä että suomalaisuuden voitto, jos kohta erehdykset voivat sitä hidastuttaa, on varma ja välttämätön. Ennestäänkin tiedettiin, että suomalaisuus monessa kaupungissa oli vallitsevana, vaikka säännöllisesti lähetettiin viikinkejä edusmiehiksi, mutta niin monta ja valaisevaa todistusta ei ole, ennen kuin nykyään, ollut tiedossa, kuinka luonnottomat suhteet tässä kohden ovat vallitsemassa. Niinpä huomaamme että vaaliin osaa ottaneitten valitsijain keskimääräinen ääniluku on niin epätasaisesti jaettuna puolueitten välillä, että se on esim.

Helsingissä	suomalaisilla	9—12	ja	viikingeillä	14—15	ääntä
Viipurissa	„	5½—9	„	„	15	„
Tampereella	„	9—9½	„	„	17½	„
Oulussa	„	5	„	„	15—17	„ j. n. e.

Ja kun me otamme lukuun valitsijakunnan kokonaisuudessaan, nähdään että rajoitetunkin ääniasteikon mukaan ne valitsijat, joilla on vuotuisesti 8,000 markan tulot tahi enemmän, saavat Helsingissä antaa 50% koko äänimäärästä vaikk'eivät miesluvun puolesta ole kuin 16% koko summasta. Ne valitsijat sitä vastoin, joilla on tuloja alla 2,000 markan vuotuisesti, eivät saa antaa kuin 12% koko äänimäärästä, vaikka ovat miesluvun mukaan enemmän kuin 53%! Samoin Turussa: korkeimmalla äänimäärällä varustetut, luvultaan 111, voivat äänestää kumoon ne 811, joilla on 1—9 ääntä jokaisella. Kuudes-osa on puoli ja puoli on kymmenes-osa, se on kyllä vaikea käsittää sille, joka laskuoppinsa tuntee, mutta nämäkin olot antavat yhä vielä viikingeille, kuten jo säätyjen suuressa yhteisistunnossa 11 päiv. Huhtik. 1885 saatiin kuulla, aihetta valituksiin, ett'ei muka ole kyllin turvattu suuremman pääoman valtaa! Kaikkien maitten ja kaikkien kansojen historia osoittaa kuitenkin, ett'ei moinen pieni vähemmistö väkisinkään voi ajan pitkään pysyä pystyssä.

Pienet ovat muuten kaupunkien valitsijakunnat, paljon pienemmät kuin useimmat ovat luulleet. Helsingissä 2,900, Turussa 1,100, Viipurissa 770, Tampereella 600, Oulussa 840, Vaasassa 560 miestä j. n. e. Ne kaksikymmentäkolme jäsentä porvarissäädyssä, jotka näitä kaupunkeja edustavat, eivät siis suoranaisesti edusta kuin 290 valitsijaa jokainen; mutta jos samalla lailla luemme ne enemmistöt, jotka itse asiassa ovat vaalien päätökset määränneet, supistuu summa hämmästyttävän pieneksi. Helsingissä 500—600 miestä nimitti 8 edustajaa, Viipurissa 155—190 nimitti 3, Vaasassa 81 nimitti 2, siis 75, 60 ja 40 valitsijaa tällä kertaa seisoo yhden valitun takana. Eipä ole syytä valituksiin, jos pappissäädyssä valitut ja valitsijat suhteutuvat toisiinsa kuin 1 : 25. Kaikki yhteensä osoittaa kuinka välttämätöntä on, että yhteiskunnallisen vapauden harrastajat yhdistetyin voimin rupeavat vaatimaan ajanmukaisia parannuksia edustuskuntalaitoksemme suhteen.

E. G. Palmén.

Kotimaan kirjallisuutta.

J. T. Beck, Kristillisiä puheita. Mukaillen suomentanut K. E. Stenbäck. Porissa vv. 1878—1887. 20 vihkoa à 40 p:iä.

Saarnakirjallisuuteemme on kahden edellisen vuoden kuluessa tullut lisää kaksi uutta teosta, alkuperäinen „Vartijanääniä Suomen Sionista" ja Friedr. Christ. Steinhoferin ylimalkaan erittäin huolellisesti suomennettu „Saarnakirja". Äskettäin valmistui painosta 20:nes vihko Tübingen'in professorin Johannes Tobias Beck vainajan alkujaan saksankielellä pidettyjä ja kirjoitettuja, vaan nyt mukaillen suomeksi käännettyjä saarnoja ylläsanotulla nimellä.

Beckin saarnoja on saksaksi kuusi osaa ja nimenä niillä on „Christliche Reden". Samalle raamatun paikalle on niissä useampiakin saarnoja. Osat sisältävät nimittäin yhteensä 266 saarnaa ja 28 tilaipäistä puhetta. Edellisten joukosta on suomentaja valinnut kuusikymmentä, jotka hän on vihkoissa, joista kukin sisältää kolme saarnaa, suomeksi mukaillut ja yhdeksän vuoden kuluessa painattanut, tarkoittaen siten valmistaa käytännöllisen saarnakirjan, jossa olisi saarna jokaiselle sunnuntaille ja juhlapäivälle. Vihkojen hinta on yhteensä 8 markkaa.

Maamme uskonnollisissa piireissä on prof. Beck vainajan aikansa, siis meidänkin aikamme, monenmoisiin kinastelemisiin ja puuhiin nähden harvinaisen vakavasti itsehensä raamattuun pitäytyvästä kannasta sangen sekasotkuisia arvosteluita. On paljon pappejakin, jotka Beckiä yhä arvostelevat paljaalta korvakuulolta, ollen itse tutustumatta hänen omiin teoksiinsa. Voisi sanoa Beckiä ja Sören Kierkegaardia yhtä onnettomiksi siinä suhteessa, ehk'eivät katsantokannassaan seisokkaan samalla pohjalla.

Kenellä kumminkin lienee halua, hänen on nyt helpompi itsetakeisestikin tutustua monelle peljättävän Beckin kummallisiksi jo edeltäpäin kuulutettuihin mielipiteisiin ja siten muodostaa itsellensä omintakeinen arvostelu hänen suunnastansa. Sen esiin tuominen tässä kohdassa ei olisi paikallaan eikä tarpeellistakaan. Jokainen oppii sen hänen omista saarnoistansa.

Beckin kirjoitustapa, yksin saarnoissakin, on tarkkasanaista, vaikeasisällyksellistä, syvämietteistä. Sen ymmärtäminen vaatii ajattelua. Sentähden olisi tarvittu näitä saarnoja suomentaessa tavallista suurempaa taitoa. Sitä, ikävä kyllä, ei arvoisan kääntäjän suomennos kuitenkaan osota.

Sisällyksen suhteen ovat huonon suomennoksen takia muutamat kohdat ymmärrykselle milt'ei mahdottomiksi käyneet. Tätä vikaa ei vähennä, vaan enentääkin se seikka, että suomennos on „mukaillen" tehty. Mukaillen kääntäessä on tietysti sangen hyvä tilaisuus vaikeakäsitteisiä paikkoja tehdä helpommin ymmärrettäviksi, mutta tässä on muutamin kohdin tehty päinvastoin, vaikea muutettu vielä vaikeammaksi. Näytteeksi vaan pari esim. Vihk. 1 siv. 25 luetaan: „hän tietää todistaa, kuinka vihdoin se päivä koitti, jona hän . . . sai . . . lohdutusta, kun, näet, tämän-tämän annetaan hetkiä, jolloin joku sana käy voimalliseksi" j. n. e. Kuka arvaisi, että sanat „tämän-tämän" merkitsevät aika-ajoin, toisinaan? Vihk. 10 siv. 380: „olisi saattanut olettaa, että tämä v ä h i n t ä k i n oli sellainen mies, jonka kanssa Jesuksen olis sopinut ruveta likempään yhteyteen" j. n. e. Tästä lauseesta täytyy sukeutua lukijan mieleen ajatus, että „tämä a i n a k i n oli sellainen" j. n. e. Mutta kun suomentaja, vaikkapa mukaillen, tahtoi ilmituoda ajatuksen, joka on lauseessa „man musste annehmen, einem solchen Mann am wenigsten könnte es gelingen, dass J:s sich näher mit ihm einlasse", piti hänen kai kirjoittaa „tämä *vähimmän kaikista* oli sellainen" j. n. e.

Kielen, jonka sekä saarnoissa että jo näinä atkoina ilmaantuvissa uskonnollisissa kirjoissa, olkootpa sitte alkuperäisiä taikka käännöksiä, tulisi olla kokonaan vapautettu siitä rääkkäyksestä, mitä se pitkin aikaa suurimmaksi osaksi on saanut ja vielä nytkin monin paikoin saa kärsiä hartaus-

ja saarna-kirjallisuudessamme sekä varsinkin käytöllisesti saarnastuoleilla, ei myöskään ole hyvää. On käytetty osin murteellisia, osin sepusteltuja sanoja, joita ympäri Suomen ei ymmärretä. Esim. verbit vaarantaa, viehääntyä, liehiä j. n. e. Johdonmukaisuuskin kirjoituslaadussa puuttuu kokonaan, ell'ei vasten mieltänsä lue ansioksi sitä, että aina on kirjoitettu aian, aiallinen (ajan, ajallinen) ja genit. plur. olento*en*, sääntö*en*, kauhu*en*. Niinpä tapaa, miten vaan sattuu, kirjoitetun: saisi ja sais, tulisi ja tulis; palvelia ja palvelija; tulekaan -kkaan, kuulepas -ppas; sydämen -mmen; panemata -tta; mailma ja maailma j. n. e. Muistutuksen sijaa olisi vielä enemmän yhdistys- ja taivutus-muotojen aivan hutiloivassa käyttämisessä, mutta virheiden tässä luettelemista ei kukaan enää ikävöine. Arvostelulauseen todisteeksi olemme kumminkin lähettäneet Valvojan toimitukselle kolmesta, neljästä vihkosta poimituita muistutuksia koko joukon, joista tässä muutamat mainittakoon:

Vihko 1. siv. 17 kuultusta = kuullusta.
„ 19 sen mitan jälkeen, jonka tätä teette = kuin l. se mitta, jonka jälkeen tätä teette.
„ 19 niin kanss = niin kanssa l. myös.
„ 26 hedelmöinen = hedelmineen.
„ 5. „ 171 tulnenko-hän = tullenkohan.
„ 173 ra'at = raa'at.
„ 174 jotka hän tahtoo auttaa = joita hän taht. autt.
„ 177 täytetyinä = täytettyinä.
„ 183 ett'ei nähty jotain = mitään.
„ 183 syntijänsä = syntejänsä.
„ 184 Hän ei salli opetuslasten mielet viehättyä = mielen l. mielten.
„ 187 lieneekö sitte se olla sama kristillisyys — sana „olla" on liika.
„ 188 sovaisee = sokaisee.
„ 189 autuutenensa = autuuksinensa.
„ 189 kaukaantunut = zurückstehen — käännettävä tässä: on heikompi l. takapajulla.
„ 193 vaarantaa = es gehört zu = kuuluu.
„ 198 täydellisimmällä masentamalla = täydellisimmästi masentamalla.
„ 199 että Hänen oli täyttävä = täytettävä l. täyttäminen.
„ 201 kun hän antaa tehdä hänelle = itsellensä.
„ 205 puhutaisiin = -ttaisiin.
„ 206 vastellisista kohdista = Gegentheil = vastakohdista.
„ 10. „ 393 jumalallisuuden peite = jumalisuuden peite.
„ 395 vältettämätön = välttämätön.
„ 396 pitää iloista muotoa laihassa kaupassa — on sangen huonosti osattu käännös!
„ 15. „ 631 ei veisi voiton = voittoa,

ja moisia virheitä sangen paljon.

Mainittujen virheellisyyksien osoittaminen ei tosin käy kirjalle hyödyksi eikä suomentajalle kiitokseksi, mutta vielä vähemmin niiden salaaminen. Työ oli epäilemättä vaikea ja kysyi tarkkaa kielitaitoa sekä kirjoittajan ajatusjuoksuun mitä tarkinta tutustumista.

Muutoin on vakuutuksenamme, että, jonka uskonnollinen mieli kaipaa syvempää henkiravintoa, hän hankkii tämän kirjan ja — hyötyy, olkoonpa pappi tahi maallikko sekä kuulukoon mihin uskonnolliseen suuntaan tahansa. Kirja itse on sen todistava, tarvitsematta muilta sen enempää kiittämistä.

E. H.

Rosenius, K. O., Elämänleipää hengellisesti nälkäisille eli Raamatun tutkistelemuksia kaikille vuoden päiville. Vapaa suomennos. Turku, G. W. Wilén. 740 + XVIII sivua. Hinta 5 à 6 markkaa.

Tunnustaen kykenemättömyytemme lausumaan mitään tämän kirjan sisällyksestä, joka ei puolusteluja tarvinnekkaan, rohkenemme sen kielellisestä asusta sanoa sanasen. Kun suomentaja on niin tunnettu kielentaitaja kuin B. Sarlin, saatoimme jo kirjan nähtyämme heti aavistaa, että tässä meillä oli kädessämme hengellinen aarre, jota lukeissa ei joka rivillä suomalainen korva saa ainakaan pahoja läimäyksiä niinkuin esim. „Hengellistä Virvoittajaa“ käyttäessä kotihartauden pohjana. Siispä toivotamme tätä kirjaa laajalle leviämään.

Kuten sanottu, on suomennoksen kieli yleensä hyvin sujuvaa, mikäli olemme sitä ehtineet sieltä täältä silmäillä. Kuitenkin suotakoon anteeksi rohkeutemme, että huomautamme tässä vastaisen varalle paria kohtaa. Ruotsin kielessä usein aljetaan konditsionaali-lauseita kysyvällä verbillä (esim. kan du ännu söka, så — — —; frågar du således, så kan jag svara, y. m.), joka perin vieras lauseenrakennus on suomentajalta pujahtanut suomennokseen jotenkin tiheään. Saattaa olla ruotsalaisen korvan vaikea huomata tässä tapauksessa kysymyksen ja ehdon erotusta, mutta Suomen kielessä se on aivan välttämätön. Näitä virheitä olemme huomanneet esim. sivv. 85, 86, 369 ja varsinkin 588 („onko tämä törkeämpi, hän on myös törkeä“, pro: jos tämä on — — —). Toiselta puolen käytetään ruotsissa om-sanaa alkamassa epäsuoraa kysymystä, jolloin sitä ei suinkaan sovi suomentaa „josko“-sanaksi, jota Suomen kielessä ei ollenkaan ole (esim. han ville veta, om vännen redan hade gjort det; hän tahtoi tietää, oliko ystävä sen jo tehnyt). — Siv. 85 on: „ettäs täydyt tuomita itsesi“, jota murteellisuutta ei pitäisi kirjakieleen juurruuttaa paremman lausetavan sijaan, joka on: „että sinun täytyy“. — Varsinaiset refleksiivi-muodot, joita onkin ainoastaan muutamia, ovat hyvin vaikeat niihin lapsuudesta asti tottumattoman käyttää, eikä niitä myöskään yli koko Suomen ymmärretä. Siv. 177 olevan „kohotaikse“-sanan pitäisi oikeastaan kuulua „kohotakse“; yleisemmin ymmärrettävä olisi „kohottautuu“, joka on täydellinen verbi. — Siv. 369 „emme olevamme“, pro: „ett'emme ole“. — Siv. 495 on käytetty tuota

„päämäärää“, joka jo viimeinkin olisi hyljättävä. Tässä esim. sopisi olla: „päästäksensä eteen asetetun tarkoituksen perille“. — Vielä sallittakoon huomauttaa paria lausetta, joista ainoastaan suomea osaavalle ei lähde selvää ajatusta: siv. 370 „Paljon enemmän on Herran Kristuksen täyttäminen ja maksaminen meidän edestämme, meitä todella vapaiksi ja vanhurskaiksi tekevä, vaikkemme itse voi lakia täyttää“; ja siv. 509 „Tällaisista sanoista olisi toki Jumalan palava sydän sielujen hyvästä huomattava, ett'ei — — —“

Mutta koska meidän kuitenkin täytyy tunnustaa, että aina on helpompi toisen työstä löytää korjattavaa, kuin itse saada aikaan virheetöntä työtä, saatamme mielihyvällä lausua, että nämä vähäiset epäkohdat eivät ole kirjan lukemista häirinneet, ja toivoisimme, että sama tottunut käsi korjaisi myöskin „Hengellisen Virvoittajan“ suomennoksen.

Aatto S.

H. Ibsen, Rosmersholma. Nelinäytöksinen näytelmä. Suomentanut Hilda Asp. (Ajan aatteiden kirjallisuutta I.) Tampereella, Hj. Hagelberg, 1887. 105 s. Hinta 1 m. 75 p.

Henrik Ibsenin viimeksi ilmestynyt näytelmä annetaan täten suomalaisessa puvussa yleisölle. Se ei käänny sen lukijakunnnan puoleen, joka lukee „blot til lyst“, se tahtoo ajattelevaa lukijaa. Tässä kappaleessa yhtyvät rikos ja innostus, heikkous ja jalo mieli likemmin kuin koskaan, ja tunkevat lukijan mieleen vastattavaksi tuon painavan kysymyksen: miksikä on juuri niin?

Rosmersholma on par'aikaa ollut suomalaisessa teaatterissa näyteltävänä, ja täydellisempi arvostelu sen sisällyksestä luetaan toisessa paikassa tätä vihkoa. Kuin kappaletta katsellessa on välttämätöntä dialogia sanasta sanaan seurata, on varsin tervetullutta että näytelmä on painettunakin ilmestynyt, joten katsoja on voinut edeltäkinpäin siihen tutustua. Suomennos on yleensä huolellinen, ja kirjan ulkonainen asu hyvä. Yksi käännösvirhe olkoon tässä ohimennen huomautettu; s. 31 luetaan „niin, taistelkaamme sitte ainakin *henkisillä* aseilla“ — originalissa on «*adelige*», siis: aatelisilla, jaloilla.

G—t.

Historiallinen Arkisto. Toimittanut Suomen Historiallinen Seura. IX. Yhden kuvataulun kanssa. 367 sivua. Hinta: 4 m.

Historiallisella Arkistolla on tärkeä sija köyhässä historiallisessa kirjallisuudessamme. Suomen Historiallinen Seura on tähän kirjajaksoon koonnut tulokset jäsentensä ynnä muutamien muidenkin samaan suuntaan työskentelevien kansalaisten tutkimuksista, sikäli kuin ne aineen ja tärkeyden

puolesta soveltuvat siihen. Yllämainittu yhdeksäs osa käsittää vuodet 1883 — 1886.

Ensimmäisessä kirjoituksessa, joka pääasiallisesti samallaisena oli julkaistuna 1885 vuoden Valvojassa, puhuu hra *Palmén Suomalaisen maanviljelyksen tilasta puolitoista vuosisataa sitten.* Tuosta valaisevasta kirjoituksesta huomaa kuinka suuresti pääelinkeinomme on edistynyt viime vuosisadan keskipaikoilta. Toivottava vaan olisi, että muistakin osista maatamme kuin Turun ja Porin läänistä olisi säilynyt viljelysoloja valaisevia tietoja; nekin joita tekijä on käyttänyt ovat, niinkuin hän itse huomauttaa, liian harvat ja vaillinaiset, jotta niiden avulla voisi tehdä mitään täysin luotettavia johtopäätöksiä edes Turun ja Porin läänin suhteen. — Samalta ajalta ovat hra *Hjelt*'in sivistyshistorialliset kirjoitukset ja julkaisut *Eerik Lencqvist'istä,* ruotsalaisen kirjailijan *Gjörvell'in matkahavainnoista* maassamme sekä tuosta kirjallisuudenhistoriassamme merkillisestä *Aurora-seurasta.* — Hra *Salenius* on antanut muutamia tietoja Savonlinnan kaupungin kituvasta elämästä vv. 1639—1742 ja hra *Grotenfelt* kuvannut puolueoloja Turun porvaristossa ennen aikaan (1600-luvun alkupuolella). — Vihdoin on hra *Ignatius* uudelleen ottanut puheeksi tuon vanhan riita-aineen minä vuonna *Birger Jarl teki retkensä Hämäläisiä vastaan* ja mihin paikkaan hän laski maalle. Hän hylkää viime aikoina lausutun arvelun että retki olisi tapahtunut jo v. 1240 ja tulee siihen päätökseen, että se tehtiin v. 1249 Kokemäenjoen suuhun. Meidän mielestämme on kuitenkin liian rohkeata tekijän perusteista vetää sitä johtopäätöstä, että mainitun joen suu oli „Hämäläisten satamapaikka"; paljon todenmukaisempaa olisi kai niistä päättää, että kansamme läntisen heimokunnan toinen osasto, satakuntalaiset, käyttivät Kokemäen-jokea kauppaväylänänsä. Toiselta puolen löytyy viittauksia siihen että Kyminjoki muinoin on ollut tärkeä Hämäläisten liikkeelle; vielä Kustaa Vaasan aikana luettiin Elimän hallintopitäjä Hämeesen ja „Ankaporassa" harjoitettiin lohenpyyntiä, josta Hämeenlinnan vouti teki tiliä. Kysymys kaivannee siis vielä tarkempaa tutkimista ennenkuin sitä voi pitää lopullisesti ratkaistuna. — Muutamia asiakirjoja julkaisevat hrat *Danielson* ja *Vasastjerna.* Koko joukko vähempiä tietoja ja ilmoituksia on Seuran pöytäkirjoissa, mutta myöskin jotenkin paljon painovirheitä.

Kirjan lopussa on tohtori *Bomansson*'in toimittama Suomen vaakuna; mikäli heraldiikan salaisuuksiin perehtymätön voi päättää, on se erittäin onnistunut; jalopeura vaan tuntuu tarpeettomankin laihalta.

--r —n.

Arvi Jännes, Ruotsalais-Suomalainen Sanakirja. Svensk-Finsk Ordbok. Porvoossa, Werner Söderström (pain. Hämeenlinnassa). VIII + 338 siv. Hinta sid. 4 m. 50 p.

Nimimerkki Arvi Jännes on taaskin rikastuttanut koulukirjallisuuttamme kauvan kaivatulla teoksella. Se, joka suomalaisessa koulussa on ruotsia oppinut, tietää kyllä kuinka vaikeasti opinnot ovat nykyisillä sanakirjalli-

silla apuneuvoilla käyneet. Siitä sanakirjasta, josta on sanan merkityksen löytänyt, ei samalla ole saanut tietää sanan taivutusta, vaan on oppilaan ollut sitä etsiminen eri sanalistasta, jos semmoista hänellä on sattunut olemaan. Tämä sanakirja, joka etupäässä juuri on aiottu suomalaisten koulujen oppilaita, mutta myös suurempaa yleisöä, varten, tarjoo käyttäjälleen sen edun, että siitä saapi tietää sekä sanan merkityksen että taivutuksen. Jälkimäisen on tekijä ilmoittanut asettamalla sanan jälkeen sen tärkeimpien perusmuotojen päätteet (esim. *ärende, -t, -n, -na* asia, *lyfta, -ter, -te, -t, -t* l. *-ade, -at, -ad* nostaa). Lyhyyden saavuttamiseksi on jätetty pois harvinaisia, nuorisolle sopimattomia, ja murteellisia vartalosanoja sekä selviä liittosyntyisiä ja yleisillä johtopäätteillä johdettuja sanoja. Yleensä tulee sanoa että sanojen valinta on hyvällä aistilla toimitettu. Sama kiitos on annettava siitä tavasta jolla merkitykset on ilmoitettu. Kirjan tarkoitus on vaatinut suurinta lyhyyttä käyttämään, mutta se ei ole tapahtunut tarkkuuden haitaksi. Kirjan käyttäjän täytyy myöntää että siitä saapi hyviä ja täsmällisiä merkityksiä, jos kohta usein vain yhden kullekin sanalle, niiden monien vierekkään käytettyjen synonyymien sijaan, joita meidän sanakirjoissamme valitettavasti liian usein tavataan. Kirjan suurimpia etuja on se, että sen avulla koulussa — taitavan opettajan johdolla tietysti — voipi lukea ruotsalaista kirjallisuutta melkein mitä hyvänsä, olematta mihinkään lukukirjaan sidottuna.

Ryhtymättä yksityiskohtiin, joissa ehkä toinen oman aistinsa mukaan olisi suonut toisin menetellyksi, tahdomme vain sulkea kirjan yleisön suosioon. Suotava olisi että ruotsalaisia kouluja varten saataisiin aikaan saman kaavan mukaan tehty suomalais-ruotsalainen sanakirja, jossa olisi sanojen perusmuodot järjellisemmin valittu kuin nykyisissä sanakirjoissamme on tehty.

E. N. S.

Mathilda Langlet. Tyttäret ja äidit. Suomennos ruotsalaisesta alkuteoksesta. Helsingissä, G. W. Edlund. Hinta 3 m. 50 p.

Mathilda Langlet puhuu kokemuksen kieltä. Elämän, tuon ankaran koulumestarin, kasvattamana, astuu hän esiin asettaakseen sekä kansalaistensa että jokahisen sivistyneen kasvattajan punnittaviksi tuon pitkän kouluajan kestäessä tehdyt kokemuksensa. Terävällä silmällään katselee hän ajan rientoja, teeskentelemättä ja suoraan lausuaksensa mielipiteensä niistä, milloin niitä liiallisiksi tuomiten, milloin niitä tukien ja oikeiksi tunnustaen. Moni äiti ja kasvattaja myöntänee, teosta luettuansa, saaneensa, joll'ei juuri aivan suuria näkökohtia tyttöjen kasvatuksen suhteen, niin kuitenkin järjestetyn suunnitelman, jota seuratessaan he varmaan saavuttavat päämaalinsa.

Kysyttyänsä miten ihmiskunnan vastaista onnea ja parantamista voitaisiin edistää, vastaa rouva Langlet, niinkuin muinoin Napoleon Suuri samaan kysymykseen: „Antakaa meille äitejä, hyviä äitejä, lempeitä, rakkaita, rehellisiä, ahkeroita, vilppaita, alttiiksiantavia ja itsensä kieltäviä vaimoja

kansallemme äideiksi!“ Äidin hartioille laskee hän siis tuon pyhän tehtävän kansaa kasvattaa, nuorisossa nousevassa kylvämällä ne hyveen siemenet, jotka vastaissuudessa tekevät sen isänmaansa parhaaksi tueksi. Tätä päämaalia silmällä pitäen on perheenäidin ennen kaikkia lapsillensa ja kodillensa antautuminen, siten esimerkillään osoittaen missä on naisen parhain vaikutusala sekä samassa opettaen että naisellisuuden korkein tarkoitus on rakastaa, saattaa muita onnellisiksi ja löytää onnensa muiden rakkaudessa. Ainoastaan jos nainen täten käsittää tehtävänsä eikä itse halveksi sitä, pitäen sitä alaarvoisempana miehen tehtävätä, on hän todella oleva vapaa olento, sekä uuden sukupolven kasvattajana ansaitseva jälkimaailman kiitosta ja kunnioitusta yhtä suuressa määrin kuin mies. — — Moni kultainen sana lausuu kirj. ensimmäisen kasvatuksen suhteen, varoittaa hemmottelemisesta, sekä mitä vaatetukseen että ravintoon tulee, vaatien järjestystä niissä, kuten myös valvomus- ja nukkumisajassa. Myöskin varoittaa hän liiallisesta voimain ponnistamisesta esim. kouluaikana. Tässä tekijän on tilaisuus lausua mielipiteensä nykyajan kouluopetuksesta, sekä moittia hänen mielestään liiallista kieliopetusta, jolla muka ei voiteta muuta kuin että neitosen, koulun loputtua, voi onnistua lukea muutama huono franskalainen tai saksalainen romaani. Tekisi mieli kysyä miksi hänen kuvaamansa oivallinen äiti alati valvoo lastansa, ett'ei mikään turmiollinen vaikutus ulkoapäin häiritsisi tytön harmonista kehitystä. Eikö olisi luonnollista että hän kieltäisi tytärtänsä noita vaarallisia kirjoja lukemasta sekä antaisi hänelle jotain käteen, joka samassa olisi huvittavaa ja opettavaista; kyllähän sellaista yltäkyllin löytyy, vaikkapa tuossa useimmiten yleisen moitteen alaisessa franska laisessakin kirjallisuudessa. Epäilemättä on kuva, jota kirj. antaa kieliopin herruudesta nykyisissä pohjoismaiden kouluissa melkoisessa määrin liioiteltu, joskohta väärin olisi kieltää ett'ei monessa koulussa voisi panna enemmän arvoa kielen käytännölliseen harjoittamiseen. Pois siis vieraat kielet! arvelee rouva Langlet, tai, jos niitä välltämättömästi tahtoo oppia, valittakoon englannin kieli, koska se, kielioppiinsa katsoen, on helpoin, käytännöllisessä elämässä eniten tulee kysymykseen sekä viimeksi, koska se tarjoo nuorisolle „raitista kirjallisuutta.“ (— Franskankielinen kirjallisuus tuomitaan jakautuvaksi kahteen osaan: „1) kirjoja, jotka ovat ikäviä, hellätuntoisia ja teeskenneltyjä, 2) sellaisia, joissa siveys ja hyvät avut ovat väärennetyt ja naurun asiana pidetyt. Englantilaisten tunnetusta pitkäveteisyydestä sitä vastoin ei mainita sanaakaan. —) Kielten sijasta opetettakoon enemmän historiaa ja luonnontiedettä sekä myöskin käsitöitä. Käsityölle on suuri arvo annettava, jotta tyttö koulunkäyntinsä lopetettuansa olisi kelvollinen äitinsä avulla valmistautumaan talouden toimissa, jotka vastaisuudessa häntä hänen uudessa kodissaan odottavat. Vaan eipä kuitenkaan saa ajatella että tekijä vanhoillaan olijana määrää naisen yksinomaisesti taloutta ja lapsia hoitamaan ja käskee hänet pysymään puhumatta kun miehet yleisistä asioista keskustelevat. Pääansio rouva L:n kirjassa on juuri se maltti ja puolueettomuus, jolla hän tuomitsee yhtä hyvin vanhoilla olijat liiallisesta konservatismista kuin uudentajat, varsinkin Strindbergin oppilaat, heidän rajattomasta uudennushalustaan tai pikemmin“ taap-

päin potkimisestaan.“ Kirja on siis oleva hyvä ohje, kristinuskon perustuksella kasvattamaan äitejä, ja niiden kautta nykyajan suvusta eriävää parempaa nuorta sukupolvea. — Äidit, kasvattajat kiittäkööt rouva L:iä hänen kirjastaan; pieneksi lahjakseen hän sitä nimittää, ja lahja se onkin, vaikkapa ei juuri vähäinen arvoltaan, hyviin neuvoihin katsoen, eikä laveudeltaankaan, koska se mielestämme voisi olla kolmas-osaa lyhyempi kadottamatta arvoansa. Monessa kohden on sama seikka kerrottu, mikä vaikuttaa että kirja, muutamain englantilaisten kirjain tapaan, käy vähän pitkäpiimäiseksi eikä voita samaa yleistä mieltymystä, jota supistetussa muodossa voittaisi.

Suomennos on valitettavasti huononlainen. Liian usein lukijata häiritsevät oudot sanat ja lauseenrakennukset; mainitsemme vaan muutaman esimerkin: „Onko se oikeuden mukaista että vastata: ei?“ — „Mutta ei se ole naisellisuutta, että luopua kaikesta itsenäisyydestä“ j. n. e. —

H. A—n.

Suomalainen Teaatteri.

Suomalainen teaatteri on aloittanut näytäntökautensa Helsingissä Ibsenin *Rosmersholm'illa.* Niinkuin kaikissa myöhemmissä teoksissaan on Ibsen tässäkin ottanut ihmiselämän vaikeimpia, hämärimpiä kohtia kuvataksensa. Hän kuvaa Rebekassa naista, joka saattaakseen entistä pappia Rosmeria vanhain aatteitten kahleista vapaamielisen kannan edustajaksi, ei kammo rikoksia, ei valhetta, ei edes Rosmerin vaimon saattamista epätoivoon ja itsemurhaan. Rosmerissa näemme miehen, joka lopuksi on valmis hylkäämään entisyytensä, uskonsa, *kaikki* mikä estää hänen vapautensa ja itsenäisyytensä. Moni arvelee että tämän näytelmän esittäminen on turha, vaarallinenkin. Mutta, jos kerta tahdomme että Suomen kansa kehittyy muitten kansain rinnalle, että se varttuu itsetietoiseksi ja itsepäättäväiseksi, silloin sen täytyy uskaltaa katsoa aikansa silmiin, ja aikamme asettaa todellakin kaikki kysymyksen alaiseksi. Se ei enää tyydy toisten vakuutuksiin siitä, mikä on hyvää, se tahtoo itse sen nähdä ja kokea. Ja tätä aikaansa varten on Ibsen kirjoittanut; en tahdo tässä nyt päättää onko tämä ajan kanta ohitse menevä vaiko semmoinen, joka on koko tulevaisuudelle pysyvä.

Mutta mitä tarkoittaa Ibsen itse näytelmällään? Ehkäpä ei mitään: hän on vaan kuvannut ihmisluonteita semmoisina kuin ne ovat heikkoudessaan ja suuruudessaan. Mutta ehkä hän on tahtonut omankin mielipiteensä lausua ja silloin se, minun käsittääkseni, ei ole ollut muu kuin että hyviäkään tarkoituksia ei saa ajaa huonoilla keinoilla, että vanhat kahleet ja säännöt voi ja täytyy päältänsä luoda, mutta ei sitä ikitotuutta joka niissä piilee — ken niin tekee hän sortuu, jos ei ennen niin rakentamansa temppeiin kynnyksellä. Sentähden Rebekkakin, juuri kuin luulee määräänsä

ehtineen, näkee sen katoavan käsistään. Suuresti siis erehdytään kuin luullaan että Ibsen muka tahtois Rebekan rikoksia puolustaa. — Mutta eikö Ibsen vaadi myötätuntoamme tuota hirviötä Rebekkaa kohden? Emmekö sääli Shakespearen Othelloa, joka sokeassa kiivaudessa murhasi sen henkilön, ainoan, joka rakasti häntä yli kaiken? Me tuomitsemme Othellon teon, mutta hänellä on meidän myötätuntomme: se oli kaikki voittava rakkaus hänenkin puolellaan, joka hänet sokasi ja tempasi eteenpäin. Sama on osaksi Rebekan asema. Rebekalla on jalo päämäärä, vapaus, johon pyrkii; keinoja hän ei ennätä katsoa. Olkoon että Rebekka on vielä monta vertaa rikoksellisempi, ei sittenkään voi häneltäkään myötätuntoa kieltää. Varhain, johdotta heitettynä elämän myrskyiselle merelle, Rebekka ei ole saanut sitä siveellisten ohjeitten tukea, joka ehkä olisi „paremmin kasvatetulla" tytöllä.

On sanottu että Rebekan kaltaista ei todellisuudessa tavattaisi. Se on mahdollista. Mutta häntä voisi olla; hänen luonteensa on konsekventtinen ja perustuu niihin vaikuttimiin, hyviin ja pahoihin, jotka ihmissielussa kamppailevat. Että Ibsen tässäkään suhteessa olisi todellisuudesta luopunut, olisi väärin sanoa, vaikka Rebekka onkin hyvin — romantinen luonne. Ja „kaikki mikä on ihmisellistä" kuuluu taiteilijan valtakuntaan. Ibsen ei ole koskaan taipunut kuvaamaan ainoastaan noita keskimääräisiä luonteita ihmiskunnassa.

Vaikeampi on käsittää kuinka Ibsen oikeastansa on Rosmeria ajatellut. Se suuri luottamus, jonka Rebekka ja muut panevat hänen mielipiteesensä, hänen apuunsa riennoillensa, tuntuu meistä luonnottomalta, joskus melkein naurettavaltakin, kuin näemme kuinka heikko ja horjuvainen hän useimmissa tapauksissa on. Vaan arvoitus ei ole selvittämätöin. Rosmer on rikaslahjainen ja samalla ihmisystävällinen, hienotunteinen mies, mies, joka on valmis aatteittensa eteen uhrautumaan. Mutta hänen aatteensa selviävät myöhään, liian myöhään. Entisyys murtaa hänet, samoin kuin Rebekankin; Rosmerin entisyydessä tosin ei ole rikoksia, mutta hän on nukkunut, elämän todellisuus on ollut häneltä kätkettynä, herätessään hän kauhulla näkee olleensa nukkena toisten käsissä, näkee onnettoman vaimonsa haahmon nousevan Myllykoskesta — eikä hän jaksa tuota tenhopiiriä katkaista. Hänetkin „on Rosmersholm lamannut; hänen oma, uljas tahtonsa on tukahutettu", „valkoinen hevonen on hänelle näkynyt". Sentähden hänkään ei tiedä muuta kuin Rebekan kanssa heittäytyä kosken aaltoihin, entisyydestä päästäksensä.

Ei ole kieltämistä että hetkeksi mielellään kääntää silmänsä vanhoillaolijain edustajaan rehtori Krolliin, Rosmerin lankoon. Suorana ja jäykkänä hän tuossa seisoo rappeutuvan ympäristön keskellä. Tekijä ei ole tahtonut peittää Rebekan ja Rosmerin heikkouksia, eikä mustentaa Krollin kuvaa, pikemmin päinvastoin. Meidän tulee melkein sääli, kuin Kroll kertoo miten juuri hänen parhaimmat oppilaansa taipuvat noihin uusiin aatteihin, kuinka „eripuraisuus ja kapina ovat tunkeutuneet hänen oman kattonsa alle", ja kuin hän lopuksi näkee Rosmerinkin entisyydestään luopuvan. Itse näkee hän, entisyyden mies, sen tulevaisuuden, jota tarmonsa takaa on vastusta-

nut, voittavan alaa: huomenna on se jo astunut sijaan. Mutta mitä hän ei näe on, että hän itse kovuudellaan on oppilaansa, perheensä, ystävänsä itsestänsä ja aatteistansa vieroittanut. Hänen sydämmensä on kylmä; Krollille ei ole oman ajatuspiirinsä ulkopuolella ihmisiä, ainoastaan vihollisia. Katsokaamme vain kuinka hänen käytöstapansa Rebekkaa ja Rosmeria kohtaan yht'äkkiä muuttuu; kuinka hän ei epäile seuraavalla hetkellä julistaa entistä ystäväänsä „halpamieliseksi petturiksi".

Mitä sivuhenkilöihin tulee, on Ibsen niiden suhteen osoittanut mestariuttansa, tietäen parilla siveltimen kosketuksella tehdä heidän kuvansa eläväksi ja mielessä pysyväksi. Eikö tuon rappiolle joutuneen idealistin Ulrik Brendelin viimeinen sydäntä särkevä pyyntö saada lainaksi edes „pari kulunutta idealia" yhä kaiu korviimme? Ja sanomalehden toimittaja Mortensgård, joka „ei koskaan tahdo enempää kuin voi, joka kykenee elämään elämätänsä ilman ihanteita". Asettaessaan Krollin ja Mortensgårdin vierekkäin on Ibsen lausunut aikamme puoluetaisteluissa kylläkin paikoillaan olevan sanan: älä hylkää ketään ihmisenä hänen mielipiteittensä tähden, äläkä luule että kaikki, jotka hyvää asiaa ajavat, ovat jaloa mieltä täynnä. —

Rosmersholmin näytteleminen tapahtui tavalla, joka oli suomalaiselle teaatterille kunniaksi. Neiti *Aalberg* Rebekkana ja herra *Leino* Krollina täyttivät osansa mainiosti. Neiti Aalbergin Rebekka oli uusi ja itsenäinen luoma, joka ei mainittavassa määrässä muistuttanut yhtään hänen entistä rooliansa, läpiläpeensä ajateltu ja hienosti esitetty. Olkoon minun tässä sallittu monesta kohdasta viitata ainoastaan neiti Aalbergin näyttelemiseen tuossa kohtauksessa, jolloin hän sivullisena seuraa Krollin ja Rosmerin keskustelua uuden sanomalehden perustamisesta. Rosmerin osa oli uskottu herra *Salalle*, joka monessa suhteessa oli siihen varsin sopiva. Että Rosmerin suuri arvo toisten silmissä ei tullut katsojalle ymmärrettäväksi, sitä en lue hra Salan viaksi — siihen olisi todellakin vaadittu tavattomia näyttelijän lahjoja — mutta itse taistelu Rosmerin sielussa uuden ja vanhan välillä olisi ehkä voinut paremmin tulla näkyviin. Herrat *Ahlberg* Ulrik Brendelinä ja *Lindfors* Mortensgårdina sekä neiti *Stenberg* matami Helsethinä näyttivät pienemmät osansa hyvin. Yhteisnäytäntö sujui samoin tasaisesti ja häiritsemättä: luuli todellakin olevansa tuolla Rosmersholmin jylhässä salissa Myllykosken likellä. *G—t.*

Uusien kirjain luettelo.

Soitantoa.

Krohn, Ilmari, Uusia Suomalaisia kansanlauluja. Yksinlaululle ja seka-äániselle köörille sovittanut — —. Porvoossa, W. Söderström. 1: 50 p.

Lindh, Th., Till Richard Faltin. Kalevala Sånger. Satta för bas eller alt röst med piano af G. Linsén. Porvoossa, W. Söderström. 1: 25 p.

Partitur till Helsingfors Musikfest 1888. Helsingissä, F. Tilgmann. Sid. 7: —.

Muuta kirjallisuutta.

Andersson, J., Kaunokirjoituksen kaavoja. 5:ssä jaksossa kansakouluja varten toim. — - . 3:s—4:s jakso. Turussa, G. W. Wilén. à —: 15 p.

Boxström, A., Handbok för den finska reservmannen. 2:a uppl. Helsingissä 1886, G. W. Edlund. 1: —.

Ei sovi. Neuvoja sievään käytöstapaan kuuluvissa asioissa. Meidän oloihimme mukailtu. Helsingissä, K. E. Holm. 1: —.

Excelsior. Kalenteri vuonna 1887. Suomen naisyhdistyksen toimittama Helsingissä, G. W. Edlund. Nid. 2: 75 p. Sid. 3: 75 p.

Fabritius, L., Kalender för Finsk trafsport 1885 & 86. III. Helsingissä, Wickström ja Kump. kirjak. jaett. 2: —.

Finska Konstföreningens matrikel vid mötet den 25 Maj 1886. Helsingissä, Taideyhdistys. (Ei kirjakaupassa.)

Framtid. Fria häften för frågor rörande qvinnans deltagande i kulturarbetet. III. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 65 p.

Försök till handbok i truppers utbildning för strid. Del I. Kompaniets utbildning af M. Dragomirow. Bemyndigad öfversättning af M. Alfthan. Jälkipainos Finsk Militär tidskriftistä 1886. Helsingissä, Tekijä.

Gymnastiktabeller, begagnade vid Gymnastikföreningens för fruntimmer i Helsingfors öfningar. Åren 1881—1886. Helsingissä, Wickström ja Kump. jaett. 1: —.

Joulukuusi. Vaihtelevaa lukemista Joulunaikana. Kuvilla kaunistettu kansankirja. Porvoossa 1886, W. Söderström. —: 85 p.

Kansanvalistus-Seuran Kalenteri 1887. 7:s vuosikerta. Helsingissä, Kansanvalistus-Seura. 1: 25 p.

Meurman, A, Sanakirja yleiseen sivistykseen kuuluvia tietoja varten. 7:s ja 8:s vihko. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 50 p.

Räikkönen, P., Suomalainen kansankalenteri Venäjällä, vuodelle 1887. 9:s vuosikerta. Pietarissa, A. Lindeberg. —: 15 kop.

Sederholm, Vilho, Lukuharjoituksia suomalaisessa pikakirjoituksessa. II.

Stenografiska Läseöfningar för nybegynnare. VI. J. L. Runebergs religiösa verlsåskådning. Helsingissä, Pikakirjoitusyhdistys. 1: 50 p.

Suomi. Kuvia Suomen maasta ja kansasta etevimpäin kotimaisten taiteilijain maalausten mukaan. Tekstin kirjoittaja K. Suomalainen. 2—3 vihko. Helsingissä, G. W. Edlund. à 1: 50 p.

Vilskman, Ivar, Ruotsalais-Suomalainen Voimistelu-Sanasto. Svensk-Finsk Gymnastik-Terminologi. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 50 p.

Wothe, Anni, Kuinka onnen saavutat? Käsikirja osoittava suuremmassa tai vähemmässä määrässä oikean tien, jolla tullaan sisälliseen ja ulkonaiseen onnellisuuteen. Saksan kielestä vapaa suomennos. Helsingissä, K. E. Holm. 1: —.

Käänne Suomen puolueoloissa.

Jon. Castrén, Mikä on oikea ohjelma suomalaisuuden asiassa? Jyväskylässä 1887.

A. H. Chydenius, C. G. Estlander, A. Meurman, E. G. Palmén, Nationalitet och bildning, Uppsatser. Helsingissä 1887.

Verdandi, strödda blad, V. Helsingissä 1887.

Tämän kirjoittajalle tapahtui muutamia vuosia sitten, että Marienbadin hiljaisessa kaupungissa satuin yhteen erään tanskalaisen kanssa, joka nimitti itseään Matzen, oli professori ja — kuten minulle vähitellen selvisi — istui Tanskan yläkamarissa. Nimi on Tanskassa tavallisimpia ja tavalliselta mieskin näytti. Koska saatoimme pitää toisiamme virkatovereina, tulimme pari kertaa seurustelleeksi noilla pitkillä kävelymatkoilla, joilla Kreuzbrunnin ja Waldquellen terveellistä vaikutusta pitää enentää. Vakavia keskusteluja, valtiollisia erittäinkään, ei Marienbadissa katsota oikein „curgemäss"iksi eli parannusta edistäväksi, mutta paha luonto voitti, ja niinpä „Hohendorfer Höhe" ja „Podhorn", kenties „Meczéry Tempel" myöskin saivat kuulla pitkää väittelyä pohjoismaiden puoluetaisteluista, hallitsijan ja edustuskunnan keskinäisestä välistä ynnä muista periaatteellisista kysymyksistä. Pian meille molemmin puolin selvisi, ett'emme voineet liioin toinen toisemme korkeaoppisuutta ihailla: herra valtiotieteen professori Köpenhamnista, vaikka kehui olevansa muutamain suomalaisten — anteeksi „suomenmaalaisten!" — lainoppineitten kanssa tuttu, ei tietänyt Suomen perustuslaeista tahi valtiomuodosta yhtään mitään, ja minä poloinen, jonka kuitenkin viran puolesta pitäisi Tanskan historiani tuntea, en aavistanut, että edessäni oli Estrupilaisuuden kiivain puolustaja, Tanskan nykyisen parlamentin äkäisin riitakukko,

„Min lentohon vaan nosti myrskyn tuulispäät",

sanalla sanoen kuuluisa Matzen itse. Tätä arveluttavaa aukkoa tiedoissani olen sitten koettanut täyttää; liekö hän toverini tehnyt samoin?

Valtiollinen pakina sai muistaakseni siitä alkunsa, että toverini jostakin syystä tuli kansan-edustajain liiallisen vallan vaarallisuutta valittaneeksi. Minä en voinut muuta sanoa, kuin että ainakin tuo vaikeus oli meiltä suo-

malaisilta säästetty, ja hyvin uteliaasti hän kysyi, kuinka usein valtiosäädyt meillä kokoontuivat. „Noin 3—5 vuodessa kerran“. „Aa, Finland er et lykkeligt Land!“ keskeytti minua odottamaton huudahdus, jonka iloon oli yhdistynyt hämmästystä ja vähän kateuttakin. Minä mainitsin että säätyjen veroitusoikeus on rajoitettu, ett'ei meillä (silloin) ollut esitysoikeutta, että porvarissäädyn vaaleissa yksi pohatta saattoi äänestää vaikka satojakin kumoon, ja yhä innokkaammin kaikui aina uudestaan vastaukseksi: „Oi, Suomihan on iki-onnellinen maa!“ Eikä tämä ollut leikintekoa, vaan täyttä totta.

Ja sitten mies vuorostaan kertoi minulle uutta: alhaiso on muka aina röyhkeä ja vallanhimoinen, mutta varakkaat ja sivistyneet eivät voi valtaansa väärinkäyttää, eivät ainakaan sitä tee. Minä sen johdosta mainitsin yhtä ja toista meidän kokemuksestamme; olihan Tampere maistraattineen, vaalineen jo silloin „maan kuulu, ve'en valio“. Tuosta mies tosin vähän tuli ymmälle, vaan mitenkäs oli, niin palasi entiseen virteensä takaisin. „Kun vanhoista privilegioista ja etuoikeuksista luovuttiin, kun annettiin alhaisolle täydet oikeudet, tämä tapahtui siinä toivossa ja sillä edellytyksellä, että alasäädyt yhä myöntäisivät sivistyneille niiden luonnollisen etusijan. Niin ei ole käynyt; siksi yläluokan nyt tarmonsa takaa täytyy pitää kiinni niistä mahtavuuden repaleista, jotka kaikeksi onneksi vielä ovat tallella. Ministerit eivät ole kansan vaan kuninkaan palvelijoita; kuninkaan tulee maata hallita, hänen eikä kenenkään muun; kuningas on sivistyksen ja sivistyneitten ainoa turva; sen tähden Estrupilla on jalo ja suuri tehtävä“, j. n. e. Niinpä mies oikein tulistui puhuessaan kuninkaanvallan merkityksestä, vaikka juuri Tanskan historia mitättömien Fredrikien ja Kristianiensa pitkällä sarjalla, tuolla kaikkien onnettomain tentandien kauhulla, on niin pätevät todistukset antanut, „qvantilla prudentia mundus regitur“, kuinka vähäisellä viisaudella voipi maita hallita. Kummako sitten, jos kuninkaanpuoleisuudella on vahvat juuret Ruotsissa, jonka kuningassarjalle Kustaa Vaasasta alkaen Kaarle XII:nteen asti on vaikea vastaavata muualta löytää.

Olen kertonut tämän pienen tositapauksen, koska se varsin selvästi valaisee, mihin umpikujaan valtiollinen puolue vähitellen voipi tulla. Tanskassa mainittu Matzen edustaa puoluetta, jolla aikoinaan on ollut sellaiset johtajat kuin Orla Lehmann ja Kaarle Ploug. Siitä yleisten vaalien ihailemisesta, jolla puolue alkoi, on pitkä harppaus Estrupilaisuuteen, jolla on kaikki Bismarckin heikkoudet vaan ei mitään Bismarckin ansioista. Mutta tuon syvän juovan yli puolue on päässyt, seisoen nykyänsä yhtä varmaan äärimmäisen oikeiston puolella, kuin aikoinaan liberaalien leirissä. Orla Lehmann saattoi puhua „plebeijisen hengen pahoista taipumuksista“

samassa kuin puolusti yleistä äänestys-oikeutta, mutta hänen seuraajansa eivät muista muuta kuin kansanvaltaisuuden puutteita ja vaaroja.

Eikä tämä mullistus ole Skandinavian, saati Euroopan perustuslaillisuuden historiassa mitään yksinäistä. Ruotsissa tapaa sellaisia sadottain, jotka kaksi vuosikymmentä sitten riemuitsivat säätyedustuksen syrjäyttämisestä, mutta joille nykyänsä olisi iloisin sanoma maailmassa, jos tuo vuonna 1865 muka lahonnut säätylaitos vuonna 1887 voisi tulla uudestaan lailliseksi edustuskunnaksi. Löytyypä niitäkin, jotka suoraan myöntävät suovansa, että „roskaväki" ajettaisiin valtiopäivähuoneesta pois, vaikkapa niinkin väkisin kuin Ranskassa tapahtui 18 päivänä Brumaire'ä vallankumouksen vuonna VIII. Eikä riita Norjan puolueitten välillä ole vähemmin selviä todistuksia antanut, miten valtiollinen puolue vuosikymmenen tahi parin kuluessa on saattanut asettua kannalle, joka suoraan sotii sen entistä ohjelmaa vastaan. Tuskin Tanskankaan puolueet ovat toisiaan herjanneet ja mahdollisuuden mukaan vainonneet niin ankarasti kuin puolueet Norjassa.

Paljon yhtäläisyyttä löytyy Suomen ja edellämainittujen maitten oloissa, ja varsin selvää on, että kehitys on meilläkin useasti vienyt samallaisiin loppupäätöksiin kuin Skandinaviassa. Nykyinen polvi on jo kauan voinut huomata, miten melkoinen osa Suomen sivistyneistä on askel askeleelta siirtynyt vapaamielisten leiristä vanhalla-olijaisuuteen, ja varsinkin viimeaikoina kehitys on tullut selvästi näkyviin.

Ottakaamme käteen joku liberaalinen sanomalehti niiltä ajoilta, jolloin perustuslaillinen elämä meillä heräsi uuteen eloon, ja me näemme helposti minkä hengen lapsia se oli. Kaikki kansanvaltaiset ihanteet, vastuun-alainen ministeristö, säätyprivilegioin peruuttaminen, yleiset vaalit y. m. s. olivat ne aatteet, jotka olisivat ensi sijan saaneet liberaalisessa ohjelmassa, — jos vaan olisi sellaista kirjoitusta silloin ajateltu. Asian-omaiset luulivat varmaan olevansa vapaamielisimpiä kansalaisia pian koko Euroopassa; sanoissa oltiin ainakin valmiit juoksemaan kilpaa vaikkapa Bakunin'in kanssa. On kyllä totta, ett'ei tämä vapaamielisyys ollut käytännössä yhtä suuri kuin periaatteissa, mutta moni johtaja ei vielä siihen aikaan tainnut itsekään huomata, että nuo liberaaliset mielipiteet muutamissa kohdin olivat helisevä vaski ja kilisevä kulkunen.

Toisin vuonna 1880. Silloin liberaalinen puolue tunsi olevansa heikolla kannalla, ainakin viisaammat sen käsittivät, ja erinäisen ohjelman julkaisemalla koetettiin puolueen hajoomista estää. Jos puolue todellakin olisi ollut liberaali ja lujia vanteita tahdottiin, — tietysti yllä mainitut vapaamielisyyden periaatteet etupäässä olisivat ansainneet tulla lukuun. Vieläpä mitä! Yhteiskunnallisia parannuksia ei ehdotettu muuta kuin sellaisia,

joista pian kaikki olivat yksimieliset. Mutta niitten varovaisten lauseitten takana, joilla puolue ilmoitti ajatuksiansa edustuskuntalaitoksen uudistamisesta, ei voitu muuta nähdä, kuin että hyvin mielellään olisi tahdottu lykätä tätä kysymystä kaukaiseen tulevaisuuteen. Johtajat itse olivat huomanneet, että tämä samoin kuin moni muukin vapaamielinen ehdotus oli liian terävä ase.

Ja pian sen jälkeen entisen liberaalisen puolueen suuri joukko, koko se joukko näet, joka jo ensi vuosina jätti Dagbladin rientääkseen Nya Pressenin syliin, heitti senkin ujouden pois, joka siihen asti oli estänyt asianomaisia paljastamasta taantuvaa kantaansa, ja nykyään, jolloin on odotettu, että nimi Helsingfors Dagblad katoaa sanomalehdistön näyttämöltä, on viimeinenkin pidäke katkennut, joka olisi estänyt Robert Lagerborgin entisiä heimolaisia tekemästä sanoissakin käännettänsä jyrkimpäin vanhalliolijain puoleen. Ei puhettakaan edustuskunnan muutoksesta; porvarissäädyn nykyinenkään vaalitapa ei muka anna kyllin turvaa varakkaitten ylivallalle. Melkoinen osa porvarissäädyn edusmiehiä v. 1888 on tiettävästi vähemmistön kannattama, mutta viikinkiläislehdet puhuvat tästä aivan kuin se olisi luonnollisimpia asioita maailmassa, että pienet joukkiot varakkaita saattavat mielin määrin kumota suurten enemmistöjen tahdon. Milloin asian-omaiset puhuvat kansanvaltaisuudesta eli demokratiasta kauniita sanoja, milloin tämän aatteen luonnollisimmat vaatimukset tulevat yhtä katkeran ivan esineeksi kuin esim. kirkko ja pappissääty, joita viikingit jo aikoja sitten ovat katsoneet oikeudekseen kohdella „en canaille“.

Jos valitsijain asema valittuja kohtaan viikinkiläiskatkismuksen mukaan on sellainen, että „Suomi on iki-onnellinen maa“ niin kauan kuin pienet vähemmistöt saavat vanhentuneitten asetusten nojalla enemmistöinä, yksinvaltaisina ylvästellä, niin itse logiikka kyllä vaatii, että samaa kummallista perustuslaillisuutta pidetään ylempänäkin kunniassa. Kahdenkertaiseksi Suomen onni tietysti karttuu, jos hallitus on edusmiesten mielipiteistä riippumaton. Kreivi Adlerbergin aika oli oikein häiritsemättömän sopusoinnun ja siunauksen aika, sillä hallitsijan neuvoskuntaan ei päässyt noita suomenmielisiä kansanvillitsijöitä, joilla kyllä oli kansan vaan ei entisen hallituksen luottamusta. Sitä vastoin nykyaika on kovien kärsimysten aika: *hallitus on* suomenmieliseksi muuttumaisillaan sitten kuin edustuskunta yhä selvemmin on suomenmielisyyttään osoittanut. Parlamentarismia viikingit kyllä harrastavat, hallituksen vastuunalaisuutta myöskin, mutta molemmat sattuvat olemaan laatua, jota muun Euroopan perustuslait ja valtiotieteen tutkijat eivät tunne.

* * *

Kun tämän vuoden Maaliskuun ja Huhtikuun numeroissa kirjoitin valtiollisista lentokirjoistamme, joita silloin oli ilmestynyt seitsemän, suurin osa kahden vuoden kuluessa, en aavistanut, että jatkoa pian seuraisi, johon minäkin saisin korteni vetää. Mutta juuri Huhtikuulla professori C. G. Estlander Finsk Tidskriftissä julkaisi kirjoituksensa asemastaan kielikysymyksessä, — kirjoituksen, joka jos mikään oli omansa antamaan virikettä kielikiistalle. Sanomalehdet „Finland" ja „Helsingfors Dagblad", muita mainitsematta, ottivat tuota puolueohjelmaa tutkittavaksi, ja kustantaja herra G. W. Edlund julkasi nämä kirjoitukset ynnä professori Estlanderin kirjoituksen eri vihossa, jolle pantiin nimeksi „Kansallisuus ja sivistys". Tulipa sitten kaksi muutakin vihkoa lisään. Herra Jonas Castrén vietti Kansanvalistuseuran Jyväskylässä pidettyä juhlaa julkaisemalla kirjasen „Mikä on oikea ohjelma suomalaisuuden asiassa", joka sekin ensin oli sanomalehtikirjoituksena ilmestynyt (Keski-Suomessa). Vihdoin ilmestyi keväällä eräs pieni kirjanen nimellä „Verdandi V", jota myöskin sopinee lukea valtiollisten kirjasten joukkoon, kosk'ei juuri muuta mainittavaa voi vihosta löytää kuin erään salamerkki Credo'n kirjoittaman kyhäyksen nimellä: „Silmäys hetken (valtiolliseen) asemaan".

Kolme eri puoluetta tai oikeammin sanoen kolme kantaa on näissä vihoissa kuvattuina. Kiivaimpain suomenmielisten ja kiivaimpain ruotsinmielisten asemaa edustavat herra Castrén toiselta ja herrat Estlander ja „Credo" toiselta puolen. Sitä välittävää kantaa, joka yhä koettaa jakamattoman Suomen asiaa puolustaa, edustavat herrat Chydenius, Meurman ja allekirjoittanut.

Herra C. G. Estlanderin kirjoitus: „Min ställning i språkfrågan" on ollut niin monipuolisen tarkastuksen esineenä kuin ikinä mikään sanomalehtikirjoitus Suomessa. Sopinee olettaa, että sitä kyllä luotettavain ystäväin seurassa oli tarkastettu ennen kuin se ilmestyi; muuten on vaikea selittää sitä riemua, jolla kirjoitus otettiin vastaan ennen kuin sitä oli ehditty suuresti tarkastaa. Erinäisellä suurellaiseksi tarkoitetulla juhlalla tunnustettiin kirjoitusta jonkunmoiseksi puolueohjelmaksi. Mutta kun sitten vakavan tarkastuksen aika tuli, toteutui täydessä määrin vanha sananlasku: kuin rupesi, niin repesi. Finland, Dagblad, Uusi Suometar, Valvoja kukin puolestaan tarkasteli tätä kemuilla, sähkösanomilla ja soihtukululla vietettyä kirjoitusta, eikä siitä lopuksi jäänyt monta lausetta, jota ei olisi erehdyttäväksi tahi perättömäksi väitetty. Historialliselta ja filosofialliselta kannalta, periaatteiden ja käytännön avulla otettiin tutkittavaksi nuo väitteet, joilla ruotsinmielisen puolueen tunnustettu päällikkö yleisön edessä oli kantansa

ilmaissut, ja aina tultiin samaan päätökseen: vaa'alla punnittu ja aivan köykäiseksi havaittu!

Tämän kirjoittaja tietysti — oltuansa itse tuossa punnitsemisessa osallisena, — ei rupea arvostelemaan, oliko luotettavaa vaakaa ja oikeita painoja tarkastajain puolelta käytetty. Mutta pari huomiota ansaitsevaa seikkaa voinen teroittaa lukijan mieleen, koska niissä on ihan objektivisista asioista puhe.

Ensiksi huomaa, että miehet, jotka harvoin ennen olivat kieliasiassa voineet samoihin päätöksiin yhtyä, tällä kertaa esiintyivät aivan yksimielisinä kaikessa mikä vaan oli tärkeätä. Meurman, Jaakko Forsman, Palmén olivat ankarat, mutta Chydenius ja Rein ehkä vielä ankarammat herra Estlanderin kantaa punnitessa. Finland olisi saattanut omakseen tunnustaa Dagbladin kirjoitusta, Valvoja ja Suometar samoin ja päinvastoin, jos kohta kukin oli eri näkökohtia ottanut lukuun. Mitä harvinaisempi moinen yksimielisyys vuosikymmenissä on ollut, sitä enemmän se merkitsi juuri sillä hetkellä.

Toiseksi näemme miten merkillisellä tavalla noita niin painavia muistutuksia vastaanotettiin. Finlandin kirjoitus „miten juovan leveäksi saa" oli tosin kyllä arvokas, vaan ei suinkaan niin tärkeä, että yksistään sen tähden olisi kannattanut kieliasiassa tuoda esiin ohjelmantapainen uskontunnustus. Mutta jos joku erityinen ja pysyväinen tarkoitus, — joko sitten lähestyvät vaalit tahi ruotsalaisen kirjallisuus-seuran asian edistäminen, — oli varsinaisena syynä herra Estlanderin kirjoitukseen, niin tämä joka tapauksessa oli huomattavaksi mielenosoitukseksi aiottu, ja täydellinen luopuminen kaikesta valtiollisesta asemasta se oli, että tekijä ei sittemmin sanallakaan ole koettanut väitteitään ylläpitää yleisön edessä.

Kolmanneksi täytyy kummastuksella mainita, ett'eivät muutkaan ole mainittua surkeasti kuuluisaa kirjoitusta puolustaneet. Nya Pressen tosin kinasteli Dagbladia vastaan, mutta varsin vähän se toi esille, koska muka tekijä luultavasti itse rupeaisi asiaansa ajamaan. Muista vastustajista, kuvaava kyllä, ei mainittu mitään, eikä ylenkatseen naamari kätkenyt vaitiolon todellista syytä. Ja kesällä toinen Finsk Tidskriftin toimittajista koetteli pro modulo virium herra Estlanderin kirjoitusta selittää, vaan sekin puolustus, puolivirallinen kuin olikin, oli liian mitätön ja tyhjä voidakseen mitään vaikuttaa. Sitä vastoin muutamat viikinkiläislehdet, — Tammerfors Aftonblad teki alun, — suoraan, vaikka tosin hyvin varovaisin sanoin, ovat tunnustaneet, että herra Estlanderin kouluohjelma oli epäiltävää laatua, ja tämän myönnytyksen merkitys on suuri, koska juuri tuo puoli asiasta oli kirjoituksen käytännöllisten vaatimusten A ja O.

Jos mikään tässä riidassa mahtanee sen aloittajalle tuntua katkeralta ja masentavalta, niin se lienee oman puolueystäväin toimettomuus tahi pako, sitten kuin itse johtaja oli puolueen tähden uhrannut niin paljon. Jos ikinä mielenheimolaiset ovat velvolliset helpottamaan päällikön tuskallista asemaa, suojelemaan hänen peräytymisretkeään, kyllä tässä tapauksessa oli epäritarillista meluavan juhlan jälkeen jättää herra Estlander ihan oman onnensa nojaan. Minkä tähden niin tehtiin, jäänee ijäti selittämättömäksi arvoitukseksi, joll'ei tämä nolo käytös samoin kuin se täydellinen vaitiolo, jolla tuota ensi päivinä niin ylistettyä kirjoitusta ja juhlaa on koetettu työntää unohduksen jokeen, kyllä selvästi asian laitaa ilmaisisivat. Vihdoinkin huomattiin, että tässä tapauksessa oli tehty tavallista törkeämpi erehdys.

Mitä siihen vihkoon tulee, johon herra Estlanderin puolueohjelma ja pari siihen annettua vastausta on painettu, täytyy myöntää että se oli tarpeen vaatima. Sanomalehtikirjoitukset pian katoovat ja unohtuvat, ja vastustajain mielipiteistä toinen puoli yleisöä tavallisesti saa hyvin katkonaisen, välistä suorastaan vääristetyn käsityksen. Sitä tärkeämpi on jättää molempain puolten lausunnot kokonaisuudessaan yleisön käteen, mitä kiihkeämmäksi kiista käypi. Se seikka ett'ei Nya Pressen pienimmälläkään sanalla uskaltanut ilmoittaa, että moinen vihko kuin esillä oleva oli ilmestynyt, osoittaa paremmin kuin pitkät ylistykset, kuinka vaarallisena kirjanen siltä puolen pidettiin. Jos vihko on verrattain vähän huomatuksi tullut, on siihen syynä ett'ei kustantaja edes ilmoituksilla ole saattanut Pressin lukijakunnan tietoon, mitä sen toimitus niin huolellisesti koettaa salata.

Rinnan herra Estlanderin kirjoituksen kanssa sopinee asettaa Verdandissa oleva kirjoitus „silmäys hetken asemaan“. Joku viikinkiläislehti otti tämän kirjoituksen kokonaisuudessaan palstoihinsa, koska se muka oli niin oivallinen. Ja merkillinen kirjoitus kyllä on, vaikka merkillisyys on sitä laatua, että joku syystä on arvellut painovirheen sattuneen itse allekirjoitukseen. Siinä luetaan *Credo,* mutta pitäisi kaiketi olla *Credo qvia absurdum* *).

Järjettömyyttä tavataan tarpeeksi mainitussa kirjoituksessa, mutta ei kannata paljon mustetta kuluttaa sen esittämiseen. Kun kirjoittaja yhdessä paikassa sanoo, ett'ei enää rohjeta viikinkien isänmaallisuutta kieltää, ja toisessa paikassa lausuu, että nykyään on „tarpeetonta“ uskoa, että jakamaton isänmaa on meillä mahdollinen, niin tämä ristiriitaisuus saattaisi

*) *Credo* = minä uskon. *Credo qvia absurdum,* minä uskon, koska se on järjetöntä, — tunnettu lauseparsi, jota on pantu pyhän isän Tertullianuksen suuhun, vaikk'ei sitä ole siinä muodossa hänen kirjoituksissaan tavattavana.

Tertullianustakin tyydyttää. Huvittavaa on lukea, ett'ei pitäisi suomalaisia vihata, koska suomalainen talonpoika on helposti voitettu „jos saapi maltillisen ja järkevän sanan kuulla". Mutta Jumalan nimessä, mistä herra Credo sen sanan löytäisi? Kun hän jalon voittajan tavoin tarjoo maamme suomalaiselle väestölle „rauhaa tai ainakin aseellista puolueettomuutta", uhaten muuten Suomelle perikatoa, tuntee helposti että tämä on Gånge Rolfin korskeitten spartaanilaulujen kaikua, mutta ei moinen suun soittaminen taida lapsiakaan pelottaa.

Verdandille tulee kunnia että se ennenkin on saanut ensimmäisenä päästää julkisuuteen tunnussanoja, joilla aikoinaan on suurta melua nostettu. Kun se v. 1885 esitti tuota viisasta oppia: antakaa talonpojille kansakouluja, kaupunkilaisväestölle reaalikouluja ja virkamiesten lapsille lyseoja, niin tämä oli huomattava enne professori Estlanderin kirjoitukselle, jos kohta tuuma ei ollut Verdandi-kirjoittajan keksimä. Samoin ruotsalaisen kirjallisuusseuran perustaminen ensi kerta tietääksemme otettiin puheeksi Verdandissa. Mahdollista kyllä että herra Credo tällä kertaa, kuten joskus ennen herra X., ilmoittaa meille puolueen sisimpiä aikomuksia.

Suomenkielisen viikinkiläislehden perustaminen on ensimmäinen ja hyvin ajanmukainen tuuma tässä ohjelmassa. Jos tuumaa olisi ennen keksitty, niin se olisi saattanut jotakin vaikuttaa; nyt se tulee hyvin myöhään, yhtä myöhään kuin myönnytys että viikinkien toimi tähän asti on ollut negatiivista eli kieltävää laatua. J. V. Snellman lausui samaa vuonna 1873, mutta silloin väite herätti viikinkien ääretöntä suuttumusta; hyvä että vihdoin hekin huomaavat sen todenperäisyyden. Credon muut vaatimukset ovat seuraavat: vakinainen ruotsinkielen professorin virka yliopistossa, ruotsalainen lyseo Hämeessä ynnä toinen ruotsalainen teaatteri, joka voisi etupäässä toimia Turussa; sen lisäksi olisi perustettava koko maata käsittävä yhdistys, toimiva samalla laillla kuin „ruotsalaisen sivistyksen ystävät" Turussa, — toisin sanoen kielikiihkon eikä sivistyksen palveluksessa. Riittänee mainita nämä vaatimukset lukijan tiedoksi. Varsin viattomia yritykset ja aikomukset lienevät, jos asian-omaiset suostuvat maksamaan kaikki kustannukset omasta kukkarostaan, eivätkä pyydä yleisistä varoista apua.

Herra Jonas Castrénin pitkät kirjoitukset suomalaisuuden muka oikeasta ohjelmasta eivät ole herättäneet sitä huomiota, jota tekijä arvattavasti tarkoitti. Lieneekö Nya Pressenin kiittävä arvolause herra Castrénia tyydyttänyt, sitä emme tiedä, mutta kun muistutukset herra A. Meurmania vastaan eivät muualla ole mainittavaa kaikua saaneet, niin tämä kyllä valaisee asemaa. Lähestyvät valtiopäivät saavat näyttää, onko talonpoikaissäädyn enemmistö nyt paremmin kuin vuonna 1885 valmis pitämään lupa-

uksia ja sanoja painavampana kuin pitkän elämän uutteraa tointa. Että „nuori puolue“ monesti käsittää Snellmaninsa varsin huonosti, näkee helposti silmäilemällä herra Castrénin kirjasta.

Kun Snellman ensin esiintyi, oli suomalaisuus niin nukuksissa, että täytyi melkein kaikissa asioissa ottaa aatteen ja teorian vaatimukset johdokseen. Mutta mikäli suomalaisuus milloin yhdellä milloin toisella alueella on saanut jalansijaa, sikäli on tultu siihen, että suomalaisuuden ohjelma on pukeutunut käytännöllisempään muotoon. Jos esim. nykyänsä tahtoisi uusien suomalaisten opistojen tarpeellisuutta todistaa kansallisuus-aatteen ja teoriian avulla, jättämällä sikseen mitä kokemus ja tilasto tuosta muutoksesta sanovat, niin tämä olisi yhtä viisasta kuin kainalosauvojen käyttäminen potilaalle, joka jo jaksaa omilla jaloillaan käydä, vieläpä juosta.

Herra Castrén ja moni muu „nuoren puolueen“ jäsen on niin ihastunut Snellmanin kirjoituksiin 1840-luvulta, että niiden tähden ovat jättäneet nykyajan opetukset varteen ottamatta. Sen ohessa eivät ole huomanneet, miten viisaasti Snellman tarvittaessa tiesi tyytyä mahdollisiin vaatimuksiin, lohduttaen itseään ja muita sillä, että „paljon vielä tapahtuu meidän hautojemmekin päällä“. Ja ennen kaikkea he ovat jättäneet huomaamatta, miten usein valtiollisessa elämässä uudet asianhaarat vaativat muutettua menettelyä. Mitä Y. K. ja A. M. vuonna 1878 kirjoittivat allekirjoittanutta vastaan saattoi silloin olla paikallaan, mutta puolueoloissamme on sen jälkeen tapahtunut niin suuria muutoksia, että noilla sanoilla ei suinkaan voi surmata vuonna 1885 perustettua „Finlandia“.

Turhaa suun soittamista ovat siis suurimmaksi osaksi nuo pitkät selitykset Finlandia ja sen nykyistä päätoimittajaa vastaan, joilla herra Castrén on kirjansa täyttänyt. Kun hän esittää suomalaisuuden oikean ohjelman, (siv. 7—11) niin tämä, kuten hänen lopuksi täytyy myöntää, on vanhaa. Se „ei sisällä mitään uutta eikä omituistakaan, vaan ainoastaan ennen lausuttuja sanoja ja ajatuksia“. Täytyy vaan kysyä, minkä tähden sitten on nostettu niin suurta melua Meurmania vastaan, kun ei ole voitu pätevämmillä syillä toteen näyttää, että hän olisi kannastaan luopunut. Että yksityisseikoissa voisi yhtä ja toista lausua paremmin kuin herra Castrén sen on tehnyt, huomaa moni lukija itsestään.

Vertaillessa herra Meurmanin ja herra Castrénin vaatimuksia keskenään huomaa helposti, että riita koskee tuota vanhaa: yksi lintu kädessä, kymmenen metsässä. Herra Castrén kyllä vakuuttaa, että suomalaiset, jos kaikki ottaisivat hänen lippuansa seurataksensa, saisivat „yhtä varman kuin pikaisen voiton“, mutta väite osoittaa enemmän luottamusta kuin viisautta. Se ilo, jolla viikinkiläislehdet rientävät syöttämään lukijoillensa meidän puo-

leltamme esitettyjä jyrkempiä vaatimuksia, se raivo jolla kohtelevat Finlandia ynnä Dagbladin nykyistä päätoimittajaa, osoittavat että myöskin vastustajain puolella käsitetään, missä suomalaisuuden paras turva on etsittävänä.

* * *

Merkillinen käänne on puolueoloissamme tapahtunut, sitä ei sokeakaan voi enää kieltää. Suuri dagbladilaispuolue, joka vielä muutamia vuosia sitten oli niin voimakas, on auttamattomasti hajonnut; sen äänenkannattaja lakkaa mahdollisesti tämän vuoden lopussa ilmestymästä. Käyttääksemme erästä tunnettua lausetta, puolue oli kuva, jonka jalat olivat puolittain raudasta ja puolittain savesta. Muutamat puolueen johtavista henkilöistä, niitten etupäässä Helsingfors Dagbladin nykyinen päätoimittaja, rakastivat vapaamielisyyttä enemmän kuin ruotsin kieltä, muut päinvastoin, ja niinpä vapaamielisyys jälkimmäisiltä särkyi kuin heikko savi. Puolueen enemmistö seisoo nykyään viikinkien leirissä, mutta ne, jotka ovat pysyneet nuoruutensa vapaamielisyyden-ihanteille uskollisina, ovat pikemmin valmiit liittymään suomalaiseen puolueesen.

Se asema, jossa herra Anders Chydenius nykyänsä seisoo, sitten kun hän tunnetulla selityksellänsä on valaissut maamme puolueitten ja omaa kantaansa kielikysymyksessä, luopi uutta valoa entisen ajan tapauksiin. Tarpeetonta on kiistellä siitä, olisiko herra Chydeniuksen valtiopäivillä v. 1877 tarjooma säätylaki voinut suomen kielen asemaa pysyväisesti turvata, mutta se on varmaa, että tarjoomus hänen puoleltaan oli tehty täydellä todella. Ett'ei ehdotusta kummallakaan puolen käsitetty sellaiseksi, kuin tekijä oli tarkoittanut, lienee yhtä selvä. Mitenkäs muuten suomalaiset olisivat vastustaneet, herrat Öhberg, Antell y. m. sitä vastoin puolustaneet mainittua välittävää keinoa?

Entisen ajan tapaukset sikseen, jotka historia aikoinaan ottaa tutkittavaksi, mutta mitä sopii lähimmältä tulevaisuudelta odottaa edellä mainitun käänteen johdosta?

Siinä kohden yksi näkökohta ensiksi on huomattava: nykyinen puolueasema ei niinkään helposti voi kadota, vaan tuottaa kyllä kauan jälkivaikutuksia. Vaikkapa periaatteessa jokseenkin ratkaistuna vaatii kielikysymys vielä paljonkin työtä, ennen kuin käytännössä olemme täydellisesti päässeet perille. Senpä tähden suomenmieliset kyllä saanevat yhdistetyin voimin yhä vielä monen hyödyllisen muutoksen asiaa ajaa vastoin ruotsinmielisten vanhallaolijaisuutta ja taantumis-pyrintöjä.

Mainitkaamme esimerkkejä. Suomennosten käyttäminen oikeudenhoidossa saattaa toistaiseksi olla välttämätön, mutta ennen tahi myöhemmin,

vieläpä varsin pian, meidän täytyy oikeudenjärjestyksemme periaatteitten mukaan vaatia, että jokainen asian-osainen saapi suoraan suomalaisella äidinkielellään ne päätökset, jotka koskevat hänen oikeuttaan. Samoin täytyy tehdä loppu tuosta väärinkäytöksestä, että kuka vaan on kerran valtion palvelukseen päässyt, hän muka kuolemaansa asti on oikeutettu kohoamaan arvosta arvoon suomen kielessä edistymättä. Emme myöskään voi ylläpitää ruotsinkielisiä opistoja niin suhteettoman paljon kuin nykyään: oppilasten puutteessa kituvat koulut ylläpidettäköön yksityisten uhrauksilla, jos joku tahtoo siihen rahaa panna; valtion täytyy säästää varojansa tärkeämpiin tarkoituksiin. Sanomattakin käsittää samoin, että kaikkiin vielä osaksi suljettuihin piireihin on avattava suomalaisille vapaa tie, joko he sitten tahtovat soturin, maanviljelijän, insinöörin tahi mitä tietä hyvänsä käydä.

Nämä ja muut sellaiset vaatimukset eivät sisällä mitään periaatteellisesti uutta; ne johtuvat niistä voitoista, jotka me pitkien taistelujen perästä olemme saavuttaneet. Saanee toivoa että kaikki suomenmieliset ja useat entiset dagbladilaisetkin yhdistetyin voimin ajavat näitä asioita, vaatien pikaista ratkaisua. Nuo parannukset ovat sitä laatua, ett'ei missään vapaassa yhteiskunnassa pitäisi niiden tarpeellisuutta kieltää.

Mutta samassa määrässä kuin tie sivistykseen ja täydelliset oikeudet tulevat maamme umpisuomalaisillekin avoimiksi, samassa tulee uusia kysymyksiä esiin, ja silloin nykyänsä tapahtunut puoluemuutos vasta voipi täydellisesti tulla näkyviin.

Kielikysymyksen synnyttämä puoluejako ei olisi voinut koskaan tulla niin syväksi ja pysyväiseksi, joll'ei sitä olisi kannattanut tuntuva erilaisuus itse maailman-käsityksessä. Tories ja Whigs alkoivat Englannissa taistelunsa Stuart-suvun oikeuksista, vaan puolueet ovat jääneet eloon sitten kun viimeiset Stuartit aikoja sitten olivat nähneet toiveittensa tyhjyyden. Meillä käypi varmaan samoin. Kun Morgonbladet ja Helsingfors Dagblad taistelivat, oli juopa niiden välillä suurempi kuin ensi silmäyksellä luulisi; August Hagman vainaja, jos kohta oman maan polttavissa kysymyksissä vapaamielinen, seisoi yleisissä kysymyksissä enimmiten vanhallaolijan kannalla, ollen kummassakin kohden Robert Lagerborgin täydellisenä vastakohtana. Jos Finland ja Dagblad eivät nykyänsä voi yhtyä, niin syynä samoin on periaatteellinen eroitus johtajain kannassa, eikä suinkaan kieliasia.

Tämä kaikki ennustaa hyvin omituista kehitystä puolueoloillemme. Kaikkialla maailmassa taistelu vanhan ja uuden välillä nykyänsä on kova, mutta jos meillä katkera kansallisuuden kiistan synnyttämä puolueviha ynnä kielellinen erotus tulevat tuota juopaa enentämään, olisi todellakin mah-

dollista, että yhteinen isänmaa tulisi mahdottomaksi ja juopa eri osien välillä yhä vaan kasvaisi kuten herra Credo arvelee asian laidan olevan jo nykyänsä.

Ajatelkaamme ensiksi suomenmielistä puoluetta. Sen voima on kansan syvissä riveissä ja pappissäädyssä, ja nämä luokat taipuvat luonnollisesti vanhallaolijaisuuteen. Mutta kristillis-siveellinen maailmankäsitys ja läheinen yhteys syvien rivien kanssa, kuinka tärkeät ja oikeutetut ne kumpikin ovat, voivat helposti viedä kantaan, jota kaikki uusi kauhistuttaa. Se tapa jolla muutamilla tahoilla on meidän maassamme arvosteltu kirjallisuutta ja nykyajan tiedettä, osoittaa, että tämä pysähtymisen, puuttumisen vaara ei ole kaukana. Jos esim. Ibseniä, Darwinia ja Viktor Rydbergiä arvostellaan melkein samalla tapaa kuin Strindbergiä ja Büchneriä, niin johdonmukaisuus kyllä vaatii monen hyvänkin aatteen vastustamista, joko sitten naisten yhteiskunnallinen asema, jalkalapsien perintöoikeus, parannukset kasvatuksessa tahi vapaamieliset valtiolliset uudistukset ovat kysymyksessä. Pieni hapatus saapi helposti koko taikinan happameksi. Kun Snellman aikoinaan vaati taloudellisen toimeen vapauttamista, täydellistä perintöoikeutta sisarille ja aviottomille lapsille ja vastusteli valtiokirkkoa, hän kyllä selvästi osoitti ett'ei kansallinen kanta ole vanhallaolijaisuuteen sidottu, mutta tämän opin kyllä hyvin moni suomenmielinen on unhottanut.

Toiselta puolen on ruotsinmielinen puolue suuressa vaarassa kehittyä vastakkaiseen yksipuolisuuteen. Sillä on puolellansa suuri osa kaupunkilaisväestöä, erittäinkin virkamiehet, varakkaammat ja ylimykset, — jos meillä voi ylimystöstä puhua. Edellyttäen että vanha puoluejako tulee tulevaisuuden puolueitten perustukseksi, niin tässä helposti syntyy ryhmä, joka, kuten Snoilsky laulaa, „tuntee latsaroonien vaan ei oman maan talonpoikien tapoja, tulee toimeen Lontoossa ja Pariisissa, vaan on vieras kotimaan hongikossa tahi kuusistossa". Vanhan rajaton ihaileminen, jos kohta haitallinen, ei voi niin eksyttää kuin jos kätten taputuksilla ottaa vastaan jokaisen Geijerstamin, Bergenin tahi Bangin, jotka tahtovat tulla rahoja ansaitsemaan tai ansioistaan kerskailemaan.

Slavofiili Ivan Aksakow vertailee Venäjän ylimystöä raskaan kuorman esiratsastajaan, joka juuri kun apua olisi tarpeen, jotta vaunua saisi loasta pois, istuu etuhevosen selkään, leikkaa vetonuorat poikki ja iloisesti nelistää eteenpäin, huolimatta siitä, jaksavatko aisahevoset sitten enää kuormaa saada liikkeelle vai ei. Mutta kyllä tätä samaa voisi sanoa monen maan korkeimmasta luokasta, ja vaara käypi sitä suuremmaksi, jos kielellinen erotus ja vanha viha erottaa yhteiskunnan niin kutsuttua kermaa suuresta joukosta. Ei siinä kyllin, että moinen itseensä suljettu joukkio kadottaa

kaiken vaikutusvoiman, ennen tahi myöhemmin tuommoinen vapaamielisyys, vaikka se luulee voivansa koko maailman vapaamielisyyttä sulattaa, muuttuu pelkäksi itsekkäisyydeksi ja taantumiseksi. Uskonnon, siveyden, isänmaan asian-omaiset ehkä uskaltavat uhrata, vaan ei omia säätyoikeuksiaan eikä 25:n äänen äänivaltaa.

Tämä paraiten osoittaa miten suuria tehtäviä tarjoutuu sille puolueelle, joka voisi olla välittäjänä ja äärimmäisten joukkojen yhdistäjänä.

Kansallisen tämän puolueen kaikkein ensiksi tulee olla. Mitä me sivistyneet Suomessa olisimme, joll'ei meitä kannattaisi kansan syvien rivien läpi vuosisatojen kestänyt uuttera, lakkaamaton ja kova työ? Mikä velvollisuus on siis suurempi, pyhempi kuin palvella tätä kansaa, parantaa sen asemaa, jakaa sen suurelle joukolle sitä valistusta ja sivistystä, jonka sallimus on muutamille suonut. Mutta jos tuntuvasti tahtoo kansamme onnea edistää, on kyllä muitten kansojen opetus ja esimerkki tarpeen. Siinä on riittävästi kehotusta avonaisin silmin, vakaasti tutkimaan niitä aatteita ja vaatimuksia, jotka uusi aika tuopi mukanaan. Yhdistyneinä nämä ominaisuudet: *kansallinen* ja *vapaamielinen* voivat toinen toisensa vaaroja torjua ja puutteita täyttää. Eikä ole vähimmin tärkeä, että tämmöinen suunta, joka voi vetää luokseen aineksia kummastakin puolueesta, joihin kansamme nykyään on jakaantuneena, juuri sen kautta paraiten sopii pitämään koossa mitä muuten kenties auttamattomasti hajaantuu molempain turmioksi. Tuo leppymätön kanta, joka liiankin usein kätkee itsekkäisiä tuumia, joka ei ainakaan tiedä käyttää maamme hyväksi kaikkea sitä voimaa, minkä Jumala on kansallemme suonut, se tulee ajan pitkään mahdottomaksi, jos nähdään että voimme eri tahoilta yhdistyä kallista asiaa ajamaan, huolimatta siitä, onko suomen vai ruotsin kieli soinut kätkyemme vieressä.

Onko liian uskallettu toivo, että aika jo on käsissä, jolloin kansallis-liberaalinen puolue voipi syntyä! Emme luule sitä. Se mieliala, joka nuoremmassa polvessa elää, on takauksena että se tulee monessa kohden uusia uria käymään. Samoin kuin ruotsalaisista opistoista on tullut hartaita suomenmielisiä, samoin lähettävät suomalaiset koulut ulos oppilaita, joiden palava into on työskennellä vapaamieliseen suuntaan. Sitä vastoin tätä suuntaa, jolle erittäinkin nykyinen käänne puolueoloissamme tarjoo vaikutus-alaa, ei ole aivan lukuisasti edustettu sanomalehdistössä. Tämä seikka varsinkin on Valvojan toimitukselle ollut kehotuksena yhä ylläpitämään lehteä, jonka varsinaisena silmämääränä on edustaa kansallista vapaamielisyyttä ja yhteisen jakamattoman isänmaan asiaa.

E. G. Palmén.

Aviottomien perintöoikeudesta.

II.

Olen jo viitannut siihen, että skandinaavialaiset heimot eivät aviottomien suhteen asettuneet niin ankaralle ja suvaitsemattomalle kannalle kuin etelämpänä asuvat germaanilaiset. Jott'ei tämä kirjoitus paisuisi liian laveaksi, täytyy minun olla *Tanskan* ja *Norjan* lainsäädäntöön puuttumatta. Ohimennen mainitsen vain, että aviottomien asema näissä maissa ei aivan paljon eroa siitä, mikä Ruotsissa tuli heidän osaksensa.

Mitä *Ruotsin* maakuntalakeihin tulee, niin eivät useat niistä kovinkaan supistaneet aviottomien oikeuksia. Sudermannalaki esim. määräsi, että he saivat periä äitinsä samoin kuin aviollisetkin, ja isänperintöä tuli heille saman lain mukaan „tre marker eller hvar tiunda penning", olkootpa sitten luvultaan yksi tahi useampi. Uudempi kaupunkilaki ei heille enää tehnyt suuria myönnytyksiä. Se tosin soi heille kolme markkaa sekä isän että äidin omaisuudesta, jos nimittäin se nousi vähintäin kuuteen markkaan, kun aviottomien osuus oli poisluettu; mutta muuten heidän osalleen ei tullut niin mitään. Tätä aviottomien perintöoikeuden supistamista ja rajoittamista, joka suurimmaksi osaksi oli kirkon aikaansaama, Kristofferin Maanlaki sitten yhä jatkoi. Sen mukaan saivat, näet, he yhteensä kaksi markkaa isän- ja yhden markan äidinperintöä, mutta ainoastansa siinä tapauksessa, että sen yli vielä aviollisille jäi vähintäin kuusi markkaa. Lienevätkö ulkopuolella avioliittoa synnytetyt myöskin päässeet isän- ja äidinpuolisten sukulaisten jälkeen jäänyttä omaisuutta jakamaan, siitä nämät lait eivät mitään virka. Descendentit (lapsensa) he kaikessa tapauksessa aina perivät.

Astui sitten voimaan tuo ylimalkaan valistunut ja humaaninen 1734 vuoden laki. Perintökaaren 8:nnen luvun 4:ssä ja 7:ssä §§:issä se aviottomain perintöoikeudesta säätää seuraavasti:

§ 4. Jos mies kihlaa tahi naipi kaksi, ja jälkimäisellä morsiamella taikka vaimolla todistetaan olleen tieto edellisestä morsiamesta taikka vaimosta, ja mies siittää lapsen jälkimäisen kanssa, niin älköön lapsella olko muuta oikeutta kuin mikä 7:ssä §:ssä sanotaan.

§ 7. Jos mies siittää lapsia salavuoteudessa ilman avioliiton luvatta, taikka huoruudessa taikka luvattomissa polvissa, älkööt ne lapset saako muuta perintöä, kuin heidän omain lastensa ja rintaperillistensä perästä; nautitkoot kuitenkin isältä ja äitiltä tarpeellisen elatuksen ja kasvatuksen, kunnes voivat itsensä elättää. Jos toinen vanhemmista kuolee eikä jätä tavaraa jälkeensä, elättäköön eloon jäänyt lapsen. *)

*) Kun en oikeushistoriallisessa katsauksessa ole erikseen kajonnut huoruudessa ja luvattomissa polvissa siitettyihin, lienee tässä sija sivumennen mainita, että heidän

Täten olivat siis ylläseisovissa lakipykälissä mainitut aviottomat suljetut *kaikesta,* jopa pienimmästäkin perinnönsaannista, paitse rintaperillistensä jälkeen. Muille ulkopuolella avioliittoa synnytetyille tämä laki sitävastoin myönsi täyden perintöoikeuden.

1734 vuoden lainsäätäjän tarkoitusperä tällä drakoonisella määräyksellä oli tosin jalo ja ylevä. Hän luuli siten suojelevansa avioliiton pyhyyttä ja siveellisyyttä, mutta hän ei huomannut, että hän, voittamatta tarkoitustansa, tällä säännöksellä vain loukkasi viattomain oikeuksia. Muutenkin puheena-oleva Perintökaaren luku on täynnä ristiriitaisuuksia eikä suinkaan kestä lähempää tarkastusta. Se esim. 8:ssa §:ssä määrää, että aviottoman vanhemmat sekä heidän sukulaisensa tavallisessa järjestyksessä saavat periä hänen omaisuutensa. Ihmeellinen käsitys se, että avioliitto ja siveellisyys ovat vaarassa, jos avioton lapsi perii vanhempansa, mutta että ne eivät ole vaarassa, jos vanhemmat perivät aviottoman lapsensa, vaikka juuri nämät vanhemmat ovat syyllisiä, lapset sitävastoin syyttömiä!

En voi uskoa, että nämät säädökset olisivat hetkeäkään vastanneet kansan oikeudenkäsitteitä asiassa. Kuitenkin ovat ne, samoin kuin paljo muuta vanhentunutta lainsäädännössä, pysyneet voimassa meidän päiviimme saakka.

Ruotsissa vihdoin asetuksen kautta 14 p. huhtik. 1866 aviottomille myönnettiin perintöoikeus äidin jälkeen. Meillä taasen asia tuli anomusehdotuksen muodossa esille 1872 v:n valtiopäivillä. Iisalmen tuomiokunnan edustaja Pekka *Kumpulainen* teki näet mainitussa säätykokouksessa esityksen, että „lainsäädäntö kumottaisiin mitä tulee aviottomien lasten perinnönsaantiin äidin ja äidinpuolisten sukulaisten jälkeen sekä että nämät lapset julistettaisiin äitinsä ja, äidin kautta, äidinpuolisten sukulaistensa laillíseksi perilliseksi.“ Kun tämä pyyntö esitettiin talonpoikaissäädyssä, ehdotteli edusmies *Puhakka* siihen sen lisäyksen, että avioton lapsi „sai periä isänsäkin, jos tämä vapaaehtoisesti on lapsen omistanut taikka oikeudessa lakivoimaisen päätöksen kautta on isäksi julistettu“. Tämän lisäysehdotuksen hyväksyi sääty jo lähetti asian lakivaliokunnan käyteltäväksi. — Valiokunta kysymyksessä antamassaan mietinnössä epäilee, vastaako lainsäädäntö puheena-olevassa asiassa enää kansan oikeudenkäsitteitä. Se ei kuitenkaan katso soveliaaksi, että säädyt vielä niillä valtiopäivillä lausuisivat ajatustansa asian eri osista, vaan ehdottaa, että hallitusta pyydettäisiin ensi valtiopäiville antamaan esityksen tarpeellisiksi katsotuista muutoksista aviottomien perintöoikeutta koskevissa lainsäännöissä.

Tämän valiokunnan mietinnön hyväksyivät *porvaris-* ja *talonpoikais-*

tilansa ylimalkaan missä mahdollista, on ollut vieläkin katalampi kuin muiden aviottomain. Ruotsin maakuntalait, paitsi Länsigöthan, sekä kaupunki- ja maanlakikin eivät niille ensinkään suoneet perintöoikeutta.

säädyt ilman keskustelutta. *Ritaristossa* ja *aatelistossakin* enemmistö pääasiassa kannatti valiokunnan ehdotusta. *Pappissäädyssä* syntyi pitempi keskustelu asiassa. Ensimmäisenä pyysi puheenvuoroa siveysopin professori *Granfelt*. Kumpulaisen pyyntöesitystä hän kannatti, mutta toiselta puolen hän pelkäsi kovin turmiollisia seurauksia, jos aviottomat saisivat periä myöskin isänsä. — Kasvatusopin prof. *Cleve* sen sijaan siinä ei nähnyt mitään vaaraa yhteiskunnalle. Puhujan vakuutuksen mukaan päinvastoin juuri ehdotettu lainmuutos tulisi edistämään siveyttä ja puhdistamaan perhettä. — Useimmat muut asiassa esiintyvät puhujat olivat samaa mieltä kuin prof. Granfelt. Muutamat heistä — esim. tunnettu vanhoillaan olija provasti *Grönberg* — tahtoivat kuitenkin aviottomien perintöoikeutta monella tavoin rajoittaa ja supistaa äidinomaisuuteenkin nähden. Mutta kuinka olikaan, niin äänestyksessä valiokunnan mietintö sai enemmistön puolelleen.

Säätyjen pyynnön johdosta asetti hallitus komitean kysymyksessäolevien seikkojen tarkempaa tutkimista varten ja antoi sitten 1877 v:n valtiopäiville esityksen asiassa. — Tämä keis. esitys pitää kohtuuttomana, ett'eivät ulkopuolella avioliittoa synnytetyt saa muuta perintöä kuin rintaperillistensä jälkeen ja ehdottaa, että niille suotaisiin oikeus periä äitinsäkin. Jos kuitenkin äidin jälkeen jää aviollisiakin lapsia, olisi saman äidin avioton perillinen saava ainoastansa puolen sen vertaa kuin sille olisi tullut avioliitossa synnytettynä. Sitä vastoin esityksen mielestä aviottomalle ei missään tapauksessa pitäisi suoda perintöoikeutta isän jälkeen yhtä vähän kuin isän- ja äidin-sukulaisten omaisuuteen.

Lakivaliokunta, jonka valmistettavaksi säädyt lähettivät keis. esityksen, antoi kysymyksessä lavean mietinnön, jossa se pääasiassa yhtyi esitykseen. Kun aviottoman isä ylimalkaan ei ole hellemmillä siteillä kiinnitetty lapseensa, ei valiokuntakaan katso olevan syytä sallia lapselle perintöoikeutta hänen jälkeensä. Jos isä tahtoo, voipi hän sitäpaitse useimmissa tapauksissa lahjan tahi testamentin muodossa määrätä aviottomalle lapsellensa osan omaisuudestansa. Poikkeus siitä säännöstä, että aviottomat eivät saisi periä vanhempiensa sukulaisia, olisi tehtävä ainoastansa semmoisten heidän sisarustensa suhteen, jotka ovat saman äidin aviottomia lapsia. — Kun adulterini ja incestuosi ovat yhtä syyttömät vanhempiensa rikokseen kuin muutkin aviottomat, ehdottaa valiokunta heille myönnettäväksi saman perintöoikeuden kuin viimeksimainituillekin. Sen ohessa sekä esitys että mietintö ehdottavat muutoksia 1734 v:n lain määräykseen, että aviottoman jälkeenjääneen tavaran käyköön niinkuin muun perinnön, vaikk'ei aviottomille itsellensä laki suonut aktiivista perintöoikeutta. Täyttä vastavuoroisuutta, resiprositeettia, tässä suhteessa, niin luonnollinen kuin se onkin, eivät sentään nämätkään ehdotukset tarkoita.

Mietintöön liitetyistä vastalauseista käy selville, että valiokunnassa oli ilmaantunut eriäviä mielipiteitä asiassa. Ensimmäisen vastalauseen te-

kijä, tuomari vapaaherra *Wrede*, johon pormestari *Boström* yhtyi, katsoi aviottomat yhtä oikeutetuiksi perimään isänsä, kunhan tämä vaan oli omistanut lapsensa, kuin äitinsäkin, eikä hän voinut pitää pätevinä niitäkään syitä, joiden nojassa valiokunta oli ne sulkenut perinnöstä isän- ja äidinpuolisten sukulaisten jälkeen. Mutta ei vapaaherra sittenkään tahtonut myöntää aviottomille perintöoikeutta isänpuolisten sukulaisten jälkeen, etupäässä sillä perustuksella, että isyys aina jää enemmin tahi vähemmin epävarmaksi. — Provasti *Rosengren* ja pormestari *Fabritius* toisessa vastalauseessa ehdottavat, että aviottomat nauttikoot perintöä sen isän tahi äidin jälkeen, joka lapsen siittämisen aikana on ollut naimaton ja sitten ennen avioliittoon menemistään on antanut kirkonkirjaan merkitä sen omaksi lapseksensa. Sen lisäksi saisivat aviottomat tämän ehdotuksen mukaan periä omat rintaperillisensä ja ne veljensä ja sisarensa, jotka ovat saman isän tahi äidin aviottomia lapsia ja ovat tulleet omistetuiksi vastamainitulla tavalla. Jos laillisia rintaperillisiä sen ohessa löytyisi, ehdotetaan tässä samoin kuin vphra Wreden vastalauseessa aviottomille puolta pienempi perintöosuus. — Kolmas vastalause on pormestari *Öhrnbergin* tekemä. Hän ehdottaa, ett'ei säädyt vielä niillä valtiopäivillä tekisi päätöstä asiassa. Puolestaan hra Ö. tahtoo, että avioton saisi periä isänsäkin, kun tämä tunnustaa lapsen omakseen tahi hän eläissään on tullut asianomaisessa oikeudessa julistetuksi lapsen isäksi. Mutta sitävastoin hän ei sallisi aviottoman periä likeisempiä tahi kaukaisempia isän- ja äidin-puoleisia sukulaisia. Kun aviollinen ja avioton perivät yhdessä, olisi vastalauseen tekijän mielestä heille kummallekin tuleva yhtä suuri osa.

Luonnollista oli, että säädyissäkin mielipiteet puheena-olevassa kysymyksessä menisivät eri suunnille. *Ritaristossa ja aatelistossa J. V. Snellman* ja eräät muut puhujat yhdistyivät vphra Wreden vastalauseeseen joka sisälsi vapaamielisimmän esillä olevista ehdotuksista. Säädyn enemmistö, joihin muiden muassa hrat *Montgomery* ja *Mechelin *)* kuuluivat, kuitenkin hyväksyi valiokunnan mietinnön. — *Pappissäädyssä* useimmat kannattivat herrojen Rosengrenin ja Fabritiuksen mielipidettä. Prof. *Cleve* tälläkin kertaa pontevasti puolusti aviottomia. Professori, sittemmin pro-

*) Hra Montgomeryssä oli edellisten valtiopäivien jälkeen tässä kysymyksessä tapahtunut merkillinen käännös konservatiivisempaan suuntaan. Kun nim. 1872 v:n säätykokouksessa Kumpulaisen anomusehdotus oli esillä ritaristossa, hra M., huomauttaen erästä puhujaa vastaan, että jo vanhempi lainsäädäntö soi aviottomalle määrätyn osan isän jälkeenjääneestä omaisuudesta, lausui, „ett'ei voitane kieltää, että määrättyjen rajojen sisällä perintöoikeus isän jälkeen on myönnettävä aviottomalle lapselle ja että vieraat lainsäädännöt osoittavat taipumusta ja vieläpä suoranaisesti ovat ottaneet askeleita siihen suuntaan". 1877 hän ei enää ole niin vapaamielinen; arvelee kuitenkin, että aviottomien perintöoikeutta ehkä tulevaisuudessa voisi laajentaa yli sen, mitä valiokunta oli ehdottanut. — Hra Mechelin hänkin yhtyi valiokunnan mielipiteeseen, „vaikkapa tunne kehoittaakin menemään edemmäs".

kuraattori *Ehrström* sanoi persoonallisesti olevansa melkein samaa ajatusta kuin prof. Cleve. Hän oli kuitenkin lakivaliokunnassa yhdistynyt enemmistön mielipiteeseen, jotta saataisiin jokukaan muutos aikaan. Eräitä puhujia vastaan huomautti hra E., että, kuten vuosisatojen kokemus osoittaa, huoruutta ja sekaantumista luvattomissa polvissa ei ensinkään voida estää tahi edes vähentää sulkemalla semmoisten yhdistyksien hedelmiä kaikesta perinnönotosta; sen kautta vaan tehdään vääryys viattomia vastaan. Provasti *Helander* sitä vastoin olisi kernaimmiten nähnyt, ett'ei ryhdytty aviottomien perintöoikeutta koskevaa lainsäädäntöä muuttamaan. Koko puuha oli hänen arvelunsa mukaan saanut alkunsa ajan kristillisyyttä vihaavasta hengestä. Samaa ajatteli provasti *Grönbergkin*. Äänestyksessä omisti sääty herrojen Rosengrenin ja Fabritiuksen vastalauseen.

Porvarissäädyn enemmistö hyväksyi valiokunnan mietinnön sillä muutoksella, että aviottomalle olisi tuleva yhtä suuri osuus äidinperinnöstä kuin aviolliselle lapselle, jos äidin jälkeen jää semmoinenkin. — *Talonpoikaissäädyssä* syntyi sangen pitkä keskustelu asiassa. Edusm. *Avellanissa* saivat aviottomat siellä innokkaan puoltajan, joka tahtoi korottaa heitä perintöoikeudellisessa suhteessa aviollisten rinnalle. Useat muutkin puhujat myönsivät niille suurempia tahi pienempiä oikeuksia. Mutta saipa 1734 v:n katsantokantakin kannatusta tässä säädyssä. Sen suunnan pääedustaja oli edusm. *Pahkamaa,* jonka mielestä ehdotetun muutoksen kautta saataisiin „saastainen laki, jonka kautta se puhtain ja kunniallisin aviolitto häväistyksi tulisi". Lopullisessa äänestyksessä hyväksyi sääty valiokunnan mietinnön.

Lakivaliokunnan yhteensovitettua eroavaisia päätöksiä, yhtyivät säädyt ehdottamaan perintökaaren 8:nnen luvun 7:nnen ja 8:nnen §§:ien muuttamista näin kuuluviksi:

§ 7. Jos lapsi siitetään salavuoteudessa ilman avioliiton ehtoa, taikka luvattomassa polvessa, nauttikoon se lapsi perintöä äitinsä jälkeen, jos äidistä on jäänyt eloon aviollinen rintaperillinen, puolen sen vertaa kuin aviolapsi, mutta muussa tapauksessa täyden perinnön; periköön myös aina omat rintaperillisensä sekä ne veljensä ja sisarensa, jotka ovat saman äidin aviottomia lapsia, niin myös niiden jälkeiset, niinkuin tämän kaaren 3 luvussa säätty on.

Semmoinen lapsi älköön nauttiko perintöä muiden äidinpuolisten sukulaisten eikä isänkään eikä myös tämän sukulaisten jälkeen. Kuitenkin olkoon isä yhtälaisesti kuin äitikin velvollinen lasta elättämään ja kasvattamaan, kunnes se voi itsensä elättää. Jos toinen vanhemmista kuolee eikä jätä tavaraa jälkeensä, olkoon eloon jäänyt velkapää yksinänsä lapsen elatuksesta ja kasvatuksesta vastaamaan.

§ 8. Jos se kuolee, jolla ei ole aviolapsen oikeutta, periköön silloin hänen rintaperillisensä, niinkuin 2 luvussa sanotaan. Ell'ei rintaperillisiä ole, periköön äiti. Jos äiti on kuollut ja aviottomia lapsia samasta äidistä

elää; käykööt silloin he ja heidän jälkeisensä perimään siinä järjestyksessä, kuin 3 luvussa säätty on. Ell'ei heitä ole, peritään kuollut siinä järjestyksessä kuin muusta perinnöstä säätty on.

Tämä säätyjen ehdotus tuli vahvistetuksi Keis. Asetuksen kautta 27 päivältä kesäk. 1878, ja on se meidän nykyinen voimassa-oleva lainsäännös ulkopuolella avioliittoa syntyneiden perintöoikeudesta.

III.

Eteemme astuu nyt kysymys, ovatko aviottomat 1878 v:n asetuksen kautta saavuttaneet sen aseman perintöoikeuden alalla, jonka heille oikeus määrää, vai olisiko mainittu asetus muutettava ja mihin suuntaan? — Mitä ensiksikin äidin omaisuuteen tulee, niin ei liene enää meidän aikanamme muuta kuin yksi mieli siitä, että aviottomalle lapselle on myönnettävä perintöoikeus siihen. Jos äidin jälkeen jää myöskin aviollinen perillinen, avioton nykyisen lain mukaan saa perintöä ainoastansa puolet siitä mitä edellisen osalle tulee. Mutta yhtävähän kuin porvarissääty 1877 v:n valtiopäivillä voin minä, niin kauan kuin laki tässä suhteessa suo äidin jossakin edellisessä avioliitossa synnyttämälle lapselle täyden perintöosan hänen omaisuudestansa, löytää perusteellisia syitä tämmöiseen aviottomien perinnön supistamiseen, ja katson senvuoksi aviottoman oikeutetuksi yhtäläisen osan saantiin kuin jos hän olisi aviollinen.

Ja jos suopi aviottomalle oikeuden äidin perintöön, täytyy mielestäni myöntää sille myöskin perintöoikeuden äidinpuolisten sukulaistenkin jälkeen. Joku tässä ehkä väittää, että perintöoikeus, etenkin kaukaisempien sukulaisten jälkeen, historiallisesti perustuu sukukuntajärjestelmään, jonka vuoksi aviottomien ei ainakaan pitäisi päästä perimään vanhempiensa sukulaisia. Tämä väite kuitenkin menettää pontensa, kun ottaa huomioon, ett'ei sukukuntajärjestelmällä enää ole mitään merkitystä, vaan on perintöoikeuden ainoa nykyinen perustus haettava veriheimolaisuudessa. Lakivaliokunta 1877 tosin katsoi varsin painavaksi syyksi, miks'ei aviottomille voisi suoda perintöoikeutta heidän vanhempiensa sukulaisten jälkeen, senkin seikan, että „se hartaus, jota näiden sukulaisten kentiesi voi arvella tuntevan isää taikka äitiä kohtaan, tavallisesti ei tule aviottoman lapsen osaksi". Vaikkapa hellemmät tunteet vallitsisivatkin sukulaisissa syyllisiä vanhempia kuin syytöntä lasta kohtaan, niin se ei suinkaan oikeuta sulkemaan lasta perinnönotosta niinkauan kuin lainsäätäjä tekee muitakin poikkeuksia tästä periaatteesta, sallimalla täydet oikeudet sekä niille salavuoteudessa siitetyille, joiden isä myöhemmin lupaa ottaa lapsen äidin vaimoksensa, että niille, jotka ovat siitetyt avioliiton lupauksella.

Paljon vaikeampi on sitä vastoin määrätä, mikä aviottoman perintöoikeudellinen asema on oleva siittäjään ja hänen sukuunsa nähden. Yleensä

eivät nekään ulkomaiset lait, jotka aviottomalle ovat myöntäneet täyden perintöoikeuden äidin ja hänen sukulaistensa jälkeen, ole tässä suhteessa tehneet suuria myönnytyksiä, kuten edelläolevasta esityksestä näkyy. Eräät lainsäätäjät ovat kuitenkin todenteolla yrittäneet poistaa sitä eroitusta, joka tässä on olemassa aviollisen ja aviottoman syntyperän välillä. Niin esim. Walesin vanhat lait soivat ulkopuolella avioliittoa synnytetyille perintöoikeuden aviollisten kera. Ylempänä on jo kerrottu Itävallan samaan suuntaan käyvästä säännöksestä vuodelta 1786 sekä Ranskan asetuksesta 11 p. Brumaire vuonna II ja Bernin laista v. 1863. Ei saa sitäkään jättää lukuunottamatta, että tämmöinen perintöoikeuden ulotuttaminen aviottomiinkin niinikään on saanut paljon kannatusta filosoofien ja valtioekonoomien riveistä. Minä mainitsen tässä vain, että *John Stuart Mill* vaatii, että se aitaus, joka tässä suhteessa eroittaa aviottomat aviollisista, olisi täydellisesti purjettava. Ja meidän suomalainen ajattelijamme *Joh. Vilh. Snellman* lausuu tästä asiasta teoksessaan „Läran om staten“ seuraavat merkilliset sanat:

„Jotakin on todellakin saatu aikaan, kun häntä (nim. aviottoman lapsen isää) pakotetaan elättämään aviotonta lastaan. Mutta jos isän omaisuuteen katsoen tälle lapselle annetaan samat oikeudet, kuin jos hän olisi aviossa syntynyt, niin isälle ei jää syytä laittoman yhdistyksen pitämiseen avioliittoa edullisempana.

Että Vanha Testamentti kieltää orjattaren lapselta saman perintöoikeuden kuin on vapaalla, sitä ei voitane katsoa sitovaksi yhteiskunnille, joissa kaikki ovat vapaita. Oikeudentunto epää sen, sillä viattoman lapsen ei pidä kärsimän lain rangaistusta vanhempien rikoksen tähden. Järkevyys epää sen, sillä mies, niin hyvin nainut kuin naimaton, kun hän velvoitettaisiin antamaan lapselle oma säätynsä ja omaisuuttaan vastaava ylläpito, kun lapsi saisi kantaa hänen nimeään ja olisi hänen laillinen perillisensä, ei saisi enää itsekkäisyyttä liittolaiseksi kevytmieliselle himolleen. Vaimolle jääpi sama rangaistus kuin ennen: ett'ei hänellä ole laillisen vaimon oikeuksia. Riittävänä vastapainona sille kehoitukselle, mikä vaimolla on siinä, että hän vaivaa näkemättä saa lapsensa tulevaisuuden turvatuksi, on miehen pelko pukeutua perheen-isän velvollisuuksiin saamatta nauttia avioliiton etuoikeuksia ja perheen-isän kunnioitusta yhteiskunnassa. Varmana voittona nykyisiin olohin verraten olisi lapsen pelastaminen mahdollisesta halveksimisesta, kurjuudesta ja siveellisestä turmeluksesta.

Huutoja paheen palkitsemisen vaarallisuudesta on usein nostettu näissä kysymyksissä. Mutta lapsi ei ole paha, siitä syystä että hän on avioton — — —.“

„Minä en epäile sanoa, että miehet tässä tapauksessa, samoin kuin kysymyksessä perheen omaisuuden hallinnosta, ovat säätäneet semmoisia

oikeuslakeja, jommoisia väkevämmän on tapana määrätä heikommille, sekä ett'ei aikamme sivistys vielä ole poistanut kaikkea muinais-ajan raakuutta vaimoa kohtaan."

Aviottoman oikeuksista isän suhteen on olemassa kaksi periaatteellisesti eriävätä mielipidettä. Toinen niistä väittää, että kun siittäjästä ei milloinkaan ole täydellistä varmuutta, ei myöskään laki voi määrätä sille tahi niille miehille, jotka ovat pitäneet lihallista yhteyttä aviottoman lapsen äidin kanssa, minkäänlaisia velvollisuuksia lasta kohtaan. Se on roomalaisen oikeuden ja Ranskan lain kanta. Myöntää täytyykin, ett'ei isyyttä voi täydellisesti toteennäyttää niinkuin jotakin muuta tosiasiaa, sillä luonto on ihmissilmältä salannut konseptioonin hetken. Mutta sama on laita niin hyvinavioliitossa kuin sen ulkopuolella. Aviollisten suhteen on kuitenkin kaikkialla hyväksytty sääntö: pater est quem nuptiae demonstrant (isä on se, jonka avioliitto näyttää). Ja tämä ohje on yleisesti ulotettu niinkin kauas, että vaikka aviovaimo olisikin sekaantunut toiseen mieheen, lapsi kuitenkin on pidettävä aviomiehen siittämänä, jos tämä vain on samaan aikaan maannut vaimonsa (in dubiis praevaleat favor partus). Lienee siis yhtäläinen oikeus olettaa sen olevan ulkopuolella avioliittoa siitetyn lapsen isän, joka todistetaan olleen yhteydessä lapsen äidin kanssa semmoiseen aikaan, että lapsi voipi olla hedelmä siitä sekaantumisesta. Tällä perustuksella enimmät lait panevatkin makaajan niskoille alimenttatioonivelvollisuuden. Täysi syy onkin pitää häntä isänä, niin kauan kuin hän ei voi näyttää congressus cum pluribus naisen puolelta. Mutta jos nainen todistettavasti on antautunut useammalle, ei isyydestä enää ole mitään tietoa. Silloin isyyden presumptioonilta puuttuu vakavaa pohjaa ja kaikki makaajat ovat eroitettavat asiasta. Tähän päätökseen täytyy etenkin sen tulla, joka kannattaa nykyisen tieteisopin melkein yleisesti edustamaa mielipidettä, että alimenttatioonin maksun velvollisuus perustuu siittämisen kautta syntyneeseen veriheimolaisuuteen. Eikä siltä kannalta katsoen ensinkään voi hyväksyä, että meidän tuomioistuimet, tahi ainakin osa niistä, eivät pane mitään arvoa exceptio plurium concumbentium'ille, vieläpä joskus tuomitsevat useampia miehiä velvollisiksi yhteisesti elättämään lasta.

Kun alimenttioonikysymys on varsin likeisessä yhteydessä aineemme kanssa, täytyy meidän tässä kosketella sitä parilla sanalla. Roomalais-ranskalaisen järjestelmän puoltajat ovat, paitse yllämainittua perustetta, esiintuoneet useita muitakin, jotka muka olisivat omiansa vastustamaan siittäjän laillista pakottamista ottamaan osaa aviottoman lapsensa elättämiseen ja kasvattamiseen. He näet pelkäävät, että niiden oikeudenkäyntien kautta, jotka ovat alimenttatioonihakemisen luvallisuuden välttämättömänä seurauksena, tulee julkisuuteen vedetyksi monenlaisia häpeällisiä juttuja, jotka vahingoittavat siveyttä sekä perheen rauhaa ja onnea. Näille

sopii vastata, että siveys ja perheonni ei suinkaan sen kautta voi tulla loukatuksi, että isä laillisesti velvoitetaan pitämään aineellista huolta aviottomasta lapsestansa, vaan pikemmin sen kautta, että laki, polkien lapsen oikeutta, vapauttaa isän siitä. Sen lisäksi on huomattava, että monessa muussakin oikeusasiassa sama luultu vaara on tarjona. Mitä taas tulee siihen otaksumiseen, että julkeat naiset uhkaamalla nostaa joka tapauksessa ikävää ruokkojuttua, koettaisivat käyttää hyväksensä puheenaolevaa lainsäädöstä kiskoaksensa rahoja syyttömiltäkin, niin laki kyllä keksii keinoja sen ehkäisemiseksi. On myöskin sanottu, että tieto alimenttatioonin saannista viettelisi monta naista epäsiveellisyyden tielle. Mutta toiselta puolen voi väittää, että pakko suorittaa lapsen elatusta pidättää yhtä monta miestä luvattomasta lihallisesta sekaantumisesta.

Samoja syitä ja perusteita, joilla alimenttatioonivelvollisuuden vastustajat tukevat kantaansa, käytetään myöskin taistelussa aviottomien perintöoikeutta vastaan. Eroitus on vain se, että, kun tulee kysymys perinnöstä, useat niistäkin, jotka puoltavat alimenttatioonivelvollisuutta, yhtyvät niihin mielipiteisiin, joita heidän vastustajansa viimemainitussa asiassa kannattavat.

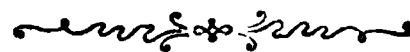
Kun alimenttatioonivelvollisuuden vastustajien väitteet eivät pidä paikkaansa, ovat ne hyljättävät myöskin perusteina aviottomien sulkemiseen perinnönsaannista isän jälkeen. — Samoin kuin oikeus saada eläkettä, johtuu heimolaisuudesta myöskin aviottoman lapsen perintöoikeus isän omaisuuteen. Ja kun suhde isän ja lapsen välillä ei voi siten tulla likeisemmäksi, että lapsi on siitetty avioliitossa, niin puolestani myöntäisin ulkopuolella avioliittoa synnytetylle saman perintöoikeuden isän jälkeen kuin aviolapsellekin.

Vielä on puheeksi otettava aviottomien ja heidän isänpuolisten sukulaistensa välinen yhteys. Useat niistäkin, jotka myöntävät aviottomille perintöoikeuden äidin ja äidinpuolisten sukulaisten sekä myöskin isän jälkeen, tahtovat sulkea heidät isänpuolisten sukulaisten perinnöstä. Sen he tekevät mikä minkin perustuksen nojassa. En kuitenkaan voi muuta nähdä kuin että jo johdonmukaisuus vaatii, että aviottomat, samoin kuin heille on suotava perintöoikeus äidinpuolisten sukulaisten jälkeen, myöskin saavat periä isänpuoliset sukulaisensa.

Lyhyesti sanoen katson oikeuden ja kohtuuden vaatimusten mukaiseksi, että aviottomat — niihin huoruudessa ja luvattomassa polvessa siitetyt luettuina — saavat, paitse rintaperillisiänsä, samaten kuin aviovuoteessa syntyneetkin periä äitinsä ja äidinpuoliset sukulaisensa sekä myöskin isän ja hänen sukunsa, jos siittäjä on omistanut lapsen tahi tuomioistuin on julistanut hänen lapsen isäksi.

Lait ovat muodostettavat kansassa elävien oikeudenkäsitteiden mukaan. Ja minä olen vakuutettu siitä, että Suomen kansan oikeudentunto ei ole tyydytetty sillä aviottomien perintöoikeudellisella asemalla, jonka Keis. Asetus 27 p. kesäk. 1878 niille määrää. Tätä vakaumistani vahvistaa sekin seikka, että talonpoikaissääty v. 1872 ehdotti heille annettavaksi saman perintöoikeuden isän sekä äidin ja äidinpuolisten sukulaisten jälkeen kuin aviollisellekin, vaikkapa sääty sitten 1877 kallistikin korvaansa lakimiesten abstraktisiin, vallitsevaan tieteisoppiin nojautuviin mietiskelmiin, sekä että mainituilla valtiopäivillä muissakin säädyissä moni etevä mies lämpimästi ja innokkaasti otti ajaaksensa aviottomien asiaa. Tuskin rohkenen kuitenkaan toivoa, että se hetki jo olisi käsissä, jolloin aviottomat asetetaan täysiin oikeuksiinsa perintöoikeudellisessa suhteessa. Mutta kun tämä muutos kerta on saatu toimeen — ja toivottavasti se aika ei enää ole aivan kaukana — on sen kautta suureksi osaksi poistettu se äpärän tahra, jonka yleinen mielipide heissä vieläkin näkee. Ja tämä heidän vapauttamisensa tuosta pitkällisestä sortotilasta on sen ohessa varmaankin pelastava monta heistä siltä kurjuuden ja rikoksen tieltä, jolle heitä yhteiskunta tähän saakka on milt'ei puolipakolla työntänyt.

Kaarlo Castrén.

Alkeiskoulut mitenkä muutettavat yhteiskouluiksi?

Tällainen kysymys on varmaankin johtunut monenkin asiata ajattelevan kansalaisen mieleen, sittenkuin viime kesäkuulla Helsingissä pidetty rehtorein kokous 18:nelle kysymykselle: „Sopiiko ilman haitatta sallia yhteistä opetusta poikia ja tyttöjä varten maamme alkeis-oppilaitoksissa, ja mihinkä ikäkauteen asti semmoinen yhteis-opetus pidetään mahdollisena", antoi sen vastauksen, että kaksi- ja neliluokkaiset alkeiskulut olisivat muutettavat yhteiskouluiksi. Niinkuin tunnettu, ei mainittu kokous ajan vähyyden takia ennättänyt ollenkaan keskustella asian tätä puolta, vaan jäi se kokonaan koskemattomaksi. Ei liene sentähden liian aikaista, jos nyt koulumiesten (ja -naisten) ja muittenkin kansalaisten kesken otettaisiin tämä puoli asiaa keskustelun alaiseksi. Pyydän sentähden tässä saada esittää mielipiteeni.

Pätevin syy, joka on lausuttu sen vaatimuksen toteuttamiseksi, että oppilaiden puutetta sairastelevat alkeiskoulut muutettaisiin yhteiskouluiksi, on epäilemättä se tosiasia, että useimmissa pikkukaupungeissa ei ole minkäänlaisia kansakouluja eikä korkeampia oppilaitoksia tyttöjä varten. Ja kuin jo tähän maailman aikaan opin tunnustetaan olevan tytöille yhtä tarpeellisen kuin pojillekin, niin näyttäisi se jotenkin kohtuulliselta, vieläpä oikeutetul-

takin, että alkeiskoulujen ovet avattaisiin „heikommallekin“ sukupuolelle, koska tilaa on riittämään asti. Mutta yhtä selvää, kuin tämä logiikki, on mielestäni myöskin se, ett'eivät alkeiskoulut, tytöille avattuina, ole soveliaita nykyisessä muodossaan, vaan pitää niiden lukusuunnitelmassa tehdä jommoisiakin muutoksia.

On nimittäin huomattava, että nykyiset alkeiskoulut on perustettu jonkunlaisiksi sivulliskouluiksi, rinnakkaisluokiksi reaalilyseoille, s. o. niiden oppimäärät ovat samat kuin reaalilyseoiden vastaavien luokkain. Ne eivät siis anna oppilailleen mitään kokonaista, rajoitettuakaan mittaa niistä eri tiedon aloista, joita niissä opetetaan, kuten muut koulut, esim. tyttökoulut ja kansakoulutkin, puhumattakaan lyseoista, tekevät. Tämän vuoksi ovat nämä oppilaitokset aivan sopimattomat nykyisessä muodossaan yhteiskouluiksi, joka sopimattomuus ehkä muutamin paikoin tähänkin asti on ollut syynä näiden koulujen huonoon menestymiseen.

On siis välttämätöntä saada muutos näiden koulujen lukusuunnitelmassa toimeen siihen suuntaan, että tämä vajanaisuus tavalla tai toisella tulee korjatuksi. Mutta yhtä välttämätöntä on toiselta puolen katsoen, ett'eivät muutokset tule niin suuriksi, jotta pääsö oppilailta muihin suurempiin kouluihin opintoja jatkamaan ja laventamaan tulee suljetuksi tai suuremmassa määrässä vaikeutetuksi. Sillä aina löytyy luonnollisesti pikkukaupunkienkin kouluissa sellaisia oppilaita, jotka tahtovat lukujaan jatkaa, jonka vuoksi tämäkin seikka edelleenkin on varteen otettava. Tässä tulee sentähden keksiä jokin välityskeino, jonka kautta molemmat, mielestäni yhtä tärkeät vaatimukset tulevat tyydytetyiksi, että nimittäin niillä oppilailla, jotka tahtovat lukujaan jatkaa, on tilaisuus ja mahdollisuus päästä vastaavalle asteelle isompiin kouluihin, ja että taas ne oppilaat, jotka näiden koulujen antamaan oppimäärään tyytyvät, saavat jotakin kokonaista kussakin eri oppiaineessa.

Mutta ennenkuin voimme päättää minkälaiseksi sitten lukusuunnitelma näissä uusissa kouluissa olisi muodostettava, on saatava selville, moniluokkaisiako näiden yhteiskoulujen tulisi olla, jotta ne voisivat vastata edellä mainittua kaksipuolista tehtäväänsä. Ei tarvitse olla juuri suuri näiden asiain tuntija, ennenkuin voi huomata, ett'eivät kaksiluokkaiset alkeiskoulut tässä kelpaa mihinkään; niiden muuttamista yhteiskouluiksi semmoisinaan ei siis kannata yrittääkään. Allekirjoittaneen mielipide onkin, että missä hallitus ei luule jaksavansa ylläpitää useampi-, kuin kaksiluokkaisia alkeiskouluja, yhteiskouluiksi muutettuina, siellä nämä koulut, Suomen koululaitoksen lehtolapset kerrassaan lakkautettakoon.

Tarvitaan sentähden vähintäänkin kaksi luokkaa lisää, ennenkuin on mahdollista eri oppiaineissa saada jotakin kokonaista aikaan. Mielestäni kävisi sovittaminen niin, että näissä kouluissa luettaisiin lyseoiden kolmen luokan kurssi täydellisesti ja niin paljon lisää, kuin eri oppiaineissa on välttämätöntä, että jotakin sopusointuista saataisiin toimeen. Itse lukeminen saatettaisiin järjestää kahdellakin tavalla: joko luettaisiin kolmella ensimmäisellä luokalla aivan sitä samaa kuin lyseoissakin, joten ne oppilaat, jotka jatkavat lukujaan, voisivat kolmannen luokan läpikäytyään erota, jos

niin tahtoisivat, ja muuttaa toiseen kouluun, ja sitten neljännellä luokalla suoritettaisiin se tasoitustyö, joka niille oppilaille olisi välttämätöntä, jotka eivät muualla voi pitkittää lukujaan; taikkapa laitetaan näille kouluille aivan erityinen lukusuunnitelma, jossa ensimmäisestä luokasta alkain silmällä pidetään näitä molempia päämääriä, joten oppilaat vasta koulun läpikäytyään pääsisivät muuttamaan reaalilyseoiden neljännelle ja tyttökoulujen neljännelle (ehkäpä viidennellekin) luokalle.

Tällaisen yhteiskoulun läpikäynyt oppilas tulisi siis lukemaan yhtä ja toista enemmän kuin hänelle välttämättömästi olisi tarpeellista, päästäkseen lyseoihin neljännelle ja tyttökouluihin neljännelle eli viidennelle luokalle, vaan siitä hänelle olisi jatkaissaan lukujaan sulaa hyötyä ja se helpoittaisi hänen työtään, jonka vuoksi se yhden vuoden ajanhukka, joka hänelle yhteiskoulussa ollessaan tulisi, olisi useimmissa tapauksissa ainoastaan näennäinen. Tästä jälkimäisestä menetystavasta olisi sekin tärkeä etu, että tyttöoppilaiden peljättyä, liiallista rasitusta jotenkin helposti voitaisiin välttää, jos ne täydennysluvut, oppimäärät, jotka eri aineissa katsotaan tarpeellisiksi, tehtäisiin niin kohtuullisiksi kuin mahdollista. Tätä haittaa sitävastaan ensiksimainittua lukemistapaa seuraten ei luullakseni voitaisi muulla tavalla poistaa kuin joko sisäänpääsy-vaatimuksia lisäämällä (kuten jo on tehty tyttökouluissa), joka seikka mielestäni vaikeuttaisi näiden koulujen menestymistä, tahi erityisen valmistavan luokan perustamisella, jolloin asia kyllä selviäisi.

Nähdäksemme minkälaiseksi lukusuunnitelman näissä neliluokkaisissa yhteiskouluissa edellä sanotun johdosta tulisi muodostua, käymme nyt itse kutakin ainetta ensiksi tarkastamaan.

Matematiikissa lyseoiden kolmella ensimmäisellä luokalla ennätetään jotenkin paljon: tavallisesti koko aritmetiikki ja vähän geometriaakin. Tämä aine ei siis tarvitse neljännellä luokalla aivan monta tuntia, ehkä kaksi viikossa, jotta siinä oppilaat saavat semmoiset tiedot, kuin tällaiselta koululta kohtuullisesti voipi vaatia.

Luonnontieteessä niinikään ennätetään, jos neljännen luokan osalle annetaan yhtä monta tuntia, kuin II:lla ja III:llakin luokalla on, nimittäin kaksi, lyhykäinen kurssi eläin- ja kasviopin pääpiirteissä.

Uskonto vaatii varmaan sekin tavallisesti kaksi tuntia, jos mieli ennättää Raamatun historian ja Raamatun lukemisen lisäksi jotakin kirkkohistorian alalta, joka tietysti olisi hyvin suotavaa.

Mitä Saksan kieleen tulee, luetaan sitä reaalilyseoissa II:lla luokalla 5 (4) ja III:lla 4 tuntia viikossa ja ennätettäneen näillä tunneilla kieliopin pääseikat ja niitä vastaavat harjoituskappaleet loppuun. Tästä päättäin ei siis tämäkään aine tarvitsisi kovin monta tuntia lisää, jotta siinäkin ehdittäisiin aikaan saada jotenkin sopusointuinen oppimäärä, mutta kuin tämä kieli on ainoa muukalainen, paitse Venäjän kieltä, joka tällaisessa koulussa voinee kysymykseen tulla, ja kuin tätä kieltä sitäpaitse tyttökouluissa luetaan suhteellisesti paljon enemmän, täytyy tälle aineelle antaa 4 tuntia lisää neljännen luokan osaksi, vaikka luullakseni tämän aineen opettaminen tyttö-

kouluissa ei tuottane mitään suurempia vaikeuksia, jos yhteiskouluista tulleet tytöt eivät sitä osaisikaan yhtä paljon kuin entiset oppilaat.

Toinen kotimainen kieli sensijaan saa tyytyä vähempään tuntimäärään. Tätä kieltä luetaan näet lyseoiden kolmella ensimmäisellä luokalla 16 tuntia (8 + 4 + 4) viikossa, joilla näytään ennättävän Ahlmanin koko „Alkeiskurssi" ja vähän muutakin. Aine on kyllä nykyisissä oloissa hyvinkin tärkeä, vaan katsoen siihen, että tyttökouluissa ei ole tätä ainetta kuin 10 tuntia kaikkiansa viidellä luokalla *), riittää mielestäni aivan hyvin, jos kaksi tuntia annetaan lisää tälle aineelle.

Niinkuin edellisestä käypi selville, eivät tässä luetellut aineet vaadi kovinkaan paljon lisätunteja, jotta niissä ehdittäisiin saada jotakin kokonaista aikaan. Toisin on sitävastoin äidinkielen ja historian, varsinkin jälkimäisen laita.

Mitä nyt ensinnäkin äidinkieleen tulee, tietää varmaan jokainen, joka vähänkään on koulua käynyt, omasta kokemuksesta, että se taito, mikä viime aikoihin asti on kouluissamme äidinkielessä saavutettu, on ollut hyvinkin puutteellinen. Tähän on tietysti tärkeinnä, vaikk'ei ainoana, syynä ollut se ala-arvoinen asema, se vähä tuntimäärä, joka äidinkielellä, muihin aineisiin verrattuna, on ollut. Mitkä ikävät seuraukset tästä on ollut, ei tarvitse tässä tulla erittäin mainituksi. Ilahuttavana tosiasiana mainittakoon vaan, että tämä epäkohta on huomattu ja sitä onkin nykyjään voimassa olevissa lukusuunnitelmissa koetettu korjaella, vaikk'ei mielestäni kylliksi, ei ainakaan poikakouluissa. Lyseoissa luetaan nyt kolmella alimmalla luokalla yhteensä 8 tuntia äidinkieltä (4 + 2 + 2). Näistä käytetään ensimmäisen luokan tunnit pääasiallisesti hyvän sisäluvun harjoittamiseen ja sitten toisella luokalla aloitetaan ja kolmannella jatketaan kieliopin lukemista. Se kieliopillinen tietomäärä, mikä näillä luokilla saavutetaan, riittää mielestäni vähillä lisäyksillä neliluokkaisillekin, kuin vaan sitten neljännellä luokalla pidetään siitä huolta, että se tulee täydellisemmin kuin edellisillä luokilla on ollut mahdollista käytännössä kirjallisten harjoitusten kautta karaistuksi. Helppojen ja oppilaiden tietomäärään sovitettujen aineiden kirjoittaminen tulee tässä erittäin tärkeäksi välikappaleeksi. Tämän ohessa luetaan tietysti myöskin, niinkuin esim. joitakuita runoja Kalevalasta, jos mahdollista lyhykäinen kurssi Suomen kirjallisuushistoriassa, harjoitetaan runojen lausuntoa, esteetillistä lukemista j. n. e. Ylipäätään otetaan nämä tunnit niin praktillisesti kuin mahdollista, jotta oppilaille niistä olisi sitä suurempaa hyötyä käytännöllisessä elämässä. Ja tähän kaikkeen tarvitsee äidinkieli edellisten 8 tunnin lisäksi vähintäänkin 4 tuntia.

Vielä suuremmassa määrässä kuin äidinkieli, vaatii historia lisätunteja, jos siinä mielitään ennättää jotakin kokonaista. Asian laita onkin nimittäin niin, ett'ei mikään niistä aineista, joita lyseoiden kolmella alimmalla luetaan, jää niin kesken-eräiseksi kuin juuri historia. Varsinainen historian

*) Tässä tulee kuitenkin huomata, että tyttökouluihin pyrkijöiltä vaaditaan vähän alkeistietoja tässä kielessä, jotka Helsingin tyttökansakouluihin liitettyjen valmistavain luokkain lukusuunnitelman mukaan vastaavat 4 viikkotuntia.

lukeminen aloitetaankin vasta III:lla luokalla ja sielläkin vaan yhdellä tunnilla, joten ennätetään ainoastaan Itämaiset kansat ja alku Kreikan historiaa, kuten esim. Hämeenlinnan ja Viipurin suomalaisten lyseoiden kertomukset viime lukuvuoden vaikutuksesta osoittavat. Muut historialle ja maantieteelle määrätyt tunnit käytetään pää-asiallisesti jälkimäisen aineen oppimiseen, joka saadaankin lopetetuksi III:lla luokalla; ainoastaan kaksi tuntia, 1 t. ensimmäisellä ja 1 t. toisella, käytetään historialliseen lukemiseen. Tämä aine tarvitsee siis niin monta tuntia, ainakin kuusi, neljännen luokan osaksi, että niillä ennätetään lukea lyhykäinen oppikurssi yleisessä ja samoin isänmaan historiassa. Jos aikaa riittäisi, olisi myöskin, tämän oppiaineen tärkeyteen katsoen, erittäin terveellistä oppilaille, jos he voisivat lukea Kreikan historian kokonaan, eikä vaan sen alkua, laajemman oppikirjan mukaan.

Ennenkuin edellä sanotun johdosta annamme täydellisen lukusuunnitelma-kaavan, täytyy meidän tässä vielä sitä ennen ottaa puheeksi pari ainetta, joiden myöskin tulee saada sijansa tällaisten koulujen työjärjestelmässä.

Edellisessä on jo viitattu, että Venäjän kieltä myöskin on luettava yhteiskouluissa. Tämä tapahtuu luonnollisesti senvuoksi, että sitä luetaan lyseoiden II:lla ja III:lla luokalla. On mielestäni aivan selvä, ett'ei tyttöjä voida pakottaa tätä ainetta lukemaan, kuin ei sitä lueta tyttökouluissakaan. Tämän kautta jääpi tytöille muutamia joutilaita tunteja, jotka mielestäni voitaisiin käyttää tyttöjen käsitöihin.

Olisi kuitenkin laitettava poikien venäjän-tunnit ja tyttöjen käsityötunnit eri ajoiksi, että ne tytöt, jotka sitä ehkä haluavat, voisivat myöskin Venäjän kielen opetusta seurata, joka luullakseni joskus tapahtuisi Itä-Suomen pikkukaupungeissa. Täten tulisi tytöille olemaan käsitöitä II:lla luokalla, syyslukukaudella yksi kevätlukukaudella kaksi tuntia, III:lla luokalla kolme tuntia ja IV:lle luokalle annettaisiin esim. pari tuntia; siis koko koululla 7 (6) tuntia viikossa.

Tyttöjen käsitöistä johtuu mieleen kysymys, eikö pojillekin voitaisi laittaa tilaisuutta käsitöiden tekemiseen näissä kouluissa. Tällainen kysymys: „olisiko suotavaa, että alkeisoppilaitosten oppilaille hankittaisiin tilaisuutta harjaantumaan käsitöihin, ja millä tavalla se voisi soveliaimmasti tapahtua“, olikin viimekesäisen rehtorien kokouksen työjärjestelmässä, vaan se, ikävä kyllä, jäi ajan niukkuuden ja muiden tärkeämmiksi katsottujen kysymysten takia käsittelemättä. Asia ansaitsee kuitenkin mielestäni kaikkea huomiota. Rupeamatta kumminkaan tässä laveammin esittämään käsitöiden hyödyllisyyttä opetusaineena, tahdon vaan viitata siihen tosiasiaan, että tämän aineen ottamisen kautta alkeisopistojen lukusuunnitelmaan aivan uusi puoli oppilaiden taipumuksissa tulisi kehitetyksi ja — mikä ehkä on tärkeämpää — heissä saataisiin herätetyksi kunnioitusta varsinaisiin ammattitoimiin ja sen kautta ehkä halua enemmän kuin tähän asti antaumaan käytännöllisen elämän vaihteleville ja monipuolisille toimialoille. Eikä liene vähäinen taito ja jonkunlainen kätevyys jossakin käsityönhaarassa niillekään haitaksi, jotka pyrkivät ja pääsevät tuolle nykyjään niin halutulle virkamiesuralle urheilemaan. Tuskinpa senvuoksi löytyykään ketään, joka käsitöiden

hyödyllisyyttä kieltäisi; vaikeus onkin luullakseni vaan siinä, miten tälle aineelle saadaan sijaa kouluissamme ja miten sen opettaminen on järjestettävä.

Edellä sanotun johdosta ja kuin liitämme muutamia aineita, joista edellä ei ole ollut puhetta, saamme siis neliluokkaisille yhteiskouluille seuraavan lukusuunnitelma-ehdotuksen:

	I.	II.	III.	IV.	Yht.
Uskonto	2	2	2	2	8
Äidinkieli	4	2	2	4	12
Toinen kotimainen kieli	8	4	4	2	18
Saksankieli	—	5 (4)	4	4	13 (12)
Venäjänkieli (Tyttöjen käsityöt)	—	1 (2)	3	2*)	6 (7)
(Poikien käsityöt)	(3)	(3)	(3)	(3)	(12)
Maantiede ja historia	4	4	3	6	17
Matematiikki	6	5	5	2	18
Luonnontieteet	—	2	2	2	6
Kaunokirjoitus	2	2	—	—	4
Piirrustus	—	—	2	3	5
Laulu	2	1	1	1	5
Voimistelu	2	2	2	2	8
Yhteensä	30 (33)	30 (33)	30 (33)	30 (33)	

Tässä lukusuunnitelmassa voitaisiin ehkä tehdä pienempiä muutoksia, varsinkin jos seurattaisiin sitä menetystapaa, että jo ensimmäisestä luokasta alkain aloitettaisiin se tasoitustyö, joka nyt on pantu neljännen luokan osalle. Aineet tulisivat silloin tasaisemmin jaetuiksi eri luokkain kesken ja silloin olisi ehkä aivan tarpeellista vähentää jostakusta aineesta joku tunti ja siirtää se toiseen aineeseen, sillä ylempäin luokkain tunnit ovat luonnollisesti paljon edullisempia, mitä aineen ennättämiseen tulee, oppilaat kuin siellä ovat jo kehittyneempiä ja voivat siis tehdä enemmän kotityötä. Sitäpaitse pitäisi mielestäni kouluylihallituksella olla oikeus myöntää pienempiä muutoksia tällaisten koulujen lukusuunnitelmassa, jos paikkakunta sitä erityisesti pyytäisi.

Mitä opettajiin ja aineiden jakamiseen niiden kesken tällaisissa kouluissa tulee, mainittakoon tässä myöskin muutamia sanoja. Luullakseni kolme kolleegaa, kaksi opettajatarta ja kaksi eli kolme palkkio-opettajaa voisivat tällaisten koulujen opetuksen hoitaa. Kolleegoina voisi luonnollisesti myöskin olla naisia, jos heillä muuten olisi näihin virkoihin riittävät tiedot. Aineet voitaisiin jakaa esimerkiksi näin eri opettajain kesken: uskonto ja toinen kotimainen kieli annettaisiin yhdelle, historia, maantiede ja äidinkieli toiselle sekä matematiikki ja luonnontieteet kolmannelle kol-

*) Neljännen luokan venäjän-tunnit voisivat pojatkin käyttää käsitöihin.

leegalle; toinen naisopettaja saisi esim. Saksan kielen ja tyttöjen voimistelun ja ehkä myöskin Venäjän kielen, toinen taas kaunokirjoituksen, piirrustuksen, tyttöjen käsityöt ja ensimmäisellä luokalla joko äidinkielen tai maantieteen ja historiallisen lukemisen; laulussa ja poikien voimistelussa tulisi olemaan erityiset palkkio-opettajat ja ehkä myöskin Venäjän kielessä, jos nimittäin tämän kielen taitava naisopettaja olisi liian vaikea saada. Mitenkä poikien käsitöiden opettaminen olisi järjestettävä, olisiko palkattava erityinen opettaja vaiko laitettava niin, että kunkin paikkakunnan ammattimiehet työhuoneissaan antaisivat heille tätä opetusta, jääköön tässä ratkaisematta.

Tällaisten muutosten kautta, kuin edellä olemme ehdottaneet, tulisivat alkeiskoulut valtiolle maksamaan enemmän kuin nykyisessä muodossaan. Neliluokkaiset alkeiskoulut yhteiskouluiksi muutettuina tulisivat tosin kyllä vähän helpommiksi, kaksiluokkaiset, joita on enemmän, sitävastaan kalliimmiksi. Monta asianhaaraa on kuitenkin, jotka vaikuttavat, ett'eivät kaksiluokkaisetkaan alkeiskoulut neliluokkaisiksi yhteiskouluiksi muutettuina tuottaisi samassa suhteessa enemmän kustannuksia kuin luokkia tulisi lisää. Niinpä esim. naisopettajain palkat vielä tähän maailman aikaan ovat paljon pienemmät kuin miesopettajain, niinikään eivät huoneiden hyyryt useissakaan paikoissa tuottaisi sanottavia lisämaksuja, muutamissa ei ollenkaan, pienempiä seikkoja mainitsematta. Lisäkustannukset eivät siis nousisi mahdottomiin. Eikähän tuo lienekään välttämätöntä, että kaikki alkeiskoulut muutettaisiin yhteiskouluiksi. Niissä löytyy nimittäin kouluja sellaisia, joissa yhden oppilaan vuosikustannus nousee esim. 900, 1000, jopa yhdessä yli 8000 markankin, ja joista siis ei luullakseni minkäänlaisten muutosten kautta voi tulla tarkoitustaan vastaavia kouluja. Tällaiset oppilaitokset joutavat siis — ihmisellisesti puhuen — menemään sitä n. s. kaiken maailman tietä Tuonen tuville, jonne ne niin hartaasti haluavatkin.

Vaan itse asiassa ne lisäkustannukset, jotka alkeiskoulujen muuttamisen kautta neliluokkaisiksi yhteiskouluiksi mahdollisesti tulisivat kysymykseen, eivät mielestäni merkitse aivan paljon siihen nähden, että nämä koulut sitten tuottaisivat suhteellisesti monta vertaa suurempaa hyötyä niille paikkakunnille, joissa ne ovat sijoitettuina. Tuo yleisesti tunnettu tyttökoulujen puute pikkukaupungeissamme tulisi täten poistetuksi ja näiden paikkakuntain sivistystarve muutenkin tyydytetyksi.

K. R. V.

Maalarin vastukset.

Hyvin hyväin ystäväin kesken kotonansa saattoi ystäväni laatumaalari välistä kertoella tarinan vaimostansa. Hän silloin aina kiihkeästi pyysi puolisoansa jäämään sitä kuulemaan, vaikka vaimo ei edes yrittänytkään lähtemään pois seurasta. He katsoivat toinen toistansa silmiin, nauroivat, ja maalari alkoi:

„Minä matkustin Köpenhaminan kautta aivan nuorena nulikkana, ensimmäinen maalarin-matkaraha taskussa ja tulevaisuus laveana edessäni. Pariisiin se tie oli sillä kertaa vetämässä. Mutta kun minulla oli hyviä suosituskirjeitä muutamille tanskalaisille taiteilijoille, päätin pysähtyä joksikin ajaksi kaupunkiin ja katsella vähän ympärilleni. Kun ehdin muutamia kertoja käydä uusia ystäviäni tervehtimässä heidän työhuoneissaan alkoivat minua sekä he että heidän mallinaisensa kohdella kuin kumppania.

Parempaa viihtymistä en tarvinnut toivoa; sentähden en ollenkaan kiirehtinyt lähtöäni. Ett'en olisi jäänyt aivan laiskana vetelehtimään, aloin maalata pikku luonnoksia Thormannin luona. Hänellä oli muhkea seitsentoista-vuotinen tyttö seisomassa mallina kolme tuntia joka aamupäivällä. Johanne Larsen oli hänen nimensä, pikku raukan, ja hän ansaitsi leipänsä hienoilla ja pehmeillä muotonsa piirteillä. Hän oli hyvin suosittu nuorten maalarien kesken ja hyvä ystävä heille kaikille.

Nuori hän myöskin oli ja täynnä sulavaa eloa, hänen epätasaiset hampaansa pistivät aina esiin vallattoman naurun keskeltä, ja hänen iloisuutensa oli tarttuvainen. Nuoret maalarit seurustelivatkin mallituntien jälkeen hänen kanssansa, niinkuin olisi hän ollut heidän ammattiveljensä.

Minä en ollut koskaan ennen nähnyt sellaisia mallihenkilöitä, ja muutenkin olin yleensä hyvin kömpelö naisten seuraan, ja kun nyt Johanne erittäin koetti taitoansa minuun, niin minä suin päin rakastuin tuota pikaa häneen.

Thormann hymyili, Johanne itse laski leikkiä minun kanssani ja kumppanit tekivät minusta suurenmoisesti pilaa. Minä mielelläni tekeydyinkin vähän naurettavaksi, ett'ei huomattaisi, miten asiat oikeastaan olivat. Olla rakastunut mallinaiseen, sehän toki oli liian hullunkurista!

Minä maalasin hänet seisovana, makaavana, istuvana. Mutta Thorman asetti hänet perin epämukavaan asentoon ja piti häntä siinä, kunnes hän oli vähällä pyörtyä väsymyksestä. Hän tahtoi panna hänet itämaisena tanssijattarena Akatemian taidenäyttelyyn seuraavana keväänä.

Me olimme äkisti tulleet hyviksi ystäviksi me kaksi, Johanne ja minä. Häntä miellytti suuresti minun luonnonlapsuuteni, eikä hän arkaillut käyttää sitä hiukan hyväksensä. Kaikki vain sievän suloisimmalla

mielistelyllä ja huvittavimmalla katupojan-vallattomuudella. Minun täytyi itseni valita hänelle suuri Rembrandtin hattu Östergaden paraasta muotikaupasta, ja useammasti minä kuin kerran tai kahdesti pyysin hänet kanssani Tivoliin. Korvaukseksi sain sittemmin syödä illallista hänen kanssansa. Luulenpa hänen pitäneen aivan yhtä paljon minusta kuin minä hänestä.

Mutta kun kerran annoin eksyttää itseni ostamaan hänelle uuden syystakin, syttyi siitä hirveä rähinä maalarien kesken. — Vai niin, — ettäkö minä ostelin uusia syystakkeja heidän mallitytöillensä! Hyvähän oli, että minulla oli varaa sellaiseen, ja samahan se muka oli heistä, mihin minä matkarahaani käytin; mutta pitäisipä kuitenkin niitä kunnon ihmisiä, jotka olivat sieltä minun kotiseudultani toimittaneet minulle tilaisuuden matkustaa, varoitettaman hankkimasta minulle enää toista matkarahaa — se heidän pitäisi tehdä!

Sepä sattui vähän kipeään kohtaan!

Seuraavana päivänä minä julistin lähteväni huomeisaamuna. Johanne katsahti minuun silmäyksellä, jota minä en kärsinyt katsoa.

„Sittepä meidän pitäisi lähteä ulos metsään tänä iltana viettämään sinun lähtiäisiäsi!“ ehdotettiin.

Kun ilta-aurinko vaipui Klampenborgin pyökkimetsän taa, asetimme mukavimman mukaan istumaan „Bellevuen“ kuistille, aivan rannan viereen. Meitä oli koko kasa nuoria maalareja, Johanne ja toinen malli naisväkenä seurassa. Minulla oli siihen aikaan viatonta taipumusta innostukseen, ja minä annoin suomalais-ruotsini tulvia yli Rauman kauneuden, illan hämärtyväin varjojen, ystäväin uskollisen kädenlyönnin ja — Johannen. Yksi ainoa otti sanani todeksi — ja se oli Johanne.

Hän seurasi minua puiston paksujen runkojen väliin, jossa pilkko pimeä riippui tuuheain puunlatvojen alla, vaikka ulompana vielä oli puolihämärä. Kun Johanne ja minä palasimme kävelyltämme, alkoi sukkeluuksia sataa päällemme, varsinkin sitte, kun ravintolan salissa lamppujen valossa huomattiin, että Johanne oli itkenyt. Minä maltoin mieleni ja nauroin muiden mukaan, mutta Johanne istui ääneti kuunnellen. Hän viuhtasi kärsimättömästi kädellään, kun ilosta ei ruvennut loppua tulemaankaan; häntä oli sen verran hemmoiteltu, että hän oli tottunut päästämään maalariensa kesken luonteensa aivan valloilleen. Hänen silmänsä välähtivät synkästi, ja hän löi sanainsa vahvistukseksi nyrkkinsä pöytään:

„Nyt saatte kuulla: minä sanon teille, ett'ei tässä ole mitään nauramista — ei niin mitään! Te olette joukko apinoita kaikki tyyni! Ei inhimillisen tunteen hituistakaan ole teissä . . . irvistelyä vain ja inhottavuutta . . ! Vaan hän . . . hän on mies, joka . . . joka . . . niin, hän on aivan toisenlainen! Naurakaa ja irvistelkää nyt, minkä haluttaa . .!“

Johanne kätki kasvonsa nenäliinaan ja läksi astumaan alas rapuista.

Minä olin aivan mieletönnä myötätuntoisuudesta ja imarruksesta, ja aioin juuri lähteä juoksemaan Johannen perästä, kun Thormann sai minut kiinni käsivarresta ja alkoi puhua:

„No no, lapset! Lempo vie, nyt on jo kylliksi tehty tyhmyyksiä. Tällä pojalla on muuta tekemistä kuin ostella hattuja ja syystakkeja Johannelle. Ja sinä, Johanne! tule pois äläkä koeta enää tehdä poikaa tyhmemmäksi, kuin hän jo on. Lempo soikoon, hän on jo kyllin tyhmä. Kuuletko, Johanne Larsen!"

Johanne laski nenäliinansa ja seisoi hetkisen epäröivänä. Sitte hän äkisti katsahti ylös, vanha veitikkaimainen iloisuus silmissä ja hullunkurisin nauru väärien hammasten edessä.

„Joutavia!" sanoi hän ja palasi.

Hän kävi istumaan minun viereeni, hirvittävän lähelle minua, mutta me kuitenkin pysyimme ihan kuin vieraina toinen toisellemme koko illan.

Skoonen rannikon piirteet olivat jo ammoin sakeutuneet hämärään; ainoastaan muutamat punaiset purjeet heijastivat iltaruskoa kauas salmelle.

Me puhelimme maalaamisesta.

Johanne ei siitä välittänyt, hän oli kumarruksissa käsipuiden yli, paremmin nähdäkseen vehreänkirkkaiden maininki-aaltojen hiiviskelemistä ylös valkoiselle hiekalle. Ikäänkuin peljäten putoavansa pisti hän hiljaa kätensä minun käsivarteni ympäri, ja siihen se jäi olemaan osaksi välinpitämättömänä, osaksi kiihottavana. Minä tunsin sen levittävän lämpöänsä, kunnes se viimein tuntui aivan polttavalta; Johanne itse katsoa tuijotti kauas pimeän salmen vesien yli, kasvot ihan elottomina.

„Emmekö jo lähde sisään illalliselle?" ehdotti silloin joku.

Muiden noustessa jäin minä istumaan. Ja heidän mentyään sisälle kumarruin minä Johannen puoleen, ja me uskottelimme toinen toisellemme sanomattoman joukon suuren suuria tyhmyyksiä.

Seuraavana aamuna minä kello ½9 seisoin rautatien asemalla kaikkine kampsuineni, ynnä neljä maalaria, jotka olivat jaksaneet nousta niin aikaisin, että ehtivät minua saattamaan.

„Entä Johanne?" kysyivät he silmillään.

„En tiedä", vastasin minä päännyökkäyksellä.

Mutta kun lähtökello soi ensi kerran ja minä menin ulos asemansillalle, olikin Johanne jo siellä ennen minua ruusuposkisena ja suloisena. Ja eikös vaan se veitikka ollut hankkinut suurta kimppua tuoreita kukkia, jotka hän välttämättömästi tahtoi tukita minulle! Minä töin tuskin ehdin kätkeä ne vaunuun, kun jo ystäväni tulivat. — No, missä Johannen matkalippu oli? Vai eikö hän ollut sitä saanutkaan, seuratakseen suomalaispoikaansa Pariisiin? Miten häijy armastelija, kun ei sitä ollut antanut!

Mutta Johannen viistot hampaat loistivat niin valkoisina hänen kaik-

kein iloisimman naurunsa seasta junan lähtiessä liikkeelle, niinkuin ei hänellä ollenkaan olisi ollut itkua par'aikaa kurkussa.

* * *

Tuon Johanne-historian sain minä monta kertaa kiusakseni perästä päin.

Niinpä esimerkiksi silloin, kun kuuden vuoden kuluttua palasin nuoren vaimoni kanssa häämatkaltamme ja Italiasta ja pysähdyin muutamiksi päiviksi Köpenhaminaan. Pikku vaimoni oli hyvinkin iloissaan kotiin palaamisesta eikä olisi mielellään sallinut enää pysähtyä mihinkään. Eikä meidän olisi pitänytkään pysähtyä.

Vaimoni oli siihen aikaan vähän itseviisas ja muuten hyvin kummastunut yleensä elämästä ja varsinkin maalarien elämästä. Minä tietysti en voinut olla sitä hänelle mielessäni anteeksi antamatta, sillä minähän olin hänet siepannut pois rauhallisimmasta kodista tuolta ylhäältä Pohjanlahden nurkasta, jossa hän oli elänyt lapsuutensa päivät vanhain tätien seurassa uneen vaipuneessa maaseudussa.

Hänessä oli alusta alkain itsepäinen ja kiihkeä vastenmielisyys kaikkia minun mallejani kohtaan. Roomassa oli minun täytynyt hänen tähtensä luopua ihanasta, öljymarjan karvaisesta kalastajatytöstä. Minä pyytämälläkin pyysin häntä olemaan ne tunnit työhuoneessa, jotka tytön olisi pitänyt istua mallina, mutta mahdoton oli siihen saada häntä suostumaan. — Olla läsnä, kun toinen nainen riisuutui alasti hänen miehensä edessä — ei, sitä ei kukaan kunniallinen pohjoismainen vaimo ollut koskaan tekevä! — Hän pusersi pienet, suloiset huulensa yhteen ja olisi varmaankin paiskaamalla lyönyt oven kiinni, ell'ei se olisi ollut niin perin raskas, paksu ja renessansi-tapaan veistoksilla koristeltu, vähintään viisi kyynärää korkea. Niinpä minä jäin yksin mallitytön kanssa, joka ei ollenkaan käsittänyt tuota pohjoismaista kainoutta, vaan itsetietoisesti muhkeili nuoruudenkauneudellaan ja hoikalla, solakalla varrellaan.

Lepohetket työtuntien välillä, ne ne kävivät minusta sietämättömiksi. Vaimoni käveli muhkeassa työhuoneessa äänetı ja jääkylmänä, ja jos hän jolloinkulloin jotakin sanoi, puhui hän vain aina ikävöivistä kirjeistä, joita oli saanut kotoaan. Siellä kotiväki rakasti häntä niin hellästi ja sydämmestänsä, ett'ei hän ollenkaan ymmärtänyt, miten oli voinutkaan vaihtaa kotinsa meidän kuljeksivaan elämäämme: hän oli tehnyt hyvin väärin, että oli lainkaan lähtenyt niiden luota, jotka häntä niin rakastivat.

Minä viimeinkin heitin eräänä päivänä pois siveltimeni, päästin mallityttöni vapauteensa ja jätin kuvani sikseen . . .

Alussa vaimoni mustasukkaisuus minua huvitti, mutta vaikea se oli kärsiä ajan pitkään. Jos minä sittemmminkään vain yritin puhumaan maalaamisesta, nousivat vaimolleni suuret kyyneleet silmiin, hän kiersi

käsivartensa minulle kaulaan ja pyysi hartaimmasti minua jättämään sen kaiken nyt häämatkallamme. Minusta tuo kyllä oli hyvinkin naurettavaa, mutta kun me — totta puhuakseni — matkustimme hänen rahoillansa, taivuin minä arkatuntoisuudesta; — liiallisesta arkatuntoisuudesta tietysti.

Koko tältä Italian-matkaltani toin kotiin ainoastaan huononpäiväisen vuoriston-tuhrauksen, joka laji maalausta muuten ei lainkaan ollut minun alaani.

No niin, ensi illaksi oli meitä Köpenhaminassa kutsuttu Thormannille. Hän oli nainut mies, hänkin, ja onnellinen perheenisä lisäksi. Siellä oli koolla pieni taiteilijaseura; kaikki vanhoja tuttuja. Tietysti tuli puheeksi tuo minun entinen seikkailuni Thormannin mallitytön kanssa. Paljo siinä laskettiin sinä iltana leikkiä, ja minun pikku vaimoni ymmärsi juuri paraiksi sen verran tanskaa, että osasi arvata, mitä tuo pila tarkoitti. Minä jättäydyin tapani mukaan ivattavaksi ja annoin itseäni toisten pilkata mieltänsä myöten.

Mutta Thormann otti minun vaimoni syrjemmäksi ja kertoi hänelle sen historian oikein tarkkaan. Illallisella Thormann häntä vielä julkisesti kiitti, että hän oli tehnyt minusta miehen ja pelastanut minut mallinaisten kynsistä, ihmiskunnan ja taiteen eduksi.

Vaimoni oli olevinaan siitä erittäin huvitettu, yrittipä hiukan nauramaankin, vaikka se kävi varsin väkinäisesti ja kylmästi; siitä oli poissa kaikki se raittius, heleys ja sydämmellisyys, jonka minä niin vallan hyvin tunsin.

Me läksimme Thormannilta vasta myöhään. Minä näin, miten vaimoni rakkaat pikku ohimot hohtivat ja sykkivät vielä meidän päästessämme majapaikkaammekin.

„Oletko todellakin minun pikku vaimoni?“ kysyin niin hellästi kuin mahdollista.

Hän ei huolinut vastata. Minä jätin hänet rauhaan sanottuani vain, että meidän oli noustava varhain huomenna lähtemään Klampenborgiin ja hengittämään kevättä ja puhkeavain lehtien tuoksua. Ehkäpä siellä tapaisimme eiliset yhteiset ystävämme; olivathan he puolittain luvanneet olla siellä ottamassa meitä vastaan aamiaiselle.

Ja me nukuimme, kumpikin erikseen.

Kello 8 seuraavana aamuna istuimme toisen luokan vaunussa, odotellen junan lähtöä pikku sivuasemalta. Emme vielä olleet yhtään paremmat ystävät kuin eilisiltana.

Vaimollani on omituinen tapa, milloin hän ei tahdo olla suloinen. Tyytymättömyys aivan kuin tekee hänet kankeaksi. Hänen muuten niin liikkuvista kasvoistaan katoaa kaikki eloisuus ja hänen katseensa arasti karttaa minun silmäystäni. Hän ei tahdo näyttää kaikkea sitä häijyyttä, kuin siinä on. Mutta jos silloin tapaan oikean sanan ja sopivan äänen-

painon, on varsin huvittavaa katsoa, miten tuon kylmän naamuksen alla rupeaa elo heräämään. Tässä joka poimu pehmenee, tuohon syntyy kavaltava pieni uusi poimu täynnä väijyskelevää leikillisyyttä, silmännurkat värähtelevät ja suunpielet liikahtelevat niin lumoavasti, että minä viimein otan hänet syliini ja suutelen häntä juuri keskelle pikku kuoppaa, joka ilmestyy hänen oikeaan poskeensa. Kas, sitä hän ei voi koskaan salata, milloin on leppynyt!

Melkein niin pitkälle olin päässyt, kun neljä henkeä tuli meidän vaunuumme, jossa olimme siihen asti olleet kahden kesken. Vaimoni heti pujahti pois toiselle puolelle ikkunasta ulos katselemaan, ja minä jäin seisomaan kuin luvattomasta teosta tavattu rakastaja, vaikka olinkin aviomies.

Tulijat hymyilivät keskenään vähän liiankin julkeasti ja kävivät istumaan tyhjiin paikkoihin meidän välillemme. Minä aioin juuri pyytää heitä jättämään minulle tilaa vaimoni viereen, vaan huomasin tuon jäykän naamuksen jälleen peittäneen hänen kasvonsa. Hän ei näyttänyt minusta vähintäkään huolivan, nojautui vain ikkunaa vasten ja katseli rataverkkoa, jossa veturit puhkuen kulkivat edestakaisin. Se minua harmitti ja minä jäin siihen, missä olin.

Vaikka olikin varhainen aamu, niin olivat vaunut sentään täpö täynnä. Sillä olihan nyt sunnuntai ja kevät ja „Köpenhamina matkusti ulos metsään“.

Ennenkuin päästiin liikkeelle, tuli vielä kaksi matkustavaista samaan vaunuun. He kävivät istumaan vastapäätä minua, mutta minä olin välinpitämätön, enkä viitsinyt edes katsahtaakaan heihin.

Kuitenkin minä tunsin että vastapäätä istuva nainen katseli minua hyvin tarkkaan, ja melkein tietämättäni nostin hitaasti katseeni, kunnes se yhä enemmän kummastuneena osui kohti kahteen suureen, mustaan silmäterään, joihin ennen muinoin, ammoin sitte, olin monesti katsellut rakastajan koko innolla.

Johanne Larsen oli heti tuntenut minut. Hän istui aivan hiljaa, hievahtamatta, ja minä tunsin rauhoittuvani. Ehkäpä vieressä istuja oli hänen miehensä, eikä Johanne hänen tähtensä huolinut näyttää mitään erikoista. Veturi vihelsi, ja juna läksi liikkeelle.

Minussa oli hiukan eläintenkesyttäjän tapaista ensi minuutteina. Johanne oli kesytettävä tiikeri. Ja minä riemuitsin, hän ei hievahtanut. Minun kylmä mahtikatseeni ei siirtynyt sekunniksikaan pois hänestä, sillä minä arvasin, ett'ei vaimoni millään tavalla kestäisi tätä viimeistä iskua. Olihan hän eilen jo kärsinyt niin paljon ainoastaan Johannen nimen tähden; mitäpä sitte, jos nyt jouduttaisiin ilmi elävänä yhteen? Minä ajattelin häntä, siellä vaunun toisella puolen, mutta en uskaltanut kääntää päätäni. Olisihan tiikeri saattanut sill'aikaa hypähtää päälleni; hänhän

ei ollenkaan tiennyt, että tuolla kaukana minusta ääneti istuva nainen oli minun vaimoni.

Minun onnistui sillä tavalla kuluttaa kymmenen minuuttia. Ponnistus teki minut hermottomaksi ja minä ajatuksissani tunsin Johannen pehmoisen käsivarren lepäävän rauta-ikeenä minun niskallani. Sehän oli painajainen, ahdistamassa minua keskellä kirkasta päivää.

Johannen mielestä minä lienen käyttäytynyt vähän kummallisesti, sillä hän yhä vain katsoi minua uteliaasti ja kysyvästi. Hän tietysti ymmärsi, että minä olin tuntenut hänet, ja nyt hän kummasteli minun eläinten-kesytystapojani ja kylmää mahtikatsettani, joka ei lainkaan ollut tuntevinaan häntä. Hän tarkasteli kaikkia vaunussa olevia henkilöitä, mutta ei kellään heistä näyttänyt olevan mitään yhteyttä minun kanssani, ja siitä hän tuli vielä uteliaammaksi. Arvattavasti minä siis en uskaltanut tervehtiä häntä hänen kumppaninsa tähden.

Minä tiesin ratkasevan hetken olevan juuri tulossa ja valmistauduin sitä välttämään niin kylmäverisesti, kuin suinkin taisin. Johanne istui sohvalla selkäkenossa ja hymyili minulle, niin että hänen epätasaiset hampaansa välkkyivät yhtä valkeina kuin ennen muinoin. Juuri kun hän yritti puhuttelemaan minua, nousin minä ja tunkeuduin vaimoni luo, sanoen vieressä istujalle: „Olkaa hyvä, antakaa minulle sijaa vaimoni viereen!“ — „Suokaa anteeksi, sitä olisitte minun mielestäni saattaneet pyytää aikaisemmin.“

Minä tiesin mielessäni hyvinkin, miten perin naurettavaksi minä tein itseni Johannen silmissä, kun en uskaltanut vaihtaa sanaakaan hänen kanssansa vaimoni läsnä ollessa; mutta herranen aika! mitä muuta neuvoa minulla oli?!

Johanne purskahti kovaan, kimakkaan ja halveksivaan nauruun; viskautui taapäin selkänojaa vasten ja peitti käsillään kasvonsa. Hänen kumppaninsa katsoi häntä kummastellen, mutta Johanne veti häntä nutunnapista lähemmäksi ja alkoi täyttä vauhtia kertoa.

Minä istuin kuin neuloilla. Vaimoltani ei ollut voinut jäädä huomaamatta minun ja Johannen välillä olevan jotakin, ja Johannen kimakka nauru ajoi hiukan tuskallista punastusta hänen poskillensa. Yhden vihollisen sijasta olin nyt hankkinut itselleni kaksi.

Johanne pilkkasi minua kumppanillensa ja katsahti silloin tällöin niin hävyttömästi ja terevästi meihin päin, että vaimoni oikein loukkautuneena vetäytyi niin pieneksi kuin suinkin omaan nurkkaansa sekä oli tarkastelevinaan ohi kiitäviä maisemia.

Viimeinkin tuli vapahduksen hetki Klampenborgin asemalle päästyä.

Mutta silläpä vasta olikin tapahtuva, mikä oli välttämätöntä; tiikeri karkasi päälle!

Minä olin saanut vaimoni kainalooni ja aioin juuri hiipiä pois vaa-

ran läheltä, kun Johanne kumppaninensa pyyhälsi ohitsemme. Hän ei mitenkään voinut pidättää kuohuvaa pilkkaansa, vaan sanoi:

„Johanne Larsen ei olisi uskonut vanhojen ystäviensä tulevan niin pelkureiksi, kun joutuvat naineiksi miehiksi; mutta nyt hän sen näkee. Oh, lieneepä oikein ihanaa tuollaisesta nuoresta, viattomasta vaimosta, kun on sellainen silmänpalvelija miehenä!"

Pahempaa hän ei olisikaan osannut sanoa. Minun vaimoni terävyys ymmärtämään tanskaa oli ilmeinen ihme. Jok'ainoa sana pisti häntä kuin neula aina sydämmen pohjaan saakka. Hän oli ymmärtänyt kaikki, mitä Johanne oli sanonut, ja vielä enemmänkin.

Johanne astui voitosta ylpeänä, pää pystyssä pois herransa kanssa; mutta me jäimme jäljelle kurjimman väärinkäsityksen valtaan.

Ei maksanut vaivaakaan saada aikaan mitään järkevää selitystä. Vaimoni sanoi kuulleensa kylliksi ja arveli, että minäkin olisin voinut olla vähän rehellisempi häntä kohtaan enkä tehdä pilaksi niin vakavia asioita kuin suhteeni tuohon Johannekseen vai mikä miehennimi hänellä oli. Nyt hänen täytyi ottaa loukkaus vasten kasvoja, jolta hän muuten olisi säästynyt. Hän oli myöskin heti avioliittomme alusta tuntenut naisellisen arvonsa loukkautuvan minun seurustelustani mallinaisten kanssa, ja eikö ollut oikeassa? voinko minä tehdä sen tyhjäksi? ei, ei sanaakaan! Nyt hänellä oli loistava esimerkki taiteellisesta seurustelusta mallinaisten kanssa . . !

Hän puri yhteen pikku huulensa, ja hänen silmäinsä kylmä loisto jäädytti minut kokonaan. Minä huoaten otin jälleen arvokkaan aviomiehen-muotoni, ja me astuimme hitaasti „Dyrehavenin" tammien alitse rantatietä.

Me paha kyllä tapasimme eiliset yhteiset ystävämme ja söimme yhdessä hyvin ikävän ja pitkän aamiaisen. Pikku vaimoni taito jäädyttää koko seuran iloisuus oli ihmeteltävä. Kahvia juodessa ei enää puhuttu monta sanaa, ja kohta sen jälkeen palasimme kaupunkiin hyöryveneellä.

„Kukapa uskoisi häntä juuri siksi, joka tuossa istuu ja nauraa koko jutulle?" lopetti ystäväni maalari kertomuksensa ja kumarsi vaimolleen punssilasin ylitse. Sillä tavalla hän mieluimmin esitti hänen maljansa, ja siihen me yhdyimme kaikki.

Kotimaan kirjallisuutta.

Raamatunlauseita ja Esimerkkiä Lutherin Pieneen Katekismukseen. Tohtori Karl Lind'in mukaan suomeksi toimittanut *K. Verkko*. Helsingissä 1886. G. V. Edlund.

Viimeiseen yleiseen kirkolliskokoukseen Turussa oli edellisessä kokouksessa asetettu katkismuskomitea valmistanut, paitse Kristillisyyden Oppikirjaa Luteeruksen vähän katkismuksen perustuksella, myös alhaisemmalla opetuksen asteella tarvittavan tarpeellisilla, itse tekstin väliin sovitetuilla raamatunlauseilla ja esimerkeillä varustetun Luteeruksen vähän katkismuksen. Samaan kokoukseen oli myöskin yksi sanotun komitean jäsenistä, A. V. Lyra, sepittänyt komitean ehdotuksesta pääasiallisesti siinä suhteessa poikkeavan ehdotuksen, että se katkismuksen tekstin välissä sisälsi ainoastaan muutamia raamatunlauseita ja esimerkkejä. Komitean ehdotus ei tietääksemme kokouksessa voittanut kannatusta, jota sitä vastoin jälkimäinen saavutti, vaikka ei sekään tullut käytäntöön määrätyksi. Esillä oleva pieni teos poikkeaa äsken mainituista ensin siinä, että siitä puuttuu kokonaan, niinkuin nimestäkin jo voi päättää, katkismuksen teksti, mutta myöskin siinä, että siinä on raamatunlauseita ja esimerkkejä lukumäärältään milt'ei enemmän kuin katkismuskomitean ehdotuksessa. Jo ensimäistä käskyä varten löytyy enemmän kuin 20; melkein sama määrä on ensimäistä rukousta varten. Tällä ei ole kuitenkaan sanottu, että kirjanen olisi tarkoitukseensa sopimaton. Päinvastoin. Se näet nähtävästi poikkeaa ennen mainituista ehdotuksista myöskin siinä, että se ei ole aiottu lapsille luettavaksi, niinkuin edelliset, vaan lasten opettajille ohjeeksi opetustyössä. Kun raamatunlauseita on suuri valikoima, löytyy joukossa vähemmänkin sopivia, mutta aina myöskin joku hyvin sopiva. Luulemme, että papit ja kansakouluopettajat, jotka katkismus-opetuksen alalla työskentelevät ja ovat hankkineet itsellensä tämän kirjasen, eivät kadu kauppaansa, vaan saavat siitä paljon apua, ohjeita ja viittauksia. Luulemmepa, että tästä kirjasesta on hyötyä monelle muullekin ajattelevalle lukijalle, joka tosin ei ota osaa opetustyöhön, mutta muutoin tahtoo perehtyä kristinopin kappaleihin ja tarkastaa raamatun ja katkismuksen keskinäistä suhdetta.

A. A—n.

C. H. Spurgeon, Tähkäpäitä Sitomain joukosta poimittuja. Suomennos. Porvoossa 1886. W. Söderström.

„Tähän pieneen kirjaan“ — sanotaan kirjan esipuheessa — „on koottu lähes puolentoista satanen täysi-kypsää tähkäpäätä tuon yleisesti tunnetun ja suuresti arvostetun lontoolaisen saarnaajan esitelmistä“. Nuo tähkäpäät, lyhyet, mutta sangen valaisevat, kokeneen kristityn antamat selitykset semmoisista asioista kuin: „Kestäväisyys rukouksessa“, „Nöyryys“, „Kiusausten hyöty“ ja „Uskon tarpeellisuus“, ovat omiansa hartauden hetkinä luettaviksi

yksityisissä perheissä. Useamman Jumalan valtakuntaa etsivän kristityn olemmekin kuulleet lausuvan tyytyväisyytensä tähän kirjaan. Ja vaikka kirjan tekijä ei kuulukkaan luteerilaiseen kirkkoon, ei tässä teoksessa, viisaasti kyllä, ole, sen mukaan kuin me sieltä täältä sitä tarkastellessamme olemme huomanneet, kosketeltu niitä opin kohtia, joissa hän eroaa kirkkomme opista. Me puolestamme yhdistymme täydellisesti tuon kirjassa olevan lyhyen esipuheen loppusanoihin ja lausumme: „Näissä lyhyeissä otteissa tavataan runsasvarainen henki, suuri kokemus ja monipuolinen lahjoitus; ja paras kaikista, ristiin naulittu Kristus, semmoisena kuin hän meille annettu on pyhässä Raamatussa, sellaisena kuvataan hän sielun silmiin. Koko kirja on jopa hyvin miellyttävä kutsumus Kristuksen luokse“.

A. A—n.

Sirkka, kuvallinen lastenlehti. 1887.

Näyttönumerossaan lusuu Sirkka hartaana toivomuksena, että se pääsisi suomalaisten lasten ystäväksi, että se saisi sijaa heidän lämpimään sydämmeensä; sillä ilman rakkautta Sirkka kituu, ilman lämpöä se kuolee.

Nyt voimme ilolla kertoa, että Sirkka todellakin on löytänyt tien suomalaisten lasten sydämmeen, että se on voittanut heidän rakkautensa. Sirkka onkin osoittanut, että se käsittää lasten luonteen; se huomaa, mikä heitä miellyttää, tyydyttää ja innostuttaa. Lyhyesti sanoen, Sirkan sisällys on hyvää ja huvittavaa ilman kristillistä kiihoitusta, opettava ilman ikävystyttäviä neuvoja ja kristillistä ilman pitkäveteisiä saarnoja. Takeena siitä, että Sirkka kunnollisesti oli suorittava tehtävänsä, olivat jo ilmoituksessa mainitut nimet ja nimimerkit, semmoiset kuin Topelius, Krohn, A. Gripenberg. P: C. ja Maria. Suotavaa on siis, että Sirkka vielä saa kauan elää ja vaikuttaa lasten maailmassa ja että se leviää yhä laajempiin piireihin. Sirkan menestys ja tulevaisuus riippuu tietysti etupäässä tilaajain luvusta; olisi sentähden toivottava, että se karttumistaan karttuisi; sillä vahinko olisi, jos tämä sievä lastenlehti kuolisi tilaajain puutteesen. *I. G.*

Z. Topelius, Lukemia Lapsille. Porvoossa 1887. Werner Söderström.

Jo aikoja sitten on Topelius'en „Läsning för barn“ ollut rakkaana aarteena ruotsinkielisten lasten kirjahyllyllä. Siitä ne ovat imeneet tuota todellista runoutta, joka kohottaa lasten mieltä ja totuttaa heitä rakastamaan kaikkea ihanaa, hyvää ja jaloa. Suomenkielisetkin lapset ovat, — kiitos ja ylistys entisille kääntäjille, — jo sen verran tutustuneet tähän lasten kultaiseen aarteesen, että he nyt ilolla ja kiitollisuudella ovat vastaan-ottaneet sanoman, että uuttera suomalaisten kirjain kustantajamme, Werner Söderström, on päättänyt toimittaa julkisuuteen koko puheenaolevan kirjasarjan. Tähän asti on neljä vihkoa ilmestynyt. Kiitosta kustantaja ansaitseekin tästä yrityksestä; sillä parempaa, kelvollisempaa, hauskempaa lukemista ei

voi lapsille tarjota. Kaikki, mitä Z. Topelius on lapsille kirjoittanut, tulee sydämmestä ja menee sydämmeen. Hän rakastaa nuorisoamme, pienokaisiamme; hän käsittää heidän ilonsa ja surunsa, ja ennen kaikkia on hänelle selvää, että lapsi on taimi Jumalan suuressa yrttitarhassa, taimi, joka ei ainoastaan ole kasvatettava elämää, vaan taivastakin varten. Ihania kuviaan ottaa Topelius mistä milloinkin: historiasta, luonnosta ja lasten omasta elämästä, ja niihin hän luo hienon runollisuuden, joka antaa niille lumoavan viehätyksen.

Jos lasten kirjallisuuden sisällyksestä sopii sanoa, että ainoastaan paras on hyvää kyllä lapsille, niin ulkomuodonkin suhteen voi asettaa aivan samat vaatimukset. Kieli olkoon puhdasta, selvää, rikasta ja kaunista. Käännöksissä on usein vaikea täyttää kaikki nämä vaatimukset. Ilolla voimme kuitenkin mainita, että suorasanaiset kappaleet yleensä ovat hyvin suoritetut. Topelius'en kuvaileva, hieno runollisuus ja leikillinen esitystapa on tosin, niinkuin useimmiten käännöksissä tapahtuu, paikoittain hiukan haihtunut; mutta kieli on hyvää ja virheetöntä. Joskus kääntäjä ei ole huomannut alkutekstin oikeata sisällystä; esim. sivulla 137 on ruotsalainen lause „och så ond har jag varit allt sedan dess“ käännetty: „ja minä olen ollut niin paha aina siitä asti“; niin suuttunut, niin pahoillani, on tarkoitus. Sivulla 131 on luettavana: „Hänellä oli kelpo kummi eli ristiäiti“; alkutekstissä puhutaan haltiattaresta (fé), jota ei ole syytä jättää pois. Sivulla 27 sanotaan: „minä tulin vaan ranskalaiselle vierailulle“, joka lausetapa kuuluu oudolta suomalaisen korvissa. Tämmöiset epähuomion virheet ovat kuitenkin vaan poikkeuksia.

Runomittaiset kappaleet eivät ole niin hyvin käännetyt kuin suorasanaiset. Ne ovat kankeanlaisia; runomuoto niissä on vaillinainen, etenkin sen johdosta, että yksitavuiset loppusoinnut enimmiten päättyvät lyhyeen vokaaliin. Suuresti meitä ihmetyttää, ett'ei kääntäjä ole hankkinut itsellensä oikeutta käyttää tätä painosta varten niitä runoja, jotka olivat vanhassa suomennoksessa, ja joiden joukossa on sangen onnistuneitakin. Niin on uudestaan käännetty runo „Mitä sinun tulee rakastaa?“, joka vanhassa painoksessa oli erittäin hyvin suomennettu. Vertaamisen vuoksi panemme tähän muutamia säkeistöjä kumpaisestakin käännöksestä.

Uusi käännös.	Vanha käännös.
Rakasta yli itsesi Sun kotoas ja vanhempaas, Enemmin synnyinmaatasi, Vaan yli kaiken Jumalaas!	Enemmän, laps', kuin itseäs Rakasta isääs, äitiäs, Viel' enemmän maat' isien Ja Luojaa yli kaikkien.
— — — — — — — —	— — — — — — — —
Laps' olet paljon puuttuva, Vaivainen, synnillinen vaan; Itsestäs sulla voimia Ja tietoja ei ollenkaan.	Laps' köyhä olet syntinen Ja kovin puutteen-alainen, Ja tyhjät on sun omat työs Ja arvottomat tietos myös.
— — — — — — — —	— — — — — — — —
Näin tosi rakkaudessa	Näin päivä päivält' edistyt

Vahvistut, vartut parhaiten,
Näin kelpaat ihmisille ja
Herralle, maalle, taivaallen.

Ja rakkaudessa kehkeyt,
Ihmisten mieliks', Jumalan,
Ja hyödyks' maan ja taivahan.

Muutamat runot ovat kuitenkin paremmin luonnistuneet, esim. „Luistellessa“. Helposti voi kuitenkin vielä parantaa yllämainittua epäkohtaa, koska suurin osa runoja vielä lienee kääntämättä, erittäin jos kustantaja kääntyy varsinaisen runoilijan puoleen. *I. G.*

Vartijanääniä Suomen Sionista menneiltä vuosisadoilta. Ja katsahdus suomalaisen saarnan historiaan. Toimittanut *Elis Bergroth.* Porvoossa 1886, W. Söderström.

Tämä teos on liite Vartijanääniin, joista olemme ajatuksemme lausuneet tämän aikakauskirjan 3 numerossa v. 1886. Kun tekijä kerran antoi, niin sanoaksemme, tilastollisia tietoja par'aikaa elävän sukupolven saarnaajoista ja saarnaamistavasta, on hän pitänyt aivan luonnollisena asiana, antaa lukijalle samallaisia tietoja kuluneiltakin ajoilta. Mutta hän ei ole tyytynyt ainoastaan siihen, että olisi painattanut jonkun tai jotkut saarnat kultakin eri ajalta, hän on myöskin, työhönsä innostuneena, saarnojen edelle sepittänyt 49 sivua pitkän, historiallis-kriitillisen „Katsahduksen suomalaisen saarnan historiaan“. Tämä katsahdus, joka, ohimennen sanottuna, oikeastaan esittelee saarnan historian Uskonpuhdistuksesta saakka, koska katoolisen ajan historia käsittää ainoastaan pari sivua, sisältää asiallisia arvosteluja kunkin aikakauden saarnojen sisällyksestä kuin myös tarkkoja ja pienimpiin yksityisyyksiin asti ulottuvia sekä osaksi painosta ennen ilmestymättömiä elämäkerrallisia tietoja saarnaajoista ja eri aikakausien olosuhteista. Emme saata olla tekijää kiittämättä siitä väsymättömästä ahkeruudesta, jolla hän, hyviin apulähteisin perustuen, on tuonut esille suomalaiselle väestölle tähän asti vähemmän tunnettuja asioita. Totta on, ett'ei suomalaisen väestön hengellistä kirjallisuutta sovi ennestäänkään sanoa köyhäksi, mutta kyllä yksipuoliseksi, sillä se on pääasiallisesti hartauskirjallisuutta. Hyvin tunnettu on, mitä ylitsevoittamattomia esteitä on ilmautunut, kun on koetettu parantaa oloja tässä suhteessa ja perustaa uskonnollinen aikakauskirja perinpohjaisemman tiedon levittämiseksi asiaa harrastavien keskuudessa. Mutta puute ei ole olemassa ainoastaan suomenkielisestä aikakauskirjallisuudesta, vaan myös ylipäänsä kirjallisuudesta jumaluustieteen eri aloilla. Syystä onkin senvuoksi joskus muistutettu, ett'ei esim. suomalaisissa oppikouluissamme ole kaikin puolin kyllin sopivia oppikirjoja kirkkohistoriassa eikä dogmatiikassa. Tekijän „Katsahdus“ ei tosin poista sanottuja puutteita, mutta kun se on tarpeellinen lisä tähänastiseen saarnan historiaan sanomme sen tervetulleeksi lisäämään suomalaista hengellistä kirjallisuutta.

Teoksen perinjuuriseen tarkastukseen ei meillä ole ollut tilaisuutta. Suotakoon meidän kuitenkin tarkastajan tapaa noudattaen, tehdä edes muutamia muistutuksia. Ensimäinen on muodollinen, sillä se koskee itse aineen jakoa „Katsahduksessa“. Tekijä on näet historiansa jakanut seuraa-

viin aikakausiin: 1. „Katolisuuden aika;“ 2. „Uskonpuhdistuksen aikakausi;“ 3. „Eksegeetisen saarnan aikakausi;“ 4. Dogmaatisen saarnan aikakausi“ ja 5. „Uusin aika suomalaisen saarnan historiassa“. Puuttuu mielestämme johdonmukaisuutta siinä, että muutamista „otsalehdistä“ heti käy selville itse saarnaamistapa, toisista — esim. 1, 2, 5 — taas ei. Mutta sitä paitse emme ole oikein selvillä, sopiiko saarnatapaa semmoisenaan kutsua eksegeetiseksi ja dogmaatiseksi vai ei. Ne ovat uudet nimitykset, jotka tähän asti ovat olleet joko aivan vähän tai ei ollenkaan käytännössä. Se on kyllä totta, että meidän tulee edistyä kaikittain päin, siis itse nimityksienkin puolesta. Mutta luulemme että ennen yleensä käytetyt ja hyvin tunnetut nimitykset, analyytinen ja syntemaatinen saarnatapa, ovat käsitteiden selityksen puolesta pidettävät uusia parempina. Eksegetiikka ja dogmatiikka, joista tekijä johtaa saarnatavan nimitykset, ovat eri tieteen haaroja jumaluusopin alalla ja eroitettavat käytännöllisestä jumaluusopista, josta homiletiikka, saarnaoppi, on pieni osa. Ei tosin sovi kieltää, että jumaluusopin eri haarat lähenevät toisiansa ja ikäänkuin antavat kättä toisillensa, mutta ei myöskään sovi sitä väittää, että ne menisivät toistensa aloille niin pitkälle, että sekoittuisivat toistensa kanssa. Kysymyksessä olevaan kohtaan sovitettuna tietää tämä, että saarna sisältää tosin sekä eksegetiikkaa että dogmatiikkaa, kerran yhtä toisen kerran toista suuremmassa määrässä, mutta saarna ei koskaan saa muuttua peräti eksegeetiseksi, eikä peräti dogmaatiseksi. Ja vaikkapa meillä onkin paljon muistutuksia kuluneiden aikojen saarnatapaa vastaan, emme kuitenkaan luule, että saarnat yhtenä aikana olisivat olleet kokonaan eksegeetisiä ja toisena kokonaan dogmaatisia. Luulemme, että ne eivät voineetkaan semmoisia olla. Sillä eksegetiikkaan kuuluu tekstin selittäminen historiallis-kieliopillisella tavalla ja dogmatiikka on kunkin dogman historiallis-järjestöllistä (systemaatista) esittelemistä, jommoiseen työhön saarnamiehet eivät koskaan saarnatuoleissa liene ryhtyneet. Jos taas tekijä noilla saarnatavoilla on tarkoittanut jotakin muuta, olisi taarpeenmukainen selitys siitä kumpasenkin aikakauden alussa yksinkertaiselle kansalle ollut välttämättömän tarpeellinen. Meidän täytyy tunnustaa, ett'emme ole saaneet täydellisesti selville, mitä tekijä noilla nimityksillä tarkoittaa. Eksegeetiseksi hän joskus kutsuu analyytistä — sivu 9 + 14 —, joskus raamatullista — sivu 22 + 23 — saarnatapaa. Mutta joskus taas sanotaan, että sinä aikana esim. Rothovius vaati “dogmaatista ja siveysopillista sisältöä saarnoihin“, siv. 12, samoin, että Raialenius'en saarna „tekstistä huolimatta selvittää uskontieteellisen opinkappaleen“, siv. 12, ja vielä, että Gezelius nuoremman toimittamien saarnasuunnitelmien joukossa on tosin 36 analyytistä, mutta 29 synteetistä. Mutta jos tekijä kerran huomasi, että eri aikakausia saarnan historiassa ei sovi, monien poikkeusten tähden, kutsua analyytiseksi ja synteetiseksi, olisi hänen sopinut kutsua niitä kulloinkin vallitsevan ajan hengen mukaan: *ortodoksian, pietismon* ja *valistuksen aikakausiksi.* Silloin olisi myös ollut johdonmukaisuutta itse aikakausien nimityksissä, koska tekijä muutenkin puhuu katoolisesta, uskonpuhdistuksen ja uusimmasta ajasta saarnan historiassa. Tekijän nykyisestä jaosta on vielä sekin haitta että

ortodoksian miehet tulevat, tekijän jaon mukaan, vaikuttamaan eksegeetisenä aikakautena — olkoonpa niinkin, että silloin Suomessa ilmestyi semmoinen eksegeetinen teos kuin Gezeliusten raamattu — ja pietistat, — niiden joukossa myös J. Wegelius nuorempi — nuo liiallisen puhdasoppisuuden ja dogmaatisen saivertelemisen vastustajat, juuri dogmaatisena aikakautena.

Toinen pääasiallinen muistutuksemme koskee näissä saarnoissa käytettyä kieltä. Tekijä sanoo esipuheessa tehneensä pienempiä muutoksia saarnan tekijäin kielessä, ei perinpohjaisempa. Hän sanoo noudattaneensa n. s. kultaista keskitietä, koska varmana piti, että olisi tehty muistutuksia, jos hän olisi esittänyt kielen aivan alkuperäisessä muodossaan, kuin myös silloin, jos hän olisi tehnyt suurempia muutoksia. Meidän mielestämme on asia tässä kohden aivan selvä. Kun tämä teos on aiottu kansaa varten, sen „herätykseksi ja johdatukseksi ijankaikkisen elämän tiellä", niinkuin tekijä itse kauniisti sanoo, olisi saarnoista pitänyt poistaa kaikki kielelliset vaillinaisuudet, murteellisuudet ja niissä usein tavattavat vieraskieliset sanat. Nykyisessä puvussansa ovat nuo saarnat, luulomme mukaan, omiansa turmelemaan kansan jo ennestään monessa paikassa kyllin turmeltunutta kieliaistia. Olisi siis pitänyt saarnoista säilyttää sisällys kansalle opiksi ja rakennukseksi, vaan kaikin mokomin muuttaa ja sieventää ulkonainen muoto. Tai mitä hyötyä on kansalla esim. seuraavista Iisak Rothovius'en saarnasta otetuista sanoista: „Kolmannen kerran (kolmanneksi), koska Pappi alkapi saarnan, pitäpi hän kaiketi sen jälken hänens kuin se ordinantias seiso pag. 8 fol. 2, ja se visitatios päälle muistutettu on, että Loco Introitus ylöslujetan Lutherin aamurukous ja sitte Isä meidän etc. Ja pitä pois pantaman se paha tapa, kun papit ovat ruukannet tässä maakunnassa, että he ovat diebus Apostolorum reciterannet, muutamat yhden koko neljännen osan hetkeä Legendam Apostoli, ja paljo muuta siihen tykö vetänet, ennen kuin he tulevat ad recitationen Orationis Dominicae" (siv. 79). Tuommoisista pätkistä ei kansalle ole oppia, ei rakennusta, eikä herätystä. Toista olisi ollut, jos saarnat olisivat olleet aiotut oppineille ja latinan kieltä tunteville, ei pääasiallisesti rakennukseksi, vaan myös osoitukseksi siitä, miten muinoin osattiin suomen kieltä kelpo lailla rääkätä.

Yksityisiin asiallisiin muistutuksiin ei historiallinen katsahdus ole juuri, meidän sitä kerran lukiessamme, antanut aihetta. Kun Agrikolan toimesta sanotaan suomeksi ilmestyneen, muun muassa, „Psalttari, muutamat Vanhan testamentin kirjoista sekä kaikkein kirjain kirja: Uusi testamentti", ja tästä voisi päättää, ett'ei tekijä pidä Psalttaria Vanhaan testamenttiin kuuluvana, on se tapahtunut epähuomiosta, jonka olisi sopinut hyvin korjata lisäämällä sanan „muut" muutamat-sanan perästä. Ja kun, siv. 10 väärin sanotaan, että raamatun suomentaminen „alkoi" Rothovius'en piispana ollessa, on sekin nähtävästi tapahtunut epähuomiosta. Kun vielä sivulla 15 mainitaan samalla rivillä nimet „Euhtyches", Theopaschitae" ja „Nestorius", olisi ollut tarpeellista antaa, vaikkapa sulkumerkkien sisässä, lyhyt etymolooginen selitys „Theopaschitae"-sanasta, sillä se tietääksemme ei ole mikään nomen proprium. — Epäjohdonmukaisuuksina kirjoitusta-

vassa mainittakoon, että tekijä joskus kirjoittaa „analyytillinen", siv. 22, joskus taas „analyytinen", siv. 30; samoin joskus „synthetillinen", siv. 26, mutta toisen kerran taas „synthetinen", siv. 28.

Huolimatta näistä pienistä muistutuksista, joista muutamien suhteen voi vielä olla eri mieltä, on teoksella mielestämme oleva arvokas sija hengellisessä kirjallisuudessamme. Ja me toivomme, että tekijä, joka jo monella teoksella on rikastuttanut hengellistä kirjallisuuttamme, vastakin työhön kyllästymättä uhraisi voimiansa samallaiseen työhön.

A. A—n.

Suomalainen Teaatteri.

Parjauksen kirous. — Ei lempi leikin vuoksi. — Postikonttoorissa. — Orleansin neitsyt. — Noora.

Espanjalainen José Echegarray on matemaatikko ja valtiomies, mutta samalla ensimmäinen nykyisistä draaman kirjoittajista maassansa. Hänen runotuotteissaan tuntee matemaatikon siinä tavassa, jolla hän suorittaa esitettäväksi valitun probleeminsa. Ollakseen ankarasti johdonmukainen hän ei arasta saattaa juontansa tarkoitettuun päätökseen, vaikka hän usein loukkaisikin todenmukaisuutta taikka käyttäisikin keinoja, jotka vanhastaan ovat teaatterille tuttuja. *«Parjauksen kirous»* on hyvä näyte Echegarrayn runoilutavasta. Hän tahtoo tässä teoksessaan näyttää, kuinka parjaukset voivat aikaansaada juuri sen, jonka parjaajat alkuaan ovat tyhjästä keksineet ja jota he muka siveyden nimessä ovat moittineet. Madridin pankkiiri Julian on luoksensa ottanut erään nuoren köyhän miehen Erneston, jonka isä kerran on osottanut hänelle suuren hyvän työn. Tuo nuori mies on runoilija, joka sydämensä puhtaimmilla tunteilla kunnioittaa Juliania sekä hänen nuorta kaunista vaimoansa Theodoraa. Tyhjänpäiväiset parjaukset saavat miehen epäilemään uskollista vaimoaan ja Ernestoa ja herättää jälkimäisissä, joita tuo epäilys yhdistää saman tukalan painon alle, vähitellen keskinäisen rakkauden. Molemmat salaavat kuitenkin tunteitaan, pysyäkseen uskollisina Juliania kohtaan; mutta kun tämä samojen parjausten johdosta syntyneessä kaksintaistelussa on haavoittunut ja kuollut yhä syyttäen heitä petoksesta, ja Julianin veli lopuksi uhkaa ajaa syylliseksi luullun Theodoran hänen talostaan, silloin sulkee Ernesto onnettoman, rakastetun vaimon syliinsä, laskien parjaajien syyksi, että asiat olivat näin käyneet.

Draamassa ei ole ollenkaan episoodeja tahi sivuhenkilöitä, jotka laventaisivat kuvaelmaa, vaan ainoastaan ne kohtaukset ja henkilöt, jotka tyystin tarvitaan juonen kehittämiseen. Ei missään nähdä tarpeetonta, jollei proloogin tapaisessa ensimmäisessä näytöksessä. Siinä näet Ernesto miettii

senlaista draamaa, jossa hän seuraavissa näytöksissä itse on toimivana henkilönä. Muuten on kaikki terävän järjen tekemää. Henkilöt takertuvat auttamattomasti parjauksen aikaansaamaan tapausten kuiluun ja niiden luonteet ovat tarpeenmukaiset: parjaajat säälimättömiä ja niiden uhrit tosin jaloja, mutta intohimoisia tahi neuvottomia. Toiminnan nopea, suurella teknillisellä taidolla johdettu juoksu tekee näytelmän jännittäväksi. Paha vaan, että yksi pääkohtauksista — se nimittäin, jossa Julian tapaa vaimonsa Erneston luota — on niin usein käytetty vanhemmissa intriigidraamoissa. Pääkohtaus viime näytöksessä, jossa kuoleva Julian julmalla epäilyksellään ahdistaa onnettomia, on epäilemättä hyvin draamallinen ja olisi varmaankin ylen vaikuttava, jos se tuntuisi oikein todenmukaiselta. Se on korkein huippu, johon armoton johdonmukaisuus on voinut saattaa aieen kehitystä.

Tästä näkee että mietinnöllä on ollut suurempi osa näytelmän luomisessa kuin välittömällä runoilija-innolla. Kun siihen tulee joku ylenpalttisuus puheessa, joka on etelämaisille luonnollinen, mutta meiltä tuntuu liioitetulta, jollei suorastaan teeskennellyltä, niin voi helposti ymmärtää, miksi draaman vaikutus meidän yleisöön oli sekava. Sittenkin oli hyvin hauska tutustua teokseen, joka kaikessa tapauksessa on etevän kirjailijan kynästä lähtenyt ja tänä syksynä on saavuttanut suurta huomiota Saksassa. Ennen kaikkea oli hauskaa ja opettavaista nähdä, kuinka etelämainen runoilija käsittelee semmoisia kysymyksiä, joita kaunokirjallisuuden uusin suunta kaikkialla valitsee aiheekseen. Niinkuin pohjoiset runoilijat tahtoo Echegaraykin paljastaa yhteiskunnan varjopuolia ja luoda sen turmeluksesta todellisia kuvia. Itse menetystavassa on kuitenkin suuri eroitus. Sen sijaan että pohjoiset runoilijat yrittävät psykooloogisen dissektionin kautta osottamaan, että nykyiset yhteiskuntaolot ja „kummittelijat" ovat turmelleet kaikki yhteiskunnan jäsenet, esittää espanjalainen enemmän toista tai toista pahuuden lajia edustavia tyyppejä ja asettaa heidän rinnalleen toisia, jaloja henkilöitä. Tämä eroitus käsittelytavassa perustuu epäilemättä romaanillisen ja germanilaisen kansakunnan erilaatuisiin luonteisiin ylimalkaan. Toisen taide on enemmän plastillinen, toisen maalauksellinen; toinen rakastaa enemmän yksinkertaista, harvapiirteistä, selvää muotoa, toinen taas laventaa ja syventää kuvauksen niin että piirteiden paljous vähentää sen selvyyttä; toinen on enemmän vanhoillaan olija, toinen vilkkaammalla kuvausvoimalla varustettuna onpi valmiimpi arvostelemaan kaikkea olevaa uusien oppilauseiden mukaan.

Draaman näyttelemisestä on ylimalkaan vaan hyvää sanottavaa. Hra *Leino* näytti oivallisesti, kuinka Julianin luonnollinen jalous tuskallisesti kukistui hirmukouraisen epäilyksen alle. Theodoralla oli miellyttävä edustaja rouva *Rautio*ssa, joka kuitenkaan ei jaksanut intohimoisissa loppukohtauksista tehdä mitä olisi mahdollista ollut, vaikka toiselta puolen hänen puuttuva voimallisuutensa ei vähentänyt osan todenmukaisuutta. Hra *Sala*lla oli tunnokkaassa runoilijassa hänen luonteensa mukainen rooli, jota hän menestyksellä näytti. Sama kiitos on niinikään tuleva hra *Veckmanille*, jolla oli osanaan nuori lavertelija, mutta täysin kehittynyt parjaaja, Pepito.

Norjasta Espanjaan, Espanjasta Ranskaan! Alfred de Musset'n «*Ei lempi leikin vuoksi*» otettiin uudestaan näytettäväksi. Viime keväällä oli

näet neiti Aalbergin poislähdön tähden sen näytteleminen kesken lakkautettu. Keväällä oli menestys hyvä; nyt tuli vähä väkeä. Yleisön käytöstä siinä kohden ei voi puolustaa. Näytelmä, jota jo keväällä on laveammalta Valvojassa arvosteltu, on näet siksi hienosti runollinen ja jännittävä ja sen pääosat näytettiin milt'ei paremmin kuin ennen. Neiti Aalberg, jonka Camille on hänen ihanimpia taideluomiaan, antoi nyt jo ensimmäisessä näytöksessä oikullisen neidon elävät tunteet selvemmin esiintyä ja sai siten osan entistä eheämmäksi. Niinikään oli hra Ahlbergin Perdican voittanut ainakin lähdekohtauksessa. Hän oli siinä luonnollisempi ja vilkkaampi.

Ranskasta Suomeen! «*Postikonttoorissa*», pikkukaupungin kuvaus 1:ssä näytöksessä, R. Kiljanderin kirjoittama, on kirjalliselta kannalta arvosteltuna mitätön, mutta pikkukaupunkilaiset ja maalais-tyypit saivat kuitenkin katsojat nauramaan — ja naurettavaahan olikin kaivattu. Mitään juonta ei kappaleessa ole, sillä eihän sitä voi siksi sanoa, että postikirjuri kosii kaunista tyttöä, joka voidaksensa palata postikonttooriin unohtaa sinne hansikkansa, tahi että kauppaneuvos haastaa postimestaria oikeuteen, syystä kun tämä on tylysti kohdellut hänen nenäkästä piikaansa. Pienen kyhäyksen lystillisyys on viattominta „Fliegende Blätter'i"-komiikkia, vaikka nykyiset postiolomme oikein huutavat satiiria ja kritiikkiä. Ihmeteltävä on suomalainen hyväluontoisuus.

Suomesta Saksaan! — ei näytä syytä olevan moittia näytäntöluetteloa yksipuolisuudesta. Edellisen alkuperäisen kappaleen kanssa annettiin vanhastaan tunnettu, katsojia huvittava Moserin «*Yhdistysjuhla*». Tämän välipäisen programmin jälkeen seurasi Schillerin *Orleansin neitsyt*, jolla teaatteri jälleen on saavuttanut suuren ja kunniakkaan voiton.

Kriitikot ovat aikoja sitten paljastaneet Schillerin murhenäytelmäin heikot puolet. Niin on esimerkiksi „Orleansin neitsyeessä" aihe käsitetty kokonaan antiikiselta kannalta. Neitsyen elkeet muodostaa luonnollisen elämän kulkua väkinäisesti määräävä jumalallinen toimi, vastustamaton kuin antiikisen kohtalon voima. Kun Jumalan äiti antaa paimentytölle käskyn jättää karjan ja kodon pelastaaksensa isänmaata vihollisten käsistä, ilmaisee hän tehtävän onnistumisen riippuvan siitä, että hän pysyy puhtaana ja vastustaa maallista rakkautta. Neitsyen kohtalon traagillisuus syntyy sen johdosta, että nuori sankari, vieläpä vihollisten joukkoa, saapi rakkauden syttymään hänen sydämessään. Sovittamaton ristiriita on siinä, että neitsyt kokonaan toimii jumalan käskystä ja semmoisena esiintyy ylevänä kuin profetissa ja kuitenkin yht'äkkiä joutuu rakkauden pauloihin, niinkuin hän olisi vapaa, tavallinen ihminen. Toiseksi on myös huomattu, että Schiller useissa kohtauksissa on liian läheltä jälitellyt Shakespearen „Henrik VI", jossa Orleansin neitsyt myös esiintyy. Vihdoin voi pintapuolinenkin tarkastaja nähdä, että näytelmä kovin vähän pitää lukua historiallisesta todellisuudesta ja jokaisen tuntemista tosiasioista. Mutta näistä ja muista muistutuksista huolimatta pysyy tämä niinkuin Schillerin muut historialliset draamat, korkealla asteella yleisön kunnioituksessa ja rakkaudessa — ei ainoastaan Saksassa, vaan ympäri maailmaa. Ne on näet niin suurella taidolla kokoonpantu, niissä on niin runsaasti loistavia ja teaatterissa mahtavasti vaikuttavia kohtauksia, niin

paljo ylevää ihanteellisuutta, niissä hehkuu niin puhdas tunteellisuus, ja ne antavat runollisen muodon niin tärkeille aatteille, ett'ei vielä ainakaan yleisö voi olla alistumatta niiden vaikutuksen alle. Ja hyvä, että niin onpi, sillä vaikka tietäjät sanovat vanhoja ihanteita valheiksi, niin lienee niillä kuitenkin tilaisuuden sattuessa suurempi voima innostuttamaan nykyistäkin polvea jaloon ponnistukseen, kuin hämärästi kuumottavat uudet.

Schillerin draamat ovat pitkiä — liian pitkiä teaatterille. Suomalaisen teaatterin johtaja on siis epäilemättä oikein tuntenut yleisönsä, kun hän aika lailla on karsinut „Orleansin neitsyttä", niin että näytäntö päättyy jo k:lo 10 ja ½11 välillä. Siitä on tosin seurannut, että useat sivuosat (varsinkin Agnes Sorelin) tuntuvat hyvin vähäpätöisiltä; mutta mitäpä siihen voi. Nimirooli on tietysti kuitenkin pysytetty niin eheänä kuin mahdollista ja onhan sillä oiva tulkitsija neiti *Aalbergissa*. Mitä tehtävän käsittämiseen tulee, niin taitavat kyllä useimmat näyttelijättäret koettaa saada paremmin näkyviin pyhää innostusta ollen kuin haltioissa ja deklamoiden kuin ennustavat profetissat. Neiti Aalberg taasen yritti nähtävästi tekemään sankaritarta niin todelliseksi ihmiseksi kuin mahdollista. Niin lausui hän mainion jäähyväismonoloogin kauniisti ja tuntehikkaasti tekemättä sitä miksikään bravuuriaariaksi. Ensi kohtauksessa kuninkaan edessä oli hän tyyni ja maltillinen, antaen kutsumuksensa suuruuden vaan ilmaantua sanojensa ja käytöksensä vakavuudessa ja ylevyydessä. Soma oli äänen muutos, kun hän puhuttuaan maallisille herroille kääntyi piispan puoleen ja luottavaisesti, melkein lapsellisesti kertoi kutsumuksestaan.

Ohimennen tahdon ottaa tähän muutamia säkeitä eräästä ranskalaisesta runoelmasta, jossa noin 50 vuotta tapausten jälkeen kerrotaan neitsyen historia ja kuvataan ensimmäinen käynti kuninkaan luona hyvin naivisesti.

En ceste saison de douleur,
Vint au Roy une bergerelle,
Du baillage de Vaucoulleur,
Qu'on nommait Jehanne la Pucelle.
C'était une poure bergère
Qui gardoit les brebis ès-champs.
D'une doulce et humble manière,
De l'age de dix-huit ans.
Devant le roy on la mena
Ung ou deulx de sa congnoissance,
Et alors elle s'inclina
En luy faisant la révérence.*)

Runoelman lopussa sanotaan vielä hänen luonteestaan:

Elle estoit très-doulce, aymable,
Moutonne, sans orgueil, envye,
Gracieuse, moult serviable,
Et qui menoit bien belle vie.
Presque souvent se confessoit
Pour avoir Dieu en protecteur.**)

*) Tällä murheen ajalla tuli kuninkaan luokse eräs paimentyttö Vaucouleurin pitäjäästä, jota nimitettiin Johanna Neitsyeeksi. Hän ei ollut muuta kuin paimen, joka paimenti lampaita vainiolla. Hän oli lempeä ja nöyrä käytökseltään, kahdeksantoista vuotta vanha. Yksi tai pari hänen tuttavaansa saatti hänen kuninkaan eteen ja silloin hän kumarsi osottaen hänelle kunnioitustaan.

**) Hän oli hyvin lempeä, rakastettava, hiljainen, ilman ylpeyttä, kateutta, suloinen, palvelemaan harras, ja hän eli hyvin siveästi. Usein hän ripitti itseään, että Jumala soisi hänelle suojelustaan.

Runoelma tarjottiin miniatyyrikuvilla koristettuna 1484 kuningas Kaarlo VIII:nnelle. Eräässä kuvassa nähdään neitsyt kahden neidon saattamana käynuillä kuninkaan luokse. Schiller on tämän yksinkertaisen kertomuksen sijaan tehnyt juhlallisen kohtauksen, jossa neitsyt esiintyy semmoisena kuin Shakespeare on kuvannut hänen, kun hän antaa Johannan sanoa itsestään: „Kun minä olin musta ja päivettynyt, valoi hän (Jumalan äiti) kirkkaita säteitä minun ylitseni ja loi sen ihanuuden, jonka te minussa näette“.

Alussa ilmaantuvan käsityksensä mukaan näyttää neiti Aalberg sitten roolinsa loppuun saakka. Ettei näyttelijätär voi saada äkkinäistä rakastumista Lioneliin uskottavammaksi kuin Schillerkään ei ole hänen syyksi luettava, mutta todellisesti näyttää hän ne kohtaukset, joissa hairahduksen seuraukset ilmaantuvat. Korkeimmalle kohoaa kuitenkin hänen taiteensa hänen lausuessaan suurta monoloogia neljännen näytöksen alussa ja palavaa rukousta tyrmässä. Epätoivo toisessa ja uudestaan herännyt luottamus toisessa esitettiin yhtä nerokkaasti ja täydellisesti. Sanalla sanoen Orleansin neitsyt on tinkimättä asetettava näyttelijättären entisten suurimpien luomien rinnalle ja epäiltävää on, onko yksikään toinen johdonmukaisemmin toimitettu.

Ei yhdelläkään sivuhenkilöllä ole semmoista tärkeyttä, että näytelmän menestys mainittavassa määrässä hänestä riippuisi. Kun henkilöiden suuri luku vaatii melkein jok'ainoan teaatterin jäsenen osanottoa, niin tietää jo ennestään, että muutamat osat tulevat hyvin edustetuksi toiset vähemmin tyydyttävästi. Sen sijaan että tässä ryhtyisin erityisseikkoihin, tahdon kiittää sitä tapaa, jolla yhteisnäyttäminen toimitettiin. Huolellinen yhteisnäyttäminen ja kappaleen taidokas näyttämölle-asetus ylimalkaan olivat nyt kuin monasti ennen menestyksen pääehtoina. Se tarkkuus, jolla johtaja säästämättä vaivojansa, oli koettanut puvuissa ja muissa laitoksissa uskollisesti kuvata todellista elämää 15:nen vuosisadan alkupuolelta on meidän oloihimme nähden harvinaista ja ulkomaillakaan ei moni teaatteri ole semmoisissa asioissa niin harras. Useat puvut, niinkuin kuninkaan ensimmäinen ja Burgundin herttuan toinen erittäin loistokas vaatteus, ovat tehty heidän aikaisten kuvien mukaan ja muut noudattavat niin paljon kuin mahdollista ajan muotia. Erityistä kiitosta ansaitsee somasti järjestetty ja suurellainen kruunaussaatto vaihtelevine pukuineen — siinä kuuluu 115 henkeä olleen osallisena. Liiallista on siis enempää vaatia näytelmän ulkopuoleen katsoen ja siinäkin, minkä teaatteri jo melkein on ottanut tavakseen yleisölle tarjota, on kenties vähän liikaa. On tosin erinomaisen hauskaa ja opettavaistakin nähdä eri kansoja ja aikakausia uskollisesti kuvattuna näyttämöllä; mutta lähellä on se vaara, että yleisö rupeaa enemmän ja enemmän vaatimaan ja pian rupeaa pitämään tuota ulkonaista puolta, näyttelemistä s. o. taidetta tärkeämpänä. Vaikka olen tehnyt tämän muistutuksen, tahdon huomauttaa, että maalaus neitsyen lipussa ei ole keskiajan mukainen. Taivaan ruhtinattarena kuvattiin neitsyt Maria seisovana kasvoiksi muodostetulla kuun puoliskolla ja häntä ympäröi täysgloria, jonka säteet koko ruumiin pituudelta säteilevät molemmin puolin. Hänen pukunsa oli punanen viitta sinisellä, aina vähän näkyvällä vuorilla. Toinen asia on se,

että Orleansin neitsyen lipussa historian mukaan todellisuudessa olikin kuvattuna Vapahtaja, maanpallo kädessä ja liljojen ympäröimänä, sekä hänen jalkojensa juuressa kaksi enkeliä polvillaan kummallakin puolen ja kuvan ohella nimet: Jesus, Maria. Syy loukkaukseen historiaa vastaan on kuitenkin Schillerin, sillä hän antaa Johannan sanoa taivaan kuningattaren olevan lippuun kuvattuna.

Vielä tulee mainita sananen näytännöstä neiti Aalbergin hyväksi 18 p. Marraskuuta. Taiteilija oli näytettäväksi valinnut H. Ibsenin «*Nooran*», jossa hän esittää pääosan erinomaisella menestyksellä. Siinä tavassa, jolla hän sen suorittaa on jotakin virtuosimaista paraimmassa merkityksessä, hän liikkuu näyttämöllä kuin kala vedessä niin luonnollisesti ja niin vapaasti käyttäen kaikkia rikkaita lahjojaan. Ensi näytöksen lapsellisessa vallattomuudessa, toisen näytöksen yhä kiihtyvässä tuskallisuudessa ja epätoivossa sekä kaiken entisyyden mullistavassa viimeisessä näytöksessä on hän yhtä täydellinen. Paha vaan, että itse juoni on niin kiduttavaa laatua. — Kun vertaa neiti Aalbergin nykyistä tapaa näyttää Nooraa entiseen, niin huomaa suuren edistyksen varsinkin viimeisessä näytöksessä. Ennen hän suoritti lopputilinsä Helmerin kanssa jotenkin saarnaavaisesti. Nyt tapahtuu kaikki tyyneemmin, luonnollisemmin ja todenmukaisemmin kuin itse näytelmässä, jossa runoilija liiaksi tuntuu Nooran sanoissa.

Näytäntö oli viimeinen ennen näyttelijättären häitä. Yleisö ilmoitti lämpimästi kiitollisuuttaan taiteilijalle ja onnentoivotustaan hänen yksityisen elämänsä varalle. Uusi aika on kai tästä hetkestä luettava neiti Aalbergin taiteilijatyössä, hän kun tuskin enään tulee etsimään kunniaa ulkomailla, vaan uhraamaan lahjansa yksistään suomalaisen taiteen hyväksi. Paraitenkin onnistuen olisi hän ulkomaan taidemaailmassa hetken välkkyvä virvatuli; täällä hän maansa näytelmätaidetta kannattaa, kohottaa ja vahvistaa.

E. A—n.

Uusien kirjain luettelo.

Jumaluusoppia ja kirkkohistoriaa.

Alopaeus, C. H., Guds rikes Historia. Första delen. Gamla Testamentets tid. Porvoossa, Werner Söderström. 4: —

Barnens Sångbok. Kristliga sånger för hemmet och skolan. Helsingissä, Luth.-evank.-yhd. —: 20 p.

Beck, J. T., Wäärästä Profetallisuudesta. Kristillinen puhe. Suomentanut F. W. D(urchman). Oulussa, K. F. Kivekäs. —: 60 p.

Bäck, Johannes, „Muukalaisten" kotielämä. Rukouskirja. Suom. V. Salo. Helsingissä, Luth.-Evank.-yhd. kans. 1: 50 p.

— — Den kristna läran framställd i Doktor Martin Luthers Lilla Katekes. Helsingissä, tekijä. sid. - : 85.

Dahlberg, Gustaf, Käsikirja (se on) Tohtori Martti Lutherin Vähempi Katekismus. Uusi käännös Lutherin latinaisesta. Turussa, G. W. Wilén. —: 50.

Funcke, O., Tahdotkos tulla terveeksi? Suomennos. Porvoossa, Werner Söderström. 2· 15.

— — Usko ja Jokapäiväisyys. Suomensi Aatto S(uppanen). Vihot 2—9 à 35 p. Porvoossa, Werner Söderström.

Godet, F., Kuusi Luomispäivää. Raamatun tutkinto. Suomensi A. Nyholm. Waasassa. —: 80.

Kallén, J. V., Oppi- ja Lukukirja kansalle kristillisen siveyden, kasvatuksen ja uskonnon alalla. 3:s painos. 1: —

Krummacher, Fr. A., Wertauskertomukset. Saksankielestä suom. K. J. Gummerus. Jyväskylässä, suomentaja. 2: —

— — Johannes Kastajan mestaaminen. Suomenti M. P. Oulussa, K. F. Kivekäs. —: 15 p.

Lastensaarnoja. Kirjoittanut Lasten ystävä. Ruotsista suomensi K. W. Palomaa. Turussa. —: 25 p.

Leinberg, K. G., Raamatun lauseita, Biblian historiaan sovitti — Seitsemäs painos. Helsingissä, Weilin & Göös. —: 25 p.

Pontius Pilatuksen viralliset asiakirjat. Suom. —ie— Tampereella, J. F. Olán. 1: 60 p.

Rauhasta Jumalan kanssa Jesuksessa Kristuksessa. Porissa, O. Palander. —: 20 p.

Rogstad, Anna, Osviitta Katkismusopetuksessa. Tekijän luvalla suom. L. H(agman). Helsingissä, G. W. Edlund. —: 75 p.

Rohden, D:r G. von, Den Sedligt-Religiösa uppfostran. Helsingissä, Tekijä. —: 50 p.

Rosenius, K. O., Elämän leipää hengellisesti nälkäisille. Turussa G. W. Wilén. sid. 6: —

Silfvenius, Oskar, Piplian Historia. Turussa. 1: —

Sionin Kanteleen Sävelistö. Lisä-vihko. Helsingissä, Luth.-Evank. *yhd.* —: 75 p.

Spurgeon, C. H., Sanoja epäileville. Suomennos. Turussa, Åbo Tidningin kirjapaino-osakeyhtiö. —: 50 p.

Syntymäpäiväkirja. Raamatunlause ja hengellinen värsy kullekin vuoden päivälle. Turussa, K. Verkko. Korukans. 1: 50 p.

Tarkkanen, A., Kirkkohistoria. Kansakouluja varten. Helsingissä, Weilin & Göös. Sid. —: 60 p.

Thomas a Kempis, Neljä kirjaa Kristuksen seuraamisesta. K. J. Kemellin käännöstä noudattava uusi käännös latinankielisestä alkuteoksesta tehnyt Elias Erkko. Wiipurissa, J. C. Lagerspetz. 2: 40 p.

Tukkanen, J. H., Kirkkohistoria. Kansakouluja varten. Uusi paranneltu painos. Tampereella, Emil Hagelberg. —: 50 p.

Wartiainen, J. V., Saarnoja uusiin Evankeliumi- ja Epistolateksteihin. 1—3 v. Turussa, K. Verkko. à —: 50 p.

Oikeus- ja valtio-oppia.

Cajanus, G., Sakregister till Juridiska föreningens i Finland Tidskrift. Årgångarne I XX 1865—1884. Helsingissä, Lakitiet. yhdistys. 4: —

Castrén, Jon., Mikä on oikea ohjelma suomalaisuuden asiassa? Jyväskylässä. Tekijä. —: 60 p.

Lilla författningssamlingen N:o 27. Förordning angående Kommunalförvaltning i stad af d. 8 December 1873. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 50 p

Lilla författningssamlingen N:o 28. Skogslagen jemte förordningarne om egofred samt ang. egostyckning och jordafsöndring. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 50 p.

Nationalitet och bildning. Uppsatser af A. H. Chydenius, C. G. Estlander, A. Meurman och E. G. Palmén. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 25 p.

O(lsoni), E., Rättegångshandlingar i ett utsökningsärende. Wiipurissa, Clouberg ja kump. jaet. —: 25 p.

Pieni Asetus-Kokous 27. Asetus Kunnallishallituksesta kaupungissa annettu 8 p:nä Joulukuuta 1873. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 50 p.

Pieni Asetus-Kokous N:o 28. Metsälaki ynnä Asetukset tilusten rauhoittamisesta sekä tilusten lohkomisesta ja maan eroittamisesta. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 50 p.

Filosofiaa ja kasvatus-oppia.

Einiö, K., Lasten ensimmäinen kirja. Helsingissä, Weilin & Göös. Kansissa 1: —

Hagman, Lucina, Yhteiskasvatuksesta. Esitelmä. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 35 p.

— — Om samuppfostran. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 35 p.

(Homen, T.) I Latinfrågan af —r—n. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 75 p.

Johnsson, Mikael, Koulutoimesta Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa. I. (Akatemiallinen väitöskirja). Helsingissä, Tekijä. 2:

Lindroos, K., Platonin kosmologia, Timaiossa esiteltynä. (Akatemiallinen väitöskirja). Helsingissä, Tekijä. 2: —

Petterson, Gust., Mietteitä Kiertokouluista ja Ylhäisemmästä kansakoulusta. Jyväskylässä, K. J. Gummerus. —: 40 p.

Salamon, Otto, Käsityöt kasvatuksen välikappaleena. Tampereella, J. F. Olán. 1: 40 p.

Vesten, Tyr, Brännande frågor. I. Sedligheten. Tampereella. Tekijä. —: 50 p.

Historiaa ja muinaistiedettä.

Aspelin, Eliel, Suomalainen kansallismuseo. Asiasta, joka on päivän kysymykseksi tuleva. Helsingissä, Wickström ja Kump. jaet. —: 50 p.

Bidrag till Åbo stads historia. IV. Utdrag ur Åbo stads dombok 1626—1632. Utgifna af Carl v. Bonsdorff. Helsingissä, Turun hist. museo. 6: —

Färling, F. J., Några grunddrag till Björneborgs skolas historia. Turussa, G. W. Wilén. 1: 50 p.

Gebhard, Hannes, Kajaanin linnasta. (Muinaismuisto-yhtiön aikakauskirjasta X). Helsingissä.

Grotenfelt, Kustavi, Suomen kaupasta ja kaupungeista ensimmäisten Vaasakuninkaitten aikoina. (Yliopistollinen väitöskirja). Helsingissä, Tekijä. 2: 50 p.

H(eikel), F., Johan och Baltzar Fellman. Minnesteckning. (Ylipainos Raahen porvari- ja kauppakoulun vuosikertomuksesta).

Hjelt, A, J., Sveriges ställning till utlandet närmast efter 1772 års statshvälfning. (Yliopistollinen väitöskirja). Helsingissä, Tekijä. 2: 50 p.

Leinberg, K. G., Handlingar rörande Finska skolväsendets historia. Andra samlingen. Jyväskylässä, Tekijä. 6: —

Melander, H. L., Lärobok i Gamla tidens historie. Femte upplagan. Helsingissä, K. E. Holm. Sid. 2: 50 p.

Melander, K. R., Kuvaus Suomen oloista vuosina 1617—1634. (Yliopistollinen väitöskirja). Helsingissä, Tekijä. 2: —

Mustonen, O. A. F., Tietoja Kajaanin kihlakunnasta ja etenkin Paltamon pitäjäästä. Alkupuolisko. Hämeenlinnassa, Tekijä.

Nervander, E., Den kyrkliga konsten i Finland under medeltiden. 1 v. (Kansanvalistus-seuran toimituksia LVIII.) Helsingissä. Kans. Val. Seura. —: 75 p.

-- -- Kirkollisesta taiteesta Suomessa keskiaikana. 1 v. (Kansanvalistus-Seuran toimituksia LVIII). Helsingissä, Kans. val. seura. -- 75: —

Nordmann, P., Historisk skolbok. Första årskursen: Gamla tiden. Helsingissä, G. W. Edlund. Kansissa 1: 50 p.

Suomen Muinaismuisto-Yhdistyksen Aikakauskirja. VIII osa. Sisältää: Muinaismuistoja Piikkiön kihlakunnassa. Kertoellut *A. Björck.* — Muinaismuistoja Mynämäen kihlakunnasta. Kertonut *Juho Sjöros.* — Suomalainen Kansallismuseo. Kirj. *E. Aspelin.* — Suomalaisia kalkkeja II. Kirj. *E. Aspelin.* — XI osa Sisältää: Oulun kihlakunta. Muinaistieteellisiä ja historiallisia lehtiä koonnut *A. H. Snellman.* Helsingissä, Wickström ja Kump. jaet. à 3: —

Todistuskappaleita Suomen historiaan. Julkaissut Suomen Historiallinen Seura. II. Consistorii Academici Aboensis äldre Protokoller. II. Helsingissä, Suom. hist. seura. 6: —

Wasastjerna, K. Osk., Lifgardets Finska Skarpskyttebataljons officerare och civile tjenstemän. Helsingissä, G. W. Edlund'in jaet. 1: 50 p.

Kirjallisuuden historiaa.

Godenhjelm, B. F., Oppikirja Suomalaisen kirjallisuuden historiassa. Toinen parannettu painos. Helsingissä, Weilin & Göös. sid. 1: 60 p.

Grey, H. ja *Öman, V. E.*, Klassillinen kirjallisuus, yleistajuisesti esitettynä. Suomensi F. Lamminen. Helsingissä. K. E. Holm. 3: 50 p.

Pury, J. de, Petit résumé de Littérature Francaise. Revu et complété par S. Affolter. Porvoossa, Werner Söderström. sid. 1: 25 p.

Raitio, K, Kirjallisuutemme vaiheet. Porvoossa, Werner Söderström. Kansissa —: 85 p.

Maa- ja kansatiedettä. Tilastoa.

Bidrag till Finlands officiela statistik VI. Folkmängds-statistik. 14. Blick på folkmängds-förändringarna i Finland år 1885. X. Statistik öfver folkundervisningen i Finland. 11. Statistisk öfversigt af Folkskoleväsendet i Finland 1885—1886.

Krohn, J., Suomen suku. Maantieteellisiä kuvaelmia XIV (Kansanvalistusseuran toimituksia LIV). Helsingissä, Kans.-val.- seura. 2: 50 p.

Matkailu-Ohjeita Suomessa. I. 1887. Helsingissä, Suomen matkailija-Yhdistys. 1: 50 p.

Modeen, A. E., Oppikirja Suomen maantieteessä. Kuudes painos. Wiipurissa, Clouberg ja Kump. —: 40 p.

Nervander, E., Till sjöar och åsar i Tavastland. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 75 p.

Reseruter i Finland. I. 1887. Helsingissä, Suomen matkailija-yhdistys. 1: 50 p.

Reuter, Jonatan, Eknäs stad och dess omgifningar. Kort handledning för resande. Tammisaaressa, J. Reuter. —: 50 p.

Suomi. Kuvia Suomen maasta ja kansasta etevimpäin kotimaisten taiteilijain maalausten mukaan. Tekstin kirjoittaja K. Suomalainen. 3 ja 4 vihko. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 50 p.

Suomenmaan virallinen tilasto. VI Väkiluvun-tilastoa. 14. Yleinen katsaus väkiluvunmuutoksiin Suomessa v. 1885. — IX. Tilastollinen osoitus Suomen alkeis opistojen vaikutuksesta lukuvuonna 1885—1886. — XII. Wankeinhoito. 4. Wankeinhoito-hallituksen kertomus vuodelta 1885. — XVIII. Teollisuustilastoa 2. Vuodelta 1883 I-II osa. Helsingissä, teollisuus hallitus.

Wessman, F., Vähäsen Amerikasta eli kertoelmia matkoilta Suuressa Lännessä-vuosina 1883—85. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 50 p.

Valvojan yleisöstä sananen.

Tunnustettaneen että on varsin hankalaa kirjoittaa yleisönsä mieliksi tuntematta lähemmin millainen se on. Tämän tähden ja muistakin syistä Valvojan toimitus on hankkinut itselleen tietoja niin hyvin tilaajainsa lukumäärästä kuin myös siitä ketkä he ovat. Ihan täydellisiä vastauksia ei tosin ole kaikkialta saatu, mutta kuitenkin tarpeeksi sille tarkoitukselle, joka lähimmiten oli silmämääränä. Muutamat päätökset näistä numeroista ansaitsevat tässä tulla kerrotuksi.

Kaikkein ensiksi huomaa tietysti, miten suuri osa tilaajain kokonaissummasta asuu maamme pääkaupungissa. Kun lähes neljäs osa eli tarkemmin määrättynä 103 kappalta menee Helsinkiin, niin tämäkin kuvailee, miten suhteettoman paljon pääkaupunki meillä merkitsee muun Suomen rinnalla. Saapi lukea kokoon Turun, Tampereen, Viipurin ja Kuopion tilaajat, ennen kuin tulee yhtä suureen summaan. Hyvin vähän tilaajoita Valvojalla muuten on muutamissa kaupungeissa: Vaasassa ei ole kuin 9 tilaajaa, Savonlinnassa 1 ainoa, kun sitä vastoin Kotkassa on 6 ja Nurmeksen kauppalassa samoin 6. Helsingin tilaajat yksinänsä ovat useammat kuin kaikki maaseutu-tilaajat yhteensä.

Toiseksi täytyy tietysti huomata, miten tilaajat jakautuvat läänittäin. Ensi sijan saavuttaa tässä kohden Uudenmaan lääni, mutta siihen Helsinki

yksinänsä on syynä. Mainitun maakunnan pitäjiin ei näet mene puoltakaan tusinaa koko vuosikertoja, johon sekin vaikuttaa, että toinen puoli Uuttamaata on kieleltään ruotsalainen. Hämeen lääni on tässä suhteessa Uudenmaan täydellisenä vastakohtana. Noin kolmekymmentä vuosikertaa on *tilattu* Hämeen eri pitäjiin; lääni siinä kohden voittaa kaikki muut, samoin kuin se kansakoulujen suhteen on tasaisemmin edustettuna kuin muut läänit. Kuopion läänin maaseurakuntiin menee 18, Viipurin 12 kappalta. Turun lääni saavuttaa vasta kolmannen sijan, senkin ainoastaan kaupunkiensa avulla, sillä maaseurakuntiin menevät vuosikerrat, kumma kyllä, eivät näissä seuduissa nouse kymmentä ylemmäksi. Uudenmaan, Hämeen ja Turun läänin jälkeen seuraavat Viipurin, Kuopion, Vaasan, Oulun ja Mikkelin läänit, jos tilaajain kokonaisluvun mukaan läänejä järjestetään. Viimemainittu, kuten tiedämme, asukasluvultaankin on pienin kaikista lääneistä.

Tilaajain säätyä ja yhteiskunnallista asemaa tarkastaessa huomaa ensiksi, miten suuri on kansakouluopettajain ja opettajattarien luku. Runsaasti kymmenes osa Valvojan tilaajoista kuuluu tähän luokkaan, kun sitä vastoin kaikkien maamme korkeampien opistojen opettajat eivät yhteensä nouse siihen määrään. Ajatellessa miten erilaiset näitten opettajaluokkien opinnot ovat ja erittäinkin kansakouluopettajain palkkojen vähyyttä ei voi olla kummeksimatta, että korkeamman opin edustajat tässä tilastossa tulevat voitetuiksi. Melkoinen luku vuosikertoja on kyllä tilattu korkeampiin opistoihin, mutta ei sekään seikka voi suuresti muuttaa päätöstämme tässä kohden.

Suhteellisesti enemmän tilaajoita kuuluu yliopiston opettajiin, noin 30; saman verran vuosikertoja tilaa vuotuisesti akatemiallinen nuoriso ynnä koulukonventit, ja papisto yhtä paljon. Vähän enemmän tilaavat lukusalit, klubit ja kansankirjastot. Mutta mitä valtion virkamiehiin tulee on hyvin vaikea jakaa niitä ryhmiin: tuomarit ovat noin 20, lääkärit lähes 10 j. n. e. Jos lukee kaikki virkamiehet yhteen, niin summa tietysti tulee paljon suuremmaksi kuin mikään muu luokka. Kauppiaat, tehtailijat ja ilman mitään virkaa olevat tilaajat tekevät noin 40, niistä kolmas osa maanviljelijöitä. Naistilaajoista melkoinen osa palvelee kansakoulussa; jos nekin otetaan lukuun, kohoaa naistilaajain luku noin 30:een.

Kahdeksatta vuosikertaansa Valvoja alkaa niillä enteillä, että Toimituksen uudestaan täytyy itse ruveta kustantajaksi, vaikka lehden tilaajamäärä ja nykyinen tilaushinta eivät voi kustannuksia korvata. Se seikka, että lehti paikoittain leviää jokseenkin laajoihin piireihin, antaa kuitenkin syytä luottamaan, että Valvoja aikaa voittaen voipi muissakin maakunnissa suuresti kartuttaa lukijamääräänsä. Nykyistä alhaista tilaushintaa ei missään tapauksessa ole katsottu sopivaksi korottaa, koska semmoinen muutos *saattaisi* lehden leviämistä vähempivaraisiin koteihin estää. Mikä puuttuu, on etupäässä kannatus niitten luokkien puolelta, joille ei pitäisi olla tarvis selittää, miten välttämätön suomenkielinen tieteellis-kirjallinen äänenkannattaja nykyänsä on. Siinä toivossa että tätä tuiki tarpeellista yleisempää, pontevampaa kannatusta ei tulla kieltämään, Toimitus on päättänyt ensi vuonnakin jatkaa tehtäväänsä.

„Salamiin Kuninkaista" ja Sofokleesta.

(Jatkoa.)

Murhenäytelmänsä aineen on Runeberg ottanut samasta runsaasta lähteestä, josta kreikkalaiset tragikot säännöllisesti ammensivat: kreikkalaisesta sankaritarusta. Ja totta on, että, jos kreikkalaisessa tragediassa kehittyneen aatteen piti astua selvästi näkyviin, kantatarunkin tuli olla helleeniläisen kansallishengen itseluomasta ideali-maailmasta kotoisin. Runeberg, joka itse on määritellyt murhenäytelmän tehtäväksi „ikuisen ja yleisen lain ylistämisen valaisemalla sitä vastaantaistelevan individin tuhon ja häviön kautta": mistä hän olisi löytänyt sellaiselle tehtävälle otollisempaa ainetta kuin tuosta ihmiskunnan nuorukaisiästä, semmoisena kuin se on läpitsensä runollisesti muodostellussa kreikkalaisessa mytologiassa kuvailtuna?

Attikalaiset tragikot rakastivat etenkin käsitellä Labdakidein, Pelopidein ja Aiakidein kohtaloita. „Salamiin Kuninkaiden" sisällys on otettu viimeksi mainitusta taru-piiristä, tahi oikeammin liittyy siihen. On jo viitattu siihen, että muinaiset tragikot saivat dramojensa aineen perinnöksi epilliseltä ja lyrilliseltä runoilulta, ja että he vaan jonkinlaisella vapaudella yksityiskohdissa sitä muodostelivat sen omituisen runolajin vaatimusten mukaan, jota he edustivat. Tätä vapautta on Runebergkin käyttänyt, tosin runsaimmassa määrin, mutta sellaisella tarkkuudella traditsionia noudattamalla, ett'ei siinä kellekään jääne muistutuksen sijaa.

Kun Attikan kolmesta suuresta tragikosta kukin edustaa niin selvästi määrättyä astetta attikalaisen tragedian kehityksessä, ei saata edeltäpäinkään olla epäilystä siitä, kehenkä heistä Runeberg lähimmin liittyisi, kenenkä kanssa hänen sopusointuinen henkensä tuntisi olevansa enimmin heimolainen. Mutta tiedetään hänen elämästään ja huomataan hänen omista lausunnoistaan (erittäin mainitussa väitöskirjassaan sekä vastauksessaan „Saiman" julkaisemaan „Fjalar Kuninkaan" arvosteluun), että jumalien suosikki attikalaisten runoilijain seassa, tuo sopusuhtaisuuden ja plastikin kansassa sopusuhtaisuudestaan ja selvyydestään erittäin ylistetty, että Sofoklees oli se, jonka runoissa hän tapasi sen runollisen kauneuden ja ylevyyden, jota hänen oma runoilunsa tavotti — ja jonka se saavutti. Vihdoin todistaa tätä hiemolaisuutta selvimmin hänen oma tragediansa „Salamiin Kuninkaat".

Jo silmäys niiden kreikkalaisten murhenäytelmien nimiluetteloon, jotka ovat meidän aikoihimme säilyneet, osoittaa että Sofokleen „Aias" on se,

johon Runebergin näytelmä sisällyksensä puolesta lähinnä liittyy. Tarkempi vertaus on osoittava, kuinka laajalle tämä liittyminen ulottuu. Sofoklees kuvailee näytelmässänsä Salamiin sankarin tragillista loppua Troian edustalla. Sen sisällyksen kertoo „Salamiin Kuninkaissa“ Tekmeessa lyhyesti seuraavin sanoin Leonteelle (I, 8):

„Sä tunnet taistelun Akilleen aseista
„Odysseun ja Aiaan välillä, ja myös
„Mitenkä Hellaan uljin uros vainottu
„Vihaisna kaatui kautta oman miekkansa,“

ja mistä tämä vaino lähti, sen hän selvemmin ilmoittaa, kun vähäistä jälkeen lausuu:

„— siitä kuninkaita vielä moittivat,
„Ett' urhon palkan hältä väärin kielsivät.“

Mutta koko joukon lausumia, ajatuksia ja luonteenpiirteitä, vieläpä koko luonteitakin tapaamme Runebergin runoelmassa, jotka kieltämättä muistuttavat mainittua Sofokleen tragediaa. Näihin palajamme koetettuamme ensin määrätä, missä suhteessa Runebergin näytelmä yleisesti on siihen taruun, johon se liittyy. Tähän kuuluvat tiedot ovat hyvin niukkoja. Sofoklees itse olisi kyllä jättänyt meille tietoa „Teukros“ ja „Eurysakees“ nimisissä murhenäytelmissänsä; mutta näistä ei ole säilynyt muuta kuin nimet. Ne kohdat „Aiaassa“, jotka erittäin viittaavat tulevaisuuteen ovat seuraavat: se (ss. 510 seurr.), jossa Tekmeessa, kammoten sitä kamalaa päätöstä, joka näytti kypsyvän hänen miehensä mielessä, rukoilee häntä säälimään lastansa ja miettimään, mitkä kärsimykset hän vaimolleen ja heidän lapsellensa tuottaisi, jos tältä lapsuuden päivinänsä riistettäisiin isän turva ja johto, ja hän saisi viettää elämäänsä yksin tylyjen holhoojien kurissa; toiseksi se (ss. 562 seurr.), jossa Aias, mitä poikaansa tulee, lohduttaa itseään ja omaisiaan sillä, että hän jätti veljensä Teukron hänelle vartijaksi ja hoitajaksi, joka tietäisi puolustaa häntä vihollisten loukkauksia vastaan, ja jättää koorin kautta Teukrolle toimeksi sekä tämän että sen, että hän veisi Eurysakeen iäkkäiden vanhempien luoksi Salamiisen, jotta he hänestä saisivat hoitajan vanhoilla päivillään. Vihdoin kuuluu tähän se osa (ss. 1008 seurr.) Teukron valitusta veljensä kuoleman johdosta, jossa hän pelolla ja katkeruudella ajattelee palaamistaan kotiin tuimamielisen Telamoonin luo, joka varmaan tulisi lukemaan Aiaan kuoleman hänelle syyksi ja syöksemään hänet pois kotimaasta. Kaikki nämät viittaukset tarun jatkoon ovat myös yhtäpitävät niiden niukkojen tietojen kanssa, jotka meille ovat säilyneet. Hajanaisista kreikkalaisilla ja roomalaisilla kirjailijoilla tavattavista tiedoista näkyy, että Eurysakees Troiasta palatessansa oli toisessa laivassa kuin Teukros ja vasta moninaisten kohtalojen jälkeen saapui Salamiisen, josta sillä välin Telamoon oli karkoitettu; kuin myös että, kun Teukros palasi Salamiisen, isänsä Telamoon hänet ajoi maanpakoon, kosk'ei hän ollut Aias veljensä kuolemaa kostanut, tahi kosk'ei hän tuonut tämän luita mukanaan eikä hänen puoli-

soansa Tekmeessaa eikä poikaansa Eurysakeesta, sekä vihdoin että Teukros isänsä kuoltua jälleen palasi Salamiisen, vaan että hänet silloin karkoitti Eurysakees. (Ktso Welcker Die Gr. Tragödien m. Rücksicht auf d. ep. Cyclus I ss. 191—204; Preller Gr. Mythol. II s. 464; y. m.)

Tämän mytologillisen kehyksen sisälle on nyt „Salamiin Kuninkaiden“ toiminta sovitettu. Mainitsimme jo ne sanat, joilla Tekmeessa Leonteen kuullen alkaa kertomuksen omista ja poikansa kohtaloista, kunnes hän vihdoin joutui Aiaan syntymä-saarelle. Näimme, että hän ainoastaan muutamalla sanalla viittaa siihen tapaukseen, joka on Sofokleen „Aiaan“ sisällyksenä ja jonka hän olettaa Leonteelle tutuksi. Sen, mikä sitten seuraa, on runoilija kokonaan ottanut omasta mielikuvituksestansa. Taru kertoo, että Eurysakees kulkien toisessa laivassa kuin Teukros vasta pitkällisten harharetkien jälkeen saapui Salamiisen. Runoilija antaa Tekmeessan kertoa, kuinka Atreun pojat ja Odysseus Aiaan kuoltuakaan eivät lakanneet vihaamasta kaikkia niitä, jotka olivat olleet kaatuneen uroon läheisiä; mutta kuinka sitä vastoin sotaväki piti sankaria rakkaassa muistossa ja kerran illalla päivän taisteluista palatessaan kohdattuansa Eurysakeen äitinsä taluttamana puhkesi yksimieliseen riemuhuutoon siitä että näki „Aiaan pojan“. Tämä liitti pelon ylijohtajain vihaan ja samana yönä pakoitettiin Tekmeessa ynnä hänen poikansa astumaan laivaan, joka suurimmassa salassa vei heidät pois ja laski heidät maalle autioon, kaikkien purjehtijain kammomaan saareen, jossa sitten äiti poikineen viettivät yhdeksän pitkää vuotta koko maailmasta eroitettuina. — Tällä välikertomuksella, joka samalla antaa runoilijalle tilaisuuden kuvailla, kuinka Eurysakees luonnon kanssa taistellessaan varttui voimakkaaksi nuorukaiseksi, on hän täysin selittänyt syyn siihen, että Teukros palasi Salamiisen täyttämättä Aias veljensä viimeistä tahtoa. Tämä kertomus itsessänsä taas ehdottomasti muistuttaa Sofokleesta; sillä ken ei lukiessansa kuvausta Tekmeessan ja Eurysakeen elosta autiolla saarella tule ajatelleeksi Filokteetees uroon kohtaloa, hänen jonka samat ylipäälliköt niin ikään olivat heittäneet asumattomalle saarelle,

joss' ihmisjälkiä
„Ei näkynyt, ei savu noussut, kantava
„Vaan metsä-marjoja ja louhirantainen
„Ja satamaton, purjehtijan kauhistus.“

(Vrt. Filokt. ss. 2, 162 seurr., 180 seurr., 287—304.) Kymmenkunta vuotta oli hänetkin pakoitettu ypö yksinänsä kestämään taistelua sekä kärsimyksiänsä vastaan että henkeänsä elättääksensä siten että hänkin sai

„nuolellaan
„Pysäyttää sievän linnun lennon ilmassa“,

kunnes hän ennustus-lauseen johdosta, samaan aikaan, jolloin Aias oli surullisen loppunsa saanut, tuotiin Troian luo.

Runebergin mukaan oli siis Atriidein viha Aiasta ja hänen sukuansa vastaan syynä niin hyvin isän kuolemaan kuin myös siihen, ett'ei poika

päässyt isän perinnöstä osalliseksi. Saattoiko keksiäkään syytä, joka paremmin piti yhtä tarun yleisen luonteen kanssa? — Kun Eurysakees vihdoin oikeamielisten jumalien sallimuksesta pääsee isiensä valtakuntaan, tulee hänen palajamisensa olemaan itse käännekohtana Rnnebergin murhenäytelmän toiminnassa.

Mitä Teukroon tulee, noudattaa Runeberg tarkasti traditsionia, kun hän antaa Leonteen sanoa (III, 2):

„Telamoon,
„Isänsä, hänet hylkäs' jo ja vihassaan
„Pois ajoi kodistansa, Salamiista.“

Mutta toisestakin Teukron maalle astumisesta mainitaan „Salamiin Kuninkaissa“, kun hänestä (I, 3 ja II, 3) kerrotaan, että

„Hän tuli tänne muutamilla miehillä
„Veljensä pojan valtikkaa vaan hoitamaan
„Siks' kun hän saapuis itse saareen isäinsä;“

mutta että Leontees oli se

„Jok' äsken rannallamme Teukron kohtasi
„Ja voittajana hänet laivaan pakotti
„Pakenemahan särjetyllä kilvellä.“

Tarukin tiesi kuten näimme toisesta maalleastumisesta. Se olojen erilaisuus, joiden vallitessa Runekerg sen antaa tapahtua, paitsi että se on vähäpätöinen, on tärkeänä lisänä Leonteen luonteen kuvaamisessa.

Viitattuamme täten „Salamiin Kuninkaiden“ toiminnan suhteesen muinaistarun yleisiin piirteihin jatkamme vertausta Sofokleen Aias-nimiseen tragediaan. Siinä ilmestyvistä henkileistä on Runeberg näytelmäänsä ottanut Tekmeessan ja Eurysakeen (ynnä pari vanhaa soturia, joita saattaisi verrata Sofokleen koorin jäseniin). Tekmeessa tietysti näistä on etupäässä huomattava, koska hän kummassakin näytelmässä esiintyy toimivana henkileenä. Jo hänen ensimäinen esiintymisensä Runebergilla kohtauksessa Rhaisteen kanssa (I, 7) riittää herättämään meissä sen tunteen, että edessämme seisoo helleeniläisen sankaritarun nainen, heeroitar luontoperäisine oleineen ja voimakkaine tunteineen. Vaan: sitä, että hän kuten kaikki muutkin henkileet, jotka suuri runoilijamme näyttämöllä esittää, seisovat korkealla Sofokleen koturnilla, sitä todistaa joka rivi hänen murhenäytelmässänsä, eikä se kaipaa enempää tarkastusta.

Sofokleen Tekmeessa on aviovaimon uskollisuudesta ja alttiudesta vienoin kuva, minkä antikinen tragedia tuntee. Hänen tuskansa jalon puolisonsa mielenhairauksesta, se sydämmen ahdistus, jolla hän huomaa, mikä kammottava aie hairauksestansa toipuneella on mielessä ja se kekseliäisyys, jolla hän taistelee tämän aikeen toimeenpanemista vastaan, johdattaen mie-

hensä mieleen, minkä raskaan surun hänen kuolonsa tuottaisi hänen iäkkäälle isällensä ja hellälle äidillensä ja minkä kovan kohtalon se saattaisi hänen pojallensa ja vaimollensa, sekä vihdoin vedoten omaan uskolliseen rakkauteensa, joka toki ansaitsisi jotakin vastarakkautta hänen puoleltansa: kaikki nämät piirteet kuvaavat rakastavaa vaimoa; ja tuskin sitä kuvaa vähemmin se herkkäuskoisuus, jolla hän Aiaan lausuessa nuot erheyttävät ja hyvää ennustavat sanat, juuri ennenkuin hän lähtee yksinäisyydessä lopettamaan päivänsä, jälleen antaa toivon virvatulen itseänsä viehättää — kohta sen jälkeen kauhistuksella herätäksensä rakkaasta erhetyksestään, sekä vihdoin se mykkä, mutta sentähden sitä syvempi suru, johon hän näytelmän loppu-kohtauksissa pysyy vaipuneena. Tästä hellästi ja todesti kuvatusta luonteesta mainittakoon vielä ainoastaan pari yksityistä piirrettä, joissa se lemmen täysinäisyys, jota naisen sydän kykenee osoittamaan, ihanasti on ilmestynyt antikisen runoilijan henkiselle silmälle. Toinen on se (ss. 263 seurr.), jolloin koori Tekmeessalta saatuansa tietää, että Aiaan raivo on muuttunut tyyneksi tuskaksi tehdystä ilkityöstä, lausuu sen toivon, että hänen siis on käyvä hyvin, koska paha on ohitse. Tekmeessa silloin koorilta kysyy, kumpiko tila mahtanee olla parempana pidettävä, se jossa kärsimyksenalainen, tuottaen ystävillensä tuskaa, itse tuntee mielihyvää, vai se, jossa hän tajuisena itsekin vajoo yhteisen tuskan alaiseksi? Hän tarkoittaa, kuten hän edelleen jatkaa, että tuska oli vähempi, niinkauan kuin se oli ainoastaan hänen, mutta se rakas, jota se lähinnä koski, ei sitä tajunnut; että se sitä vastoin tuli kaksinkertaiseksi tultuansa koko suuruudessansa hänellekin selväksi. — Toinen on sisällisessä yhteydessä edellisen kanssa ja näkyy Tekmeessan viimeisistä sanoista puolisonsa ruumiin ääressä (ss. 961 seurr.). Lausuttuansa, ett'ei hänen vihollisillansa ollut syytä ilkkua hänen kuolemaansa lisää hän:

„Ol' mulle haikee kuolons', heille mielehen,
„Vaan tervetullut itselleen; sill' rauhansa
„Hän vihdoin saavutti, jota hän halusi.“

— Mutta ei ainoastaan vaimon, vaan äidinkin rakkaus tulee Sofokleen Tekmeessassa ilmi. Sen johtamana hän oli toimittanut lapsensa turvalliseen paikkaan, niinkauan kuin isä raivosi, sentähden hän säikähtää, kun tämä äkkiä kutsuu poikaansa, ja hän tahtoo ikäänkuin saada vakuutta siihen, ett'ei pojalle tule mitään pahaa tapahtumaan isän puolelta, ennenkuin hän antaa tuoda hänet esille. Poikansa kohtaloa muistuttaa hän myös aina sitten omansa ohessa, kun pyytää poistaa Aiaan kuoleman aikeet. Ja kun hän on päämääränsä saavuttanut, silloin on poikansa kohtalo omansa ohessa se, josta hän valittaa. Oman sydämmensä ääntä hän silloinkin kuultelee, kun hän Aiaalle muistuttaa, että hänen tulisi pitää lukua myös äidistään, joka siellä kotona niin monesti oli rukoillut jumalia hänen puolestaan, että hän elävänä palajaisi.

Jos nyt käännymme Runebergin Tekmeessaan, kohtaamme saman rakastavan vaimon, ainoastaan kymmenvuotisten kovien koetusten painamana, mutta myös puhdistamana. Hänen rakkautensa jaloon puolisoonsa osoittau-

tuu jo edellämainitussa kohtauksessa Leonteen kanssa ja vielä enemmän sitten, kun hän vastoin kaikkia arveluita on saanut jälleen Eurysakeensa. Hän pelkää hänen ja isän luonteen yhtäläisyyttä:

„Isänsä kaltainen, hän Aiaan poika on.
„Noin Aias vapaana ja rohkeana myös
„Ain' astui tietään, kunnes joutui turmioon.“

Hän toruu häntä tuon tulisen ja kiivaan luonteen purkauksista; mutta hän ihastuu joka kerta kun muut tuota yhtäläisyyttä huomaavat jahän palajaa itse alati samaan vertailuun. Ja kun Eurysakeen pelottomuus kohoaa jaloksi uljuudeksi, kun hän lausuu (IV, 13):

„Kuningas
„Olenko tunteekseni vaivojansa vaan,
„En riemujansa? Tuleeko mun suojella
„Maatanne ilman tuota palkkaa ylevää
„Ett' ensimmäisnä saan ma vaarat kokea?“

— silloin, „äidin riemun ja äidin pelon“ taistellessa hänen sydämmessään, hän ei voi muuta kuin kehoittaa häntä „mieltään noudattamaan“ ja kansan tätä neuvoa moittiessa lausuu hän ainoana puolustuksenaan nuot ylpeät sanat:

„Hän Aiaan poika on.“

Yhtäkaikki: samoin kuin Sofokleen tehtävänä oli tuon taipumattoman, karkeamielisen sankarin vaimon kuvaaminen, niin Runebergin Tekmeessa ennen kaikkea on tuon malttamattoman, mutta vielä taipuisan nuorukaisen äiti. Mutta niinkuin tämä poika jo Sofokleella oli hänen huolensa esineenä ja hänen kohtalonsa aina yksi hänen oman kohtalonsa kanssa, niin tämä poika Runebergilla on hänen elämänsä sisällyksenä. Hänen silmäinsä valo oli sammunut kyyneliin poikansa tähden, kun tämä häneltä riistettiin ja hän halusi sitten vaan sitä lohdutusta, että tietäisi poikansa kuolleen, että sai kutsua hänen haahmunsa haudan rauhaan. Sentähden sanoo hän (III, 5) onnellisna tiedon saatuaan hänen kuolemastansa (yhtäpitävästi ennen mainitun Sofokleelaisen ajatuksen kanssa):

„Mun murheistani ällös puhu ruhtinas;
„Nyt olen onnellisempi kuin ennen, ei
„Mua murheet paina, kuollut en Eurysakees.“

Ja kun hän seuraavalla hetkellä saa sulkea poikansa elävänä syliinsä, silloin tuskin ehtii yhtymisen ensi riemu puhjeta ilmi, ennenkuin sitä seuraa huoli hänen turvallisuudestaan. Kun hän sitten taistelee Leonteen rinnalla, ei heikko äidin sydän saata hillitä kysymystä, eikö hänen poikansa kumminkin jossakin ollut taistelutoveriansa etevämpi; vieläpä rukoukseensa Ateene jumalattarelle, vaikk'ei sen pitänyt olla mikään äidin rukous, hänen kuitenkin täytyy, jos arastikin, sulkea myös oma poikansa. Ihanimmin käyttää kum-

minkin elämän koetuksissa jalostunut vaimo äidinkutsumustansa, kun hän lopussa saattaa voitostaan ylvästelevää poikaansa antamaan anteeksi ja kunnioittamaan kaatunutta vihollistansakin Leiokritoa. — Jos siis muistetaan, että Runebergin Tekmeessaa eroittavat Sofokleelaisesta kymmenvuotiset kovat koetukset ja katkerimmat kohtalon iskut, jotka puolisoa ja äitiä saattavat kohdata, sekä myös että jälkimäinen etupäässä on juron soturin „keihäällä otettu“, alamainen puoliso, edellinen taas nuoren kuninkaanpojan kokenut äiti ja johtajatar, niin myönnettäneen, että se on sama vaimo, josta kumpikin runoilija on laulellut, vaikka kahtena, ajan kauas toisistaan eroittamana, kohtalokkaan elinkauden jaksona.

Mitä Eurysakeesen tulee, ei hänen luonnettansa molemmissa murhenäytelmissä tietysti käy vertaaminenkaan, koska hän Sofokleen näytelmässä on muutaman vuoden vanha lapsi. Koko viehätys kohdistuu tässä isän ja pojan vertaamiseen, ja siihen antavat erityisen syyn Aiaan jäähyväissanat pojallensa Sofokleen mukaan. Istuen veristen saaliittensa keskellä ottaa Aias poikansa polvelleen seuraavin sanoin (ss. 545—559):

„Tuo tänne, nosta tänne! Eipä pelkää hän
„Katsella verisiä näitä teuraitain,
„Jos kerran mun hän on ja minä isänsä.
„Ei, kohta nuorest' isän raakaan ammattiin
„Hän taipukoon, suetkoon kaltaisekseni.
„Oi poikain, tullos isääs onnellisempi
„Vaan muuten kaltaisens': ja kehnoks' et sä jää.
„Tok' siitä nyt jo sua kadehtia saan,
„Ett' kurjuudesta täst' et mitään tajua:
„Tajuttomuudessa on elo suloisin,
„Kun riemuita ja surra viel' et ymmärrä.
„Kun siihen kypsyt, vainoojille isäsi
„Osoita ken sä oot, kenestä syntynyt.
„Keveitä tuulosia siksi nauttios,
„Nuoruuttas hoitain äidillesi iloksi.“

— Missä määrässä on Runeberg ottanut varteen nämät Sofokleen sankarin sanat? Tekmeessa todistaa Leonteelle pakolaisuudestansa autiolla saarella (I, 8):

„Ol' eloni mun kurja; lohdutukseni
„Eurysakees ol' luonani, niin muotoa
„Isänsä sain mä nähdä vielä hänessä,
„Ja kuinka kaunihiks' hän kasvoi päivittäin.
— — — — — — — — — — —
„Oi, jos noin tyynesti, vaikk' ikävissämme,
„Ois saatu elää!“

Mutta edelleen: Eurysakees saapuu haaksirikkoisena muukalaisena isiensä saarelle, vieläpä „orjana, muukalaisena“ ulkonäöltään, hänen edellänsä kul-

kee sanoma hänen varmasta kuolemastansa, mutta juuri se seikka, että hän niin silmäänpistävässä määrässä on isänsä näköinen, se yksin oikeuttaa häntä perimään isiensä valtaistuimen. Jo hänen tuossa tunnotonna maatessansa rannalla herättää tämä yhtäläisyys Leiookriton hämmästyksen. Tätä ulkonaista yhdennäköisyyttä todistavat myös Troiassa olleet sotavanhukset, kun Eurysakees astuu esiin isänsä sota-asuun pukeuneena. Mutta kuinka suuri yhtäläisyys oli hänen sisälliseen olentoonsa, hänen luonteesensa katsoen, sitä muistuttaa hänen äitinsä heidän ensimäisessä yhtymä-kohtauksessa Leonteelle sekä monesti myöhemmin. Vaan voimakkaimmin vaikuttaa kuitenkin tuo merkillisin isältä peritty luonteensävy siinä kohtauksessa, jossa iäkkään Eubuulon, jok'ei koskaan ole nähnyt Eurysakeesta ja jo on valittanut hänen kuolemaansa, pitää vakaantuman siitä, että se on Aiaan poika, joka ilmi elävänä seisoo hänen edessänsä. Tässä eivät riitä ulkonaiset yhtäläisyyden merkit, ei oman äidin vakuutukset, ei: tuon raa'an voiman, tuon luontoperäisen kiivauden pitää oikein puhjeta ilmi, ennenkuin tämä uskollinen ukko saattaa tunnustaa tuskin täysikasvuista nuorukaista hänen vanhan, ylitse kaikkia rakkaan kuningassukunsa kauan ikävöidyksi vesaksi, ennenkuin hän saattaa uskoa, että hänen synnyttäjänsä on sama δεινὸς, μέγας, ὠμοκρατής, sama θούριος Αἴας, jonka Sofoklees on meille kuvannut. —

Mutta Eurysakeen ei tullut ainoastaan olla äitinsä ilona, ei ainoastaan sueta isänsä kaltaiseksi: hänen piti myös kerran näyttää tämän vihollisille, kenen poika hän oli. Tämänkin kohdan on Runeberg ottanut varteen. Tuskin oli Eurysakees toivuttuansa Salamiin rannalla kohdannut äitinsä ja huomannut, että hän oli tullut sokeaksi sen jälkeen kuin heidät oltiin toisistansa riistetty, ennenkuin hän huudahtaa (III, 5):

„Oi kosto, kosto, toivossa jo suloinen,
„Kun todeks' tulet, kuinka lienet makea!
„Iloitse äiti, kohta kova onnemme
„On vainoojaimme päälle lankeava; nyt
„On hetki minun, nyt on minun kosto myös.“

Kun häntä edelleen hänen oman pelastuksensa tähden sekä Leontees että äitinsä kehoittamalla kehoittavat olemaan syntyperäänsä ilmaisematta ja pysymään sinä apua tarvitsevana haaksirikkoisena, joka hän oli, kunnes parempia aikoja koittaisi, niin tuskinpa olisi ollut mitään, joka enemmän kuin tämä kehoitus olisi sotinut koko hänen sekä hänen isänsä luonnetta vastaan; mutta hän suostuu siihen, ainoastaan saavuttaaksensa tarkoitusperää, joka oli hänelle muita tärkeämpi, hän sanoo (III, 5):

„No, valmis olen kaikkiin, mull' on tarkoitus
„Johon mä pyrin, jota vielä tavoitan,
„Jos niinkuin jalopeura julki astunen
„Tai maassa matelen kuin käärme myrkkyinen.
„Sen tarkoituksen tähden, tähden kostoni,
„En henkeni, mä aaltoin kanssa taistelin.“

Ja taas:

„Mut olkoon! kaikki tahdon kantaa, kärsiä.
„On työni tehtävä, mun täytyy elää.“

Isänsä hänelle jättämä kostajatoimi siis, se saattoi tehdä tämänkin hauraan nuorukaismielen notkeaksi, jos kohta tämä koston tarve kävi hänelle sitä elävämmäksi, pakoittavammaksi niitä vuosikautisia kärsimyksiä ajatellessaan, jotka samat hänen isänsä viholliset olivat hänen äidillensä saattaneet, sekä niitä häijyjä aikeita, joiden uhriksi hän itse oli ollut joutumaisillaan. — Aiaan pojalle halvaksi voisi tosin sanoa asunvaihtoa Leonteen kanssa; mutta kun siitä syntynyt hairaus oli runoilijalle tarpeen murhenäytelmän pääaatteen kehittämistä varten, on hän myös osannut perustella Eurysakeen myönnytystä aseiden vaihtoon niin, että tämä tuskin saattoi tehdä toisin. Hänen kansansa epäilee hänen voimaansa: no niin „ei vaaran tarvitse häntä etsiä, hän kyllä löytää sen“.

Vanhat soturit vihdoin osoittavat niillä muutamilla sanoilla, jotka Runeberg antaa heidän lausua, samaa uskollisuutta, samaa harrasmielisyyttä Aiasta ja hänen huonekuntaansa kohtaan, joka pitkin aikaa Sofokleelaisessa koorissa esiytyy.

Siis näemme, että Runeberg, mikäli hänen murhenäytelmänsä juoni liittyy muinaiseen Salamiin kuningastaruun, suurimmalla tarkkatuntoisuudella on sekä yleensä tätä tarua seurannut, että erittäin Sofokleen siihen kuuluvasta murhenäytelmästä aiheita ja luonteita omaksensa ottanut. Hän on, mikäli hänen runoelmansa rakennus sitä salli, näitä kehittänyt ja perille saattanut, tarkasti säilyttäen sen hengen ja suunnan, jonka attikalainen runoilija kerran oli niille antanut.

Täten olemme päättäneet niin sanoaksemme asiaperäisen puolen vertailustamme, sen muinaistaruun ja Sofokleen „Aiaasen“ perustuvan taustan tarkastuksen, jolle Runeberg on runoelmansa toiminnan rakentanut. Jos tätä runoelmaa kokonansa katsotaan, huomataan kuitenkin, että se pääosaltansa esiytyy aivan erillänsä ja vapaana tuosta taustasta. Vertaillessamme läpikäyvää aatetta, päähenkileiden luonteita ja toiminnan järjestelyä „Salamiin Kuninkaissa“ sekä sen Sofokleelaisissa esikuvissa tapaamme jälkiä ainoastaan pelkästä aatteellisesta heimolaisuudesta molempien runoilijakuninkaiden teosten kesken, emmekä mitään muuta.

Se seikka, että Runebergin murhenäytelmä pääasiallisesti on vapaa runoilijan mielikuvituksesta lähtenyt luoma eikä mukaelma muinaisesta tarusta, on pidettävä onnellisena kohtana, samalla kun se on hänen neronsa arvoista. Katsoen näet siihen vapaasen asemaan, johon Runeberg on asettunut antikin dramallisen stiilin suhteen, olisi epäilemättä kreikkalaisesta tarustosta otettu sekä klassillisen runouden käsittelemä aihe enemmän kuin yhdessä kohdin sitonut hänen kätensä. Nyt hän sitävastoin toisin muodostelematta vanhaa tarua, tätä kehyksenä käyttäen on saattanut luoda teoksen,

jossa hänen mahtava mielikuvituksensa on saanut täysin tilaa itsenäisenä esiintyäksensä.

Oikeuden voittoa „Salamiin Kuninkaissa“ ylistetään. Oikeutta ei tässä kuitenkaan esitetä missään yleispätöisessä eli absolutisessa ilmestysmuodossa, eikä edes semmoisessa, joka historian kannalta olisi kieltämättömän pätevä: se esiytyy perinnöllisenä oikeutena kuningasvaltaan ja helleeniläiselle pohjalle sijoitettuna, siis näytelmän aate jo varmasti viittaa siihen tarumaiseen sankarikauteen, johon sen toiminta kuuluu. Yhtäpitävästi erään ennen mainitun taru-toisinnon kanssa suuri-ikäinen Telamoon syöstään valtaistuimelta, Runebergin mukaan alamaisensa Leiookriton kautta. Tämä, tajuten kykenevyytensä kuninkaan jaloon tehtävään ja ylpeydellä ajatellen saavansa jättää sen perinnöksi pojalle, joka paremmin kuin kukaan muu on sen ansaitseva, pitää valtikkaa vankalla kädellä. Onnellisesti, vaikka kovuudella ja julmuudella, on Leiookritos voittanut niiden sitkeän vastustuksen, jotka uskollisesti pitivät vanhasta kuningassuvustansa kiini, Teukronkin vaatimukset on miekalla torjuttu eikä hänellä enää ole kuin yksi peljättävänä — valtaistuimen oikea perillinen, Eurysakees. Niin kauan kuin tämä on elossa, ei mikään ihmisellisyys saa valtaa hänen rinnassaan, niin kauan täytyy vierasvaraisuudenkin pyhä oikeus kylmäverisesti tallattaman maahan. Vasta silloin kun hän saa viestin peljätyn vihollisensa kuolemasta, kun ennustajajumalakin julistaa, että hän on turvissa niin kauan kuin ei hän itse omaa poikansa hengeltä saata, tuntee hän olevansa turvallisena ja vasta silloin saattaa hän omantuntonsa ääntä noudattaa sekä olla kansallensa oikeana kuninkaana. Mutta kuolleeksi luultu Eurysakees saapuu isiensä saarelle, hän saapi kannatusta, vieläpä Leiookriton oma poika julkisesti asettuu hänen puolelleen ja isäänsä vastaan; hän rukoilee, varoittaa tätä vastustamasta Eurysakeen perittyä oikeutta. Leiookritos on taaskin taipumattomampi kuin milloinkaan, hän ajaa asian kireimmilleen ja ilmi taistelussa seisovat isä ja poika vastakkain. Mitä se auttaa, että Leiookritos tämän kestäissä alati kehoittelee säästämään poikansa henkeä? Taistelun vaiheet ovat arvaamattomia ja harhaan joutuneena isä omin miekoin lävistää poikansa sydämmen. Samalla on hänen omakin henkensä menettänyt arvonsa ja hän uhraa sen itse sovinnoksi niille jumalille, joita hän on loukannut, tyytyväisenä lähtemään sinne, jossa hän saattaa toivoa sovintoa sen pojan kanssa, jonka uneksittu elämänonni oli ollut syynä hänen rikokseensa.

Leontees taas on nuoresta alkaen vihkinyt elämänsä Dikeen palvelukseen ja hänen sääntönsä yksin määräävät hänen tekonsa. Sentähden ratkaisee hän riidan isänsä palvelijan ja hänen vihollisensa välillä jälkimäisen hyväksi; mutta sentähden hän myös isänsä sotajoukon etupäässä kohottaa miekkansa Teukroa vastaan, jolla, oman isänsä kerran hylkäämänä, on ainoastaan miekan oikeus hänen valtaistuimeensa. Hän on valmis ankarasti rankaisemaan rahvas-joukkoa, joka ynseänä on keräytynyt Leiookriton asunnon ympärille vaatimaan häneltä tiliä siitä huhusta, joka kertoo Aiaan suvun sammuneen; mutta hän ei epäile hetkeäkään niskoitellessaan isänsä kieltoa vastaan, kun tämä ainoastaan oman turvallisuutensa vuoksi kieltää antamasta apua hukkuvaisille haaksirikkoisille. Kuitenkin on hänen

silmänsä syvemmältä kuin muitten tunkenut isänsä sieluun ja hän tietää, kuinka kovaa taistelua tämän jalo kuninkaallinen sydän saapi käydä sitä kylmästi aprikoitsevaa menestystapaa vastaan, jota hän hallitsija-harrastuksiensa vuoksi itseltänsä vaatii. Sentähden onkin hänen enemmän kuin kenenkään muun Eurysakeen tuloa pelättävä; sillä samalla hetkellä kuin tämä oikeutetuilla vaatimuksillansa astuisi esiin Salamiissa, olisi hänelläkin tuo kauhea valitseminen edessään, rikkoisiko Dikeen pyhiä sääntöjä vastaan, vai paljastaisiko miekkansa omaa isäänsä vastaan. Tämän ristiriidan-vaara on hänen nuoruutensa synkistyttänyt; mutta kun se sitten on välttämättömänä ilmaantunut, silloin on hänkin puolestansa valinnut ja hän lausuu (III, 5):

„Outo tää
„On kuolon kolkko rauha, jonka tunnen nyt,
„Kun kovan kohtaloni mitta täysi on.“

Sisällinen taistelu on päättynyt, mutta ulkonainen on jäljellä, ja hän saattaa senkin sankarin tavoin päätökseen. Elämän tehtävänä on hänellä enää ainoastaan Dikeelle pyhitetyn uhrinsa suorittaminen, ja tämän velvollisuutensa saattaa hän täydellisesti täyttää ainoastaan vaihtamalla aseita Eurysakeen kanssa. Sentähden, kun uhri on valmis, silloin kohtaa häntä kuolema suloisena ja kruunaa vaan hänen taistelunsa, sillä se vie hänet itse Dikeen yhteyteen „jumalattaren, sen, jolle henkens' oli alttiiks antanut.“ Hänen kuolemansa on yhtä vapaa katkeruudesta kuin hänen elämänsä oli ollut sitä täynnä, ja sen vuoksi saattaa hän myös omistaa viimeisen huokauksensa Leiookritolle, hänen „isänrakkaudelleen“.

Näiden kahden elämäntaistelu se on dramallisen toiminnan varsinaisena sisällyksenä „Salamiin Kuninkaissa“. Jos kysytään, kumpi heistä draman päähenkileenä on, niin eipä näytä epäiltävältäkään, että se uudenaikaiselta dramalliselta kannalta katsoen on Leiookritos. Hän se on, joka rohkeasti itseensä luottaen nousee jumalien säätämää oikeutta vastaan, joka mistään väliä pitämättä itsekkään päämääränsä perille pyrkii ja joka sentähden jumalien rangaistuksen alaiseksi joutuu itse tehdessään siitä elämästä lopun, jonka uneksittu loisto oli hänen pyrintönsä rakkaimpana esineenä. Hänessä siis dramallinen oikeus täydellisimmin tulee ilmi, samalla kuin hänen uhkansa ja hänen häviönsä kuvaileminen on omansa vaikuttamaan sitä χάθαρσις'ta (puhdistusta) katselijain tunteissa, jota Aristotelees selittää tragedian varsinaiseksi tarkoitukseksi. Toiselta puolen on runoilija kuitenkin niin suurella mielihalulla ja lämpimyydellä kuvannut Leonteestansa, niin tarkkatuntoisesti ja hienosti veistänyt tämän ihanteellisen olennon sävyt, että, vaikk'emme hänessä voi pitää kiini tuosta syyn ja rangaistuksen yhteydestä, tuskin lienee epäilemistä, että useimmat katselijat suurimmalla mielihalulla seuraavat juuri hänen tragillista kohtaloansa. Kaiketipa Aristoteleen tarkoittamaa pelon ja säälin tunteiden puhdistusta tehokkaimmin vaikuttaakin se täydellinen myötätuntoisuus, jonka Leonteen ihanan elämäntarun täytyy synnyttää. Näyttääpä siis siltä kuin näiden kahden päähenki-

leen yhteisessä elämäntarussa uudenaikainen ja antikinen katsantotapa eroittamattomasti yhdistyisivät ja pitäisivät toisiansa tasapainossa.

Jos nyt aatteen ja pääluonteiden puolesta tahtoo verrata Runebergin murhenäytelmää Sofokleen tragedioihin, voipi siinä kohdin tulla puheeksi ainoastaan yksi: „Antigonee“; vaan tämä antikin mestariteos tarjookin monta vertauskohtaa. Antigoneessakin kannattaa toimintaa etupäässä ja lähes yhtä suurelta osalta kaksi henkilettä, niin että saattaa olla eri mieltä siitä, kumpiko on päähenkileenä pidettävä. Toiselta puolen on Sofoklees nimittänyt tragediaansa Antigoneen mukaan, ja varmaa on, että mielihalu parhaasta päästä häneen kiintyy; mutta toiselta puolen on hän muodostanut koorin thebalaisista vanhuksista, jotenka se lähinnä liittyy Kreooniin. Häntä senvuoksi Runeberg päähenkileenä pitää sanoen: „sitä että Kreoon näyttää pääosaa „Antigoneessa“, näkyy etenkin vanhuksien koori osoittavan.“ Vaan hän lisää myös: „ainakin pääasiallinen syyllisyys kuvautuu Kreoonissa, jonka tähden myös koko rangaistuksen katkeruus tulee hänen osaksensa.“ (Vrt. edellä mainittua väitöskirjaa koorista).

„Antigoneessakin“ on oikeuden aate toiminnan keskuksena ja siitä kehkiää niinikään taistelu alhaisemman ja korkeamman oikeuden välillä. Täälläkin kuningas, Kreoon, edustaa alhaisempaa ja hänen läheinen heimolaisensa, Antigonee, taistelee korkeamman puolesta. Mutta taistelevain oikeuden ilmestysmuotojen keskinäisessä suhteessa kummallakin taholla ei saata olla eroitusta huomaamatta. Sofokleen teoksessa ovat suhde ja siis myös taistelu niiden kesken enemmän epätasaiset. Kreoonilla on ainoastaan yksi hallitsijankäsky, olkoonpa isänmaalliseen aiheesen perustuva, mutta ainoastaan itseensä, hallitsijan käskynä, nojautuva pantavana kaikkien Helleenein kunniassa pitämää velvollisuutta vastaan vainajia kohtaan, jonka sen lisäksi katsottiin perustuvan itse manalan jumalille tulevaan oikeuteen. Sen tähden Kreoon jääkin yksin periaatteensa puolesta taistelemaan, sillä koorinkin kannatus on ainoastaan toimetonta, ja sortuessaan huomaa hän olevansa kaikkien hylkäämänä ja kammoksumana. Antigoneen uljas teko sitä vastoin voittaa myötätuntoisuutta yleisen mielipiteen puolelta, hänen uhrautumistansa kiitetään suuresti ja kuolemaan saakka seuraa kaksi muuta mukanaan. — Toisin „Salamiin Kuninkaissa“. Leiookritos saattaa viitata jonkin ajan nauttimukseen sekä tukea hallitsijavaatimustansa mahtavalla puolueella, se, jonka tulevaisuuden puolesta hän taistelee, on yleisesti suosittu ja rakastettu, ja kaikissa tapauksissa on se oikeus, jota vastaan hän taistelee ainoastaan ihmisten oikeus, jos kohta jumalien suojaama. Sen tähden on täällä sitten sijaa sovinnollekin hänen sortuessansa, sovinnolle sekä hänen kanssansa, joka kaatui laillisen oikeuden uhrina, että hänen kanssansa, joka sitä elämässä edustaa.

Jo vasta sanotusta käypi selväksi, mitenkä, kaikesta erinkaltaisuudesta huolimatta, Kreoon ja Leiookritos sopivat toisiinsa verrattavaksi. Jatkakaamme tätä vertausta. Kumpikin on äskettäin noussut valtaistuimelle, jos kohta toinen laillisena vallan perillisenä, toinen sen anastajana. Kumpaakin elähdyttää ylpeä hallitsijan oikeuksien tajunta ja kumpikin julistaa käskyjä, jotka loukkaavat ylhäisten jumalien lakeja, kieltäessä toisen vainajata hau-

taamasta, toisen haaksirikkoisia auttamasta. Mutta sillä välin kun sitä toinen tekee vapaasti ja mieliperusteen mukaan, toimii toinen pakosta tahi ainakin oman turvallisuutensa puolesta sekä vastoin parempaa tietoaan. Tämän kanssa yhtäpitäväistä onkin, että, kun kummankin käskyn rikkojina ilmestyvät heidän omaisensa, toinen kiivaudella käskee sitä kuolemanrangaistusta toimeenpanemaan, jolla rikkojaa oli uhattu, kun toinen sitä vastoin tyynesti kieltää käyttämästä väkivaltaa häntä vastaan, joka rikkoi. Edelleenkin saattaa vertausta jatkaa: samoin kuin Kreoon saa kestää onnetonta sana-ottelua oman poikansa, Antigoneen puolustajan kanssa, niin täytyy Leiookritonkin verisessä ottelussa nähdä poikansa urhokkaammin kuin muitten taistelevan hänen vihollisensa puolesta. Vieläpä heidät molemmat vihdoin masentaa se, että näkevät mitä heillä rakkahinta oli, omat poikansa kaatuneina heidän vihollisiansa puolustaessaan, kaatuneina heidän oman hairahduksensa tähden. Ja kumminkin kuinka peräti erilaisessa tilassa! — niin erilaisessa, että, pakahtuvaa isänsydäntä lukuun ottamatta, kummassakaan kohtauksessa ei ole mitään yhteistä.

Mitä kummankin murhenäytelmän toiseen päähenkileesen tulee, ei vertaus läheskään voi olla yhtä johdonmukainen. Antigoneelle ja Leonteelle on yhteistä se uljuus, jolla he Dikeen käskyjä maan päällä täyttävät, se mielen lujuus ja jalous, jolla he, ajallisten luvunpiteitten yli kohoten, sekä toimiessaan että kärsiessään toteuttavat sitä, mikä oikeata on; lyhyesti: heidän luonteittensa tavallista inhimillistä määrää suurempi ihanteellisuus. Ilman epäilyä päättävät he noudattaa sitä, mitä näkevät korkeamman oikeuden vaativan; kumpikin joutuu täten ankarimpaan ristiriitaan olevaisen järjestyksen sekä sen kanssa, joka häntä elämässä lähinnä hallitsee, mutta ei kummassakaan huomata tämän johdosta mitään horjumista sen tehtävän täyttämisessä, jonka heille periaattensa määräävät. Kun sitten tehtävä on suoritettu, kun heitä kosto kohtaa niiden ajallisten valtain puolelta, joita vastaan he ovat taisteluun ryhtyneet, silloin ei soimauksen varjokaan heidän viimeisiä hetkiänsä himmennä, päinvastoin on kuolema heille vapautus elämästä, jonka vallitsevat periaatteet sotivat heidän sisimpiä tunteitansa vastaan, kuolema on heille tie niitten luokse, joiden omat heidän sydämmensä jo elämässä ovat olleet: itse kuolema on heidän voittonsa. Mutta yhtä kieltämätön kuin tämä heimolaisuus on, yhtä olennaiset ovat myös eroitukset Sofokleen naissankarin ja Runebergin miessankarin välillä.

Edellinen on nainen, jälkimäinen mies, ja tästä erilaisuudesta johtuu psykologisella johdonmukaisuudella laajalle ulottuvia eroituksia. Niin tapahtuu Antigoneen urostyö perheen piirin sisällä, hän kun tarkkatuntoisesti täyttää viimeisen sisarellisen velvollisuutensa kaatunutta veljeänsä kohtaan. Leonteen taas kuuluu valtion alalle, koska hän horjumattoman oikeudentunnon johtamana kansalaisena loppuun saakka täyttää velvollisuutensa oikeata kuningastansa kohtaan. Niin ikään Antigoneen mieltä rohkaisee se ajatus, että hän omille vainajillensa, isällensä, äidillensä ja veljillensä tekee rakkaan ja tervetulleen työn, ja hän ryhtyy toimeensa pitkältä aprikoitsematta, ankarana ja taipumattomana, ikäänkuin hän tahallansa tunkisi jokaisen vienomman tunteen takaisin, jott'ei naisellinen luontonsa häntä pet-

täisi ja saattaisi häntä horjumaan. Vasta sitten kun velvollisuus on täytetty ja ollaan väkivallalla riistämäisillään hänet pois ihanasta elämästä, silloin puhkeaa ikäänkuin pakosta puhtaasti naisellisten tunteitten tulva ilmi immen rinnasta ja hän valittaa haikeasti ennen aikaansa lakastuvaa elämänsä kevättä. — Leonteesta sitä vastoin alati lämmittää Dikee, ihanne itse tuo näkymätön, hän aprikoitsee tyynesti asemaansa punnften syitä kahden puolen, hän katsoo selvällä silmällä päätöstä kohti ja se määrä valitusta, joka hänestä pääsee puhkeamaan, tulee ilmi ennen tekoa: sen tehtyänsä ei hänellä ole mistään valittamista enää. — Tässä kohdin ei saa unhottaa sitä antikista käsitystä, jonka mukaan tämä elämä oli ainoa todenperäinen, ainoa joka ansaitsi tätä nimeä, käsitys joka ei voinut pitää tosi-inhimillisenä tuskatonta eroa siitä, etenkään sen puolelta, jonka elämä oli parhaassa kukoistuksessaan. Eipä kuitenkaan kummaa, jos Runebergin korkeampaa sopusointua, kuin tämän elämän, tajuava tunne ei sallinut hänen niin johdonmukaisesti antikista käsitystä kehittää, kun Sofoklees itse „Oidipuus Kolooneus“ nimisessä tragediassansa on sen rajalle astunut. Eikä Runebergistakaan syystä saata sanoa, että hän tragediassaan olisi kumonnut antikista käsitystä elämästä ja kuolemasta. Päinvastoin noudattaa hän tarkasti niitä muotoja, joissa muinaisajan runoilijat toivat katsantokantansa ilmi. Ne sanat, joiden kaiketi täytyy katsoa jyrkimmin kuvaavan Runebergin taipumusta uudemmanaikaisen elämänkatsannon puoleen, ovat seuraavat Leonteen sanat kuoleman lähestyessä (V, 5):

„-- yhteyteen pääsen jumalattaren,
„Sen, jolle henken' olen alttiiks antanut.“

Vaan miksi tämä ei olisi oikeutettua, kun muistaa, että Antigonee samasta jumalattaresta lusuu (s. 452): „Dikee, jok' asuu Tuonen jumalitten kanss'.“ Totta on, ett'ei Runeberg varsin synkäksi tätä Haadeen yötä kuvaa, vaan sallii säteen lämmintä, korkeampaa valoa tunkea alas sen pimeyteen; mutta se lapsellisen ja sisarellisen rakkauden lämmittämä yhteiselämä siellä alhaalla, joka Antigoneen henkiselle silmälle kangastaa: eikö sekin ole semmoinen säde? Olkoonpa siis niin, että Runeberg on mennyt aina antikisen elämänkatsannon rajalle saakka, sen yli hän tuskin on astunut.

Varsinainen eroavaisuus Antigoneen ja Leonteen välillä on vielä se, joka on olemassa edellisen ja Kreoonin keskinäisessä suhteessa toisella puolen sekä jälkimäisen ja Leiookriton toisella. Kylmäkiskoisuus ja viha vallitsevat toisella, rakkaus ja sovinnollisuus toisella taholla. Kreoon katsoo Antigoneeta vihollisekseksensa, käskee kiivaasti vihastuen viipymättä surmaamaan hänet, pitää leppymättä tuomiostaan kiini sekä niittääkin siitä hänen kirouksensa; Leiookritos sitä vastoin ei hetkeksikään päästä toivoansa sovinnon saavuttamisesta poikansa kanssa, hän valvoo taistelun riehunassakin hänen parastansa, hän odottaa häntä sen lopussa avoimeen syliinsä sekä saapikin palkinnokseen häneltä anteeksi. Kuitenkaan ei tältäkään osalta Runebergin runoelmaa puutu vertauskohtaa „Antigoneessa“, kuten jo Kreoonia ja Leiookritosta verratessa viitattiin. Meidän tulee vaan tässä kohdin kääntää silmämme Antigoneesta Haimooniin, Kreoonin poikaan.

Sydämmensä lemmellä Antigoneesen liittyneenä esiintyy tämä, kun hän on tuomionsa saanut, ja tekee hänen asiansa omakseen isänsä edessä. Samoin kuin Leontees lähestyy hän isäänsä pojan kunnioituksella ja koettaa tyyneydellä osoittaa hänelle, kuinka väärä hänen katsantotapansa on. Tämä dialogi, joka muutamissa yksityiskohdissakin muistuttaa Leiookriton ja Leonteen välistä, loppuu kuitenkin sillä, että Haimoon, kovuudella kohdeltuna ja loukattuna, vihoissansa lähtee pois. Ensi kerran isä hänet näkee sillä hetkellä, jolloin hän morsionsa hautaholvissa äänetönnä iskee tikarin rintaansa. Myöskin Leontees saa ratkaisevalla hetkellä kokea, että isänsä taipuu yhtä vähän hänen uhkauksistansa kuin rukouksistansakaan, hekin seuraavalla kerralla yhtyvät silloin, kun isä itse on lävistänyt poikansa sydämmen; mutta uudenaikainen runoilija on pitänyt huolta sovinnosta toisella puolen hautaa, jota antikinen runoilija ei sanallakaan anna aihetta toivomaan.

Koska myöskin dramallinen järjestely yksityiskohdissansa on omansa valaisemaan Runebergin runoelman ja Sofokleen heimolaisuutta, otettakoon siitä vielä muutamia kohtia puheeksi. Jos katsoo antikisten tragediain tavallista rakennusta, vastaa „Salamiin Kuninkaiden“ ensimäinen näytös niiden „prologos'ta“. Tunnettua on, että Sofoklees siinäkin osoittaa edustavansa Attikan tragillisen taiteen korkeinta kehityskantaa, että hänen prologinsa ovat dramallisemmin laaditut kuin ylimalkain toisten tragikkojen, kun se näet dialogin muodossa suorastaan johtaa itse toiminnan menoon. Runebergilla se tietysti on paljon suuremmassa määrässä dramallinen. Joukko vaikuttavaisia kohtauksia kehittää dramallisen toiminnan historiallista pohjaa, ja samalla astuvat toimintaa kannattavat voimat sekä keskinäiseen taisteluun toisiansa vastaan vaaditut periaatteet katselijan eteen joko päähenkileen (Leonteen) tahi sivuhenkileiden (Rhaisteen ja Tekmeessan) edustamina, ynnä kaikkien taustana kansa. Kolmannessa kohtauksessa esiintyvää „Kansaa“ voisi kaiketi joinkin määrin pitää „parodosta“ vastaavana, eikä saata kieltää, että sen esiintyminen tässä kohtauksessa paljon muistuttaa Sofokleen kooria; mutta tätä yritystä ei runoilija ole jatkanut, ja syitä siihen on jo tarkastettu.

Toisen näytöksen alussa esiintyy draman ensimäinen päähenkile Leiookritos. Hänen monologeihinsa toisessa, kuudennessa, kahdeksannessa ja kymmenennessä kohtauksessa voisi lähinnä viitata osoittaaksensa, missä Sofokleen lyrillisille, yleisluontoisille, mutta kuitenkin toiminnan eri kohtia kuvastaville lauluille on haettava vastaavaisuutta Runebergilla, jos kohta täysin individualisessa ja toimintaan välittömästi liittyvässä s. o. dramallisessa muodossa. Kolmannessa kohtauksessa yhtyvät isä ja poika ja heidän välillänsä syntyy dialogi, josta tyynesti mutta vakaasti selviää eroitus, vieläpä vastakohta niiden periaatteiden välillä, jotka heitä johtavat, vastakohta, josta kummankin tulevaiset toimet suorastaan johtuvat. On jo viitattu siihen, että tämä kohtaus muistuttaa Kreoonin ja Haimoonin välistä kohtausta „Antigoneessa“, eikä ainoastaan kumpaankin tilaisuuteen yleensä katsoen, vaan myöskin yksityisten näkökohtien ja ajatusten puolesta. — Tässä Ru-

neberg myös panee Leonteen suuhun tuon loistavan kuvauksen Dikeestä, Zeun tyttärestä, josta sanotaan:

„Ja tyttärensä ain' on hänen rinnallaan,
„Tuo Dikee-jumalatar, kova, totinen.“

Niin esitetään kaikissa Sofokleen tragedioissakin Zeus Dikeen ikuisten lakien mukaan jakavana hyvää ja pahaa ihmisten kesken. *)

Tämän Leiookriton ja Leonteen keskustelun keskeyttää ilmoitus, että kaksi laivaa on saapunut Salamiisen, että toinen onnellisesti on laskenut satamaan tuoden mukanaan Leiookriton lähettiläät, vaan että toinen on mennyt haaksirikkoon ja sen muukalainen miehistö par'aikaa hengen kaupalla taistelee meren tyrskyjä vastaan. Tämä kaksoistapaus tuottaa käännekohdan toiminnan menossa ja tekee samalla sen vaikutuksen kahta tehokkaammaksi. Tämän käännekohdan esittämistä toisessa ja kolmannessa näytöksessä saattaa sanoa todellisesti Sofokleen tapaiseksi. Hänen tragedioissa on aina ennustajain ja orakelien lausunnoilla suuri merkitys. Se odottamaton ja hämmästyttävä tapa, jolla ne käyvät toteen päinvastoin toimivien henkileiden arveluja ja selityksiä on omansa teroittamaan kuolevaisten näköpiirin ahtautta, heidän pyrintöjensä turhuutta, kun he itse yrittävät kohtaloitansa muodostamaan, ja samalla toiselta puolen sen vallan pysyväisyyttä ja välttämättömyyttä, jolla ikuiset jumalat johtavat kaikki oman korkeamman tahtonsa mukaan. Tämä antikisen tragedian omituisuus ei ole „Salamiin Kuninkaille“ vieras, sillä vaan on tässä alhaisempi arvo, eikä johtavan periaatteen. Leiookritos lausuu (II, 4):

„On mereltä, niin tietäjä mull' ennusti,
„Mun turmioni kerran vielä tuleva —“

ja sen vuoksi on hän käskenyt, ett'ei kenkään saa apuansa antaa muukalaiselle, joka on Salamiin rannikolle rantaantunut. Nyt rikkoo tätä hänen käskyänsä julkisesti hänen poikansa — ja hän: hän ei häntä estä, tahtoo vaan pitää hänen toimiansa silmällä ja sitten menetellä asianhaarain mukaan. Kumminkin olisi juuri nyt tuota kovaa säädöstä ankarimmin pitänyt noudattaa, kumminkin oli juuri tästä laivahylystä hänen „turmionsa“ pääsevä maalle, vaikka hän, lyhytnäköinen ihminen, ei sitä aavistanut. Hän aavisti yhtä vähän, että hän nyt poikkeuksena salli meren tyrskyistä pelastaa ainoan peljättävän vihollisensa, kuin Oidipuus, mennessänsä tahallaan sitä kiusausta pakoon, että surmaisi isänsä, aavisti että se, jonka hän matkallansa kohtasi ja surmasi vuorensolassa, juuri oli hänen isänsä. Eroitus on vaan se, ett'ei suora sattumus vaikuttanut Leiookriton myöntyväisyyttä tällä kertaa, vaan hänen oli pakko tehdä niin tuohon poikaansa katsoen, jota

*) Lähinnä muistuttavat Runebergin vastamainitut säkeet seuraavia Oidipuun sanoja Polyneikeestä kirotessaan (Oid. Kol. ss. 1381 seur.):

— εἴπερ ἔστιν ἡ παλαίφατος
Δίκη, ξύνεδρος Ζηνὸς ἀρχαίοις νόμοις.

kohtaan ei jousta saanut liiaksi jännittää ja jonka rakkauteen hän kuitenkin lopullisesti turvautui.

Mutta inhimillinen sokeus oli Leiookritossa näyttäytyvä vielä enemmän silmäänpistävänä. Hän saa palanneilta lähettiläiltänsä kuulla, että, inhimillisesti puhuen (II, 9):

„Vaikk' on
„Mont' epävarmaa, varmahan ei tarvitse
„Kenenkään peljät' enää Aiaan sukua;“

vieläpä Apollon ennuspapin pyhiltä huulilta sen vastauksen, että:

„siks' kun kaatunut
„Isänsä miekan kautta on Leontees, siks'
„Leiookritos on kuninkaana Salamiin.“

Saattoiko hän, se rakastavainen isä, saada varmempaa panttia valtansa turvallisuudesta? Hän tuntee olevansa siitä julmasta pakosta vapaana, jonka alaiseksi huoli valtikastansa oli hänet saattanut, hän saa nyt „täyttää oman sydämmensä toivoja“. Hänen ensi käskynsä on, että tehtäköön mitä tehdä voidaan haaksirikkoisten pelastukseksi. Pian suree hän Leonteen kanssa sitä, että ainoastaan yksi on saatu pelastetuksi ja on huolissaan tämän toipumisesta. Siinä hän seisoo tainnoksiin vaipuneen Eurysakeen edessä, vastakuvana Aigistolle Oresteen peitetyn, luullun ruumiin edessä: kumpikin yhtä vähän aavistaenkaan, kuinka lähellä on koston hetki. Vielä enemmän: Leiookritos huomaa hämmästyksellä, kuinka haaksirikkoinen kasvoiltaan sekä vartaloltaan on — „kilpiuroon Aiaan“ näköinen; mutta niin horjumaton on hänessä vastatulleiden ilosanomain johdosta se vakaumus, että niin „syvään nukkuu Aiaan suku jo, ett' ihmistaito sit' ei enää herätä“, että huoletta saadaan tehdä vieraan hyväksi, mikä mahdollista on. Tämä on samaa tragillista ironiiaa, jota Sofoklees niin mielellänsä käyttää, kuten esim. raivoisan Aiaan ylpeällä voitonriemulla kertoessa Ateeneelle vihollistensa häpeällistä kuolemaa, sekä niin monasti Oidipuun mieltä kauhistavassa tarussa.

Kun Runeberg sitten askel askeleelta ohjaa Leonteesta siihen kammottavaan varmuuteen, että hänen edessänsä elävänä seisoo Eurysakees, silloin johtuu taas mieleen se ihmeellinen taito, jolla Sofoklees saattaa Oidipuustansa, häneen kauheihin havaintoihinsa. Niin on Runeberg kolmannessa näytöksessä mestarillisesti käyttänyt noita tehokkaita keinoja dramallisen vaikutuksen saavuttamiseksi, joita Aristotelees περιπέτεια ja ἀναγνώρισις nimillä mainitsee ja joiden käyttämisessä hän etenkin pitää Sofokleesta esikuvana. Aristotelees sanoo (Poet. XI. 5), että „tämä anagnoorisis on kauniin, kun se sattuu peripeteian kanssa yhteen, kuten Oidipuussa on laita“, ja juuri Runebergin vastamainittu näytös esittää sellaista ihanata yhtymystä. Mutta se ei ole ainoa paikka, jossa niitä käytetään. Neljäs näytös sisältää voimakkaasti perille viedyn „tuntemisvaihteen“ Eurysakeen ja Eubuulon kesken, ja siinä perustetaan Eurysakeen ja Leonteen

aseiden vaihdon kautta se lopullinen „vastaiskäänne“, joka uhkaavan ukkospilven tapaisena väikkyy viidennen näytöksen yli purkautuaksensa mitä jännittävimpään tuntemiskohtaukseen isän ja pojan välillä. Ei siinä kyllä, että onneton isä koko taistelun aikana pettymyksessään tuhlaa huoliansa ja varoituksiansa vihollisensa hyväksi, samalla kun hän niin ikään tietämättänsä kokoilee omaistensa voimat omaa poikaansa musertamaan: saavuttaessaan vihdoin itse vastustajistansa sen, joka Aiaan aseita kantaa, pistää hän hänet tuokiossa kuoliaaksi aavistamatta, että sydän, jonka hän lävistää, on sen, jonka hengestä hän olisi tahtonut omansa antaa. Kuinka katkera on ironiia jokaisessa hänen sanassansa, kun hän ilomielin kiittää jumalia lopullisesta voitostansa ja antaa anteeksi kaikille, jotka ovat hänen valtaansa vastaan seisoneet, kun hän käskee ilmoittamaan taistelussa viipyvälle Leonteelle, että „hänen isänsä syli on tyhjä“,; kun hän, Tekmeessan häntä itseään tarkoittavasta valituksesta häirittynä, mielestänsä niin hyvin saattaa ymmärtää „äiti paran katkeruuden“, jolta on riistetty „ilo suurin elämässä“, mutta jalomielisesti tarjoo hänelle „lemmen, turvan, kunnian“ palkinnoksi pojasta, ja niin yhä edelleen, — kunnes kauhea totuus hänelle paljastuu.

Murhenäytelmän loppukohtaus koskee samaa asiaa, joka „Antigoneessa“ on lähtökohtana, mutta joka muissakin Sofokleen dramoissa on puheena, nim. kaatuneen vihollisen osallisuutta haudan levosta. Lähinnä tulee kumminkin ajatelleeksi vastaavia kohtauksia „Aiaassa“. Eroitus on vaan siinä, että Sofokleella vainajan jalomielinen kilpailija ajaa sovinnon asiaa, jota Runebergilla tekee voittajan oma äiti; tuolla ylipäällikön kiitollisuus kallisarvoisista palveluksista ei saata vastustaa taatun ystävän kehoituksia, tässä „lapsen rakkaus“ taipuu „äidin rukoukseen“.

Paitsi sitä, että siis monilukuiset kohdat toiminnan järjestelyssä ja kokonaiset kohtauksetkin todistavat „Salamiin Kuninkaiden“ ja Sofokleen tragediain sisällistä heimolaisuutta, tavataan kaikkialla Runebergin murhenäytelmässä runsaassa määrin yksityisiä aatteita, vertauksia ja lauseita, jotka osoittavat samanlaista heimolaisuutta, eivätkä ainoastaan Sofokleen, vaan myös sen kauneuden alkulähteen kanssa, josta tämäkin ahkerasti ammensi, s. o. Homeeron kanssa. Vertailun jatkaminen, mitä näihin tulee, kuuluisi kumminkin Runebergin murhenäytelmää selittävään kommentaariin; mutta tämän yhtäläisyyden täytyykin jokaisesta klassilliseen kirjallisuuteen perehtyneestä tuntua sattuvalta.

Mitä nyt itse kirjoitustapaan tulee, on Sofokleelle merkillisenä omituisuutena hänen aikuisiinsa runoilijoihin verraten huomautettu, että hänen kielessänsä on ylevän stiilin arvokas luonne, mutta että hän ihmeteltävällä taidolla osaa jonkin ainoan piirteen kautta luoda ylevyyttä ja ja pontevuutta siihen, mikä on tavallista ja yksinkertaista, osaa jalostuttaa sitä älykkäiden, uusien yhdistysten kautta; että hän, kielen kaikki keinot täydellisesti vallassansa, huolellisimmalla taidollisuudella on sievistellyt muotoa sen pienimpiin piirteihin saakka ja sen vuoksi myös sietää (paitsi muutamissa rohkeammin laadituissa koorilauluissa) sen tarkimpaa sekä kieliopillista että

retorista analyseerausta, että sanalla sanoen hänen kielensä on merkillinen yhtä hyvin selvyytensä kuin ylevyytensä puolesta. — Saattaisiko sattuvammin kuvailla Runebergin kieltä yleensä? Mutta „Salamiin Kuninkaissa“ hän on tehnyt vielä enemmän: äidinkielensä alalla, joka ei ole siihen varsin taipuisa, on hän ihmeteltävällä kieliaistilla loihtinut esiin, tekisi mieli sanoa illusorisia jäljennöksiä Sofokleen ja Homeeron kielen omituisista piirteistä. Metaforein ja vertausten runsauden puolesta on hän jälkimäistä lähempänä kuin edellistä. Sitä vastoin hän ei ole noudattanut sitä Sofokleen, hänen aikalaisilleen mieleistä omituisuutta, että hän tavallisesta puheenparresta hienosti poikkeamalla ikäänkuin kätkee arvoituksia sanoihinsa, niin että vasta tarkan erittelemisen kautta sanan ja ajatuksen täysi arvo tulee ilmi. Mutta kaikkialla vallitsee Runebergilla sanojen ja ajatusten kielellisessä muodostuksessa samoin kuin niissä itsessäänkin sama plastinen tyyneys ja rajoitus, joka on koko klassilliselle runoudelle omituinen Homeerosta aina dramaan saakka ja tämän intohimoisimmissakin kohtauksissa säilyttää uudenaikaisesta runollisesta diktsionista helposti eroitettavan leimansa.

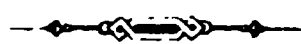
Vihdoin mainittakoon runosäkeiden rakennuksesta, että Runeberg siinä on mitä tarkimmassa määrässä noudattanut Sofokleen iambisen trimetrin sääntöjä.

Koelmamme loppupäätöksenä on, että Runeberg luodessaan „Salamiin Kuninkaat“ on antanut maailman kirjallisuudelle teoksen, jossa sitä laatua kauneus, joka muinais-kreikkalaisessa kuvaveistotaiteessa kohosi korkeimmillensa, merkillisessä määrässä yhtyy siihen, joka uudenaikaisessa maalaustaiteessa on saavutettu, teoksen eheän ja ihanan, joka suuressa määrässä yhdistää sitä hengen lentoa, joka saapi sijaa täysin plastisissa rajoissa, ja sitä kaikinpuolista havainnollisuutta, joka on mahdollinen runsaalle hengensyvyydelle.

Samaa päämäärää kohti käy Sofokleen runoilu, mutta hän pyrkii kohoamaan plastilliselta kannalta maalaustaiteen syvämielisyyteen, Runeberg tahtoo tälle antaa plastista rajoitusta. Tästä syystä lähenevät heidän teoksensa toisiansa niin lähelle huolimatta suuresta historiallisesta etäisyydestä.

Nykyinen runollinen virtaus ei kulje tätä päämäärää kohti, vaan ehkä ei kestä kauan, ennenkuin se tavottaa sitä jälleen.

A. V. Streng.

Uutta kasvatusopin alalta.

Om Maal og Midler for dem höiere Skoleundervisning og om Muligheden af dens organiske Sammanknytning med den lavere. En peadagogisk Undersögelse af K. Kroman. Kjöbenhavn 1886.

Niiden kysymysten joukkoon, jotka erityisesti kiinnittävät aikalaistemme huomiota, voipi yhä suuremmalla oikeudella ruveta lukemaan myöskin kysymyksen yleisestä koulukasvatuksesta. Yhä enemmän ovat ihmiset alkaneet käsittää, että heidän tulevaisuutensa kansana ja sukukuntana on ennen kaikkea riippuva siitä tavasta, jolla nouseva polvi kasvatetaan. Kun he ovat tahtoneet saada käytännöllisesti toteutetuiksi niitä mielipiteitä, joita itse edustavat, kun ovat tahtoneet muodostaa maailmaa ympärillänsä omien ihanteidensa mukaan, ovat he yhä karttuvassa määrässä alkaneet pitää ja käyttää nuorison kasvatusta välikappaleena tämän tarkoituksen saavuttamiseen. Sen kautta, ja ainoastaan sen kautta, ovat he käsittäneet voivansa hankkia parannuksille pysyvää jalansijaa.

Kuta enemmin yleisen kasvatuksen merkitys täten on selvennyt, sitä tärkeämmäksi on luonnollisesti myöskin tullut kysymys, *minkälaatuinen* tämän kasvatuksen tulee olla. Seurauksena siitä on ollut, että puheenalainen kysymys on muuttunut kasvatusopillisesta ammattikysymyksestä semmoiseksi, jonka keskustelemista ja selvittämistä sivistynyt yleisö kokonaisuudessaan on ruvennut seuraamaan. Kukin on tahtonut saada tietoa siitä, mitä suuntaa kuljetaan ja mitä on kuljettava toimessa, joka on yhteiskunnan kehityksessä näin erinomaisen tärkeä. Ja asia on herättänyt sitä vilkkaampaa osanottoa, kuta eriäväisemmät toisistaan ne mielipiteet ovat olleet, joita siitä on julkisesti tuotu esiin. Jokainen uusi näkökohta asiassa ja jokainen suuremmassa määrässä merkillinen eli valaiseva esitys toisen eli toisen puolueen mielipiteistä on sen vuoksi aina otettu halullisuudella vastaan.

Tämmöinen yleistä huomiota herättänyt kasvatusopillinen teos on se, joka tässä olempana on otettu puheen alaiseksi. Provessori K. Kromanin kasvatusopillinen kanta on tullut keskustelun esineeksi ei ainoastaan hänen kotimaassaan Tanskassa, vaan yleensä Pohjoismaissa. Jo se seikka että Tanskan yliopiston filosofiian provessori ja kasvatusopin dosentti esiintyy ajan milt'ei jyrkimpäin kasvatusopillisten mielipiteiden edustajana, on omansa antamaan hänen lausunnollensa erityisen merkityksen. Suuremman antaa sille kuitenkin sen sisällys itsessänsä. Väitteiden rohkeus, jota kuitenkin ylipäänsä tukee tarkka loogillinen johdon-

mukaisuus, pakottaa melkein pakottamalla lukijaa asian todellista laitaa aprikoimaan, katsantokannan omatakeisuus ja uutuus jännittää hänen huomiotansa ja se välitön yhteys, johon kasvatus ja elämä tässä ovat asetetut toisiinsa, kohottaa esityksen paikoittain todelliseksi, syvästi vaikuttavaksi kultuurikuvaukseksi ajastamme.

Niin lyhyessä silmäyksessä näihin mielipiteisin, kuin seuraavan välttämättömasti tulee olla, ei tietysti ole tilaisuutta kaikkia kohtia kosketelemaan, jotka sen ansaitsisivat. Olen sen vuoksi pysynyt muutamissa pääkohdissa, joita olen luullut niin hyvin erittäin kuvaaviksi Kromanin käsityskantaa kuin koskeviksi mitä tärkeimpiä periaatteita koulukasvatuksen järjestämisestä. —

Voidaksemme ymmärtää Kromanin kasvatusopillista kantaa, tulee meidän ensiksi tutustua siihen sielutieteelliseen perustukseen, jolle hän kaiken kasvatuksen rakentaa. Päätoiminnat ihmisen sieluelämässä riippuvat tämänmukaan aina ja poikkeuksetta toisistansa niin, että tahtominen on seuraus tuntemisesta eli tunteesta ja tämä taas vuorostansa seuraus käsittämisestä. Käsityskyky, intelligensi, on siis kaiken sielunelämän perus ja pohja. Tämä on se puoli sielun elämää, jonka ihminen kääntää ulkomaailmaa kohden, se puoli, johon ulkomaailman tulee tarttua voidakseen laisinkaan sielun toimintaan vaikuttaa. Se on siis myöskin kasvatuksen ainoa välitön työala. Jospa kasvatus tahtookin rikastuttaa, puhdistaa ja ylentää kasvatin tunnetta sekä jalostuttaa ja karaista hänen tahtoansa, niin on sen kuitenkin aina välittömästi kohdistuminen käsityskykyyn, on käsityskyky kuitenkin aina se silta, jonka yli sen, tähän sielunelämän sisimpään päästäksensa, tulee kulkea. Kaikki kasvatus on siis likimmästi intelligensin kasvatusta.

Kieltämättä tulee tämä käsitystapa likelle vanhaa sokraattilaista oppia, että hyvän tekemiseen ei tarvita muuta kuin hyvän tietäminen — oppia, jota kokemus näyttää niin jyrkästi vastustavan. Asian todellinen laita lienee kuitenkin se, että tietämisen vaikutus tahtomiseen riippuu siitä selvyyden, elävyyden ja voiman asteesta, jolla tieto on ihmisen sieluun painunut. Voipi siis löytyä tietoa, joka ei tahtoon sanottavasti vaikuta, mutta ei tahtomista, joka ei olisi toisen tai toisen tiedon synnyttämä. Ylipäänsä ei tahtoa johda oikein tieto, vaan voimallisin tieto, se tieto, johon liittyvät voimallisimmat tunteet. Ja tässä merkityksessä lieneekin Sokrateen mainittu mielipide oikea. Onko ihminen hyvä eli paha, se riippuu kai — niin paljon kuin se ylipäänsä ulkomaailmasta riippuu — perimmäisesti siitä, minkäläiset käsitykset ovat hänen mielessänsä vallalla. Jos häneen on istutettu oikeita, puhtaita ja kauniita mielikuvia; jos nämä ovat istutetut oikeissa ajoin, ennenkuin sielunelämä on tahraantunut ja paatunut, sekä oikeiden psykoloogisten vaatimusten mukaan, niin että kukin mielikuva on tarjottu sillä ajalla, siinä muodossa ja sillä kestäväisyydellä

että sielu on ottanut sen elävimmästi ja pysyväisimmästi vastaan; ja jos hänessä lopullisesti on kehitetty se arvostelukyky että hän on oppinut kussakin tapauksessa päättämään, ovatko elämässä esiintyvät ilmiöt sopusoinnussa hänen näin syntyneitten periaatteidensa kanssa; niin on kai tehty kaikki, mitä positiivisesti hänen kasvattamiseksensa voidaan tehdä.

Tästä syystä panee Kroman tiedolliselle kasvatukselle kaiken painon. Tiedollisessa elämässä erottaa hän taas kaksi puolta: mielikuvien *muodostamisen* ja niiden *järjestämisen*. Tämä jako on hänen järjestelmässänsä erinomaisen tärkeä. Edellisellä ymmärtää hän niin hyvin aistillista havaintoa ja sen kautta syntyneitten mielikuvien säilyttämistä muistissa, kuin myös näiden alkuperäisten mielikuvien keskenäistä yhdistelemistä ja erottelemista kuvitusvoiman kautta. Jälkimmäisellä ymmärtää hän taas kykyä vertaamaan mielenkuvia toisiinsa, järjestämään ja arvostelemaan niitä, s. o. arvostelukykyä, ymmärrystä eli järkeä Näiden kahden sielun-toiminnan kehitys käsittää nyt edellisen mukaan kaiken välittömän kasvatuksen. „Jos annamme lapselle“, sanoo Kroman, “tilaisuuden monilukuisten ja monenlaatuisten käsitteiden sekä käsiteryhmien muodostamiseen sekä kehitämme hänen kykyänsä tätä sielunsa sisällystä järjestämään ja hallitsemaan, niin täytämme kaiken sielullisen kasvatuksen likeisimmän ja välittömän tarkoituksen.“ (S. 44).

Mikä näistä kahdesta tarkoituksesta, edellinen aineellinen vai jälkimmäinen muodollinenko, on nyt kasvatukselle tärkeämpi? Itsessänsä arvelee Kroman molemmat yhtä tärkeiksi ja yhtä suuressa määrässä oikeutetuiksi kaikkeen siihen huolenpitoon, jota ne tarvitsevat edullisimmasti kehittyäksensä. „Oivallinen ajatteleminen on mahdollinen ainoastaan oivallisen mielikuvituksen avulla, samoin kuin ison sotajoukon muodostamiseen aina tarvitaan suuri ihmisjoukko.“ „Oivallinen mielikuvitus oivallisen ajatusvoiman läpi tunkemana ja hallitsemana, se on luonnollisesti tarkoitusperä; toinen näistä ei luonnollisesti saa kiitää kauas toisen edelle“. (S. 82)

Mutta juuri tästä yhdenvertaisuudesta seuraa, arvelee Kroman, että järjen kehittäminen on ainakin meidän aikanamme suuremmalla huolellisuudella valvottava. Sillä helposti nähtävää on, että ulkonaiset olot ovat suuremmassa määrässä edulliset kuvitusvoiman rikastuttamiselle, kuin sen sisällyksen järjestämiselle. Ulkomaailma täyttää meidän sielumme myötäänsä uusilla kuvilla. Joka hetki ja joka taholta tulvaa niitä meitä vastaan. Ja kuta rikkaampi tämä ulkomaailma on, kuta runsaampi sen sisällys, kuta vilkkaampi sen elämä, kuta monenkaltaisemmat sen harrastukset, mielipiteet ja näkökohdat, sitä valtaavampi on se mielikuvien paljous, jonka se tarjoo. Tästä syntyy, kuten helposti voipi käsittää, sielunelämän sopusointuiselle kehitykselle vaara. Mielikuvitus voipi täyt-

tyä siihen määrään, ett'ei järki enään voi sen runsasta ja monipuolista sisällystä järjestää ja hallita. Mutta jos tämmöinen epäsuhde kerran pääsee valloille, ei sielunelämä enää saata olla raitis ja terve. Siitä seuraa monituisia hairahduksia ja monenlaista henkistä sairautta.

Juuri tähän pulaan sanoo Kroman aikamme henkisen elämän joutuneen ja tästä hän johtaa ne epäkohdat, jotka siinä tavataan. „Jokainen", sanoo hän, „on myöntävä minun olevani oikeassa, kun väitän: „Mielikuvien rikkautta ja monipuolisuutta, elävyyttä ja voimaa, niitä ei meiltä puutu. Elämä on nykyjään niin monipuolinen, niin kirjava, niin vilisevän täysi, että meille tarjotaan alituisesti mielikuvia kylliksi ja liiaksikin. Mutta tämä kiireellisyys ja runsaus masentaa meidät. Järjestämiskykymme ei jaksa pysyä kaikkien näiden vaikutusten tasalla. Meillä on, kuten runoilijamme joka päivä kertovat, tunteita, runollisia mielialoja ja mielihaluja kylliksi; me voimme uinailla ja luoda mielenkuvituksia, niin että joka toisesta eli kolmannesta voisi tulla melkoinen runoilija, jos sikseen. Mutta järjestää kaikkea tätä kirjavata vilinätä, sitä emme osaa. *Me emme, niin sanoen, osaa ajatella.*"

„Ja juuri tästä", jatkaa hän, „lähtee kaikki se velttous ja siveellinen kurjuus, joka ajassa on tavattava ja joka antaa kirjallisuudellemme sen värin. Sillä siveellisyys ei ole voimallista ja lämmintä tunnetta yksinään, vaan voimallinen ja lämmin tunne oikealla paikallansa. Siveellisyys on henkinen järjestys, ja järjestys, se se juuri on, jota meiltä puuttuu. Kuinka suuresti tulisikaan aikamme autetuksi, jos vaan voisimme saada toimeen sen pienen parannuksen, että kukin, joka osaa puhua ja kirjoittaa viehättävästi, myöskin osaisi ajatella! Tahi edes sen negatiivisen parannuksen, ett'ei kukaan, joka ei osaa ajatella, myöskään osaisi puhua eli kirjoittaa niin, että siitä pidettäisiin lukua!" (Ss. 47, 48.)

Tässä mielestäni astuu esiin ajatus, joka on osannut oikeaan kohtaan. Tahtomatta väittää, että mainittu sivistyksen yksipuolisuus on ainoa syy epäkohtiin ja että nämä kaikki tämän poistamalla tulisivat autetuiksi, täytynee kuitenkin tunnustaa, että mainitulla puutteella on näissä suuri osallisuus. Tässä on epäilemättä sormi painettu todellisesti kipeälle kohdalle aikamme henkisessä elämässä. Monet nykyiset yhteiskunnalliset puuhat, jotka repivät alas kaikkea entistä järjestystä tietämättä ja huolimatta siitä, mikä on oleva seuraus heidän toimestansa, eivätkö ne osoita arveluttavassa määrässä mainittua yksipuolisuutta henkisessä elämässä? Niillä on olevinansa jalo tarkoitus, niissä on usein intoa ja altiiksiantavaisuutta ihmeteltävässä määrässä, mutta niissä vallitse niin yksipuolisesti aate oikeutetusta taistelustaan yhteiskunnallista sortoa vastaan, ett'ei terve järki voi sitä rajoittaa ja hallita, ett'eivät ne voi punnita asian kaikkia haaroja tasapuolisesti vastakkaan. Tämä ei enää meidänkään oloissamme

ole liian kaukaa otettu esimerkki. Tätä taipumusta ilmestyy monessa aineksessa siinäkin henkisessä ilmanalassa, jossa me elämme ja hengitämme. Mutta vastaiseksi ehkä vielä suuremmassa määrässä ilmestyy tätä selvittävän ajatuskyvyn heikkoutta meillä siinä suunnassa, joka, peljäten vapaamielisyyden liiallisuuksia, jyrkästi asettuu kaikkea vastaan, joka tarkoittaa vanhojen olojen ja vanhan katsantotavan muuttamista.

Että Kroman'illa onkin ollut todellisia, konkreettisia ajankuvia mielessä, siitä hän ei jätä meitä epätietoisuuteen. Mainitsemme tässä muutamia esimerkkejä. „Tapaamme", sanoo hän (s. 144 edelläm. teosta), „voimallisen kuvitusvoiman ilman järjen vastapainoa siinä romanttisessa hengessä, joka on ómituinen ajallemme ja vaikuttaa kaikkiin sen erilaisiin elämän käsityksiin. Tapaamme sen niissä mahtavissa, mutta arvottomissa filosoofillisissa järjestelmissä vuosisatamme alulta, joissa kuvitusvoiman runolliset nä'öt ovat astuneet tarkan ajattelemisen sijaan; tapaamme sen taiteen ja runollisuuden vaihtelevissa muodoissa haaveilevana pintapuolisuutena ja liiallisuutena. Ja huomattavaa on, ettemme suinkaan, niinkuin ehkä itse olemme taipuvaiset luulemaan, vielä ole päässeet tämän kannan yli. Se nuori, iloinen elinvoimainen romantiikki, jonka tunnemme vuosisatamme alulta, on vaan muuttunut vanhentuneeksi, heikkohermoiseksi ja elämään väsyneeksi romanttisuudeksi, joka maalaa kaiken harmaaksi ja mustaksi, vaan kuitenkin vielä selvästi osoittaa karvansa ymmärtämättömän ja epäkriitillisen, kaikkea määrää ja suhdetta vailla olevan menettelynsä kautta."

Toisessa kohti huomauttaa hän siitä, että niiden „luopuneiden leirissä", jotka käyvät hävityssotaa perittyjä uskonnollisia käsitteitä vastaan, on pääasiallisesti ihmisiä, joilla on erityisesti voimallinen kuvituskyky — runoilijoita, kaunokirjailijoita ja kaunotieteilijöitä. Sitä vastoin tapaa siinä harvoja tiedemiehiä ja varsinkin harvoja luonnontieteiden alalta. Tämä ilmiö ei suinkaan ole sattumus, arvelee hän; se tulee näet siitä, että viimeksi mainituissa henkilöissä ajatuskyky paremmin hallitsee mielikuvitusta ja tunteita. „Ne ovat", sanoo Kroman, „haaveilijoita jotka luulevat voivansa tieteen kautta löytää ratkaisun elämän suurille kysymyksille, semmoisille kuin kysymykset Jumalasta, vapaudesta, kuolemattomuudesta j. n. e.; paremmin koulutu ajattelija hyvin tietää, että senkaltaiset arvoitukset ainakin vastaiseksi ovat kaukana tieteellisen ajattelemisen tavoitettavista." (S. 69).

Tällä tavoin johtaa Kroman useat aikamme sairauden oireet eli ainakin ilmiöt, jotka hänen mielestänsä ovat semmoisia, vaillinaisesta ajatuksen kurista. Minkä merkityksen hän näille oireille antaa, eli, toisin sanoen, minkä vaaran hän näkee tämmöisestä henkisen sivistyksen yksipuolisuudesta aikaamme uhkaavan, se käypi selville seuraavista totisista sanoista, jotka eivät voi olla lukijaan syvää vaikutusta tekemättä:

„Löytyy historian alalla merkillinen, vielä selittämätön ilmiö, joka on kasvatustieteellekin varsin tärkeä. Mistä tulee, ett'ei ainoastaan yksityisten henkilöiden, mutta myöskin koko kansakuntain elämässä nuoruuden ja kukoistuksen aikaa aina näyttää seuraavan jonkunlainen vanhuuden ja häviämisen aika? Että näin on indiviidein laita, sen voimme osaksi käsittää; mutta miksi ei voi sukupolvi seurata toistaan yhä jatkuvassa edistyksessä ja erityiset kansakunnat siten tulla ikuisiksi? Vai onko tosiaan se rohkea ajatus tosi, että sivistys oikeastaan on hitaasti kuolettava myrkky, ja että elämän sen vuoksi täytyy aika ajoin tulla uudistetuksi tuoreestaan luonnon helmasta? Mahdollisesti löytyy koko joukko syitä, sekä sisällisiä että ulkonaisia, joka kerta kun tämä ilmiö uudistuu. Mutta eikö juuri mainittu syy saattaisi olla yksi olennollisista? Eikö Rousseau'lla voisi olla edes vähäisen oikein, kun hän sanoo, ett'ei lisääntyvä sivistys ehdottomasti tee ihmistä onnellisemmaksi ja paremmaksi? Ja eikö yksinkertainen syy tähän saattaisi olla se, että tietoisuuden yhä kasvava sisällys aina kaipaayhä voimallisempaa ja selvempää järjestämiskykyä, jott'ei se masentaisi sukukuntaa ja saattaisi sitä ristiriitaan itsensä kanssa? Ilmiö tulisi siinä tapauksessa aivan yhdenkaltaiseksi sen yksinkertaisen ilmiön kanssa, että helpommin voipi eksyä penninkulman suuruisessa metsässä, kuin pienessä puutarhassa." (Ss. 49, 50).

Mikä on nyt johtopäätös tästä kasvatukseen nähden? Luonnollisesti se, että kasvatuksen ja varsinkin koulukasvatuksen tulee kääntää erityinen huolensa vankan ja selvän ajatuskyvyn kehittämiseen. Se on aikamme koulukasvatuksen suuri tehtävä. Ja tämä tarkoitusperä on saavutettava, arvelee Kroman, pääasiallisesti *matematiikan* ja *luonnontieteiden* kautta, sillä nämä ovat sopivammat kuin mitkään muut opetusaineet loogillista ajatusvoimaa kehittämään. „Ken matematiikan alalla ajattelee väärin", sanoo hän, „eli mikä on samaa, seuraa kuvitusvoimaansa ajattelemisen asemesta, sen pysähdyttävät ylipäänsä pian johtopäätökset, sillä hänen ajatuksensa esineet ovat yleensä ja verrannollisesti yksinkertaisia, selviä ja havainnollisia. Ja kun luonnontutkija kuvittelee ajattelemisen asemesta, niin hänetkin luonto pian oikaisee siten, ett'ei täytä hänen odotuksiansa, vaan kulkee toista tietä kuin luultiin. Tämmöisillä ihmisillä on siis jokapäiväinen harjoitus kuvittelemisensa loogillisessa ohjaamisessa ja niinmuodon sen muodostamisessa ajattelemiseksi; samoin kuin toisella puolen juuri semmoiset ihmiset, joilla on taipumus vankkaan ja perinpohjaiseen ajattelemiseen, mielistyvät sellaisiin oppiaineisiin, kuin matematiikka ja luonnontiede. Paljon vaikeampi on tähän nähden historiaitsijan, kaunetieteiden tutkijan, runoilijan ja filosooffin asema. Vaikka hän kuvittelee päin seiniin, voipi hän usein mennä hyvin pitkälle, ennenkuin kukaan hänet pysähdyttää. Ja jos tämmöisen väärillä teillä olevan haaveilijan vihdoinkin pysähdyttää malttillisempi arvostelija, ei hänen lausun-

tonsa ole yhdenarvoinen kuin luonnon. Jos koe ei onnistu, täytyy luonnontutkijan ehdottomasti alistua tämän tuomion alle; mutta jos arvostelija on tyytymätön, niin voipi sillä, jota arvostelu kohtaa, vielä olla se lohdutus, että hän muka oli huono arvostelija, kuului toiseen puolueesen, että hänellä oli vanhaa vihaa eli jotakin sellaista. Työskenteleminen kaikilla näillä aloilla on sen vuoksi ajatuskykyä vähemmin kehittävä kuin luonnontutkimus". Tähän tulee lisäksi tärkeinä etuina luonnontieteiden havainnollisuus ja niiden tarjoama tilaisuus omatakaiseen työhön.

Matematiikka ja luonnontieteet ovat nähtävästi ne opetusaineet, joille Kroman panee enimmän painon, mutta, kuten olemme nähneet, tietää hän myös tähän antaa painavat syyt. Puolueeton lukija ei helposti voine olla myöntämättä niissä ilmestyviä näkökohtia oikeiksi. Emme voi, olkoot yksityiset taipumuksemme mitkä hyvänsä, ajatella tulevaisuuden koulua antamatta, kuten Kroman tahtoo, luonnon tieteille siinä yhden vertaista sijaa hengen tieteiden kanssa. Emmekä myöskään voi salata itseltämme, että tämä yhdenvertaisuus on koululle ja sen kautta ajallemme elämän, terveen henkisen elämän ehto. Että Kroman on tämän saanut niin selväksi, että hän on osoittanut niin elävästi sen merkityksen kaikille kultuurioloillemme, ja että hän, mikä on merkillisintä, on osoittanut juuri sen peljätyn oppialan, josta niin moni luulee aikamme henkisen rappion lähtevän, välttämättömäksi vastapainoksi tätä rappeutumista vastaan; tämä on kieltämättömästi suuri ja omatakeinen ansio hänen esiintymisessänsä kasvatuksen alalla. Ansio on sitä suurempi syystä että häntä tuskin voipi syyttää yksipuolisuudesta näiden aineiden eduksi, vaikka hän tosin innossaan paljastamaan näille tehtyä vääryyttä tulee joskus asettaneeksi muut opetusaineet liiankin synkkään varjoon. —

Ylipäänsä on Kroman'illa se seikka selvillä, että ihmisen henkistä olentoa koskevilla opetusaineilla tulee kaikkina aikoina olemaan tarpeellinen ja välttämätön sija kouluopetuksessa. Sillä tietoisuudessa täytyy löytyä, paitsi järjestyskykyä, myöskin positiivistä sisällystä, positiivisia käsityksiä elämästä ja sen oloista. Näiden käsitysten syntymistä ja muodostamista ei saa jättää sikseen toivossa, että kehittyvä järki ne vähitellen itsellensä luopi. Sillä ennenkuin lapsi tähä itsenäisyyteen pääsee, omistaa hän jo ehdottomasti ympäristöltään mielikuvia, jotka tulevat hänen henkiselle kehityksellensä määrääviksi. Minkälaisiksi nämä tulevat, ei käy jättäminen sattuman valtaan. Kasvaneen polven täytyy antaa kasvavalle omat parhaat käsityksensä hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä, pyrkien siihen, että myöhemmin mahdollisesti heräävällä oikeutetulla kritiikillä olisi niin vähän kuin suinkin niissä muutettavaa. Kroman'in kantaa tässä kohti kuvaavat seuraavat sanat: „Ihmisen luonne, karaktääri — kaiken kasvatuksen viimeinen ja varsinainen tar-

hoitus — riippuu useammasta seikasta, joista toiset ovat olennollisesti ulkonaisen vaikutuksen alaisia, toiset eivät. Tietysti kasvattajalle ovat ainoastaan myöhemmät tärkeitä. Ja näistä ovat nämä kaksi tärkeimmät: *ajatuskykymme* ja *valmiit käsityksemme* eli tietoisuutemme sisällys. Viimeksi mainittusta puolesta pitävät huolen kaikki positiivisemmat opetusaineet, jotka suuremmassa eli vähemmässä määrässä ulottuvat siveellisyyden alalle, ja on siis selvää, että myöskin hengen tieteillä on erinomaisen tärkeä asema opetuksessa.“ (S. 83, 84).

Jos luonnontieteiden ja matematiikan tarkoitus on ensikädessä järjen ja ajatuskykyn kehittäminen, on hengentieteiden päätarkoitus toisen älyllisen pääkyvyn, kuvitusvoiman, täyttäminen asian mukaisella sisällyksellä. Niinkuin nämä sielunkyvyt täydentävät toisensa, niin täydentäävät toisensa myöskin nämä molemmat suuret opetusalat, luonto ja henki.

Tämä Kroman'in suhteesta n. k. humanistisiin opetusaineisin ylipäänsä. Yksityiskohdista voin vaan suurimmassa lyhyydessä mainita muutamia tärkeimpia seikkoja koskien pääainetta tällä alalla — historiaa.

Historialla on Kroman'in mielestä suuri arvo opetusaineena juuri mainitun kuvitusvoiman rikastuttamisen ja sen vaikutuksen kautta, joka tällä on tunteelliseen elämään. „Muistia“, sanoo hän, „rikastuttaa historian opetus (jos se näet on oikeata laatua) runsaalla ja monenkaltaisesti arvokkaalla sisällyksellä, ja kuvitusvoima ammentaa itsellensä ravintoa tästä sisällyksestä, rikastuu, vilkastuu ja kehittyy. Mutta tästä reproduktiivisen kyvyn vilkastumisesta seuraa syvempi ja lämpimämpi tunteellinen elämä, joka taas antaa tahdolle suuremman elävyyden ja lämpeyden. Siten näyttää tämä opetus enemmän kuin mikään muu vaikuttavan kaikinpuolisesti ihmiseen ja joka taholla kypsyttävän runsaimpia ja ihanimpia hedelmiä“. (S. 140.)

Sitä vastoin arvelee sen Kroman varsin kelpaamattomaksi tarkasti tieteellisen, johdonmukaisen ajattelemistavan kehittämiseen. Syyt ja seuraukset historiallisissa tapahtumissa samoin kuin näkökohdat, joilta niitä tulee arvostella, ovat näet niin äärettömän monet ja monenlaiset, syvät ja kaukaiset, ett'ei oppilas, ei opettaja eikä edes tiede itse ole saanut niitä täydelleen objektiivisesti esitetyiksi. Sen vuoksi täytyy tässä opetuksessa, jos ollenkaan tahtoo antaa kuvausta ihmiskunnan kehityksestä, käyttää n. k. tahtipäätöksiä eli johtopäätöksiä, joissa liikutaan enemmän eli vähemmin epävarmoilla faktoreilla.

Tämä käsitys on tosin oikea siinä, että historian alalla johtopäätöksiä tehdessä aina täytyy liikkua epävarmoilla faktoreilla. Mutta yksipuolista lienee tällä perustuksella väittää siltä puuttuvan ajatuskykyyn nähden kasvatuksellista arvoa. Sillä elämää varten tarvitsee ajatuskyky ehdottomasti harjaantumista liikuttelemaan juuri epävarmoja faktoreja. Tämmöisiä faktoreja on näet ihmiselämä täysi; sen kysymykset, suhteet ja olot ovat

kaikki, samoin kuin historiankin elämä, semmoisia, joita ei käy matemaattisella tarkkuudella laskeminen ja arvosteleminen. Ihmisten taipumusten ja käsityskannan arvaamiseen ja sen vaikutuksen punnitsemiseen, jonka kukin tapahtuma heihin tekee, tarvitaan muita aseita, kuin matemaatillinen kalkkyyli. Että historia tämmöisten suuruuksien käsittelemiseen totuttaa, siinä on sillä muudan kasvatuksellinen merkitys, jota ei suinkaan saa halvaksi arvostella. —

Kroman'in mielipiteitä historian opetustavasta emme tahdo tässä ottaa puheenalaisiksi. Sitä vastoin ei käy jättiminen syrjään toista kysymystä, joka on viimeisinä aikoina saanut suuren merkityksen. Puhuessaan historian eri aikakausille annettavasta merkityksestä tämän aineen opetuksessa saapi Kroman tilaisuuden osoittamaan sitä epäkohtaa, että aikamme nuorisoa vielä niin suuressa määrässä koetetaan kasvattaa muinaisklassillisessa hengessä. Tätä ei tosin tehdä niin paljon varsinaisessa historianopetuksessa, vaan sitä enemmän vanhojen kielien opetuksessa, joiden tarkoitus on varsinaisen kielenopetuksen kautta ja ohessa tutustaa oppilaita muinaisklassilliseen kirjallisuuteen ja elämään.

Kreikan sivistys oli tosin suuri ja ihmeteltävä. Sen runollisuus ja taide ovat kaikkina aikoina olleet kauneihanteita. Sen yhteiselämästä on maailmalle jäänyt perinnöksi kansalaisvapauden, kansallisuuden ja isänmaanrakkauden aatteet ja esimerkki siitä, mitä nämä voimat saavat aikaan. Ja läpi läpensä hengittää tämä sivistys iloisuutta ja huoletonta elämän nautintoa, jossa sielu saa kaiken sen tydytyksen, jota se haluaa. Ainoastaan harvoin tunkee tähän soputointuun ääni, joka muistuttaa ihmishengen ikuisista taisteluista. „Niin, todellisesti tulee meidän rakastaa ja kunnioittaa kreikkalaisia, todellisesti saatamme heiltä oppia paljo. Mutta ihmeellistä, ett'ei se ole käynyt selväksi kaikille ja että se, mitä he ennen kaikkea meille opettavat, minkä voimme lukea jokaisella lehdellä heidän historiaansa, on se opetus, *että nuorisomme kasvatus on oleva kotimainen eikä kreikkalainen*, että heihin on istutettava rakkautta meidän omiin muistoihimme, omiin troijalaisretkiimme, omiin persialaissotiimme, omiin hengentuotteisimme, omiin kotoisiin oloihimme, omaan kansaamme ja omaan maahamme.“ (S. 159, 160).

Tämä „meidän omamme“ on kasvatuksellisesti niin äärettömän tärkeä sen vuoksi, että siinä on takaus hengenheimoisuudesta oppilaan ja opetusaineen välillä, joka on välttämätön ehto opetuksen menestykseen. Välittömän ja voimallisen todistuksen siitä, ett'ei kreikkalainen elämä, ei edes viehättävimmissä kuvauksissaan, seiso oppilasta niin likellä eikä vaikuta häneen niin syvästi kuin kotimainen, antaa se seikka, että viimeksi mainittu häntä „huvittaa“ äärettömästi suuremmassa määrässä. „Anna koulupojalle Homerus — *vaikkapa käännöksenä* — toiseen käteen ja esim. Ingeman eli Carit Etlar toiseen ja sano hänelle: saat mennä huoneesesi

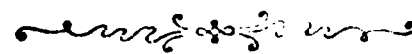
ja lukea kumpaa hyvänsä niistä, eikä sinun tarvitse jälestäpäin kertoa rehtorille eikä minulle, minkä olet valinnut! Tokkohan kukaan epäilisi, mitä valita?“ (S. 174). Tämä on se päätös, johon välitön tunteemme tulee, ja samaan viepi myös asian tarkempi punnitseminen. Voimme osoittaa monta syytä, jotka tekevät tuon ihaillun kreikkalaisuuden, kaikista etevyyksistään huolimatta, meille vieraaksi ja kolkoksi, tekevät sen kelpaamattomaksi siksi ihanteeksi, jonka kaavaan nuorisomme on kasvatettava. „Me emme enää pidä oikeutettuna parantaa ihmissukua samoin kuin eläinrotuja tappamalla heikot ja vikaiset lapset; me emme usko enää, että suurimman osan ihmisiä tulee olla orjia ja muutamain harvain etuoikeutettujen herroja; me emme enää usko, että indiviidi on olemassa valtiota varten, vaan päinvastoin, että valtio on indiviidiä varten.“ Mutta ennen kaikkea tapaamme kreikkalaisessa maailmankäsityksessä pintapuolisuuden, syvemmän tunteellisuuden puutteen, joka jättää syvimmät sieluntarpeemme tyydyttämättä, sisimmät kielet olennossamme koskettamatta. „Se, joka on kreikkalaisten voima, on toiselta puolen myöskin heidän heikkoutensa. Pysymällä aina kaukana rajattomasta ja määrättömästä saavuttavat he viehättävän muodollisen täydellisyytensä; mutta samalla jääpi heidän luonteesensa jotakin kovaa, kuivaa ja pinnallista. Syvä sisällisyys ja ikuinen, ääretön kaipaus ovat heille ihmeellisen vieraat: mutta juuri nämä ominaisuudet ovat omalle heimollemme niin omituisia, ett'emme koskaan voi tyytyä niiden puutteesen. Jokainen syvempi koetus käsittämään kreikkalaista henkeä on meille osoittava, että olemme germaaneja emmekä kreikkalaisia. Näiden helposti saavutettu sopusointu jumaluuden ja ihmisyyden, siveellisten ihanteiden ja ihmisen todellisen toiminnan, yhteiskunnan ulkonaisten vaatimusten ja indiviidien omien taipumusten välillä, tämä melkein välitön sopusointu on meille käsittämätön ja vieras. Samoin kuin juopa ihmisen ulkonaisten tarpeiden ja luonnon välittömäin tuotteiden välillä on meillä paljon suurempi kuin se oli Kreikassa, samoin on kaikilla näillä henkisillä aloillakin.“

Klassilliselle sivistykselle on annettava arvo, ja korkeakin arvo; se ansaitsee enemmän kuin mikään muu osa vanhassa historiassa huomiota ja tutustumista. Mutta meidän nuorisomme henkisen kehityksen perustukseksi se ei ole tehtävä. Tämä on yritys, joka ei koskaan voi onnistua, vaan tekee koko kouluopetuksen kuivaksi, sisällyksettömäksi muodollisuudeksi ja pakoittaa nuorisoa hakemaan niitä elonnesteitä, joita sen ilmiin puhkeava syvempi sielunelämä tarvitsee, muilta useinkin sattuman ohjaamilta tahoilta. Ottakaamme kernaammin nämä sivistysainekset, joita nuoriso vaistomaisesti etsii, koulujemme ohjelmaan, ja nämä ovat saavuttavat vaikutuksen oppilaisiinsa, joka on tähän saakka ollut tuntematon. „Rikkautta on yltäkyllin. Meillä on oma uudempi kirjallisuutemme, on vanhat ihanat kieliaarteemme, on koko Euroopan uudempi

kirjallisuus ja varsinkin saksalainen, englantilainen ja ranskalainen. Kaikki tämä on meille paljon likeisempää sekä muotoon että sisällykseen nähden, kuin kreikkalaisuus, tässä on sielunheimoisuus olemassa, joka vaikuttaa, että voimme paljon runsaammassa määrässä omistaa itsellemme ajatukset ja kypsyä niiden vaikutuksesta. Ja tässä on niin paljo valitsemisen varaa, että helposti voimme sovitella luettavan nuorten kehitysasteen ja henkisen tarpeen mukaan joutumatta pulaan.“ (S. 137.) —

Tilan ahtaus pakottaa minua lopettamaan tähän Kroman'in kasvatusopillisten mielipiteiden esittämisen. Niistä olisi vielä paljokin sanottavaa. Olisi mainittava moni tosi ja mieleenpantava sana muiden opetusaineiden kasvatuksellisesta arvosta, kaikkien yleissivistystä tarkoittavien koulujen sulattamisesta yhdeksi suureksi kansalaiskoululaitokseksi, opetusaineiden jaosta, käsitöiden merkityksestä, tyttöjen kasvatuksesta y. m. Mutta sekin, joka edellä on mainittu, riittänee osoittamaan, että tässä on arvokas tuttavuus tehtävä kaikille, jotka harrastavat nuorison järjellistä kasvatusta. Matematiikka ja luonnontieteet toisella puolen, oma kansa ja oma aika toisella, — siinä henkisen kasvatuksen kaksi päävälikappaletta, jotka uusi aika tahtoo kouluun perehdyttää ja joiden edestä käsittämätön, kangistunut klassillisuus on tungettava syrjään. Miksi uusi aika tätä vaatii, miksi sen tätä täytyy vaatia, sen ovat harvat lausuneet selvemmin ja paremmin kuin K. Kroman.

Mikael Johnsson.

Runoelmia.

Sepitteli *Kasimir Leino.*

M. A. Castrén'ille.

„Jag hyser fruktan för all enthusiasm,
som ej röjer sig i handling.“
Castrén.

Sä Pohjan ilman, luonnon vilppautta
Kun nuorra rintahasi hengitit,
Sen voimaa, tarmoa, sen raittiutta
Ja jylhää mahtavuutta ihailit.

Ja taivahalla revontulten vyöhyt
Kun silmiis talvi-illoin lieskasi,
Tai toisekseen kun turhaan keskus-yöhyt
Se päivän laskemista vartosi,

Kun näit sä kansan, joka vaivoistansa
Ei sortunut, vaan kesti taistellen,
Kun näit tään kaiken, silloin tunteissansa
Kai nuori rintas kuohui aaltoillen!

Ja tunne syttyy pyhän innostuksen,
Maan eestä tään sä tahdot toimimaan,
Pois poistat esteet, murrat vastustuksen,
Työ-alas löydät, riennät Aasiaan.

Ja vaikka viuhuu viimat pohjoisesta,
Ja vaikka telmää tundran tuiskusäät,
Sä lämpöä saat maasi rakkaudesta
Ja tietehelle uskolliseks jäät.

Sä etsit, löydät Suomalaisten kehdon
Ja muinaisuutemme sä valaiset,
Ja täten täytät kansan elin-ehdon
Ja täten seestät päivät vastaiset.

— Et suurin äänin suurisuisten lailla
Sä ilmi tunteitasi huutanut;
Sen tehkööt toiset, pontta hengen vailla,
Sun elos vakaa työ on kruunannut.

Ja työhön maan ja kansan eestä koitit
Sä nuorukaisiakin innostaa,
Ja työllä itse laakerit sä voitit
Ja työ se voimas vihdoin lannistaa.

Niin, kesken varsin vei sun Tuoni meiltä,
Vei kesken viljan korjuun aljetun —
Ei sentään tummu silmä kyyneleiltä,
Kun jalon toimintasi muistaa sun.

Ei itkemist' oo sankarmuistojamme,
Ne meitä työhön aina muistuttaa —
Ja työmme kautta kunnioitustamme
Myös voimme Castrénille osoittaa.

Herätykseksi!

Mä laulan vapaudesta minäkin
Ja taistelua pilviin ylistän;
On työssä elämämme tarkoitus;
Ja taistelu on ehto elämän.

Mä tahdon kuulla ääntä torvien,
Mä tahdon nähdä kalpain kalskuvan,
Mä tahdon verta saada suonihin
Ja innon tulta nuoren rintahan.

Siis ylös nuoret, toivo kansan, maan,
Sä näytä, että nimes ansaitset!
Miks veltoksi ja kuhnuriksi käyt,
Vai kilvoitusta ehkä peljännet?

Ol' aika kerran, jolloin tarvittiin
Sun voimas tanterella hurmehen,
Ja jolloin kunnialla mainittiin,
Ken kansaa päättömäks sai parhaiten.

Nyt tarvis verta ei' oo vuodattaa,
Ei huuhtoo hurmehessa itseään,
Ei tarvis kalpojansa terästää
Ja saattaa impeänsä itkemään.

On aika muuttunut, myös vaatimus:
Nyt urheuttas siinä tarvittais,
Ett'taisteluun käyt kanssa itses nyt,
Lyöt maahan harhaluulot kalvallais.

Sun kalpas järki terve olkohon,
Mi etuluulot murtaa, haihduttaa,
Ja empimättä tieltäs kaikki lyö,
Mi vapauttas sortaa, vastustaa!

Siis ylös nuoret, toivo kansan, maan,
Käy taisteluun sä vastaan sortajaas,
Miks veltoksi ja kuhnuriksi käyt,
Mi lannistaa sun voimaas, intoas?

Vapauden aate eikö voimaa suo,
Ja liehdo tulta tunne totuuden,
Pyhintä omaisuuttas kahlettaa
Kun kylmin tuntein annat ihmisten?

Sinutta varjo vain on elämäin!

Mä sua muistan, mitä muistellenkin,
Tai luulen miettimättä olevain —
Mä sua etsin, minne kulkenenkin,
Tai määrättä jos luulen kulkevain —
Nään sinut aina, kunne katsonenkin,
Tai vaikka silmät suljen umpehen,
Ja äänes kuulen, mitä kuunnellenkin,
Tai vaikka korvat painan lumpehen —

Sä olennoksein käynyt olet näin,
Sinutta varjo vain on elämäin!

Hän huomaa ei!

„Miks' ruskoposkes kalpenee,
Miks' sortuu äänes soinnukas,
Miks' kirkas katsees raukenee?
Mun ystäväin, tuo lausuppas!"

Muut kaikki multa kysyy näin,
Niin tuttavat kuin ystäväin —
Mut yksin hän, syy kaiken tään,
Ei tuota huomaa ensinkään!

Silmät.

Tiennyt kyllä oon jo ennen,
Ett' on silmät sielun peili,
Tiennyt oon, ett' niissä juuri

Hengen syvyys kuvastuupi —
Vaan en tiennyt ennen että
Silmät on kuin hyllyrimpi:
Niihin jos sä vaivut kerran,
Ijäks' päiviks' sinne tartut.

Kotimaan kirjallisuutta.

Aug. Ahlqvist, Kalevalan karjalaisuus. Kalevalasta itsestään ja muualta todistanut — Helsingissä 1887. Suomen Yliopiston painoon kustantama. 187 siv. Hinta 2: 50 p.

Tämän kirjan tarkoituksena on selvittää kysymykset: „Kutka ovat Kalevalan ensiksi laulaneet, ja missä on tämä tapahtunut?", ja vastaa tekijä „Lönnrotin arvelulla, että Karjalaiset, olletikin Vienan Karjalaiset, ovat Kalevalan runot ilmoille tuottaneet, ja että näiden synnyinmaana on pidettävä viimeksi mainitun heimon ala Vienan meren ja joen seuduilla."

Alkulauseessa tekijä mainitsee ne miehet, jotka etupäässä ovat julki lausuneet tästä poikkeavata mielipidettä: Yrjö-Koskinen on Historiassaan 1869 arvellut runojemme Kalevalan olleen Vuoksen-virran laskupaikoilla; A. Borenius on Suomen Kuvalehdessä 1873 lausunut, että runo on tullut Venäjän Karjalaan lännestä päin, Suomesta; melkein samaan aikaan oli J. Krohn Suomi-kirjassa koettanut todistaa, että vanhat runomme ovat koko Suomen kansan yhteinen perintö „siltä ajalta kuin heimo- ja murre-eroitukset vasta olivat alullaan"; Gust. Retzius arvelee teoksessaan „Finska kranier" 1878, että runoteos on syntynyt vuosien 800—1400 välillä, ehkä Laatokan etelärannalla; vihdoin mainitaan professori J. Krohnin „Suomalaisen Kirjallisuuden historia", hänen kirjoituksensa aikakauskirjassa „Finsk Tidskrift" v. 1886 ja hänen Suom. Kirj. Seuran juhlassa 1881 esittämä kysymys „onko Kalevala koko Suomen kansan luoma, vai ainoasti Karjalaisten", johon prof. Krohn vastasi, että Länsi-Suomalaisten osa tässä oli ainakin yhtä suuri kuin Karjalaisten. Näitä ja etupäässä prof. Krohnin, joka on laveammin ja perusteellisemmin kuin kukaan muu näistä asioista mielipiteensä selvittänyt, väitteitä vastaan tahtoo tekijä kirjassaan panna vastaväitteen ja pitää hän tämän tehtävän velvollisuutenaan, koska hän on viimeinen elossa oleva niitä miehiä, jotka olivat avulliset Kalevalan, s. o. Lönnrotin Kalevalan, runojen kokoamisessa.

Esityksensä on tekijä jakanut seitsemään lukuun.

Ensimmäinen luku sisältää historiallisia tietoja Suomalaisten asumusseikoista Pohjois-Venäjällä ja Pohjois-Suomessa. Ensin kerrotaan norja-

laisen Otherin kertomus matkastaan Bjarmalandiin ja Kainuunmaasta, joka kertomus valaisee Vienan seutujen ja Pohjan perien oloja 9:llä vuosisadalla. Nuo Pohjanlahden perukan ympärillä asuneet Kainulaiset, rikkaasta Vienanmaasta länteenpäin ensiksi lähteneiden Karjalaisien jälkeisiä, jotka ollen toiselta puolen Skandinaavien, toiselta taas Vienan-Karjalaisien naapureina kävivät sekä kauppaa että sotaa molempien kanssa, vaan luettiin Pähkinänlinnan rauhanteon aikana suurimmaksi osaksi Karjalaisten herruuden alle kuuluviksi. Kristinuskon saivat Kainulaiset etupäässä lännestä, vaan että asukkaat Kajaanin tienoilla sisämaassa ensin olivat saaneet kristinuskonsa idästäpäin, todistetaan eräällä otteella Solovetskin monasterin aikakirjasta vuodelta 1478; ja että kreikanuskoisia Karjalaisia myöhempinäkin aikoina Kajaanin seuduilla asui, todistavat sekä K. A. Castrénin kertoelmat Kajaanin läänin vaiheista, että niillä seuduilla tavattavat paikan ja sukunimet, joita useita mainitaan. — Otherin ja muiden Norjalaisten kertomuksissa usein mainitut Bjarmit ovat sama kansa kuin vanhoissa venäläisissä aikakauskirjoissa mainittu ja kuuluisa Savolotsheskaja Tshud, jonka alaan kuului maa Äänisjärven, Valgetjärven ja Vienanmeren välillä lähes Petshorajokea idässä. Että maa molemmin puolin Vienanjokea on ollut Suomalaisten hallussa todistaa tekijä luettelemalla 161 suomalaista paikannimeä niiltä seuduilta. Tuota Vienan varsilla ennen asunutta suomalaista kansaa väittää A. Borenius (Suom. Kuvalehdessä 1873) vepsäläiseksi, vaan Sjögren ja Castrén karjalaiseksi. Tähän yhtyy tekijä siitäkin syystä, että Venäläiset sanoivat noita asukkaita Karjalaisiksi, että Vienanmeren eteläistäkin rantaa sanottiin Karjalan rannaksi ja että alkuperäisen väestön jäännökset Vienanmeren länsipuolella ovat karjalaisia. Tällä ei tekijä kiellä, että Savolotsheskaja Tshudin alalla on ollut vepsäläisiä ryhmiä, jotka ynnä karttuva venäläisyys ovat vaikuttaneet tunnetun pehmeäkonsonanttisuuden eteläisen Venäjän Karjalan kielessä. — Savolotsheskaja Tshudin entistä mahtavuutta todistaa muun muassa se seikka, että Venäläiset kadottivat monet sotajoukot ja saivat kestää pitkällistä vastustusta, ennenkuin he vihdoin 15:n vuosisadan alussa saivat Savolotshien kokonaan valtaansa. Että taas nykyisenkin Vienan Karjalan ala noin kolme, neljä sataa vuotta takaperin oli asuttua verrallisen vahvasti sisämaassakin, todistaa tekijä otteilla Solovetskin luostarinhistoriasta sekä „Nousia Venäläisen" kertomuksella v:lta 1556 (katso Hist. Arkisto IX). — Bjarmalaisista antaa meille tietoja vielä kertomus norjalaisen Thore Hundin Bjarma-retkestä. Mitä siinä on sanottu Bjarmalaisten jumalankuvasta ja sen ympärillä olleista rikkauksista pitää tekijä aivan todenmukaisena, koska samanlaatuisia kuvia on vielä nytkin Ostjakeilla ja Samojedeillä ja uhrataan niille kallista tavaraa, myöskin kaupan kautta saatua rahaa, kuten ennen Vienassakin. Sjögren on maininnut todistuksia siitä, että Skandinaavilaiset ovat käyneet sisempä-

näkin maassa kuin Vienanjoen suussa, niinkin kaukana, että he ovat tulleet välittömään kauppayhteyteen Permiläisten kanssa. Sen likeisempi ja kestävämpi on siis heidän yhteytensä Vienan Karjalaisten kanssa ollut. „Tätä osoittaa myöskin sopimus Norjan ja Novgorodin välillä v. 1326 tehdyssä rauhanliitossa, että Norjalaiset saivat kauppavieraina olla Savolotshiessa ja päin vastoin asukkaat tältä puolen Norjassa.“ „Kauppavieraana-oleminen oli keskiajalla yhtä kuin alinomaisten tavara-varastojen pitäminen toisen alueella.“ „Täten on skandinavilaisten lainasanain saapuminen Vienan Karjalaisten kieleen selitettävä;“ täten on Vienan Karjalaan voinut saapua Skandinavian satujakin, kertomuksia, sananlaskuja ja lauluja; todenmukaista on myös, että suomalaisen runon alkusointu on täten saanut alkuaiheensa Skandinavian runoudesta, ja miks'ei muiden sivistyssiemenien kanssa ole voinut tänne tulla katoolis-uskonnollisiakin, ennenkuin lähetystoimi Venäjältä rupesi tehokkaammin Karjalaisiin vaikuttamaan.

Toisessa luvussa tarkastetaan Kalevalan kieltä. Tässä kääntyy tekijä ensin hra Krohnin Suomi-kirjassa lausumaa väitettä vastaan, että nimittäin „enin osa Kalevalan oudoista sanoista myös löytyy Viron kielessä useinpa vasta tämän avulla saa oikean selityksensä.“ Tekijä ottaa hra Krohnin todistukseksi tekemän, noin 400 sanaa sisältävän sanaluettelon tarkastuksen alaiseksi ja huomaa, että ainoastaan parikymmentä noista sanoista todella saa selityksensä virolaisista sanoista. Toiselta puolelta voi helposti löytää Viron kielestä sanoja, jotka saavat selityksensä Karjalan kielen sanavarastosta. Nuo seikat eivät todista muuta, kuin että Viron ja Karjalan kielet ovat läheisiä sukulaisia. Toisessa kielessä on voinut säilyä vaan johdannainen, silloin kuin toisessa sekä johdannainen että emäsana; niin on myös voinut toisessa murteessa säilyä sanan alkuperäinen merkitys, silloin kuin toisessa vain johdannainen. Tosin on Kalevalassa summattoman suuri määrä Viron kielessä ja länsimurteessakin olemattomia sanoja. Vaan „sanat yksinänsä eivät voi todistaa Kalevalan laulajia enemmän karjalaisiksi kuin virolais-hämäläisiksikään. Sen voipi ainoastaan kielen rakennus s. o. äännelait ja johto- sekä taivutusmuodot. Ja nämät antavat sen ratkaisevan, vastaan väittämättömän todistuksen, että Kalevalata ei ole voineet laulaa muut kuin Karjalaiset.“ — Ohimennen sanoo tekijä: että joitakuita Kalevalan aineksia suorasanaisina on tavattu hämäläisten aloilta, ei ole mikään todistus Kalevalan hämäläisperäiselle synnylle. Se ei merkitse muuta kuin että semmoiset tarut jolloinkulloin ovat olleet yhteiset koko kansalle, juuri samoin kuin enimmät Kalevalan sanat ovat yhteiset. Että tällä perustuksella vaatia Länsisuomalaisille osallisuutta Kalevalan tuottamisen kunniaan olisi melkein samaa, kuin että vaatia osallisuutta Shakespearen dramojen tuottamisen kunniaan niille tarinoiden kertojille, joiden teoksista S. ammensi

näytelmiensä aineet. — Kielen suhteen tekijä ei voi myöntää niitä taivutus- ja johtomuotoja epäkarjalaisiksi, joita hra Krohn on siksi sanonut. Semmoisia partitiivi-muotoja esim. kuin *taittajata, sortajata* ja adjektiivimuotoa *-inen*-päätteellä käytetään Kalevalassa runomitan tarpeessa, eivätkä ne ole epäkarjalaisia; eivätkä myöskään semmoiset sanamuodot kuin *miesten, naisten, tieten* ja *taiten*. Sitä vastaan ovat *-si*-päätteellinen imperfekti supistumattomista verbeistä ja semmoiset liittosanojen muodot kuin *kullansolki, kaupanmiesi* epäkarjalaisia, vaan niitä on vain muutamia koko Kalevalassa. — Hra Krohn sanoo „vanhoja runojamme yhteiseksi perinnöksi siltä ajalta, jolloin heimo- ja murre-eroitukset vasta olivat alullaan." Tuossa alkuperäisessä yhteisessä kielessä olivat konsonantit pehmenemättömät, kuten vielä Vepsän kielessä, vaan tuo jäykkä pehmenemättömyys ei kuonnu millään tavoin vanhan runon mittaan, yhtä vähän kuin konsonanttien pehmeneminenkään, jos se tapahtuu länsimurteen tavoin; vanha runo nykyisessä muodossaan ei siis ole voinut syntyä jo silloin, kuin kieli oli äännelakien suhteen rappeutumattomana. — Vihdoin luettelee tekijä useat puhtaat karjalaisuudet Kalevalan kielessä.

Kolmannessa luvussa alkaa todistus, että Kalevalan synnyinpaikka on Oulun- ja Pielisjärven itäpuolella oleva ja muinoin Vienanjokeen asti ulottunut Pohjois-Karjala. — Syy siihen että „runo, olletikin epillinen, on Karjalaisilla eri paikoissa tavattu siinä määrässä huonompana, kuta kauempana laulajain olinpaikka on ollut tuosta yllämainitusta pohjois-Karjalan piiristä", on se, että runoa synnyinpaikoillansa pitivät rehoittavana ja täyteläisenä ne lähteet, joista sen taimikin oli kostunut: siellä olevan kansan muistot, tarut ja mielipiteet sekä myöskin sikäläinen luonto ja elämänlaatu, jota vastaan se muuanne joutuneena vähitellen kuihtui, vääristyi ja rumeni." — „Epoksen kertomissa taisteluissa Kalevalan ja Pohjolan välillä kuvastuu se vuosisatoja kestänyt milloin tyynempi, milloin rajumpi ryntäys, jolla Karjalaiset lykkäsivät Lappalaisia aina pohjoisempaan ja pohjoisempaan, valloittaen näiltä hyvät kalastuspaikat, viljavat eränalat ja runsaat poronlaitumetkin." Lappalaisillakin on taruja, jotka vastaavat Karjalaisten kertomuksia, nim. heidän päällensä karanneiden vihollisten ryöstö- ja anastus-retkistä; näitä vihollisiansa kutsuvat he Tjude ja Karjel. — Kalevalan I:ssä laitoksessa kerrotaan, että suuren tammen taittajata etsittiin myös „kolmen riikin riitamaalta". Se oli asianmukainen nimitys Kannanlahden seudulle, josta Venäjä, Norja ja Ruotsi kauan taistelivat. — Sanaa *vaara* tavataan vain Karjalaisten ja Lappalaisten aloilla, sanaa *tunturi* vain Lappalaisten, sanat *ahkio, poro* ja *nuotio* ovat peräti karjalais-pohjolaiset, *rankinen* ja *talja* lappalais-karjalaiset. Suksien eri lajien ja osien nimitykset: *kalhu, sivakka, lyly, päläs, sompa, suovero* ovat muille kuin pohjois-Karjalaisille ja Lappalaisille aivan oudot. — Peräpohjaista luontoa ilmaisee runo kertoessaan, miten Väinämöinen

matkusti reellä (siis talvella) Pohjolasta kotiin, matkallaan kuuli sukkulan surinan ja näki neiden istuvan ilman vempelellä, taivon kaarella s. o. revontulten kaarella. — Kalevalan eläjien elinkeinot ovat hyvin vähän niiden elinkeinojen tapaisia, joita viimeisinä vuosisatoina on länsi- ja etelä-Suomessa harjoitettu, vaan sen enemmän niiden keinojen kaltaiset, joilla pohjais-karjalainen vielä noin puoliisataa vuotta sitten elätti itsensä. Karjanhoito ja metsästys ovat tärkeimpiä elinkeinoja. Hirveä, poropetraa ajetaan suksilla, karhu tapetaan keihäillä. Sanat *kontio*, *portimo* ja *metso* ovat karjalaisia, *saarva* lappalais-karjalainen. — Meren selkää kutsutaan *ulapaksi*, joka sana on muualla kuin Vienan Karjalassa tuntematon; lappalais-karjalainen sana *ulasvesi* (= nousuvesi) osoittaa, että tuo meri ei ollut Laatokka. Kalevala on rikas sanoista, joilla nimitetään ilman vedensekaisuuden ilmiöitä: *auer, talma, terhen, usva, utu,* joka sekin osoittaa, että Kalevalan laulajat elivät lähellä sumuista Vienan mertä. — Kuten Väinämöinen ja Ilmarinen Kalevalassa, ovat Vienan Karjalaiset venäjänpuolisen Jäämeren rannoilla taitavimmat laivanrakentajat ja raudantakojat. — Kuten pohjois-Karjalan saloilla nytkin on tavallista, asuivat kaikki Kalevalan sankarit yksinäisissä taloissa. Keittohuoneena oli Kalevalaisilla kota, jota „vähän tahi tuskin yhtään“ tunnetaan muualla kuin pohjaisella savolais-karjalaisella alalla. Savokarjalaisten tapaista jokapäiväistä kylpyä ilmoittaa Kalevalassa se seikka, että saunan lämmintäpano on ajanmääränä päivässä. — Ainoastaan yhdessä paikassa mainitaan Kalevalassa vesimyllyä (silloin erinomaisen rikkauden merkkinä), mutta useasti puhutaan jyvien käsikivellä jauhamisesta ja survomisesta. Tämä sekä Lemminkäisen sanat äidillensä: *„Säästä säkkihin evästä, Pane jauhot palttinahan, Suolat riepuhun sovita“* kuvaavat sattuvasti pohjois-Karjalan tapoja. Kalevalan puvuissa tavataan Venäjän Karjalaisten *kauhtana, kussakka* eli *ussakka, kassa, koltuska, sutsuna, rätsinä* ja *paikka*. Ainoastaan Venäjän Karjalaisten kielen kautta on Kalevalaan voinut tulla semmoisia nimityksiä kuin *koltsa, kortti, kutrit, lavitsa, läävä, sintsi, sulkku* y. m. Jotain erinomaisesti karjalaista ovat Kalevalassa häät, häämenot ja häävirret. Noissa virsissä ei tavata minkäänlaisia menoja, joilla avioliittoon yhdistäminen pyhitettäisiin. Pakanuuden aikuiset pyhät menot ovat nähtävästi unohtuneet, vaan miksi ei jälkeä kristillisestäkään pyhityksestä? Tämä on oikea vienankarjalainen omituisuus, vastaa tekijä. Vienan Karjalassa melkein nykyisiin aikoihin asti avioliittoa rakettaessa kirkon siunausta useimmiten ei saatu enemmän kuin kaivattukaan. Vienan Karjalaiset ovat nimittäin „vanhavierulaisia“, jotka ovat vieraantuneet melkein kaikesta kirkollisuudesta. Tämän todistaa myös J. A. Friis matkakertomuksessaan.

Neljännen luvun omistaa tekijä Vienan Karjalan luonnon kertomiseen. — A. E. Ervasti kuvaa matkakertomuksissaan Venäjän Karjalaa kau-

niiksi maaksi, jossa on tiheään mäkiä ja järviä, virtavia, koskikkaita jokia ja komeita hongikkoja, ja se vastaa jotensakin Kalevalassa kuvattua luontoa. — Myös maantieteellisesti on Kalevalassa kerrottujen tapausten ala yhtäläinen kuin Vienan Karjalan. Kalevala ja Pohjola ovat manterella, jälkimäinen nähtävästi pohjoiseen tahi luoteesen päin edellisestä. Niiden väliä kuljetaan sekä maisin että meritse. Siis „Vienan meren eteläranta oli Kalevalan maana, ja sen luoteinen tahi länsiranta Pohjolana“, josta Väinämöinen asui kauimpana, Ilmarinen lähempänä (molemmat Karjalassa) ja Lemminkäinen kaikista lähinnä. Väinön koti oli joen varrella, josta nimensä Suvantolainen. Tuo joki voi olla itse Vienajoki, jota ehkä joskus, kuten Dünajokea, on voitu kutsua Väinäjoeksi; ja olisi Väinämöinen siten yhtä kuin Vienajokelainen. — Kalevalassa sanotaan suolat soudetuiksi „Vienan päälliltä vesiltä“, ja sieltä Permin maasta saikin pohjais-Venäjä tätä ennen suolansa enimmästi. — Että Pohjolan asukkaat olivat Lappalaisia, osoittaa se seikka, että nimi Lappi usein käytetään kertosanana Pohjolalle, samoin kuin Turja kertona Lapille. Pohjolaa kutsutaan Summaksi Sariolaksi ja Pimentolaksi, koska se oli sumuisen meren luona.

Viidennessä ja kuudennessa luvussa jatketaan vastaväitteitä prof. Krohnia vastaan eläimistä ja kasvista y. m. Todistellessaan että Kalevala ei ole syntynyt Vienan meren rannalla, on prof. Krohn huomauttanut, että Kalevalassa ei mainita noita kolkkoja, paljaita *tundroja* Jäämämeren rantamailla, ei *jääkarhuja*, ei *naali*-eläintä, ei *lehtikuusta* eikä *cembrapetäjää*, vaan sitä vastaan mainitaan yleisesti *tammi, vaahder, lehmus, omenapuu,* vieläpä joskus *saarnipuu*kin ja eläimistä *siili* ja *kesy sika,* jotka kaikki ovat Vienan Karjalassa olleet olemattomia. *Valaskalaa* ja *mursua* tosin joskus mainitaan, mutta ainoastaan outoina vieraina, ja on vastakohtana niille mainittu myös *tevana* eli *kameli.* — Ryhtyessään noita seikkoja selittämään lausuu tekijä, ett'ei hän „tunnusta käsikirjoituskokoelmilla“ eikä „milläänmuilla runoilla kuin Kalevalalla itsellään olevan todistusvoimaa Kalevalan syntyperän asiassa.“ — Mitään tundran tapaista ei Vienan Karjalan läheisyydessä ole, eivätkä sen maan asukkaat myöskään ole voineet nähdä jääkarhua, joka elää Jäämeren pohjoisimmissa osissa. Lehtikuusi ja cembra ovat siperialaisia puita, joiden kasvamisala ei ulotu länteenpäin Äänisjärvellekään, jälkimäisen tuskin Petshora-jokeenkaan. Sika ei tosin ole ollut Vienan Karjalassa kotoeläimenä, vaan sitä mainitaankin melkein vain hää- ja karhunpeijais-runoissa, „joita laajimmalti on käytetty ja joihin siis uudemmanaikaistakin on voinut tulla myöhemmin.“ Uudenmanaikaista lisäystä ovat muutkin säkeet, joissa siasta puhutaan. „Mutta jospa sika kotoeläimenä onkin jotensakin vieras Kalevalalle, niin on sianliha sitä vastaan hyvin tuttu;“ sitä tuli kaupan kautta ja pidettiin hyvänä herkkuna juhlissa. — Naali on poh-

jaisimman pohjan eläin, joka harvoin eksyy edes Vienan Karjalaankaan. — Siiliä, kamelivarsaa, saarnia mainitaan Kalevalassa vain jokunen kerta ja silloin outoina ja kummallisina esineinä. — Lehmusta mainitaan ainoastaan kolme kertaa, joista kaksi sopimattomassa virassa, ja kumminkin kasvaa lehmus vielä tätä nykyä Kuopion pohjoispuolellakin — Vaahder ei kasva pohjoisempana kuin etelä-Savossa; sitä ei mainitakaan vanhassa Kalevalassa kuin kerran (sulhasen reenaisana); U. K:ssa tulee se esiin viisi kertaa. Vertailun vuoksi mainittakoon, että petäjä esiintyy Kalevalassa lähes puoli sata kertaa, sen toinen nimi mänty likemmäksi parikymmentä kertaa ja honka noin neljäkymmentä. Kuusta mainitsee Kalevala seitsemättäkymmentä kertaa, koivua noin 70, leppää 30, katajaa 25, pajua 20, haapaa 20 ja raitaa 7 kertaa. — Mitä vihdoinkin tammeen tulee, niin on se ennen vanhaan kasvanut pohjoisempana kuin nykyään; se on ollut likeisessä yhteydessä pakanallisten jumalaistarujen ja uhrausmenojen kanssa, jonka tähden kristinuskon saarnaajat ovat sitä hävittäneet; myös laajeneva viljelys ja lainsäädäntö ovat samaa vaikuttaneet. Runo tietää tammen kasvavan „suvisilla maailmoilla", joista Kalevalan mainitsemat tammiset kalut ovat voineet tulla valmiina Vienanmaahan. Vaillinaisesti siellä tunnettiin tammea, koska yritettiin siitä painaa reen jalaksia ja sanottiin sen kasvavan omenia, vieläpä kutsuttiin omenapuuksikin, joka näkyy olleen vielä vähemmin tunnettu. — Syy siihen, että Syrjääneillä ei ole Kalevalan lauluista mitään tietoa, vaikka he puolen tuhannen vuoden takana olivat Karjalaisten naapurina, saattaa olla se, ett'ei Karjalaisilla enemmän kuin muillakaan Suomalaisilla nykyistä runolaulua vielä ollut, kun Venäläiset naapurukset toisistaan eroittivat. Paitsi sitä on Syrjäänien kieli peräti sopimatoin Karjalaisten runon muotoon, se kun on Karjalan kielestä kauempana kuin esim. Venäjän kieli Ruotsin kielestä; eiväthän likimmätkään murteet ole voineet Kalevalan runomuotoa käytettäväksensä omistaa. — Prof. Krohnin väitettä, että suurin osa Kalevalan aineksista on ulkolainaa, pitää tekijä liioitteluna. Ei kaikki, mikä on yhtäläistä kahden kansan tarustoissa, välttämättömästi ole pidettävänä lainana toisessa niistä. „Säännöllinen ihmishenki kaikkialla on yhtäläinen", „se haaveksii, toimii ja tuottaa jokseenkin yhtäläisesti ja yhtäläisiä, olletikin kansojen lapsuuden ajalla." Paljon yhtäläisyyttä on esim. Kalevalan ainesten ja muinais-kreikkalaisten tarujen välillä, vaan ei voitane kumminkaan väittää, että Suomalaiset ovat nuo ainekset Kreikkalaisilta lainanneet. Vaikutusta on tosin Skandinavien tarustolla ollut Kalevalan kertomuksiin, „mutta että Väinämöinen, Ilmarinen, Lemminkäinen ja Louhi eivät olisi muuta kuin suomennetut Odin, Thor, Frey ja Loke on kovin uskomatointa. Kaikkien yhtäläisyytten ohessa on skandinavilainen tarusto kokonansa toista maailmata, toista suomalainen. Edellisen lohikäärmeet, jättiläis- tahi sankarinaiset, kääpiöt, nornat, valkyriat ovat

peräti vieraat suomalaiselle mielikuvattimelle, samoin kuin tuulettaret, lännettäret, hongattaret j. n. e. ovat oudot skandinavilaiselle mielelle." Miten skandinavilaiset ainekset ovat Vienaan tulleet, on edellä mainittu. — Prof. Krohnin mainitsemia yhtäläisyyksiä Liettualaisten tarujen ja Kalevalan aineksien välillä pitää tekijä niin vähäisinä ja epäselvinä, että ne ovat satunnaisiksi katsottavat. — Hrat Borenius ja Krohn ovat väittäneet, että se kovia konsonanttia kielessään käyttävä Venäjän Karjalan kansa, joka on parhaiten Kalevalan laulut säilyttänyt, on muuttanut sinne ennen asumattomihin erämaihin Suomesta joko Ison-vihan aikana (Krohn) tai vähän varhemmin (Borenius). Venäjän Karjalan alkukielenä pitää hra Borenius pehmeäkonsonanttista murretta. Venäjän Karjalaan on tosin voinut muuttaa asukkaita Suomen puolelta, vaan ne ovat enimmäkseen olleet lähellä rajaa asuvia kreikanuskoisia Karjalaisia, jotka säilyttääkseen uskontonsa ovat peräytyneet luterinuskoisten jaloista. Että tuo luuloteltu erämaa, jonne he muuttivat, oli asuttu jo neljättä sataa vuotta sitten ja miten konsonanttien pehmennys kieleen syntyi, on jo 1:ssä luvussa näytetty. — Hrat Krohn ja Borenius vakuuttavat, että Venäjän Karjalan pehmeäkieliseltä alalta „runoja ei ole löydetty muuta kuin huononneita kaikuja vaan kovakonsonanttisen alan rikkaasta runoudesta“, mutta Lönnrot lukee Repolan ja Himolan parahimpien runonlöytöpaikkojen joukkoon, ja nämä kuuluvat pehmeäkonsonanttiseen alaan. Syy siihen, että etelässä runot huononevat, on etelästä huokuva venäläinen henki; „mitä kauempana saloissa on oltu venäläisestä väestöstä, sitä vähemmin on kristinuskon maailman-katsanto haitannut kansan vanhaa omaperäistä mielenjuoksua.“ — Prof. Krohn sanoo runoissa olevan paljon ruotsinsukuisia sanoja. Niitä ei Kalevalassa kumminkaan ole täyttä kahdeksaa kymmentäkään ja näistä on hyvästi toinen puoli germaneilta tulleet Suomen kieleen jo toista tuhatta vuotta ennen nykyistä aikaa, muista ovat useimmat lainatut kauan ennen Isonvihan aikoja ja muutamat uusimmat ovat ehkä Suomen puolelta joutuneet Karjalaisten kieleen. — Edelleen sanoo prof. Krohn, että runoissa tavattavat kristillisten pyhimysten nimet ovat kaikki ruomalaiskatoolisia. Kalevalassa ei tavata tuommoisia kristillisten pyhimysten nimiä. Jos niitä Venäjän puolen runoissa on löydetty, niin ovat ne, niinkuin jo mainittiin, kyllä voineet pohjoista tietä jo aikaisin sinne saapua. — Vienassa ja pohjais-Karjalassa tavataan vielä paikanniminä: Ainovaara, Ainojärvi, Untojärvi, Lemponiemi, Turjanniemi, Kalevajoki, Ahtola, Väinöjärvi j. n. e. Nimet Turja, Viena ja Uusilinna eivät ole kansan kesken Suomen puolella tunnetut. Jos Kalevala olisi länsi-Suomessa syntynyt, olisi siinä pitänyt olla mainittuna Turku, Naantali, Ahvenanmaa y. m. länsisuomalaisia paikannimiä. — Länsisuomalaisuutena pitää prof. Krohn vielä sitä, että runoissa puhutaan härjällä kyntämisestä ja kotopanoisesta oluesta. Kalevala mainitsee

härjällä kyntämistä kerran, nim. kertomuksessa sammon anastuksesta. Silloin tarvittiin kummalliseen ja ylen raskaasen työhön kummallinen ja vahva juhta; länsi-Suomalaiset eivät olisi tietäneet kehua senlaatuista työtä miksikään urostyöksi. -- Oluen pano on suomalais-ugrilais-tatarilaisella alalla sangen vanha, mutta väkevien juomien veroitus-järjestys Venäjällä vieroitti Venäjän Karjalaiset oluen keittämisestä.

Seitsemäs luku. Jos runot olisivat syntyneet länsi-Suomessa, niin olisi siellä syrjäisemmissä salonsopukoissa pitänyt säilyä niistä joitakuita jälkiä, ainakin Porthanin aikaan asti, jolloin ne eivät enää olisi jääneet tuntemattomiksi. Ovathan länsi-Suomessa säilyneet meidän aikoihimme asti „Ritvalan Helka-virret“, „Piispa Henrikin surma“ ja „Elinan surma“, miksi ei jälkiäkään Kalevalan runoista? — Jos Kalevalan laulut, kuten prof. Krohn olettaa, olisivat kulkeneet lännestä itään, niin olisi niiden pitänyt monesti muuntua, ensin länsisuomalaisesta murteesta esim. Inkerin murteesen, siitä savolaiseen ja vihdoin Karjalan kieleen; tuo lienee tuskin mahdollista. Prof. Krohn sanoo, että Karjalaiset ovat liittäneet Kalevalan runot yhteen. Sen on Lönnrot tehnyt. „Runonlaulajain runot eli sarjat, jotka olivat pieniä kokonaisia, pieniä epoksia, alentuivat episodeiksi suureen epokseen.“ „Castrén olisi mielemmin suonut, että nuo pienet epokset olisivat tulleet julaistuiksi siinä muodossa, jossa ainoassa kansa ne oli tuntenut ja ilmoille tuonut“. Tekijä myöntää, että yksityisiä Kalevalan episodeja on voinut syntyä muuallakin kuin Vienassa, mutta nekin ovat kumminkin ilmautuneet aina karjalaisella alalla. — Kalevala on historiallinen epos, joka, kuten mainittu on saanut „alkuaiheensa siitä torasta, joka vallitsi Lappalaisten ja Karjalaisten välillä ja jonka syynä oli edellisten joko luultu tahi todellinen rikkaus, jonka jälkimmäiset tahtoivat valloittaa.“ Lönnrot arveli runoston sankarienkin olleen historiallisia olijoita. Se on jokseenkin yhdentekevä, ovatko nuo sankarit olleet olemassa, pääasia on, että kansa on heidän luonteissansa ihannellut omaa luonnettansa ja runokertomuksissaan kuvaellut omaa olostamistansa ja mitä se tiesi taikka luuli tosiaankin tapahtuneeksi. Tälläinen on perustus kaikissa kansanepoksissa. Vaikka siis perustus on historiallinen, voi epoksessa kumminkin ihmeitäkin tapahtua. „Henget, haltiat, jumalat ovat aina lähellä luonnon helmassa olevata ihmistä.“ „Että kertomuksen sankarit vaan edustaisivat siveellisiä käsitteitä ja sen tapaukset kuvaisivat ainoastaan hyvän ja pahan taisteluja, on oikealle kansanepokselle peräti vierasta“, ja yhtä vähän ottaa kansanepos kertoakseen paljaita luonnonilmiöitä. — Lappalaisten rikkaus! Samoin kuin Samojedit Siperiassa ovat varallisuuden puolesta paremmassa asemassa kuin heidän eteläisemmät naapurinsa Ostjakit ja Vogulit, niin olivat Lappalaisetkin siirtyessään Karjalaisten edellä pohjaiseen yhäti uusiin koskemattomiin maihin, jossa metsät vilisivät erää, joet kalaa ja porolaitumet yltäkylläiset, parempi-

osaiset kuin jäljestä tunkeuvat Karjalaiset. Tästä Lappalaisten suhteellinen rikkaus. Karjalaiset luulivat heidän saaneensa sen jonkun taikakeinon eli kappaleen kautta, joka purki heille sekä syötäviä että myötäviä, ja koska he olivat Skandinavilaisilta kuulleet tarun Grotte-nimisestä jauhinkivestä, syntyi heidän mielikuvattimessaan Sampo.

Tämmöinen on kirjan sisällys, joka esitettynä elävästi ja enimmäksi yleistajuisesti tekijän mehevällä kielellä varmaan huvittaa muitakin kuin tiedemiehiä ja aineesen perehtyneitä. Varmaankin on siinä, millaiseksi lopullinen ratkaisu Kalevalan syntymäpaikasta ja -tavasta tulleekin, arvokas lisä ja monta uutta vastaisten tutkijan huomioon otettavaa seikkaa esiin tuotu. *Th. S.*

Kaarlo Kramsu, Runoelmia. Porvoossa, Werner Söderström. Hinta 2 mk. 75 p., korukans. 4 mk.

Yhdeksän vuotta takaperin tuli painosta samanniminen pieni runovihkonen, joka nosti tavallista suuremman huomion ja toivon. Siinä ei ollut noita hämäriä utukuvia, tuota hempeää tunteellisuutta, joka muuten on niin tavallinen melkein kaikilla alkavilla runoilijoilla ja, vaikka itsessään luonnollinen ja usein myös todellisesti runollinen, kuitenkin sen kautta että sitä niin ylenmäärin on saanut kuulla, on alkanut tuntua hiukan ikävältä. Tässä sitä vastaan oli ihan toinen ääni kanteleessa, ääni kerrassaan miehuullinen, voimallinen. Kramsu ainakin paremmissa runoissaan jätti itsensä ja yksityiset ilonsa, surunsa kokonaan syrjälle; hän antoi äänen koko kansan, jopa koko ihmiskunnankin iloille ja suruille, toivoille ja epäilyksille. Ja hän teki sen tavalla, joka myös usein ilmoitti tavallisuuden rajan kauas taakseen jättävän ajatusten sekä kuvausvoiman kypsyyden. Kansa ja vapaus, ne olivat jo silloin hänen laulunsa pääaineina. Omituinen oli myös tuo niin nuoressa outo ja tavaton heiluminen tulisen toivon ja synkimmän epätoivon välillä, mitä sekä kansan että ylimalkaisen vapauden tulevaisuuteen tulee. Muistettakoon mikä perinjuurinen vastakohta toisilleen ovat semmoiset runot kuin: „Kosken partaalla“ ja „Uusi aika“, Esi-isäin ääni“ ja „Unelma“. Kaikkein enimmin huomiota ja toivoa nostivat kuitenkin ballaadit, enimmäkseen otetut meidän historiastamme. Täydellä syyllä voitiin sanoa että semmoista ei vielä ollut nähty suomenkielisessä kirjallisuudessa ja että ne olivat tämän kirjallisuuden paraimpien tuotteitten joukkoon luettavat. Kaiken ansaitun kiitoksen rinnalla tuli kuitenkin runoilijalle myös osaksi se yhtä ansaittu moite, että hän ei ollut tarpeeksi pohtinut ilmoilletuomiansa, että täysipainoisten jyvien seassa oli kovin paljon aivan kepeitä, jopa akanoitakin, niin että kahisi.

Yhdeksän vuotta, niinkuin sanottu, on kulunut siitä kun tuo ensimmäinen vihkonen tuli ilmi. Kramsu on siis tunnollisesti noudattanut

Horation neuvoa runoilijoille, ennenkuin nyt se toinen vihko, jota ensimmäiseen merkitty ykkönen antoi syytä toivoa, on saanut tulla ulos maailmaan. Ja tämä pitkä aika ei olekaan turhaan kulunut, sen nopeinkin katsahdus meille kohta osoittaa. Vanhoista tuttavistamme me tapaamme tässä taas kaikki ne, joita ilolla uudestaan voimme tervehtiä. Mutta niitä on vaan tusinamäärä; muut kaikki, enemmän kuin puolet edellisen vihkon sisällyksestä, on tekijä ankaralla, suuresti kiitettävällä itsensäkieltämisellä ja teräväsilmäisyydellä poishylännyt. Kenties olisi säästetyistä vielä kaksi saattanut mennä toisten mukaan samaa tietä, nimittäin: „Väinämöinen Tuonelan joella“ ja „Kuoleva Soturi“, jotka, vaikk'ei juuri aivan ala-arvoisia, eivät kuitenkaan oikein viihdy tuossa muuten niin valitussa seurassa. Ei niitä millään muotoa tarvitsisikaan joukon jatkoksi, sillä uusien lisääntulleitten paljous yksin jo voittaa edellisen vihkon määrän.

Vielä enemmän kääntyy vertaus nykyisen vihkon eduksi, jos katsomme sisällistä arvoa Tietysti ensimmäinen silmäys ehdottomasti kääntyy siihen runolajiin, joka jo edellisessä oli paras, nimittäin ballaadeihin. Nämät ovat nytkin vihkon loistokohtana, osoittaen samassa tuntuvaa edistystä myös vanhempien sisaruksiensa suhteen. Edellisen vihkon ballaadit, vaikka kyllä kauniit, sisälsivät kuitenkin melkein kaikki vielä ainoasti puhetta jostain tapauksesta tai henkilöstä eikä itse sen tapauksen tai henkilön kuvausta. Santavuoren tappelussa ei olekaan oikeastaan se verilöyly aineena, vaan melkein koko runon täyttää tappelussa kuolinhaavan saaneen talonpojan profeetallinen sydämenpurkaus. Ilkassa, vaikka kohta se monta mestarillista mahtilausetta sisältää, jotka ansaitsisivat tulla niinsanotuiksi „lentäviksi sanoiksi“, myös on vaan yleinen puhe tuosta kansanjohtajan yrityksestä ja kohtalosta, eikä ole hänen personansa eikä mikään tapaus, jossa hän oli osallinen, yksityisseikoissaan esiintuotu. Seurauksena siitä on ett'ei tule mitään oikein elävätä kuvaa. Mainitut molemmat ballaadit ovat samaa laatua kuin „Viides Heinäkuun päivä“ Vänrikki Stoolin muihin tarinoihin verraten. Yksi edellisen vihkon ballaadeista kohosi kuitenkin jo tämän alhaisemman kannan yli; se oli „Jaakkima Berends“. Siinä on eläviä henkilöitä meidän edessämme, siinä kuvautuu itse tapaus ilmeisenä silminnähtäväksi. Juuri samaa lajia ovat myös tämän vihkon kaksi kaikkein parasta runoa: „Taneli Luukkonen“ ja „Hannu Krankka“. Ne ovat plastillisessa elävyydessä sekä kertomustavan hilpeydessä ja kielen ytimekkäässä pontevuudessa milt'ei Vänrikin tarinain sukua. En malta olla tarjoomatta edes toista niistä ihailtavaksi,

Hannu Krankka.

Läks joukko reipas, nuori
Lakeilta Limingan,
Sotahan itsens suori
Uhaksi sortajan.

Käy Hannu Krankka heitä,
Mies uljas, johtamaan;
Vienassa surman teitä
Jo oppi astumaan.

Levinnyt kaikkialla
On tieto kamalin:
On lyöty Nokialla
Jo joukko Ilkankin.

Mut suremaan ken jouti,
Kun tullut tieto on,
Ett' tulossa on vouti
Jo Abram Melchersson.

Hän luulee voivans, houkko,
Lannistaa Pohjanmaan,
Ja sotilaita joukko
Häll' onpi seurassaan.

Mut Krankka tämän kuullen
Näin mietti mielessään:
Sitt' ennen, niin mä luulen,
Viel' leikki leikitään.

Vaan lähteissänsä vielä
Käy luo hän tietäjän;
„Kuink', ukko, sodan tiellä
Sä näät mun kestävän?"

Ja vanhus kohoaapi
Ja häneen katsahtaa:
„Verissäns valittaapi
Koht' armas Suomenmaa".

„Ja vainon valta vankka
Se maassa vallitsee;
Mut sua, Hannu Krankka,
Ain' onnes suojelee."

„Vaan mieleesi sä paina
Tää neuvo totinen;
Sä karhu tapa aina,
Ennenkuin nyljet sen."

Ja joukko reipas lähti
Lakeilta Limingan,
Ja joutuisasti ehti
Se luoksi Kokkolan.

Nyt siellä Hannu Krankka
Tarkastaa joukkoaan:
Iin väki tuima, vankka
Ei väisty milloinkaan.

Ja Kemin kookas kansa,
Nuo urhot rotevat,
Ylpeillen voimistansa
Ain' itseens luottavat.

Mut miehet reippaat, sorjat
Ja liukkaat Limingan
On taistelussa norjat
Ja uljaat ainian.

Vaan odotus ei työnä
Heill' ole kauankaan.
Jo vouti talvi-yönä
Myös rientää Kokkolaan.

Ja Krankan joukkokunta
Nyt verileikin saa,
Ja verivirrat lunta
Lämpöiset sulattaa.

Ei nuijajoukko taivu,
Saa vouti tappion;
Ken verihins ei vaivu,
Se pyrkii pakohon.

Pakohon hevosensa
Myös vouti käännättää,
Kun hänen rinnallensa
Jo Krankka ennättää.

Ei vastustus nyt auta,
Hän Krankan vanki on:
„Nyt ilkitöistäs hauta
Sun perii, kunnoton."

„Mut ennen kuin mä sulle
Kaikk' kostan konnantyös,
Sä turkkis anna mulle,
Se hyv' on talvi-yöss'."

Hän turkin hältä ryösti
Ja yllens puki sen.
Se oli pulska, siisti,
Mut turmiollinen.

Sill' urhot innossansa
Jo vaihoo uhriaan;
„Tuoss' on hän, turkistansa
Hän kyllä tunnetaan".

Ja käsivarret tuimat
Aseita heiluttaa
Ja sivallukset huimat
Miest' uhkaa uhkeaa.

Rajusti Krankka torjui
Nuo iskut päältähän
Ja nuijajoukko horjui,
Kun jälleen iski hän.

Ei iskut häntä yllä,
Ja miehet huutamaan:
„Se Krankka on, hän kyllä
Kädestä tunnetaan."

Ja melske huima herkes.
Ja kukin ä'issään,
Niin nopeaan kuin kerkes,
Taas voudin etsintään.

Mut hänt' ei löytynynnä,
On turha kaikki työ;
On vouti lymynnynnä
Ja suojanaan on yö.

Ja Krankka hymyhuulin
Näin lausui huoaten:
„Mä neuvon viisaan kuulin,
Mut ymmärtännä en."

„Jos muistanut mä oisin
Tuon neuvon mielevän,
Niin nähnyt oisin toisin
Tään leikin päättyvän."

„Ei voitto loistossansa
Niin uljas, verinen,
Ois ollut lopussansa
Niin hullunkurinen."

„Siis sanaa taidokasta
Kaikk' urhot muistakoot,
Sä karhu nylje vasta
Kun tappanut sen oot."

Historiallisten ballaadein ohessa tarjoo tämä vihko vielä pari muutakin, tavallisesta elämästä otettua: vanhastaan tutun „Mustalaisen", ynnä lisäksi „Laulu-Hansan" sekä „Hullun Sannan", joista molemmat edelliset ovat kokoelman paraimpia, viimeinmainittu sitä vastaan heikonlainen. Selvästi näkyy että herra Kramsulla on erinäinen kuvaavainen runolahja. Siihen suuntaan kehoittaisimme häntä parhaat ponnistuksensa kääntämään. Ballaadeista kovin köyhä kirjallisuutemme voisi hänen kauttansa rikastua tuntuvasti.

Ja vielä olisi yksi tähän asti mainitsematta jäänyt ansio useimmissa ballaadeissa nyt osoitettava, joka antaa niille erittäin suuren viehätysvoiman: se on niissä ilmautuva raikas leikillisyys, muuten meidän kirjallisuudessa kovin harvinainen piirre. Tämä laji, joka häneltä niin hyvin onnistuu, pitäisi herra Kramsun varsinkin ottaa ominaiseksi alaksensa. Siinä hän voisi epäilemättä paljon saada aikaan. — Samaa humoria tapaamme monessa muussakin tämän vihkon runossa, usein Heinen-tapaisissa arvaamattomissa loppukeikahduksissa. Monien tähän kuuluvien on-

nistuneitten joukosta tahtoisin erittäin huomauttaa: „Jos ois", „Sua lemmin", „Sanassaan pysyvä" ja „Rauhaton".

Isänmaallisilla lauluilla on tässäkin vihkossa laaja sija, vaikk'ei niin muut kaikki voittava kuin edellisessä. Niissä on useita hyvin voimallisia, läpi ytimien meneviä. Enimmäksi osaksi ne kuitenkin nytkin osoittavat synkkää epäilystä tokko Suomen kansa koskaan voi „herätä unestaan". Ankaria, välistä uhkaavia, välistä katkerasti pilkkaavia pasunan-ääniä kajahduttaa runoilija kansansa korviin, saadaksensa sen toki edes hetkeksi aukaisemaan silmänsä. Niin kauniita kuin nämät runot ovat, ei voi kuitenkaan olla niitä hiukan kummeksimatta tähän aikaan, jona meidän kansa epäilemättä on enemmän valveella kuin koskaan ennen ja vuosi vuodelta kaikilla aloilla yhä kiihtyvällä edistymisellään todistaa tämän valppautensa. Toivottomain isänmaallisten runojen rinnalla näemme yhtähyvin nytkin taas toisia, jotka osoittavat että runoilijan synkkä mieli-ala ei olekaan muuta kuin hetken-aikuinen. Vaan kieltää ei voi että nämät viimeinmainitut ei runollisessa kauneudessa ylimalkaan voi vetää vertaa yllä viitatuille. Luultavasti se tulee siitä kun toivorikkaat runot melkein kaikki ovat erinäisiä juhlatilaisuuksia varten tehdyt. Synkistä vie „Nukkuva Suomi" kaikilta muilta voiton.

Edellisen vihkon arvostelija Kuukauslehdessä moitti syystä ulkonaisen runopuvun vaillinaisuutta ja huolimattomuutta monessa kappaleessa. Tämän vihkon uudet runot osoittavat ylimalkaan siinäkin suurta edistystä. Trokeiset erittäinkin ovat hyvin sujuvat, jopa usein sointuvatkin. Vähemmin sitä voi sanoa daktylisistä, joita kuitenkin Kramsu monesti käyttää. Niissä tulisi enemmän pitää vaaria ett'ei käytetä kovin kankeita sanoja. Daktylit, semmoiset kuin: kurjuutta, murheetkin y. m. ovat kuin muuten tasaiselle tielle viskattu kivi, joka ajajan rinnasta tahtoo sydämen ulos ryöpsähyttää. Harvoin tavataan mitä Ranskalainen sanoo „ruuveiksi", nimittäin sanoja ja lauseita, jotka vaan jonkun riimin aikaansaamiseksi ovat käytetyt. Mutta on niitä kuitenkin siellä täällä jokunen. Olkoon esimerkkinä seuraavat: Vaan vaivas miehenä *siedät,* — Lyhyt aikani tääll' on, sen tiedän, Ja pitkä on matkani *tää.* Herra Kramsu on kovin etevä runoilija saadaksensa lupaa turvautua hätäkeinoihin, mitkä vaan sopivat niille, jotka värssynsä otsansa hiessä sepustavat. Mainitsematta en tahtoisi myös jättää yhtä kyllä pientä seikkaa, senvuoksi kun se usein ilmautuu herra Kramsun runoelmissa ja samoin monen muunkin runoilijamme kokeissa. Se on nimittin *edessä-* ja *edestä-* sanojen kokoonvetäminen Itä-Suomen murteen tavalla: *eessä* ja *eestä.* Miksi sen sana-paran ei sallita olla vääntymättä? Useimmissa tapauksissa se olisi kuitenkin sangen vähällä vaivalla vältetty. Niin esim. s. 2 *Taistelevans luulee eestä elon, voiton loistavan,* voisi paremmin kuulua *Taistelevans luulee edest' elon* j. n. e.

Mutta nuot pikkuseikat tietysti tuskin pistänevät muun lukijan kuin

arvostelijan silmiin. Eipä olisi niitä tässä mainittukaan, jos ei suotaisi että meidän kirjallisuudellemme niin suureksi kunniaksi olevat runot olisivat kaikissa, pienimmissäkin kohdissa täydelliset. Toivotan viimeksi että kaikki tämän lehden lukijat ja heidän kanssansa monilukuinen muukin yleisö niin pian kuin mahdollista hankkisi itselleen sen suuren ja todellisen nautinnon, minkä näiden runojen lukeminen on arvostelijalle tuottanut.

J. Krohn.

J. H. Erkko, Tietäjä. Viisinäytöksinen runoelma. Porvoossa, Werner Söderström, 1887. Hinta: 2 m. 75 p.

Vanhan-testamentin Bileamin kertomuksen kehyksissä esitetään tässä meille vanha ja kuitenkin aina uusi historia: taistelu uskon ja epäuskon välillä. Muuttelematta oleellisesti paljonkaan raamatullisen kertomuksen mahtavia piirteitä, on tekijä siihen osannut sovitella aatesisällyksen joka aivan läheltä koskee oman aikamme uskonnollisia oloja ja kysymyksiä. Moabin kansassa on hän sattuvasti kuvannut sitä tautia, joka kalvaa kiitetyn sivistyksemme syvimpiä sydänjuuria, tuota katsantotapaa, joka kieltää ja itseltään menettää näkymättömän henkimaailman, Jumalan aatostensa ja tekojensa sisimpänä vaikuttimena, joka pitää vain aistinten todistelmat totena ja ohjeekseen ottaa luonnon ja sen viettien noudatusta. Sen evankeliona ja tunnussanana on „elämä“, mutta minkä arvoinen? Vastatkaamme runoilijamme omilla sanoilla:

„Eikö elämä
Abarimvuorell' asu? Missä viini,
Hunaja, rieska vuotaa? Missä neitseet
Ja nuoruus kukoistaa kuin palmupuut?
a Baalin alttarit ja Astarteen.

Bileam. Ja hekkuma ja saastaisuus kuin loka —
Se elämää on niinkuin loka vettä.
Ihana maa kuin Herran yrttitarha,
Mut sydämmenne kolkko Suolalaakso,
Jok' ympärilleen huokuu kuolemaa.“ —

Ja edelleen:

— — „Siellä saarnattiin,
Ett' oikeaa ja noudatettavaa
On kaikki mikä luonnollista on.
Kun himo — olkoon huoruus, varkaus,
Tai murhan, koston, ahneuden himo —
On luonnollista, on se oikeaa
Ja noudatettavaa kuin rakkauskin,
Kuin hyvänsuovat, kesyt mielihalut.“ —

Mikä siveettömyyden kuilu tämmöisten periaatteiden takana ammottaa, on selvä; ja siihen Moab on vajonnut. Sellainen kansa oli kypsynyt perikatoonsa, sillä

„On lihavuuttaan raskas kansasi;
Kuin baasanhärkä villi, riihoton
Se kiimailee, syö, juo; ei aurallen
Se suostu — teuraaks täytyy. Aikanaan
Ikeesen taivuttaa sen vieras valta . . .
Sill' ylenevä korvesta on myrsky
Ja liekin lieska paisuu Paaranista,
Kuin kulovalkea se kansat polttaa,
Ja kostonkättä armotonta käyttää."

Se on elonvoimaa uhkuva Israelin kansa, joka vastustamattomana tulvana hajoittaa tai hukuttaa pakanakansat, puhdistaa ilman saasteista ja valmistaa maata totuuden kylvölle. Sen salaisena voimana on sen usko Jumalaan. Alakuloisena ja toivotonna odottaa Moab kohtaloansa, kykenemättä puolustamaan itseänsä, sillä siinäpä juuri ateismi paljastaa tyhjyytensä ja valheensa, että se ei innostuta suuriin töihin ja uhrauksiin, ei anna voimaa elämään, ei rohkeutta kuolemaan.

Sokeiden joukossa on yksi näkevä, Bileam tietäjä. Hän on avannut sielunsa korkeammalle valolle, hänen Jumalansa on Jehovah, ja niinkauan kuin hän tämän ääntä tottelee, ilmestyy hän suurena ja ylevänä. Mutta hänen rinnassaan ääntelee myös alhaisempi ääni, vaatien häntä auttamaan ahdistettua kansaansa. Siitä viriää ristiriita hänessä:

„Totellen kansaa kiellän totuuden,
Totuutta totellen taas kansaa kaadan."

Selvitäkseen tästä pulasta tahtoo hän hengellisesti uudistaa kansaansa antamalla sille saman uskon, joka oli hänen omana johtotähtenään; hän tahtoo etupäässä

„hävittää ruttokaivot
Nuo Baalin alttarit ja Astarteen,"

ja innossaan torjuu hän kaikki epäilyksen ja epäuskon inttäykset. Pian hän kuitenkin huomaa mahdottomaksi henkiin herättää kuollutta, varsinkin kuin enkeli — hänen oma korkeampi minä'nsä olennoituna — tehoavilla sanoilla selittää kuinka äärettömän tärkeämpi on elämä ikuisen totuuden eteen kuin kaikki maallinen pyrintö. Niinpä Bileam, käskettynä kiroomaan Israelia, melkein vasten tahtoansa siunaa sitä. Tässä on kappaleen loistokohta ja ydin — totuus, jumaluus, ijäisyys-ihminen voittaa kaikki muut vallat sydämmessä ja maailmassa. Sarja yleviä tulevaisuuden kuvaelmia valuu mitä kauniimmassa kuvakielessä innostuneen ennustajan huulilta, joka näkee maailman pelastuksen syntyvän Israelin helmasta, sillä välin kuin Moab on raivon ja kauhistuksen valloissa. Näin korkealla Bileam seisoo ja kuitenkin lankee hän kohta surkeasti. Ja miksi? Siksi että hän ei lakkaa sotimasta

korkeata kutsumustansa, omaatuntoansa vastaan. Vastustamalla Herran tuomion täyttämistä Moabin yli, vetää hän itse päällensä saman tuomion. Hän ei enää pyri parantamaan kansaansa, hän tahtoo mistä hinnasta hyvänsä pelastaa sitä Israelin miekasta. Sitä varten keksii hän katalan juonen: hän virittää hekuman paulat Israelin tosin turmelemattomille, mutta kuumaverisille pojille.

„Ja henkisen ja lihallisen kansan
Ma yhteytehen tähtään sointuisaan."

Juoni onkin onnistumaisillaan. Suuri joukko Israelin poikia hurmaantuu Moabin tytärten viehkeyteen (kun tämä esitetään Bileamin teoksi, poikkee tekijä siinä raamatusta), luopumus tapahtuu ja Moabin elämä näkyy ajaksi säilyvän. — — Vaan ei, tämä jouduttaa vaan myrskyn irtipääsöä, ja Bileam, josta korkea valo sitä ennen on sammunut, jumalan-ääni vaiennut, joutuu perikadon omaksi koko kansansa kanssa.

Siinä pääpiirteissä tämän suuriaatteisen näytelmän sisällys, jos olen sen oikein ymmärtänyt. Siinä käy kaksi päävirtaa, usko ja epäusko, ja kaikki toimivat henkilöt seisovat lähemmässä tai kaukaisemmassa suhteessa näihin virtoihin, joten monenlaiset mielipiteet risteilevät keskenään. Ajatuksia uhkuu näytelmä viljalta, joten se vaatii miettivää, malttavaista lukijaa; ne esiytyvät kuitenkin kauniissa runokielessä ja viehättävät siten mielikuvastintakin. Teoksen runollinen arvo on mielestämme suuri; eipä arveluta meitä lausuminen että se on laatuansa parhain kirja mikä meidän kirjallisuudessa on moneen aikaan ilmestynyt. Vaan sitä paitsi on se ponteva mielenlausumus kysymyksessä, joka ehkä syvimmältä liikuttaa aikaamme, ja meitä ilahuttaa se ylevä aatteellinen kanta, jolle etevä runoilija siinä on asettaunut. *K. F.*

Aura, Härkmannin pojat. Historiallinen novelli Isonvihan ajoilta. (Werner Söderströmin kokoelma kaunokirjallisuutta III.) Porvoossa 1887. Werner Söderström. Hinta 2 mk. 75 p.

Isonvihan synkkäin aikain ja kauhuin pohjalle on kirjoittajatar piirtänyt kuvansa, niiden aikain, jolloin Suomen kansa kesti sanomattomat vaivat eikä kuitenkaan murtunut. Mutta ei tämäkään aika ainoastaan hävittänyt, jotain se myöskin loi. Silloin heräsi ensi kerran Suomen miehissä ajatus että Suomi oli Ruotsista aivan eri maa ja kansa, jolla oli oma kohtalonsa, oma kehityksensä. Historiallisestikin oikeassa on epäilemättä kirjoittajatar, kuin hän lausuu seuraavat sanat. „Maamme vaiheiden käännöksen syntysana lausuttiin Isonvihan aikana. Silloin iti ensimäinen näkymätön oras, josta uusien aikain kukka kehittyi; silloin ajateltiin ensimäinen uuden olomuodon ajatus; silloin heräsi ikävä nimetön, tuntematon ja käsittämätön yksin itsellekin." Tuo ajanvaihe synkkyydessään ja suuruudessaan ei voi myöhempäin polvein muistosta hälvetä. Onnistunut vaali oli sentähden tuolle pohjalle luoda kertomuksen lointa. Kun luemme tekijän esi-

tystä sotilasten pakinasta Armfeltin leirissä ja siinä näemme tulevaisuuden ja entisyyden törmäävän yhteen kansankin mielessä, emme voi sitä uskomatonna pitää. Yhtä onnistunut oli Härkmannin poikain vaali kertomuksen sankareiksi. Se vähä, minkä historia tuntee heidän taisteluistaan venäläisiä vastaan Keuruun salmilla ja heidän loppukohtalostaan, suo mielikuvaukselle vapauden suuressa määrässä varustaa heitä niillä ominaisuuksilla, jotka ovat sille mieleen.

Kertomuksen päähenkilö on Miihkali Härkmann, jossa jäykän pinnan alla sykkii tuo tulinen sydän. Kertomuksen alussa näemme hänen isänsä tahtoon mukautuen astuvan tämän jäljille, kansan hengelliseksi johtajaksi. Mutta vaikka hän näkee tuon tehtävän korkeuden, vaikka hän juuri on perustanut oman kodin naiden häntä hellästi lempivän vaimon Eliina Tavastin — niin levottomuus ei jätä hänen mieltänsä. Muutoin olis ehkä tuo tehtävä jalo, nyt, kuin vihollisen valta isänmaata uhkaa, kuin Suomi tuskissaan väräjää, nyt ei hänellä yksin ole oikeutta rauhaa nauttia. Turhaan Eliina koettaa hänen mieltänsä rauhoittaa. Eikä kohtalo väistykkään. Yhä kauvemmas vyöryvät sodan liekit Suomen yli, johtajata vihollista vastaan kansa kysyy ja Miihkali Härkmann vaihtaa kirjan miekaan peljättyjen sissien päämiehenä hän etenevää vihollista väijyy ja käy kuoloansa kohti: se joka miekkaan rupee, se miekkaan hukkuu. Mutta sodan ja taistelujen tiellä tapaa hän erästä naista, Allia, jonka tulisessa ja innokkaassa mielessä sointuvat samat sävelet kuin hänen omassaankin. Kuin Miihkali ajan kuluttua jälleen hetkeksi näkee Eliinan, silloin hän on Alliin kiintänyt lempensä, vaimonsa on jäänyt hänelle tuiki vieraaksi, sillä Eliina ei koskaan ole ymmärtänyt niitä tunteita, jotka hänessä hehkuvat. Pian sen jälkeen Härkmannin poika, niinkuin kansantarunkin mukaan, kaatuu taistelussa Venäläisiä vastaan palavassa mökissä; samalla kertaa myöskin tappotanteren lähellä liikkuva Alli saa kuolon-iskunsa vihollisen miekasta.

Sekä keksiessään ne tapaukset, joiden kehässä kertomus liikkuu, että niiden henkilöitten — ei ainoastaan Miihkali Härkmannin, vaan toistenkin, Allin, maankuljeksijan Anteron äitineen — luonteet, jotka niissä asetetaan lukijain silmäin eteen, on tekijä mielestäni osoittanut suurta taitoa ja kuvausvoimaa. Näiden esittäminen ja sovittaminen kertomukseen ei ole sitä vastoin aina onnistunut. Kertomus on paikoittain hajanainen, toinen tapaus siirtyy toisen sijaan, ilman että lukija saa selväksi minkätähden hänen piti olla mukana tuossakin; kertomus, niin vilkas kuin onkin, tuntuu siitä syystä parissa paikassa hänestä pitkäpiimäiseltä. Mitään luonteen kehkeytymistä toimivissa henkilöissä on enimmiten vaikeata havaita, ne astuvat valmiina silmäimme eteen jo alussa ja pysyvät semmoisina loppuun saakka. Nämä virheet ovat kuitenkin ansioitten rinnalla vähäpätöiset ensikertalaisen työssä.

Auran ensimmäinen teos herättää varsin hyviä toiveita tulevaisuudelle. Kehoitan kaikkia tutustumaan tähän vilkkaasti ja todesti kerrottuun kuvaukseen isänmaan entisyydestä. Nuoriso, samoin kuin vanhemmatkin, on varmaankin sen halulla lukeva. Kertomustapa ja kieli on sujuva. Tehdäkseni jonkun muistutuksen, niin mainitsen että *useimmissa* paikoissa on yhdestäkin henkilöstä puhuttaessa käytetty particiipia monikollisena: olette

tulleet j. n. e.; suotava olisi kuitenkin että vihdoinkin tässä suhteessa saataisiin varma määräys ja tuntuu yksikkö kyllä mukavammalta. Nimimuodot semmoiset kuin *Miihkali, Antero* eivät ole keuruulaisia, niinkuin tapaukset ovat, vaan edellinen peräti itäsuomalainen, jälkimäinen, maankuljeksijan nimenä käytetty, lienee pohjalainen, jos sitä ollenkaan kansan puheessa tavataan. *G—t.*

Jac. Ahrenberg, Hemma. Skildringar från Östra Finland. Helsingissä 1887, G. W. Edlundin kustannuksella.

E. N[ervander], Öfver Punkaharju till Valamo. En reseskildring. Helsingissä 1887, G. W. Edlundin kustannuksella.

Vaikka pian kahdeksan vuosikymmentä on kulunut siitä ajasta, jolloin niin kutsuttu vanha Suomi eli maamme itä-osa tuli muun Suomen kanssa yhdistetyksi, on mainittu maakunta jäänyt merkillisen vieraaksi useimmille suomalaisille. Pian joka valtiopäivillä on keskusteltu lahjoitusmaista; kymmenen vuotta sitten riideltiin siitä, oliko toinen suomenkielinen seminaarimme perustettava Sortavalaan vai Kymölään; 1885 oli Karjalan rata valmistelevan ja toivottavasti se 1888 tulee olemaan lopullisen keskustelun esineenä, mutta yhä vielä Itä-Suomen olot muussa Suomessa ovat niin vieraat, että yleisö paremmin tuntee monen kaukaisen maan oloja.

Siihen nähden meidän on syytä erityisellä kiitollisuudella ottaa vastaan jokainen kirja, joka tavalla tai toisella poistaa tätä tietämättömyyttä.

Herra Ahrenberg, joka ennen sujuvalla kynällänsä on antanut miellyttäviä kuvia Ranskasta, Italiasta ja vieläpä Turkinmaalta ja pohjoisesta Afrikasta, on tällä kertaa ko'onnut muistelmia siitä maakunnasta, jossa on kasvanut. Nimet sekä kuvattujen miesten luonne muistuttavatkin, että todellakin on omasta Suomestamme puhe, mutta muuten olisi kyllä vaikea uskoa että nimi „kotona“ sopisi näille kuvauksille, jotka esittävät meille niin läheistä aikaa.

Itä-Suomi on ollut perin onneton siinä kohden, että feodaalilaitos ja läänitykset kerta toisensa perästä ovat siellä pyrkineet valtaan. Ruotsin mahtavuuden aikana ja ennenkuin Kaarle XI isolla reduktionillaan siivosi pois mokomat epäkohdat, olivat esim. Salmi, Suistamo, Sortavala ja useimmat muut pitäjät läänityksinä, eivätkä kaukana Tukholmassa asuvat herrat Wrangel, Banér, Oxenstjerna y. m. tainneet pitää paljon leppeämpää valtaa kuin myöhempinä aikoina Pietarissa oleskelevat Buturlin, Shuvalow, Orlow, Worontsow y. m. Eikä Itä-Suomi edes aluksi saanut siitä apua, että se tuli Suomeen yhdistetyksi. Venäjän virastot ovat, kuten Akiander näyttää, koettaneet pitää siitä kiinni, että talonpojat olivat vapaita ja maanomistajia, jos kohta vallattomuudessa monta rikosta on tehty, mutta 1826 vuoden komitea teki vapaista tilallisista lampuoteja, jotka riippuivat herrojensa mielivallasta. Kun vihdoin Suomi on lunastuksen kautta koettanut tätä epäkohtaa poistaa, kävi kyllä niin kuin herra Ahrenberg sivv. 61 ja 62 kuvaa asiaa: virkamiehet syöttivät valtiokonetta pöytäkirjoilla, asiakirjoilla, lausunnoilla, mietinnöillä, ja paperit menivät virastosta virastoon, kunnes ko-

koontuivat suuriin läjiin homehtuaksensa, ja sillä välin kurjuus kasvoi: satunnaiset avut eivät sitä voineet auttaa, ja lopulta moni mies heitti kaikki mennäkseen Pietariin ajuriksi.

Kiitollinen mutta hyvin surkea aine on siis kertojan esitettävänä, ja mikäli olemme huomanneet, on hän sen tehnyt yhtä oikein kuin muodon puolesta taitavasti. Akiander ei tosin mainitse mitään Tervolan-nimistä hovia, joka olisi Kivennavassa olemassa, eikä ruhtinas Kukujewiä, joten keisarinnan hirvenmetsästys ynnä siihen perustuva lahjoitus kyllä semmoisinaan eivät pidä paikkaansa. Mutta mitä jäisi monesta historiallisesta runoelmasta, jos täten tarkastetaaan niiden sisällystä? Runebergin Nadeshda, joka samoista ajoista puhuu, se kyllä sumuna hälvenee, jos kritiikki siihen iskee kiinni oppikirjain ja asiakirjain avulla, eikä edes silloin jää esitystä, joka oikein huomaisi yleisiä pääpiirteitä. Herra Ahrenbergin esitys antaa pääseikoista oikean kokonaiskuvan, vaikka pikkuseikat ovat keksittyjä. Kuinka joskus on saattanut tapahtua, että koko kyläkunta on saanut Venäjälle siirtyä jättääkseen kurjalle joukkiolle tilaa, jolle oikusta tai tarkoituksella on tahdottu antaa Suomessa asuinsijaa, kuinka aineellinen ja henkinen häviö on ollut sorron seuralaisena, ja kauhea murhenäytelmä joskus päättyy sortajankin vahingoksi, kaikki tämä on elävästi kuvattu, niin ett'ei yksikään lukija pane kirjaa pois muistamatta herkällä myötätuntoisuudella noita Pullisia, Pöystejä, Kuismia y. m. joille kohtalo on niin surkean osan antanut. Kuvaus miten Kuisma jättää isiensä uskontoa on myöskin motiiviu puolesta hyvin tavallinen.

Loppukuvaelmat ovat yhtä hyvin kerrottuja kuin muut ja erittäin hauskoja. Se alamainen into, jolla keisaria vastaanotettiin, se muuttunut näkö, joka on Uuransalmella nykyään, sittenkun suuret höyrylaivat ovat työntäneet vanhoja muhkeita hollantilaisia „koffeja“ ja muita pois liikkeestä, tämä kaikki on hyvin elävästi kuvattu.

Pari muistutusta tahdomme lisätä. Se letkaus, joka sivulla 95 on niille annettu, jotka muka vihaavat länsimaista sivistystä, ei ole paremmin kohdalleen sattuva kuin sen esikuvat, muutamain kiihtyneitten sanomalehtitoimittajain lörpötykset. Samassa kertomuksessa „Rajalla“ on myös eräs vertaus, sudenpojat, kana y. m., jota liiankin kauan venytetään. Ruotsin kieleen, jota herra Ahrenberg muuten hyvin hallitsee, on hänen teoksessaan joskus virheitä pujahtanut, esim. kuin saa lukea *hakar* (leukoja) ja *stöflor*.

Herra Nervander kertoi vuosi sitten hyvällä menestyksellä matkasta Hämeessä ja on edellä mainitussa teoksessa antanut kauniin kuvauksen niistä näöistä, jotka Punkaharju, Valamo y. m. paikat voivat tarjota. Tähän aikaan jolloin matkailijayhdistys on toimensa alkanut, ovat tämmöiset lisät meidän kirjallisuuteemme erittäin tervetulleet, ja Itä-Suomi täten tulee tunnetuksi, — semminkin jos esitys houkuttaa monta matkalle Karjalaan.

Pääkohdat, Punkaharju ja Valamo, ovat mielestämme erittäin hyvin kuvatut tässä kirjassa, mutta muutamista muista paikoista saapi sen käsityksen, ett'ei kirjoittaja itse käynyt vaikka niistä puhuu. Esim. Pitkänrannan vuorikaivoksesta, joka on niin merkillinen paikka, ainoa laatuansa koko Suomessa. Myös raja Venäjää kohtaan tarjoaisi paljon huomattavaa jos niin pitkälle ehtii, vaan siellä herra Nervander ei sano käyneeksi.

Paikannimet ovat välistä väärät. Usein tavattavasta *Vallamo* muodosta emme tahdo puhua koska se on painovirhe, mutta *Ryttis, Pötsävaara* ovat oikeastaan Rytty, Pötsönvaara j. n. e.

E. G. Palmén.

Onni Wetterhoff, Saloilta ja vesiltä. Metsästys- ja pyyntiretkiä. Suomenteli Koura. Porvoossa, Werner Söderström. Hinta 85 p.

Kaikki, joilla ruotsalaisesta urheus-kirjallisuudesta on ollut tilaisuus tutustua hra Wetterhoff'iin, lienevät aivan yksimielisiä siitä, että harvassa tältä alalta tapaa kuvauksia ja kertomuksia, jotka olisivat hauskemmin ja elävämmin esitettyjä kuin hänen. Hra W. ei näet latele lukijalle yksin pyyntiretkiä ja seikkailuja semmoisinaan, vaan näitä kertoessaan hän samassa kuvailee meille luontoa, kansaa ja sen elintapoja, ja juuri tämä seikka se muutenkin vilkkaan esitystavan ohessa vaikuttaa, että hra W:n kirjoitukset miellyttävät kaikkia, ei vain varsinaisia kiiston harrastajia.

Tässä puheena olevaan vihkoon on hra W:n kirjasta „Från skog och sjö“ suomennettu tunnetun karhuntappajan Heinäkankaan elämäkerta sekä kertomus Hämeen metsästysseuran suden-ajoista talvella 1883. Mitä suomennokseen tulee, on se yleensä varsin hyvin onnistunut. Joitakuita kielellisiä muistutuksia tosin olisi syytä tehdä: esim. siv. 11: Hän kertoi — — naapuritalossa *olisi* (pro *oli*) vielä tupa“; sam. siv. Se*t*ältään; s. 13 „syytä on ottaa H. mukaa*nsa* (pro mukaan), arvelivat he“; s. 42 „Aidan nurkkauksen taa tultu*aan* (tarkoittaa koiraa) hyökkäsi — — susi koiran niskaan;“ s. 35 lopulla ei lauseessa: „Vielä elämänsä lopulla j. n. e.“ ole predikaattia ensinkään; paikka paikoin tapaa myöskin murteellisuutta ja ruotsalaisuuttakin.

Vielä kustantajalle pari sanaa: Paperi tässä kirjassa on kovin huonoa. Kun hinta on 85 penniä 67 sivun suuruisesta kirjasta*), joka sen lisäksi, joll'emme erehdy, on ylipainos sanomalehdestä (Kaiusta), niin sopisi todellakin vaatia edes parempaa paperia. Myöskin olisimme pitäneet suotavana, että Heinäkankaan kuva vastaista sitomista varten olisi ollut erityisellä lehdellä kirjan sisässäkin, ja toivomme, että tämä puute korjataan jossakin seuraavassa vihossa.

Odottaen niin pian kuin suinkin saavamme lisää kertomuksia „Saloilta ja vesiltä“ yhdymme lopuksi siihen, mitä suomentaja esipuheessaan lausuu: „Samalla kun toivotan tälle *ensimmäiselle suomenkieliselle* urheilukirjalle runsaasti lukijoita, niin toivon sen olevan jonkunlaisena virikkeenä herättämään eloon suomenkielisenkin urheilukirjallisuuden.“

H. H.

---

*) Koska mielestäni hinta on huokea, niin sallikaa minun lausua käsitykseni puolustamiseksi pari sanaa: Paitsi suomennostyöstä on ollut maksettava myöskin tekijälle; sen lisäksi on huomioon otettava, että sivutkin ovat tavallis'a tiheämmin painetut. Ruotsalaisen painoksen hinta on melkein kahta vertaa kalliimpi, vaan siinä onkin parempaa paperia.

Kustantaja.

Buckley, A. Tieteen satumaailma. Suom. Alli Nissinen. Porvoossa, Werner Söderström. 1 ja 2 vihko. Hinta 65 p. vihkosta.

Luonnontieteen tulosten tekeminen kansantajuiseksi ei ole mikään helppo tehtävä. Kokeita tähän suuntaan nähdään tosin melkein joka päivä, mutta ne onnistuvat harvoin. Tiedemiehen itse on vaikea vapautua tieteellisestä tarkkuudesta ja perinpohjaisuudesta, joka esityksen tekee raskaaksi ja väsyttää oppimatonta lukijaa, ja varsinainen kirjailija taas kohoo harvoin sanarikkaan dilettantti-kannan yli, joka kyllä hetkeksi voi miellyttää, mutta niin harvoin jättää jotain pysyvää jäljelle. Tarvitaan aivan erityinen kyky yhdistyneenä rikkaihin tietoihin luonnontieteen eri haaroissa, jotta voi tätä oikealla tavalla kansan tajuttavaksi esitellä. Meidän käsityksemme mukaan on nämä ehdot A. Buckleyssä täytettynä ja se suuri menestys, jota hänen teoksensa „Tieteen satumaailma“ on voittanut sekä Englannissa että muissa maissa, todistaa sekin että se on voinut mielyttää suurta yleisöä ja että tekijä siis on tehtävänsä hyvin suorittanut.

Ne teoksen kaksi vihkoa, jotka suomeksi käännettyinä nyt ovat edessämme, sisältävät neljä lukua, joista ensimmäisen tarkoitus on avata „satumaailman“ portit, tutustuttaa lukijata niihin yleisiin käsitteihin, joitta hän ei voi sen ihmeitä ymmärtää, ja hänessä herättää oikeaa mielialaa. Seuraavissa, joilla on nimet: auringon säteet ja niiden toiminta, ilmakehä, jossa elämme, ja vesipisara matkustelemassa, kuvaa tekijä lukijan eteen ne yhä vaikuttavat voimat (hän vertailee niitä haltioihin), joista riippuvat tärkeimmät fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt, vaikutuksiltaan hyvinkin jokaiselle tutut mutta joiden synty ja muodostus ovat pintapuoliselta katsojalta kätkössä. Yksikertaisilla, sattuvilla kuvilla koettaa hän selvittää ilmiöitten syitä. Hän ei ensi sijassa tarkoita käytännöllistä hyötyä eikä myöskään tahdo antaa tyhjää tietoa, vaan hän antaa ilmiöihin kätkeyvän aatteen pilkistää esiin. „Tyytyykö lapsi“ sanoo hän, „joka rakastaa äitinsä kasvoja, siihen että tietää äidillänsä olevan tummat silmät, suoran nenän, pienen suun? Ei vaan hän tietää, että äitin hymy on armain koko maailmassa, hänen silmänsä loistavat lempeimmin ja hänen suudelmansa on suloisin. Ja kun hän näkee äidin vakavana, tietää hän, että jokin teko vaatii korjausta. Tällä lailla tulee niiden rakastaa luontoa, jotka tieteen satumaailmassa nauttia tahtovat.“ Tekijän rakkaus luontoon ja aatteellinen luonnonkäsitys tempaa lukijan mukaansa. Stiili on yleensä vilkas ja esitystapa viehättävä. Teos on silminnähtävästi aiottu etenkin kasvavalle nuorisolle, vaikkapa täyskasvuisetkin mielellään voivat sitä lukea. Se ilmestyy täydellisenä kuudessa vihkossa.

E. H--t.

Hugo von Becker, Kummi-sedän satuja. Vanhoja ja uusia kertomuksia. Suomentanut Th. Hahnsson. Varustettu 22:lla Carl Larssonin piirtämällä kuvalla. Helsingissä, 1887. Lång & Ståhlberg. Hinta 3: 75 p.

Suurimmalla mielihyvällä ilmoitamme tätä kirjaa, joka tulee olemaan erinomainen lisäys suomalaisessa lastenkirjallisuudessamme ja lausumme

hartaat kiitoksemme sekä kirjan kustantajille että sen taitavalle suomentajalle, rouva Th. Hahnssonille. Hugo von Beckerin „Kummisedän sadut“ ovat syystä saaneet ja voittaneet laajan ja uutteran lukijakunnan ei ainoastansa täällä, hänen kotimaassansa, vaan myöskin Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa.

Hänen satunsa ja kertomuksensa, jotka ovat kansansadun tapaan kirjoitetut, osoittavat tavatonta kykyä avata lapsille satumaailman kaikki mahdolliset aarteet. Mielikuvituksen rohkealla kynällä kuvailee hän ihmislasten seikkailuja, milloin taistelussa peikkoja ja väkivaltaisia vastaan, milloin jotakuta nuorta, kaunista prinsessaa voittaaksensa. Iloinen humori vallitsee ylipäänsä Hugo von Beckerin kaikissa saduissa. Toista laatua on sentään muiden joukossa tuo syvämielinen ja runollinen „Kauramaa.“ Toivomme siis, että tämä hauska ja miellyttävä satukirja saapi sijansa jokaisen suomen kieltä harrastavan kodin joulupöydälle!

Mitä suomennokseen tulee, on se erinomaisen onnistunut. Kieli on luontevasti sujuvaa ja rikasta, tuskin tuntuu käännökselle. Omituista on kuitenkin läpi kirjan *net* pro *ne* ja muutamat sanat, niinkuin siv. 108 kurkkuansa *krakistaen*, siv. 113 *tranuttaminen* j. m. s.

Minna Krohn.

E. N. Setälä, Suomen kielen lauseoppi. Kouluja varten. Toinen, muutettn painos. Helsingissä 1884, K. E. Holm. 78 siv. 8:o. Hinta 1 m. 75 p.

Kosk'ei yllä mainitun teoksen jo v. 1880 ilmaantuneesta ensimmäisestä painoksesta ole mitään erityistä arvostelua eikä ilmoitusta ollut Valvojassa, lienee sitä suurempi syy puhua toisesta painoksesta.

Kirjan nimilehti on painettu v. 1884, itse kirja jo 1883 ja kirjakauppaan tuli kirja myytäväksi syksyllä 1886. Syy sellaiseen kummallisuuteen ei ole tekijän, vaan kustantajan, joka oli erehtynyt ensimmäisen painoksen lukumäärän suhteen, luullen sen jo v. 1883 loppuun myydyksi. Tästä syystä hän ei ole päästänyt toista painosta kauppaan, ennen kuin ensimmäinen painos todellisesti oli loppunut ja tähän kului kokonaista kolme vuotta. Sellainen asiain laita ei tietysti voi olla eduksi millekään teokselle, saatikka tälle nyt kysymyksessä olevalle, jonka tekijä kolmen vuoden kuluessa varmaan on saanut ilmi paljon uusia tutkimuksiensa hedelmiä, joita nyt luultavasti saa vartoa, kunnes kolmas painos vast'edes on tuleva.

Tämä toinen painos osoittaa suurta edistymistä lauseopin tutkimuksen alalla. Eikä ole ihmekkään, että tekijän näköalat niiden kolmen vuoden aikana, jotka olivat kuluneet molempien painoksien välillä, olivat melkoisesti laajentuneet. Ensi painoksen julkaistessaan oli tekijä vielä oppilaana Hämeenlinnan normaalilyseen seitsemännellä luokalla, toista painosta toimittaessaan oli hän jo pari vuotta jatkanut opintojaan yliopistossa ja sitä paitsi Suomalaisen kirjallisuuden seuran kustannuksella tehnyt tutkimusmatkan lauseopillisessa tarkoituksessa ja tämän matkan tuloksena julkaissut teoksensa: „Lauseopillinen tutkimus koillis-Satakunnan kansankielestä“.

Yhdessä kohden oli kuitenkin ensimmäinen painos parempi, kuin

tämä toinen. Se oli nim. koulun-oppilaille helppotajuisempi, syystä että se oli vähemmän tieteellinen. Kuten tunnettu, on mitä vaikeimpia tehtäviä tieteellisten tutkimusten saaminen niin yksinkertaisesti lausutuiksi, että ne lapsille, semminkin nuoremmille, voisivat tulla kyllin tajuttaviksi ja selviksi. Lapsille ei siinä suhteessa ole mikään kyllin hyvää. Siinä ei tämänkään kirjan tekijä, sen kokemuksen nojalla, mikä meillä on hänen oppikirjastaan, ole kaikkialla hyvin onnistunut. Hän on pitänyt liiaksi silmällä tieteellistä järjestystä ja esitystapaa ja sen kautta saanut monen säännön sellaiseksi, että oppilasten on varsin vaikea ymmärtää niitä. Esimerkiksi tahdomme vaan mainita muutamia paikkoja. 4 §:ssä puhutaan *puhtaasta* l. *abstraktisesta olla* verbistä ja *sekoitetusta* eli *konkreetisesta* verbum finitumista. 25 § b:ssä sanotaan, että partsiaalinen predikaatisana ilmoittaa «*ominaisuutta,* joka on subjektilla tai objektilla mainitulle abstraktikäsitteelle, aineelle tai esineryhmälle *oleellinen, kestävä, kauttaaltansa epämääräisissä osissakin* tavattava." 103 §:ssä on seuraava lause: „Aktiivisen partisiippimuodon *subjektipersoonaa* eli toisin sanoen huomaamista j. n. e. merkitsevän verbin *objektia* ilmaistaan *aina,* kun se omalta luonneltaan on *totaalinen,* akkusatiivilla, joka sekä yksikössä että monikossakin on -*n*-päätteinen (siis genitiivin kaltainen)." Ennenkuin oppilaat voivat käsittää tämänkaltaisia sääntöjä, on heille selittäminen paljo asioita, joiden opettamiseen koulun penkeillä istuvilta menisi liian paljon kallista aikaa hukkaan. Olisi sentähden ollut varsin suotava, että tekijä olisi jakannt oppikirjansa eri oppijaksoihin, niin että sitä voisi ilman haittaa käyttää kouluissamme oppikirjana.

Kirjan tieteelliseen arvoon katsoen ei ainakaan lauseopillisten tutkimusten nykyiseltä kannalta mitään yleistä muistutusta voi sitä vastaan tehdä, joka onkin luonnollista, koska tekijä on lauseoppimme tutkijoiden joukossa tunnettu etevimmäksi tienraivaajaksi.

En siis muuta, kuin toivon, että tekijä yhä jatkaisi lauseopillisia tutkimuksiaan ja siten tuottaisi tällä alalla vielä köyhään kirjallisuuteemme yhtä arvokkaita teoksia, kuin tämäkin on. Samalla pyydän kuitenkin saada lausua sen toivomuksen, että tekijä tämän kirjan tulevissa painoksissa koettaisi tehdä sitä helppotajuisemmaksi, kuin se nyt on. *A. K.*

J. de Pury, Petit résumé de littérature française. Revu et complété par S. Affoltter. Porvoossa, Werner Söderström. Hinta 1 m. 25 p.

Tämä lyhyt silmäys Ranskan kirjallisuuden historiaan, joka joku aika sitten maassamme toimitettiin painosta, on epäilemättä aiottu korvaamaan sitä sopivan oppikirjan puutetta tällä alalla, josta tyttökoulumme kärsivät. Jos niin on, tulee tietysti, kirjaa luettuansa, kysyä: täyttääkö se ne vaatimukset, joita oppikirjaan asetetaan? Epäilemättä sitä käy koulussa käyttäminen — jos kohta ainoastaan yhdellä ehdolla, ja tämä on tärkeän tärkeä, nim. että se pannaan tottuneen ja taitavan opettajan käsiin. Sillä ainoastaan jos opettaja taitavasti tekee sekä lisäyksiä että lyhennyksiä on hän poistava ne epäkohdat, jotka kirjassa ovat tavattavina. —

Tapa, näet, jolla eri aikakausia on kuvattu, on jokseenkin epätasainen.

Siten esim. ensimmäinen aikakausi, joka käsittää ajan Ranskan kielen ja kirjallisuuden synnystä 16 vuosisataan saakka (siis noin 800 tai 900 vuotta) on luettava neljällä (4) sivulla, jota vastoin tuo verrattaen vähäpätöinen kirjallisuus Suuren Napoleonin aikana täyttää melkein 4 lehteä. Niin on myös, mielestämme, aivan liian vähän painoa pantu etevimpiin kirjailijoihin, ett'ei niitä juuri tuntuvasti eroita vähäpätöisemmistä, jota vastoin löytyy lukematon joukko nimiä, joita koululasten ei tarvitse tuntea. Hämmästyy kun heti alussa tapaa 8:aan riviin supistettuna kaikki, mitä on sanottava koko tuosta keskiajan rikkaasta epillisestä runoudesta ja jossa turhaan hakee sanaa, joka viittaisi siihen että Ranskan kirjallisuudella on harvinainen aarre, nim. suuri, kuuluisa kansanepos „Chanson de Roland". Kukapa sitten vielä toivoisi siinä tapaavansa nimen „Chrestien de Troyes"? Sitä vastoin kyllä puhutaan esim. 17 vuosisadan epillisistä runoilijoista ja niiden teoksista, sellaisista kuin esim. St. Sorlin, Desmarets, Le Moyne, j. n. e.

Mitä arvosteluihin tulee, joita tekijä lausuu periodeista sekä eri kirjailijoista ovat ne mielestämme lyhyitä, vaan sattuvia ja sopivat erittäin hyvin koululapsille annettaviksi, sillä ne osoittavat hänellä olevan lujan, siveellisesti ankaran katsantotavan. Varttuneemmalle ijälle kyllä moni arvostelu näyttää liian vanhan-aikaiselta, erittäinkin kun se koskee uusimpia kirjailijoita, joista sangen moni tuomitaan kaiken siveellisyyden vihamieheksi. Nimiä sellaisia kuin Flaubert, Goncourt, Zola, Pailleron y. m. tekijä ei ole uskaltanut edes painattaakaan, vaikka kyllä puhuu Henry Gréville'stä, Bungener'stä, Louise Sieser'ista y. m.

Voltaire väitetään kirjoittaneen muun muassa „chef-d'oeuvre"n Oedipe (Alzire'ä ei ollenkaan mainita) — vaan hänen laajasta kirjevaihdostaan ei sanaakaan. —

Vaan jos siis kouluopetuksessa kirjaa ei ehdottomasti voi seurata, niin on se oleva hyvä ja selvä ohje sille, joka, laajemmin tutkittuansa Ranskan kirjallisuutta, tahtoo muutamilla piirteillä luoda itsellensä kokonaiskuvan siitä. Sillä tälläisen kuvan tuo pieni kirja antaa, josta syystä se hyvin soveltuu kertauskirjaksi. Erittäin on tässä hyvänä puolena huomattava että eri aikojen kirjalliset tuotteet ovat sisällyksensä puolesta jaetut eri ryhmiin, jommoinen järjestys puolestansa edistää esityksen selvyyttä.

H. A—n.

E. Bonsdorff, Geometrisia ja trigonometrisia lasku-esimerkkiä oppikouluja varten. Helsingissä 1886.

Kirjansa alkulauseessa tekijä ilmoittaa tahtovansa tarjota oppikouluillemme kokoelman lasku-esimerkkiä, joitten ratkaisemisessa täytyy käyttää geometriassa ja trigonometriassa opittuja totuuksia, ja liittyy siis tämä kirja lähelle tekijän geometrian ja trigonometrian oppikirjoihin. Matematiikan opettajien kesken tuskin löytynee eri mieltä siitä, miten tärkeä on käyttää opittuja väittämiä sekä geometristen konstruktsiooni-problemien että lasku-esimerkkien suorittamiseen. Kun oppilaitten täytyy oppia todistamaan väittämiänsä muodollisesti oikein, mikä on vallan välttämätöntä, oppivat he helpolla kiinnittämään kaiken huomionsa tähän todistukseen ja itse väittämän

sisällys jää heiltä enemmän tai vähemmän syrjäseikaksi; mutta vasta silloin kun heidän täytyy opittuja totuuksia käyttää, selviää heille väittämien tarkoitus ja kannattavaisuus suuressa määrin.

Tekijä jakaa ne esimerkit, jotka kuuluvat planimetrian alaan, 4 jaksoon. Ensimmäiseen jaksoon hän ottaa ne esimerkit, jotka koskevat kulmien suuruuden suhteita ja asettaa ensi sarjaan ne esimerkit, joissa puhutaan kulmien yleisistä ominaisuuksista ja nimityksistä, ja sen jälkeen tulevat ne, jotka riippuvat kolmioiden ja monikolmioiden sekä ympyrään kuuluvien kulmien ominaisuuksista. Janojen, s. o. rajoitettujen suorien viivojen, suuruuden suhteita esittävät ne esimerkit, jotka muodostavat kirjan toisen jakson, joko nämä janat ovat ainoastaan yksinäisiä suoria viivoja tai määrättyyn kuvioon kuuluvia osia. Kolmas jakso sisältää esimerkkiä, joissa monikulmioiden suuruuden suhteet tulevat käsiteltäviksi, ja jakaa tekijä nämät kahteen ryhmään, joista toinen sisältää ne esimerkit, jotka koskevat pinta-alojen laskemista ja toinen pintojen vertaamista toisiinsa. Neljännen jakson sisällys koskee ympyrään kuuluvien kaarien ja kuvioiden suuruuden suhteita. Stereometrian alalta otetut esimerkit muodostavat 5:nnen, 6:nnen ja 7:nnen jakson, ja kuuluvat viidenteen jaksoon ne esimerkit, jotka perustuvat suorien viivojen ja tasojen asennon ja suuruuden suhteisiin avaruudessa yleensä, joko ne rajapintoina kuuluvat johonkin kappaleeseen tai ei. Kuudennen jakson esimerkit koskevat monitasojen ja käyräpintaisten kappaleiden pinta-alojen määräämistä ja seitsemännessä jaksossa puhutaan monitasojen ja käyräpintaisten kappaleiden tilavuuden laskemisesta.

Kuhunkin jaksoon kuuluvat esimerkit järjestää tekijä siten, että ne esimerkit, jotka koskevat yhdenkaltaisia kuvioita ja niitten läheisiä ominaisuuksia, joutuvat perätysten ja käytetään siis niitä ratkaistaessa väittämiä, jotka ovat läheistä sukua. Kokonaisuudessa on siis tänkaltainen esimerkkisarja varsin sopiva selittämään jotakin ryhmää toisiaan lähellä olevia väittämiä. Mutta samassa sarjassa löytyy tehtäviä, jotka ovat niin valitut, että niiden lopullisessa suorittamisessa eri osia aritmetiikan ja algebran alalta tulee käytäntöön. Yksinkertaisimpia, etenkin kulmia ja suoria viivoja koskevia esimerkkiä voidaan suorittaa ilman muuta aritmetista tietoa kuin kokonaisten ja murtolukujen laskutapoja, mutta useimpien laskemisessa tulevat ensimmäisen ja toisen asteen yhtälöt yhdellä tai useammalla tuntemattomalla käytäntöön, jopa funktsioonien maksimi- ja minimi-arvon määrääminen ja sarjalaskut. Kuten tästä huomaa, ovat esimerkit niin monipuolisesti valitut, että opettajalla aina on tilaisuus saada sitä laskutapaa käytettäväksi, jota hän kussakin tilassa haluaa. Toinen seuraus tästä tosin on, että vaikeammat ja helpommat esimerkit eivät ole millään lailla toisistaan eroitetut, ja tulee siis opettajan hyvin tutustua tähän kirjaan, ennenkuin hän sitä luokalla käyttää, seikka, joka ei ilmoittajan mielestä millään lailla vähennä sen arvoa.

Trigonometrian alalta otetut esimerkit muodostavat teoksen kolme viimeistä jaksoa. Kahdeksanteen jaksoon kuuluvat ne esimerkit, jotka koskevat trigonometristen funktsioonien suhteita ja löytyy siinä varsin riittävä kokoelma esimerkkiä goniometristen kaavojen käyttämiseen ja harjoittami-

seen ynnä osviittoja uusien kaavojen johdattamiseen. Ykdeksäs jakso sisältää numerolaskuja trigonometrisilla funktsiooneilla ja löytyy siinä sekä harjoituksia trigonometristen taulujen käyttämistä varten että trigonometrisia yhtälöitä. Viimeiseen, kymmenenteen jaksoon kuuluvat ne esimerkit, joissa kuvioiden trigonometrinen ratkaiseminen tulee kysymykseen, ja löytyy siinä esimerkkiä sekä suora- että vinokulmaisten kulmioiden laskemista varten ynnä joukko problemia, joitten ratkaisemiseen kolmioiden trigonometrista suorittamista tarvitaan.

Etenkin viimeksi mainitussa jaksossa sekä kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden laskemisessa on tekijä ottanut kokoelmaansa monta esimerkkiä, jotka ovat niin sanoakseni kaksinkertaisia, koska niissä ensin on suoritettava valmistavia laskuja, ennenkuin voidaan ryhtyä itse esimerkin päätehtävään; tänkaltaiset laskut ovat erittäin opettavaisia ja kehittäviä. On myöskin huomautettava, että kaikki kokoelmaan otetut esimerkit täydelleen kuuluvat meidän lyseimme nykyisen matemaatisen oppikursin alaan. Kirjan lopussa löytyy tehtävien tulemat, ja on tekijä, liittämällä vaikeimpien esimerkkien tulemiin lyhyen selityksen niitten ratkaisemistavasta, tehnyt enemmän kehittyneille oppilaille mahdolliseksi käyttää kirjaa ilman opettajan johtoa. Ikävä kyllä on näihin tulemiin joutunut joitakuita painovirheitä; esim.: sivulla 109 esimerkissä 1 on 8,7606 pro 17,53; samalla sivulla esimerkissä 3 on 10,7292 pro 8,7292; sivulla 126 pitää esimerkin 18 tuleman olla $\sin\alpha = \sqrt{\frac{2b^2-a^2}{b}}$, $\operatorname{tg}\alpha = \sqrt{\frac{2b^2-a^2}{a^2-b^2}}$, $\operatorname{cotg}\alpha = \sqrt{\frac{a^2-b^2}{2b^2-a^2}}$, $\sec\alpha = \frac{b}{\sqrt{a^2-b^2}}$, $\operatorname{cosec}\alpha = \frac{b}{\sqrt{2b^2-a^2}}$; sivulla 136 pitää esimerkin tuleman olla

$$R = \frac{c}{2}\left(\sin\frac{\beta}{2} + \sin\frac{\alpha}{2}\right);\ r = \frac{c}{2}\left(\sin\frac{\beta}{2} - \sin\frac{\alpha}{2}\right).$$

Luulemme täten antaneemme lyhyen ilmotuksen kirjan sisällyksestä sekä tarpeeksi todistuksia siitä, että kirja arvokkaana lisäyksenä liittyy niihin oppi- ja esimerkki-kirjoihin, joilla professori Bonsdorff on rikastuttanut meidän muuten niin köyhää matemaatista koulukirjallisuuttamme. Tänä syksynä on kirjasta ilmestynyt ruotsalainen käännös.

Onni Hallstén.

G. Weitbrecht, Mitä meillä on Raamatussamme? Suomennos. Porvoossa 1886. Werner Söderström. 23 siv. 8:o. Hinta 20 p.

Mitä meillä on raamatussamme? Tähän kysymykseen saisimme, jos tahtoisimme, kuulla mitä erillaisimpia vastauksia. Juutalainen vastaisi siihen eri tavalla kuin kristitty, katoolilainen eri tavalla kuin protestantti, ja reformeerattu jossain määrin eri tavalla kuin luteerilainen. Menisivätpä vastakkaisuudet vieläkin paljoa pitemmälle. Carl von Bergen sanoisi meille kenties etupäässä mitä raamatussa ei ole, se on: paljastaisi eteemme raamatun, tuon muka vanhan ja nykyisestä kehityksestä osattoman kirjan puutteita sekä vaillınaisuuksia. Ja jos hän meille sanoisi raamatun jotain positiivisesti sisältävän, olisi se hänen mielestänsä sekoi-

tettua valheella, taruilla ja mytologisilla jutuilla. Joku harras elävän Jumalan palvelija taas ei löytäisi kylliksi sopivia kiitossanoja puhuessaan tuosta kirjojen kirjasta, aarteiden aarteesta ja jumalallisen ilmestyksen alkulähteestä.

Onko siinä mitään moitittavaa, että jokainen lausuu oman subjektiivisen mielipiteensä raamatusta? Ei suinkaan; sillä muussa tapauksessa hän puhuisi omaa parempaa tietoansa vastaan. Mutta siitä saattaa olla eri mieltä, onko jokainen yksityinen *oikeutettu* arvostelemaan raamattua. Ovatko ylioppilaat, jotka ovat maallisista asioista keskustellaksensa kokoukseen saapuneet, ilman pitempää tuumimista, kenties vielä lasien ääressä, oikeutetut mielensä mukaan arvostelemaan sitä tai tätä tärkeätä raamatun opinkappaletta? Olivatko hiljakkoin nuo monet sadat von Bergen'in ihailijat, joista useat epäilemättä eivät olleet raamatun totuuksia tutkineet, oikeudetut käsien taputuksilla osoittamaan mieltymystään miehelle, joka sorti maahan sen, mikä tuhansille oli ollut pyhää ja rakasta? Yleisesti on tietääksemme voimassa se laki, että ainoastaan se, joka asian tuntee, voi sitä arvostella. Jos joku talonpoika tai muu asiantuntematon ryhtyisi arvostelemaan jotain taideteosta ja hänen arvostelunsa, niinkuin on luonnollistakin, joutuisi ristiriitaan taiteen tuntijain arvostelun kanssa, niin he nauraen valittaisivat hänen typerää yksinkertaisuuttansa. Mutta jos muilla aloilla myönnetään oikeus arvostelemaan vasta sille, jolla on kokemusta asiassa, miksi sitten ei tahdota yleisemmin myöntää uskonnollisella alalla samaa periaatetta seurattavaksi?

Veitbrecht on mies, jolle mielellämme suomme sanan vuoron. Hän puhuu kokemuksesta, sydämen kyllyydestä ja suurella ihastuksella. Hänen esitystapansa on vilkas, kieli sujuva ja todistukset sitovia. Vaikka hänen kirjansa on pieni, ainoastaan tavallisen luennon pituinen, sisältää se kuitenkin paljon. Se ei tietysti voi kokonaan tyhjentää rikasta ainetta, mutta esittää sen pääkohdan. Tekijä ei suorastaan iske kiinni aineensa ydinkohtaan, vaan vähitellen lähestyy sitä. Hän osottaa aluksi, mitä meillä ei olisi jos meillä raamattua ei olisi, sitten, mitä meillä siinä on, jos pidämme sitä paljaana inhimillisenä teoskokoelmana, ja vasta lopuksi, mitä meillä siinä on, kun pidämme sitä jumalallisen ilmestyksen alkulähteenä. Hän osottaa, kuinka tämä kirja sopii kaikille kansoille, ikäluokille ja säädyille. Ja koottuansa eri tahoilta todistuksia siihen, kuinka tarpeellinen kirja raamattu on, kysyy tekijä lopuksi: „Mutta eikö semmoinen kirja myöskin ansaitse lukea?" Monet — sanoo tekijä — lukevat tosin uskonnollisia kirjoja, mutta ei raamattua. Se on epäkohta, joka on parannettava.

Toivomme, että niin monet kuin mahdollista hankkisivat itsellensä tämän pienen ja halvan kirjan. Niissä, jotka raamattua ennen eivät ole lukeneet, herättää se uteliaisuutta sitä tekemään; niille taas, jotka raamattua ovat lukeneet, on se omiansa avaamaan eteen uusia näkökohtia, joita he kenties itse ennen eivät ole huomanneet. *A. A—n.*

Godet, F. Kuusi Luomispäivää. Suomensi A. Nyholm. Vaasan Painoyhtiön kustantama. Vaasassa 1886. 58 siv. Hinta 80 p.

Tämä kirja ei ole niitä satojen ja tuhansien sivujen laajuisia teoksia, joita tähän aikaan kirjallisuuden kaikilla aloilla ilmestyy toinen toisensa jälkeen, — ei, tämä on pieni vaatimaton vihkonen vain. Mutta kuitenkin on meidän syytä erityisellä illolla tervehtiä sen ilmestymistä. Kirjan tekijä tohtori Godet on niitä miehiä, jotka ovat nousseet innolla ja taidolla puolustamaan Kristin uskoa ja Raamatun oppia varsinkin tieteen alalla tehtyjä hyökkäyksiä vastaan. Hän on kirjoittanut koko joukon raamatunselitysopillisia teoksia, joissa hän sangen helppotajuisesti koettaa puolustaa etenink Uuden Testamentin kirjojen alkuperäisyyttä (autentisuutta). Etevimmät näistä teoksista ovat selitykset Luukkaan ja Johanneksen evankeliumeihin, Roomalais-epistolaan, sekä teos „Raamatun tutkimuksia", mistä tässä puheena oleva kirja on yksi osa.

Meidän aikoinamme jo täällä Suomessakin „sivistynyt" yleisö, varsinkin nuoriso, suuressa määrin innolla lukee kaiken maailman realistisia kirjoja, joissa heille totuus muka oikeassa valossa esitellään, mutta jotka toden teolla eivät saarnaa muuta kuin materialismia milloin hienommassa milloin karkeammassa muodossa. Ja kun näitä kirjoja sitten on muutamia luettu, kas silloin ollaan valmiita huutamaan: se on oikein, minun mielipiteeni (!) on ihan sama! Jos sitten vielä on satuttu tekemään joitakuita kemiallisia analyyseja taikka muuta semmoista, niin silloinpas vasta paljon tiedetään: kuka nyt enää uskoisi Raamattua, jota ei mikään ihmisjärki käsitä, kun on näin selvän selviä todistuksia! Mutta, kuinka moni näistä tämmöisistä tuntee Raamatusta — niin mitään, se on toinen asia, ja juuri siinäpäs se kipeä kohta onkin.

Niitä kirjoja, jotka ovat omansa osottamaan, mitenkä tiede oikeata tietä kulkiessaan yhä vain vahvistaa Raamatun kertomusten todenperäisyyttä, on juuri puheena oleva vihkonen, ja tästä syystä olemme sanoneet ilolla tervehtivämme sen ilmestymistä. Soisimme sen pääsevän kaikkialle, missä suomalaista kirjallisuutta luetaan.

Mitä sitten vihkosen kielelliseen asuun tulee, niin on kyllä eräs arvostelija sanonut sitäkin hyväksi, mutta tätä todistusta allekirjoittanut ei suinkaan saata tukea. On kyllä totta, että uskonnollisessa kirjallisuudessamme ehkä enemmänkin kuin muilla aloilla on totuttu kieltämme suoraan sanoen rääkkäämään, mutta se ei siltä mitenkään ole hyväksyttävää, vaan ansaitsee päinvastoin ankarinta moitetta. Osotteeksi siitä, minkälaista tämänkin kirjan kieli on, otan tarkastettavakseni toisen luvun, jonka otsakirjoituksena on „Tiede" ja joka on 15 sivua pitkä, siis vain noin neljäs osa kirjasta. Tästäkin luettelen vain pahimmat virheet.

Heti ensi rivillä kerrotaan: „Meidän on tässä *supistuminen* vain lyhyy*dessä* esittelemään." Ihmiset eivät suomalaisen käsityksen mukaan saata kirjassa *supistua,* eivätkä myöskään *lyhyydessä* (vaan *lyhyesti)* esitellä.

Seuraavalla sivulla (s. 19, 2 r.) on: „kuitenkaan *luopuen* (= luopumatta?) oikeudestamme muutamia niistä *arvostella*". Tässä siis infinitiivi aivan väärin on liitetty substantiiviin määräykseksi.

S. 20, 8 r. *Kaksi* syy*tä ovat* (pro *on*).

S. 20, 23 r. Oiva lause on seuraava: „Oppi aineen liikunno*sta omi voimin* viepi loogillise*lla* täytymykse*llä*·oppiin ehdottoma*sta* muuttumattomuude*sta*". Tämä ei ole muuta kuin, että vieminen tapahtuu liikunnosta oppiin ja omin voimin, mutta kuitenkin täytymyksen avulla.

S. 22, 1 r. Aivan väärin on käytetty konj. imperfektiä lauseessa: „siinä oli . . . . joukko aineita . . . . ensiksi metallia, jotka muodos*taisivat* (pro muodos*tivat*, taikka: ensiksi metallia muodos*tamassa)* kovan kerroksen.

S. 22, 12 r. „jonka mahtaville liikunnoille se ei vielä nytkään, joskin melkoisesti paksu*mpi*, aina pysy outona". Samoin

— 24 r. „kolmen kerroksen ympäröimänä: ensimäi*nen* luja, mutta, ohut kuo*ri*" j. n. e. Siis appositsionia väärin käytetty.

— 25 r. „meri kiehuv*alla* vede*llä*". Parempaa esimerkkiä ei juuri tarvita „käännöksestä huonolla suomella"!

S. 23, 7 r. „kokeet, joilla de la Rive . . . . on *vähissä* onnistunut näyttämään."

— 21 r. „kosketus *kumpasten* (pro kumpaisten*kin)* elementtien välillä oli taajempi."

— 24 r. „Helppo on käsittää, millä . . . . voimalla sähkön vapautus . . . . tapaht*uisi* (pro tapahtui) ja mikä . . . . loisto . . . . tästä syntyi."

S. 24, 29 r. „kussa ne eivät, uudestaan vedellä peitt*yen* (pro pei*tyttyään)* ole tull*ut*" (pro tull*eet)*.

S. 25, 6 r. (Jäännökset osottavat elämän ilmaantumisen.) „*Se* oli kasvia" (ilmaantuminenko?)

— 24 r. „mon*ta* luonnontutki*jaa* . . . . kannatta*vat*."

— 32. „tutkimus ei ole . . . . voinut löytää muuta . . . . alkua kuin elä*mä* itse."

S. 26, 33 r. „ain*eet* laskeutuivat . . . . ja nos*ettiin*" siis persoonatonta muotoa käytetty passiivina.

S. 27, 17 r. taas „kukka loista*villa* värei*llä*" (!) ja samoin

S. 28, 14 r. „kasvihuone mustatui*lla* lasiseini*llä*".

S. 29, 7 r. „*Minä* olen luullut tarvitse*vani* johtaa".

— 20 r. „jonka aurinko . . . . sai elon kehitykse*ssä* maa*ssa*mme".

24 r. sanotaan auringosta, että „se loisti tästä lähin maamme *yli*" (vrt.: poika katseli pöydän yli).

S. 30, 12 r. „Korallein ja infusionein rinnalla, näm*ät* lukemmatto*at* loiseläim*et*, ... eli . . . . myöskin korkeimpia eläinlajeja". Samaa lajia on seuraavakin lause, jossa ei ole mitään ajatusta:

— 23 r. „Niin Plesiosaurus, jonka . . . . pää oli varustettuna . . . . leukaluilla sekä 15 à 20 jalkaa pitkä joutsenkau*la* ja jonka ruumis oli varustettuna 4 . . . . jalalla . . . . sekä peräsimek*si* vahva hän*tä*." Vaikeata lienee, muista suuremmista virheistä puhumattakaan, huomata ett'*ei* häntä ollut *peräsimeksi vahva*, vaan että sillä peräsime*nä* oli vahva häntä.

S. 31, 3. puhutaan „*pitkitetystä* kuonosta"; semmoinen mahtoi myöskin kuulua sen ajan ihmeisin!

— 11 r. „Vihdoin huomaamme Iguanodon'in, suur*in* sisiliskoista, merkilli*nen* sarvellisesta kuonostansa."

— 16 r. „jäännöksiä suurista linnuista, kuulu*via* korpikurjen sukuun"; ne jäännöksetkö?!

Edellisen tapainen virhe on taas S. 32, 1 r. mutta sitä paitsi: „kumpikin kuulu*va* . . . . ja varustet*ut* (pro varustett*u*).

— 7 rivillä kerrotaan että elefantti mastodon „*ajalehti* (= ajelehti?) ympäri suomaissa". Kai se sentään omin neuvoin kuljeskeli!

Vähän alempana on seuraava verraton lause: „Me olemme nyt joutuneet mammuteläimen aikaan, toinen elefantti-laji pitkillä, ulospäin kaarevilla ja kiekuramaisilla torahampailla sekä korvilla, varustettuna alas riippuvilla tupsuilla, tuuhealla mustalla karvalla." Onko tämä enää suomea?!

Ja taas pari riviä alempana: „Metsähärkä suurella päällään eli silloin ruohoaavikoilla suurissa parvissa." Voi härkä parkaa, jonka täytyi päällään elää!

Seuraavassa lauseessa taas: hirvieläin somasti haaraisi*lla* sarvi*llaan.*

S. 33, 3 r. huomautettakoon vielä: „Kaikenmoi*sia* työkalu*ja* . . . . osoitta*vat*".

Tässä nyt ovat ainoastaan toisen luvun törkeimmät virheet, mutta onpa niitäkin jo semmoinen joukko, että selvästi näkyy, minkälaista tämän kirjan kieli on. Ei ole enää meidän aikanamme kylläksi että suomalaisia sanoja ladellaan toinen toisensa perään kuinka sattuu, ei, lauseissa pitää olla myöskin suomalainen muoto ja suomalainen ajatus.

H. H.

Joulukirjallisuutta.

Jouluksi ahtauvat taas kirjakauppojen pöydät, meillä vallitsevan tavan mukaan, uusilla kirjoilla, runollisilla ja tieteellisillä, hupaisilla ja totisilla. Ostaja seisoo epätietoisena valikoimassa niiden joukosta. Tahtomatta ja voimatta nimenomaan määrätä mitkä kirjat olisivat valittavat, mitkä jätettävät — jokaisella on siinäkin suhteessa suureksi osaksi oma mielensä — arvelen että lyhyt luettelokin niistä uusista kirjoista, joista etupäässä vaali on tehtävä, voi monelle Valvojan lukijalle olla mieluinen. Kotimaisen runouden alalla astuvat silmiin uusi kokoelma *Kaarlo Kramsun* „Runoelmia" ja *Erkon* raamatullisesta aineesta tekemä viisinäytöksinen näytelmä „Tietäjä", joista ylempänä luetaan arvostelut. Suomenkielisen kertomakirjallisuuden alalta on mainittava koko joukko huomattavia teoksia. Rouva *Minna Canth* on kertomuksessa „Salakari" ennestään tunnetulla elävällä ja voimakkaalla kirjoitustavallaan kuvannut onnettomuuden, ja vihdoin rikoksenkin, hiipimistä ennen onnelliseen avioliittoon. Muista vanhemmista kirjailijoistamme ovat *Päivärinta* ja rouva *Th. Hahnsson* julkaisseet uusia teoksia, edellinen „Elämän Havainnoita" VIII:nen vihkon, jälkimäinen kertomuksen „Huutolaiset". Nuorempien kirjailijain tuotteista ovat

Auran historiallinen novelli „Härkmannin pojat" (josta ylempänä), *Eero Sissalan* kuvaus Pohjanmaan kansanelämästä „Heikki Helmikangas" ja *K. Killisen* „Sanajalkoja II, vihkonen kertoelmia."

Mitä käännöskirjallisuuteen tulee, on ensi sijassa mainittava VIII:s osa P. Cajanderin suomentamia *Shakespearen* dramoja „Coriolanus". Kuuluisan *L. Tolstoin* kertomuksista on suomeksi ilmestynyt „Kuvaelmia Sevastopolin piirityksestä." „Kodin kirjaston" nyt ilmestynyt III:s osa sisältää K. Forsmanin uuskreikasta suomentaman kertomuksen Kreikan vapaussodan ajoilta „Lukis Låras" ja *E. Eckstemin* kertomuksen vanhasta Hellaasta „Afrodite". Vielä mainittakoon tunnetun norjalaisen kirjailijan *L. Dillingin* kertomus „Lahjakas," sveitsiläisen *G. Kellerin* kiitetty novelli „Seldwylan asukkaat", *Kr. Jansonin* „Erkki ja Aino" (Pohjoismaiden kaunokirjallisuudesta III), *O. Wetterhoffin* metsästyskertomukset „Saloilta ja vesiltä" (kr. ylemp.) ja *E. Marlittin* romaani „Kauppaneuvoksen talossa."

Jouluksi ilmestyneestä ruotsinkielisestä kirjallisuudesta ansaitsevat enintä huomiota *K. A. Tavaststjernan* kertomus „En inföding", josta kuitenkin varsin eriäviä mielipiteitä on lausuttu, ja *J. Ahrenbergin* kuvaelmat Itä-Suomesta, joilla on nimenä „Hemma". Tuottelias kirjailijattaremme *A—ī—a* on jälleen julkaissut kokoelman novelleja „Bland fattiga och rika". Tutustumisen tilaisuutta Venäjän kirjallisuuteen tarjoo G. Aminoffin kääntämänä nimellä „Ryska skalder" julkaistu kokoelma ruotsinnoksia *Pushkinin, Lermontovin* ja *Nekrasovin* runoelmista. Ei ole myöskään unhotettava, joulupöydälle soveliaasta ruotsinkielisestä kirjallisuudesta puhuttaessa, *C. Snoilskyn* toiselta puolen Pohjanlahtea tänne saapunut uusi (neljäs) runokokoelma „Dikter", joka sisältää neljä runoelmaa runoilijan Suomessa matkastakin.

Erikseen on mainittava nimimerkin X. G:n keveällä, vaan varmalla kädellä piirtämät kuvat muutamista 1885 v:n valtiopäiväin miehistä „Från läktaren"; heidän elämäkertansa ja vaikutuksensa kuvataan niissä lyhyesti ja puolueettomasti yleisölle. Kirjaan painetut muotokuvat ovat nekin yleensä onnistuneet.

Kuvateoksista on mainitseminen F. G. Beijerin Tukholmassa kustantama kuvilla varustettu painos „Vänrikki Stoolin tarinoita"; leviämistä useihin Suomen koteihin hankkivat sille varmaankin sekä prof. A. Malmströmin monessa suhteessa ansiokkaat kuvat että suomalaisen painoksen huokeahintaisuus. Toinenkin Runebergin teos on nyt nuoren kotimaisen taiteilijan H. F:n kuvilla varustama; se on „Idyll och epigram", ruotsalaisen tekstin kanssa painettu. — Laulua ja soittoa harrastaville tarjotaan useampiakin uusia tuotteita: ensimmäinen vihko tunnettua laulukokoelmaa „Det sjungande Finland" uudessa M. Vegelius'en parantamassa laitoksessa, miellyttävä keräelmä *E. Sivorin* kvartetille ja sekaääniselle köörille sovittamia „Mäntyharjun kansanlauluja," ja vihdoinkin *L. Kiljanderin* sovittamia „Valit-

tuja lasten leikkilauluja." Tuskin tarvinnee laulunharrastajille erittäin tämän ohessa huomauttaa Jyväskylässä ilmestyvän „Säveleitä"-lehden sopivaisuutta joulupöydällekin.

Lastenkirjallisuudesta ovat etupäässä muistettavat *Zachris Topelius'en* „Lukemisia lapsille" (katso Valvojan edellistä numeroa) ja uusi kokoelma *T. Hagmanin* hyviksi ja hauskoiksi tunnettuja „Satuja ja runoja lapsille" ja suomennos *H. v. Beckerin* „Kummisedän satuja" (katso ylempänä). Hyötyä huviin yhdistää kuvilla varustettu *A. Buckleyn* kirjan käännös „Tieteen satumaailma" (ks. ylemp.) Lapsille aiottu on samoin K. Raition valikoima „Runovihkonen nuorisolle". Pienemmille lapsille sopivat kuvakirjat „Uusia mustalaisia", jossa sekä E. Ljunghin tekemät kuvat (n. s. varjokuvia l. silhuetteja, siitä kirjan nimi) että „Savonniemen Kaisun" niihin sepittämät värssyt ovat varsin hauskat katsella, sekä „Huvi lapsille hyville" ja „Pienokaisille", joihin molempiin jälkimäisiin *O. Vuorinen* on säkeet sepittänyt.

Mutta ei ainoastansa kaunokirjallisuuden, soiton ja laulun aloilla ilmesty „joulukirjallisuutta", sitä on myöskin totisempaa ja vakavampaa laatua. Niin vähän asianmukaista kuin itse asiassa onkaan, niin puhtaasti tietellisetkin teokset näyttävät joulun aikana odottavan parempaa menekkiä. *Aug. Ahlqvistin* kirja „Kalevalan karjalaisuus" käsittelee jokaista sivistynyttä suomalaista viehättävää ainetta, kansan epoksemme syntyä ja muodostumista. *M. G. Schybergsonin* kauan tekeillä olleesta teoksesta „Finlands historia" on näinä päivinä ensimmäinen vihko ilmestynyt. Ruotsista on tullut arvokas Suomen historian alalla liikkuva kirja, III:s osa *Olof Tegnérin* tarkkaan tutkimukseen perustuvaa ja mainiolla tavalla esitettyä elämäkertaa „Gustaf Mauritz Armfelt". Paljoa lukuisampi on kuitenkin käännösten joukko. Hyvässä käännöksessä on ilmestynyt edellinen vihko *A. Sternin* kiitettyä teosta „Englannin vallankumous;" samaa valitettavasti ei voi sanoa *Fr. Guizot'in* „Europalaisen sivistyksen historian" suomennoksesta, joka käännös on peräti kehnoa laatua. Arvokas ja helppotajuinen sekä hyvin käännetty on kuuluisan *Herbert Spencerin* teos „Kasvatus, tiedollisessa, siveellisessä ja ruumiillisessa suhteessa", joka ansaitsee levitä kaikkien kasvatuskysymystä harrastavien käsiin. Toinen nyt painettu kasvatusopillinen kirja, sekin ansiokas, on prof. *H. Klencken* „Äiti, tyttäriensä ja poikiensa kasvattajana", jota ensimmäinen osa on ilmestynyt. Kirjallisuudenhistorian alalla on ilmestynyt yksi vihko „Siirtolais-kirjallisuus" *G. Brandesin* kuuluisaa teosta „Päävirtauksia 19:nnen vuosisadan kirjallisuudessa."

Uskonnollista kirjallisuutta huomautettakoon vuoden kuluessa ilmestyneet *O. Funcken* teokset „Usko ja jokapäiväisyys" ja „Tahdotkas tulla terveeksi", *J. S. C. Abbotin* kirja „Rauhan tie" sekä uusi painos tunnettua hartauskirjaa „Pieni Kempi." Ruotsiksi ovat ilmestyneet Porvoon piispan

C. H. Alopæus'en lavea teos „Guds rikes historia" (ensimmäinen osa) ja lyhyt esitys „Paulus, hans lif och verksamhet."

Lopuksi mainittakoon ensi vuoden aluksi tavan mukaan ilmestynyt kalenteri-kirjallisuus. Ensi sijan täyttää siinä tälläkin kertaa vanhastaan tunnettu „Kansanvalistus-Seuran kalenteri 1888" katsauksineen, kertomuksineen ja kuvineen. Suomen naisyhdistys on samoin kuin ennen uudeksi vuodeksi toimittanut uudet vihkot (suomeksi ja ruotsiksi) kalenteriansa „Excelsior", ja kalenteria „Joulukuusi" on ilmestynyt toinen suorasanaisia ja runokappaleita sisältävä vuosikerta. Uusi tulokas kalenterikirjallisuuden alalla on „Sininauha, Raittiuden Ystävien vuosikirja 1888"; se sisältää paitse useita tietoja raittiusrientojen kannasta sekä koto- että ulkomaalla muutamia onnistuneita runojakin nimimerkeiltä Väinö ja Kaarlo Hemmo.

Uusien kirjain luettelo.

Kaunokirjallisuutta.

Ewans, T. H., Dora Day'n Petos eli enkeli valepuvussa. Kertoelma. Englannin kielestä suomensi Juho. Oulussa, K. F. Kivekäs. —: 30 p.

Geibel, Die Loreley. Musik von Friedr. Pacius. Helsingissä, —: 50 p. Sama suomeksi ja ruotsiksi.

Hahnsson, Th., Huutolaiset. Nykyajan kuvaus. Vihot 1—5. Porvoossa, Werner Söderström. à 65 p.

Heine, Runoelmia. Suomentanut Oskar Uotila. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 50 p.

Ibsen, H., Rosmersholma. Nelinäytöksinen näytelmä. Suomentanut Hilda Asp. (Ajan aatteiden kirjallisuutta. I.) Tampereella, Hj. Hagelberg. 1: 75 p.

Janson, Kr., Erkki ja Aino. Suomennos. (Pohjoismaiden kaunokirjallisuudesta. III.) Porvoossa, Werner Söderström. 1: 50 p.

Joukahainen. Pohjalais-Osakunnan toimittama. Kymmenes vihko. Helsingissä, Wickström ja Kump. jaet. 3: —

Kanteletar elikkä Suomen kansan vanhoja lauluja ja virsiä. Kolmas painos. Helsingissä, Suom. Kirj. Seura. Kansissa. 4: —

Kauppis-Heikki, Mäkijärveläiset Kuvailus Savon kansan elämästä. Porvoossa, Werner Söderström. 1: 75 p.

Kiljander, R., Amalia Ystävämme. Yksinäytöksinen huvinäytelmä. (Näytelmäkirjallisuutta N:o 3.) —: 60 p.

— „ —, „ —, Pukkisen pidot. Kaksinäytöksinen huvinäytelmä. (Näyt kirj. 4.) —: 70 p.

— „ —, „ —, Mestarin nuuskarasia. Yksinäytöksinen huvinäytelmä (Näyt.-kirj. 5.) —: 60 p.

— „ —, „ —, Postikonttorissa. Pikkukaupungin kuvaus yhdessä näytöksessä. (Näyt.-kirj. 6.) —: 60 p.

Kurikka, Matti, Aili. Näytelmä viidessä näytöksessä, kuudessa kuvaelmassa. Helsingissä, Wickström ja Kump. jaet. 2: 25 p.

Licht, Eusebius, Sören Bast & C:o. Öfversättning. Tampereella, Emil Hagelberg. 1: 75 p.

(Lindman, V.,) Dagsländor. Nya dikter af V. L. Tekijä. 1: 25 p.

Marlitt, E, Kauppaneuvoksen talossa. Tekijän elämäkertomuksella. Suomennos. Tampereella, Emil Hagelberg. 2: 50 p.

Reijonen, Juho., Vihkimäkengät. — Ainoa rakkauteni. — Koskelan ukko. — Merkilliset miehet. (Ylipainos teoksesta „Kertoelmia"). Porvoossa, Werner Söderström. —: 85 p,

Runeberg, J. L., Fosterlandet. (Kuvalla varustettu). Helsingissä, G. W. Edlund. —: 75 p.

— — Vähemmät Eepilliset runoelmat. Suom. Kaarlo Forsman. Porvoossa. G. L Söderström. 1: 10 p

— — Vänrikki Stoolin tarinat. Varustettu A. Malmström'in piirtämillä kuvilla. Vihot 1—11. Tukholmassa, F. & G. Beijer. á 1: —

Sphinx, Helsingfors Monaco. — Skildring ur vårt hufvudstadslif. Andra upplagan. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 25 p.

— — Pelitoverit. Kuvaelma Helsingin elämästä. Suomennos. Helsingissä, G. W. Edlund. 1: 25 p.

Suomen Saloilta. Jyväskylän Seminarilaisten Albumi. III. Jyväskylässä, Weilin ja Göös'in kirjakauppa. 2: —

Sången om Roland. Från det fornfranska originalet öfversatt af Hugo af Schultén. Med en inledning af Werner Söderhjelm. Porvoossa, Werner Söderström. 4: 50 p.

Säsong- och Turist-Lektyr. 1. Blodshämden. Novell. Öfversättning. — Ett varmt bad. 65 p. — II. *Tolstoi, L.,* Två husarer, Från ryska originalet af A. E. G. — III. *Dickens, Ch.,* Ett hemskt nattläger. Helsingissä, G. W. Edlund.

Tolstoy, Leo, Kuvaelmia Sevastopolin piirityksestä. Suomennos. Porvoossa, Werner Söderström. 1: 50 p.

Topelius, Z., Lukemisia Lapsille. 3—5 vihko. Porvoossa, Werner Söderström. à —: 85 p.

Valikoima suomalaista kansanrunoutta. Nuorison luettavaksi poiminut *K. Raitio.* (Suomen nuorison kirjahyllyllä N:o 4). Porvoossa, Werner Söderström. —: 50 p.

Verdandi. Strödda blad utgifna af Föreningen Verdandi V. Helsingissä. 1: 50 p.

Kielitiedettä.

Freudenthal, A., Ruotsin kielen oikeinkirjoitusoppi. Suom. V. R. Kockström. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 50 p.

— — ja *Vendell, H. A.,* Ordbok öfver Estländska-Svenska dialekterna. (Ruotsalaisen Kirjallisuuden seuran Suomessa teoksia VII.) Helsingissä, Ruots. kirj. seura.

(Genetz, A.,) Muistutuksia uuden raamatunsuomennoksen kielestä. Tehnyt Arvi Jännes. Porvoossa, Werner Söderström. 1: —

— — Ruotsalais-Suomalainen Sanakirja. Toimittanut Arvi Jännes. Porvoossa, Werner Söderström. Sid. 4: 50 p.

Kallio, A., Finsk elementarbok I. Andra omarbetade upplagan. Porvoossa, Werner Söderström. Kansissa 1: 75 p.

Lindfors, C. M., Förberedande kurs i Ryska språkets grunder jemte Läsebok. Tredje upplagan. Helsingissä, G. W. Edlund. Sid. 2: 50 p.

Lindström, Karl, Svensk Rättstafningslära. Helsingissä, Weilin ja Göös. Kansissa —: 50 p.

Nyland. Samlingar utgifna af Nyländska afdelningen. II Nyländska folksagor. Ordnade af G. A. Åberg. Helsingissä, G. W. Edlund'in jaet. 7: —

Palander, E. W., Venäjän kielen perusteet. I. Toinen painos. Porvoossa, Werner Söderström. Sid. 2: 75 p.

— — Ryska språkets grunder. I. Porvoossa, Werner Söderström. Kansissa 2: 75 p.

Paul, Hermann, Saksan kielioppi. Kolmas E. S. Yrjö-Koskisen parantelema painos. Porvoossa, Werner Söderström. Kansissa 4: 50 p.

Suomi. Kirjoituksia isänmaallisista aineista. Toinen jakso 20 osa. — Ainehisto. Rakennukset Tsheremisseillä, Mordvalaisilla, Virolaisilla ja Suomalaisilla. Kirjoittanut *A. O. Heikel.* — Suomalaisen Kirjallisuuden seuran keskustelemukset 1886—87. Helsingissä, Suom. Kirj. Seura. 3: —

Suuretiedettä.

Bonsdorff, E., Geometriska och Trigonometriska Räkneuppgifter. Öfversättning från Finskan. Helsingissä, Weilin ja Göös. Kansissa 2: 50 p.

Kerppola, Kaarlo, Tutkimus bikvadraattisten jäännösten teoriasta. (Ylioppistollinen väitöskirja.) Helsingissä, tekijä.

Lindelöf, L., Trajectoire d'un corps assujetti à se mouvoir sur la surface de la terre sous l'influence de la rotation terrestre. (Acta Soc. Scient. Fenn. 16 osasta.) Helsingissä, tekijä. 1: —

Nylund, Henrik, Försök till lösning af problemet om vinkelns tredelning. Helsingissä, Tekijä. —: 50 p.

Ojala, Herman, Mittausopillisia ohjeita kansakouluja varten. Toinen painos. Tampereella, Tekijä. —: 30 p

Ramsay, A., Luvunlaskun oppikirja. Porvoossa, Werner Söderström. sid. 1: 85. p.

— — Lärobok i Aritmetik. Porvoossa, Werner Söderström. Sid. 1: 85 p.

Zweigbergk — Eklöf, Luvunlaskun oppikirja. Suomennos. Viides uudistettu painos. Helsingissä, G. W. Edlund. 2: —

— — Lärobok i Räknekonsten. Helsingissä, G. W. Edlund. Sid. 2: —

Luonnontieteitä.

Aschan, A., Lärobok i Oorganisk kemi. Porvoossa, Werner Söderström. Sid. 3: 75 p

Biese, Ernst, Déterminations Magnétiques absolues de l'expedition polaire finlandaise. (Jälkipainos L'Exploration internationale des régions polaires 1882—83 et 1883—84 kirjan II siteestä).

Buckley, A., Tieteen satumaailma. Suomentanut Alli Nissinen. 1—5 vihko. Porvoossa, Werner Söderström. à —: 65 p.

Exploration internationale des régions polaires 1882—1883 et 1883—1884. Expédition polaire finlandaise. Tome II. Magnétisme terrestre. Observations faites aux stations de Sodankylä et de Kultala par Selim Lemström & E Biese.

Hisinger, Edouard. Recherches sur les Tubercules du Ruppia Rostellata et du Zanichellia Polycarpa provoqués par la Tetramya Parasitica. I Nobice preliminaire. Helsingissä, Tekijä. 3: —

Neovius, E. R., Anwendung der Theorie der elliptischen Functionen auf eine die Krümmungslinien eines Ellipsoids betreffende Aufgabe. Helsingissä, Tekijä. 1: 50 p.

Poppius, A., Oppikirja fysiikassa. Toinen korjattu painos. Turussa, G. W. Wilén. 2: 50 p.

— — Finlands Dendrometridæ. (Yliopistollinen väitöskirja). Helsingissä, Tekijä.

Ramsay, W., Om ljusets absortion i epidot från Sulzbachthal. (Yliopistollinen väitöskirja.) Helsingissä, Tekijä. 1: 50 p.

Sahlertz, J., Retki eläinkunnan rajalle. Suom. Wilho S. (Kansanvalistusseuran toimituksia 13 vuosik. 1 v.) Helsingissä, Kans. valist. Seura. —: 50 p.

Taloutta ja teollisuutta.

(Bergroth, F. G.,) Kunnallismetsistä. V. t. kuvernööri C. Tudeer'in toimesta kirjoittanut F. G. B. Sortavalassa, C. W. Alopæus. —: 20 p.

Finska Forstföreningens Meddelanden. Femte bandet. Helsingissä, G. W. Edlund'in jaet. 3: —

Hjelt, A., Postisäästöpankeista. (Kansanvalistus seuran toimituksia). Helsingissä, Kans.-val.-seura.

Komiteanmietintö N:o 2. 1887. Karjalan emäradan tulevaisen suunnan tutkimista varten asetetulta komitealta. Helsingissä, G. W. Edlund jaett. —: 60 p.

Sama mietintö ruotsiksi.

Meddelanden från Industristyrelsen i Finland. Sjette häftet. Helsingissä, G. W. Edlund'in jaet. 1: —

Olander, O., Elinkeinovapaus ja työn tulevaisuuden toiveet. Suomennos. Helsingissä, Wickström ja Kump. jaet. —: 50 p.

Päivärinta, P., Praktiska anvisningar för Moss- och Kärrodling. Öfversättning. Kokkolassa, J. J. Kloström. 1: —

Ranta, Torsti, Käytännöllinen Neuvonantaja kirjanpidossa, kauppaliikkeessä ja lakiasioissa. Porvoossa, Werner Söderström. Sid. 1: 50 p.

Siemssen, Gust, Hjelpreda för Trävarurörelsen. (Tauluja, kuvia ja malleja). Ruotsalainen, Englantilainen ja Saksalainen teksti. Helsingissä, Tekijä. 30: —

Stenbäck, J., Piirustusopetus kansa- ja käsityökouluissa. Piirustustaidon tarkoitus ja soveliain tapa sen opettamiseen. Helsingissä, Tekijä. —: 40 p.

Suomen Teollisuushallituksen tiedonantoja. Toinen vihko. Helsingissä, G. W. Edlund'in jaet. 2: —

Tekniska Föreningens i Finland förhandlingar. Redigerade af K. E. Palmén. VII. Helsingissä, Suomen Teknillinen yhdistys. 2: 50 p.

Tutkimuksia taloudellisista oloista Suomen maaseuduilla. Toinen vihko. Helsingissä, Senaatin talousosasto. 1: —

Lääketiedettä.

Asp, G., Quelques notices sur l'hygiène de l'enfance à Helsingfors par le D:r Georg Asp. (Exposition d'hygiene de l' enfance, Paris 1887. Grand duché de Finlande.) Helsingissä.

Dock, F. W., En sund själ i en sund kropp. Öfversättning. Helsingissä, K. E. Holm. 1: —

Palmberg, A., Quelques notices sur l'hygiène de l'enfance à Wiborg. (Exposition d'hygiène de l'enfance, Paris 1887. Grand duché de Finlande.) Wiipurissa.

— — Verlden sedd från hygienisk synpunkt. Wiipurissa, Clouberg ja Kump. jaet. 1: 25 p.

Pippingsköld, J., Bedömande öfver ett för e. o. professuren i Syfilidologi och Hudsjukdomar den 19 Maj 1886 ventileradt disputationsspecimen. Helsingissä (ei kirjakaupassa.)

Wasserheilanstalt und Ostseebad Hangö in Finnland. Hankoniemessä, Snellman. —: 40 p.

Wikner, Per, Vähäinen Terveyden-Ystävä. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 25 p.

Raittiuskirjallisuutta.

Bergroth, Elis, Raittiustyö, esitelmissä esittänyt — —. (Viinan suosijoille — vastustajille 2.) Porvoossa, W. Söderström. —: 50 p.

Frey, Joh. A., Juopposarannuslaitosten tärkeydestä ja merkityksestä. Suomennos. Helsingissä, Raittiuden ystävät. —: 70 p.

(Granfelt, A.), Onko ehdoton raittius järkevä? Kirj. Kuusi. Helsingissä, Raittiuden ystävät. —: 10 p.

Gustafson, A., Muutamia mietelmiä kohtuudesta. Vapaa käännös englannin kielestä. Helsingissä, Raittiuden ystävät. —: 30 p.

Kuvaelmia maailman suurimmista epäjumalista. Esitelmä. Helsingissä. 25 p.

Mannteuffel, P., Wilho Linterin historia. Suomeksi mukaillut Elias Lönnrot. Toinen painos. Helsingissä, Raittiuden ystävät. —: 70 p.

Niemelä, N., Mäkelän veljekset. Kuvaus Hämeestä. (Viinan suosijoille, — vastustajille N:o 1.) Porvoossa, Werner Söderström —: 25 p.

Raittius-katkismus nuorisolle. Helsingissä, Raittiuden ystävät —: 20 p.

Richardson, B. W., Väkevät joumat. Terveysopillisia luentoja. Oulussa, K. F. Kivekäs. 1: 50 p.

Rochat, L. L., Meidän periaatteemme ja Jumalan sana. Suomennos. Helsingissä, Raittiuden ystävät. —: 20 p.

Viides yleinen Raittiuskokous Waasassa 1887. Keskustelun pöytäkirjat, jotka toimittivat K. Verkko ja A. Mäkinen, kokouksen kirjurit. Helsingissä, Wickström ja K:n jaett. —: 50 p.

(Raittiuden ystäväin kirjaset ovat ilmestyneet myöskin ruotsiksi.)

Muuta kirjallisuuta.

Almanack för skottåret 1888. Helsingissä, Welin & Göös. —: 20 p.

Almanakka karkausvuodelle 1888. Helsingissä, Welin & Göös. —: 20 p.

Ceder, O. W., Naiduille naisille eli Saaran ja Evan tyttärille. Turussa, G. W. Wilén. —: 30 p.

Renström, Kaarlo, Tampereen kaupungin Kunnallinen Osoite ja Ilmoitus-Kalenteri vuodelle 1887. Tamperella, Hj. Hagelberg. 1: —

Rickström, Anton, Kolmiäänisiä lauluja, sopraano- ja alttoäänille sovitettuja, 1:nen vihko. Toinen painos. Viipurissa, Clouberg ja Kump. 1: 50 p.

Stenografiska Läseöfningar VII. Helsingissä, Stenografinen yhdistys. 1: 50 p.

Tuderus, V.. Käsikirja Suomen sotaväen reservimiehille Toinen painos. Mikkelissä. —: 50 p.

Tutus, Panorama. Viipurissa. J. C. Lagerspetz. (Otettu painoylihallituksen toimesta takavarikkoon.)

Wegelius, M., Grunderna i Allmänna Musikläran. Helsingissä, G. W. Edlund. —: 75 p.

Painovirhe: Keskellä siv. 453 seisoo: ilman kristillistä kiihoitusta, pitää olla: ilman liiallista kiihoitusta.

VALVOJA

ilmestyy v. 1888 samankokoisena ja samasta hinnasta kuin tänäkin vuonna. Koska lehden nykyinen kustantaja ei enää ota jatkaaksensa tätä tointa, on Toimitus uudelleen ruvennut Valvojaa kustantamaan, luottaen siihen, että yleisö tätä yritystä pitää kirjallisuudellemme tarpeellisena. Lehteä tullaan vast'edes painattamaan Helsingissä.

Oman maan ja ulkomaan valtiolliset ja yhteiskunnalliset olot ja tieteen, taiteen, kirjallisuuden ilmiöt ja kysymykset ovat yhä edelleen se ala, jolla Valvoja aikoo liikkua. Mahdollisuuden mukaan lehti tarjoo kaunokirjallista lukemista, paraasta päästä alkuperäistä.

Arvollista myötävaikutustansa ovat lehdelle luvanneet useat kirjailijat, jotka ennenkin ovat Valvojaa auttaneet, nimimerkki *Aarne,* neidet *H. Andersin* ja *L. Hagman,* rouvat *Minna Canth* ja *E. Stenius* sekä herrat *O. I. Colliander, A. Donner, K. Forsman, O. A. Forsström, Hannes Gebhard, A. Genetz, B. F. Godenhjelm, A. Grotenfelt, Aug. Hjelt, M. Johnsson, O. Kihlman, K. Krohn, K. O. Lindeqvist, K. R. Melander, J. A. Palmén, V. Ruin, Edv. Stenij, A. V. Streng, V. Söderhjelm, J. V. Tallqvist, V. Vasenius,* y. m.

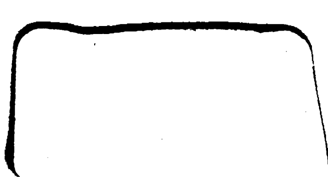
Lehteä tilataan Helsingissä *G. W. Edlundin, Waseniuksen* ja *Wickströmin ja K:n* kirjakaupoissa sekä *O. V. Laurentin ja K:n* luona, Turussa *A. V. Jahnssonin* ja Viipurissa *Cloubergin ja K:n* kirjakaupassa sekä kaikissa maamme postilaitoksissa.

Hinta on *10 Suomen markkaa* koko vuosikerralta ja *5 markkaa 50 penniä* puolelta vuodelta; maaseuduilla tulee lisäksi postimaksut.

Venäjällä voipi Valvojaa tilata *A. Lindebergin* kautta Pietarissa tahi suoraan toimituksen luona, jolloin numerot osoitteen mukaan lähetetään ristisiteissä. Hinta Venäjällä on koko vuodelta *4 ruplaa 50 kopeikkaa* ja puolelta vuodelta *2 ruplaa 50 kopeikkaa.*

E. G. Palmén. **Kust. Grotenfelt.** **Edv. Hjelt.**
Vastaava toimittaja.
J. Krohn. **Th. Rein.** **E. N. Setälä.** **O. E. Tudeer.**

3 2044 098 412 588